

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

CEYHAN İLÇESİ AĞIZLARI
(İNCELEME- METİNLER- SÖZLÜK)

Serpil AYDUTTU ÇEVİK

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN:
Prof. Dr. Abdurrahman ÖZKAN

KONYA-2022

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI**

**CEYHAN İLÇESİ AĞIZLARI
(İNCELEME- METİNLER- SÖZLÜK)**

Serpil AYDUTTU ÇEVİK

DOKTORA TEZİ

**DANIŞMAN:
Prof. Dr. Abdurrahman ÖZKAN**

KONYA-2022

	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ BİLİMSEL ETİK SAYFASI	
---	---	---

Öğrencinin	Adı Soyadı	Serpil AYDUTTU ÇEVİK		
	Numarası	138107013023		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans		
		Doktora	X	
Tezin Adı	Ceyhan İlçesi Ağızları (İnceleme- Metinler- Sözlük)			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Serpil AYDUTTU ÇEVİK

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Serpil AYDUTTU ÇEVİK		
	Numarası	138107013023		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans		
		Doktora	X	
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Abdurrahman ÖZKAN		
Tezin Adı	Ceyhan İlçesi Ağzları (İnceleme- Metinler- Sözlük)			

Çalışmanın amacı, Adana'nın Ceyhan ilçesi sınırları içerisinde yaşayan halkın konuştuğu ağzın derlenmesi, yapılan derlemelerden hareketle Adana ili Ceyhan ilçesi ağzlarının dil bilgisi özelliklerinin tespit edilmesi ve Ceyhan ilçesi ağzlarına ait söz varlığının ortaya çıkarılmasıdır.

Çalışmamız Giriş, İnceleme, Metinler ve Sözlük olarak dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde tezin amacı ve önemi açıklanırken, coğrafi ve etnik yapı gibi Ceyhan 'ı tanıtan bilgilere de yer verilmiştir. İkinci bölümde Ceyhan ilçesi ağzlarından derlenen metinlerin ses ve şekil bilgisi detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Ses bilgisi bölümünde Ceyhan ağzlarının ses özellikleri ve bu ağzlarda görülen ses olayları ortaya konmuştur. Şekil bilgisi bölümünde kelime türleri ele alınmış ve isim ve fiil çekimleri detaylı bir şekilde incelenmiştir. Sonuç bölümünde Ceyhan ilçesi ağzlarının ortak özellikleri, ağız bölgelerinin karakteristik ses ve şekil özellikleri de belirtilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde sahadan derlenen ve çeviri yazı işaretlerine aktarılan 40 metin bulunmaktadır. Metinlerde yer alan ama Standart Türkiye Türkçesinden farklılık gösteren kelimelerle, metinlerde yer almayan fakat bölge ağzının karakteristik özelliklerini taşıyan bazı sözcüklerin karşılıkları da herhangi bir numaralandırma yapılmadan Sözlük bölümünde verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ağız bilimi, Türkiye Türkçesi ağzları, Batı Grubu Ağzları, Ceyhan İlçesi Ağzları, Ceyhan

T.C.

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

ABSTRACT

Author's	Name- Surname	Serpil AYDUTTU ÇEVİK		
	Student Number	138107013023		
	Department	Turkish Language and Literature		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	☐	
		Doctoral Degree (Ph.D.)	☒	
	Supervisor	Prof. Dr. Abdurrahman ÖZKAN		
Title of the Thesis/Dissertation	The Dialects of Ceyhan (Examination-Text-Dictionary)			

The aim of this study is to compile the dialect of the people who live in the Ceyhan district in Adana and determine the grammar of the dialect in in the Ceyhan district in Adana based on this compilation and reveal the vocabulary of the Ceyhan dialects.

The study consists of four chapters: Introduction, Review, Texts, and Dictionary. In the introduction, the aim and importance of the study have been explained, as well as some introductory information about Ceyhan and some the geographic and ethnicity of the Ceyhan. In the second part, the phonetic and shape information of the texts compiled from the dialects of Ceyhan district have been comprehensively handled. In the phonetic part, the phonetic characteristics of the Ceyhan dialect and the phonetic features of this dialect have been presented. In the shape part, word types have been handled and noun and verb inflections have been investigated in detail. In the conclusion part, the common properties of the Ceyhan dialect and the characteristics of the phonetic and shape properties of the dialect regions have been stated.

In the third part of the study, 40 texts which have been reviewed and transferred to transcription signs exist. The words in the texts, which differ from the Standard Turkish and some words which do not exist in the texts but have the characteristic features of the dialect of the region, have also been presented in the Dictionary section without applying any enumeration.

Keywords: Linguistic, Anatolian Dialects, Western Group Dialects, Ceyhan Dialects, Ceyhan

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etik Sayfası	i
ÖZET	ii
Abstract.....	iii
İçindekiler	iv
KISALTMALAR.....	xii
TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ	xiii
ÖN SÖZ	xviii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırma Konusu ve Amacı.....	1
1.2. Araştırma Yöntemi	1
1.3. Ceyhan	3
1.3.1. Ceyhan'ın Tarihi.....	3
1.3.2. Ceyhan Adının Verilişi.....	7
1.3.3. Ceyhan'ın Coğrafyası.....	8
1.4. Ceyhan İlçesiyle İlgili Yapılan Ağız Çalışmaları	20
1.5. Derleme Yapılan Mahalleler.....	20
1.6. Derleme Yapılan Yerleri Gösteren Harita	22
2. İNCELEME	23
2.1. SES BİLGİSİ	23
2.1.1. ÜNLÜLER	23
2.1.1.1. Standart Türkiye Türkçesinde Bulunmayan Ünlüler	23
2.1.1.1.1. Yarı Kalın Ünlüler.....	24
2.1.1.1.2. Yarı Yuvarlak Ünlüler.....	28
2.1.1.1.3. Yarı Geniş Ünlüler	30
2.1.1.1.4. Uzun Ünlüler	31
2.1.1.1.4.1. Ünsüz Düşmesi Yoluyla Oluşan Uzun Ünlüler.....	31
2.1.1.1.4.2. Hece Kaynaşması Sonucu Oluşan Uzun Ünlüler	34
2.1.1.1.4.3. İki Ünlünün Karşılaşım Kaynaşmasıyla Oluşan Uzun Ünlüler	36
2.1.1.1.4.4. Tonlama ve Vurgu Sebebiyle Oluşan Uzun Ünlüler.....	37

2.1.1.1.4.5. Yabancı Kökenli Kelimelerde Uzun Ünlüler	39
2.1.1.1.5. Kısa Ünlüler	39
2.1.1.1.6. İkiz Ünlüler	41
2.1.1.1.6.1. Eşit İkiz Ünlüler	41
2.1.1.1.6.2. Yükselen İkiz Ünlüler.....	43
2.1.1.1.6.3. Alçalan İkiz Ünlüler	44
2.1.1.2. Ünlü Uyumları	45
2.1.1.2.1. Kalınlık İncelik Uyumu.....	45
2.1.1.2.1.1. Ek-Fiilde	45
2.1.1.2.1.2. “-ken” Zarf-Fiil Ekinde	46
2.1.1.2.1.3. “ile” Edatında	46
2.1.1.2.1.4. Şimdiki Zaman Ekinde	47
2.1.1.2.1.5. + gil Ekinde	48
2.1.1.2.1.6. Sonradan Kalınlık- İncelik Uyumu Bozulan Bazı Sözcüklerde	48
2.1.1.2.1.7. Birleşik Kelimelerde.....	48
2.1.1.2.1.8. Alıntı Kelimelerde	48
2.1.1.2.1.8.1. İlerleyici Ünlü Benzeşmesiyle	49
2.1.1.2.1.8.2. Gerileyici Ünlü Benzeşmesiyle	49
2.1.1.2.1.8.3. İlerleyici-Gerileyici Ünlü Benzeşmesi.....	49
2.1.1.2.1.9. Kalınlık- İncelik Uyumunun Bozulması	50
2.1.1.2.1.9.1. İyelik Eklerinde.....	50
2.1.1.2.1.9.2. Gelecek Zaman Eklerinde.....	50
2.1.1.2.1.9.3. Geçmiş Zaman Eklerinde.....	51
2.1.1.2.1.9.4. Emir Eklerinde	51
2.1.1.2.1.9.5. Kişi Eklerinde	51
2.1.1.2.1.9.6. Yönelme Ekinde	52
2.1.1.2.1.9.7. Ayrılma Ekinde.....	52
2.1.1.2.1.9.8. Bulunma Ekinde	52
2.1.1.2.1.9.9. Yükleme Ekinde	52
2.1.1.2.1.9.10. İlgi Ekinde.....	53
2.1.1.2.1.9.11. Olumsuzluk Ekinde.....	53

2.1.1.2.1.9.12. -ınca/ -ince Ekinde	53
2.1.1.2.1.9.13. ki Bağlacında	53
2.1.1.2.2. Düzlük Yuvarlaklık Uyumu	53
2.1.1.3. Ünlü Değişmeleri	55
2.1.1.3.1. Kalın Ünlülerin İncelmesi	55
2.1.1.3.2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması	57
2.1.1.3.3. Geniş Ünlülerin Daralması	59
2.1.1.3.4. Dar Ünlülerin Genişlemesi	61
2.1.1.3.5. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması	62
2.1.1.3.6. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi	63
2.1.1.4. Ünlü Düşmesi	64
2.1.1.4.1. Orta Hecede Ünlü Düşmesi	64
2.1.1.5. Ünlü Türemesi	66
2.1.1.5.1. Kelime Başında Ünlü Türemesi	66
2.1.1.5.2. İç Seste Ünlü Türemesi	67
2.1.1.5.3. Son Seste Ünlü Türemesi	69
2.1.1.6. Ünlü Göçüşmesi	70
2.1.2. ÜNSÜZLER	70
2.1.2.1. Ünsüz Uyumu	76
2.1.2.2. Ünsüz Değişmeleri	77
2.1.2.2.1. Ötümlüleşme	77
2.1.2.2.1.1. Ön Seste Ötümlüleşme	77
2.1.2.2.1.2. İç Seste Ötümlüleşme	80
2.1.2.2.1.3. Son Seste Ötümlüleşme	83
2.1.2.2.2. Ötümsüzleşme	83
2.1.2.2.2.1. Ön Seste Ötümsüzleşme	83
2.1.2.2.2.2. İç Seste Ötümsüzleşme	84
2.1.2.2.2.3. Son Seste Ötümsüzleşme	85
2.1.2.2.3. Süreklileşme	85
2.1.2.2.3.1. Sızıcılaşma	85
2.1.2.2.3.1.1. Ön Seste Sızıcılaşma	85
2.1.2.2.3.1.2. İç Seste Sızıcılaşma	86

2.1.2.2.3.1.3. Son Seste Sızıcılaşma	86
2.1.2.2.3.1.4. Sızıcı Ünsüzler Arasındaki Değişmeler	87
2.1.2.2.3.2. Akıcılaşma	87
2.1.2.2.3.2.1. Ön Seste Akıcılaşma	88
2.1.2.2.3.2.2. İç Seste Akıcılaşma	88
2.1.2.2.3.2.3. Akıcı Ünsüzler Arasında Gerçekleşen Değişmeler	89
2.1.2.2.4. Süreksizleşme	90
2.1.2.2.4.1. Süreksiz Ünsüzler Arasında Gerçekleşen Değişmeler	90
2.1.2.3. Ünsüz Benzeşmeleri	90
2.1.2.3.1. İlerleyici Benzeşme	91
2.1.2.3.1.1. İlerleyici Tam Benzeşme	91
2.1.2.3.1.2. Gerileyici Benzeşme	91
2.1.2.3.1.2.1. Gerileyici Tam Benzeşme	92
2.1.2.3.1.2.2. Uzak Benzeşme	94
2.1.2.4. Benzeşmezlik	94
2.1.2.5. Ünsüz Düşmesi	94
2.1.2.6. Hece Kaynaşması	100
2.1.2.7. Hece Düşmesi (Yutulma)	101
2.1.2.8. Ünsüz Tekleşmesi	101
2.1.2.9. Ünsüz Türemesi	101
2.1.2.9.1. İç Seste Ünsüz Türemesi	101
2.1.2.9.2. Son Seste Ünsüz Türemesi	103
2.1.2.10. Ünsüz İkizleşmesi	103
2.1.2.11. Göçüşme	104
2.1.2.11.1. Yakın Göçüşme	104
2.1.2.11.2. Uzak Göçüşme	105
2.2. ŞEKİL BİLGİSİ	106
2.2.1. Kelime Yapımı	106
2.2.1.1. Yapım Ekleri	106
2.2.1.1.1. İsimden İsim Yapım Ekleri	106
2.2.1.1.2. Fiilden İsim Yapım Ekleri	115
2.2.1.1.3. İsimden Fiil Yapım Ekleri	120

2.2.1.1.4. Fiilden Fiil Yapan Yapım Ekleri.....	122
2.2.2. Çekimler ve Kelime Çeşitleri.....	126
2.2.2.1. İSİMLER VE İSİM ÇEKİM EKLERİ.....	126
2.2.2.1.1. Çokluk Ekleri.....	126
2.2.2.1.2. İyelik Ekleri.....	127
2.2.2.1.3. Hâl (Durum) Ekleri.....	130
2.2.2.1.3.1. Yalın Hâl.....	130
2.2.2.1.3.2. İlgi Hâli.....	131
2.2.2.1.3.3. Yükleme Hâli.....	132
2.2.2.1.3.4. Yönelme Hâli.....	132
2.2.2.1.3.5. Bulunma Hâli.....	133
2.2.2.1.3.6. Çıkma Hâli.....	134
2.2.2.1.3.7. Vasıta Hâli.....	134
2.2.2.1.3.8. Eşitlik Hâli.....	135
2.2.2.1.3.9. Aitlik Eki.....	136
2.2.2.2. SIFATLAR.....	136
2.2.2.2.1. Niteleme Sıfatları.....	137
2.2.2.2.2. Belirtme Sıfatları.....	137
2.2.2.2.2.1. İşaret Sıfatları.....	137
2.2.2.2.2.2. Soru Sıfatları.....	138
2.2.2.2.2.3. Belirsizlik Sıfatları.....	138
2.2.2.2.2.4. Sayı Sıfatları.....	138
2.2.2.2.2.4.1. Asıl Sayı Sıfatları.....	138
2.2.2.2.2.4.2. Sıra Sayı Sıfatları.....	139
2.2.2.2.2.4.3. Üleştirme Sayı Sıfatları.....	139
2.2.2.2.2.4.4. Kesir Sayı Sıfatları.....	139
2.2.2.2.2.4.5. Topluluk Sayı Sıfatları.....	140
2.2.2.3. ZARFLAR.....	140
2.2.2.3.1. Yer Yön Zarfları.....	140
2.2.2.3.2. Zaman Zarfları.....	140
2.2.2.3.3. Durum Zarfları.....	141
2.2.2.3.4. Azlık Çokluk Zarfları.....	142

2.2.2.3.5. Soru Zarfları	142
2.2.2.4. ZAMİRLER	142
2.2.2.4.1. Kişi Zamirleri	142
2.2.2.4.2. Dönüştürme Zamirleri	144
2.2.2.4.3. İşaret Zamirleri	144
2.2.2.4.4. Soru Zamirleri	145
2.2.2.4.5. Belirsizlik Zamirleri	146
2.2.2.5. EDATLAR	146
2.2.2.6. ÜNLEMLER	150
2.2.2.6.1. Asıl Ünlemler	150
2.2.2.6.2. Seslenme Ünlemleri	151
2.2.2.6.3. Sorma Ünlemleri	152
2.2.2.6.4. Gösterme Ünlemleri	152
2.2.2.6.5. Cevap Ünlemleri	152
2.2.2.7. BAĞLAÇLAR	153
2.2.2.7.1. Sıralama Bağlaçları	153
2.2.2.7.2. Denkleştirme Bağlaçları	153
2.2.2.7.3. Karşılaştırma Bağlaçları	154
2.2.2.7.4. Karşı Durum Bağlaçları	154
2.2.2.7.5. Şart Bağlaçları	155
2.2.2.7.6. Sebep Bağlaçları	155
2.2.2.7.7. Açıklama ve Sonuç İfade Eden Bağlaçlar	155
2.2.2.7.8. Benzerlik Bağlaçları	156
2.2.2.8. FİİLLER	158
2.2.2.8.1. FİİL ÇEKİMLERİ	158
2.2.2.8.1.1. Kişi Ekleri	158
2.2.2.8.1.1.1. Zamir Kökenli Kişi Ekleri	158
2.2.2.8.1.1.2. İyelik Kökenli Kişi Ekleri	160
2.2.2.8.1.1.3. Emir Ekleri	161
2.2.2.8.2. Fiillerin Şekil Zaman ve Kişilere Göre Çekimi	163
2.2.2.8.2.1. Basit Çekimler	163

2.2.2.8.2.1.1. Görülen Geçmiş Zaman	163
2.2.2.8.2.1.2. Duyulan Geçmiş Zaman	166
2.2.2.8.2.1.2.1. -miş Ekli Duyulan Geçmiş Zaman.....	166
2.2.2.8.2.1.2.2. -ik Ekli Duyulan Geçmiş Zaman	169
2.2.2.8.2.1.3. Geniş Zaman	170
2.2.2.8.2.1.3.1. Geniş Zamanın Olumsuz Şekli	174
2.2.2.8.2.1.4. Şimdiki Zaman.....	176
2.2.2.8.2.1.5. Gelecek Zaman	198
2.2.2.8.2.1.5.1. -ecek Ekli Gelecek Zaman.....	198
2.2.2.8.2.1.5.2. -ici Ekli Gelecek Zaman	202
2.2.2.8.2.1.6. Emir	204
2.2.2.8.2.1.7. İstek.....	208
2.2.2.8.2.1.8. Şart.....	209
2.2.2.8.2.1.9. Gereklik	211
2.2.2.8.3. EK FİİL (CEVHER FİİLİ).....	211
2.2.2.8.3.1. Ek Fiilin Geniş Zamanı (Bildirme Ekleri).....	212
2.2.2.8.3.2. Ek Fiilin Görülen Geçmiş Zamanı	215
2.2.2.8.3.3. Ek Fiilin Duyulan Geçmiş Zamanı.....	217
2.2.2.8.3.4. Ek Fiilin Şartı	218
2.2.2.8.3.5. Ek Fiilin Olumsuzu.....	218
2.2.2.8.4. Birleşik Çekimler	219
2.2.2.8.4.1. Hikâye.....	219
2.2.2.8.4.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi.....	219
2.2.2.8.4.1.2. -miş Ekli Duyulan Geçmiş Zamanın Hikâyesi	220
2.2.2.8.4.1.3. Geniş Zamanın Hikâyesi.....	222
2.2.2.8.4.1.4. Şimdiki Zamanın Hikâyesi	225
2.2.2.8.4.1.5. -ecek Ekli Gelecek Zamanın Hikâyesi.....	227
2.2.2.8.4.1.6. Şart Şeklinin Hikâyesi	228
2.2.2.8.4.2. Rivayet.....	228
2.2.2.8.4.2.1. -miş Ekli Duyulan Geçmiş Zamanın Rivayeti.....	228
2.2.2.8.4.2.2. Geniş Zamanın Rivayeti	229
2.2.2.8.4.2.3. Şimdiki Zamanın Rivayeti	230

2.2.2.8.4.2.4. -ecek Ekli Gelecek Zamanın Rivayeti	231
2.2.2.8.4.2.5. -ici Ekli Gelecek Zamanın Rivayeti.....	231
2.2.2.8.4.3. Şart.....	231
2.2.2.8.4.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı	232
2.2.2.8.4.3.2. -ik Ekli Duyulan Geçmiş Zamanın Şartı.....	232
2.2.2.8.4.3.3. Geniş Zamanın Şartı	232
2.2.2.8.4.3.4. Şimdiki Zamanın Şartı	234
2.2.2.8.4.3.5. -ecek Ekli Gelecek Zamanın Şartı	235
2.2.2.9. SIFAT-FİİLLER	235
2.2.2.10. ZARF- FİİLLER	237
SONUÇ	242
3. METİNLER.....	253
4. SÖZLÜK.....	432
KAYNAKÇA.....	465
ÖZ GEÇMİŞ	470

KISALTMALAR

age.: Adı geçen eser

Ar.: Arapça

bk.: Bakınız

°C: Santigrad derece

ET: Eski Türkçe

Far.: Farsça

Fr.: Fransızca

IPA: Uluslararası Fonetik Alfabe

İsp.: İspanyolca

İtal.: İtalyanca

km: kilometre

mm: milimetre

Rus.: Rusça

s.: Sayfa

S: Sayı

Tr.: Türkçe

TÜİK: Türkiye İstatik Kurumu

vb.: ve benzeri

Yay.: Yayınları

TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

ÜNLÜLER	SES DEĞERİ	IPA
a	Düz, geniş, kalın ünlü	ɑ
â	Düz, yarı geniş, kalın ünlü (a-ı arası)	ʌ
á	Düz, geniş, yarı kalın (a-e arası, a'ya daha yakın) ünlü	a
ā	Uzun á ünlüsü	a:
â	Yarı yuvarlak, geniş, kalın (a-o arası) ünlü	ɒ
ā	Uzun a ünlüsü	ɑ:
ă	Kısa a ünlüsü	ǎ
e	Düz, geniş, ince e ünlüsü	ɛ
é	Düz, yarı geniş, ince (e-i arası) kapalı e	e
ê	Yarı yuvarlak, geniş, ince (e-ö arası) ünlü	ɛ̞
ē	Uzun e ünlüsü	ɛ:
ě	Kısa e ünlüsü	ě
ı	Kalın, düz, dar ı ünlüsü	ɯ
ĩ	Yarı yuvarlak, dar, kalın (ı-u arası) ünlü	ɯ̞
ī	Uzun ı ünlüsü	ɯ:
í	Düz, dar, yarı kalın (ı-i arası) ünlü	ɨ
ĩ	Kısa ı ünlüsü	ɨ̞

i	Düz, dar, ince ünlü	i
ĩ	Yarı yuvarlak, dar, ince (i-ü arası) ünlü	i ^o
ī	Uzun i ünlüsü	i:
ĩ	Kısa i ünlüsü	i [~]
o	Yuvarlak, geniş, kalın ünlü	o
ō	Uzun o ünlüsü	o:
ô	Yuvarlak, yarı geniş, kalın (o-u arası) ünlü	o
ó	Yuvarlak, geniş, yarı kalın (o-ö arası) ünlü	o·
ö	Geniş, yuvarlak, ince ünlü	oe
ō	Uzun ö ünlüsü	oe:
u	Yuvarlak, dar, kalın ünlü	u
ū	Uzun u ünlüsü	u:
ú	Yuvarlak, dar yarı kalın (u-ü arası) ünlü	u
u	Yarı yuvarlak, dar, kalın (u-ı arası) ünlü	u ^e
ü	İnce, yuvarlak, dar ünlü	y
ū	Uzun ü ünlüsü	y:
ü	Yarı yuvarlak, dar, ince (ü-i arası) ünlü	y ^e

ÜNSÜZLER	SES DEĞERİ	IPA
b	Süreksiz, ötümlü, dudak ünsüzü	b
c	Süreksiz, ötümlü diş-eti ön damak ünsüzü	dʒ
ć	Kalın ünlülerle beraberken bile ön çıkışlılığını koruyan c ünsüzü	dʒʲ
Ç	Süreksiz, yarı ötümlü, diş-eti ön damak ünsüzü	^h tʃ dʒ
ç	Süreksiz, ötümsüz, diş-eti, ön damak ünsüzü	^h tʃ
d	Süreksiz, ötümlü diş-eti ünsüzü	d
f	Sürekli, sızıcı, ötümsüz, diş-dudak ünsüzü	f
F	Sürekli, sızıcı, yarı ötümlü (f-v arası), diş dudak ünsüzü	f ʋ
g	Süreksiz, ötümlü, ön damak ünsüzü	ʝ
ǰ	Art damak, süreksiz, ötümlü ünsüz	G
ǰ	Yumuşak g, sürekli, sızıcı, ötümlü, ön ve arka damak ünsüzü	jʝ
h	Sürekli, sızıcı, ötümsüz, gırtlak ünsüzü	h
ħ	Sürekli, sızıcı, ötümsüz, arka damak ünsüzü	x
j	Sürekli, sızıcı, ötümlü, diş eti, ön damak ünsüzü	ʒ
k	Ön damak, süreksiz, ötümsüz ünsüz	c
ķ	Arka damak, süreksiz, ötümsüz ünsüz	q
K	Süreksiz, yarı ötümlü(k-g arası) ön damak ünsüzü	cɫ
Ḳ	Süreksiz, yarı ötümlü (ķ-ǰ arası), arka damak ünsüzü	q G.
l	Ön damak, sürekli, akıcı, ötümlü, diş-eti, yanak ünsüzü	ɭ ɮ

m	Sürekli, akıcı, ötümlü, genizli, dudak ünsüzü	m
n	Sürekli, akıcı, ötümlü, genizli, diş- diş eti ünsüzü	n
ñ	Sürekli, akıcı, ötümlü, genizli ön ve arka damak ünsüzü	ɲ ɳ
p	Süreksiz, ötümsüz, dudak ünsüzü	p
P	Süreksiz, yarı ötümlü (p-b arası) dudak ünsüzü	b̥
r	Ön damak, sürekli, akıcı, ötümlü, titretilmiş, diş eti ünsüzü	r
ř	Kalın ünlülerle bile ön çıkışlılığını koruyan ünsüz	r̥
s	Sürekli, sızıcı, ötümsüz, diş eti ünsüzü.	s
ş	Sürekli, sızıcı, ötümsüz, ön damak diş eti ünsüzü	ʃ
t	Süreksiz, ötümsüz, diş- diş eti ünsüzü	t
T	Süreksiz, yarı ötümlü (t-d arası), diş-diş eti ünsüzü	t̥ d̥
v	Sürekli, sızıcı, ötümlü, diş dudak ünsüzü	v
y	Sürekli, akıcı, ötümlü, yarı ünlü, diş-eti ön damak ünsüzü	j
ý	Kalın ünlülerle hece kursa bile ön çıkışlılığını koruyan y	j̥
z	Sürekli, sızıcı, ötümlü, diş- diş eti ünsüzü	z
Z	Sürekli, sızıcı, yarı ötümlü (z-s arası) diş- diş eti ünsüzü	z̥ s̥

Diğer İşaretler	
İŞARET	DEĞERİ
˘	İkiz ünlü işareti
ã, ù vs.	Genizli Ünlüler
˘	Ulama işareti
+	İsim cinsinden kelimelerin sonuna, eklerden önce konmuştur.
-	Fiil cinsinden kelimelerin sonuna, eklerden önce konmuştur.
>,<	Değişme işaretleridir
/	Metinde kısa boşluk işareti
/a/, /b/ vs.	Fonemler

ÖN SÖZ

Türk halkının dili, Türk kültürünün en önemli kaynaklarından biridir. Bu noktada kültür varlığının tespit edilmesi ve korunması önem kazanmaktadır. Günümüzde teknolojinin ilerlemesi, büyük şehirlere göçün artması ve okulların çoğalması gibi sebeplerle Türkiye Türkçesi ağızlarının yavaş yavaş değişmeye başladığı bir gerçektir. Ağız araştırmaları sadece yaşayan dil üzerinde yapılabilmesi ve konuşurlarına bağlı olması sebebiyle, yazılı metinlerin korunabilirliği karşısında ertelenemez bir önceliğe sahiptir. Bu ve benzeri sebepler, üzerinde çalışma yapılmayan tüm bölgelerdeki ağız özelliklerinin daha fazla zaman kaybedilmeden bilimsel bir disiplin dâhilinde araştırılıp incelenmesi gereğini doğurmuştur.

Günümüzde Türkiye Türkçesi ağızları üzerine yapılan birçok çalışma mevcuttur. Ne var ki hâlen bütünüyle çalışılmamış illerin olduğu da görülmektedir. Adana ilinin Ceyhan ilçesi de ağız çalışmalarının yeterli olmadığı bölgelerden biridir. Ceyhan ilçesi ağızlarının tespiti ileride yapılması planlanan ağız atlasları için bir referans teşkil edecektir. Ayrıca Ceyhanlı olmam, bu yaşayan ağzın içinde büyümüş olmam ve ağız özelliklerine vakıf olmam, bu çalışmayı yapma konusunda bana heyecan ve azim vermiştir.

Çalışmamız; Giriş, İnceleme, Metinler ve Sözlük olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde; çalışmanın amacı, kapsamı, yöntemi üzerinde durulmuştur. Ardından Ceyhan ilçesinin tarihi, etnik yapısı, coğrafyası ve kültürel özellikleri hakkında bilgi verilmiştir.

İnceleme bölümünde; derlenen metinler ses ve şekil bilgisi bakımından incelenmiş ve Ceyhan ağzının Türkiye Türkçesi ağızları arasındaki yeri tespit edilmiştir. Bu bölümün sonunda yer alan sonuç bölümünde ise Ceyhan ilçesi ağızlarıyla ilgili tespit edilen dil özelliklerine yer verilmiştir.

Metinler bölümünde Ceyhan ilçesinin 33 mahallesinden derleme yoluyla elde ettiğimiz 40 kaynak kişiye ait metinler yer almaktadır.

Dördüncü bölümde ise metinlerde yer alan ama Standart Türkiye Türkçesinden farklılık gösteren kelimelerle, metinlerde yer almayan fakat bölge ağzının karakteristik özelliklerini taşıyan bazı sözcüklerin karşılıkları da herhangi bir numaralandırma yapılmadan Sözlük bölümünde yer almaktadır.

Bu çalışmada ilk andan itibaren özellikle kaynak kişilere ulaşmada, derlemede yardımcı olan arkadaşlarıma, dostlarıma teşekkür ederim.

Tez izleme sırasında bana yardımcı olan ve yön gösteren, önerileriyle çalışmama katkılar sunan değerli hocalarım Prof. Dr. Mustafa TOKER, Prof. Dr. Talip DOĞAN ve Doç. Dr. Mehmet YASTI'ya şükranlarımı sunarım. Bu çalışmanın yapılmasına vesile olan, imkân sağlayan, elimizden tutan, tıkanığımız, zorlandığımız anlarda ilmi ve irfanıyla yardımlarını bizden esirgemeyen saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. Abdurrahman ÖZKAN'a yürekten teşekkür etmeyi borç bilirim.

Serpil AYDUTTU ÇEVİK

1. GİRİŞ

1.1. Araştırma Konusu ve Amacı

Çalışmamızın konusu; Ceyhan ilçesi ağızlarının derlenmesi, derlenen malzemeler kullanılarak Ceyhan ağızlarının dil bilgisi özelliklerinin tespit edilmesi ve Ceyhan ilçesine ait söz varlığının ortaya koyulmasıdır.

Günümüzde teknolojinin ilerlemesi, büyük şehirlere göçün artması, okulların çoğaltılması gibi sebeplerle Türkiye Türkçesinin ağızlarının yavaş yavaş değişmeye başladığı bir görülmektedir. Ağız araştırmaları sadece yaşayan dil üzerinde yapılabilmesi ve konuşurlarına bağlı olması sebebiyle, yazılı metinlerin korunabilirliği karşısında ertelenemez bir önceliğe sahiptir. Bu ve benzeri sebepler, üzerinde çalışma yapılmayan tüm bölgelerdeki ağız özelliklerinin daha fazla zaman kaybedilmeden bilimsel bir disiplin dâhilinde araştırılıp incelenmesi gereğini doğurmuştur.

Günümüzde Türkiye Türkçesi ağızları üzerine yapılan birçok çalışma mevcuttur. Ne var ki hâlen bütünüyle çalışılmamış illerin olduğu da görülmektedir. Adana ilinin Ceyhan ilçesi de ağız çalışmalarının yeterli olmadığı bölgelerden biri olması bizim bu araştırmaya yönelten sebeplerden biridir.

Bu çalışmanın amacı; Ceyhan ilçesine bağlı mahallelerin ağız özelliklerini tespit etmek, tespit edilen özellikleri dil bilgisi açısından derinlemesine ele alıp incelemek, yörenin Türkiye Türkçesi ağızlarındaki konumunu tespit etmek ve söz varlığının yitip gitmesini engelleyerek kayıt altına almaktır.

1.2. Araştırma Yöntemi

Bu çalışmada alan araştırması yöntemi uygulanmıştır. Çalışmanın başlangıcında derleme yapılacak bölgeler tespit edilmiş ve Oğuz ve Türk dışı unsurlara ait mahalleler derleme alanı dışında tutulmuştur.

Derleme yapılması düşünülen bölgelerde, bölgeyi iyi bilen muhtar gibi kılavuz kişilerle irtibat kurulmuş ve o bölge hakkında ön bilgi toplanmıştır. Ayrıca uygun kaynak kişilere ulaşma konusunda da bu kılavuz kişilerden yardım alınmıştır. Aynı

ağız özelliklerine sahip köy ve kasabalardan bazıları elenmiştir. Bununla zaman ve emek kaybının önüne geçilmek istenmiştir.

Derlemelerdeki kaynak kişiler; Ceyhan merkezi ve merkeze bağlı mahallelerinde ikamet eden yerli ve ağız özelliklerini koruyan konuşma aygıtlarında sorun olmayan, şehir ve teknoloji ile çok fazla temasa girmemiş kaynak kişilerden derlemeler yapılmıştır.

Derleme konuları genellikle yöreye ait gelenek görenekler, yemekler, tarım faaliyetleri, anılar, halk hikayeleri, masallar, maniler, şiirlerdir.

Derleme yaparken ses kayıtlarının yüksek kalitede ve anlaşılabilir bir şekilde alınabilmesi için ileri teknoloji bir ses kayıt cihazı kullanılmış ve ses kayıt cihazının kullanılacağı konuşmacıya söylenmiştir. Ceyhan ilçesi ağızlarına ait 40 metin derlenmiş ve derlenen metinler, Faruk Yıldırım'ın *Adana ve Osmaniye İlleri Ağızları* (Yıldırım, 2006: xii) adlı çalışmasında yer alan transkripsiyon harfleri ile yazıya geçirilmiştir. Derlenen metinler yerleşim birimlerine göre "M1, M2, M3" şeklinde numaralandırılmıştır. Ayrıca metinlerdeki cümlelerde numaralandırılmıştır. Her metnin başına kayıt alınan kaynak kişinin adı-soyadı, yaşı, eğitim durumu, mesleği, derleme yeri ve derleme konusu belirtilmiştir.

Metinler oluşturulduktan sonra bölgenin dil özelliklerini belirleyen fişlemeler yapılmıştır. Yapılan fişlemenin yanına metin numarasını ve metnin hangi cümlesi olduğunu belirtmek adına (M1/1) şeklinde bir gösterim tercih edilmiştir.

Derlenen metinlerin, ses bilgisi ve şekil bilgisi özellikleri incelenmiş; metinlerde yer alan, yazı dilinden farklı ses ve yapı özellikleri taşıyan sözcükler ve derlenen metinlerin söz varlığına yer vermek için sözlük bölümü oluşturulmuştur. Sözlükte metin içi ve soruşturma yöntemiyle elde edilmiş metin dışı kelimelere yer verilmiş, soruşturma yöntemiyle elde edilmiş metin dışı kelimelerde herhangi bir numaralandırma yapılmamıştır.

1.3. Ceyhan

1.3.1. Ceyhan'ın Tarihi

Çalışma sahasını oluşturan Ceyhan ilçesi, sahip olduğu kendine özgü doğal ortam şartları nedeniyle tarihsel süreç içerisinde farklı milletlerin egemenliği altında kalan bir saha olmuştur (Saydam, 2020 :87). Anadolu'da tarih çağlarına geçişle birlikte Kültepe ve Boğazköy tabletlerinde Luvi (M.Ö. 1900), Arzava (M.Ö. 1500-1333), Kizvatna (M.Ö. 1500) krallıklarından bahsedilmektedir. Luviler'in Ceyhan Nehri'nin doğu kısmında; Arzava Krallığının ise Ceyhan Nehri'nin batı kısmında kurulduğu anlaşılmaktadır. Luviler Asurlar'ın, Arzava Krallığı da Hititler'in egemenliği altına girmişlerdir. Kizvatna Krallığı ise, yine Seyhan-Ceyhan Nehirleri arasında kurulmuş, Hititler'in Çukurova'yı almasıyla bu Krallığın varlığı sona ermiştir. M.Ö.1500 tarihinden sonra Çukurova tamamen Hitit egemenliğine girmiştir.

M.Ö.1200 tarihinde Hitit Krallığının çöküşüyle Kue Krallığı (M.Ö.1190-713) kurulmuştur. M.Ö. 713-663 tarihleri arasında Çukurova Asur egemenliği altında kalmıştır.

Asur hakimiyetinin zayıflamasıyla Çukurova'da M.Ö. 663-612 yılları arasında Kilikya Krallığı kurulmuştur. M.Ö. 621 tarihinde Pers istilasıyla Kilikya Krallığı Pers satraplığına dönüşmüştür. M.Ö. 333 tarihinden sonra Çukurova'ya İskender İmparatorluğu hâkim olmuştur. İskender İmparatorluğunun parçalanmasından kısa süre sonra da bu bölge, Selevkoslar Krallığının kontrolüne girmiştir.

M.Ö.12 tarihinden M.S.476 tarihine kadar Çukurova'da Roma İmparatorluğu'nun hakimiyeti devam etmiştir. Roma İmparatorluğunun ikiye bölünmesi üzerine Çukurova, Bizans İmparatorluğunun egemenliğinde kalmıştır. ¹

M.S. 638'de bölgeye ilk İslam akınları başlamış, 705-717 yıllarında da bölge tamamıyla İslam ordularının denetimine girmiştir (Ener, 1993:115). Abbasiler döneminde İslam ordularının eline geçen Çukurova'ya Orta Asya'dan getirilen birçok

¹ <https://ceyhan.meb.gov.tr/www/ilcemizin-tarihcesi/icerik/18>

Türk yerleştirilmiştir (Sümer, 1964:3). 1071 Malazgirt savaşını kazanan Türkiye Selçukluları, Tarsus'ü fethetmiş; bir yıl içerisinde Adana, Misis, Anavarza ve bütün Çukurova'yı ele geçirmiştir (Kurt, 1992: 12). Bu arada 1080 yılında Ermeni Prenslığı kurulmuş ve çeşitli devletlere tabii 1375'e kadar varlığını sürdürmüşlerdir (Yıldırım, 2006: 8). 1083- 1336 tarihleri arasında Bizans'a bağlı Ermeni Krallığı; Selçuklular, Danişmendliler ve Memlükler arasında devamlı bir mücadele alanı olmuştur. Bu mücadeleler sonucunda 1336 yılında Ceyhan Nehri'nin doğusu Memlükler'in eline geçmiştir. Memlüklüler ile birlikte Türk boylarından Yüreğirler, Bayatlar, Döğerler, Avşarlar, Salurlar, Eymirler ve en önemlisi Kınıklar bu bölgeye akın akın gelmişler ve yaylakları yurt edinmeye başlamışlardır (Yurt Ans. 1981: 61). 1353-1515 yılları arasında Memlüklere bağlı Ramazanoğullarının hakimiyetine girmiştir (Adana İl Yıllığı, 1991:15). Çukurova, uzun süre Memlüklülerle Osmanlıların mücadelesine sahne olmuş ve sonunda 1517 yılında Osmanlı egemenliğine girmiştir. Bu tarihte Ramazanoğlu Mahmut Bey'in, Adana Sancakbeyliğine tayini ile Çukurova'da 1608 yılına kadar sürecek olan Osmanlı yönetiminde Ramazanoğulları beyleri dönemi başlamıştır (Kurt, 1992: 20). 1833- 1840 tarihleri arasında Osmanlı Devleti'ne bağlı olan Mısır valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa isyan etmiştir. Osmanlıların en zayıf zamanında gelen bu başkaldırma, Mısır valisine büyük bir alan kazandırmıştır. Mısır, Şam, Cidde ve bazı bölgelerin denetimi Mehmet Ali Paşa ve oğlu İbrahim Paşa'ya geçmiştir (Karataş, 1999: 8). 1840'da Çukurova yeniden el değiştirmiş ve Osmanlı yönetimine geçmiştir.

Osmanlı döneminde de Yukarı Çukurova dediğimiz ve Gâvurdağı ve eteklerini içeren bölgedeki bir takım idari zafiyet ve sosyal problemler, bölgenin yönetimini hayli güçleştirmiştir. Tarihin çeşitli dönemlerinde bölge idaresinin; bir kısmının Adana, bir kısmının Maraş ve bir kısmının da Halep'e bağlı olması bölge hâkimiyetini oldukça zorlaştırmıştır (Terzi ve Ergün, 2015 :52). Ayrıca bölgedeki güçlü aileler, bir yandan devlete asker ve vergi vermezken diğer yandan belli başlı yolları özellikle de hac yolunu denetim altında tutmaktaydı. Bu ailelerle müttefik olan bazı Türkmen aşiretleri de devlete karşı aynı tutum içindeydi. Bölgeye Kafkasya'dan ve Balkanlardan gelen göçmenler bundan dolayı kendilerini bölgede güven içinde hissetmiyordu. Bunun üzerine İstanbul hükümeti, Çukurova'nın yerleşim tarihine

damgasını vuracak olan; konar göçer grupların iskân edileceği, devletin bu bölgeden asker ve vergi alacağı bir karara imza attı. Bu karar doğrultusunda bir ordu kuruldu ve adına Fırka-ı İslâhiye dendi (Cevdet, 1991: 107).

1865-1866 yıllarında Derviş Paşa ve Cevdet Paşa'nın yönetiminde teşkil edilen ordu ile yapılan Fırka-i İslâhiye; bir askeri hareket gibi gözükse de bu yıllarda Çukurova, Gâvurdağı (Cebel-i Bereket), Kürtdağı ve Kozan dağlarında devlet idaresini yeniden tesis etmiş; aynı zamanda başıboş bir halde bulunan konar göçer oymakların, iskân ve yerleşmelerinin de başarılı olduğu bir kuruluş olmuştur. Ayrıca bu hareket esnasında kurulan kasaba ve köyler, bugün önemli merkezler hâline gelmiş, çevre il ve ilçelerin de gelişmesinde büyük bir rol oynamıştır. Yeni Türkiye'nin bugün nüfus bakımından dinamik ve hareketli olmasında, XIX. yüzyılın ikinci yarısında yapılmış bunun gibi iskân ve yerleştirme hareketlerinin rolü büyüktür. (Halaçoğlu, 1973 :1).

Fırka-i İslâhiye'nin Çukurova yöresinde iskana tabi tuttuğu veya bölge dışına çıkardığı aşiretlerle daha önce yerleşik düzende olan ve bu hareketle denetim altına alınan oymaklar şunlardır: Avşar, Bozdoğan, Cerit, Sırkıntılı, Kırıntılı... (Yıldırım, 2006: 14).

Bugün de Ceyhan'da varlığını sürdüren başlıca oymaklar şunlardır:

Avşar (Afşar): XI. yüzyıldan itibaren mühim roller oynamak sureti ile adlarını zamanımıza kadar yaşatmış biricik Oğuz boyudur (Sümer, 1980: 261). Türkiye'nin fetih ve iskânında Kayı ve Kınıklar gibi birinci derecede rol oynamışlardır (Sümer, 1980: 264). Çok eski zamanlardan bu yana Halep bölgesinde kışlayıp, yazı Uzunyayla'da geçiren Avşarlar, Halep bölgesine gitmeyip Ceyhan Nehri'nin sağ tarafında bugünkü Ceyhan ile Kozan arasındaki arazide kışlamaya başlamışlardır (Sümer, 1963: 31). Avşarlar; bu bölgelerde kovgunlar yapmış, ticaret kabileleri soymuş, diğer oymaklarla savaşmış ve derebeylerin mücadelelerine katılmamışlardır. Bu nedenlerle 1865-1866 yıllarındaki Fırka- İslâhiye hareketinin önemli hedeflerinden biri durumuna gelmişlerdir. Fırka-i İslâhiye tarafından Avşarların büyük bir kısmı yaylakları olan Sivas, Kayseri çevresine, özellikle Pınarbaşı, Sarız ve Tomarza

kazalarına yerleştirilmişlerdir. İskân edilmeyen veya sonradan iskân bölgesini terk eden Avşarlar da Çukurova'da yaşamaya devam etmişlerdir. 19. asrın sonlarına doğru Zamantı Suyu ve Binboğa yaylakları, Sunbas Suyu ve Anavarza Kalesi civarında kışlamışlardır (Sakin, 2006: 196). Zengin folkloruyla bölgemiz kültürüne büyük katkıda bulunan Avşarlar bugün Ceyhan'da; Birkent, Değirmendere, Kurtkulağı, Sarımazı gibi mahallelerde yaşamaktadırlar.

Bozdoğan: Türkler arasında kişi adı olarak yaygın şekilde kullanılan bozdoğan isminin kelime anlamı gürzdür. Bozdoğan aşiretine bu ismin verilme sebebi büyük olasılıkla aşiretin yönetici ailesinin isminin Bozdoğan olmasıdır (Terzi- Ergün, 2015: 47). Bozdoğanlar, Silifke taraflarında iken 17. yüzyıl sonlarında önemli bir bölümü diğer İç-il Yörükleriyle birlikte Çukurova'ya göçmüşlerdir (Sümer, 1980: 195). Çukurova'ya gelen Bozdoğanlar'ın büyük bir kısmı Adana bölgesinde kalmış ve bunlara Kütük Bozdoğan denilmiştir (Sümer, 1980: 196). Bugün Ceyhan'da yoğun olarak Sağkaya Mahallesiinde yaşamaktadırlar.

Cerit: Dulkadirli Türkmenlerinden olan Ceritler, Çukurova'da Ceyhan Nehri boylarında kışlamaktaydılar. Yaptıkları yağma hareketleri nedeniyle Tecirliler ile birlikte Fırka-i İslâhiye tarafından kışlak yurtları olan Ceyhan'a yerleştirilmişlerdir. Ceritler; Ceyhan'da Altıgözbekirli, Azizli, Ceyhanbekirli, Değirmendere, Elmagölü, Hamdilli, İmran, İsalı, Tatarlı, Yalak gibi mahallelerde yaşamaktadırlar.

Sırkıntılı: Çukurova 'da Adana ile Sis kasabası arasındaki bölgede bulunan önemli aşiretlerden biridir. Bu aşiret Çukurova'da kışlar, yazın İnderesi mevkinde yaylaya çıkarlardı. Sırkıntı aşireti, 1859'da ziraatla uğraşmak istediklerini bildirerek iskanlarını istemişlerdir. Fırka-i İslâhiye ile kışlak mahallelerine yerleştirilmişlerdir. Sırkıntı aşiretinin yerleştirildikleri mahallelerin bir kısmı Adana'ya bir kısmı da kazası Kozan'a bağlanmıştır (Sümer, 1980: 19). Ceyhan'da yoğun olarak Isırganlı Mahallesiinde yaşamaktadırlar.

Yörükler ve Türkmenler; Selçuklular'ın Orta Anadolu'da Sivas, Konya, Kayseri gibi kentlerde yerleştikleri dönemde Çukurova yöresinde bulunuyorlardı.

Hayvancılıkla geçinen bu göçebe oymaklar, Toroslar’da yaşıyorlardı. Selçuklular’dan başlayarak Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemine dek merkezi yönetimle sık sık çatışmaya giren Yörükler, 19. yüzyılın Çukurovası’nda önemli yer tutmuşlardır. (Karataş, 1999: 20). 1940-1955 ve daha sonraki dönemlerde Çukurovadaki yörük yerleşmeleri, bölgeyi kışlak yurt olarak kullanan fakat diğer mevsimlerde başka yerlere özellikle de bölgeye komşu olan dağlara giden göçebe grupların devlet eliyle yerleştirilmesi şeklinde olmuştur (Yıldırım, 2006: 24).

XIX. yüzyıl sonlarında oluşan nüfus yapısı XX. yüzyılın başlarında da aynıdır. Ancak 1918 Mondros Mütakaresinin ardından Fransızlar Çukurova’yı işgal etmeleri ve Suriye’den 70.000 Ermeni’yi Adana’ya yerleştirmeleri sonucunda nüfus dengeleri bozulmuş, halkın büyük bir kısmı komşu bölgelere sığınmak zorunda kalmıştır. Millî mücadelenin zaferle sonuçlanması ve 1922’de bölgenin temizlenmesi üzerine, Fransızlar ile birlikte gelen Ermeniler ve yerli Ermeniler bölgeyi terk etmişlerdir (Yıldırım, 2006:23).

1.3.2. Ceyhan Adının Verilişi

1854 Kırım savaşı sonrasında bölgeye gelen Nogay Türkleri, hayvanlarını Ceyhan nehrindeki suvatla suladıkları için buraya “Yarsuvat” adı verilmiştir. Hicri 1309 tarihinde II. Abdülhamit’in fermanı ile Yarsuvat bucağı “Hamidiye” adı ile ilçe merkezi olmuştur. II. Abdulhamit tahttan indirildikten sonra ilçenin adı örfi idareye izafeten “Ürfiye” olarak değiştirilmiştir. Sonradan bu isim benimsenmemiştir (Karataş, 1999 :9). Orta Asya’dan gelen aşiretler; bu bölgedeki iki nehri de Ceyhun ve Seyhun’a benzettikleri için nehlere, Ceyhan ve Seyhan isimlerini vermişlerdir. Cumhuriyet’in ilanından sonra 3 Mayıs 1929’ da bu ilçenin ismi, bölgenin içinden geçen nehrin ismi olan Ceyhan olarak kesinleşmiştir. Ceyhan 1 Haziran 1933 yılında Adana’ya bağlanmıştır.²

² <https://ceyhan.meb.gov.tr/www/ilcemizin-tarihcesi/icerik/18>

1.3.3. Ceyhan'ın Coğrafyası

Adana'nın 50 km doğusunda, Ceyhan Irmağı kenarında, TEM ve E- 5 karayolları arasında yer alan ilçede, Çukurova'yı meydana getiren ovalardan en büyüğü olan Ceyhan Ovası yer almaktadır. Konum olarak da Çukurova'nın tam ortasındadır. Kuzeyden Kadirli, İmamoğlu, güneyden Yumurtalık, Dörtyol, (Hatay'a bağlı), batıdan Yüreğir ve kuzeydoğudan Toprakkale (Osmaniye'ye bağlı) ilçeleri ile komşudur. Arazi durumu; %80,8 ova, %15,8 engebeli arazi ve %3,4 dağlık olarak belirlenmiştir.

Ceyhan'ın iklimi Akdeniz iklimi özelliğini taşır. Yazları çok sıcak ve kurak, kışları ise ılıman ve yağışlıdır. Yaz aylarında sıcaklık 45 °C dereceyi bulurken, nem, ise %90'ı bulur. Sıcaklık kış aylarında ise ortalama 5 °C dereceye kadar düşer.

Yörede ortalama yağış 620 mm ile 900 mm arasında değişir. Yağışın çok düşük olduğu dönemlerde kuraklık meydana gelir. Ceyhan'ın mevsim rüzgârları, değişiklik arz eder. Kış aylarında alçak basınç alanı etkisinde kalan Ceyhan, kuzeyden güneye inen bir hava akımının etkisindedir. Bu rüzgârlara poyraz adı verilir. Yazın, güneyden kuzeye geçen hava akımına ise lodos denir. Ceyhan sadece geniş taraflarında küçük dağlara rastlanır. Ceyhan'ın kuzeydoğusunda yer yer kalkerli arazilere rastlanır. Eskiden arazinin büyük bir bölümü bataklıkken bu bataklıklar kurutularak tarıma kazandırılmıştır. Ceyhan'ın bitki örtüsünü makiler oluşturmaktadır. Ceyhan büyük bir ova olduğu için orman alanlar tahrip edilerek tarım alanlarına dönüştürülmüştür. Buna rağmen yer yer çam ormanlarına rastlanır. Ceyhan'da son yıllarda oluşturulan okaliptus (sıtma ağacı-selvi) ormanları ise geniş alanlar kaplamaktadır. Yine tarımı geliştirmek için ekilen zeytin, turunçgil, kavak ekili alanlar da geniş yer kaplamaktadır (Yolcu, 2008: 7).

Adana ilinin en büyük ilçesi olan Ceyhan 1427 km² yüzölçümüne sahiptir ve merkez dışında 6360 sayılı kanunla mahalleye dönüşen 81 yerleşim birimi vardır.

Merkez dışındaki yerleşim birimleri şunlardır ³:

Adapınarı: Eski adı Karamezar'dır. Ceyhan'ın 18 km kuzeyinde kurulmuştur. Mahalle nüfusunun tamamına yakını Kafkas göçmeni olmakla birlikte, mahallede iki hane Bulgar göçmeni ve birkaç hanede Elâzığ- Palu'dan gelip yerleşmiş Kürt kökenli vatandaşlar yaşamaktadır.

Ağaçlı: Ceyhan'ın 34 km kuzeyinde kurulmuştur. Mahalle nüfusunun tamamını Kafkasya'dan göç etmiş Çeçenler oluşmaktadır.

Ağaçpınar: Ceyhan'ın 14 km güneybatısında kurulmuş bir köydür. Mahalle nüfusunun tamamına yakını Adıyaman, Tunceli ve Mardin'den gelen Kürt ve Arap vatandaşlardan oluşmakla birlikte, mahallede birkaç hanede Türkmen yaşamaktadır. Ayrıca Ağaçpınar Köyü'nde sulama ile birlikte tarım ürünlerinde çeşitlilikte artmıştır. Başlıca tarım ürünleri; buğday, mısır, pamuk, yer fıstığı vb. gibi tarım ürünleridir. Köydeki turistik Ağaçpınar tesisleri iyi bir dinlenme ve eğlence mekânıdır. Ağaçpınar tesislerindeki havuzdaki aslandaki aslan başı çeşme figürü tarihi bir vesika olarak günümüze kadar gelmiştir.

Altıgöz: Ceyhan'ın 22 km kuzeydoğusunda kurulmuştur. Mahallenin nüfusunun tamamına yakını Ceritler 'den oluşmakla birlikte, birkaç hanede Avşar yaşamaktadır. Ayrıca Köy arazileri oldukça verimli olup buğday, pamuk, soya, mısır... vb. yetiştirilmektedir.

Altıkara: Mahalle, Ceyhan nehri kıyısında kurulmuş olup Ceyhan'a 14 km mesafededir. Mahalle nüfusunun tamamını Mersin (Tarsus) Yörükleri ve Nogaylar oluşmaktadır. Ayrıca köyde yöresel tarım ürünleri yetiştirilmektedir.

Aydınlar (Sarıkçili): Ceyhan'ın 13 km güneydoğusunda kurulmuştur. Mahalle nüfusunun tamamı Sarıkçili Yörüklerinden oluşmaktadır. Ayrıca tarım arazilerinin çok az miktarı sulandığı için mahallede büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık yapılmaktadır.

---

³ <http://www.ceyhan.gov.tr/mahallelerimiz> (Erişim 14.05.2022)

Azizli: Ceyhan'ın 14 km doğusunda kurulmuştur. Mahalle nüfusunun çoğunluğunu Mardin ve Adıyaman'dan göç eden Kürt kökenli vatandaşlar oluşturmakla birlikte; mahallede Avşar, Cerit ve Yörük aileleri de yaşamaktadır. Ayrıca mahallede başta buğday olmak üzere pamuk, mısır, soya, yer fıstığı yetiştirilir.

Başören (Karaköy): Ceyhan'a 27 km uzaklıkta bulunan bu mahalle, Ceyhan'ın kuzeybatısında bulunmaktadır. Mahalle nüfusunun tamamını Hayta, Bahşiş ve Karakoyunlu Yörükleri oluşturmaktadır. Ayrıca sulama birliğinin kurulması ve sulama olanaklarının artmasıyla köyde başta mısır, yer fıstığı, sera ürünleri olmak üzere birçok tarım ürünü yetiştirilmektedir.

Birkent Mahallesi: Ceyhan'ın 32 km kuzeydoğusunda kurulmuştur. Birkent mahallesi, 1994 yılında Eskikent ve Yenikent mahallelerinin birleşmesiyle kurulmuştur. Mahalle nüfusunun tamamını Avşar ve Bulgar göçmenleri oluşturmaktadır.

Burhanlı: Ceyhan'ın 30 km kuzeydoğusunda kurulmuştur. Mahalle nüfusunun tamamını Karakoyunlu Yörükleri oluşturmaktadır. Ayrıca mahalle halkı geçimini tarım ve hayvancılıkla sağlamaktadır.

Büyük Burhaniye (Yeşilhöyük): Ceyhan- Adana E-5 Karayolunun 1,5 km mesafede kurulmuş bir mahalledir. 110 yıllık tarihe sahiptir. Kuruluşundaki ilk ismi "Yeşilhöyük" daha sonra Büyük Burhaniye olmuştur. 1890'lı yıllarda Kırım'dan Rus zulmüne dayanamayıp terk edilmeye mecbur bırakılan bir sülale tarafından kurulmuştur. Mahalle nüfusunun tamamını Kırım'dan gelen Türkler oluşturmaktadır. Ayrıca mahallede halen susuz ziraat yapılmaktadır. Başlıca gelir kaynakları buğday, arpa, pamuk, karpuz mahsulleridir.

Büyük Mangıt: Ceyhan'ın Mahalle, Ceyhan'ın 5 km batısında kurulmuştur. Büyük Mangıt Beldesini Buhara Hükümdarı Emir Âlim Han'ın soyundan olan mangıt hanedanı kurmuştur. Mahalle nüfusunun tamamını Balkan (Bulgar ve Selanik) göçmenleri oluşturmaktadır.

Camuzağlı: Ceyhan'ın 38 km kuzeyinde, Ceyhan-İmamoğlu-Kozan üçgeninde Ceyhan sınırları içerisinde kurulmuştur. Mahalle nüfusunun büyük

çoğunluğunu aşiret olarak adlandırdıkları “Gırıntı Kürdü” ve Balkan (Bulgar ve Selanik) göçmenleri oluşturmaktadır. Ayrıca mahallede Van’dan ve Muş’tan gelen Kürt kökenli vatandaşlar ve birkaç hane de Avşar yaşamaktadır.

Ceyhanbekirli: Ceyhan’ın 31 km kuzeydoğusunda kurulmuş bir mahalledir. Mahalle nüfusunun tamamını (Altıgöz’den ayrılmış) Ceritler oluşturmaktadır. Ayrıca sulama ile birlikte köyde tarım da gelişmiştir. Köyde buğday, pamuk, soya, mısır, yer fıstığı... vb. yetiştirilmektedir.

Çataklı: Ceyhan’ın 34 km kuzeydoğusunda kurulmuş bir mahalledir. Mahalle nüfusunun tamamını Bulgar göçmenleri oluşturmaktadır. Ayrıca buğday, pamuk, soya, mısır, yer fıstığı... vb. yetiştirilmektedir.

Çakaldere: Ceyhan’ın 17 km batısında kurulmuş bir mahalledir. Mahalle nüfusunun büyük çoğunluğunu Adıyaman Besni’den gelen Kürt kökenli vatandaşlar ve Kırım Tatar Türkleri oluşturmaktadır. Ayrıca mahallede başta buğday olmak üzere pamuk, soya, mısır vb. yetiştirilmektedir.

Çatalhöyük: Ceyhan’ın 25 km kuzeyinde kurulmuştur. Mahalle nüfusunun tamamını Muş’tan gelen Kürt kökenli vatandaşlar oluşturmaktadır. Ayrıca mahalle halkı geçimini tarım ve hayvancılıkla sağlamaktadır.

Çevretepe (Adatepe): Mahalle nüfusunun tamamı Yugoslav göçmenleri oluşmaktadır.

Çokçapınar: Bu köy Ceyhan’ın 15 km güneybatısında kurulmuştur. Mahallenin nüfusunun tamamına yakını Tekeli, Karakoyunlu ve Horzum Yörüğü oluşturmaktadır. Ayrıca mahallede Bulgar göçmenleri ve birkaç hane de Kürt kökenli vatandaşlar yaşamaktadır. Mahalle ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Ayrıca mahallede bir tane de kireç ocağı bulunmaktadır.

Değirmendere: Ceyhan’ın 13 km güneydoğusunda kurulmuştur. Mahalle nüfusunun tamamını Avşar, Cerit ve Adıyaman’dan gelen Kürt kökenli vatandaşlar oluşturmaktadır.

Değirmenli: Ceyhan'ın 18 km doğusunda kurulmuştur. Mahalle nüfusunun tamamına yakınını Çerkezler oluşturmaktadır.

Dikilitaş: Ceyhan'ın 24 km kuzeydoğusunda kurulmuştur. Mahalle nüfusunun tamamına yakınını Çerkezler oluşturmaktadır. Birkaç hanede doğudan göç etmiş Kürt kökenli vatandaşlar yaşamaktadır.

Dokuztekne: Ceyhan'ın 22 km doğusunda kurulmuş büyük bir mahalledir. Mahalle nüfusunun tamamını Tekeli Yörükleri oluşturmaktadır. Köye ismini veren şey ise köy meydanındaki tarihi çeşmenin önündeki dokuz tane teknedir. Köy ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır.

Doruk: Ceyhan'ın güney-güneybatı yönüne düşmektedir. Ceyhan'a uzaklığı 21 km'dir. Mahalle nüfusunun çoğunluğunu Aydınli Yörükleri oluşturmakla birlikte, mahallede Çerkezler ve birkaç hane de Cerit yaşamaktadır. Ayrıca mahallede Arap Dede ve Narlı Dede'ye ait türbeler de bulunmaktadır.

Durhasandede: Ceyhan'ın 28 km güneyinde kurulmuştur. Bektaşî Horasan Türkmenleri tarafından kurulmuştur. Bu inançlarını bugüne kadar sürdürmüşlerdir. Ceyhan'daki tek Bektaşî Türkmen köyüdür. Durhasandede Köyü ismini büyük bir Bektaşî dedesi olan Dur Hasan Dede'den almıştır. Dur Hasan Dede'nin türbesi de bu köyde bulunmakta olup çevredeki vatandaşlar tarafından ziyaret edilmektedir.

Dutlupınar: Ceyhan'ın 28 km doğusunda kurulmuş bir Yörük köyüdür. Mahalle nüfusunun tamamını Tekeli ve Horzum Yörükleri oluşturmaktadır. Mahalle arazilerinin büyük bölümü kuru olduğu için hayvancılık faaliyetleri de yaygındır.

Ekinyazı: Ceyhan'ın 23 km kuzeyinde kurulmuştur. Mahalle nüfusunun tamamını Balkan (Bulgar- Selanik) göçmeni oluşturmaktadır.

Elmagölü: Ceyhan'ın 22 km kuzeydoğusunda kurulmuştur. Mahalle nüfusunun tamamını Ceritler oluşturmaktadır.

Erenler (Abidiye): Ceyhan'a 14 km mesafede kurulmuş olup Ceyhan'ın doğusunda bulunmaktadır. Mahalle, Rus zulmünden kaçan Çerkez ve Azerilerce

kurulmuştur. Günümüzde mahalle nüfusunun tamamını Azeri Türkleri oluşturmaktadır.

Gümrüdülü: Ceyhan'ın 27 km kuzeybatısında kurulmuş bir köydür. Mahalle nüfusunun tamamını Aydınli Yörükleri oluşturmaktadır.

Gündoğan (Hurşidiye): Ceyhan'ın 25 km güneydoğusunda kurulmuştur. Eski ismi Hurşidiye Köyü'dür. Mahalle nüfusunun tamamına yakını Balkan (Bulgar ve Selanik) göçmeni oluşturmaktadır. Mahallede birkaç hane de Aydınli Yörüğü bulunmaktadır.

Günlüce: Ceyhan'ın 35 km kuzeydoğusunda kurulmuştur. Mahalle nüfusunun tamamını Balkan (Bulgar ve Selanik) göçmenleri oluşturmaktadır.

Günyazı (Veysiye): Ceyhan'ın 15 km doğusunda kurulmuştur. Köy eski ismi olan Veysiye ismiyle daha kolay bilinmektedir. Mahalle nüfusunun çoğunluğunu Orta Asya'dan gelen Türkmenler oluşturmakla birlikte; mahallede Bulgar göçmeni, Avşar ve Aydınli Yörükleri de yaşamaktadır. Ayrıca mahallede sulama olanaklarının gelişmiş olması münasebetiyle tarım ürünlerinde çeşitlilik görülmektedir. Bu ürünler, buğday, mısır, pamuk, soya... vb. dir.

Hamdilli: Ceyhan'ın 15km doğusunda kurulmuştur. Mahalle nüfusunun tamamına yakını Cerit ve Çerkezler oluşturmakla birlikte, mahallede birkaç hane Yörük ve Elazığ'dan göç edip gelmiş Kürt kökenli vatandaşlar yaşamaktadır.

Hamidiye: Ceyhan'ın 24 km doğusunda kurulmuştur. Mahalle nüfusunun büyük çoğunluğunu Balkan (Bulgar ve Selanik) göçmenleri oluşturmakla birlikte, Aydınli Yörükleri de yaşamaktadır.

Hamitbey: Ceyhan'ın 18 km kuzeyinde kurulmuştur. Mahalle nüfusunun çoğunluğunu Aydınli ve Tarsus Yörükleri oluşturmakla birlikte; Elazığ- Palu, Şanlıurfa, Diyarbakır'dan göç edip gelmiş Kürt kökenli vatandaşlar ve birkaç hane de Avşar yaşamaktadır. Ayrıca mahallede başta buğday olmak üzere pamuk, mısır, soya... vb. yetiştirilmektedir.

Hamitbeybucağı: Ceyhan'ın 17 km kuzeyinde kurulmuştur. Mahalle nüfusunun tamamını Balkan (Bulgar ve Selanik) göçmenleri oluşturmaktadır. Ayrıca mahallede başta buğday olmak üzere pamuk, mısır, soya... vb. yetiştirilmektedir.

Irmaklı: Ceyhan'ın 27 km kuzeydoğusunda kurulmuştur. Mahallenin nüfusunun tamamını Çerkez ve Balkan (Bulgar ve Selanik) göçmenleri oluşturmaktadır.

Isırganlı: Ceyhan'ın kuzeybatısında, Ceyhan'a 17 km mesafede bir mahalledir. Mahalle nüfusunun tamamını Sırkıntılı Yörükleri ve Kerkük Türkmenleri oluşturmaktadır. Ayrıca mahallede buğday, pamuk, yer fıstığı, mısır, karpuz, salatalık, kabak ve marul ile ıspanak gibi tarım ürünleri yoğun bir biçimde yetiştirilmektedir.

İmran: Ceyhan'ın 16 km doğusunda kurulmuştur. Mahalle nüfusunun çoğunluğu Ceritler'den oluşmakla birlikte, mahallede Adıyaman'dan gelen Kürt kökenli vatandaşlar, birkaç hane Avşar ve birkaç hane de Aydınli Yörüğü yaşamaktadır.

İncetarla (Mercin): Ceyhan'ın 10 km kuzeydoğusunda kurulmuştur. Mahalle nüfusunun tamamını Urfa, Diyarbakır ve Elazığ'dan gelen Kürt kökenli vatandaşlar oluşturmaktadır. İncetarla Köyü, Mercin ismiyle daha kolay tanınmaktadır. Bu mahallede Kurtuluş Savaşı yıllarındaki Fransız ve Ermeni işgallerine karşı yapılan muhteşem direniş sergilenmiştir. Mercin Harbi'nde yenilen işgal kuvvetleri kendilerini bir daha toplayamamışlar ve Ankara Antlaşması sonrası da bölgeyi terk etmişlerdir.

İnceeyer: Ceyhan'ın 23 km kuzeyinde kurulmuştur. Mahalle nüfusunun büyük çoğunluğunu Kürt kökenli vatandaşlar oluşturmakla birlikte; mahallede Çerkez, Yörük ve Avşar da yaşamaktadır.

İsalı: Ceyhan'ın 19 km güneybatısında kurulmuştur. Mahalle nüfusunun tamamına yakını Ceritler oluşturmakla birlikte, mahallede Aydınli Yörükleri ve Avşarlar da yaşamaktadır. Mahalle, geçimini tarım ve hayvancılıkla sağlamaktadır. Ayrıca İsalı Köyü'nün narı çok meşhurdur.

Karakayalı (Cebre): Ceyhan'ın 18 km kuzeyinde kurulmuştur. Mahalle nüfusunun çoğunluğunu Şanlıurfa Bozova'dan göç etmiş Kürt kökenli vatandaşlar oluşturmakla birlikte, mahallede Karakoyunlu ve Tarsus Yörükleri de yaşamaktadır. Mahalle, geçimini tarım ve hayvancılıkla sağlamaktadır.

Kılıçkaya: Ceyhan'ın 25 km güneyinde kurulmuştur. Mahallenin çoğunluğunu Nogay Türkleri oluşturmakla birlikte, mahallede Mersin Yörükleri de yaşamaktadır. Sulama imkânlarının gelişmemiş olması nedeniyle ve tarım alanlarının verimsizliğinden dolayı burada hayvancılık gelişmiştir.

Kıvrıklı: Ceyhan'ın kuzeybatısında, Ceyhan'a 13 km uzaklıkta merkezi bir mahalledir. Birçok mahallenin ve İmamoğlu ilçesinin Ceyhan'la bağlantısı üzerinde olduğu için gelişmiş bir mahalledir. Mahalle nüfusunun çoğunluğunu Karakoyunlu ve Aydınli Yörükleri oluşturmakla birlikte; Van, Şanlıurfa, Siirt'ten gelen Kürt kökenli vatandaşlar, Çerkezler ve de birkaç hane de Avşar yaşamaktadır. Kıvrıklı Köyü'nün arazileri oldukça verimli ve düzdür. Köy, Cingöz deresi kenarında kurulu olduğu için tarım alanlarının tamamına yakını sulanabilmektedir. Buğday başta olmak üzere karpuz ve seracılık gelişmiş olduğu için de turfanda sebze üretimi yaygın tarım ürünleridir.

Kızıldere: Ceyhan'ın 26 km güneybatısında kurulmuştur. Mahalle, Atatürk'ün nüfus politikası gereği Dersim isyanından iskâna tabii tutulan Alevi Kürt vatandaşlar tarafından kurulmuştur. Mahalle geçimini tarım ve hayvancılıkla sağlamaktadır.

Köprülü: Ceyhan'ın 17 km kuzeydoğusunda kurulmuştur. Mahalle nüfusunun çoğunluğunu Erzurum ve Diyarbakır'dan göç etmiş Kürt kökenli vatandaşlar oluşturmakla birlikte, mahallede Mersin Tarsus'tan gelen Yörükler ve Menemen Aşiretine mensup aileler de yaşamaktadır.

Körkuyu: Ceyhan'ın 14 km güneyinde Ceyhan-Yumurtalık yolunun 2 km. gerisinde kurulmuştur. Mahalle nüfusunun tamamını Antalya yörükleri, Aydınli yörükler ve Konya'nın Karakuyu ilçesinden gelip yerleşen yörükler oluşturmaktadır.

Kösreli: Ceyhan'ın 27 km kuzeydoğusunda kurulmuştur. Mahalle nüfusunun çoğunluğunu Karakoyunlu Yörükleri oluşturmakla birlikte; mahallede Malatya Darende'den gelen vatandaşlar, Balkan (Bulgar- Selanik) göçmenleri, Şanlıurfa'dan gelen Kürt kökenli vatandaşlar ve birkaç hane de Avşar yaşamaktadır. Ayrıca mahallede büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık da yapılmaktadır.

Kurtkulağı: Ceyhan'ın 14 km güneyinde kurulmuştur. Mahalle nüfusunun çoğunluğunu Avşar ve Karahacılı Yörükleri oluşturmakla birlikte; mahallede birkaç hane Elâzığ- Harput'dan göç etmiş Kürt kökenli ve Hatay'dan gelip yerleşmiş Arap kökenli vatandaşlarda yaşamaktadır. Ayrıca Kurtkulağı Mahallesi; orta çağ ve yakınçağın meşhur ticaret yolu olan İpekyolu güzergâhında kurulmuştur. Mahallede günümüze kadar ayakta kalabilmiş olan bir kervansaray bulunmaktadır. Kasaba, Ceyhan ve çevresindeki en eski yerleşim birimlerinden biridir. Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Kurtkulağı Mahallesi ve kervansarayından bahsetmektedir. Kasabada bir adet de tarihi önem arz eden cami bulunmaktadır.

Kurtpınarı: Ceyhan'ın 18 km güneyinde kurulmuştur. Mahalle nüfusunun çoğunluğunu Karahacılı yörükleri oluşturmakla birlikte, mahallede Bulgar göçmenleri de yaşamaktadır. Ayrıca mahallenin gelir kaynağı tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır.

Kuzucak (Yassıca): Ceyhan'ın 18 km doğusunda kurulmuştur. Mahalle nüfusunun tamamına yakını Bulgar göçmenleri oluşturmakla birlikte, mahallede birkaç hane de Aydınli Yörüğü yaşamaktadır. Mahallede hem küçükbaş hem de büyükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Ayrıca köyde bir adet çırçır fabrikası bulunmaktadır. Köyün kuzeyinde demiryolu ve Karaçay isminde bir dere akar.

Küçük Burhaniye: Ceyhan'ın 11 km batısında kurulmuştur. Mahalle nüfusunun tamamına yakını Bulgar göçmeni olmakla birlikte, mahallede bir hanede Selanik göçmeni yaşamaktadır. Ayrıca mahalle arazisi sulamaya elverişli olmasına rağmen sulama koşullarının elverişsizliği münasebetiyle arazilerde susuz tarım yapılmaktadır.

Küçük Mangıt: Ceyhan'ın 5 km kuzeyinde kurulmuştur. Mahallenin kurucuları Türkistan'dan gelen Mangıt boyu iken günümüzde nüfusunun tamamını Elâzığ, Van ve Muş'tan gelen Kürt kökenli vatandaşlar oluşturmaktadır. Mahallede başta buğday olmak üzere pamuk, yer fıstığı, mısır... vb. yetiştirilmektedir.

Mercimek: Ceyhan'ın kuzeyine kurulmuş bir mahalledir. Mahalle nüfusunun çoğunluğunu Van'dan Diyarbakır'dan gelen Kürt kökenli vatandaşlar oluşturmakla birlikte, mahallede Çerkezler ve Bulgar göçmenleri de yaşamaktadırlar. Mercimek Mahallesi sınırları içerisinde II. Abdülhamit tarafından kurulmuş olan hara bugün TİGEM 'e bağlı olarak varlığını sürdürmektedir.

Mustafabeyli: Mahalle E- 5 yolu üzerinde, Ceyhan'ın kuzeyinde kurulmuştur. Kurtuluş Savaşı yıllarında Balkan Muhacirleri yerleşmiş ve onlar tarafından mahalle kurulmuştur. Köyde tarım alanları oldukça verimli olup sulamaya elverişlidir. Tarım alanlarından buğday, pamuk, mısır, soya ve yer fıstığı yetiştiriciliği yapılmaktadır.

Narlık: Ceyhan'ın 15 km güneyinde kurulmuştur. Mahalle nüfusunun tamamı Balkan (Bulgar ve Selanik) göçmenlerinden oluşmaktadır.

Sağırlar: Ceyhan'ın 14 km güneydoğusunda kurulmuştur. Mahalle nüfusunun tamamını Bozdoğan aşireti ve Aydın yörükleri oluşmaktadır.

Sağkaya: Ceyhan'ın kuzeybatısına düşen Sağkaya mahallesinin nüfusunun çoğunluğunu Zazalar ve Kürtler oluşturmaktadır. Ayrıca mahallede birkaç haneyi geçmeyen Keçeli Yörüğü, Nogay, Özbek, Tatar ve Avşar da bulunmaktadır.

Sarıbahçe: Ceyhan'ın 27 km kuzeyinde kurulmuştur. Mahalle nüfusunu, cumhuriyet sonrası doğudan zorunlu iskâna tabii tutulan Kürt vatandaşlarımız oluşturur. Köy inanç olarak Alevi'dir. Köyde her yıl geleneksel olarak lokma şenlikleri düzenlenmektedir.

Sarımazı: 1980'li yılların sonunda kurulmuştur. Sarımazı Ceyhan'ın 18 km güneydoğusunda kurulmuştur. Mahalle nüfusunun tamamına yakını Aydınli Yörükleri ve Avşarlar oluşturmaktadır. Mahalle arazilerinin büyük bölümü sulama

imkânlarından uzak olduğu için küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık gelişmiştir. Sarımazı mahallesi son dönemlerde seracılıkta da önemli bir merkez olmuştur.

Selimiye (Yapalak): Ceyhan'ın 21 km güneydoğusunda kurulmuştur. Mahalle nüfusunun tamamına yakını Tekeli ve Horzum Yörükleri oluşturmakla birlikte, mahallede Mucan aşiretine mensup aileler de yaşamaktadır (Mucan Aşireti, Tekeli Yörüklerinin bir koludur.). Mahalle arazilerinin tamamına yakını kuraktır. Sulamanın olmaması nedeniyle hayvancılık gelişmiştir.

Sirkeli: Ceyhan'ın 9 km güneybatısında Ceyhan nehri kıyısında kurulmuştur. Mahalle nüfusunun çoğunluğunu Bulgar göçmenleri oluşturmakla birlikte, mahallede Diyarbakır, Şanlıurfa- Siverek'ten gelen Kürt kökenli vatandaşlar da yaşamaktadır. Anadolu'daki en eski Hitit kaya kabartması bu mahallede bulunmaktadır. Hitit Kralı Muvattalli'nin Kadeş Savaşı'na giderken Ceyhan Nehri'ni geçtiği yere diktirdiği Muvatalli Rölyefi burada bulunmaktadır.

Soğukpınar: Ceyhan'ın 15 km doğusunda kurulmuştur. Mahalle nüfusunun tamamına yakını Tekeli Yörükleri oluşturmaktadır.

Soysalı: Ceyhan'ın 23 km kuzeybatısında kurulmuştur. Mahalle nüfusunun tamamına yakını Karakoyunlu Yörükleri oluşturmaktadır. Mahalle, yer altı suları bakımından oldukça zengindir. Mahallenin gelir kaynakları tarım ve hayvancılıktır. Başlıca tarım ürünleri buğday ve pamuktur. Mahallede ayrıca küçük ve büyükbaş hayvancılık yapılmaktadır.

Tatarlı: Ceyhan'ın 33 km kuzeydoğusunda kurulmuştur. Mahalle nüfusunun tamamına yakını Cerit ve Avşarlar oluşturmaktadır. Mahallede birkaç hane de Yörük yaşamaktadır.

Tatlıkuyu: Ceyhan'ın 23 km kuzeybatısında kurulmuştur. Mahalle nüfusunun tamamına yakını Karakoyunlu ve Sarıkeçili Yörükleri oluşturmaktadır. Mahallede üç hane de Şanlıurfa'dan göç etmiş Arap kökenli vatandaşlar da yaşamaktadırlar. Köyde yoğun olarak pamuk ve buğday yetiştirilmektedir.

Toktamış: Ceyhan'ın 8 km güneybatısında kurulmuştur. Mahalle nüfusunun çoğunluğu Bulgar göçmenleri ve Nogay Türkleri oluşturmakla birlikte, mahallede Şanlıurfa'dan gelen Kürt kökenli vatandaşlar de yaşamaktadırlar.

Tumlu: Ceyhan'a 17 km mesafede Ceyhan'ın kuzeybatısında kurulmuştur. Mahalle nüfusunun çoğunluğunu Manav Yörükleri oluşturmakla birlikte, mahallede Aydınly Yörüğü, Avşar ve bir hane de Bulgar göçmeni yaşamaktadır. Tomlu, Kurtuluş Savaşı yıllarında Fransızlara karşı ilk silahlı direniş yerlerinden biridir. Fransız kuvvetleri ilk ciddi çatışmada burada yenilgiye uğratılmıştır. Tomlu mahallesine ismini veren şey; orta çağdan kalma bir kale olan Tomlu Kalesi' dir. Kale sağlamlığı ve ihtişamını günümüze kadar sürdürmüştür.

Üçdut (Yeşilova): Ceyhan'ın 28 km kuzeyinde kurulmuştur. Mahalle nüfusunun çoğunluğunu Bulgar göçmenleri oluşturmakla birlikte, mahallede Karakoyunlu Yörükleri de yaşamaktadır.

Yalak: Ceyhan'ın 21 km kuzeydoğusunda kurulmuştur. Mahalle nüfusunun çoğunluğunu Ceritler oluşturmaktadır. Mahalle halkının geçimi, tarım ve hayvancılığa dayanır.

Yelibel: Ceyhan'ın 30 km güneyinde kurulmuştur. Mahalle nüfusunun tamamını Kırım Türkleri ve Balkan (Bulgar ve Selanik) göçmenleri oluşturmaktadır. Mahalle halkının geçimi, tarım ve hayvancılığa dayanır.

Yeniköynazımbey: Ceyhan'ın 15 km güneyinde kurulmuştur. Mahalle nüfusunun tamamına yakını Karahacılı ve Karakoyunlu Yörükleri oluşturmakla birlikte, mahallede dört hane de Bingöl, Şanlıurfa, Diyarbakır'dan gelen Kürt kökenli vatandaşlar yaşamaktadır. Mahalle halkının geçimi, tarım ve hayvancılığa dayanır.

Yeşilbahçe: Ceyhan'ın 25 km kuzeyinde kurulmuştur. Mahallenin nüfusu Birinci Dünya Savaşı'na müteakip Yunanistan'la imzalanan nüfus mübadelesi antlaşmasına göre Türkiye'ye gelerek yerleşen muhacirler ile daha önce gelen muhacirler oluşturur.

Yeşildam: Ceyhan'ın 38 km kuzeyinde Ceyhan-Kozan-Kadirli sınırına yakın bir yerde kurulmuştur. Mahalle nüfusunun tamamını Balkan (Bulgar ve Selanik) göçmenleri oluşturmaktadır.

Yılankale: Ceyhan'ın 10 km batısında kurulmuştur. Mahalle nüfusunun çoğunluğunu Şanlıurfa, Bitlis, Ağrı, Muş'tan gelen Kürt kökenli vatandaşlar oluşturmakla birlikte, mahallede Nogay Türkleri ve birkaç hane de Hayta Yörükleri yaşamaktadır. Köy, tarihi Yılankale Kalesi'nin eteklerinde kurulduğu için bu ismi almıştır. Köy batıdan kale ile doğudan ve güneyden de Ceyhan nehri ile çevrilidir. Yılankale, Kurtuluş Savaşı'nda da Millî Mücadele'nin önemli merkezlerinden biri olmuştur.

1.4. Ceyhan İlçesiyle İlgili Yapılan Ağız Çalışmaları

Günümüzde Türkiye Türkçesi ağızları üzerine yapılan birçok çalışma mevcuttur. Ne var ki hâlen bütünüyle çalışılmamış illerin/ ilçelerin de olduğu görülmektedir. Adana ilinin Ceyhan ilçesi de ağız çalışmalarının yeterli olmadığı bölgelerden biridir.

Faruk Yıldırım'ın Adana ve Osmaniye İlleri Ağızları adlı çalışmasında Ceyhan ilçesi ve Ceyhan'a bağlı mahallelerden toplamda 13 mahalleden 20 metin derlenmiştir. Oysa Ceyhan ilçesine bağlı merkez mahalleler dışında 77 mahalle bulunmaktadır ve Ceyhan ilçesinin ses ve şekil özellikleri ayrıntılı tespit edilememiştir.

Çalışma konumuz olan Adana ili Ceyhan ilçesi ağızı üzerine Yıldırım (2006)'ın Adana ve Osmaniye İlleri Ağızları doktora tezinden başka üst düzey bir akademik çalışma bulunmamaktadır.

1.5. Derleme Yapılan Mahalleler

Ceyhan ilçesinin, 6360 sayılı kanunla mahalleye dönüşen 81 yerleşim birimi ve ilçe merkezinde de 31 yerleşim birimi vardır. Bu mahallerden araştırmamıza konu olan 33 mahalle şu şekildedir:

Altıgöz, Altıkara, Aydınlar (Sarıkeçili), Başören (Karaköy), Birkent, Ceyhanbekirli, Çokçapınar, Değirmendere, Dokuztekne, Doruk, Gümürdülü, Hamdilli, Hamitbey, Isırganlı, İsalı, Karakayalı (Cebre), Kıvrıklı, Köprülü, Körkuyu, Köşreli, Kurtkulağı, Kurtpınarı, Sağırlar, Sarımazı, Selimiye (Yapalak), Soğukpınar, Soysalı, Tatlıkuyu, Tumlu, Yalak, Burhaniye ve Namık Kemal Mahalleleri'dir.

2. İNCELEME

2.1. SES BİLGİSİ

2.1.1. ÜNLÜLER

2.1.1.1. Standart Türkiye Türkçesinde Bulunmayan Ünlüler

Ceyhan ilçesi ağızlarında, Standart Türkiye Türkçesinde kullanılan sekiz temel ünlüsünün (a, e, ı, i, o, ö, u, ü) yanında şu ünlüler de tespit edilmiştir: /á/, /á̄/, /â/, /â̄/, /ā/, /ā̄/, /è/, /è̄/, /ē/, /ē̄/, /í/, /í̄/, /î/, /î̄/, /ĩ/, /ĩ̄/, /ĩ̇/, /ĩ̇̄/, /ô/, /ô̄/, /ó/, /ó̄/, /õ/, /ȭ/, /ū/, /ū̄/, /u̇/, /u̇̄/

		KALIN	YARI KALIN	İNCE
DÜZ	Dar Kısa	ı̇		ĩ̇
	Dar Uzun	ĩ̄		ĩ̄̄
	Dar	ı	í	i
	Yarı Geniş Uzun		ā̄	
	Yarı Geniş	â		è
	Geniş Uzun	ā		ē
	Geniş	a	á	e

YARI YUVARLAK	Dar	ı	u	ı, ü
	Geniş	â		ê
YUVARLAK	Dar	u	ú	ü
	Dar Uzun	ū		ū
	Yarı Geniş	ô		
	Geniş Uzun	ō		ō
	Geniş	o	ó	ö

2.1.1.1.1. Yarı Kalın Ünlüler

/á / Ünlüsü

/a/ ile /e/ ünlüleri arasında ancak /a/'ya daha yakın olarak boğumlanan bir ünlüdür (Yıldırım 2006: 39). a> e ve e> a değişimi sırasında oluşan /á/ ünlüsü, Ceyhan ağızlarında sıklıkla kullanılmaktadır. Bu ses, Ceyhan ağızlarında genellikle /c/, /d/, /l/, /m/, /n/, /r/, /ş/, /v/ /y/, /z/ ünsüzleriyle birlikte bulunur ve hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kökenli kelimelerde görülmektedir:

bazán “bazen” (<Ar. ba‘zen, M4/25), biráz “biraz” (M5/ 12), lázımmış “lazımmış” (<Ar. lāzim, M11/ 62), doruğdeyáK “doruktayız” (M13/ 53), eviná “evine” (M13/ 63), edecān “edeceksin” (M13 /64), eşşā “eşeği” (M13/ 73), yıkáyaċīm “yıkayacağım” (M13/ 79), memána “memesine” (M16/ 152), sormáye “sormaya” (M29/ 22), oċumayá “okumaya” (M29/ 61), paráyi “parayı” (< Far. pāre,

M30/1) , buydáý (M32/ 141), makáneleri “makineleri” (<İtal. macchina, M36/ 11), bacáma “bacağım” (M38/53), tarleyá “tarlaya” (M38/ 75).

/ í / Ünlüsü

Düz, dar, yarı kalın ı>i arası, söyleyişte /ı /’ya göre biraz daha açık onun için de yarı kapalı bir sestir (Sağır, 1995: 382). Ceyhan ağızlarında bu ses a / ı> í ve i> í değişmeleri sonucu ortaya çıkar. Ayrıca /y/ ünsüzünün daraltıcı etkisi şimdiki zamanın -yı/ -yır, -yí/ -yır eklerinin oluşmasında da etkilidir:

varıyır “varıyor” (M10/ 29), ğaldırıyır “kaldırıyor” (M10/ 31), basmıyır “basmıyor” (M10/ 32), bilmiyır “bilmiyor” (M10/ 36), bakıyır “bakıyor” (M10/ 46), diyır “diyor” (M10/ 50), sıçıyır “sıçıyor” (M10/ 51), basıyır “basıyor” (M10/ 52), diyı “diyor” (M10/ 68), yaşıyık “yaşıyoruz” (M13/3), ũraşıyık “uğraşıyoruz” (M13/ 4), çekiliyık “çekiliyoruz” (M13/ 41), yapıyın “yapıyorsun” (M13/ 202), basıyın “basıyorsun” (M13/ 202), ğapışıyır “kapışıyor” (M13/ 203), tanımyım (M15/ 112), dinliyım “dinliyorum” (M15/ 146), alıyır “alıyor” (M15/ 147), yazıyır “yazıyor” (M15/ 150), gelmiyır “gelmiyor” (M15/ 164), geliyım “geliyim” (M15/ 176), topluyır “topluyor” (M15/ 189), ğaçırıyılar “kaçırıyorlar” (M15/ 203), gidıyır “gidiyor” (M18/ 21), bitıyır “bitiyor” (M20/ 42), veriyık “veriyoruz” (M25 /81), alıyı “alıyor” (M26/ 24), ğızışıyı “kızışıyor” (M26/ 44), birikiyılar “birikiyorlar” (M27/ 36), deyılar “diyorlar” (M27/ 43), ğapatıyú “kapatıyor” (M29/ 111), gediydım “gidiyordum” (M30/ 73).

Bu ses, duyulan geçmiş zaman ekinde de kullanılır:

doruğdaymış “doruktaymış” (M25/ 5), yaşındeymıssım “yaşındaymışım” (M32/ 20), binboalıymış “binboğalıymış” (M32/ 22).

Bu yarı kalın ünlü gelecek zaman ekinde de kullanılır:

atlıcı “atlayacak” (M13/ 183).

Ceyhan ağızlarında " /y/, /c/, /z/, /ş/, /s/, /l/, /n/, /t/" gibi ünsüzlerin inceltici etkisiyle ortaya çıkan bu ünlü hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kökenli kelimelerde karşımıza çıkmaktadır:

ğarannisiymiş “karanlığıymış” (M14/ 123), ísan “insan” (<Ar. insān, M14/ 130) bací “bacı” (M15/ 7), memminín “memnunum” (<Ar. memnūn, M21/57), nişannım “nişanım” (<Ar. nişān+ T. -lım, M26/ 51), yaní “yani” (<Ar. ya ‘nī, M29/ 76), síğara “sigara” (<İsp. cigaro, M32/ 117), güdeceksíñ “güdeceksin” (M34/ 173), antiķacılar “antikacılar” (<İtal. antico+ T. cı, M36/ 22), yıķamacıa “yıkamacıya” (M36/ 25), anniyür “anlıyor” (M37/ 39), dayısıydı “dayısıydı” (M10/ 5), alıcıyım “alacağım” (M13/ 101), sıkıntılıyık “sıkıntılıyız” (M19/ 66), malíyenen “malı ile ” (M24/ 50), torunlarıyık “torunlarıyız” (M30/ 59).

Bilinen geçmiş zaman ekinin yuvarlak ünlülü tabanlarına gelen -du ekinin, kimi örneklerde -dí şeklinde kullanıldığı görülmektedir:

ekiyídíK “ekiyorduk” (M13/ 8), okidím “okudum” (M22/42).

/ó/ Ünlüsü

/o/ - /ö/ arasında, yuvarlak, geniş, yarı kalın bir ünlüdür (Sağır, 1995: 573). o> ö ünlüsü ara basamağıdır. Bu ünlü, Ceyhan ağızlarında genellikle şimdiki zaman eki olan -(x)yo/-(x)yor ekinin kullanımında görülmektedir:

götürüyólar “götürüyorlar” (M29/28), bilmiyóñ “bilmiyorsun” (M24/ 22), diyóllar “diyorlar” (M25/ 63), tutuyólar “tutuyorlar” (M29/ 77), istemiyóm “istemiyorum”(M32/ 12), aķıyó “akıyor” (M34/ 58), āliyóm “ağlıyorum” (M38/ 50), yiyóñ “yiyorsun” (M38/ 84), diyór “diyor” (M7/ 140), ayrılıyór “ayrılıyor” (M7/ 149), yapıyór “yapıyor” (M15/ 49), ğuruyór “kuruyor” (M15/ 53), ölüyór “ölüyor” (M15/ 54), veriyór “veriyor” (M15/ 57), çıķıyór “ çıkıyor” (M15/ 59), şaşırıyór (M15/ 60), arıyór “arıyor” (M15/ 61), başılyór “başlıyor” (M15/ 67), baķıyór “bakıyor” (M16/47), geliyór “geliyor” (M16/ 50), damlıyór “damlıyor”(M16/ 51), çıķmıyór “çıkıyor” (M16/52), alıyór “alıyor” (M16/ 62), almıyóñ “almıyorsun” (M17/ 30), atıyór “atıyor” (M19/ 145), yiyór “yiyor” (M19/153), başılyór “başlıyor” (M19/154), ğācıyór

“kaçıyor” (M19/ 160), varıyor “varıyor” (M19/ 163), göçüyor “göçüyor” (M22/ 34), okuyor “okuyor” (M29/ 13), gidiyordu “ gidiyordu” (M29/ 22), çalışmıştım (M29/ 43), yapıyor “yapıyor” (M29/ 73), görüyor “görüyor” (M37/67), deviriyor “deviriyor” (M37/ 68), vermiyordu “vermiyordu” (M38/ 2), çektiriyor “çektiriyor” (M38/ 19), furuyor “vuruyor” (M38/ 47), sallıyor “sallıyor” (M38/ 49), toplanıyor “topluyor” (M38/ 84), olmuyormuş (M29/ 118), istemiyor “istemiyor” (M31/ 24),

/ú/ Ünlüsü

/u/ ile /ü/ arası yuvarlak, dar, yarı kalın bir ünlüdür (Doğan 2012: 32). Bu ünlü Ceyhan ağızlarından genellikle şimdiki zaman eki olan -yú, -yúr ekinin kullanımında görülmektedir:

gidiyú “gidiyor” (M1/ 13), alıyú “alıyor” (M1/ 42), yapıyú “yapıyor” (M1/ 43), topluyú “topluyor” (M1/ 62), gèdiyú “gidiyor” (M1/ 69), gidiyú “gidiyor” (M1/ 76), çıkarıyú “çıkarıyor” (M1/ 125), giriýú “giriyor” (M1/ 126), diyúr “diyor” (M2/ 22), gediýúr “gidiyor” (M6/ 86), geçiriýú “geçiriyor” (M8/51), bilmiyúm “bilmiyorum” (M8/ 164), ediyúr “ediyor” (M8/ 173), ğonuşuyúr “konuşuyor” (M15/ 153), gúdüyordum “güdüyordum” (M16/ 5), geliyúr “geliyor” (M17/ 5), çekiveriyúr “çekiveriyor” (M17/ 6), diyú “diyor” (M17/ 15), almiyúm “almıyorum” (M17/ 29), yakıyúr “yakıyor” (M17/ 114), burkuluyúr “burkuluyor” (M19/ 136), yiyúr “yiyor” (M19/ 140), çekiyúr “çekiyor” (M22/ 28), çıkıyúr “çıkıyor” (M22/ 28), bitiyúr “bitiyor” (M22/ 28), ğalıyúr (M22/ 47), düşmüyúr “düşüyor” (M22/ 51), getiriyú “getiriyor” (M22/ 52), deviriveriyúr “deviriveriyor” (M22/ 97), soruyú “soruyor” (M29/ 17), bilmiyúrdum “bilmiyordum” (M29/ 43), kuruyúr “kuruyor” (M29/ 99), oturuyúm “oturuyorum” (M29/ 107), diyúm “diyorum” (M29/ 110), ğapatıyú “kapatıyor” (M29/ 111), olmuyúr “olmuyor” (M29/ 121), besliyúr “besliyor” (M30/ 54), dövüyúk “dövüyoruz” (M32/ 109), gúnümüş “günüymüş” (M33/ 71), dönüyúr “dönüyor” (M35/ 41), bozuluyú “bozuluyor” (M35/ 43), dayanıyúr “dayanıyor” (M37/ 10), geçiyúr “geçiyor” (M37/ 82), getitTiriyúr “ getittiriyor” (M38/ 119), içiyúr “içiyor” (M38/ 120), ğalıyúr “kalıyor” (M38/ 174).

Ceyhan ağızlarında bu ünlünün nadiren de olsa /n/, /h/, /g/, /l/, /z/ gibi ünsüzlerden sonra kullanıldığı da görülmektedir:

núfus “nüfus” (M11/ 50), húkumeT “hükümet” (M14/ 93), gúcücüdüm “küçücüktüm” (M16/5), noús “nüfus” (M24/ 7), olúrkèn “olurken” (M25/ 60), gún “gün” (M27/ 149), ğozúmú “gözümü” (M28/ 124), ğoynúmü “gönlümü” (M28/ 124).

2.1.1.1.2. Yarı Yuvarlak Ünlüler

/â / Ünlüsü

/a/ ile /o/ arası yarı yuvarlak, kalın, geniş bir ünlüdür (Sağır, 1995 :379). Bu ünlü a>o değişmesinin ara basamağı durumundadır. Ceyhan ağızlarında bu ünlü hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kökenli kelimelerde dudak ünsüzlerinin yanında ortaya çıkmaktadır:

bâbamiñ “babamın” (M1/ 117), ğayınbâba “kayınbaba” (M3/ 91), cevâbını “cevabını” (<Ar. cevâb, M6/ 8), bâbamlañ “babamla” (M7/ 33), devâm “devam” (<Ar. devâm, M8/ 7), vâlla “valla” (M9/1), âbâv “abo” (M13/ 108), ğâvalına “kaval ile” (M24/ 43), bâbannesiyile “babaannesiyile” (M27/64), bâbayiğT “babayiğit” (M32/ 86).

/ê / Ünlüsü

/e/-/ö/ arasında, hafifçe yuvarlaklaşmış, yarı yuvarlak, geniş, ince yuvarlaklaştırıcı ünsüzlerin etkisi ile e> ö doğrultusunda oluşan bir ünlüdür (Sağır, 1995: 569). Ceyhan ağızlarında ê ünlüsünün kullanıldığı örnekler şu şekildedir:

alıyêñ “alıyorsun” (M13/ 201), dêvelerine “ develerine” (M21/ 5).

/î / Ünlüsü

İnce, yarı yuvarlak, dar, normal süreli bir ünlüdür. Teşekkül noktası /i/ ve /ü/ arasında /i/’ye daha yakın boğumlanma noktasında, genellikle ü> i veya i> ü değişiminde değişiminin ara merhalesinde oluşur (Gök, 2018: 35). Bu ünlü Ceyhan ağızlarında hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kökenli kelimelerde seyrek olarak kullanılmaktadır:

olmuyı “olmuyor” (M25/ 8), otobise “otobüse” (<Fr. autobus, M29/ 113).

/i/ Ünlüsü

/ı/ ile /u/ ünlüleri arasında /ı/ ya daha yakın bir noktada boğumlanan yarı yuvarlak, dar, kalın bir ünlüdür (Yıldırım 2006: 47). /i/ yanında bulunan dudak ünsüzleri veya komşu hecelerdeki yuvarlak ünlülerin etkisiyle ortaya çıkan bu ünlü hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kökenli kelimelerde seyrek olarak kullanılmaktadır:

bırahtı “bıraktı” (M20/ 49), birahtı “bıraktı” (M20/ 50), ibrikler “ibrikler” (<Ar. irbīk, M35/ 84), misafirleri “misafirleri” (<Ar. musāfir, M38/ 7), biraħmıřlar “bırakmışlar” (M38/ 10).

Ceyhan ağızlarında bu ünlü, /a/ ve /o/- /u/ dan değişme yoluyla oluşan /i/ lara da rastlanmaktadır. Ayrıca bu ünlü hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kökenli kelimelerde görölmektedir:

davil “davul” (<Ar. tabl, M1/ 22), miħTarmıř “muhtarmış” (<Ar. muħtār, M6/ 40), biraları “buraları” (M6/ 62), yavıncıyı “acıkıyor”, (M8/ 135), biraya “buraya” (M9/ 22), yavrım “yavrum” (M12/ 2), māmıtlarıñ “mahmutların” (M13/ 193), büyüdüyik “büyütüyoruz” (M15/ 46), ğonuşuyır “konuşuyor” (M15/ 147), ğabil “kabal” (<Ar. kabul, M16/ 155), bireye “ buraya” (M18/ 21), ğarpiz “karpuz” (Far. ğarbüz, M25/ 53), deniyudi “deniyordu” (M27/ 40), yapıyıñ “yapıyorsun” (M28/ 110), isTanbilda “istanbulda” (M29/ 4), ğavırdık “kavurduk” (M31/ 121), kaķıyıllar “kalkıyorlar” (M31/ 158), gidiyıllar “ gidiyorlar” (M31/ 158), geliyıllar “geliyorlar” (M31/ 162), çaviş “çavuş” (M32/ 30), savırdık “savurduk” (M32/ 98), biliyim “biliyorum” (M32/ 107) mamıT “mahmut” (M35/ 4), binlar “bunlar” (M37/ 86), fasilye “fasulye” (M37/ 120), bireye “buraya” (M37/ 138), ğavın “kavun” (M38/ 181), ğabiķlu “kabuklu” (M38/ 192).

2.1.1.1.3. Yarı Geniş Ünlüler

/â / Ünlüsü

/a/- /ı/ arası, çene bakımından /a/’ya daha yakın yerde boğumlanan, daralmış, düz, yarı geniş, kalın ünlüdür (Sağır, 1995: 565). Bu ünlüye, Ceyhan ağızlarında seyrek olarak rastlanmaktadır:

hocâya (M3/ 59).

/ê / Ünlüsü

Kapalı /e/, /i/-/e/ değişikliğinin bir safhası olup açık /e/ ile /i/ arasında bir vokaldir (Ergin, 2003: 57). Kapalı /e/ sesi, bir ara ses olmaktan öte bazı Anadolu ağızlarında fonemik değere sahip Türkçenin dokuncu ünlüsüdür. Sonradan ses değişimi sonucu oluşmamış, Türkçenin başlangıcından bugüne varlığını sürdüren öbür sekiz ünlü gibi bir ünlüdür (Erdem- Gül, 2006: 142). Bu ses, Ceyhan ağızlarında da kullanılmakla birlikte çoklukla ilk hecede yer alır:

gèdiyú “gidiyor” (M1/ 69), cèhanbekirli “ceyhanbekirli” (M1/ 93), cèhanda “ceyhanda” (M1/ 95), gèdeller “giderler” (M1/ 111), gèderken “giderken” (M1/ 113), gèden “giden” (M3/ 150), nè “ne” (M3/ 19), èyi “iyi” (M6/ 11), gèTmiş “gitmiş” (M7/ 3), èyileşmiş “iyileşmiş” (M7/ 8), gèdiyom “ gidiyorum” (M8/ 129), dèdijim “dediğim” (M8/ 172), gèT “git” (M10/ 19), yère “yere” (M10/ 32), yèceK “yiyecek” (M11/ 6), yèyomuş “yiyormuş” (M11/40), gèdecēm “gideceğim” (M11/ 52), cèyana “ceyhana” (M13/ 37), dèyiller “diyorlar” (M13/ 43), èyice “iyice” (M13/ 210), ètmiş “etmiş” (M13/207), dèye “diye” (M14/ 109), dèyim “diyeyim” (M15/ 78), gèdēK “gidelim” (M15/ 78), depèymiş “tepeymiş” (M16/ 10), dèveyi “deveyi” (M16/ 18), gèdmiş “gitmiş” (M16/ 31), gèdiyır “gidiyor” (M16/ 80), èTdi “etti” (M17/ 85), nèreye “nereye” (M17/ 90), cèanā “ceyhana” (M20/ 50), èyiyse “iyiyse” (M22/43), yèyiP “yiyip” (M23/ 3), dèmiş kine “demiş ki” (M23/ 45), èkiz “ikiz” (M23/ 92), bèşi “beşi” (M24/ 64), èle “yabancı, el” (M25/ 7), dèyemecēz “diyemeyeceğiz” (M25/ 101), gèden “giden” (M31/ 74), gèdiyúr “gidiyor” (M35/ 38), n _èdiyok ? “ne yapıyoruz?” (M38/ 23), yère “yere” (M38/ 131).

Bu ses, yabancı kökenli kelimelerde de görülmektedir:

hèç “hiç” (<Far. hīçM3/ 24), şey “şey” (<Ar. şey’, M8/ 98), èrezillik “rezillik” (<Ar. rezīl, M13/ 12), tèlefon “telefon” (<Fr. téléphone, M14/ 100).

/ô / Ünlüsü

/o/ ve /u/ ünlüleri arasında boğumlanan /o/’ya göre daha dar /u/’ya göre daha geniş, yuvarlak ve kalın bir ünlüdür (Yıldırım 2006: 48). Bu ünlü, Ceyhan ağızlarında seyrek olarak kullanılmaktadır:

bôrenşitli “ boranşitli” (M13/ 61), bôrenşitinen “boranşit ile” (M13/ 62), dôdaanda “ dudağında” (M16/ 160), dôdaa “dudağı” (M16/ 165).

2.1.1.1.4. Uzun Ünlüler

Boğumlanma süreleri, normal süreli ünlülerden daha uzun veya normal uzunluktaki iki ünlünün boğumlanma süresini içine alan ünlülerdir (Korkmaz 1994: 36). Ceyhan ağızlarında aşağıda belirtilen nedenlerden uzun ünlülere rastlanmaktadır.

2.1.1.1.4.1. Ünsüz Düşmesi Yoluyla Oluşan Uzun Ünlüler

Ceyhan İlçesi ağızlarında yapılan derlemede ses olaylarına ve vurguya bağlı uzun ünlüler mevcuttur:

/ā/ Ünlüsü

Bölge ağzından derlenen metinlerde iç sesteki /ğ/, /k/, /k/, /y/, /ñ/, /h/, /v/, /r/, /z/ gibi ünsüzlerin düşmesi sonucu /ā/ ünlüsü oluşmuştur. Bu uzama hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kökenli kelimelerde görülür:

çālarda “çağlarda” (M1/ 78), dālar “dağlar” (M7/ 141), bālı “bağlı” (M10/ 45), yāmır “yağmur” (M11/6), ālayarak “ağlayarak” (M12/22), āıT “ağıt” (M13/ 150), sālık “sağlık” (M15/ 205), yālı “yağlı” (M15/ 228), yāma “yağma” (<Far. yağmā, M34/ 6), ġānı “kağrı” (M36/ 4), mādur “mağdur” (<Ar. mağdūr, M36/ 115), āca “akça” (M4/ 32), yunā “yunak” (M8/ 149), āşam “akşam” (M10/ 25), yapacāmış

“yapacakmış” (M14/ 94), orāna “orakla” (M36/ 7), davşıyacāsañ “taşıyacaksan” (M36/ 58), āşeydi “ayşeydi” (M25/ 90), buydā “buğday” (M32/ 173), māmıT “mahmut” (M1/93), ırāmetlik “rahmetlik” (<Ar. raḥmet, M3/ 131), rāmeTlik “rahmetlik” (M7/ 37), zāmeti “zahmeti” (<Ar. zaḥmet, M7/ 70), bāçemleñ “bahçemle” (<Far. bağçe, M9/54), mākemeye “mahkemeye” (<Ar. maḥkeme, M14/ 39), ğāvesini “kahvesini” (<Ar. ḳahve, M15/ 26), bāa “bana” (M23/ 39), sāa “sana” (M23/ 61), ōa “ona” (M34/ 138).

/ē/ Ünlüsü

Bölge ağzından derlenen metinlerde iç sesteki /ğ/, /k/, /y/, /h/, /v/ gibi ünsüzlerin düşmesi sonucu /ē/ ünlüsü oluşmuştur. Bu uzama hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kökenli kelimelerde görülür:

dēmedi “değmedi” (M8/ 157), dēsiñ “değsin” (M17/ 86), ēri “eğri” (M30/ 89), ēlenecek “eğlenecek” (M32/ 24), deynēne “deynekle” (M35/ 43), rēhanlı “reyhanlı” (M1/ 93), mustafabēlinin “mustafabeylinin” (M1/ 94), bēleri “beyleri” (M1/ 94), cēhan “ceyhan” (M4/ 55), hēbe “heybe” (M8/ 44), mērem “meyrem” (M8/ 178), tanēmiş “taneymiş” (M13/ 18), azerbēcandan “azerbeycandan” (M28/ 32), terbēsiz “terbiyesiz” (<Ar. terbiye+ T. siz, M30/ 117), dēzem “teyzem” (M31/19), ēşā “eşya” (M34/ 163), pēriz “perhiz” (<Far. perhīz, M15/ 227), sēmediler “sevmediler” (M31/ 103).

/ī/ Ünlüsü

Bölge ağzından derlenen metinlerde iç sesteki /ğ/, /k/, /n/ gibi ünsüzlerin düşmesi sonucu /ī/ ünlüsü oluşmuştur. Bu uzama hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kökenli kelimelerde görülür:

yīdı “yığdı” (M14/ 87), elazīda “elazığda” (M28/ 96), ğırīsa “kırıksa” (M32/ 212), īsan “insan” (<Ar. insān, M14/ 131).

/ī/ Ünlüsü

Bölge ağzından derlenen metinlerde iç sesteki /ğ/, /k/, /h/, /n/ /r/ gibi ünsüzlerin düşmesi sonucu /ī/ ünlüsü oluşmuştur. Bu uzama hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kökenli kelimelerde görülür:

nīdeden “niğdeden” (M13/ 14), delīmiş “delikmiş” (M31/149), tePsī “tesbih” (<Ar. tesbīḥ, M36/ 53), īşāllah “inşallah” (<Ar. inşā`e + allāh M17/ 55), īsanlık “insanlık” (M20/ 66), bī “bir” (M28/ 10).

/ō/ Ünlüsü

Bölge ağzından derlenen metinlerde iç sesteki /ğ/, /k/, /y/, /ñ/, /r/ gibi ünsüzlerin düşmesi sonucu /ō/ ünlüsü oluşmuştur. Bu uzama hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kökenli kelimelerde görülür:

dōdu “doğdu” (M3/ 56), binbōa “binboğa” (M4/16), dōrarık “doğrarız” (M5/37), bō “boğ” (M7/63), dōradım “doğradım” (M8/94), dōru “doğru” (M7/ 147), dōrultusunda “doğrultusunda” (M11/8), dōmuşuyuñ “doğmuşum” (M11/ 69), yō “yok” (M20/ 74), yōdu “yoktu” (M21/ 21), yōsā “yoksa” (M27/ 173), ğō “koy” (M12/ 31), ğōdular “koydular” (M20/ 31), sōra “sonra” (M3/ 6), kırkıyōduḡ “kırkıyorduk” (M31/ 131).

/ō̄/ Ünlüsü

Bölge ağzından derlenen metinlerde iç sesteki /ğ/, /k/, /y/ gibi ünsüzlerin düşmesi sonucu /ō̄/ ünlüsü oluşmuştur. Bu uzama hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kökenli kelimelerde görülür:

ō̄retmenlerini “öğretmenlerini” (M22/ 40), ō̄ “öğ” (M17/ 9), ō̄müş “öğmüş” (M17/ 71), yō̄rūdū “yörüktü” (M21/ 17), bō̄le “böyle” (M1/ 15), ō̄leydik “öyleydik” (M3/ 50), sō̄lemiş “söylemiş” (M4/41), şō̄le “şöyle” (M6/ 46), sō̄lüyoñ “söylüyorsun” (M19/ 69), hō̄le “şöyle” (M33/ 89), dō̄me “dögme” (M19/4).

/ū/ Ünlüsü

Bölge ağzından derlenen metinlerde iç sesteki /ğ/, /k/, /h/, /n/, /f/, /r/ gibi ünsüzlerin düşmesi sonucu /ū/ ünlüsü oluşmuştur. Bu uzama hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kökenli kelimelerde görülür:

ūraşyom “uğraşyorum” (M9/ 54), soūk “soğuk” (M38/ 111), çocūmuşum “çocukmuşum” (M33/ 5), mūtaç “muhtaç” (<Ar. muhtāc, M19/ 48), uçū “için” (M16/ 101), yūka “yufka” (M5/9) durūsam “durursam” (M35/ 23).

/ū̄/ Ünlüsü

Bölge ağzından derlenen metinlerde iç sesteki /y/ ünsüzünün düşmesi sonucu /ū̄/ ünlüsü oluşmuştur:

tū “tüy” (M22/ 65).

2.1.1.1.4.2. Hece Kaynaşması Sonucu Oluşan Uzun Ünlüler

Bir kelimedede yan yana bulunan iki veya daha çok hecedeki seslerin ya da yan yana bulunan iki kelimededen birincinin son sesi ile ikincinin ilk sesinin birleşip kaynaşması ve hece sayısının azalması olayıdır (Korkmaz 2010: 116). Hece kaynaşması sonucu oluşmuş uzun ünlülerin sayısı Ceyhan ağızlarında sıkça rastlanmaktadır. /f/, /ğ/, /h/, /k/, /k/, /n/, /ñ/, /v/, /y/ ünsüzlerinin iki ünlü arasında kalarak erimesi ve bu ünsüzün bağlı olduğu ünlünün bir önceki hece ünlüsü ile kaynaşması sonucu bu tip uzun ünlüler hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kökenli kelimelerde oluşmaktadır:

/ā/ Ünlüsü

-ağa-> /ā/: ocā “ocağa” (M21/ 74), bāyrā “bayrağa” (M22/ 65), sīcā “sıcağa” (M28/ 82).

-ağı-> /ā/: hūr _ uşā “hüruşağı” (M1/4), bucā “bucağı” (M1/45), yakacām “yakacağım” (M2/ 16), çakıldāna “çakılacağına” (M3/ 140), samırsānı “sarımsağını” (M5/ 16), okucām “okuyacağım” (M8/7), aşşāda “aşağı” (M8/ 133), ırmāñ “ırmağın”

(M10/ 15), bayā “bayağı” (M24/ 62), papāñ “papağın, yerleşim birimi” (M30/ 77), ğucāma “kucağıma” (M33/8), buzālar “buzağılar” (M35/ 16), yatāmi “yatağımı” (M38/ 56), toprān “toprağın” (M38/ 163), ğadīncāz “kadıncağız” (M38/ 163), ğızçāzīm “kızcağızım” (M32/ 44).

-uġa-> /ā/: çocā “çocuğa” (M3/26), dōrā “doruğa” (M26/ 41).

-iġa-> /ā/: tırşā “tırşığa” (M7/ 1).

-eġe-> /ā/: yemā “yemeğe” (M1/ 47).

-aġa-> /ā/: tā “daha” (M31/ 24).

-ahi-> /ā/: sābīna “sahibine” (M24/ 89), ibrām “ibrahim” (M5/ 88).

/ē/ Ünlüsü

-üġe-> /ē/: kütüē “kütüğe” (M24/ 6).

-eġi-> /ē/: etēñde “eteğinde” (M1/93), kesecēm “keseceğim” (M2/ 12), söndürecēm “söndüreceğim” (M2/ 18), içecēm “içeceğim” (M2/ 20), yemēni “yemeğini” (M6/ 43), yürēm “yüreğim” (M8/ 178), gömlēm “gömleğim” (M11/74), ölecēni “öleceğini” (M14/ 49), gerē “gereği” (M19/ 155), çeyrē “çeyreği” (M23/77), çökelīnden “çökeleğinden” (M8/100), girecēm “gireceğim” (M9/ 51).

-eġe-> /ē/: emē “emeğe” (M7/ 44), eşşē “eşeğe” (M8/ 33), kürē “küreğe” (M10/ 34), kepenē “kepeneğe” (M14/ 133), eşşē “eşşeğe” (M34/ 159).

-eyi> /ē/: bīlēñ “bileyim” (M3/3), hediye edēm “hediye edeyim” (M36/ 62).

/ī/ Ünlüsü

-uġi-> /ī/: tavī “tavuğu” (M5/24), pambī “pamuğu” (M7/ 32), ğapçī “kapçığı” (M8/ 153).

-iġi-> /ī/: hırsızlī “hırsızlığı” (M7/ 119), tanışdīmız “tanıştığımız” (M3/ 1), ırbīn “ıbrığın” (M3/34), analīñ “analığın” (M7/ 30), āzzīnī “azığını” (M11/59), olmadīndan “olmadığından” (M9/19), hastalī hastalığı” (M16/ 57) doladī “doladığı”

(M16/ 162), aylī “aylığı” (M25/ 115), analīmız “analığımız” (M25/ 24), fistīn “fıstığın” (M28/ 12), bābacīm “babacığım” (M31/ 168), çarīnı “çarığını” (M34/ 136), amcacīm “amcacığım” (M36/ 113).

/ī/ Ünlüsü

-içi-> /ī/: bildīni “bildiğini” (M1/43), özelī “özelliği” (M1/44), evlilī “evliliği” (M3/2), erezillīne “rezilliğine” (M3/ 67), seferberlī “seferberliği” (M4/ 39), çiflī “çiftliği” (M6/ 22), ırameTlī “rahmetliği” (M8/ 31), birlī “birliği” (M15/ 53), reyislī “reyisliği” (M37/ 11).

-ayı-> /ī/: bakīm “bakayım” (M6/ 65).

/ū/ Ünlüsü

-uđu-> /ū/: buldūnu “bulduđunu” (M3/14), çocūn “çocuđu” (M3/25), uzunlūnda “uzunluđu” (M7/ 6), çocū “çocuđu” (M12/47), ğonuşTūnu “konuştuđunu” (M15/ 150), ğoltūna “koltuđu” (M19/ 164), yoklūnda “yokluđu” (M28/ 132).

/ū/ Ünlüsü

-üđu-> /ū/: böyū “büyüđu” (M3/ 84), küççūnū “küçüđünü” (M5/ 22), güçcūm “küçüđüm” (M6/54), kütüğlūne “cüzdanına” (M8/ 57), yörūn “yörüđün” (M11/ 16), sümūmūn “sümüđümün” (M14/65), güçcū “küçüđu” (M15/133), güddūmū “güttüđümü, otlattıđımı” (M16/ 25), böcū “böceđi” (M28/ 36).

2.1.1.1.4.3. İki Ünlünün Karşılaşp Kaynaşmasıyla Oluşan Uzun Ünlüler

Ünlüyle biten bir kelimedden sonra ünlüyle başlayan bir kelimenin gelmesi durumunda, eğer bu iki kelimelerin arasında tabii duraklama yoksa, yan yana gelen iki ünlü birleşip tek bir uzun ünlü oluşturur (Yıldırım 2006: 56). Ceyhan ağızlarında bu tip uzunluklar şu örneklerde görülür:

emmōlu “emmi oğlu” (M1/ 89), n _ ĩcēñ “ ne edeceksin” (M13/ 138), ammōlu “emmi oğlu” (M15/ 89), n _ ēTdīmi “ne ettiğimi” (M28/ 118), n _ ōldu “ne oldu” (M34/ 156), dezz _ ōlu “teyze oğlu” (M34/ 60), n _ ēTdim “ne ettim” (M38/ 187).

2.1.1.1.4.4. Tonlama ve Vurgu Sebebiyle Oluşan Uzun Ünlüler

Kelimenin anlamını kuvvetlendirmek ve dikkat çekmek için vurgu ve tonlamaya başvurulur. Kelimenin vurgulu hecesi cümlede yükselen perdede söylendiği esnada genellikle vurgulanan hecenin normal süreli ünlüsü uzar. Bu şekilde oluşan uzunluklara vurgu ve tonlamaya bağlı uzunluklar denmektedir. Ceyhan ağızlarında vurgu ve tonlamaya bağlı olarak oluşan uzun ünlü oldukça fazladır:

/ā/ Ünlüsü

ğaldırā ğaldırā “kaldıra kaldıra” (M8/ 5), bābāñ “baban” (M12/ 19), ānām “annem” (M12/ 43), ğucamā “kucağıma” (M13/ 56), vār (M14/ 43), imzalā (M15/ 209), arkadā (M17/ 4), yāzarım (M20/ 1), ārıyō (M19/ 40), yāylā (M21/ 85), burā (M22/ 33), dutacāḲ “tutacak” (M23/ 28), hūrān “vuran” (M27/ 111), ğarā “kara” (M30/ 86), sāTdıḲ “sattık” (M31/ 112), orā (M31/ 162), āydından (M34/ 1), yāşında (M35/ 11), ānı (M36/ 1), sārı (M37/ 99), yāpıldı (M38/ 4).

/ē/ Ünlüsü

şēkerini (M1/ 42), geçēr (M1/ 45), nē (M3/ 44), öncē (M5/18), çekinmēm (M6/ 6), güzēl (M6/45), hēç (M7/ 34), sēḳo “gömlek” (M8/ 19), gēçiye “keçiye” (M8/ 142), dēmiş (M8/ 219), nerē (M9/ 1), işdē (M11/32), böylē (M12/11), safiyē (M12/13), ğēldik (M12/ 29), şēy (M13/ 164), bēş (M16/ 70), ebēm (M16/148), gēT (M17/ 6), geçēr (M19/ 22), ēkiyōr (M19/ 53), yēm (M22/28), ēllide (M25/ 55), ēvli (M27/ 88), gēTmiş (M31/ 175), devē (M33/ 40), çekmēz (M33/ 46), gēç (M33/ 77), ēke “bilmiş” (M35/ 72).

/ī/ Ünlüsü

hepisī (M1/84), eyī (M6/ 43), cerīT (M9/ 2), şimdikiī (M9/ 9), serseriī (M9/ 65), şīndi “şimdi” (M11/ 2) nīye (M11/42), sēkīz (M11/ 118), bīr (M13/ 117), yedī (M15/

242), neydī (M16/ 45), bīleñziK “bilezik” (M17/ 109), eniřTesī (M19/103), gīdecēdi “gidecekti” (M20/ 87), dēmīř (M27/ 17), dīyē (M27/ 24), herkesī (M27/ 47), biberī (M27/ 56), göreyīm (M28/ 100), benī (M31/ 32), bizī (M34/ 98), bugünkī (M35/ 36).

/ī/ Ünlüsü

etrafi (M1/106), sarıgamīř (M4/ 22), binbaşilar (M4/ 33), kařTīm “kalktım” (M6/10), ğanadī “kanadı” (M9/75), řurasī (M11/16), bacī (M13/12), yapmīř (M13/21), kenarī (M13/156), sīrada (M15/ 121), ğīz (M16/ 168), yollarī (M17/ 77), ğēvīrlar “gevurlar” (M23/104), ğızīm (M26/ 74), iřīk (M27/ 58), acī (M28/ 38), ğīř (M28/ 46), inanır mī (M29/ 27), āTmīř (M31/ 3), babasī (M31/ 156), arķadařlarī (M38/ 19), ğarpīz “karpuz” (M38/ 159), taķīm (M38/ 197).

/ū/ Ünlüsü

sū (M1/44), ūn (M5/20), olmūř (M13/ 21), būz (M13/126), řū (M15/ 77), hū “řu” (M15/ 126), ğūrban “kurban” (M19/ 47), ğocūk “mont” (M19/ 11), tarsūsdan (M20/ 1), ğevūr (M20/2), urubū “çeyreĝi” (M23/ 77), soruyū (M26/23), hūrān “vuran” (M27/ 111), ūçTum (M29/ 15), ūyar (M30/ 77), çūl (M31/ 129), bū (M32/ 83), dūr (M34/ 68), fūrunca “vurunca” (M38/ 141), yuñurdūk “yoĝururduk” (M38/ 145), mūz (M38/ 179).

/ū/ Ünlüsü

yūssūk “yüksük” (M9/ 41), ūzum (M11/39), yūz (M11/118), övūyor (M17/1), böyūĝ “büyük” (M24/61), sūr (M25/ 43), otobūřū (M25/ 50), sūper (M29/ 20), ğözūm (M38/ 48).

/ō/ Ünlüsü

ōlçuyorum (M6/46), böyle (12/ 33), ōylē (M13/ 77), çōkelik (M13/ 330), sōylēr (M19/ 56), kōyünde (M27 / 52), altıĝöz “yerleşim birimi” (M37/ 153).

/ō/ Ünlüsü

ğöyun (M3/115), ön (M8/ 172) , çok (M10/21), ö (M12/66), dōpdolu (M12/52), boş (M13/76), böl (M13/174), diyör (M16/91), sömbahar (M19/ 53), göca (M20/ 45), bōranşıT (M21/ 47), okul (M22/60), çocuk (M31/ 157), söñ (M31/ 31), otur (M34/ 147).

Ceyhan ağızlarında ünlemler ve bazı edatlar uzun ünlü ile söylenme eğilimindedir:

yōḡ (M1/ 54), alō (M34/ 87), ūlen (M12/ 46), yāhū (M15/ 210), ḡayrī (M8/ 175), ēn (M30/ 117), hē “evet” (M3/20), ēveT (M5/ 5), heyyē (M21/21).

2.1.1.1.4.5. Yabancı Kökenli Kelimelerde Uzun Ünlüler

Ceyhan ağızlarında bazı yabancı kökenli sözcüklerde uzun ünlülerin aslı şekilleri korunmaktadır:

cāmiden (< Ar. cāmi‘ , M1/35), fāreye (< Ar. fāre, M2/23), meselā (< Ar. meṣalā, M4/ 9), esās (< Ar. esās, M6/ 64), hālen (< Ar. ḡālen, M7/ 173), feryādı (< Far. feryād, M9/ 66), felāket (< Ar. felāket, M10/ 3), eyvāh (< Far. eyvāh, M11/ 108), māni (< Ar. māni‘ M16/ 173), nānkörlere (< Far. nānkūr, M19/ 50), müslümān (< Ar. muslimān, M20/ 31), evlāT (< Ar. evlād, M23/ 4), harāP (< Ar. ḡarāb, M28/ 40), meFāT “vefat” (< Ar. vefāt, M31/ 87), cesūr (< Ar. cesūrM37/ 92).

2.1.1.1.5. Kısa Ünlüler

Normal ünlülerin boğumlanma sürelerinden daha kısa bir sürede boğumlanan ünlülere kısa ünlü denir. Ceyhan ağızlarında seyrek olarak görülen bu kısa ünlülerin, çıkış sebebi genellikle hızlı konuşmaktan kaynaklanmaktadır.

Ceyhan ağızlarında karşımıza çıkan kısa ünlüler şunlardır: ä, ë, ï, i'

/ā/ Ünlüsü

Ceyhan ağızlarında seyrek olarak rastlanan kısa /ā/ ünlüsünün örnekleri genellikle yabancı kökenli kelimelerde karşımıza çıkmaktadır:

zālîmlîkdan “zalimlikten” (<Ar. zālîm+ TÜR. lîktan, M1/ 118), yāni “yani” (<Ar. ya‘nî, M4/ 13), hāḫana “bir yaşında dişi keçi” (M8/ 141), sândalyeye “sandalyeye” (<Ar. şandaliyye, M12/ 68), hâ (M16/ 98), âşım “aşığım” (M17/8), zâten (M20/ 21), hāmileymiş (<Ar. hāmîle, M25/ 16), nāmîs “namus” (<Ar. nāmûs, M27/ 97), hâl (M26/ 50), nāmusuna (M30/ 96), âşık (<Ar. ‘âşîk M30/ 139), hâlen (<Ar. hâlen, M30/ 130), bâzî (<Ar. ba‘z, M33/ 2), hâlî (M34/ 7), nâzârete “nezarete” (<Ar. nezâret, M34/ 47), yâni (M34/ 63), hâşa (M34/ 70), dōrukân “yavru deve” (M35/ 19), zâti “zaten” (M38/ 93).

ë Ünlüsü

Ceyhan ağızlarında seyrek olarak rastlanan kısa /ë/ ünlüsünün örnekleri, genellikle yabancı kökenli kelimelerde karşımıza çıkmaktadır:

hërhalde (<Ar. he‘rhâlde, M8/ 166), pencêreler (<Far. pencere, M9/ 69), hësabı (<Ar. hîsâb, M11/ 65), bëraber (<Far. berâber, M11/ 90), tēzë “taze” (M21/ 31), tēze “taze” (<Far. tâze, M21/ 85).

i̇ Ünlüsü

Ceyhan ağızlarında seyrek olarak rastlanan kısa /i̇/ ünlüsünün örnekleri, şu şekildedir:

bi̇ “bir” (M1/ 90), zi̇ya “ziya” (M19/ 55), çî̇ “çiğ” (M20/ 101), aşı̇ret “aşiret” (M22/ 9), i̇daranın “idare kandili, lamba” (M34/ 141), misi̇s “misis” (M36/ 46), geçdi̇gden “geçtikten” (M15/ 193).

î Ünlüsü

Ceyhan ağızlarında seyrek olarak rastlanan kısa /î/ ünlüsünün örnekleri, genellikle yabancı kökenli kelimelerde karşımıza çıkmaktadır:

zamanı (M7/ 107), ğiz “kız” (M16/ 156), nāmīs “namus” (M27/ 97), bāzī “bazı” (M33/ 2).

2.1.1.1.6. İkiz Ünlüler

Aynı nefes baskısı altında boğumlanan ve tek bir ünlü değerinde olan çift ünlüye ikiz ünlü denir (Korkmaz 2010: 127-128). Kelimelerin iç seslerindeki /ğ/, /y/, /v/, /h/ ünsüzleri eriyip kaybolduğunda, bu ünsüzlerin önünde ve arkasında bulunan ünlüler yan yana gelir. Bu sesler birleşip tek bir hece oluşturduğunda ikiz ünlü ortaya çıkar. (Yıldırım 2006: 62). Ceyhan ağızlarında üç tür ikiz ünlü vardır: Eşit İkiz Ünlüler, Yükselen İkiz Ünlüler ve Alçalan İkiz Ünlüler.

2.1.1.1.6.1. Eşit İkiz Ünlüler

Her iki unsurundaki ünlü aynı ve boğumlanma süreleri eşit olan ikiz ünlü türüdür. Türkçede aslında ikiz ünlü bulunmadığı için, görülen örnekler daha çok iki ünlü arasındaki bir ünsüzün eriyip kaybolması ile oluşmuştur (Korkmaz 2010: 129). Ceyhan eşit ikiz ünlüler ağızlarında /ğ/, /y/, /v/, /h/ ünsüzlerinin düşmesiyle oluşmuştur:

aa : Ceyhan ağızlarında aa ikiz ünlüsü genellikle /ğ/, /k/, /h/, /h/, /ñ/, /s/ ünsüzlerinin düşmesinden dolayı meydana gelir:

daan “dağın” (M1/93) aaları “ağaları” (M1/115), aacının “ağacının” (M2/3), daalmış “dağılmış” (M4/ 6), aaT “ağıt” (M4/ 28), yaar “yağar” (M4/ 35), baa “bana” (M6/ 8), çaardı (M15/ 196), aada “ağada” (M16/ 144), dôdaa “dudağa” (M16/ 165), aarlık “ağarlık” (M19/ 14), aazla “ağızla” (M20/ 22), bāası “bağı” (M33/ 12), mızraa “mızrağa” (M37/ 68), ırmaa “ırmağa” (M37/ 88), baam “bakayım” (M12/ 59), raat “rahat” (M10/ 59), daa “daha” (M11/ 36), saar “zahir” (M10/ 58), zaar “zahir” (M32/ 149), aar “ahır” (M34/ 225), saa “sana” (M11/ 57), sāa “sana” (M23/ 61), naal “nasıl” (M24/ 57).

ee: Ceyhan ağızlarında ee ikiz ünlüsü genellikle /ğ/ ve /k/ ünsüzünün düşmesinden dolayı meydana gelir:

deer “değer” (M1/102), deel _ idik “değil idik” (M3/ 40), leen “leğen” (M7/ 80), beeniyoz “beğeniyoruz” (M9/ 21), beşee “beşiğe” (M9/ 74), eerini “eyerini” (M10/ 29), deesTirecekler “değıştirmekler” (M12/ 49), ercees “erciyes” (M21/9), eerdik “eğerdik” (M31/ 126), meer _ isem “meğerse” (M33/ 106), yeen “yeğen” (M34/ 35), köydeenler “köydekiler” (M27/ 125).

ii: Ceyhan ağızlarında ii ikiz ünlüsü genellikle /ğ/ ünsüzünün düşmesinden dolayı meydana gelir:

sıır “sığır” (M1/ 83), yıın “yığın” (M13/ 202), annaTdım “anlattığım” (M15/ 7), salı “sağlığı” (M23/ 16), pambını “pamuğunu” (M23/ 79), yahTıı “yaktığı” (M37/ 28).

ii: Ceyhan ağızlarında ee ikiz ünlüsü genellikle /ğ/ ve /y/ ünsüzünün düşmesinden dolayı meydana gelir:

yijT “yiğit” (M4/ 42), eTdijmin “ettiğimin” (M8/ 57), sevdijm “sevdiğim” (M8/ 75), beyendij “beğendiğin” (M11/ 118), bildijm “bildiğim” (M12/ 10), sevdij “sevdiği” (M19/ 148), görmedij “görmediği” (M25/ 85), ij “iyi” (M4/ 7).

oo: Ceyhan ağızlarında ee ikiz ünlüsü genellikle /ğ/ ünsüzünün düşmesinden dolayı meydana gelir:

yoorT “yoğurt” (M26/ 75).

üü: Ceyhan ağızlarında ee ikiz ünlüsü genellikle /ğ/, /ñ/ ve /y/ ünsüzlerinin düşmesinden dolayı meydana gelir:

düünler “dügünler” (M1/22), yörüün “yörüğün” (M12/ 29), öldüünde “öldüğünde” (M21/ 46), köylüünde “köylüğünde” (M27/ 44), ömüünden “ümüğünden” (M27/ 93), büyüüm “büyüğüm” (M31/ 52), düür “dünür” (M13/ 142), hüük “höyük” (M37/ 78).

uu: Ceyhan ağızlarında ee ikiz ünlüsü genellikle /ğ/ ve /n/ ünsüzlerinin düşmesinden dolayı meydana gelir:

guyruuna “kuyruğuna” (M2/ 1), yuurursun “yoğurursun” (M5/ 7), doruun “dorüğun” (M11/ 46), çocuun “çocuğun” (M11/ 67), topuu “topuğu” (M13/ 116), uurladık “uğurladık” (M28/ 45), buun “bunun” (M11/ 33), buu “bunu” (M19/ 145).

2.1.1.1.6.2. Yükselen İkiz Ünlüler

İkiz ünlüyü oluşturan seslerden ikincisi vurgulu olan veya birinci öğeye göre daha geniş olan ikiz ünlülerdir (Yıldırım 2006: 63). Ceyhan ağızlarında /g/, /ğ/, /h/, /n/, /v/, /y/ ünsüzlerinin düşmesiyle oluşan yükselen ikiz ünlüler şunlardır: ea, ia, ie, iü, ia, oa, öe, ua, üe.

iü: Ceyhan ağızlarında iü yükselen ikiz ünlüsü, /g/ ünsüzünün düşmesinden dolayı meydana gelir: ikiüün (M13/ 32).

ea: Ceyhan ağızlarında ea yükselen ikiz ünlüsü, /ğ/ ünsüzünün düşmesinden dolayı meydana gelir: keadı “kâğıdı” (M15/ 209).

ia: Ceyhan ağızlarında ia yükselen ikiz ünlüsü, /ğ/ ve /y/ ünsüzlerinin düşmesinden dolayı meydana gelir: hastalıa “hastalığa” (M9/ 52), çobancılıa “çobancılığa” (M11/ 33), pambıa “pambuğa” (M13/ 148), yıallar ımış “yığarlarmış” (M14/ 126), insannıa “insanlığa” (M30/ 118), sıar “sığar” (M30/ 118), yıkamacıa “yıkamacıya” (M36/ 25).

ie: Ceyhan ağızlarında ie yükselen ikiz ünlüsü, /ğ/ ünsüzünün düşmesinden dolayı meydana gelir: akçier “akciğer” (M3/ 84), yien “yeğen” (M8/ 79), çiftlie “çiftliğe” (M15/ 39), kimlie “kimliğe” (M24/ 13), musavirleie “misafirliğe” (M27/ 67).

oa: Ceyhan ağızlarında oa yükselen ikiz ünlüsü, /ğ/ ve /ñ/ ünsüzlerinin düşmesinden dolayı meydana gelir: soanlı “soğanlı” (M4/22), boaz “boğaz” (M8/ 125), boa “boğa” (M14/ 62), çoaldı “çoğaldı” (M15/ 225), erdoana “erdoğana” (M19/ 15), boazlıyan “boğazlıyan” (M19/ 63), bozdoan “bozdoğan” (M30/ 51), oa “ona” (M8/37).

ua: Ceyhan ağızlarında ua yükselen ikiz ünlüsü, /ğ/, /ñ/, /h/ ve /v/ ünsüzlerinin düşmesinden dolayı meydana gelir: muslua “musluğa” (M10/ 35), pammua “pamuğa”

(M27/ 143), bua “buna” (M9/ 31), duak (M3/ 7), tualete “tuvalet” (M34/ 70), muarrem (M3/ 61), muacır (M10/ 1), tuaf (M13/ 171).

üe: Ceyhan ağızlarında üe yükselen ikiz ünlüsü, /ğ/ ve /h/ ünsüzünün düşmesinden dolayı meydana gelir: kütüe (M24/ 6), düzlüe (M34/ 195), müendizi (M19/ 13).

ia: Ceyhan ağızlarında ia yükselen ikiz ünlüsü, /h/ ünsüzünün düşmesinden dolayı meydana gelir: iltiaP “iltihap” (M16/ 152).

öe: Ceyhan ağızlarında öe yükselen ikiz ünlüsü, /v/ ünsüzünün düşmesinden dolayı meydana gelir: döer “döver” (M5/ 16).

2.1.1.1.6.3. Alçalan İkiz Ünlüler

Birinci ögesi vurgulu veya sürekli, ikinci ögesi birinciye göre daha dar ve süreksiz olan ünlüdür (Korkmaz 2010: 128). Ceyhan ağızlarında /h/, /ğ/, /m/, /n/, /v/, /y/ ünsüzlerinin düşmesiyle meydana gelen alçalan ikiz ünlüler şunlardır: aı, ei, ou, öü.

ai: Ceyhan ağızlarında ai alçalan ikiz ünlüsü, /h/ ünsüzünün düşmesinden dolayı meydana gelir: şain “şahin” (M3/ 84).

ei: Ceyhan ağızlarında ei alçalan ikiz ünlüsü, /h/, /ğ/ ve /y/ ünsüzlerinin düşmesinden dolayı meydana gelir: şeıT “şehit” (M4/ 22), eıldim “eğildim” (M8/ 130), deışir “değişir” (M8/ 170), deıl “değil” (M11/ 4), eTein “eteğin” (M28/ 137), devei “deveyi” (M35/ 75).

ou: Ceyhan ağızlarında ou alçalan ikiz ünlüsü, /h/, /ğ/, /m/, /ñ/ ünsüzlerinin düşmesinden dolayı meydana gelir: nouT “nohut” (M5/ 12), doumu “doğumu” (M3/ 49), yourdunu “yoğurdunu” (M5/ 39), oulları “oğulları” (M7/ 46), çoudu “çoğudu” (M7/ 70), souk “soğuk” (M8/ 97), gouşunda “koğuşunda” (M17/ 101), doulular “doğulular” (M20/ 92), douruñ “doğurun” (M27/ 147), douzum “ domuzum” (M34/ 220), sou “sonu” (M23/ 133).

ai: Ceyhan ağızlarında ai alçalan ikiz ünlüsü, /ğ/ ünsüzünün düşmesinden dolayı meydana gelir: daın “dağın” (M1/ 93), daıtıyo “dağıtıyor” (M1/ 107), sāında “sağında” (M6/ 22), baırsanKları “bağırsakları” (M7/ 7), yaı “yağı” (M7/ 79), daıTırdım “dağıtırdım” (M7/ 86), bainı “bağını” (M9/ 55), aıdı “ağıdı” (M10/11), çam “çağın” (M10/ 49), çairdım “çağırdım” (M16/117), barmaında “barmağında” (M17/ 17), baışla “bağışla” (M19/ 166), yayı “yağıyor” (M34/ 38).

öü: Ceyhan ağızlarında öü alçalan ikiz ünlüsü, /ğ/, /ñ/ ve /y/ ünsüzlerinin düşmesinden dolayı meydana gelir: göü “göğü” (M8/ 86), göüs “gögüs” (M16/ 156), öünde “önünde” (M13/ 210), döüm “döveyim” (M7/ 36), öünen “övünen” (M24/ 50), köü (M10/ 20), höügümüz “höyüğümüz” (M37/ 108).

2.1.1.2. Ünlü Uyumları

Bir kelimedeki ünlülerin çeşitli bakımlardan birbirlerine uyması hadisesidir. Türkçedeki ünlü uyumları, kalınlık-incelik ve düzlük-yuvarlaklık olmak üzere iki çeşittir (Ergin 2004: 70). Ceyhan ağızlarında zaman zaman bu uyumlar çeşitli nedenlerle bozulsa da yine de temel bir kural olarak devam etmiştir.

2.1.1.2.1. Kalınlık İncelik Uyumu

Bir sözcüğün ilk sesleminde art ünlü varsa ondan sonra gelen bütün seslemlerde art ünlüler; ön ünlü varsa ardındaki seslemlerde ön ünlüler bulunması yoluyla oluşan uyumdur (Vardar, 2007:53-54). Eski Türkçe döneminden beri tam anlamıyla gelişmiş olan bu uyum, günümüz Türkiye Türkçesinde de tek şekilli bazı ekler ve çeşitli nedenlerle ünlü incelmeye uğrayan bazı kelimeler hariç, devam etmektedir (Ergin, 2004:71). Ceyhan ağızlarında kalınlık incelik uyumu genel olarak mevcuttur. Ancak kimi ünsüzlerin ve eklerin etkisiyle uyum bozulmuştur.

2.1.1.2.1.1. Ek-Filde

i- ek fiilinin düşmeyip korunduğu şekiller, Ceyhan ağızlarında kalınlık incelik uyumuna girmiş biçimde karşımıza çıkar.

var ı imiş “var imiş” (M1/ 7), bırakırlar ı imiş “bırakırlar imiş” (M1/ 104), var ıdı “var idi” (M3/ 7), çoban ıdı “çoban idi” (M3/ 20), oruc ıduğ “ oruç idik” (M3/ 81), yapar ı imiş “yapar imiş” (M3/ 132), var ısa “var ise” (M7/ 6), boş ı umuş “boş imiş” (M7 / 137), gâçar ı imiş “kaçar imiş” (M8/ 7), bakmazlar ıdı “bakmazlar idi” (M8/ 102), sākāt ıdın “sakat idin” (M14/11).

2.1.1.2.1.2. “-ken” Zarf-Fiil Ekinde

i- fiili ile kurulan ve Standart Türkiye Türkçesinde kalınlık incelik uyumuna aykırı olan bir ektir. Ceyhan ağızlarında -ken zarf fiil ekinin -ka, -kā, -kan, -kana şekilleriyle yer yer uyuma girdiği görülmüştür:

ğorurkana “korurken”(M3/ 62), kırklıykana “kırklıyken” (M3/ 63), varıkana “varırken” (M3/ 71), yaparkān “ yaparken” (M5/ 34), olūkanā “olurken” (M12/ 50), çocūkā “çocukken” (M13/ 95), kaçarkāna “kalkarkene” (M14/ 72), ordaykana “ordayken” (M27/ 73), yatarkana “yatarken” (M27/ 100), çocūkān “çocukken” (M33/2), ūraşırıka “uğraşırken” (M33/ 67), olurkan “olurken” (M34/ 143), durūkan “dururken” (M34/ 205).

2.1.1.2.1.3. “ile” Edatında

ile edatı ve ile’ nin /n/ ile genişlemiş biçimi olan -ilen’ in ses değişmesi sonucunda almış olduğu “-(y)nañ, -(y)nen, -inen, -ınan” gibi şekilleri Ceyhan ağızlarında kalınlık-incelik uyumuna uyar:

aPTallarnañ “aptallar ile” (M4/ 1), paraynan “para ile” (M7/ 84), hoşluynañ “hoşluğu ile” (M7/ 93), ğabuynañ “kabuğu ile” (M8/144), yourdunañ “yoğurt ile” (M8/ 144), onnarnan “ onlar ile” (M13/ 9), çadırnan “çadır ile” (M13/ 25), çocuunan “çocuk ile” (M13/ 51), ğaşşınañ “kaşık ile” (M13/ 101), aTaşnan “ ateş ile” (M15/ 129), anaminañ “annem ile” (M16/ 35), sābahınañ “sabah ile” (M17/ 106), çuvallan “çuval ile” (M19/ 91), douynañ “doğu ile” (M20/ 93), moturnañ “motor ile” (M22/28).

2.1.1.2.1.4. Şimdiki Zaman Ekinde

Ceyhan ağızlarında şimdiki zaman eki -yor'un, “-y1/ -yır, -yi/-yir, yu/-yur, -yü” gibi incelmek, daralmak ve düzleşmek suretiyle uyuma girdiği örnekler görülmektedir:

diyir “diyor” (M10/28), vuruyur “vuruyor” (M10/ 29), çekiyir “çekiyor” (M10/ 30), getiriyir “getiriyor” (M10/ 38), istiyiler “istiyorlar” (M13/ 45), vermiyir (M13/ 152), yiyir “yiyor” (M13/ 165), içiyir “içiyor” (M13/ 165), sePdiriyī “septiriyor” (M14/ 11), yitiyiler “itiyorlar” (M25/ 85), gelmiyi “gelmiyor” (M26/ 31), aliyī “alıyor” (M27/ 55), arıyır “arıyor” (M29/ 109), kesiyir “kesiyor” (M32/ 28), annıyıllar “anlıyorlar” (M32/ 35), gülüşüyü “gülüşüyor” (M32/ 75), vermiyir “vermiyor” (M32/ 179), duruyūñ “duruyorsun” (M32/ 183), gediye “gidiyor” (M34/ 210).

Şimdiki zaman eki -yor, Standart Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Ceyhan ağızlarında da kalınlık incelik uyumunu bozmaktadır:

-yór: dövüyór “dövüyor” (M2/ 29).

-yo : söküyolar “söküyorlar” (M1/ 14), bitmiyō “bitmiyor” (M1/ 67), diyo “diyor” (M1/129), temizliyok “temizliyoruz” (M5/ 24), diyollar “diyorlar” (M6/ 7), çāriyō “çağırıyor” (M6/ 82), yapmiyō “yapmıyor” (M9/ 10).

-y1/ -yī / -yi : geliyī “geliyor” (M3/ 45), diyıllar “diyorlar” (M9/ 47), deniyı “deniyor” (M12/ 15), geliyıllar “geliyorlar” (M14/ 41), durmuyı “durmuyor” (M20/ 55), ğaçıryı “kaçırıyor” (M27/ 74).

-yír: diyír “diyor” (M10/ 50).

-yur: geçiyur “geçiyor” (M2/ 4), geliyur “geliyor” (M2/ 4).

-yu: bilmiyuduk “bilmiyorduk” (M12/ 2).

-yúr: giriyúr “giriyor” (M1/ 126), diyúr “diyor” (M2/ 22), ediyúr “ediyor” (M8/ 173).

-yú: gidiyú “gidiyor” (M1/13), yapıyú “yapıyor” (M1/ 51), gèdiyú “gidiyor” (M1/ 69), gidiyü “gidiyor” (M1/ 76), geçiriyú “geçiyor” (M8/ 51), bilmiyúm “bilmiyorum” (M8/ 164), gediliyú “gidiliyor” (M26/ 51).

2.1.1.2.1.5. + gil Ekinde

+gil eki Ceyhan ağızlarında birkaç örnek dışında uyum dışı kalmaktadır. Derlenen metinlerde +gil ekinin uyuma girdiği örnekler şu şekildedir:

amcamgılđa “amcamgilde” (M23/ 15), amcamgıla “amcamgile” (M23/ 36), babamgıl “babamgil” (M23/ 46), anamgılın “annemgilin” (M23/ 81).

2.1.1.2.1.6. Sonradan Kalınlık- İncelik Uyumu Bozulan Bazı Sözcüklerde

Türkçede bazı kelimeler önceden kalınlık-incecik uyumuna uyarken sonradan bozulmuş durumdadır. Fakat Ceyhan ağızlarında bu kelimelerin asli şekilleri korumuştur:

anam “annem” (M12/ 69), ğardaşı “kardeşi” (< karın+daş, M25/ 4), hangı “hangi” (< kağı, M25/ 55).

2.1.1.2.1.7. Birleşik Kelimelerde

Ceyhan ağızlarında kimi birleşik kelimeler, kimi zaman gerileyici ünlü benzeşmesiyle kimi zaman da hece kaynaşmasıyla kalınlık incelik uyumuna girer:

böön “bugün” (M6/ 86), boon “bugün” (M14/ 45), naal “ne asıl” (M24/ 57), birez “biraz” (M25/ 25).

2.1.1.2.1.8. Alıntı Kelimelerde

Standart Türkiye Türkçesinde kalınlık-incecik uyumuna uymayan kelimeler Ceyhan ağızlarında çoğunlukla kalınlık-incecik uyumuna uygun olarak söylenirler. Bu sözcükler ilerleyici veya gerileyici ünlü benzeşmesiyle uyuma girmişlerdir.

2.1.1.2.1.8.1. İlerleyici Ünlü Benzeşmesiyle

Ceyhan ağızlarında bu tür benzeşmeler, diğer benzeşme türlerine göre daha yaygındır. Bu sebeple, ilerleyici ünlü benzeşmesi yoluyla kalınlık incelik uyumuna girmiş bulunan yabancı kökenli kelimeler fazladır:

haTça “hatice” (M7/ 103), muacıır “muhacir” (< Ar. muhācir, M10/1), ibrehem “İbrahim” (M11/ 53), saar “zahir” (< Ar. zāhir, M11/ 58), bazan “bazen” (< Ar.ba ‘zen, M13/ 74), ezeninde “ezanında” (< Ar. ezān, M13/ 125), ğayfamız “kahvemiz” (< Ar. kahve, M13/ 135), yanī “yani” (< Ar. Ar. ya ‘nī, M23/ 41), habar “haber” (< Ar. haber, M25/ 21), hesèP “hesap” (< Ar. hisāb, M25/ 104), fadımanın “fadimenin” (M26/ 13), otobosa “otobüse” (< Fr. autobus, M28/ 109), hasbahal “hasbihal” (< hasbhāl, M28/ 156), sahabı “sahibi” (< Ar. šāhib, M27/ 108), sülemen “Süleyman” (M30/ 21), cüzdeni “cüzdanı” (< Ar. cuz ‘dān, M32/ 7), miller “milyar” (< Fr. milliard, M32/ 10), ayşa “ayşe” (M32/ 42), vaqıTsız “vakitsiz” (< Ar. vaqt, M34/ 103), misevir “misafir” (< Ar. musāfir, M34/ 137), dükkene “dükkana” (< Ar. dukkān, M36/ 90), habarsız “habersiz” (M38/ 113).

2.1.1.2.1.8.2. Gerileyici Ünlü Benzeşmesiyle

Gerileyici ünlü benzeşmesi, kelimenin ilk hecesi dışında bulunan ünlülerin önceki hecelerdeki ünlüleri, kendisine benzetmesidir. Bu benzeşme türü yabancı kökenli kelimelerde azımsanmayacak kadar çoktur:

nışan “nişan” (< Far. nişān, M26/ 17), tene “tane” (< Far. dāne, M27/ 184), mekenesi “makinesi” (< İtal. macchina, M28/ 117), ümre “umre” (< Ar. ‘umre, M32/ 11), maraklarından “meraklarından” (< Ar. merāk, M32/ 19), esger “asker” (< Ar. ‘asker , M32/ 107), sigara “sigara” (<İsp. cigaro, M32/ 111), posyonu “pozisyonu” (Fr. position, M8/ 144).

2.1.1.2.1.8.3. İlerleyici-Gerileyici Ünlü Benzeşmesi

Orta hecede bulunan ünlünün kelime içindeki kendinden önceki ve sonraki ünlüyü kalınlık incelik bakımından kendine benzetmesidir. Bazen orta hece ünlüsü kalınlık incelik bakımından kendisi kelime içindeki kendinden önceki veya sonraki

ünlüye benzeyebilir. Ceyhan ağızlarında bu tür benzeşmeye seyrek olarak rastlanmaktadır:

barabar “beraber” (< Far. berāber, M14/ 42).

2.1.1.2.1.9. Kalınlık- İncelik Uyumunun Bozulması

Ceyhan ağızlarında kalınlık incelik uyumuna çoğunlukla uyulduğu görülse de çeşitli sebeplerle uyumun bozulduğu da görülmektedir. Ceyhan ağızlarında kalınlık- incelik uyumunun bozulması, genellikle eklerde olmak üzere, ince ünlülerin kalınlaşması ve kalın ünlülerin incilmesi sonucunda meydana gelir. Bu bozulma, şu başlıklar altında gösterilebilir:

2.1.1.2.1.9.1. İyelik Eklerinde

Ceyhan ağızlarında teklik ve çokluk üçüncü kişi iyelik eklerinde, kalınlık- incelik uyumunun bozulduğu örnekler görülmektedir:

dayısıydı “dayısıydı” (M12/ 5), garannísiymiş “karanlıkmış” (M14/ 123), parasiyneñ “parasıyla” (M16/ 129), anasiyinen “annesiyile” (M23/ 129), bacısıyinen “kız kardeşiyle” (M23/ 131), hesebí “hesabı” (M14/ 12), kenerlarına “kenarlarına” (M34/ 27).

Ceyhan ağızlarında çokluk birinci kişi iyelik ekinde de kalınlık- incelik uyumunun bozulduğu örneğe rastlanmaktadır:

eşşemiz “eşğimiz” (M13/ 129).

2.1.1.2.1.9.2. Gelecek Zaman Eklerinde

Ceyhan ağızlarında -acaķ/ -ecek, -ıcı/ -ici olmak üzere iki gelecek zaman eki bulunmaktadır. Bu eklerin bölge ağızında uyum dışı kaldığı örnekler şunlardır:

-cā: edecāñ “edeceksin” (M13/ 64)

-cī/ -ci : yıkáyacīm “yıkayacağım” (M13/ 79), aliciyīm “alacağım” (M13/ 101), oynayecik “oynacak” (M13/ 116), varıcim “varacağım” (M13/ 140).

-ci: altılıcı “atlayacak” (M13/ 183).

2.1.1.2.1.9.3. Geçmiş Zaman Eklerinde

Ceyhan ağızlarında çoğunlukla uyuma giren görülen geçmiş zaman eki ve duyulan geçmiş zaman ekinin uyum dışında kalan örnekleri nadiren görülmektedir:

göçmüşler “göçmüşler” (M16/ 12), biniyidik “biniyorduk” (33/ 35), biliyımış “biliyormuş” (M33/ 42), satıyımış “satıyormuş” (M34/ 206).

2.1.1.2.1.9.4. Emir Eklerinde

Ceyhan ağızlarında teklik birinci kişi emir eki olarak – ayım/ -eyim, -ayın/ -eyinyım/ -(i)yim, -yum/ -yüm ve -ım/ -im, -um/ -üm şekilleri kullanılmaktadır. Bu eklerden- yım/- yim /- yum/ -yüm ve -ım/-im, -um/ -üm ekleri, ekin bünyesindeki /y/ nin inceltici etkisinden dolayı uyum dışı kalır:

yanılmayım “yanılmayayım” (M4/ 25), annaTim “anlatayım” (M8/ 137), bakım “bakayım” (M12/ 55), anlatım “anlatayım” (M13/ 52), tanıyım “tanıyayım”(M15/ 88), olim “olayım” (M17/ 83), çıkıım “çıkayım” (M34/ 69), annadım “anlatayım” (M12/ 29), okidım “okutayım” (M22/ 42), okudım “okutayım” (M29/ 9)

Çokluk ikinci kişi emir eklerinde de uyumun bozulduğu örnekler görülmektedir:

gediñ “gidin” (M27/ 48), isTeyiñ “isteyin” (M36/ 105).

2.1.1.2.1.9.5. Kişi Eklerinde

Ceyhan ağızlarında kişi ekleri, derlenen metinlerde aşağıdaki iki örnek dışında uyumlu kullanılmıştır:

gediyız “gidiyoruz” (M32/ 152), güdeceksiñ “güdeceksin” (M34/ 173).

2.1.1.2.1.9.6. Yönelme Ekinde

Ceyhan ağızlarında da yönelme durumu eki, Standart Türkiye Türkçesindeki gibi a/ -e'dir. Kalın ünlüyle biten kelimelerin sonundaki kalın ünlü, çoğu zaman da ekin kendisi y bağlantı ünsüzün etkisiyle kimi zaman incelir:

sormáye “sormaya” (M29/ 22).

2.1.1.2.1.9.7. Ayrılma Ekinde

Ceyhan ağızlarında ayrılma durumu eki -dan/ -den şeklinde olup, aşağıdaki örnek dışında çoğunlukla uyumludur:

kýyden “köyden” (M14/ 24).

2.1.1.2.1.9.8. Bulunma Ekinde

Ceyhan ağızlarında bulunma durumu eki -da/ -de şeklindedir ve çoğunlukla uyumludur. Ceyhan ağızlarında kelime içinde yer alan /y/ ünsüzünün etkisiyle uyumun bozulduğu örneğe de rastlanmaktadır:

kýyde “köyde” (M14/ 23).

2.1.1.2.1.9.9. Yükleme Ekinde

Ceyhan ağızlarında yükleme hali eki -(y)ı, -(y)i / -(y)ü, -(y)ü şeklinde olup, aşağıdaki birkaç örnek dışında çoğunlukla uyumludur:

kýyü “köyü” (M14/ 24), soruyi “soruyu” (M34/ 108), paráyı “parayı” (M30/ 1).

Ceyhan ağızlarında kimi örneklerde /y/ bağlayıcı ünsüzünün yalnız kendinden önce gelen kalın ünlüyü incelttiği görülmektedir:

şüyu “şuyu” (M1/ 68), arabeyı “arabayı” (M32/ 178).

2.1.1.2.1.9.10. İlgi Ekinde

Ceyhan ağızlarında ilgi durumu eki –(ı)ñ/ -(i)ñ, -(u)ñ/ -(ü)ñ, -(i)n/ -(in), -(u)n/ -(ü)n şeklinde olup, aşağıdaki bir örnek dışında çoğunlukla uyumludur:

köyün “köyün” (M15/ 186).

2.1.1.2.1.9.11. Olumsuzluk Ekinde

Ceyhan ağızlarında olumsuzluk eki, Standart Türkiye Türkçesinde olduğu gibi -ma/ -me ’dir. Bu ektaki uyumsuzluk, /y/ bağlayıcı ünsüzünün etkisiyle meydana gelmektedir:

olmiyeydim “olmayaydım” (M17/ 143), anlamiyim “anlamıyorum” (M22/ 11), bulamıyız “bulamayız” (M33/ 64), yapamıyım “yapmıyorum” (M33/ 125), yapmiyi “yapmıyor” (M34/ 63).

2.1.1.2.1.9.12. -ınca/ -ince Ekinde

Ceyhan ağızlarında zarf-fiil eki -ınca/ -ince eki, derlenen metinlerde bir örnek dışında çoğunlukla uyumludur:

başleyınca “başlayınca” (M37/ 63).

2.1.1.2.1.9.13. ki Bağlacında

Ceyhan ağızlarında ki bağlacı bazen kı şeklinde kullanılır:

deyi kıne “diyor ki” (M10/ 25), diyi kıne “diyor ki” (M10/ 50), dēyi kı (M32/ 32).

2.1.1.2.2. Düzlük Yuvarlaklık Uyumu

Bir kelimedeki ünlülerin düzlük-yuvarlaklık bakımından birbirine uymasına denir (Ergin 2004: 72). Bir kelimedede düz ünlülü hecelerin düz ünlüyle, yuvarlak ünlülü hecelerin düz geniş ya da dar yuvarlak ünlülerle takip etmesine düzlük-yuvarlaklık veya dudak uyumu denmektedir.

Ceyhan ağızlarında düzlük yuvarlaklık uyumu, Standart Türkiye Türkçesine göre daha kuvvetlidir. Günümüzde uyuma aykırı olan bazı kelimeler, Ceyhan ağızlarında uyuma girmiştir:

çabıT “çaput” (M3/ 22), ğavır ıdık “kavururduk” (M3/ 107), ğavırıyñ “kavurursun” (M3/ 114), tavī “tavuğu” (M5/ 24), çabık “çabuk” (M15/ 187), ğabını “kabuğunu” (M16/ 120), yāmır “yağmur” (M23/ 117), samsından “samsundan” (M24/ 6), havlıda “havluda” (M25/ 35), çamırlara “çamurlara” (M30/ 148), hadın “hatun” (M32/ 199), haTın “hatun” (M32/ 199), yavım “yavrum” (M33/100), ğavın “kavun” (M38/ 164).

Ceyhan ağızlarında, uyuma aykırı yabancı kökenli kelimelerin de uyuma girdiği görülmektedir:

māmiT “mahmut” (M1/ 85), ğabil “kabul” (< Ar. kabūl, M4/ 53), hamırını “hamurunu” (<Ar. hamır, M5/ 7), cavırñ “gâvurun” (< Far. gebr, M8/ 57), davılın “davulun” (< Ar. tabl, M10/ 61), maqbıl “makbul” (< Ar. maqbūl, M14/ 111), memmnınım “memnunum” (< Ar. memnūn, M21/ 57), havıç “havuç” (<Far. hevīc, M23/ 90), ğevīrlar “gâvurlar” (M23/ 104), abdıramanın “abdurrahmanın” (M24/ 47), ğarpız “karpuz” (<Far. ħarbūz, M25/ 44), nāmīs “namus” (< Ar. nāmūs, M27/ 97), armıT “armut” (< Far. emrūd, M31/ 150), beytillā “beytullah” (M33/ 94).

Yukarıdaki kelimelerden bazıları, Standart Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Ceyhan ağızlarında da uyum dışı kalır.

pambuğ (< Far. panbuğ, M7/ 58), gevurlar (M8/ 42), ğabuynañ (M8/ 144), tavuğ (M9/ 36), fasulye (M9/ 42), yamuğ (M14/ 29), davul (< Ar. tabl, M15/ 7), havlu (M15/ 79), çavuşları (M17/ 105), memur (< Ar. me‘mūr, M23/ 6), mapus (< Ar. maḥbūs, M28/ 124), yāmır (M28/ 128), keabus (<Ar. kábūs, M28/ 126), mevlüd “mevlit” (< Ar. mevlid, M34/ 29), yavrusu (M35/ 26).

Türkçede ilk heceden sonra /o/ ve /ö/ ünlüleri bulunmaz. Bu kuraldan ötürü düzlük yuvarlaklık uyumuna aykırılık gösteren yabancı kökenli kelimeler, Ceyhan ağızlarında nadiren de olsa uyuma girer:

ğöfer “kuaför” (< Fr. coiffeur, M12/ 46), bidena “bidona” (< Fr. bidon, M21/ 37), motoruna “motoruna” (< Fr. moteur, M24/ 66), , torus “toros” (M28/ 50), kilometire “kilometre” (M30/ 49), tohtur “doktor” (< Fr. docteur, M31/ 43).

Standart Türkiye Türkçesinde düzlük yuvarlaklık uyumunu bozan şimdiki zaman eki – yor, Ceyhan ağızlarında yer yer düzleşir “-y1, -yır, -yir” ve “-yú, -yu, -yü” şekilleriyle darlaşır. Bu şekillerin bir kısmı düzlük yuvarlaklık uyumuna girer:

topluyú “topluyor” (M1/ 62), düşünüyü (M1/ 128), korkuduyú “korkuduyor” (M3/ 60), ğavırıyĩn “kavuruyorsun” (M3/ 114), diyir “diyor” (M10/ 28), getiriyir “getiriyor” (M10/ 31), geliyir “geliyor” (M10/ 46), ğırılıyır “kırılıyor” (M10/ 60), yūruyu “yoğuruyor” (M11/ 87), süpürüyü “süpürüyor” (M11/ 86), vermiyir “vermiyor” (M13/ 152), köpürüyü “köpürüyor” (M14/ 72), söküyü “söküyor” (M14/ 86), öldürüyü “öldürüyor” (M14/ 134), seslenmiyir “seslenmiyor” (M17/ 74), durmuyı “durmuyor” (M17/ 55), olmuyur “olmuyor” (M22/ 25), götürüyü “götürüyor” (M29/ 30), ğülüşüyü “gülüşüyor” (M32/ 75).

2.1.1.3. Ünlü Değişmeleri

Ünlüler, Türkiye Türkçesi ağızlarında ya komşu hecelerdeki ünlülerin etkisiyle ya da yanlarındaki ünsüzlerin etkisiyle değişirler. Ünlü değişimleri aslında ünsüzlerin ünlülere etkisinin bir sonucudur (Korkmaz 2010: 43). Ünlü değişimlerinin sebepleri kelime içindeki ünsüzler veya diğer ünlüler olabilmektedir.

Ceyhan ağızlarında ünlü değişmelerini; kalın ünlülerin incelenmesi, ince ünlülerin kalınlaşması, geniş ünlülerin daralması, dar ünlülerin genişlemesi, düz ünlülerin yuvarlaklaşması, yuvarlak ünlülerin düzleşmesi biçiminde altı başlık altında incelemek mümkündür.

2.1.1.3.1. Kalın Ünlülerin İncelmesi

Diş, dişeti ve dişeti-ön damak bölgesinde oluşan /y/, /ş/, /l/, /c/, /ç/, /n/, /s/, /z/, /d/, /t/ ünsüzleri, yanlarında bulunan art çıkışlı ünlüleri, kendi boğumlanma bölgelerine çekerek inceltirler (Yıldırım 2006: 82). Ceyhan ağızlarında da bu değişme yukarıda belirtilen bu ünsüzler sebebiyle görülür:

a> e

Ceyhan ağızlarında inceltici özelliği olan /y/, /ş/, /l/, /c/, /ç/, /n/, /s/, /z/, /d/, /t/ ünsüzlerinden biri veya birkaçının etkisiyle oluşan bu değişim hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kökenli kelimelerde görülmektedir:

şureye “şuraya” (M1/ 7), dene “tane” (< Far. dāne, M3/ 8), etrefe “etrafa” (< Ar. eṭrāf, M3/ 16), keyri “gayrı” (M3/ 32), tene “tane” (M4/ 20), bureye “buraya” (M12/ 35), sehen “sahan” (< Ar. ṣaḥn, M14/ 11), mezerlikde “mezarlıkta” (< mezār, M15/ 44), ğomyanyne “kamyonuyla” (< Fr. camion, M15/ 53), toplemeye “toplamaya” (M19/ 4), emme “ama” (< ammā, M21/ 4), onuyne “onunla” (M21/ 38), esgere “askere” (M21/ 54), tarleye “tarlaya” (M26/ 29), yuFke “yufka” (M27/ 69), mekenesi “makinesi” (M28/ 117), ālameyā “ağlamaya” (M29/ 90), ezen “ezan” (M30/ 79), cüzdeni “cüzdanı” (M32/ 7), buydeýi “buğdayı” (M32/ 175), selemı “selamı” (< Ar. selām, M33/ 86), ğarer “karar” (< Ar. ḳarār, M33/ 127), tekrer “tekrar” (M34/ 5), kenerlarına “kenarlarına” (M34/ 27), filen “filan” (M34/ 96), misevir “misafir” (M34/ 137), dükkene “dükkana” (M36/ 90), selavaTla “salavatla” (M38/ 65).

a> á

Ceyhan ağızlarında inceltici ünsüzlerden olan /n/, /y/ ünsüzlerinin tesiriyle veya ünlü benzeşmesi sonucu a> á değişmesi görülür:

paráyi “parayı” (< Far. pāre, M30/ 1), buydáy “buğday” (M32/ 140).

i> i, í

Ceyhan ağızlarında inceltici özelliği olan /c/, /l/, /ş/, /y/, /s/ ünsüzlerinin tesiriyle i> i, í değişmesi ortaya çıkar:

adamıyım “adamıyım” (M6/ 9), dayısıydı “dayısıydı” (M12/ 5), bacı “bacı” (M15/ 7), ğalkmıyor “kalkmıyor” (M15/ 149), parasiyneñ “parasıyla” (M16/ 129), sıkıntılıyık “sıkıntılıyız” (M19/ 66), malıynen “malıyla” (M24/ 50), doruğdaymış “doruktaymış” (M25/ 5), ğapatıyú “kapatıyor” (M29/ 111), paráyi “parayı” (M30/ 1),

torunlarıyık “torunlarıyız” (M30/ 59), antiqacılar “antikacılar” (M36/ 22), yıqamacıya “yıkamacıya” (M36/ 25),

o> ó, ú, u, ö, ü, ü, í, ı, i

Ceyhan ağızlarında şimdiki zaman ekindeki bu değişimlerin meydana gelmesinde /y/ ünsüzünün etkisi belirgindir:

gidiyú “gidiyor” (M1/ 13), alıyú “alıyor” (M1/ 42), yapıyú “yapıyor” (M1/ 43), geçiyur “geçiyor” (M2/ 4), dövüyór “dövüyor” (M2/ 29), basmıyır “basmıyor” (M10/ 32), gönderiyir “gönderiyor” (M10/ 39), ğırılıyır “kırılıyor” (M10/ 60), köpürüyü “köpürüyor” (M14/ 72), olmuyır “olmuyor” (M15/ 56), küsüyür “küsüyor” (M15/ 236), ğalıyó “kalıyor” (M20/ 45), durmuyı “durmuyor” (M20/ 55), görmüyü “görmüyor” (M25/ 82), alıyí “alıyor” (M26/ 24), soruyú “soruyor” (M29/ 17), diyir “diyor” (M29/ 22), götürüyü “götürüyor” (M29/ 30), ğapatıyú “kapatıyor” (M29/ 111), geliyördü “geliyordu” (M38/ 36).

u> ü, ú, i

Ceyhan ağızlarında /l/, /n/, /s/, /ş/, /y/ ünsüzlerinin /u/ ünlüsünü etkileyerek meydana getirdiği bu değişim hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kökenli kelimelerde görölmektedir:

şüyu “şusu” (M1/ 68), fasille “fasulye” (M3/ 94), ğabil “kabal” (<Ar. kabül, M4/ 49), oni “onu” (M13/ 72), noús “nüfus” (< Ar. nufüs, M24/ 7).

2.1.1.3.2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması

Bazı art damak ünsüzleri yanlarındaki ince ünlülere etki ederek ünlüleri kalınlaştırır (Haşimi, 2016:40). Ceyhan ağızlarında /ñ/, /ğ/, /ķ/, /ğ/, /ğ/ ünsüzleri, yanlarındaki ince ünlüleri yarı kalın ya da kalın ünlülere dönüştürür:

e> a

Ünlü benzeşmeleri yoluyla /e/ ünlüsü kalınlaşarak /a/ ünlüsüne dönüşür. Bu dönüşüm de genellikle yabancı kökenli kelimelerde görülür:

alava “aleve” (M3/ 136), ataş “ateş” (<Far. āteş, M12/ 39), bazan “bazen” (<Ar. ba‘zen, M13/ 74), barabar “beraber” (<Far. berāber, M14/ 42), maFaT “vefat” (<Ar. vefāt, M14/ 58), ğiyamaT “kıyamet” (<Ar. kıyāmet, M15/ 152), havas “heves” (<Ar. heves, M16/ 85), hızmaTçılık “hizmetçilik” (< Ar. hizmet < ħidmet, M23/ 131), ğamara “kamera” (M24/ 7), habar “haber” (M25/ 19), cahana “ceyhana” (M27/ 73), maraqlarından “meraklarından” (M32/ 19), ayşā “ayşe” (M32/ 42), ğiyamatı “kıymeti” (<Ar. kıymet, M32/ 8), ramaTlıĝ “rahmetlik” (M32/ 180).

e > á/ ā

Ceyhan ağızlarında ünlü benzeşmesi sebebiyle e > á deĝişimi görölmektedir:

bazán “bazen” (<Ar. ba‘zen, M4/ 25).

/c/, /n/ ve /ğ/ ünsüzlerinin tesiriyle e > á/ ā deĝişimi görölmektedir:

eviná “evine” (M13/ 63), edecāñ “edeceksin” (M13/ 64), ināımız “ineĝimiz” (M13/ 129).

i > í, ı

Ceyhan ağızlarında çoklukla ünlü benzeşmesi sonucu ortaya çıkan bu deĝişim hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kökenli kelimelerde görölmektedir:

nışan “nişan” (< Far. nişān, M9/ 68), faķīr “fakir” (< Ar. faķīr, M17/ 22), ĝımı “gibi” (M23/ 119), hızmaTçılık “hizmetçilik” (M23/ 131), hanĝı “hangi” (M25/ 55), fadımanın “fadimenin” (M26/ 13), vaķıTsız “vakitsiz” (< Ar. vaķt, M43/ 103), ıķtıyar “ihtiyar” (<Ar. iħtiyār, M34/ 213).

/i/ ünlüsü, ünlü benzeşmesi sonucu yarı kalınlaşarak /i/ ünlüsüne dönüşür. Bu durum Ceyhan ağızlarında yabancı kökenli kelimelerde meydana gelmektedir:

ısan “insan” (M14/ 130), nişannım “nişanlım” (M26/ 51), yaní “yani” (M29/ 76).

ö> ó, o

/ö/ ünlüsü, boğumlanma noktalarını orta damağa çekerek, ön damak /k/ ve /g/’leriyle hece kurduğunda yarı kalınlaşarak /ó/ ünlüsüne dönüşür (Yıldırım, 2006: 87). Bu ünsüzler, ince ünlülerle birlikte hece kurduklarında ö> ó değişimi ortaya çıkar:

kýydeydi “köydeydi” (M14/ 23), kýyde “köyde” (M14/ 23), góçmüşler “göçmüşler” (M16/ 12), gózúmú “gözümü” (M28/ 124), goyñúmü “gönlümü” (M28/ 124).

ö> o değişimi, Ceyhan ağızlarında seyrek görülen bir değişimdir:

şofor “şoför” (M15/ 152).

ü> ú

Ceyhan ağızlarında /g/ ünsüzünün yanındaki /ü/ ünlüsünün yarı kalınlaşarak /ú/ ünlüsüne dönüştüğü görülmektedir:

gúdüyordum “güdüyordum” (M16/ 5), gúcücüdüüm “küçüçüktüm” (M16/ 5), gún “gün” (M27/ 149), gúnümüş “günmüş” (M33/ 71).

Ceyhan ağızlarında, /ş/ ünsüzlerinin yanındaki /u/ ünlüsünün yarı kalınlaşarak /ú/ ünlüsüne dönüştüğü de görülmektedir:

dúşmanlarıñız “düşmanlarımız” (M14/ 119).

ü> o

Ceyhan ağızlarında çok nadir görülen bir değişimdir:

noús “nüfus” (< Ar. nufūs, M24/ 7).

2.1.1.3.3. Geniş Ünlülerin Daralması

/y/, /ş/, /c/, /ç/, /z/, /s/, /l/, /m/, /n/, /t/ gibi dudak, diş, diş eti-ön damak bölgelerinde boğumlanan ünsüzler kalın ünlülerin incelmeye neden olduğu gibi aynı

zamanda daraltma etkisi de taşımaktadırlar (Korkmaz, 1994: 59). Ceyhan ağızlarında yaygın olmasa da /y/ ünsüzünün etkisi ile geniş ünlülerin daraldığı örnekler görülmektedir:

a>ı

Ceyhan ağızlarında /y/ ünsüzünün daraltıcı etkisi ve orta hecenin vurgusuz olması nedeni ile a> ı değişiminin gerçekleştiği görülmektedir:

burıya “buraya” (M14/ 50).

e>i

Ceyhan ağızlarında /y/ ünsüzünün daraltıcı etkisi ile e>i değişimi görülmektedir:

söyliyim “söyleyeyim” (M2/ 13), demiye “demeye” (M15/ 67), şeyi “şeyi” (M23/ 48), yien “yeğen” (M34/ 9).

Yabancı kelimelerde daraltıcı özelliği olan /t/ ünsüzünün yanında /e/ ünlüsünün /i/ ye dönüştüğü görülmektedir:

patatis “patates” (< Rum. pata'tes, M5/ 21).

e> ê

/n/, /t/, /l/, /y/ ünsüzünün daraltıcı tesiriyle /e/ ünlüsü daralarak /ê/ ünlüsüne dönüşür:

céhanbekirli “ceyhanbekirli” (M1/ 93), nè “ne” (M4/ 19), şey “şey” (M8/ 98), téléFon “telefon” (M14/ 100), nêreye “nereye” (M17/ 90), èl “el” (M25/ 7), dêveyi “deveyi” (M16/ 18).

o> u

Yabancı kökenli kelimelerde düzlük yuvarlaklık uyumu nedeniyle ikinci hecede bulunan /o/ geniş ünlüsü, çoklukla /u/ dar ünlüsüne dönüşür:

toħTura “doktora” (M3/ 45), moturnañ “motorla” (M22/ 28), dokdur “doktor” (M27/ 178).

Ceyhan ağızlarında /y/ ünsüzünün darlaştırıcı etkisiyle etkisi ile /o/ geniş ünlüsü /u/ dar ünlüsüne dönüşmektedir:

buynuzlu “boynuzlu” (M8/ 61), olmuyur “olmuyor” (M22/ 25), yatıyuduñ “yatıyordun” (M31/ 90), kaçıyuduñ “kalkıyordun” (M31/ 90), kesiyu “kesiyor” (M31/ 154), göçüyü “göçüyor” (M31/ 160).

2.1.1.3.4. Dar Ünlülerin Genişlemesi

Kelime içindeki dar sıradan (ı, i, u, ü) ünlülerin çeşitli sebeplerle boğumlanma özellikleri bakımından geniş sıradan (a, e, o, ö) ünlülere dönüşmesi olayıdır (Korkmaz 1992:160). Ceyhan ağızlarında da yaygın olmasa da dar ünlülerin genişlediği örnekler mevcuttur:

ü > ö

Ceyhan ağızlarında u > o değişimi örnekleri şu şekildedir:

hökümeT “hükümet” (< Ar. hükümet, M34/ 165),

u > o

Ceyhan ağızlarında u > o değişimi örnekleri şu şekildedir:

ösanmış “usanmış” (M2/ 2), şoraya “şuraya” (M5/ 25), osanırsıñ “usanırsın” (M8/ 100), göndüra “kundura” (<İtal. condura, M12/ 50), yoorT “yoğurt” (M26/ 75),

Bölge ağızında “yukarı” kelimesinin, Standart Türkiye Türkçesinin aksine /o/’lu şekli tespit edilmiştir: yoķarı “yukarı” (<ET. yoķ+ğaru, M8/ 61), dödām “dudağım” (< ET tōdaķ, M30/ 137).

2.1.1.3.5. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması

Düz bir ünlünün, yanındaki dudak ünsüzünün veya kelime içindeki yuvarlak bir ünlünün etkisiyle yuvarlak sıradan bir ünlüye dönüşmesidir (Savran, 2018:90). Ceyhan ağızlarında da bazı kelimelerde ve eklerde görülen yuvarlaklaşma olaylarında, ünlü benzeşmesinin ve dudak ünsüzlerinin etkisi olduğu görülmektedir:

a > â

Ceyhan ağızlarında /b/, /v/ dudak ünsüzlerinin etkisiyle yuvarlaklaşmalar meydana gelmektedir:

bâbamın “babamın” (M1/ 117), cevâbı “cevabı” (M6/ 8), devâm “devam” (M8/ 7), vâlla “valla” (M9/ 1), gâvalına “kaval ile” (M24/ 43), âbâv “abov, ünlem”(M38/ 32).

e > ê

/v/ dudak ünsüzlerinin yuvarlaklaştırıcı tesiriyle /e/ ünlüsü yarı yuvarlaklaşarak /ê/ ünlüsüne dönüşür:

dêvelerine “develerine” (M21/ 5).

ı > î, u

Ceyhan ağızlarında /b/, /m/ dudak ünsüzlerinin etkisiyle düz ünlüler yuvarlaklaşmaktadır:

buñar “pınar” (M8/ 84), māmîTların “mahmutların” (M13/ 193), biraħmışlar “bırakmışlar” (M38/ 10).

i > ü

Ceyhan ağızlarında /r/ ile /l/ ünsüzleri, düz ünlülerin üzerinde yuvarlaklaştırıcı etkiye sahiptir:

mevlüd “mevlit” (< Ar. mevlid, M34/ 29).

Ceyhan ağızlarında düz ünlülü bazı yabancı kökenli kelimeler /m/ dudak ünsüzünün etkisiyle yuvarlaklaşmaktadır:

münübüs “minibüs” (< Fr. minibus, M15/ 193), müsavir “misafir” (< Ar. musāfir, M26/ 47).

i> ü

Ceyhan ağızlarında çift dudak /v/ ünsüzünün etkisiyle yuvarlaklaşmalar meydana gelmektedir:

evüm “evim” (M15/ 127).

i>u

Eski Türkçede “için” edatı “uçun” şeklinde kullanılmaktadır (Ergin, 2011:370). Ceyhan ağızlarında da bu şekiller görülmektedir:

onun _uçun “onun için” (M7/ 9), onun _çun “onun için” (M30/ 125).

Ceyhan ağızlarında i>u değişimine diğer örnekler şu şekildedir:

hindu “şimdi” (M3/ 25), müsavir “misafir” (M27/ 60).

2.1.1.3.6. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi

Çeşitli fonetik sebeplerle yuvarlak sıradan bir ünlünün düz sıraya geçmesidir (Korkmaz 1992:160). Ceyhan ağızlarında seyrek de olsa yuvarlak ünlülerin düzleştiği örnekler görülmektedir:

u> ı

Ceyhan ağızlarında /u/ yuvarlak ünlüsü dudak ünsüzlerinin /b/,/m/,/p/,/v/ yanında bulunmasına rağmen sözcükteki düz ünlülerin etkisiyle düzlük-yuvarlaklık uyumuna uyarak düzleşmiştir. Bu durum hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kökenli kelimelerde görülmektedir:

māmiT “mahmut” (M1/ 85), çabıT “çaput” (M3/ 22), ğavır _ ıdık “kavururduk” (M3/ 107), tavık “tavuk” (M5/ 1), hamırını “hamur” (<Ar. hamīr, M5/ 7), ğambır “kambur” (M6/ 98), cavırın “gavurun” (<Far. gebr, M8/ 57), miktar “muhtar” (< Ar. muhtār, M9/ 6), davılın “davulun” (<Ar. tabl, M10/ 51), makbıl “makbul” (<Ar. maḵbūl, M14/ 111), pambık “pambuk” (<Far. panbuḵ, M15/ 129), çabık “çabuk” (M15/ 187), mihtarıymış “muhtarıymış” (M16/ 36), ğabını “kabuğunu” (M16/ 120), yavırını “yavrumun” (M17/ 78), memminin “memnunum” (M21/ 57), havıç “havuç” (M23/ 90), ğevırlar “ğavurlar” (M23/ 104), yāmır “yağmur” (M23/ 117), abdıramanın “abdurrahman” (M24/ 47), ğarpız “karpuz” (<Far. ḫarbūz, M25/ 44), havlıda “havluda” (M26/ 35), çamırlara “çamurlara” (M30/ 148), ğavışmadım “kavuşmadım” (M31/ 33), ğavın “kavun” (M38/ 164).

o>ê

Ceyhan ağızlarında şimdiki zaman ekinde seyrek olarak görülen bir yarı düzleşme olayıdır:

alıyêñ “alıyorsun” (M13/ 201).

2.1.1.4. Ünlü Düşmesi

Ceyhan ağızlarında ünlü düşmesi, genellikle zayıf olan orta hece ünlüsünün düşmesi sonucu gerçekleşmektedir. Tespit edilen ünlü düşmeleri ve bunların ortaya çıkış nedenleri şu şekilde sıralanabilir:

2.1.1.4.1. Orta Hecede Ünlü Düşmesi

Ceyhan ağızlarında vurgusuz orta hece ünlüsünün düşmesi oldukça yaygındır:

/a/> Ø

ordan “oradan” (M2/ 28), burda “buradan” (M9/ 27), orda “orada” (M11/ 12), şurda “şurada” (M15/ 29), bırdan “buradan” (M24/ 42), şurdan “şuradan” (M26/ 41).

/e/ > Ø

nerde “nerede” (M16/ 152), annanne “anneanne”(M28/ 134).

/ı/ > Ø

dışarda “dışarıda” (M20/ 51), dışardan “dışarıdan” (M30/ 72), azcık “azıcık” (M32/ 138), ğarnı “karnı” (<karın+ ı M24/ 42), ğaynım “kaynım” (< kayın+ ım M23/ 132).

basTırırık “bastırırız” (M5/ 41), yatırırım “yatırırım” (M13/ 58), yatırırın “yatırırım” (M31/ 171).

/i/ > Ø

hatça “hatice” (M7/ 103), dağka “dakika” (M8/ 172), hağğaten “hakikaten” (M17/ 15), üniverstede “üniversitede” (M28/ 151), içerdeki “içerideki” (M28/ 158), içerde “içeride” (M34/ 215).

/r/ ile biten fiillerde orta hecede /i/ düşmesi görülmektedir:

bişirriK “pişiririz” (M5/ 4), gezdirrim “gezdiririm” (M12/ 47), getirrim “getiririm” (M19/ 74), vuruverrim “vuruveririm” (M35/ 75).

/u/ > Ø

yuurruK “yoğururuz” (M5/ 20), doyurruñ “doyururum” (M34/ 185).

/ü/ > Ø

göynüm “gönlüm” (< gönül + üm M16/ 76), gösünde “göğsünde” (M16/ 147), gönlünü (< gönül + ünü M37/ 125).

Ceyhan ağızlarında, ünlüyle bitip ünlüyle başlayan bazı kelimelerin birleşmeleri esnasında ünlülerden biri düşer:

ik _ üç “iki üç” (M3/ 63), nolmuş “ne olmuş” (M4/ 53), mustaf _ ali “mustafa ali” (M9/ 183), aştı m _ öla “aştı mı ola” (M17/ 83), gaz _ entepTen “gaziantepTen” (M30/ 130).

2.1.1.5. Ünlü Türemesi

Ses özelliklerine veya birbirleri ile birleşme şartlarına bağlı bazı nedenlerle kelimenin önüne, içine ve sonuna ünlü getirilmesi olayıdır (Vural, 2011:102). Ceyhan ağızlarında özellikle Türkçe sözcüklerin başında bulunmayan /r/, /l/ ünsüzlerinden önce, sözcük içinde iki ünsüzün yan yana gelmesi ve daha kolay söyleyebilmek için, yabancı sözcüklerin ilk iki sesin ünsüz olduğu durumlarda yine telaffuzu kolaylaştırmak için ünlü türemesi gerçekleşmektedir.

Ünlü türemesi, Ceyhan ağızlarında kelime başında, kelime içinde ve kelime sonunda olmak üzere üç şekilde görülür:

2.1.1.5.1. Kelime Başında Ünlü Türemesi

Türkiye Türkçesinde /l/ ve /r/ ünsüzleri kelime başında bulunmazlar. Ceyhan ağızlarında /l/ ve /r/ ünsüzleri ile başlayan yabancı kökenli kelimelerde kelime başında ünlü türemesi görülür:

/e/ Türemesi

Türkçede bir kelime /l/ ve /r/ ünsüzleriyle başlamaz. Kelime başında görülen ünlü türemesi, /l/ ve /r/ ünsüzleriyle başlayan yabancı kökenli kelimeleri Türkçenin ses yapısına uydurma çabasından kaynaklanır (Korkmaz, 1994: 65). Ceyhan ağızlarında /e/ türemesi, /r/ ünsüzüyle başlayan yabancı kökenli kelimelerde görülür: erezillīne “rezillikle” (M3/ 67).

/è/ Türemesi

Ceyhan ağızlarında /è/ türemesi, /r/ ünsüzüyle başlayan yabancı kökenli kelimelerde görülür: erezillī “rezillīgi” (M13/ 78).

/ı/ Türemesi

Ceyhan ağızlarında /ı/ türemesi, /r/ ünsüzüyle başlayan yabancı kökenli kelimelerde görülür: ıramaTlığ “rahmetlik” (M3/ 61), ırasgelirse “rastgelirse” (M13/ 92), ırahaT “rahat” (M31/ 102), ıraçama “rakama” (M36/ 72).

/i/ Türemesi

Ceyhan ağızlarında /i/ türemesi, /r/ ve /l/ ünsüzleriyle başlayan yabancı kökenli kelimelerde görülür: irezillik “rezillik” (M33/ 80), ĩlene “leğene” (M33/ 126), ilāzım “lazım” (M34/ 120).

/m/, /z/ ünsüzlerinden sonra da ön seste /i/ ünlüsü türer: izirāT “ziraat” (M23/ 12), imirza “mirza” (M24/ 23).

/u/ Türemesi

Ceyhan ağızlarında /u/ türemesi, /r/ ünsüzüyle başlayan yabancı kökenli kelimelerde görülür: urumda “rumda” (M3/ 117), urumiri “rum” (M10/ 1), uruyamda “rüyamda” (M14/45), uryasında “rüyasında” (<uyura <uruya <rüya M14/ 49).

/ü/ Türemesi

Ceyhan ağızlarında /ü/ türemesi, /r/ ünsüzüyle başlayan yabancı kökenli kelimelerde görülür: ürüyamda “rüyamda” (M3/ 61).

2.1.1.5.2. İç Seste Ünlü Türemesi

Ceyhan ağızlarında iç seste türemesi çoğunlukla Türkçe kelimelerde ve yabancı kökenli kelimelerde görülmektedir. Sözcük içinde iki ünsüzün yan yana gelmesi ve daha kolay söyleyebilmek için, yabancı sözcüklerin ilk iki sesinin ünsüz olduğu durumlarda yine telaffuzu kolaylaştırmak için türemeler görülmektedir:

/e/ Türemesi

metere “metre” (M14/ 80), gencecik (M25/ 103).

/ı/ Türemesi

Türkçe kökenli kelimelerde başta çift ünsüz bulunmaz. Bu tür kelimelerde iki ünsüz arasında ünlü türemesi görülebilir:

fıransızlar “fransızlar” (M1/ 11), ğırız “kriz” (<Fr. crise, M1/ 28), ğilimaları “klimaları” (< Fr. climat, M13/ 58), ğıral “kral” (M19/ 17), tırağtörneñ “traktörle” (< Fr. tracteur, M20/ 82), tırafik “trafik” (< Fr. trafic, M21/ 52), azıcık (M21/ 75), ezıcık “azıcık” (M21/ 75), tırabozan “trabzon” (M30/ 22), ğıramlık “gramlık” (< Fr. gramme, M36/ 39).

Sözcük içinde iki ünsüzün yan yana gelmesinden dolayı söyleyiş kolaylığı sağlayabilmek için iç seste iki ünsüz arasında ünlü türemesi görülebilir:

ğadasıro “kadaströ” (< Fr. cadastre, M2/ 107), sandıral “santral” (< Fr. central, M34/ 87).

/i/ Türemesi

Türkçe kökenli kelimelerde başta çift ünsüz bulunmaz. Bu tür kelimelerde iki ünsüz arasında ünlü türemesi görülebilir:

pilaj “plaj” (< Fr. plage, M1/ 44), tiren “tren” (M14/ 41), pilaka “plaka” (M30/ 11).

Bünyesinde çift ünsüz bulunan bazı yabancı kökenli kelimelerde söyleyiş zorluğunu ortadan kaldırmak için, iki ünsüz arasına genellikle dar bir ünlü yerleştirilmesi Türkçede bir kural hâline gelmiştir (Korkmaz, 1994 :67). Ceyhan ağızlarında da bu ses olayına örnek şu şekildedir:

ğompilesini “komplexini” (< Fr. complet, M6/ 91), meTire “metre” (<Fr. metre, M8/ 210), moderin “modern” (< Fr. moderne, M18/ 16), rusiyeden “rusyadan” (M30/ 58), isirail “israil” (M30/ 42).

Yukarıda belirtilen bu durum Türkçe kökenli kelimelerde de görülmektedir: irimik “irmik” (M5/ 20).

/u/ Türemesi

Bünyesinde çift ünsüz bulunan bazı yabancı kökenli kelimelerde söyleyiş zorluğunu ortadan kaldırmak için, iki ünsüz arasına genellikle dar bir ünlü yerleştirilmesi Türkçede bir kural hâline gelmiştir (Korkmaz, 1994 :67). Ceyhan ağızlarında da bu ses olayına örnek şu şekildedir:

gompule “komple” (M25/ 74).

Yukarıda belirtilen bu durum Türkçe kökenli kelimelerde de görülmektedir:

sonura “sonra” (M3/ 65), soñura “sonra” (M16/ 33),

/ü/ Türemesi

üfüleller “üflerler” (M34/ 32).

/o/ Türemesi

Bünyesinde çift ünsüz bulunan bazı yabancı kökenli kelimelerde söyleyiş zorluğunu ortadan kaldırmak için, iki ünsüz arasına genellikle dar bir ünlü yerleştirilmesi Türkçede bir kural hâline gelmiştir (Korkmaz, 1994 :67). Ceyhan ağızlarında da bu ses olayına örnek şu şekildedir:

tırabozan “trabzon” (M30/ 22).

2.1.1.5.3. Son Seste Ünlü Türemesi

Ceyhan ağızlarında -ken zarf- fiil ekinde ve birkaç bağlaçta son seste ünlü türemesi karşımıza çıkmaktadır.

/a/ Türemesi

Ceyhan ağızlarında /a/ türemesine örnekler şu şekildedir:

gadara (< kadar M5/24), getirseña (< getirsen M8/ 178), filena (< filan M14/ 57), evlendirseña (M27/ 41).

/e/ Türemesi

Ceyhan ağızlarında /e/ türemesine örnek şu şekildedir:

filene “filan” (M14/ 41).

2.1.1.6. Ünlü Göçüşmesi

Bir kelime içindeki iki ünlünün yer değiştirmesine ünlü göçüşmesi diyoruz (Yıldırım 2006: 97). Ceyhan ağızlarında y ünsüzünün önünde bulunan geniş düz ünlüyle, arkasında bulunan dar ünlülerin göçüşmesi görülmektedir:

göriyem “göreym” (M10/ 53), tarliye “tarlayı” (M13/ 6).

2.1.2. ÜNSÜZLER

Akciğerlerden gelen havanın ses yolunda bir kapanma ya da engelle karşılaşması sonucu oluşan ses. Ünsüzler kapanma ya da engelin türüne ve yerine göre sınıflandırılan, titreşimsizleri dönemsel olmayan, gürültü niteliği taşıyan seslerdir (Vardar, 2007: 207). Ceyhan ağızlarında, Standart Türkiye Türkçesinde kullanılan /b/, /c/, /ç/, /d/, /f/, /g/, /ğ/, /h/, /j/, /k/, /l/, /m/, /n/, /p/, /r/, /s/, /ş/, /t/, /v/, /y/, /z/ ünsüzlerinin yanı sıra, bu ünsüzlerden boğumlanma nitelikleri itibarıyla farklı olan /Ç/, /F/, /h/, /K/, /K/, /ñ/, /P/, /f/, /T/, /y/, /Z/ ünsüzleri bulunmaktadır.

/Ç /

Bu ünsüz, katı, patlamalı, ötümlü diş eti ünsüzü /c/ ile yine katı, patlamalı, ötümsüz diş eti ünsüzü /ç/ arasında boğumlanan, bir bakıma /c/ ile başlayıp /ç/ ile tamamlanan müşterek boğumlanmalı bir ünsüzdür (Sağır, 1997: 393-394). Ceyhan ağızlarında bu ses, seyrek olarak görülmektedir:

açÇık “azıcık” (M3/ 112), güÇcük “küçük” (M13/ 129), güÇcū “küçüğü” (M15/ 133), küÇcük “küçük” (M20/ 67).

/F/

/f/ ile /v/ ünsüzleri arasında boğumlanan, sürekli, yarı ötümlü, dış-dudak ünsüzüdür (Mutlu, 2008: 106). Ceyhan ağızlarında kelime başı, iç ses ve son seslerde görülür. Yanındaki yuvarlak ve geniş ünlüler veya vurgunun zayıflaması gibi sebeplerle ortaya çıkmaktadır:

seFer “sefer” (< Ar. sefer, M3/ 63), çiFtliğaTlı “çiftlikatlı” (M6/ 18), taraFa “tarafa” (< Ar. taraf, M8/ 133), maFat “vefat” (< Ar. vefât, M14/ 58), laFından “lafından” (< Far. lâf, M14/ 68), tèleFon “telefon” (M14/ 100), keFenlerin “kefenlerin” (<Ar. kefen, M14/ 120), asFaT “asfalt” (< Fr. asphalte, M15/ 187), yuFke “yufka” (M27/ 69).

/ḥ/

Sürekli, sızıcı, ötümsüz bir arka damak ünsüzüdür (Yıldırım 2006: 104). Ceyhan ağızlarında kelimelerin iç ses ve son seslerinde çoğunlukla /ḥ/ ünsüzünden değişmiş olarak yaygın biçimde kullanılmaktadır:

yoḥ “yok” (M1/ 29), kırḥ “kırk” (M3/ 34), çıḥsın “çüksün” (M3/ 37), doḥTura “doktora” (M3/ 45), ḥorḥTum “korktum” (M3/ 64), ḡaḥTık “kalktık” (M6/ 17), miḥTarmış “muhtarmış” (M6/ 40), aḥTı “aktı” (M6/ 90), baḥtım “baktım” (M7/ 54), açḥTı “açıktı” (M7/ 95), arḥasında “arkasında” (M8/ 26), tuluḥ “tuluk, tulum” (M8/ 143), baḥTı “baktı” (M8/ 186), baḥamaz “bakamaz” (M8/ 48), yoḥsa “yoksa” (M8/ 48), sarılacaḥ “sarılacak” (M11/ 36), baḥTım “baktım” (M11/ 93), arḥadaḥ “arkadaş” (M14/ 73), yaḥın yakın” (M15/ 15), burahTı “bıraktı” (M15/ 224), çıḥTım “çıktım” (M32/ 167), kaḥmış “kalkmış” (M37/ 10), yaḥaḥ “yakalım” (M38/ 29), çalıḥmaḥ “çalışmak” (M38/ 73).

/K/

Süreksiz, yarı ötümlü /k-/-g/ arası bir ön damak ünsüzüdür (Buran, 1997:48). Ceyhan ağızlarında iç ve son seste görülmektedir:

bilmeK “bilmek” (M1/ 14), vermeyeK “vermeyelim” (M1/ 105), yeleK “yelek” (M4/ 32), bileK “bilelim” (M4/ 30), bişirriK “pişiririz” (M5/ 4), yüksüK “yüksük” (M5/ 5), cıfcılıK “çiftçilik” (M7/ 55), emekliyiK “emekliyiz” (M7/ 56), göyneK “atlet” (M8/ 16), çökeleKñen “çökelekle” (M8/ 80), ekmeK ekmeK” (M8/ 78), deriK “deriz” (M8/ 194), fişeK “fişek” (M8/ 218), yéceK “yiyecek” (M11/ 6), geTdiK “gittik” (M13/ 149), seyredeK “seyredelim” (M15/ 72), geliK “gelmiş” (M16/ 6), yemeK “yemek” (M19/ 157), eKti “ekti” (M24/ 53), deşiniyiK “deşiniyoruz” (M32/ 112), vereK “verelim” (M32/ 120).

/K/

/k/ ve /ğ/ arası boğumlanan, süreksiz, yarı ötümlü bir arka damak ünsüzüdür. k> ğ ötümlüleşmesinin ara merhalesinde ortaya çıkan bir ünsüzdür (Mutlu, 2008: 108). Ceyhan ağızlarında ön seste çok fazla görülmez. Genellikle sözcüğün sonlarında görülmektedir:

yoK “yok” (M2/ 8), olaK “olalım” (M4/ 51), numarasıyiK “numarasıyız” (M8/ 8), oturamaK “oturamayız” (M13/ 59), olaK “olalım” (M13/ 89), yanniK “yayıK” (M13/ 119), yaKtıK “yaktık” (M13/ 157), topaK “topak” (M16/ 2), oluK “oluk” (M16/ 85), yapmaK “yapmayız” (M19/ 158), çoK “çok” (M20/ 10), azıcıK “azıcık” (M21/ 75), bayraK “bayrak” (M22/ 62), dutacāK “tutacak” (M23/ 112), bilmiyoK “bilmiyoruz” (M37/ 2), bırakmaK “bırakmayız” (M37/ 143), azzıK “azık” (M38/ 136).

/ñ/

Sürekli, ötümlü bir geniz ünsüzü olan /ñ/; ince sıralı kelimelerde ön, kalın sıralı kelimelerde arka damakta ortaya çıkar. Bu ünsüzün her iki şekli için de çalışmada /ñ/ işareti kullanılmıştır (Doğan, 2012: 97). Ceyhan ağızında, kelime köklerinde, ilgi hâli ekinde, ikinci şahıs iyelik eklerinde, ikinci teklik ve çokluk şahıs eklerinde sıklıkla görülmektedir:

soñra “sonra” (M1/ 5), biñ “bin” (M1/ 5), deñişmez “değişmez” (M3/ 72), yuñu “yünü” (M3/ 144), ğoşlañ “koşlarsın” (M3/ 151), havcarlañ “havcarlarsın” (M5/ 29), ğoyañ “koyarsın” (M5/ 30), cavırıñ “gevurun” (M8/ 57), soñura “sonra” (M8/

127), puñar “pınar” (M8/ 133), ğışın “kışın” (M8/ 42), yalnız “yalnız” (M10/ 43), deñiz “deniz” (M11/ 11), doñuzlua “donuzluğa” (M14/ 73), deñiřTi “değişti” (M15/ 9), bileñziK “bilezik” (M17/ 18), çeteñ “çeten” (M17/ 136), saña “sana” (M24/ 59), şeyiñ “şeyin” (M28/ 80), biñ “bin” (M30/ 98), yeñmeye “yenmeye” (M30/ 121), ırmañ “ırmağın” (M35/ 60), parañ “paran” (M35/ 56).

/P /

Hırıltılı, sızıcı ve ötümsüz bir arka damak ünsüzüdür (Ercilasun, 2002:100). Bu ses, Ceyhan ağızlarında iç seste ve son seste görülmektedir:

geliP “gelip” (M1/ 62), oluP “olup” (M1/ 83), harP “harp” (M1/ 87), kasaP “kasap” (M2/ 32), yapıP “yapıp” (M3/ 22), aPTallarnañ “aptallarla” (M4/ 1), hePisi “hepsi” (M4/ 21), yaPrak “yaprak” (M5/ 28), sohPetimi “sohbetimi” (M6/ 4), faPriKasını “fabrikasını” (M6/ 19), takiP “takip” (M8/ 220), sePdiriyī “serptiriyor” (M14/ 11), aPdāl “aptal” (M15/ 67), hesap “hesap” (M16/ 23), heP “hep” (M18/ 20), kasaP “kasap” (M22/ 51), şaraP “şarap” (M25/ 42), mekTuP “mektup” (M28/ 157), yaPdı “yaptı” (M30/ 6), zeyneP “zeynep” (M30/ 90).

/r /

Sürekli, akıcı, ötümlü, titretilen bir diş eti ön damak ünsüzü olan /r/, kalın ve yarı kalın ünlülerle hece kurduğu halde ön çıkışlığını koruyan /r/ ünsüzüdür (Yıldırım 2006: 108). Bu ünsüz, Ceyhan ağızlarında ilk, orta ve son seste seyrek de olsa görülmektedir:

oluırken (M24/ 60), şahatsız (M34/ 4), dutuyur (M38/ 48).

/T /

/t/ ünsüzünün ötümlüleşme yoluyla /T/ ünsüzüne dönmesi sonucu oluşur. Bu ses /t/- /d/ arası bir sestir. Ceyhan ağızlarında iç ve son seste görülmektedir:

ceriTler “ceritler” (M1/ 1), arabisTan “arabistan” (M1/ 1), adeT “adet” (M3/ 12), çeşit “çeşit” (M3/ 15), milleT “millet” (M3/ 19), yurT “yurt” (M3/ 135), şeiT

“şehit” (M4/ 22), yijT “yiğit” (M4/ 42), manTı “manti” (M5/ 5), kaynaTırsıñ “kaynatırsın” (M5/ 12), nouT “nohut” (M5/ 12), merT “mert” (M6/ 16), tanışTık “tanıştık” (M6/ 20), büTçesi “bütçesi” (M6/ 37), parTi “parti” (M6/ 44), yeTim “yetim” (M7/ 28), zaTen “zaten” (M7/ 42), amaliyaT “ameliyat” (M7/ 53), zāmeTi “zahmeti” (M7/ 70), haTça “hatice” (M7/ 103), oTlaTmaya “otlatmaya” (M7/ 138), atleT “atlet” (M8/ 16), meTre “metre” (M8/ 49), memeT “mehmet” (M8/ 61), daTlı “tatlı” (M11/ 43), aşireT “aşiret” (M13/ 13), posT “post” (M14/ 2), yeTmiş “yetmiş” (M14/ 7), azınlıgTa “azınlıkta” (M15/ 1), tokaT “tokat” (M15/ 200), avraTda “avratta” (M16/ 102), sohpeT “sohbet” (M23/ 4), faKaT “fakat” (M24/ 22), yoorT “yoğurt” (M25/ 75), baTman “batman” (M28/ 30), faTma “fatma” (M30/ 92), ırahaT “rahat” (M31/ 20).

/ŷ/

Sürekli, akıcı, ötümlü yarı ünlü bir diş eti ön damak ünsüzü olan /ŷ/, kalın ve yarı kalın ünlülerle hece kurduğu halde ön çıkışlığını koruyan /y/ ünsüzü olarak da tanımlanabilir (Yıldırım 2006: 109). Ceyhan ağızlarında seyrek olarak görülmektedir:

suŷun “suyun” (M1/ 44), ceŷan “ceyhan” (M1/ 45), liraŷa “liraya” (M1/ 56), ceŷanın “ceyhanın” (M22/ 40), buydáyın “buğdayın” (M32/ 140).

/Z/

Sürekli, sızıcı, yarı ötümlü, diş diş eti ünsüzüdür (Yıldırım 2006: 109). Ceyhan ağızlarında bu ses, kelimenin başında, ortasında ve sonunda görülmektedir:

temiZ “temiz” (M4/ 17), Zabān “sabahın” (M13/ 125), Zabanañ “sabahleyin” (M13/ 228), Zaten “zaten” (M18/ 21), sekiZ “sekiz” (M20/ 70), doKuZ “dokuz” (M20/ 70), yunuZ “yunus” (M32/ 215), abdeZini “abdestini” (M13/ 172).

Ceyhan ağızlarındaki ünsüzler aşağıdaki tabloda verilmiştir:

	SÜREKSİZ			SÜREKLİ					
	PATLAYICI			SIZICI			AKICI		
	Ötümlü	Yarı Ötümlü	Ötümsüz	Ötümsüz	Yarı Ötümlü	Ötümsüz	Genzel	Titrek	Yarı Ünlü
Dudak	b	P	p				m		
Diş-Dudak				v	F	f			
Diş-Diş-Eti	d, d'	T	t	z	Z	s	n		
Diş-Eti Ön Damak	c	Ç	ç	j		ş		r r'	y y'
Ön Damak	g	K	k				ñ		
Arka Damak	ğ	Ğ	ğ			h	ñ		
Gırtlak						h			

2.1.2.1. Ünsüz Uyumu

Türkçe kelimelerde yan yana gelen ünsüzlerin ötümlü bakımından uyumlu olması durumuna “ünsüz uyumu” diyoruz (Yıldırım 2006: 110). Ünsüz uyumu; kelime içinde ötümlü ünsüzlerden sonra ötümlü ünsüzler, ötümsüz ünsüzlerden sonra ötümsüz ünsüzlerin yan yana gelmesidir.

Ünsüz uyumu çeşitli sebeplerden dolayı bozulabilir. Bu bozulma Standart Türkiye Türkçesinde hem ötümlü hem ötümsüz karşılığı bulunan bazı eklerin bölge ağızında tek şekilli olması ve hece sonlarındaki ötümsüz ünsüzlerin yarı ötümlüleşmesidir (Yıldırım, 2006: 110). Ceyhan ağızlarında ünsüz uyumuna, yer yer uyulsa da yukarıda değinilen sebeplerden ötürü bu uyum bozulur. Bu bozulma hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kökenli kelimelerde görülmektedir:

geçiTden “geçitten” (M1/ 2), kalkdı “kalktı” (M1/ 41), biTdi bitti” (M1/ 53), geTdi “gitti” (M3/ 74), ğaTdan “kattan” (M3/ 107), basalağdan “basaraktan” (M3/ 115), başğa “başka” (M3/ 143), kağdı “kalktı” (M4/14), azınlıkda “azınlıkta” (M4/ 48), aTdı “attı” (M6/ 40), üçdük “üçtük” (M6/ 54), üsdüne “üstüne” (M6/ 89), cıfciliK “çiftçilik” (< Far. cuft + Tür. -çılık, M7/ 55), güTdürme “güttürme” (M8/ 1), isdemeye “istemeye” (M8/ 10), dosdum “dostum” (M8/ 47), bırağdım “bıraktım” (M8/ 126), acılığdan “açlıktan” (M8/ 135), deışdirmişler “değıştirmişler” (M9/ 5), dörTde “dörtte” (M11/ 69), saTdık “sattık” (M11/ 122), unuTdum “unuttum” (M12/ 74), kemikden “kemikten” (M13/ 66), ayakğabı “ayakkabı” (M13/ 115), ğonuğdan “konutan” (M13/ 156), yokuşdan “yokuştan” (M13/ 182), bağdım “baktım” (M13/ 204), yetişdi “yetişti” (M13/ 205), yeTişgin “yetişkin” (M15/ 41), mezerlikde “mezarlıkta” (< Ar. mezār, M15/ 44), düşğündü “düşkündü” (M15/ 169), allahdan “allahtan” (M17/ 129), çığmışdı “çıkılmıştı” (M19/ 85), başğı “baskı” (M22/ 16), çocukgen “çocukken” (M22/ 57), yemekçiligden “yemekçilikten” (M22/ 55), keşge “keşke” (< Far. kâşki, M23/ 75), dokdur “doktor” (< Fr. docteur, M27/ 178), başğan “başkan” (M28/ 142), düşğündü “düşkündü” (M29/ 44), kitaPda “kitapta” (< Ar. kitāb, M30/ 18), içgi “içki” (M32/ 26), ğaçakçılığ “kaçakçılık” (M34/ 164), türkçede “türkçede” (M37/ 85).

2.1.2.2. Ünsüz Değişmeleri

Ünsüz değişmesi, geniş anlamda bir sesin başka bir sese dönüşmesidir. Bu ses olayı, bir ünsüzün yerini başka bir ünsüze bırakması veya ünsüzün kelime içindeki başka bir sese benzemesi şeklinde gerçekleşir (Yıldırım 2006: 111). Ünsüz değişmeleri ötümlüleşme, ötümsüzleşme, süreklileşme, süreksizleşme şeklinde gerçekleşmektedir.

2.1.2.2.1. Ötümlüleşme

Ötümlüleşme, ünsüzlerin boğumlanması sırasında, ciğerlerden gelen havaya ses tellerinin titreşip ton vermesi, ünsüzlerin ötümlü niteliği kazanması olayıdır. Buna /b/, /c/, /d/, /g/ vb. ünsüzlerin boğumlanması örnek verilebilir (Korkmaz, 2010: 230).

Ceyhan ağızlarında ötümlüleşme; meydana geldiği yer açısından ön, iç ve son seste görülen ötümlüleşme olarak üç grupta ele alınmaktadır:

2.1.2.2.1.1. Ön Seste Ötümlüleşme

ç-> c- Değişmesi

Ceyhan ağızlarında ön seste ç> c değişmesine seyrek de olsa rastlanmaktadır: Bu ses değişimi hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kökenli kelimelerde görülmektedir:

cingen “çingene” (<Far. cingāne, M13/ 199), cizmesini “çizmesini” (M25/ 73).

Ceyhan ağızlarında şu kelimeler, /c/'li şekilleri tespit edilmiştir: cificilik “çiftçilik” (<Far. cuft + Tür. -çılık) M7/ 55), coraP “çorap” (<Far. cūrāb, M13/ 110).

k- > g- Değişmesi

Eski Türkçedeki kelime başı /k/'lerinden bazıları Batı Türkçesine geçerken /g/'ye dönmüştür (Yıldırım 2006: 113). Standart Türkiye Türkçesinde kendini koruyan /k/'lerin bir kısmı Ceyhan ağızlarında /g/'ye dönmüştür:

gişi “kişi” (M1/ 20), gendi “kendi” (M1/ 42), gendiydeydi “kendiydeydi” (M6/ 95), gücuceKden “küçükken”(M17/ 100), gederge (M34/ 163), göyüñ (< Far. kūy, M39/ 35) .

Standart Türkiye Türkçesinde k-> g- değişimine uğramış kimi kelimeler Ceyhan ağızlarında yaygın olarak /k/’lidir:

keydim “giydim” (M3/ 4), keyinmiş “giyinmiş” (M17/ 69), keydirillerdi “giydirirler” (M21/ 23), kömdüler “gömdüler” (M22/ 110), kibi (M17/ 30).

ķ-> ğ- Değişmesi

Eski Türkçenin kelime başı /ķ/’ları Standart Türkiye Türkçesinde aynen devam etmektedir (Yıldırım 2006: 114). Ceyhan ağızlarında bu ses değişmesi şu örneklerde görülmektedir:

ğanlı “kanlı” (M1/ 2), ğaç ğaç “kaç kaç” (M1/ 5), ğal- “kal” (M1/ 21), ğurban “kurban” (M1/ 35), ğoca “koca” (M1/ 72), ğuran “kuran” (M1/ 92), ğırķ “kırķ” (M1/ 108), ğışñ “kışın” (M1/ 110), ğızım “kızım” (M3/ 3), ğo- “koy” (M3/ 42), ğarşı “karşı” (M3/ 73), ğomutanın “komutanın” (M4/ 24), ğuru “kuru” (M5/ 1), ğaynadırık “kaynatırız” (M5/ 1), ğadın “kadın” (M6/ 16), ğoluna “koluna” (M7/ 96), ğıbrıs “kıbrıs” (M8/ 36), ğoç “koç” (M8/ 61), ğapısına “kapısına” (M10/ 50), ğuraklıĥ “kuraklık” (M11/ 5), ğaşşık “kaşık” (M13/ 99), ğoñşu “komşu” (M15/ 66), ğuşanmış “kuşanmış” (M17/ 69), ğurd “kurt” (M17/ 81), ğorĥu “korķu” (M18/ 60).

Bu ses değişimine yabancı kökenli kelimelerde de rastlanmaktadır:

ğahrı “kahrı” (< Ar. ķahr, M1/ 55), ğavğadan “kavğadan” (< Far. ğavğa, M1/ 90), ğasaba “kasaba” (< Ar. ķaşaba, M2/ 21), ğafadan “kafadan” (< ķafā, M8/ 39), ğısmı “kısmı” (< Ar. ķism, M11/ 15), ğave “kahve” (< Ar. ķahve, M11/ 104), ğına “kına” (<Ar. ĥinnā’ M15/ 21), ğıyamaT “kıyamet” (< Ar. ķiyāmet, M15/ 222), ğıral “kral” (M19/ 17), ğaban “kaban” (< Fr. caban, M28/ 30).

p- > b- Değişmesi

Eski Türkçede /b/'li kullanılan kelimeler Ceyhan ağızlarında aynen korunmuştur:

bekmez “pekmez” (M8/ 139), bişirip “pişirip” (M23/ 3), barnak “parmak” (M25/ 47).

s- > z- Değişmesi

Ceyhan ağızlarında s-> z- değişmesi çoklukla yabancı kökenli kelimelerde görülmektedir:

zebze “sebze” (< Far. sebze, M13/ 8), zerhoş “sarhoş” (< Far. serhoş, M32/ 26).

Derlenen metinlerde zırtlan (< sırtlan, M8/ 173) örneğine de rastlanmıştır.

t-> d- Değişmesi

Ceyhan ağızlarında yaygın görülen bir değişmedir. Standart Türkiye Türkçesinde /t/'li olan birçok kelime Ceyhan ağızlarında /d/'lidir.

duTan “tutan” (M1/ 38), dezze “teyze” (M1/ 84), dakma “takma” (M1/ 84), duTgun “tutkun” (M1/ 96), daraç “tarak” (M3/ 8), daTlıya “tatlıya” (M8/ 194), duTdu “tuttu” (M16/ 91), daşıma “taşımaya” (M22/ 39), daşıрма “taşırma” (M23/ 3), deyzem “teyzem” (M23/ 56), dırnamınañ “tırnağımla” (M23/ 79), depeyi “tepeyi” (M28/ 70), duzlu “tuzlu” (M31/ 11).

Standart Türkiye Türkçesinde ön sesinde ötümsüzleşmeyle oluşmuş /t/ bulunan alıntı kelimeler, Ceyhan ağızlarında /d/'lidir:

dene “tane” (< Far. dāne, M3/ 8), dezgah “tezgah” (< Far. destgāh, M16/ 125), desdisinde “testisinde” (< Far. destī, M17/ 2).

2.1.2.2.1.2. İç Seste Ötümlüleşme

-ç-> -c- Değişmesi

Ceyhan ağızlarında iç seste hece ve ek başlarında -ç-> -c- değişmesi yer yer görülmektedir:

sütçü “sütçü” (M1/ 62), saçlar “saçlar” (M8/ 108), yiyecekçiler “yiyecekçiler” (M13/ 153), yemekçilikden “yemekçilikten” (M22/ 55), öylelikcēn “öylelikçe” (M27/ 75), farsçada “Farsçada” (M37/ 83), türkcede “Türkçede” (M37/ 85).

Ceyhan ağızlarında iç seste -ç-> -c- değişmesi ulamalarda da meydana gelmektedir:

oruc _ uduķ (M3/ 81).

-f-> -v- Değişmesi

Ceyhan ağızlarında -f-> -v- değişmesi, genellikle yabancı kökenli kelimelerde /f/ sesinin iki ünlü arasında kaldığında görülmektedir:

müsavir “misafir” (< Ar. musāfir, M25/ 47), sevaleT “sefalet” (<Ar. sefālet, M28/ 105).

Ceyhan ağızlarında /f/ sesi hece sonunda bulunduğu durumlarda da /v/ sesine dönüştüğü görülmektedir:

havTada “haftada” (< Far. hefte, M28/ 78), nevsine “nefsine” (< Ar. nefis, M15/ 246).

-k-> -g- Değişmesi

Ceyhan ağızlarında iç seste hece başında -k-> -g- değişmesi hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kökenli kelimelerde sık görülmektedir:

esgisi “eskisi” (M3/ 23), ēgmeK “ekmek” (M3/ 39), eşgisi “eşkisi” (M5/ 13), hergeş “herkes” (M6/ 37), yeTişgin “yetişkin” (M15/ 41), düşgündü “düşküdü”

(M15/ 169), keşge “keşke” (< Far. kâşki, M17/ 143), çögelikler “çökelekler” (M21/ 35).

Ceyhan ağızlarındaki -k-> -g- değişmesi, ulamalarda da görülmektedir:

gereg _ olur “gerek olur” (M8/ 40).

-k-> -ğ- Değişmesi

Ceyhan ağızlarında -k-> -ğ- değişmesi, /k/ ünsüzü iki ünlü arasında kaldığı zaman ortaya çıkmaktadır:

çığan “çıkan” (M8/ 146), fağaT “fakat” (< Ar. faḳat, M11/ 67), deliğanlıyım “delikanlıyım” (M11/ 73), çığallar “çıklarlar” (M28/ 15), bağalım “bakalım” (M28/ 23).

Ceyhan ağızlarında -k-> -ğ- değişmesi hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kökenli kelimelerde çoklukla iç seste görülmektedir:

başğan “başkan” (M9/ 20), doruğluyum “dorukluyum” (M13/ 2), azınlıgTa “azınlıkta” (M15/ 1), dağğa “dakika” (< Ar. daḳīka, M15/ 203), fargında “farkında” (< Ar. farḳ, M25/ 61), isğan “iskan” (< Ar. iskān, M37/ 150).

-p-> b- Değişmesi

Ceyhan ağızlarında -p-> -b- değişmesi, /p/ ünsüzünün iki ünlü arasında kaldığında gerçekleştirilmektedir:

çabıT “çaput” (M3/ 22).

Ceyhan ağızlarında /p/ ünsüzünün iç seste hece sonunda yarı ötümlenerek /P/ sesine dönmesine hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kökenli kelimelerde rastlanmaktadır:

şaPğa “şapka” (< Rus. şa’pka, M2/ 29), aPTallarnañ “aptallarla” (< Ar. abdāl, M4/ 1), hePisi “hepsi” (M4/ 21), yaPraḳ “yaprak” (M5/ 28), sohPetimi “sohbetimi” (< Ar. şuhbet, M6/ 4), faPriḳasını “fabrikasını” (< İtal. fabbrica, M6/ 19), merkePne

“merkeple” (< Ar. merkeb, M15/ 31), yaPdıran “yaptıran” (M30/ 32), ğaPlan “kaplan” (M30/ 65), sahaPlanmış “sahiplenmiş” (< Ar. şāhib, M32/ 54), diPloma “diploma” (< İtal. diploma, M35/ 49).

-s-> z- Değişmesi

Bu değişim Ceyhan ağızlarında, yabancı kökenli kelimeler de görülmektedir:

müendizi “mühendisi” (< Ar. muhendis, M23/ 12).

-t-> -d- Değişmesi

Ceyhan ağızlarında iç seste kelime tabanlarında -t-> -d- değişimi hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kökenli kelimelerde görülmektedir:

gidmiş “gitmiş” (M2/ 3), işde “işte” (M8/ 20), enişdesi “eniştesi” (M15/ 162), yaradmış “yaratmış” (M17/ 71), mudlu “mutlu” (M20/ 78), köfde “köfte” (< Far. kūfte, M20/ 86), kürdce “kürtçe” (M20/ 105), bekdaş “bektaş” (M22/ 7), desdek “destek” (M31/ 67), hadın “hatun”(M32/ 199).

/t/ ünsüzüyle biten kelimelere ünlüyle başlayan ek getirildiğinde -t-> -d- değişmesi görülmektedir:

üsdüne “üstüne” (M2/ 3), dosdum “dostum” (M8/ 47), unutulmaz “unutulmaz” (M26/ 80).

Ceyhan ağızlarında /t/ ünsüzünün iç seste sonda yarı ötümlleşerek /T/ sesine dönmesine hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kökenli kelimelerde rastlanmaktadır:

geTdi “gitti” (M3/ 74), ğırTlak “gırtlak” (M3/ 92), haTda “hatta” (< Ar. ḥattā, M4/ 12), manTı “manti” (M5/ 17), haTcenin “haticenin” (M7/ 99), zırTlan “sırtlan” (M8/ 173), yeTişgin “yetişkin” (M15/ 41), bosTan “bostan” (< Far. būstān, M30/ 139).

2.1.2.2.1.3. Son Seste Ötümlüleşme

Ceyhan ağızlarında son seste ötümlüleşmeye hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kökenli kelimelerde rastlanmaktadır.

gördülüg “gördülük” (M1/ 30), kötülüg “kötülük” (M15/ 164), hastalığ “hastalık” (< Far. ḥaste+ Tür. -lık, M20/ 26), kepeg “kepek” (M23/ 62), büyüğ “büyük” (M25/ 100), çocuğ “çocuk” (M29/ 29), dirliğ “dirlik” (M31/ 75), terg “terk” (M35/ 58), akıTmac “akıtmaç” (M21/ 62), genc “genç” (M27/ 110), süd “süt” (M23/ 31).

Ceyhan ağızlarında son seste yarı ötümlüleşme olayına hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kökenli kelimelerde sıkça rastlanmaktadır:

geliP “gelip” (M1/ 62), harP “harp” (< Ar. ḥarp, M1/ 87), herkeZ “herkes” (M1/ 104), istemiyoK “istemiyoruz” (M1/ 105), kasaP “kasap” (< Ar. qaṣṣāb M2/ 22), bileK “bilelim” (M4/ 30), yeleK “yelek” (M4/ 32), olaK “olalım” (M4/ 51), temiZ “temiz” (M4/ 7), yüksük “yüksük” (M5/ 5), numarasıyık “numarasıyız” (< İtal. numero, M8/ 8), taraF “taraf” (M9/ 17), coraP “çorap” (< Far. cūrāb, M13/ 110), topaK “topak” (M16/ 2), pambuK “pamuk” (< Far. panbuḳ, M19/ 74), doğuZ “dokuz” (M20/ 70), sekiZ “sekiz” (M20/ 70), yunuZ “yunus” (M32/ 215).

2.1.2.2.2. Ötümsüzleşme

Ciğerlerden gelen havanın ses telleri tarafından titretilmemesi ve ton verilmemesi olayına denir. Bu olayda ünsüzler boğumlanırken titreşimlerini kaybeder ve ötümsüzlük niteliği kazanır (Korkmaz, 2010: 215). Ceyhan ağızlarından ötümsüzleşme, ötümlüleşme kadar sık görülmez.

2.1.2.2.2.1. Ön Seste Ötümsüzleşme

b-> p-

Ceyhan ağızlarında b-> p- değişimi sık görülmez:

palta “balta” (M17/ 86).

d-> t- Değişmesi

Standart Türkiye Türkçesinde /d/'li olan bazı kelimelerin Ceyhan ağızlarında /t/'li şekilleri görülmektedir:

tohtur “doktor” (< Fr. docteur, M31/ 43).

v-> f- Değişmesi

Ceyhan ağızlarında, v-> f- değişimi çoğunlukla vur- fiilinde karşımıza çıkmaktadır:

fūrunca “vurunca” (M38/ 141).

z-> s- Değişmesi

Ceyhan ağızlarında sadece “zaten” kelimesinde görülen bir değişimdir:

sāten “zaten” (M1/ 121).

2.1.2.2.2. İç Seste Ötümsüzleşme

-b- > -p- Değişmesi

Ceyhan ağızlarında seyrek görülen bir değişimdir:

sohpeT “sohbet” (< Ar. şuhbet, M22/ 4).

-c-> -ç- Değişmesi

Kelime içinde hece başında -c-> -ç- değişimi, ötümlü /c/ ve ötümsüz /ç/ ile başlayan şekilleri bulunan bazı eklerin ötümlü seslerden sonra da ötümsüz şekillerinin tercih edilmesi bu değişimin temel nedenidir (Yıldırım, 2006: 123). Ceyhan ağızlarında da bu durum söz konusudur:

yörügçe “yörükçe” (M8/ 32), gelinçi “gelinci” (M26/ 15).

-z-> -s- Değişmesi

Ceyhan ağızlarında kelime içinde -s-> -z- değişmesi, seyrek olarak hece sonunda görülmektedir: Bu değişim hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kökenli kelimelerde görülmektedir:

ğasteye “gazeteye” (< İtal. gazzetta, M7/ 125), basmassan “basmazsan” (M13/ 202), okumassa “okumazsa” (M22/ 45).

2.1.2.2.2.3. Son Seste Ötümsüzleşme

Ceyhan ağızlarında son seste ötümsüzleşme olayları çok seyrek:

-z> -s Değişmesi

tükenmes “tükenmez” (M21/ 55).

2.1.2.2.3. Süreklileşme

Süreksiz ünsüzün sürekli bir ünsüze dönüşmesine süreklileşme diyoruz. Süreksiz ünsüzler, oluşumları sırasında hava için bırakılan geçidin genişliğine göre akıcı ve sızıcı olmak üzere ikiye ayrılır (Yıldırım 2006: 124). Bu yüzden süreklileşme olayı sızıcılaşma ve akıcılaşma olarak iki bölümde incelenecektir:

2.1.2.2.3.1. Sızıcılaşma

Patlayıcı ünsüzlerin çeşitli nedenlerle sızıcı /f/, /v/, /y/, /h/, /s/, /z/, /ş/, /j/, /ğ/ ünsüzlerine dönüşmesi hadisesidir (Korkmaz, 2010: 193). Ceyhan ağızlarında sızıcılaşma olayları; olayın meydana geldiği yere göre ön seste, iç seste ve son seste sızıcılaşma olmak üzere üç bölümde incelenecektir:

2.1.2.2.3.1.1. Ön Seste Sızıcılaşma

Ceyhan ağızlarında ön seste sızıcılaşma çok seyrek olarak görülen bir ses olayıdır:

b-> h-

höyle “böyle” (M8/ 125), hürdan “burdan” (M11/ 40).

2.1.2.2.3.1.2. İç Seste Sızıcılışma

-c- > -j-

Ceyhan ağızlarında -c-> -j- değişimi seyrek olarak görülmektedir:

ijlal “iclal” (M19/ 101).

-k-> -h-

Ceyhan ağızlarında yaygın olan bu değişim, hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kökenli kelimelerde hece sonunda da hece başında da oluşabilmektedir:

doğTura “doktora” (< Fr. docteur, M3/ 45), çıhardık “çıkardık” (M3/ 97), ağıTı “aktı” (M6/ 90), bahtım “baktım” (M7/ 54), açığıTı “açıktı” (M7/ 95), yoğsa “yoksa” (M7/ 106), sıkmışım “sıkmışım” (M9/ 218), ğağıTı “kalktı” (M9/ 203), ğıdıhlamak “gıdıklamak” (M11/ 85), arhadış “arkadaş” (M15/ 73), yağın “yakın” (M15/ 15), bırağak “bırakalım” (M15/ 78), diğkaTli “dikkatli” (<Ar. diğkat, M15/ 86), arha arhaya “arka arkaya” (M15/ 111), oğulu “okulu” (M24/ 14), sağın “sakın” (M32/ 26).

2.1.2.2.3.1.3. Son Seste Sızıcılışma

-k> -ğ

Ceyhan ağızlarında son seste -k> -ğ değişimi şu örneklerde görülmektedir:

yoğ “yok” (M1/ 32), bağ “bak” (M6/ 33), gidiyorduh “gidiyoruz” (M7/ 60), tuluh “tuluk, tulum” (M8/ 143), ğurağlığ “kuraklık” (M11/ 5), bulduğ “bulduk” (M15/ 44), ğırğ “kırk” (M20/ 70), yağah “yakalım” (M38/ 29), ğoyah “koyalım” (M38/ 105).

-k> -v

Ceyhan ağızlarında çok nadir görülen bir değişim türüdür:

göv “gök” (M14/ 6).

2.1.2.2.3.1.4. Sızıcı Ünsüzler Arasındaki Değişmeler

-ğ-> -v-

Standart Türkiye Türkçesinde /ğ/ li bazı yapıların, Ceyhan ağızlarında yer yer /v/’ye değiştiği örneklere rastlanmaktadır:

sovanla “soğan” (M9/ 38), sovanlañ “soğan ile” (M9/ 38).

v- , -v- > f-, -f-

Ceyhan ağızlarında bu değişime hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kökenli kelimelerde rastlanmaktadır:

furmuşlar “vurmuşlar” (M10/ 77), ğayfe “kahve” (< Ar. kâhve, M23/ 42), ğayfa “kahve” (M23/ 44).

ş- > h-

Ceyhan ağızlarında “şimdi, şu, şöyle” gibi kelimelerde bu değişim görülür:

hindu “şimdi” (M3/ 25), hindi (M3/ 40), hindiki (M3/ 40), hu “şu” (M3/ 88), hōyle “şöyle” (M8/ 125), hurdan “şurdan” (M10/ 40), hindik “şimdi” (M31/ 44), hindim “şimdım” (M38/ 6).

h- > v-

Ceyhan ağızlarında, h-> v- değişimi çoğunlukla vur- fiilinde karşımıza çıkmaktadır:

hurmuş “vurmuş” (M14/ 113), hūrān “vuran” (M27/ 111).

2.1.2.2.3.2. Akıcılaşma

/b/, /d/, /ğ/, /g/, /k/, /k/ gibi patlamalı ünsüzlerden biri ile /h/ gırtlak ünsüzünün; /r/, /l/, /m/, /y/ gibi bol sesli akıcı ünsüzlerden birine dönüşmesi olayıdır. Bu ses olayına

açıklık benzeşmesi de denilebilir (Vural, 2011: 132). Akıcılışma, meydana geldiği yere göre, ön seste ve iç seste olmak üzere ikiye ayrılmaktadır:

2.1.2.2.3.2.1. Ön Seste Akıcılışma

v- > m- Değişmesi

Ceyhan ağızlarında v-> m- değişimi genellikle yabancı kökenli kelimelerde görülmektedir:

mefaT _eT- “vefat et-” (< Ar. vefât, M7/ 120), maFat _ed- “vefat et-”(M14/ 58).

2.1.2.2.3.2.2. İç Seste Akıcılışma

-b-> -m-

Ceyhan ağızlarında -b-> -m- değişimi örnekleri, “gibi” edatının farklı varyantlarında görülmektedir:

gimi “gibi” (< ET kip-i, M13/ 30), ğımı “gibi” (M23/ 119), gimmi “gibi” (M34/ 26).

-ġ- (>-ğ-)> -y-

Bu değişim, Ceyhan ağızlarında sıkça görülmektedir:

buyday “buğday” (M11/ 79), öylen “öğlen” (M15/ 173), eylencesi “eğlencesi” (M17/ 66), eyitim “eğitim” (M24/ 3), deyil “değil” (M28/ 36), eyitecēñ “eğiteceksin” (M32/ 132), beyenmeyılar “beğenmiyorlar” (M36/ 21).

-h-> -y-

Yabancı kökenli kelimelerde meydana gelen ve seyrek olarak görülen bir değişimdir:

ğayfa “kahve” (< Ar. k̄ahve, M23/ 44), ğayfe “kahve” (M26/ 81), ğayfesiz “kahvesiz” (M26/ 82).

2.1.2.2.3.2.3. Akıcı Ünsüzler Arasında Gerçekleşen Değişmeler

n-> l-

Ceyhan ağızlarında nadir olarak görülmektedir:

laylon “naylon” (< Fr. nylon, M38/ 6).

-l-> -r-

Ceyhan ağızlarında nadir olarak görülmektedir:

yurarlarla “yularlarla” (M35/ 78).

-l-> -n-

Ceyhan ağızlarında “ile” edatının ekleşmiş şekillerinde /l/ sesi /n/ sesine değişir:

yemneñ “yem ile” (M1/ 66), samannañ “samanla” (M1/ 66), avşarlarnan “avşarlarla” (M1/ 86), onuyna “onunla” (M3/ 36), anasıyna “anasıyla” (M3/ 75), sovanına “soğanla” (M3/ 98), şeyiyne “şeyiyle” (M3/ 145), bunnan “bununla” (M6/ 77), paraynan “parayla” (M7/ 84), hoşluynañ “hoşluyla” (M7/ 93), ğabuynañ “kabuyla” (M8/ 144), çadırnan “çadırla” (M13/ 25), paramınan “paramla” (M13/ 40), çocuunan “çocukla” (M13/ 51), ğaşşınañ “kaşıkla” (M13/ 101), adamnarna “adamlarla” (M15/ 153), bayannan “bayanla” (M15/ 208), taksiyenen “taksiyle” (M15/ 207), ebemineñ “ebemle” (M16/ 33), silahnañ “silahla” (M22/ 66), inekneñ “inekle” (M23/ 17), tananyñañ “danayla” (M23/ 17), ğazmēynen “kazmayla” (M25/ 70), ğaynaneynen “kaynanayla” (M26/ 64), söküyne “dikiyle” (M33/ 67), yırtıyna “yırtığıyla” (M33/ 67), deveyne “deveyle” (M34/ 163), ipinen “iple” (M35/ 76).

-r-> -l- ve -r-> -l

basalağdan “basarakdan” (M3/ 117), nelleri “nereleri” (M24/ 8).

-ñ- > -y-

-ñ-> -y- değişmesi en çok zamirlere gelen ilgi hâli ekinde görülmektedir:

onuyna “onunla” (M3/ 36), onuynen “onunla” (M32/ 31), bunuynen “bununla” (M32/ 112), seniynen “seninle” (M32/ 132).

2.1.2.2.4. Süreksizleşme

Süreksizleşme, ciğerlerden gelen havanın ses telleri tarafından titreştirilememesi ve ötüm verilememesi; ünsüzlerin boğumlanırken titreşimlerini kaybederek ötümsüzlük niteliği kazanmasıdır. Bu olaya /p/, /ç/, /t/ ünsüzlerinin boğumlanmalarını örnek verebiliriz (Korkmaz, 2010: 215). Ceyhan ağızlarında süreksizleşmenin örnekleri seyrekler:

j > c

Türkçede bulunmayan /j/ sesinin süreksizleşmesine, Ceyhan ağızlarında birkaç kelimenin ön ve iç seslerinde rastlanmaktadır:

candarmayım “jandarma” (< İt. gendarme), picama “pijama” (< Fr. pyjama, M13/ 89).

2.1.2.2.4.1. Süreksiz Ünsüzler Arasında Gerçekleşen Değişmeler

t- > ç-

Genellikle yabancı kökenli kelimelerde meydana gelen ve seyrek olarak görülen bir değişmedir:

çencere “tencere” (< Ar. tancara, M13/ 94), çencerenin “tencerenin” (M34/ 130).

2.1.2.3. Ünsüz Benzeşmeleri

İki ünsüzün iç seste yan yana bulunduğu yerlerde ya da komşu kelimelerin son ve ön sesleri arasında iki ünsüzden birinin diğerini tamamen ya da kısmen kendisine

benzetmesine “ünsüz benzeşmesi” denir (Korkmaz, 2010: 230). Benzeşmeler nitelik bakımından tam ve yarım benzeşme; benzeşme yönü bakımında ilerleyici ve gerileyici benzeşme; oluşum yeri bakımından yakın ve uzak benzeşme olarak sınıflandırılabilir (Yıldırım 2006: 137). Ceyhan ağızlarında benzeşme, ilerleyici tam benzeşme ve gerileyici tam benzeşme olarak ikiye ayırmak mümkündür:

2.1.2.3.1. İlerleyici Benzeşme

Kelime içinde yan yana bulunan iki ünsüzden öncekinin sonraki ünsüzü kendisine yarı ya da tam benzetmesine ilerleyici benzeşme denir.

2.1.2.3.1.1. İlerleyici Tam Benzeşme

Tam benzeşme, komşu ya da yan yana bulunan iç seslerden birinin diğerini tam olarak kendisine benzetmesidir. Ceyhan ağızlarında ilerleyici tam benzeşme örnekleri şu şekildedir:

-nl- > -nn-

/l/ ünsüzüyle başlayan +lar, +la-, +lı, +lık gibi ekler, /n/ ünsüzüyle biten kelimelere eklendiğinde bu benzeşme türü ortaya çıkmaktadır. Ceyhan ağızlarında sıkça karışılan bir benzeşme türüdür:

onnar “onlar” (M1/ 14), bunnar “bunlar” (M5/ 6), önnerine “önlerine” (M11/ 11), insannarı “insanları” (M15/ 107), annı “anlı” (M16/ 88), şannı “şanlı” (M16/ 88), annamı “anlamı” (M3/ 13), annıcāñ “anlayacağın” (M8/ 29), annamadım “anlamadım” (M8/ 98), annaTim “anlatayım” (M8/ 137), bayannan “bayanla” (M15/ 208), annadırdı “anlatırdı” (M16/ 146), nişannım “nişanım” (M26/ 42), zamannar “zamanlar” (M29/ 60), annıyıllar “anlıyorlar” (M32/ 35), ormannık “ormanlık” (M34/ 194), ğannı “kanlı” (M37/ 148).

2.1.2.3.1.2. Gerileyici Benzeşme

Komşu kelimelerde ya da iç seste yan yan gelen ünsüzlerden sonrakinin önceki ünsüzü kendisine benzetmesine gerileyici benzeşme denir.

2.1.2.3.1.2.1. Gerileyici Tam Benzeşme

-rl- > -ll-

Ceyhan ağızlarında sıkça karışılan bir benzeşme türüdür. Çokluk üçüncü şahıs ekinde yer alan /l/ ünsüzü, kendisinden önce gelen geniş ve şimdiki zaman eklerindeki /r/ ünsüzünü kendisine benzeştirmektedir:

yapallardı “yaparları” (M3/ 8), dağallardı “takarları” (M3/ 8), düzeller “düzerler” (M3/ 151), seveler “severler” (M6/ 4), yakallardı “yakarları” (M7/ 15), serellerdi “ sererlerdi” (M7/ 67), geliller “gelirler” (M7/ 143), doldurullar “doldururlar” (M9/ 37), deller “derler” (M8/ 169), duzlallar “tuzlarlar” (M12/ 33), çekeller “çekerler” (M17/ 38), göçeller “göçerler” (M17/ 43), biçeller “biçerler” (M17/ 44), keydirillerdi “giydirirler” (M21/ 23), güşadıllardı “kuşatırlar” (M21/ 23), bişiriller “pişirirler” (M21/ 26), bineller “binerler” (M28/ 14), yükleller “yüklerler” (M32/ 185), bükeller “büklerler” (M34/ 176), depeller “teperler” (M35/ 74).

diyollar “diyorlar” (M6/ 7), güruyollar “kuruyorlar” (M7/ 144), ediyollar “ediyorlar” (M7/ 145), diyıllar “diyorlar” (M9/ 47), yiyollarmış “yiyorlarmış” (M11/ 64), bulamıyollar “bulamıyorlar” (M15/ 61), gazanamıyollar “kazanamıyorlar” (M20/ 50), durmuyollar “durmuyorlar” (M20/ 54), oturuyullar “oturuyorlar” (M20/ 94), yapıyullar “yapıyorlar” (M20/ 94), bakıyıllar “bakıyorlar” (M21/ 44), dikiyollar “dikiyorlar” (M22/ 65), giriyıllar “giriyorlar” (M27/ 67).

-ls-> -ss-

/l/ ünsüzü ile biten fiillere /s/ ile başlayan ekler geldiğinde görülen bir benzeşme türüdür:

ossun “ olsun” (M3/ 103), ossan “olsan” (M8/ 53), ossa “olsa” (M16/ 150), gassın “kalsın” (M38/ 16), assın “alsın” (M38/ 114).

-ks-> -ss-

Ceyhan ağızlarında seyrek olarak görülen bir benzeşme türüdür:

yüssük “yüksük” (M17/ 17), yüssük “yüksük” (M26/ 52).

-zs-> -ss-

Eklerde bulunan /s/ ünsüzü, geniş zamanın olumsuzundaki /z/ ünsüzünü kendisine benzetmektedir:

olmassa “olmazsa” (M3/ 30), basamassañ “basmazsan” (M13/ 202), inanmassañ “inanmazsan” (M15/ 135), çekmesseñ “çekmezsen” (M21/ 55), okumassa “okumazsa” (M22/ 45), almassam “almazsam” (M27/ 32), sormassañ “sormazsın” (M36/ 121).

-cz-> -zz-

Yabancı kökenli kelimelerde meydana gelen ve seyrek olarak görülen bir değişmedir:

ezzanesi “eczanesi” (M15/ 220).

-yz-> -zz-

Ceyhan ağızlarında “teyze” kelimesi “dezze” şeklindedir:

dezze “teyze” (M1/ 83).

-hm-> -mm-

Ceyhan ağızlarında seyrek olarak görülen bir benzeşme çeşididir:

mēmmeT “mehmet” (M25/ 32).

-ğn-> -nn-

Ceyhan ağızlarında seyrek olarak görülen bir benzeşme çeşididir:

innenin “iğnenin” (M15/ 135).

2.1.2.3.1.2.2. Uzak Benzeşme

Kelime içinde bir ünsüzün, uzakta bulunan başka bir ünsüzü kendisine benzetmesidir. Uzak benzeşme, Ceyhan ağızlarında seyrek olarak görülen bir benzeşme çeşididir:

laylon “römork” (M38/ 190).

2.1.2.4. Benzeşmezlik

Benzeşmezlik, patlayıcı ünsüzlerden biri ile /h/ gırtlak ünsüzünün /r/, /l/, /m/, /n/, /y/ gibi akıcı ünsüzlerden birine dönüşmesidir (Korkmaz, 2010: 69). Standart Türkiye Türkçesinde ötümlü ve ötümsüz karşılığı bulunan bazı eklerin, yalnız ötümlü ve yalnız ötümsüz şekillerinin kullanılması, ötümlüden ötümsüze dönüşüm bakımından benzeşmezlik meydana getirmektedir. Ötümlüden ötümsüze dönüşümün bir diğer nedeni de hece sonundaki ötümsüz ünsüzlerin yarı ötümlü hale gelmesidir (Yıldırım 2006: 143). Ceyhan ağızlarında bu tür benzeşmezlik olayları, hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kökenli kelimelerde karşımıza çıkmaktadır:

haTda “hatta” (M4/ 12), aTdı “attı” (M6/ 40), üçdük “üçtük” (M6/ 54), işde “işte” (M7/ 22), dörTde “dörtte” (M8/ 3), ğaTdım kattım” (M8/ 116), duTduğ “tuttuk” (M9/ 20), başğanımız “başkanımız” (M9/ 25), kemikden “kemikten” (M13/ 66), yoğuşdan “yokuştan” (M13/ 182), açdı “açtı” (M13/ 188), çıkdı “çıktı” (M13/ 187), lafdan “laftan” (< Far. lāf, M14/ 68), avraTda “avratta” (< Ar. ‘avret, M16/ 102), iTden “itten” (M17/ 51), keşge “keşke” (< Far. kâşki, M17/ 143), çıhmışdı “çıkıştı” (M20/ 85), yoğdu “yoktu” (M20/ 91), ěmekden “ekmekten” (M21/ 67), hayaTda “hayatta” (M26/ 66), yaPdıran “yaptıran” (M30/ 32), yatağda “yatakta” (M31/ 47), sabağdan “sabahtan” (< Ar. şabāḥ, M33/ 14), bağdıım “baktım” (M33/ 89), dikdikden “diktikten” (M34/ 28), yüksekde “yüksekte” (M37/ 90), deışdi “değişti” (M37/ 102), lafcılık “lafçılık” (M39/133).

2.1.2.5 Ünsüz Düşmesi

Ünsüz düşmesi, kelime içinde, kelime sonunda veya kaynaşma olayı ile iç seste /r/, /l/, /f/ gibi akıcı ve sızıcı ünsüzler ile /y/, /g/, /ğ/, /k/, /h/ gibi ünsüzlerin kaybolması

hadisesidir (Korkmaz ,2010: 231). Ceyhan ağızlarında /h/, /y/, /m/, /n/, /r/, /l/, /f/, /k/, /ğ/, /s/, /ş/, /t/, /z/ ünsüzlerinin düştüğü görülmektedir. Ünsüz düşmesinin sık görüldüğü Ceyhan ağızlarında en çok kelime başı ve ortasında /h/ ve /ğ/’ nin ve kelime sonunda /r/’nin düştüğü görülmektedir:

/f/ Düşmesi

Ceyhan ağızlarında /f/ ünsüzü yalnızca iç seste düştüğü görülmektedir. Bu düşme hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kökenli kelimelerde sık görülmektedir:

yūka “yufka” (M5/ 9), noūs “nüfus” (< Ar. nufūs, M24/ 7), ökelenīmiş “öfkelenmiş” (M39/ 69).

/ğ/ Düşmesi

Ceyhan ağızlarında iç ve son seste /ğ/ ünsüzünün düşmesi yaygındır. /ğ/ düşerken yanındaki ünlüyü uzatır veya ikiz ünlü oluşturur:

İç Seste: düün “dügün” (M1/ 24), aaç “ağaç” (M2/ 6), dālarda “dağlarda” (M3/ 68), dōdu “doğdu” (M3/ 69), ölum “oğlum” (M6/ 26), baarsanda “bağırsağında” (M7/ 6), aaT “ağıt” (M7/ 15), leen “leğen” (M7/ 80), dōru “doğru” (M8/ 67), yāmır “yağmur” (M11/ 6), deel “değil” (M11/ 17), ūraşiyim “uğraşayım” (M13/ 9), yaar “yağar” (M13/ 57), yūn “yığın” (M13/ 202), bâbayiṭ “babayiğit” (M15/ 87), sālīk “sağlık” (M15/ 205), sıır “sığır” (M16/ 26), gōsünde “göğsünde” (M16/ 147), öretmen “öğretmen” (M23/ 10), yoorT “yoğurt” (M26/ 75), ēri “eğri” (M30/ 89), deerimi “değirimi” (M31/ 22), būday “buğday” (M31/ 73), yāma “yağma” (M34/ 6).

Son Seste: yā “yağ” (M6/ 20), bō “boğ” (M7/ 63), sā “sağ” (M8/ 177), çī “çiğ” (M20/ 101).

/g/ Düşmesi

Ceyhan ağızlarında ön seste /g/ ünsüzünün düşmesine çok nadir rastlanmaktadır:

Ön Seste: ün “gün” (M27/ 144).

İç Seste: ösüzleri “ögsüzleri” (M21/ 53),

/h/ Düşmesi

Ceyhan ağızlarında /h/ ünsüzünün düşmesine; ön ve son seste seyrek, iç seste sıkça rastlanmaktadır. Bu düşme çoklukla yabancı kökenli kelimelerde görülmektedir:

Ön Seste: avcarını “havcarını” (M5/ 15), āsta “hasta” (<Far. ḥaste, M7/ 47).

İç Seste: mēşur “meşhur” (<meşhūr, M1/ 40), ceyānda “ceyhanda” (M1/ 75), māmıT “mahmut” (M1/ 84), mākemesi “mahkemesi” (<Ar. maḥkeme, M1/ 106), muarrem “muharrem” (<Ar. muḥarrem, M3/ 62), şain “şahin” (<Far. šāhīn, M3/ 85), şeıT “şehit” (<Ar. şehīd, M4/ 26), nouT “nohut” (<Far. noḥūd, M5/ 12), rāmeTlik “rahmetlik” (<Ar. raḥmet+ Tür. -lik, M7/ 78), memeT “mehmet” (M8/ 31), bāçemleñ “bahçemle” (<Far. bağçe, M9/ 54), şeür “şehir” (<Far. şehir, M9/ 58), raaT “rahat” (<Ar. rāḥat, M10/ 59), tuaf “tuhaf” (<Ar. tuḥaf, M13/ 171), isal “ishal” (<Ar. ishāl, M13/ 225), pēriz “perhiz” (<Far. perhīz, M15/ 227), beyān “beyhan” (M16/ 9), mitat “Mithat” (M16/ 126), iltıaP “iltihap” (<Ar. iltihāb, M16/ 152), ferāT “ferhat” (M19/ 27), mūtaç “muhtaç” (<Ar. muḥtāc, M19/ 48), müendizi “mühendisi” (<Ar. mühendis, M23/ 12), saasını “sahasını” (<Ar. sāḥa, M28/ 55), imtānına “imtihan” (<Ar. imtiḥān, M29/ 32) meşurdu “meşhurdu” (M29/ 88), zāmeti “zahmeti” (<Ar. zaḥmet, M31/ 127), zaar “zahir” (<Ar. zāhir, M32/ 149), mērabā “merhaba” (<merḥabā, M34/ 168), merameT “merhamet” (<Ar. merḥamet, M35/ 13).

Son Seste: allā (<Ar. Allah M18/ 22), nikā (<Ar. nikāḥ M32/ 47), beytullā (M33/ 82).

/k/ Düşmesi

Ceyhan ağızlarında /k/ ünsüzünün düşmesine iç seste seyrek de olsa rastlanmaktadır:

İç Seste: inēnen “inekle” (M23/ 31), 212), böyüceK (<büyük + cek M33/ 25).

/k/ Düşmesi

Ceyhan ağızlarında /k/ ünsüzünün düşmesine iç seste seyrek de olsa rastlanmaktadır:

İç Seste: yōsa “yoksa” (M11/ 100), yōmuş “yokmuş” (M13/ 29), āşamden “akşamdan” (M13/ 202), ocāları “ocakları” (M13/ 228), çocūkan “çocukken” (M33/ 2), orāna “orakla” (M36/ 7).

/l/ Düşmesi

Ceyhan ağızlarında /l/ ünsüzünün düşmesine iç seste rastlanmaktadır:

İç Seste: ğaḡTım “kalktım” (M8/ 172), diniyom “dinliyorum” (M11/ 110), ḡaḡardıḡ “kalkardıḡ” (M13/ 93), dīnemezdik “dinlemezdik” (M23/ 28), vehasıl “velhasıl” (<Ar. ve'l-hāşil, M38/ 15).

/m/ Düşmesi

Ceyhan ağızlarında /m/ sesinin düşmesine pek nadir rastlanmaktadır:

İç Seste: biziki “bizimki” (M13/ 108), bizikleri “bizimkileri” (M37/ 134).

/n/ Düşmesi

Ceyhan ağızlarında /n/ ünsüzünün düşmesine iç ve son seste rastlanmaktadır. Bu düşme hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kökenli kelimelerde görülmektedir:

İç Seste: piric “pirinç” (<Far. birinc, M5/ 1), bua “buna” (M9/ 31), anos “anons” (<Fr. annonce, M15/ 63), īşāllah “inşallah” (<Ar. inşā'e + allāh, M17/ 55), īsanlık “insanlık” (<Ar. insān+ Tür. -lık, M20/ 66), buu “bunu” (M11/ 33).

Son Seste: uçū “için” (M16/ 101), gederkē “giderken” (M21/ 24), yayarke “yayarken” (M21/ 33).

/ñ/ Düşmesi

İç Seste: sōra “sonra” (M3/ 57), baa “bana” (M6/ 8), oa “ona” (M10/ 39), saa “sana” (M19/ 166), señiki “seninki” (M11/ 120), sou “sonu” (M23/ 133), göñlsüz “gönülsüz” (M39/ 178), öünde “önünde” (M13/ 210).

/r/ Düşmesi

Ceyhan ağızlarında geniş zaman eki, tezlilik fiili ve şimdiki zaman ekindeki /r/ ünsüzü sıklıkla düşmektedir. Ayrıca nadir de olsa bazı kelimelerin iç ve son sesinde olan /r/ ünsüzü düşebilmektedir:

İç Seste: söküyolar “söküyorlar” (M1/ 14), çāliyolar “çalıyorlar” (M1/ 29), ölūsek “ölürsek” (M1/ 78), soña “sonra” (M2/ 4), dōruyom “doğruyorum” (M5/ 26), soruyolar “soruyorlar” (M6/ 23), olusa “olursa” (M6/ 37), bekliyodu “bekliyordu” (M7/ 40), oluķanā “olurken” (M12/ 50), basıvidi “basıverdi” (M14/ 70), belisiz “belirsiz” (M15/ 66), geliken “gelirken” (M15/ 79), biķaç “birkaç” (M19/ 135), deniyudı “deniyordu” (M27/ 40), isdemiyum “istemiyorum” (M31/ 148).

Son Seste: bi “bir” (M2/ 19), geliyo “geliyor” (M8/ 5), atıyū “atıyor” (M8/ 52), olmuyo “olmuyor” (M9/ 64), basmiyi “basmıyor” (M10/ 30), veriyi “veriyor” (M13/ 64), olu mu “olur mu” (M16/ 145), durmuyi “durmuyor” (M20/ 55), anladivı “anlatıver” (M28/ 19), söylüyü “söylüyor” (M30/ 110), ğalı mı “kalır mı” (M32/ 8).

/t/ Düşmesi

Hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kökenli kelimelerde görülen /t/ ünsüzünün düşmesine, iç ve son seste rastlanmaktadır:

İç Seste: abdeZini “abdestini” (<Far. ab+dēst, M13/ 172), assubay “astsubay” (M17/ 92), serbessiñ “serbestsin” (<Far. serbest, M17/ 133), çiftçilig “çiftçilik” (<Far. cuft + Tür. -çilik, M25/ 54).

Son Seste: dürüs “dürüst” (<Far. durust, M22/ 19).

/v/ Düşmesi

Ceyhan ağızlarında /v/ ünsüzünün düşmesine iç ve son seste seyrek de olsa rastlanmaktadır:

İç Seste: duak “duvak” (M3/ 7), döüm “döveyim” (M7/ 36), ömüş “övmüş” (M17/ 71), sēmediler “sevmediler” (M31/ 103), dōmedim “dövmedim” (M32/ 99), döüşTūñüz “dövüştüğünüz” (M34/ 60), tualete “tuvalette” (M34/ 70).

Son Seste: ö “öv” (M17/ 9).

/y/ Düşmesi

/y/ ünsüzü, yarı ünlü ve akıcı bir ünsüz olmasından dolayı düşme eğilimi fazla olan bir sestir. Ceyhan ağızlarında da /y/ ünsüzünün düşmesine iç ve son seste rastlanmaktadır. Ayrıca bu düşme hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kökenli kelimelerde görülmektedir:

İç Seste: rēhanlı “reyhanlı” (M1/ 92), ij “iyi” (M4/ 17), cēhan “ceyhan” (M4/ 55), ğomam “koymam” (M5/ 10), böle “böyle” (M6/ 25), şōle “şöyle” (M6/ 32), hadi “haydi” (M6/ 39), ğodu “koydu” (M6/ 53), hēbe “heybe” (<Ar. ‘aybe, M8/ 44), köü “köyü” (M10/ 20), bee “beye” (M10/ 23), eerini “eyerini” (M10/ 29), öle “öyle” (M12/ 27), tanēmiş “taneymiş” (<Far. dāne, M13/ 18), āşa “ayşe” (M14/ 50), tayiP “tayyip” (M19/ 27), azarbēcandan “azerbaycan” (M28/ 51), üzeir “üzeyir” (M29/ 25), sülemen “süleyman” (M30/ 21), niçT “niyet” (<Ar. niyyet, M30/ 54), terbēsiz “terbiyesiz” (<Ar. terbiye+ Tür. -siz, M30/ 117), sōler “söyler” (M30/ 141), hōle “şöyle” (M33/ 89), musdafabēli “mustafabeyli” (M34/ 11), eer “eyer” (M37/ 65), hüük “höyük” (M37/ 78), deince “deyince” (M37/ 79).

Son Seste: şe “şey (<Ar. şey’, M1/ 115), güve “güvey” (M11/ 123), gō “koy” (M12/ 31), tū “tüy” (M28/ 85), buydā “buğday” (M32/ 173).

/z/ Düşmesi

Ceyhan ağızlarında /z/ sesinin düşmesine pek nadir rastlanmaktadır:

ğı “gız” (M39/ 154).

2.1.2.6. Hece Kaynaşması

Hece kaynaşması olayı; /g/, /ğ/, /k/, /y/ sert damak ünsüzleri ile /ñ/ yumuşak damak, /v/ diş-dudak, /r/ ünsüzleri bazı fonetik olaylar sonucu eriyip kaybolması ve tek heceye inmesidir (Gülensoy, 1988:68). İç seste, hece başında iki ünlü arasında bulunan /k (> ğ) /, /g/, /k/, /h/, /n/, /y/ ünsüzleri erirken, bu ünsüzlerin yanında bulunan ünlüler birleşip kaynaşarak tek bir ünlü meydana getirmektedir. Ceyhan ağızlarında da çok yaygın olan bu ses olayı hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı kökenli kelimelerde görülmektedir:

bucā “bucağı” (M1/ 45), yemā “yemeği” (M1/ 47), hürüşā “hürüşağı” (M1/ 92), kaynā “kaynağı” (M1/ 98), çingirā “çingırağı” (M2/ 1), kesecēm “keseceğim” (M2/ 12), tanışdımız “tanıştığımız” (M3/ 1), yılırđı “yığılırdı” (M3/ 20), çamaşırın “çamaşırının” (<Far. cāmeşūr, M3/ 24), çocā “çocuğa” (M3/ 27), ırbīn “ıbrığın” (<Ar. ibrīk, M3/ 35), sārız “sağarız” (M3/ 40), tā “daha” (M3/ 76), ahlē “ahlakı” (< Ar. ahlāk, M3/ 78), böyü “büyüğü” (M3/ 85), aşşā “aşağı” (M3/ 121), ī “iyi” (M4/ 7), emē “emeği” (M7/ 44), okucām “okuyacağım” (M8/ 7), ayām “ayağım” (M8/ 217), şādet “şahadet” (M13/ 189), ā “ağa” (M14/ 1), toprā “toprağa” (M19/ 82), şērē “şehir” (<Far. şehir, M20/ 43), dīcēdim “diyecektim” (M20/ 85), māzāları “mağazaları” (<Fr. magasin, M23/ 84), sābīna “sahibine” (<Ar. şāhib, M24/ 89), ahlānı “ahlakını” (M28/ 67), yörüz “yörüğüz” (M31/ 2), māra “mağara” (<Ar. mağāre, M32/ 33), olmācağ “olmayacak” (M32/ 203), bayā “bayağı” (M33/ 5), ēre “eğere, eğer” (<Far. eger, M34/ 147), musācılı “musahacılı” (M35/ 2), ibrām “ibrahim” (M35/ 88), ēce “iyice” (M39/ 8), ebecēzime “ebeceğizime” (M39/ 93), yürēm “yüreğim” (M39/ 130).

Ceyhan ağızlarında kimi zaman yan yana gelen iki kelimenin son ve ön hecelerinin birleşmesiyle oluşan hece kaynaşmaları da vardır:

n _ādar “ne kadar” (M6/ 84), aş _īsān “aşık isen” (M17/ 9), n _āpıyolar “ne yapıyorlar” (M19/ 134).

2.1.2.7. Hece Düşmesi (Yutulma)

Yalın ya da birleşik kelimelerde yan yana bulunan eş veya benzer söylenişli hecelerden birinin eriyip kaybolmasıdır. Çoklukla /r/, /l/, /y/ gibi akıcı ünsüzleri barındıran hecelerde vuku bulur (Günay, 2003: 100). Ceyhan ağızlarında hece düşmesi ile ilgili örnekler şunlardır:

aḫīm “alayım” (M2/ 7), bīlēn “bileyim” (M3/ 3), sōvūm “söveyim” (M7/ 36), ēdim “edeyim” (M7/ 36), gōtūrūm “götürürüm” (M7/ 47), yanda “yanında” (M8/ 28), anlatım “anlatayım” (M13/ 52), getirim “getireyim” (M13/ 72), dönüm “döneyim” (M15/ 191), ölim “öleyim” (M15/ 233), evlenīm “evleneyim” (M25/ 87).

2.1.2.8. Ünsüz Tekleşmesi

İç seste yan yana bulunan ve eşit boğumlanma niteliğine sahip ünsüzlerin, az çabayla söyleme gereği tek bir boğumlanma noktası ve süresi kazanmak üzere tekleşmesi hadisesidir (Günay 2003: 91). Türkçede ikiz ünsüz bulunmaz ve bu ünsüzler çoğunlukla yabancı kökenli kelimelerde görülmektedir. Ceyhan ağızlarında ünsüz tekleşmesi ile ilgili örnekler şunlardır:

evelce “evvelce” (< Ar. evvel, M1/ 32), muḫayet “mukayyet” (< Ar. muḫayyed, M13/ 89), haḫında “hakkında” (< Ar. ḫaḫḫ, M14/ 65), evel “evvel” (M16/ 106), tayiP “tayyip” (M19/ 27), abdıraman “abdurrahman” (M24/ 47).

2.1.2.9. Ünsüz Türemesi

Kelimenin ön, iç ve son seslerinde kelimenin aslından olmayan bir ünsüzün türemesine denir (Korkmaz, 2010: 231). Ceyhan ağızlarında derlenen metinlerde ünsüz türemesine, ön seste türemeye örnek rastlanılmamakla birlikte, iç ve son seste de seyrek olarak rastlanılmaktadır:

2.1.2.9.1. İç Seste Ünsüz Türemesi

Ceyhan ağızlarında iç seste bazen /b/, /m/, /n/, /ñ/, /r/, /t/, /v/, /y/ ünsüzleri türer:

/b/ Türemesi

Ceyhan ağızlarında yabancı kökenli kelimelerde görülen bir türemedir:

dePbosu “deposu” (<Fr. dépôt, M35/ 84).

/ñ/ Türemesi

Ceyhan ağızlarında iç seste seyrek olarak görülen bir türemedir:

bileñzik “bilezik” (M17/ 18), yanñıKları “yayık” (M21/ 30).

/r/ Türemesi

Ceyhan ağızlarında yabancı kökenli kelimelerde görülen bir türemedir:

ganeverçe “kanaviçe” (< İtal. canovaccio, M31/ 146), göyterner “konteyner” (< Fr. container, M35/ 20).

/t/ Türemesi

Ceyhan ağızlarında seyrek olarak görülen bir türemedir:

sonratdan “sonradan” (M31/ 91).

/v/ Türemesi

Ceyhan ağızlarında seyrek olarak görülen bir türemedir:

davşırlardı “taşırıldardı” (M34/ 163), davşıyacāsañ “taşıyacaksan” (M36/ 60).

/y/ Türemesi

Bölgemiz ağızlarında, Arapçadan alınma kelimelerde, yan yana bulunan ve seslerin biri ayın ve hemze olan -ai- ve -ia- ünlüleri arasında /y/ türemesi genel bir kural hâlinindedir (Yıldırım 2006: 150). Ceyhan ağızlarında da bu kurala örnek kelimeler mevcuttur:

ayit “ait” (<Ar. ‘ā’id, M11/ 71), ayleyi “aileyi” (<Ar. ‘a’ile, M13/ 23), ayle “aile” (M19/ 88), fayizi “faizi” (< Ar. fā’iz M19/ 105), ismayile “ismaile” (M32/ 39).

2.1.2.9.2. Son Seste Ünsüz Türemesi

Ceyhan ağızlarında son seste /k/, /m/, /n/, /y/ ünsüz türemelerine rastlanmaktadır:

/k/ Türemesi

Kelime sonunda türeyen /k/ sesinin Eski Türkçedeki oğ/ ök kuvvetlendirme edatının kalıntısı olduğunu düşünmekteyiz (Yıldırım 2006: 152).

şindik “şimdi” (M15/ 9), hindik “şimdi” (M31/ 44).

/y/ Türemesi

Ceyhan ağızlarında seyrek olarak görülen bir türemedir:

ney “ne” (M4/ 22).

2.1.2.10. Ünsüz İkizleşmesi

Kelime içerisinde iki ünlü arasında bulunan bir ünsüzün tekrar edilmesi olayıdır (Özçelik 1997: 64). Ceyhan ağızlarında /c/, /ç/, /d/, /m/, /n/, /ş/, /s/, /z/ gibi ünsüzlerin ikizleşmesine rastlanmaktadır:

-ç-> -çç-: küççünü “küçüğünü” (M5/ 22).

-d-> -dd-: ğaddir “kadir” (M27/ 1).

-m-> -mm: gimmi “gibi” (M33/ 26), hemmen “hemen” (<Far. hemān, M34/ 45).

-n-> -nn-: yannık “yayık” (M13/ 119).

-ş-> -şş-: kaşşu “kaşığı” (M7/ 20), fişsek “fişek” (<Far. fişeng, M8/ 199), eşşek “eşek” (M11/ 122), döşşeti “döşetti” (M25/ 128), ğaşşık “kaşık” (M26/ 75), beşş _ imiş” “beşikmiş” (M27/ 137).

-s-> -ss-: yüssük “yüzük” (M9/ 41), yassağ “yasak” (M19/ 60).

-z-> -zz-: āzzīnı “azığını” (M11/ 59), azzıK “azık” (M17/ 19), ğazzık “kazık” (M34/ 27).

2.1.2.11. Göçüşme

Kelime içindeki yan yana veya birbirinden uzak seslerin birbiriyle yer değiştirmesi olayına göçüşme denir. Göçüşme olayı ünsüzlerin birbirleriyle karşılaşmasından doğan telaffuz zorluklarını giderme ihtiyacından doğmaktadır. Bu olay /r/, /v/, /l/ akıcı ünsüzlerinin bulunduğu kelimelerde ve ağızlarda gerçekleşmektedir (Karaağaç 2013: 107). Ceyhan ağızlarında görülen göçüşme türlerini yakın ve uzak göçüşme olarak iki bölümde ele alır:

2.1.2.11.1. Yakın Göçüşme

Yan yana bulunan ünsüzler arasında gerçekleşen yer değiştirme olayına yakın göçüşme denir (Yıldırım 2006: 155). Ceyhan ağızlarında göçüşme olaylarının çoğu bu türdendir.

-br> -rb-: irbehem “ibrahim” (M11/ 51).

-ks-> -sk-: yüskek “yüksek” (M8/ 35).

-ml> -lm-: melmeket “memleket” (M24/ 46).

-rv> -vr-: sevrise “servise” (M13/ 54), kevrancı “kervancı” (M34/ 205).

-ry-> -yr-: meyrem “meryem” (M20/ 31).

-zc-> -cz-: eczık “azcık” (M21/ 60).

2.1.2.11. 2. Uzak Göçüşme

Kelime içinde aralarında başka ses ya da sesler bulunan ünsüzler arasında gerçekleşen yer değiştirme olayına uzak göçüşme denir (Yıldırım 2006: 156). Bu tür göçüşme olaylarına Ceyhan ağızlarında nadir olarak rastlanmaktadır:

l- r > r- l : irelisi “ilerisi” (M24/ 8),irelliyiKler “ilerlemişler” (M13/ 27).

r- m > m- r : samırsānı “sarımsağı” (M5/ 16).

s- k > k- s : kısıntılıydı “ sıkıntılıydı” (M36/ 9).

2.2. ŞEKİL BİLGİSİ

“Şekil bilgisi, bir dilin kök kelimelerini, eklerini, köklerle eklerin birleşme yollarını, eklerin anlam ve görevlerini, türetme ve çekim özelliklerini ve şekille ilgili öteki konularını inceleyen gramer dalıdır” (Korkmaz 2007: 5) tanımdan da anlaşılacağı üzere şekil bilgisinin iki temel ögesi kelimelerin kök ve ekleridir.

2.2.1. Kelime Yapımı

Mevcut kelimelerden yeni kelimeler türetmeye kelime yapımı (kelime türetme) diyoruz (Yıldırım, 2006: 159). Türkçede yeni kelimeler, var olan kelimeleri birleştirerek ya da kelime kök ve gövdelerine yapım ekleri getirilerek yapılmaktadır. Ceyhan ağızlarında da yukarıda bahsedilen iki yolla da kelime yapımı gerçekleşmektedir.

2.2.1.1. Yapım Ekleri

Yapım ekleri ad ya da fiil kök ve gövdelerinden yeni ad ya da fiil gövdeleri yapan eklerdir (Korkmaz, 2007: 21). Türkiye Türkçesinde kelime türeten ekler dört gruba ayrılmaktadır:

1. İsimden isim yapım ekleri
2. İsimden fiil yapım ekleri
3. Fiilden isim yapım ekleri
4. Fiilden fiil yapım ekleri

Ceyhan ağızlarında kelime türeten ekler ve metinlerde yer alan örnekler şu şekildedir:

2.2.1.1.1. İsimden İsim Yapım Ekleri

İsimden isim yapım ekleri, isim kök ve gövdelerine gelerek isim yapmaya yarayan eklerdir. Ceyhan ağızlarında isimden isim yapan ekler şu şekildedir:

1. +lık / +lik, +lük, +luK, +lığ / +lig, +lüg, lh

Asıl işlevi; “soyut isimler, yer, meslek, araç ve topluluk isimleri” gibi kelimeler türeten bu ek, Ceyhan ağızlarında bazı fonetik değişimlere uğrayarak kullanılmaktadır:

rahmeTlik “rahmetlik” (M1/ 25), gördülüg “gördülük” (M1/ 30), hayvancılığ “hayvancılık” (M1/ 53), ıramaTlığ “rahmetlik” (M3/ 62), kötülük “kötülük” (M7/ 36), cıfcılık “çiftçilik” (M7/ 57), hırkızlığ “hırsızlık” (M8/ 10), kütüglüg “kütüklük” (M8/ 56), érezillik “rezillik” (M13/ 12), sālık “sağlık” (M15/ 205), çulfallığ “çulfallık” (M16/ 127), çounluK “çoğunluk” (M21/ 37), analık “analık” (25/ 25), caillig “cahillik” (M38/ 69).

Bu ekin ilk ünsüzü olan /l/, bölge ağızında ilerleyici benzeşme yoluyla /n/ ünsüzlerine de dönüşebilmektedir:

ormannık “ormanlık” (34/ 194).

Ayrıca ekin sonundaki /k/ ünsüzünün sızıcılaşarak /h/ ünsüzüne dönüşebildiği de görülmektedir:

ğuraqlıh “kuraklık” (M11/ 5).

2. +cı/ +ci, +cu/ +cü, +çı/ +çi, +çu/ +çü

Ceyhan ağızlarının da işlek eklerinden biri olan bu ek genellikle iş ve meslek ismi yapar:

yabancı (M10/ 10), icgici “içkici” (M13/ 149), ğurucu “kurucu” (M15/ 5), dalavereci (M16/ 132), düzenci (M16/ 133), hizmetçi (M20/ 22), evdeci “hizmetçi” (M20/ 22), çekirdekçi (M23/ 84), ğamaracı “kameracı” (M24/ 91), danacı (M26/ 58), keneci (M34/ 49), kevrancı “kervancı” (M34/ 205), tablacı (M36/ 56), ğınacı “kınacı” (M34/ 105), görücü (M37/ 126), bohçacı (M38/ 133).

Bu ek, eski biçimi devam ettirmek suretiyle Azerbaycan Türkçesi yazı dili ile Azeri sahasındaki ağızlarda daima ötümsüz biçimiyle kullanılmıştır. Bundan dolayı ünlülerle ve ötümlü ünsüzlerle biten kelimelerden sonra geldiğinde ünsüz uyumuna

uymaz (Doğan, 2010: 109). Bu ekin, ünsüz uyumuna uymadığı örnekleri de görülmektedir:

sınıkçı “sınıkçı” (M10/ 33), yalançı “yalancı” (M16/ 132), deermençi “değirmenci” (M14/ 64), gelinçi “gelinci” (M26/8).

3. +lı/ +li, +lu/ +lü

Ceyhan ağızlarının işlek eklerinden biri olan bu ek, genellikle isimlerden sıfat yapan kelimeler türetir:

ğanlı “kanlı” (M1/ 2), bahalı “pahalı” (M1/ 59), soanlı “soğanlı” (M4/ 22), ceyrānlı “cereyanlı” (M6/2), saçallı “sakallı” (M6/ 48), doumlu “doğumlu” (M6/ 59), buynuzlu “boynuzlu” (M8/ 61), heyecanlı (M8/ 219), neşeliyim (M9/ 52), adanalı (M11/ 21), şapğalı “şapkalı” (M11/ 73), kapaalı (M11/ 75), süTlü “sütlü” (M13/ 94), nereli (M15/ 94), köylü (M15/ 120), donlu (M17/ 57), buralı (M18/ 2), aarlıklı “ağırlıklı” (M19/ 14), gaTlı “katlı” (M25/ 57), zāmeTli “zahmetli” (M29/ 113), gūzulu “kuzulu” (M35/ 69), hosforlu “fosforlu” (< Fr. phosphore, M36/ 89).

Bu ekin ilk sesi olan /l/ ünsüzünün ilerleyici benzeşme yoluyla /n/ ünsüzüne dönüştüğü örnekler de görülmektedir:

nişannılıydık “nişanlıydık” (M37/ 127), ğannı “kanlı” (M37/ 148).

4. +sız/ +siz, +suz/ +süz

İsimlerden sıfat yapan ve olumsuzluk anlamı taşıyan bir ektir:

yokşuzluğ (M3/ 144), uykusuzluğTan “uykusuzluktan” (M8/ 5), coraPsız “çorapsız” (M13/ 110), biletsiz (M13/ 179), belisiz “belirsiz” (M15/ 66), nefizsizlig “nefizsizlik” (M15/ 239), mefasız “vefasız” (< Ar. vefā‘, M17/ 145), ğayfesiz “kahvesiz” (M26/ 82), ösüz “öksüz” (M31/ 118), vaķıTsız “vakitsiz” (M34/ 103), habarsız “habersiz” (M38/ 113), göülsüz “gönülsüz” (M38/ 178).

5. +ki, +ğı/ +gi

Hem yapım hem çekim eki olan +ki eki doğrudan isme geldiği için yapım eki kabul edilmiştir (Günşen, 2000: 92). Bu ekin Ceyhan ağızlarındaki örnekleri şu şekildedir:

eskigi “eskiki” (M3/ 23), biziki “bizimki” (M3/ 68), burdagiler “buradakiler” (M11/ 13), şindiki “şimdiki” (M12/ 3), seňiki “seninki” (M11/ 120), şurdaki “şuradaki” (M13/ 204), yanındakini (M15/ 88), ğahvedekiler “kahvedekiler” (M15/ 110), öteğileri “ötekileri” (M15/ 112), çöldeki (M17/ 41), başındaki (M17/ 105), hindiki “şimdiki” (M21/ 21), hindiginler “şimdikinler” (M21/ 37), önündeki “önündeki” (M22/ 18), bizinkin “bizimki” (M24/ 15), berikinler (M27/ 109), bunnarınkinin “bunlarınkinin” (M37/ 75), bizinkinlerinde “bizimkilerinde” (M37/ 75).

Bu ekin kalınlık incelik uyumuna uymadığı örnekler de görülmektedir:

öteğimi “ötekini” (M24/ 68).

6. +cık /+ cik, +cuğ / +cük, +cıĶ

İsimlerde küçültme eki olarak kullanılan bu ek, sevgi, acıma ve küçümseme anlamlarında da kullanılmaktadır:

doğuzcuğ (M3/ 54), kimsecik (M9/ 70), , azıcıĶ “azıcık” (M21/ 75), gencecik (M25/ 103), güncük (M28/ 113), ĶorĶucūĶlarından “korkucuklarından, korktuklarından” (M31/ 23), ğabacıĶ (<kabak + cık M31/ 168), azcıĶ (M32/ 138), şuncacıĶ (M38/ 178).

Ceyhan ağızlarında ekin kalınlık incelik uyumuna uymadığı örnekler de görülmektedir:

birezcıĶ “ birazcık”(M17/ 68).

Ceyhan ağızlarında bu ekin yakın göçüşmeye uğradığı örnekler de görülmektedir: “-zc-> -cz-”

eczık “azıcık” (M21/ 60).

7. +caK/ +ceK

Sevgi, acıma, küçültme anlamlarında isim yapan bir ektir:

gücüceKden “küçücükken” (M17/ 100), böyüceK “büyükçe” (M33/ 25), azcaK “azıcık” (M33/ 129).

8. +cāz, + cēz

İsim ve zamirlere gelerek onlara küçültme, acıma vb. anlamlar katan bu ek, Ceyhan ağızlarında “-cağız” ekinin hece kaynaşması sonucu kullanılan şeklidir.

adamcāzın “adamcağızın” (M3/ 63), anamcāzım “anacağızım” (M16/ 54), ğızçāzım “kızcağızım” (M32/ 44), gelincēz “gelinceğiz” (M38/ 116), ğadincāz “kadıncağız” (M38/ 122), bâbacāzım “babacağızım” (M39/ 45), yengecēzimi “yengeceğizimi” (M39/ 71), ebecēzime “ebeceğizime” (M39/ 93).

9. +ca/ +ce; +ça/ +çe

Bu ek Ceyhan ağızlarında eşitlik eki olarak kullanılmaktadır:

evelce “evvelce” (M1/ 32), güzelce (M5/ 37), sıkıca (M16/ 162), aqçalar (M19/ 88), vaqdice “vakitlice” (M40/ 22).

Bu ek bazen dil, ağız isimleri de yapar:

yörügçe “Yörükçe” (M8/ 32), aydınlıca (M14/ 51), kürdce “Kürtçe” (M20/ 105), türkçe (M23/ 10).

Bu ekin ünsüz uyumuna girmediği örnekler de mevcuttur:

yörügçe “Yörükçe” (M8/ 32).

Kimi kelimelerde bu ekin sonunda, /n/ sesinin türediği görülmektedir:

öylelikcēn “öylelikçe” (M27/ 75), böylelikçēn “böylelikçe” (M27/ 81).

10. + daş, +taş

Eşlik, ortaklık, mensubiyet ve bağlılık ifade eder. Ceyhan ağızlarında yalnız kalın ünlü taşıyan şekilleri kullanılmaktadır:

ğardaşım (<karın+daş, M1/ 74), arkadaşım (M2/ 16), arhadaş “arkadaş” (M14/ 73).

Bu ekin, Ceyhan ağızlarında ötümsüz şekilleri de görülmektedir:

vaTantaşın “vatandaşın” (M36/ 2).

11. + ncı/ +inci, +uncu/ +üncü

Sayı isimlerine getirilerek sıra sayı sıfatı yapan bir ektir:

üçüncü (M3/ 69), dördüncü (M3/ 69), birinci (M7/ 42), ikinciye (M19/ 115), onuncu (M28/ 4), birincisi (M29/ 24), kaçınıcı (M40/ 42).

12. +ar/ +er, +şer

Sayı isimlerine gelerek üleştirme anlamı katar:

yedişer (M1/ 56), beşer (M1/ 56), onar (M1/ 56), ikişer (M1/ 57), birerden (M13/ 97), ikişer (M32/ 9).

13. +z

Asıl sayı isimlerinden yakınlık, eşlik ifade eden topluluk isimleri yapar (Yıldırım, 2006: 163).

ëkiz “ikiz” (M23/ 92).

14. +lı, +nı

İki nesnenin meydana getirdiği topluluğu ifade eder (Ergin, 2004: 172).

yaşlı başlı (M33/ 88), analı gızlı (M37/ 123).

Bu ekin ilk ünsüzü olan /l/, Ceyhan ağızlarında ilerleyici benzeşme yoluyla /n/ ünsüzlerine de dönüşebilmektedir:

annı şannı “anlı şanlı” (M16/ 88).

15. +yin, +lañ/ +leñ, +nan/ +nañ, +lē/ +lā

Ekin Standart Türkiye Türkçesindeki hâli +leyin şeklindedir ve zaman anlamı taşıyan isimlere gelmektedir. Ceyhan ağızlarında bu ek, çeşitli fonetik değişimlere uğramıştır:

öyleyin “öğlenleyin” (M15/ 40).

Bu ekin, /y/ ünsüzünün düşmesi ya da erimesi sonucunda +līn, +lē/ +lā, +nan/ +nañ, +nāñ, +lañ/ +leñ şeklinde oluşan uzun ünlülü biçimleri de vardır:

öylenlīn “öğlenleyin” (M20/ 87).

ikindinlē “ikindinleyin” (M15/ 77), gēcēlē “geceleyin” (M27/ 22), āşāmlā “akşamleyin” (M27/ 61).

sabānan “sabahleyin” (M25/ 10), aḡşamināñ (M38/ 76).

sabalañ “sabahleyin” (M5/ 42), gecēleñ “geceleyin” (M31/ 171).

16. + ğan/ +gen

Ceyhan ağızlarında işlek bir ek değildir:

başġanı “başkanı” (M9/ 20), başġanımız “başkanımız” (M9/ 25), üçgenin (M29/ 42).

17. +cıl, +cil

Ceyhan ağızlarında işlek bir ek değildir:

paracıl (M13/ 166).

18. +man / +men

Ceyhan ağızlarında pek işlek olmayan bir ektir. Eklendiği sözcüğe abartma, aşırılık anlamı katar:

gocaman “kocaman” (M33/ 88), göçmenleri (M37/ 13).

19. +şın

Renk adlarından benzerlik gösteren birkaç sıfat türetmiş bir ektir (Korkmaz 2007: 66). Ceyhan ağızlarında işlek olmayan bir ektir:

sarışın (M16/ 46).

20. +aK

Eski Türkçedeki -gak küçültme ve kuvvetlendirme ekiyle ilişkisi olan bu ek, genellikle tek heceli kelimelere gelerek benzetme ve küçültme işleviyle az sayıda adlar türetir (Korkmaz 2007: 35). Ceyhan ağızlarında da seyrek görülen bir ektir:

çingıraKdan “çingiraktan” (M2/ 2).

21. +K

Ceyhan ağızlarında da seyrek görülen bir ektir:

bebeK “bebek” (M38/ 9).

22. +Tı

+tı/ +ti, +tu/ +tü ekinin belirli olan asıl işlevi, ses yansımaları köklere +ıl/ +il /, +ul/ +ül, +ır/ +ir, +ur/ +ür getirilerek elde edilen ikincil köklerden adlar türetmektir (Korkmaz, 2007: 66). Ceyhan ağızlarında da seyrek görülen bir ektir:

şingırTı “şingırtı” (M32/ 167).

23. +ğıl / +gil

Eklendiği sözcüğe akrabalık, ev, sülale vb. gibi anlamlar yüklenen bu ek, Ceyhan ağızlarında yaygın olarak kullanılmaktadır:

nenemgil “ninemgil” (M8/ 20), dedemgil (M22/ 14), babasıgil (M31/ 160).

Ekin Ceyhan ağızlarında ünlü uyumuna girdiği örnekler de görülmektedir:

amcağılda “amcamgilde” (M23/ 33), bábamğıl “babamgil” (M23/ 46), anamğılın “anamgilin” (M23/ 79).

24. +lağ/ +lek

İsimden fiil türeten +la-/ +le- eki ile fiilden ad türeten Eski Türkçedeki -g ekinin kaynaşmasından oluşmuş bir birleşik ektir. Yalnız ek kaynaşmaya uğradıktan sonra +lak/ +lek biçimiyle özel bir nitelik kazanarak çeşitli ad ve sıfatlar türetmiştir (Korkmaz, 2007: 50). Bu ek, Ceyhan ağızlarında şu örneklerde kullanılır:

gömlek (< ET. gönlek, M13/ 89), yaylağlar (M34/ 103).

25. +edek

Ceyhan ağızlarında yansıma kelimelerde kullanılan bu ekin örnekleri de şu şekildedir:

kürTedek (M34/ 73).

26. +T

+ı/+i, +u/ +ü eki, addan birkaç ad ve sıfat türetmiş, işlek olmayan bir ektir (Korkmaz, 2007: 66).

yaşıT (M25/ 108).

2.2.1.1.2. Fiilden İsim Yapım Ekleri

Bu ekler, fiil kök veya gövdelerine yahut da ad kök ve gövdelerinden oluşturulmuş fiil gövdelerine getirilen eklerdir (Korkmaz, 2007: 67). Ceyhan ağızlarındaki fiilden isim yapım ekleri şunlardır:

1. -mağ/ -mek, -meK

Türkçede fiilin mastar şeklidir ve genellikle geçici isimler yapar:

almak (M2/ 10), geTmek (M6/ 99), demek (M8/ 185), gıdıhlamak “gıdıklamak” (11/ 85), söylemek (M19/ 57), çıkarmak (M25/ 68), davıl çalmak “davul çalmak” (M26/ 29), evlenmek (M31/ 24), ayırmak (M31/ 100), yapıştırmak “yapıştırmak” (M34/ 25).

Bu ek, kimi zaman eklendiği sözcüğü kalıcı isim de yapabilir:

yemek (M1/ 49), ekmek (M1/ 76), ēgmeK “ekmek” (M3/ 40), ekmeK “ekmek” (M8/ 81), ğaymak “kaymak” (M8/ 111), epmek “ekmek” (M31/ 27).

2. -ma/ -me

Ceyhan ağızlarının en işlek eklerinden biridir. Genellikle eklendiği sözcüğü geçici isim yapar:

ayırılma (M1/ 4), geçme (M6/ 49), ğonuşma “konuşma” (M6/ 45), toplama (M7/ 72), doldurma (M9/ 36), uygulama (M9/56), duTma “tutma” (M13/ 30), ğaldırma “kaldırma” (M13/ 30), aaT yakma “ağıt yakma” (M16/ 158), dōma büyüme “doğma büyüme” (M18/ 2), sulama (M20/ 96), daşıma “taşımaya” (M22/ 39), dostluk duTma “dostluk tutma” (M23/ 3), pelme “bölme” (M32/ 142).

Bu eki alan fiiller, birçok durumda kalıplaşır ve bir nesne ismi olarak isim ve sıfat şeklinde de kullanılır:

dolma (M1/ 50), döme “dövme buğday” (M3/ 15), ğıyma “kıyma” (M5/ 6), ğazma “kazma” (M7/ 71), ğavırma “kavurma” (M21/ 26), sürme “göz sürmesi” (M17/ 37).

3. -ış/ -iş, -uş/ -üş

Kalıplaşma yoluyla kalıcı isimler yapan ve temel görevi iş ifade eden mastar eklerinden biridir. Ceyhan ağızlarında bu ekin örnekleri şu şekildedir:

giriş (M6/ 22), geliş (M7/ 137), yoğuş (M13/ 187), dikiş (M34/ 179), dövüş (M39/ 76), vuruş (M17/ 126).

4. -m

-m eki nesne ismi yapan fiilden isim yapma eklerinin en işlek olanlarından biridir. Başlıca işlevi fiille ilgili bir hal, durum, iş ifade etmek olup o işle ilgili, o işten doğan varlık, eşya, alet, yer vs. çeşitli isimler de yapar (Ergin, 2004: 187-188). Ceyhan ağızlarında da işlek olarak kullanılan fiilden isim yapım eklerinden biridir:

geçim (M1/ 98), dönüm (M1/ 102), dürüm (M8/ 77), yarım (M8/ 90), yudum (M8/ 96), takım (M16/ 97), geçim (M19/ 77), yayılım (M20/ 5), durum (M20/ 55), giyimleri (M20/ 104), eyitim “eğitim” (M24/ 3), bölüm (M34/ 8), kesim (M36/ 5).

5. -mır/- mur

Asli şekli “-mur” olan bu ekin ünlüsü, Ceyhan ağızlarında dudak uyumuna uyarak düzleştiği örnekler de görülmektedir:

yāmır “yağmur” (M13/ 57), yāmur “yağmur” (M28/ 128).

6. -k / -k

Fiilin gösterdiği harekete uğramış olan, bazen de o hareketten doğmuş bulunan veya o hareketi yapan çeşitli nesnelere karşılar (Ergin, 2004: 188). Bu ek Ceyhan ağızlarında işlek olarak kullanılmaktadır:

büyükmüş (M1/ 4), darak “tarak” (M3/ 8), ğavırık- “kavruk-” (M3/ 97), ğarışik (M6/ 66), yoluğ (M8/ 160), souğ “soğuk” (M13/ 126), bozuğ (M14/ 21), sıruk (M14/ 89), dePik “tepid” (M15/ 210), deñşik “değişik” (M15/ 212), yenik (M15/ 246), açık (M19/ 87), cıvık (M21/ 62), arTık “artık” (M22/ 25), yanık (M26/ 26), ışık “ışık”(M27/ 58).

7. -ak

Fiilden isim ve sıfat türeten işlek bir ektir. Bu ekin, Ceyhan ağızlarındaki kullanımı ile ilgili örnekler şu şekildedir:

yunağ “yıkacak kirli giysi” (M8/ 148), ğurağlığ “kuraklık” (M11/ 5), yatağ (M13/ 103), ğonağ “konak” (M21/ 8), baTağdan “bataktan” (M32/ 120) .

8. -ğı/ -gi, -ğu

Tek heceli fiil köklerinden isimler türetmeye yarayan, Ceyhan ağızlarında da sıkça kullanılan ve ötümlü şekliyle de kullanılan bir ektir:

sargı (M11/ 36), uyğu (M13/ 67), icgici “içkici” (M13/ 149), içgi “içki” (M15/ 15), sayğı (M20/ 66), sevgi (M20/ 66), basğı “baskı” (M22/ 16).

9. -ğın/ -gin, ğun/ -gün

Tek heceli fiillerden anlamı pekiştirilmiş sıfatlar türeten işlek bir ektir. Ceyhan ağızlarında bu ekin ötümsüz şekillerine rastlanmaz:

duTğun “tutkun” (M1/ 95), düzgünü (M6/ 47), olğun (M6/ 78), dizgin (M11/ 96), yeTişgin “yetişkin” (M15/ 41), düşgünü “düşkün” (M15/ 169).

10. -ğan / -gen

Eylemin etkisinin olduğundan fazla göstermek için kullanılan bir ektir. Ceyhan ağızlarındaki kullanımı ile ilgili örnekler şu şekildedir:

çalışğan “çalışkan” (M13/ 133), ısırğanlı “ısırganlı: yer adı” (M18/4).

11. -ıcı /-ici, -ucu/ -ücü

Fiilin gösterdiği işi “meslek, uğraşı” veya “sürekli olarak” yapmanı gösteren adlar türetir; “o işi yapan, yapma etkisi gösteren” anlamında kullanılır; fiilin gösterdiği işi bir nitelik olarak taşıyan sıfatlar türetir (Korkmaz, 2007: 83). Bu ek Ceyhan ağızlarında kalınlık incelik ve düzlük yuvarlaklık uyumlarına uyar:

gurucuları “kurucuları” (M1/ 93), yorucu (M7/ 69), gelin alıcı (M23/ 36), görücü (M37/ 118).

12. -ı/ -i, -u/ -ü

Eski Türkçede fiilden isim türeten “-ıg, -ig/ -ug/-üg” eki Güney-Batı Türk lehçelerine uzanan gelişme sürecinde eriyip kaybolunca fiilin son ses ünsüzü ile eki kaynaştıran “-ı/ -i, -u/-ü” bağlantı ünlüleri “-g” ekinin yerini almış böylece fiilden ad türeten bir ek niteliği kazanmıştır (Korkmaz, 2007: 82). Bu ekin Ceyhan ağızlarındaki kullanımı şu şekildedir:

kuru (M1/ 49), dolu (M8/ 44), ayrı (M8/ 71), ölçüsü (M12/ 50), görküsünden “korkusundan” (M14/ 121), taķı (M15/ 24), ölü (M15/ 152), arzı “arzu” (M32/ 180).

Bu ekin /ı/’lı fiil gövdeleri üzerine gelerek yeni isimler türetme görevinde bulunması Ceyhan ağızlarında da görülmektedir:

serum daķılı “serum takılı” (M23/ 99), yazılı (M25/ 22).

13. -e

Ceyhan ağızlarında pek de işlek olmayan bir ektir:

sürenin (M32/ 144).

14. -tı / -ti, -tu/ -tü

Çoğunlukla /n/’li fiil kök ve gövdelerine getirilen bu ek Ceyhan ağızlarında işlek olarak kullanılmaktadır:

sıkıntı (M7/ 94), ğalıntılar “kalıntılar” (M11/ 19), üzüntüsünü (M19/ 150), toplantısı (M29/ 17), kısıntılıydı “kısıtlıydı” (M36/ 9).

Bu ekin Ceyhan ağızlarında yarı ötümlü diş eti ünsüzü olan “T” sesiyle de örneği bulunmaktadır:

oğunTu “ okuntu, davetiye” (M24/ 81).

Ayrıca bu ekin, /n/’ li olmayan fiil gövdelerinden sonra da kullanıldığı görülmektedir:

dōrultusunda “doğrultusunda” (M11/ 8).

15. -t

Ceyhan ağızlarında işlek olmayan bir ektir. Ekin yarı ötümlü şekilleri de görülmektedir.

geçiTden “ geçitten” (M1/ 2), yoorT “yoğurt” (M26/ 75), kısıt- (M34/ 155).

16. -sı/ -si

Ceyhan ağızlarında işlek olmayan bir ektir.

yasTı (< yassı M38/ 187).

17. -enek

Ceyhan ağızlarında işlek olmayan bir ektir.

gelenek (M22/ 24), görenek (M22/ 24), deynek (< değ- enek M40/ 164).

18. -mık

Ceyhan ağızlarında işlek olmayan bir ektir.

ğızamıkmiş (M14/ 55).

19. -mac/ -maç

Bu ek, genellikle yiyecek ve yemek adları türetmiştir.

aķıTmac “hamur yemeği” (M21/ 62), bulamaç (M21/ 62).

2.2.1.1.3. İsimden Fiil Yapım Ekleri

Bu ekler, isim kök ve gövdelerinden fiil yapmaktadır. Ceyhan ağızlarında tespit edilen isimden fiil yapım ekleri Şunlardır:

1. +la- / +le-

+la-/ +le- ekleri, “Eski Türkçeden beri bütün lehçelerde canlı ve çok işlek olan bir addan fiil türetme ekidir. Bu ek, her türlü isim kök ve gövdelerine gelerek onlardan geçişli ve geçişsiz fiiller türetir. Ekin işlekliliği, türettiği fiillere birbirinden ayrı anlamlar yüklemesiyle de kendini gösterir (Korkmaz, 2007: 116). Bu ekin Ceyhan ağızlarındaki örnekleri Şu Şekildedir:

parla- (M3/ 10), ğavriķla- “kavurmak” (M3/ 97), hazırla- (M5/ 7), havcarla- “eti terbiye etme” (M5/ 21), topla- (M5/ 36), destekle- “destekle-” (M6/ 37), patla- (M6/ 90), yükle- (M7/ 75), oTla- “otla-” (M7/ 129), boyla- (M8/ 41), sızıla- “sızla-” (M8/ 97), duzla- “tuzla-” (M12/ 33), kiTle- “kilitle-” (M12/ 62), süsle- (M12/ 67), tople- “topla-” (M13/ 8), genişle- (M13/ 23), çatla- (M14/ 6), ğarşıla- (M15/ 26), parçala- (M15/ 156), imzalā (M15/ 209), yüzle- (M16/ 118), bāla- “bağla-” (M17/ 135), sula- (M20/ 96), ğaTla- “katla-” (M21/ 86), izle- (M24/ 99), niŐanla- (M27/ 161), işle- (M29/ 91), ğoŐla- “iki ipi bir araya getirip bükme” (< koŐla- M31/ 128), tekerle- (M34/ 28), düzle- (M38/ 56), daŐla- “taŐla-” (M39/ 117).

Bu ek, +la-/ +le- ekiyle kurulmuş geçişli ve geçişsiz fiillerin bazıları -n dönüşlülük ekiyle genişletilerek +lan-/ +len- biçiminde kaynaşmış ve bir birleşik ek oluŐturmuŐtur (Korkmaz, 2007: 119).

evlen- (M1/ 75), hastalan- (M3/ 89), dumanlan- (M7/ 102), ilgilen- (M9/ 15), sevdalan- (M11/ 117), ğıcıkılan- (M15/ 86), seslen- (M20/ 73), delilen- (M28/ 78), yollan- (M28/ 79), sinirlen- (M38/ 11).

Bu ek ayrıca +la- / +le- isimden fiil yapma ekiyle -ş işteşlik eki ile birlikte de kullanılmaktadır:

yerleş- (M6/ 62), éyileş-“iyileş-” (M7/ 8), ğarşılaş- “karşılaş-”(M14/ 70), yardımlaş- (M14/ 70).

2. +al- / +el-

Bu ek, genellikle sıfatlara gelerek olma bildiren fiiller türetir. Sonu ünlü ile biten isimlerden sonra -l ünsüzüyle kullanılır (Korkmaz, 2007: 112). Bu ek, Ceyhan ağızlarında seyrek olarak kullanılmaktadır:

diñel- “ayakta dur-” (M13/ 196).

3. +a-

Genellikle tek heceli isimlerden geçişli ve geçişsiz fiiller türeten bir ektir. Ceyhan ağızlarında işlek bir ektir:

yaşa- (M1/ 74), boşa- (M14/ 81), oyna- (M23/ 73).

4. +ar- / +er-

+a- / +e- ve -r- eklerinin birleşmesinden oluşmuş bulunan bu ek, “yapma” bildiren bir birleşik ektir. Geçişli fiiller türetmiştir (Korkmaz, 2007: 112).

ever- “evlendirmek”(M3/ 131).

Bu ek aynı zamanda renk adlarından oluş bildiren fiiller de türetmektedir:

sarar- (M3/ 104), ğarar- “kararmak” (M16/ 47).

5. +de-, + te-

Yansıma isimlerden geçişli fiiller yapan bir ektir. Ceyhan ağızlarında bu ekin ortaya çıktığı kelimeler şunlardır:

iste- (< iz-de- M13/ 75) , isde- “iste-”(M16/ 61).

6. +k- / +k-

İsimlerden oluş fiiller yapmaktadır. Ceyhan ağızlarında bu ekin ortaya çıktığı örnek kelimeler şunlardır:

acıķ- (M8/ 83), acıķ- (M8/ 92), birik- (M13/ 130).

2.2.1.1.4. Fiilden Fiil Yapan Yapım Ekleri

Fiilden fiil yapma ekleri, fiil kök ve gövdelerine gelerek fiilden fiil yapmaya yarayan eklerdir (Ergin, 2004: 200). Ceyhan ağızlarında tespit edilen fiilden fiil yapım ekleri şunlardır:

1. -n-

Ceyhan ağızlarında işlek olarak kullanılan fiilden fiil yapım eklerindedir. Fiil kök ve gövdelerine gelen bu dönüşlülük eki kendi kendine yapma veya olma ifade eder (Ergin, 2004: 202- 203). Ceyhan ağızlarında bu ekin ortaya çıktığı örnek kelimeler şunlardır:

düşün- (M1/ 127), çekin- (M6/ 6), görün- (M11/ 86), oyalan- (M11/ 89), sevin- (M16/ 99), keyin- “giyin-”(M17/ 69), geçin- (M19/ 68), bulun- (M19/ 129), duTun- “tutun-” (M19/ 164), dolan- (M23/ 69), saklan- (M27/ 70), sını “sığın-”(M27/ 104), deşin- (M32/ 112), uzan- (M32/ 188), dayan- (M34/ 40).

Bu ek, bazen sonu bir ünlü veya /l/ ünsüzüyle biten fiillerden sonra gelerek edilgenlik bildirir:

çalın- (M1/ 23), dayan- (M4/ 38), alın- (M11/ 50), delin- (M16/112), oğun- (M23/ 121), gelin- (M26/ 32), yen- (M26/ 48), kapan- (M27/ 115), sıvan- (M40/ 19), döşen- (M40/ 22).

2. -l-

Geçişsiz fiillere eklendiğinde öznesi belli olmayan edilgen ve meçhullük ifade eden fiiller yapar. Ceyhan ağızlarında bu ekin ortaya çıktığı örnek kelimeler şunlardır:

ayrıl- (M1/ 4), dökül- (M1/ 45), duTul- “tutul-” (M3/ 20), yīl- “yığıl-” (M3/ 20), yapıl- (M3/ 25), satıl- (M3/ 136), yazıl- (M3/ 136), atıl- (M3/ 137), veril- (M3/ 141), ğurul- “kurul-” (M6/ 11), örtül- (M7/ 14), ekil- (M7/ 59), vurul- (M7/ 64), dövül- “dövül-” (M7/ 71), yayıl- (M8/ 4), ğırıl- “kırıl-” (M9/ 75), sarıl- (M11/ 36), seril- (M12/ 35), çekil- (M13/ 41), sokül- (M15/ 150), yayıl- “otlatılmak” (M16/ 12), dikil- (M18/ 10), kesil- (M18/ 2), sökül- (M20/ 27), sayıl- (M21/ 55), unutul- “unutul-” (M26/ 81), yatıl- (M27/ 49), kömül- “gömül-” (M30/ 104), sıkıl- (M33/ 100).

Ceyhan ağızlarında bu ek, eklendiği kimi kelimelerde dönüşlülük ifade eden fiiller de türetir:

dökül- (M8/ 224), yorul- (M11/ 20), ayrıl- (M13/ 66), yıkıl- (M14/ 32), bayıl- (M16/ 155), burkül- (M19/ 136), bozul- (M19/ 138), çekil- (M20/ 42).

3. -ş-

İşteşlik eki olan bu ek, bazı fiillerde oluş ifade eden yapım ekidir. Ceyhan ağızlarında bu ekin ortaya çıktığı örnek kelimeler şunlardır:

deñiş- “değişmek” (M3/ 73), tanış- (M6/ 21), ūraş- “uğraş-” (M9/ 54), görüş- (M11/ 88), alış- (M12/ 27), ğāpiş- “kapış-” (13/ 200), duTuş- “tutuş-” (M14/ 126), vuruş- (M17/ 126), yetiş- (M20/ 105), ğarış- “karış-” (M21/ 81), ğızış- “kızış-” (M26/ 41), bārīş çīrīş “bağırış çığırış” (M27/ 83), dolaş- (M28/ 70), oturuş- (M31/ 109), emiş- “emmek” (M31/ 123), yapış- (M34/ 121), dövüş- “dövüş-” (M34/ 96), annaş- “anlaş-” (M37/ 53), çatış- (M37/ 144).

4. -r-

Ceyhan ağızlarında oldukça işlek olan bu ek, geçişsiz fiillere gelerek oldurgan çatılı fiiller yapar. Ceyhan ağızlarında bu ekin ortaya çıktığı örnek kelimeler şunlardır:

şişir- (M1/ 9), batır- (M1/ 112), दौर “doğur-” (M3/ 40), bişir- “pişir-” (M3/ 96), yaTır “yatır-” (M7/ 34), geçir- (M8/ 51), bitir- (M8/ 190), düşür- (M11/ 97), yatır- (M13/ 68), şaşır- (M15/ 60), ğaçır- “kaçır-” (M15/ 163), içir- (M19/ 146), daşır- “taşır-

” (M23/ 3), duyur (M26/ 12), uçur- (M31/ 62), savır- “savur-” (M32/ 98), düşür- (M34/ 77), doyur- (M34/ 175).

5. -t-, -T-

Fiil kök ve gövdelerine gelerek yaptırma ve oldurma ifade eder (Ergin, 2004: 211). Ceyhan ağızlarında bu ekin ortaya çıktığı örnek kelimeler şunlardır:

anlat- (M13/ 78), ıslat- (M13/ 105), büyüT- (M15/ 65), okut- (M22/ 34).

Ceyhan ağızlarında bu ek yarı ötümlü hale gelerek /T/’ye de dönüşebilmektedir:

araT- “arat-” (M7/ 34), akıT- “akıt-” (M8/ 168), annaT- “anlat-” (M15/ 65), büyüT- “büyüt-” (M16/ 98), yıkaT- “yıkıt-” (M16/ 118), bağıT- “bakıt-” (M23/ 86), döşşeT- “döşet-” (M25/ 128), ārıT- “ağrıT-” (M36/ 80), gevşeT- “gevşet-” (M37/ 67), uzaT- “uzat-” (M38/ 63).

-t- eki katmerli ettirgenlik yapmakta da kullanılmaktadır:

otuttur- (M25/ 64), getirTir- “gettittir-”(M38/ 119), oturT- “otuttur-”(M40/ 136).

6. -dır- / -dir-, -dur- / -dür-; -tır- / -tir-, -tur- / -tür-, -Tır-

Çoğunlukla ötümlü ünsüzle başlayan şekilleri olan ettirgenlik ekidir. Bu ekin Ceyhan ağızlarında ortaya çıktığı örnek kelimeler şu şekildedir:

söndür- (M2/ 17), getir- (< gel-tir- M3/ 72), öldür- (M3/ 74), basTır- “bastır” (M5/ 41), yapTır- “yaptır-” (M7/ 77), inandır- (M8/ 96), ğaldır- “kaldır-” (M8/ 105), doldur- (M8/ 142), vurdur- (M10/ 48), verdir- (M12/ 45), gezdir- (M12/ 47), keydir- “giydir-” (M12/ 54), geydir- “giydir-” (M12/ 66), ğondur- “kondur-” (M13/ 116), yedir- “yedir-” (M13/ 175), bindir- (M14/ 13), durdur- (M15/ 156), ğandır- “kandır-” (M16/ 81), aldır- (M16/ 107), çaldır- (M20/ 23), ğazdır- “kazdır-” (M27/ 4), açTır- “açtır-” (M27/ 57), dindir- (M28/ 42), emdir- (M32/ 117), bıçTır- “biçtir-” (M32/

122), sürdür- (M32/ 143), girdir- (M34/ 38), çökdür- “çöktür-” (M34/ 166), inandır- (M37/ 99), üTdür “kelle ütmek” (M38/ 54), hurdur- “vurdur-” (M40/ 132).

7. -dar-/ -der-

Ceyhan ağızlarında pek işlek olmayan bir ektir. Ceyhan ağızlarında bu ekin ortaya çıktığı örnek kelimeler şunlardır:

gönder- (M1/ 37), dönder- (M6/ 32).

8. -ar- / -er-

Geçişsiz, nesne alamayan fiillerden, oldurgan çatılı fiiller yapan bu ek Ceyhan ağızlarında seyrek olarak kullanılmaktadır. Ceyhan ağızlarında bu ekin ortaya çıktığı örnek kelimeler şunlardır:

çıkar- (M1/ 124), çıkar- “çıkar-” (M6/ 36), sırtar- (< sırt -ar M8/ 188), gızar- “kızır-” (M12/ 42), gider- (M19/ 150), göpar- “kopar-” (M38/ 179).

9. -a- / -e-

Ceyhan ağızlarında işlek olmayan bir ektir. Ceyhan ağızlarında bu ekin ortaya çıktığı örnek kelimeler şunlardır:

gıvra- (< kıvır- a- M14/ 70).

10. -k-

-k- eki, tek heceli fiil köklerinden anlamı pekiştirilmiş “olma” fiilleri türetir. Bazı türetmelerde, kökle kaynaşmış olan ekte bir de dönüşlülük işlevi görülür (Korkmaz, 2007: 127). Ceyhan ağızlarında da seyrek görülen bir ektir:

görü- “gözük-”(M37/ 99).

11. -p-

Bu ek, dilimizde yalnız kırp- ve serp- örneklerinde görülen ve pekiştirme eki olarak kabul edilen bir fiilden fiil türetme ekidir (Korkmaz, 2007: 131). Ceyhan ağızlarında bu ekin ortaya çıktığı örnek kelimeler şunlardır:

sep- “serp-” (M14/ 11).

12. -ala-

Fiile sürüp gitme, üsteleme, tekrarlama anlamları kazandıran işlek ve canlı bir kuvvetlendirme ekidir (Yıldırım, 2006: 178). Ceyhan ağızlarında bu ekin ortaya çıktığı örnek kelimeler şunlardır:

govala- (< kıoval- M16/ / 91).

13.- ıkla-

-ala- / -ele- ekiyle aynı görevde kullanılan, -aK+ / -K ve +la- eklerinin birleşmesiyle oluşan bir ektir (Yıldırım, 2006: 179). Bu ek, Ceyhan ağızlarında düz ünlülü şekli ile kullanılmaktadır:

ğavırıkla- “kısa bire süre kavurmak” (M3/ 97).

2.2.2. Çekimler ve Kelime Çeşitleri

2.2.2.1. İSİMLER VE İSİM ÇEKİM EKLERİ

İsim çekim ekleri; “adları adlara, edatlara ve çoklukla da fiillere bağlayarak cümlenin kuruluşuna yardımcı olan cümleye işleklilik kazandıran eklerdir (Korkmaz, 2007: 266). Ceyhan ağızlarındaki isim çekim ekleri; çokluk eki, iyelik ekleri, aitlik eki ve hâl ekleri olmak üzere dört grupta incelemek mümkündür:

2.2.2.1.1. Çokluk Ekleri

Çokluk eki, isimlerin çokluk şekillerini yapmaya yarar. Ceyhan ağızlarında çokluk eki, Standart Türkiye Türkçesindeki gibi +lar / +ler'dir:

ceriTler “ceritler” (M1/ 1), avşarlar (M1/ 19), düşünler “düğünler” (M1/ 21), bayramlar (M1/ 21), oralar (M1/ 92), yürüğüler “yörükler” (M1/ 120), yıllar (M2/ 4), gelinler (M3/ 10), bülbüller (M10/ 7), köpekler (M10/ 10), buralar (M11/ 48), bınlar “bunlar” (M13/ 142), kervanlar (M14/ 44), çuvallar (M16/ 129), turnalar (M19/ 80), sinekler (M28/ 133), araPlar “araplar” (M35/ 33), ibriklar “ibrik, su kabı” (< Ar. ibrik, M35/ 84).

Çokluk eki, son ünsüzü m ve n ile biten isimlerden sonra ilerleyici benzeşme yoluyla +nar, +ner şeklinde görülmektedir:

bunnar “bunlar” (M5/ 6), onnar “onlar” (M11/ 4), insannar “insanlar” (M25/ 70), zamannar “zamanlar” (M29/ 60), adamnar “adamlar” (M32/ 73).

2.2.2.1.2. İyelik Ekleri

İsmin karşıladığı nesnenin bir kişiye ya da nesneye ait olduğunu belirten çekim ekleridir (Korkmaz, 2010: 165). Ceyhan ağızlarında iyelik eklerinin görünümü şu şekildedir:

Teklik 1. kişi iyelik eki: +m

Ceyhan ağızlarında da teklik birinci kişi iyelik eki, Standart Türkiye Türkçesinde olduğu gibi +m ‘dir ve ünlü uyumlarına uyar:

ölum “oğlum” (M1/ 25), arkadaşım (M2/ 12), ğızım “kızım” (M3/ 3), anam (M3/ 131), tekerim (M4/ 38), ucum (M4/ 47), çaycım (M6/ 2), dosdum “dostum” (M8/ 47), emmim (M8/ 177), bacım (M8/ 182), iliklerim (M8/ 193), gözüm (M8/ 24), gülüm (M9/ 43), yienim “yeğen” (M10/ 2), emrim (M10/ 41), dayım (M11/ 111), yavrım “yavrum” (M12/ 2), ğaynanam “kaynanam” (M12/ 6), sēnāTım “sanatım” (M12/ 74), dedem (M13/ 18),etim (M13/ 66), canım (M15/ 24), yerim (M15/ 68), bacım (M14/ 50), halam (M16/ 14), annanem (M16/ 14), göynüm “gönlüm” (M16/ 76), ebem (M16/ 78), savanım (M16/ 120), gelinim (M16/ 134), elim (M17/ 23), gözlüm (M17/ 83), kimsem (M17/ 111), nenem (M17/ 114), mesajım (M19/ 29), sofram (M28/ 121), şunum (M33/ 122), biraderim (M35/ 37), aPlam “ablam” (M36/ 80), hemşerim (M36/ 68).

Çokluk 1. Kişi İyelik Eki: + (ı)mız/ +(i)miz, + (u)muz/ +(ü)müz

Çokluk birinci kişi iyelik eki, Ceyhan ağızlarında ünlüyle biten isimlerden sonra +mız, +miz, +muz, +müz; ünsüzle biten isimlerden sonra +(ı)mız, +(i)miz, +(u)muz, +(ü)müz şekillerinde görülür ve ünlü uyumlarına girer:

elimiz (M7/ 95), miktarımız “muhtarımız” (M9/ 16), şeyimiz (M9/ 19), başғанımız “başkanımız” (M9/ 25), hayvanımız (M9/ 43), hălımız “hâlimiz” (M9/ 44), öncemiz (M11/ 13), sōramız “sonramız” (M11/ 13), tepsimiz (M13/ 98), oyuncaklarımız (M13/ 118), ğayfamız “kahvemiz” (M13/ 135), adeTimiz “adetimiz” (M19/ 9), düünlerimiz “düğünlerimiz” (M19/ 10), yengemiz (M19/ 114), ğomşumuz “komşumuz” (M19/ 114), kültürümüz (M20/ 92), yemeKlerimiz “yemeklerimiz” (M20/ 101), azımız (M22/ 31), kökenimiz (M23/ 1), nişanımız (M26/ 39), daTlımız “tatlımız” (M26/ 54), hısTalarımız “hisselerimiz” (< Ar. hişşe, M32/ 16), şalvarımız (M33/ 65), yımurtamız “yumurtamız” (M40/ 37).

Teklik 2. Kişi İyelik Eki: +(ı)ñ/ +(i)ñ, +(u)ñ/ +(ü)ñ

Ceyhan ağızlarında teklik ikinci kişi iyelik eki +(ı)ñ/ +(i)ñ, +(u)ñ/ +(ü)ñ’ dūr.

ğadañ “derdin” (M4/ 37), bibiñ “halan” (M12/ 26), eliñ (M13/ 203), emmiñ (M14/ 101), dayıñ (M14/ 101), bacıñ (M17/ 91), çeteñ “çeten” (M17/ 136), aşiretiñ (M17/ 141), cenazeñ (M29/ 92), ğafañ “kafan” (M33/ 29).

Çokluk 2. Kişi: +(ı)ñız/+(i)ñiz, +(ü)ñüz

Ceyhan ağızlarında çokluk ikinci kişi iyelik ekleri +(ı)ñız/ +(i)ñiz, +(ü)ñüz dūr.

düşmanlarıñız “düşmanlarınız” (M14/ 118), ğızıñız “kızınız” (M16/ 18), ēşyāñız “eşyanız” (M27/ 48), geliniñiz “gelininiz” (M32/ 24), ğızıñızda “kızınızda” (M32/ 24), yemeñiz (M26/ 75), niğāñız “nikahınız” (M32/ 46), döüşTüñüz (M34/ 60).

Teklik 3. Kişi: +ı/ +i, +u/ +ü, +sı/ +si, +su/ +sü

Ceyhan ağızlarında teklik üçüncü kişi iyelik eki ünsüzle biten isimlerden sonra +ı, +i, +u, +ü; ünlüyle biten isimlerden sonra +sı, +si, +su, +sü şekillerinde görülür ve ünlü uyumlarına genellikle uymaktadır:

burası (M1/ 3), ekonomisi (M1/ 27), kilosu (M1/ 62), vëterineri (M1/ 67),türküsü (M1/ 85), ğurucusu “kurucusu” (M1/ 91), deeri “değeri” (M1/ 101), arabası (M1/ 102), mākemesi “mahkemesi” (M1/ 106), dedesi (M1/ 166), esgisi “eskisi” (M3/ 24), dişi (M3/ 58), üçüncüsü (M3/ 69), sıkıntısı (M3/ 144), tenesi “tanesi” (M4/ 20), büTçesi “bütçesi” (M6/ 37), desdeklemesi “desteklemesi” (M6/ 37), ikisi (M6/ 54), kömbesi (M7/ 77), başı (M7/ 133), başğası “başkası” (M8/ 190), yoğarısı “yukarısı” (M11/ 75), huyu (M13/ 219), mekenesi “makinesi” (M28/ 117).

Standart Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Ceyhan ağızlarında da “su” kelimesi üzerine üçüncü kişi iyelik eki + (y)u şeklinde gelmektedir:

suyu (M3/ 105).

Ceyhan ağızlarında, /k/, /k/’dan sonra teklik üçüncü kişi iyelik eki gelirken bu ünsüzler iki ünlü arasında kaldığında hece kaynaşması meydana gelir:

kaynā (< kaynağı M1/ 100), çingirā (< çingırağı M2/ 1), samırsā (< sarımsağı M5/ 16), emē (< emeği M7/ 44).

Ceyhan ağızlarında teklik üçüncü kişi iyelik eki yığılmasına birkaç kelimedede rastlanır:

hepisī (M1/ 83), hePisi (M4/ 21), kimisi (M13/ 208), birisi (M14/ 76), devrisi (M37/ 111).

Çokluk 3. Kişi: + ları / +leri

Ceyhan ağızlarında çokluk üçüncü kişi iyelik ekleri +ları, +leri’ dir:

büyükleri (M1/ 114), aaları “ağaları” (M1/ 114), beyleri (M1/ 114), ğızları “kızları” (M6/ 22), ayakları (M6/ 95), erleri (M10/ 5), beeleri “beyleri” (M10/ 16), çadırları (M11/ 49), bazıları (M13/ 105), ğomşuları “komşuları” (M15/ 24), ğardaşları “kardeşleri” (M15/ 96), amcaları (M15/ 96), dedeleri (M15/ 96), aramaları (M15/ 121), sahipleri (M16/ 139), yanağları (M17/ 48), yelleri (M17/ 75), vezirleri (M19/ 131), avradları “avratları” (M20/ 72), çocukları (M25/ 91), çobanları (M28/ 5), omuzları (M28/ 34), donları (M28/ 34), bekçileri (M34/ 62), türküleri (M37/ 136), ğavınları “kavunları” (M38/ 192).

Son ünsüzü /n/ ile biten isimlerden sonra ilerleyici benzeşme yoluyla +narı şeklinde görülmektedir:

insannarı “insanları” (M15/ 109).

2.2.2.1.3. Hâl (Durum) Ekleri

Hâl, adların fiillerle veya adların adlarla ve edatlarla olan münasebetlerini bildiren bir gramer kategorisidir. Bu münasebetleri sağlayan ekler ise hâl ekleridir (Buran, 1989: 15). Türkçede isimler, kelime grupları ve cümleler içinde bağımsız değildir. İsimler, edat ve fiillerle geçici olarak devamlı bir ilişki içinde bulunur. Bu ilişki sırasında isimler, olduğu gibi kalmaz ve ilişkinin durumuna göre farklı hâllere girer. Bu hâller bazen eksiz, genellikle de ekli olarak kendisini gösterir (Ergin, 2004: 226).

2.2.2.1.3.1. Yalın Hâl

Türkçede yalın hâl eksizdir. Kelimelerin kök ve gövdelerinden başka çokluk ve iyelik almış şekiller de yalın hâldedir (Buran, 1989: 45). Ceyhan ağızlarında da ismin yalın hâli, Standart Türkiye Türkçesi ile uygunluk gösterir:

köy (M1/ 1), çam (M1/ 7), gün (M3/ 32), adam (M4/ 42), düün “düğün” (M5/ 1), çay (M6/ 28).

2.2.2.1.3.2. İlgi Hâli

İlgi hâli, bir ismin başka bir isim ile arasında ilgi kuran ektir. Eski Türkçede ilgi hâli eki, ünsüzle biten kelimelerden sonra +ıñ/ +iñ, +uñ/ +üñ ve ünlü ile biten kelimelerden sonra +nıñ/ +niñ, +nuñ/ +nüñ şeklindedir. Ceyhan ağızlarında ilgi hâli eki sonundaki /ñ/ ünsüzü korunmaktadır:

hatayıñ (M1/ 92), ğasabıñ (M2/ 31), malıñ (M3/ 101), anamıñ (M8/ 35), suyuñ (M8/ 54), cavırıñ “gavurun” (M8/ 57), bunnarıñ “bunların” (M8/ 157), bekmeziñ (M8/ 183), damıñ (M11/ 90), dayımıñ (M11/ 115), adamıñ (M13/ 149), ğırıkaniñ (M13/ 176), māmıtlarıñ “mahmutların” (M13/ 193), çadıırıñ (M13/ 198), ğamyonuñ (M13/ 210), ğuzumuñ (M17/ 103), gevuruñ (M20/ 12), ğoyunuñ (M21/ 68), anamıñ (M24/ 22), bâbamıñ (M25/ 104), ğızıñ “kızın” (M32/ 77), dedemiñ (M36/ 76), develeriñ (M36/ 81), seniñ (M40/ 78), bunuñ (M1/ 114), binboanıñ (M4/ 3), onuñ (M6/ 22), suyunuñ (M14/ 32), ğadirliniñ “Kadirli’nin” (M30/ 60), ğarınıñ yiġni (M39/ 107).

Ceyhan ağızlarında ilgi hâli ekinin, Standart Türkiye Türkçesinde olduğu gibi diş eti /n/ ünsüzüne dönüştüğü örneklere de rastlanmaktadır. Bu tür örneklerde ilgi hâli eki, ünsüzle biten kelimelerden sonra +ın/ +in, +un/ +ün ve ünlü ile biten kelimelerden sonra +nın/ +nin, +nun/ +nün şeklindedir:

bayramın (M1/ 34), herkesin (M1/ 51), hayvanın (M1/ 55), samanın (M1/ 63), köyün (M1/ 105), bâbamın (M1/ 116), yürüġlerin (M1/ 122), senin (M3/ 26), evlerin (M3/ 37), şeyin (M3/ 103), peynirin (M3/ 105), buydayın (M7/ 59), davarın (M8/ 25), südüñ (M8/ 111), göçün (M11/ 10), zarfın (M15/ 25), onların enişTesi (M15/ 48), köyün (M20/ 35), onun (M1/ 85), türkiyenin (M1/ 90), aacının (M2/ 3), ülkenin (M4/ 43), bunun (M7/ 6), haTcenin “haticenin” (M7/ 99), yaylanın (M7/ 110), birinin (M8/ 10), gözünün (M8/ 186), şunun (M13/ 89), gözünün (M16/ 82), çencerenin içine “tencerenin içine” (M34/ 120).

Ceyhan ağızlarında derlenen metinlerde, ilgi hâli ekinde hece kaynaşmasına uğramış şekillere de rastlanmaktadır. Bu durumda ekin +ñ ya da +n biçimi kullanılmaktadır:

çocūn “çocuğun” (M3/ 58), çamaşırın esgisi “çamaşırının eskisi” (M3/ 24), tavīn “tavuğun” (M5/ 27), daan başı “dağın başı” (M7/ 133), ırmān kenarı “ırmağın kenarı” (M10/ 15), yörün (M11/ 16), daaın arasında “dağın arasında” (M11/ 93), bâbaın arkadaşısı “babamın arkadaşısı” (M12/ 19), çiftlīn sahibi “çiftliğin sahibi” (M15/ 65), yemēn “yemeğın” (M26/ 78), sādīn ölunu “Sadık’ın oğlu” (M27/ 85), fistīn halini “Fıstık’ın halini” (M28/ 12), papān halkı “Papak’ın halkı” (M30/ 77).

Bölge ağzında, ben ve biz zamiri bazen ilgi hâli ekini +iñ şeklinde alır:

beniñ “benim” (M34/ 80), biziñ “bizim” (M24/ 21).

Bölge ağzından derlenen metinlerde Standart Türkiye Türkçesinde olduğu gibi birinci kişi zamirlerinde dudak ünsüzü /b/’nin etkisiyle ilgi hâli ekinde ñ > m değişimi olmuştur:

bizim (M1/ 81), benim (M2/ 12).

2.2.2.1.3.3. Yükleme Hâli

Cümle içinde fiilin doğrudan etki ettiği isim yükleme hâlinde bulunur. Yükleme hâli, ismi kendisine etki eden geçişli fiile bağlayan hâldir (Buran, 1989: 123). Ceyhan ağızlarında bu ek; ünsüzle biten isimlerden sonra +ı/ +i, +u/ +ü, ünlüyle biten isimlerden sonra bağlayıcı ünsüz olarak +(y)ı/ +(y)i, +(y)u, +(y)ü şeklinde kullanılır:

bunu (M1/ 65), yeri (M1/ 112), baltayı (M2/ 35), yakayı (M3/ 91), taburu (M4/ 34), mideyi (M7/ 7), daşı “taşı” (M 8/ 35), çevreyi (M8/ 86), oñu “onu”(M8/ 128), üzümü (M11/ 40), süpürgeyi (M11/ 86), savanı (M9/ 40), eti (M9/ 40), beni (M9/ 60), ayleyi “aileyi” (M13/ 23), bunu (M16/ 13), cüzdeni “cüzdanı” (M32/ 7).

2.2.2.1.3.4. Yönelme Hâli

Yönelme hâli iş, hâl, hareket ve nesnenin yönünü, varacağı son noktayı belirtir. Fiilin hareketinin yöneldiği ve kendisine yaklaşılan nesne yönelme halindedir (Buran, 1989: 166). Ceyhan ağızlarında yönelme hâli eki, ünsüzle biten isimler üzerine “+a/ +e”, ünlü ile biten isimlerden sonra + (y)a/ + (y)e gelmektedir:

camıye (< Ar. cāmi‘ , M1/ 37), bura (M1/ 105), yaylaya (M1/ 110), hakime (< Ar. hākim, M1/ 124), geline (M3/ 14), ceride (M4/ 47), masaya (M6/ 36), toktura “doktora” (M7/ 3), icara (< Ar. icār, M7/ 57), ğasteye “gazeteye” (M7/ 116), davara (M8/ 123), ğocaya “kocaya” (M11/ 30), asgere “askere” (M10/ 1), medeniyeTe “medeniyyete” (< Ar. medeniyyet, M15/ 109), ğoyuna “koyuna” (M16/ 7), elimize (M21/ 6), sāte “saate” (< Ar. sā‘at, (M33/ 22), ayleme “aileme” (< Ar. ‘a’ile, M35/ 13), deveye “deveye” (M36/ 20), eyitime “eğitime” (M36/ 107), laylona “römorka”(M38/ 13).

Yönelme hâli eki, /k/ ünsüzü ile biten bir isme eklendiğinde ve bu /k/ ünsüzü iki ünlü arasında kalmışsa k>ğ değişmesi gerçekleşir. Ardından /ğ/ ünsüzünün eriyerek yönelme hâli ekini hece kaynaşmasına uğrattığı ve son hecenin ünlüsünün uzadığı görülür:

çocā “çocuğa” (M3/ 27), beşē “beşiğe” (M10/ 12).

2.2.2.1.3.5. Bulunma Hâli

Bulunma hâli eki iş, hareket, şahıs ve eşyanın yerini bildirir. Bunun yanında zaman, şekil-tarz, durum, karşılaştırma, kesir, miktar, kısım, parça gibi şeyler de bildirir (Buran, 1989: 213). Ceyhan ağızlarında bulunma hâli eki +da/ +de şeklinde kullanılmaktadır. Ceyhan ağızlarında bu ekin ortaya çıktığı örnek kelimeler şunlardır:

burda (M1/ 10), köyde (M1/ 16), şurda (M1/ 45), şekilde (M1/ 51), ceyānda “ceyhanda” (M1/ 74), ğastede “gazetede” (M7/ 117), orda (M11/ 2), ğapıda “kapıda” (M11/ 110), ğoñşuda “komşuda” (M9/ 5), çarşıda (M10/ 10), ğavede “kahveye” (M15/ 106), deermende “değirmende” (M16/ 32), birda “burda” (M22/ 45), havlıda “havluda” (M26/ 35), yedide (M29/ 1), havTada “haftada” (M28/ 78), mahkemede (M32/ 16), künde “günde” (M34/ 100), kölgede “gölgede” (M35/ 70), beşde “beşte” (M1/ 107), yaTakda “yatakta” (M15/ 241), atda “atta” (M17/ 120), daşda “taşta” (M19/ 5), davosda “davosta” (M19/ 40), yüksekde “yüksekte” (M37/ 92).

Ceyhan ağızlarında bu ekin +Ta/ +Te şekillerine de rastlanır:

ayakTa “ayakta” (M8/ 5), azınlıgTa “azınlıkta” (M15/ 1), buçukTa “buçukta” (M15/ 105), gaTTa “katta” (M15/ 235), sınıfTa “sınıfta” (M25/ 13), beşTe “beşte” (M30/ 20).

2.2.2.1.3.6. Çıkma Hâli

İş, hâl ve hareketin çıkma, başlama noktasını gösterir. Genelde fiilin gösterdiği hareketin kendisinden uzaklaştığı veya çıktığı isim bu hâlde bulunur (Buran, 1989: 242). Ceyhan ağızlarında çıkma hâli eki +dan/ +den ‘dir:

asyadan (M1/ 1), köyden (M1/ 4), göksundan (M1/ 19), cämiden (M1/ 35), esgiden “eskiden” (M1/ 98), hırsızlıgdan “hırsızlıktan” (M1/ 115), nerden (M3/ 3), ocağdan “ocaktan” (M3/ 89), bizden (M11/ 4), hurdan “şurdan” (M11/ 40), oydan (M9/ 27), öñden “önden” (M14/ 4), bırdan “burdan” (M24/ 42), filmden “filmden” (M27/148), dälardan “dağlardan” (M28/ 41), benden (M40/ 56), gövden “gökten” (M40/ 144), maraşdan “maraştan” (M1/ 19), zälımlıkdan “zalimlikten” (M1/ 117), batakdan “bataktan” (M32/ 120), sabakdan “sabahtan” (M33/ 14).

Ceyhan ağızlarında bu ekin +Tan/ +Ten şekillerine de rastlanır:

kökTen “kökten” (M7/ 62), uykusuzlukTan “uykusuzluktan” (M8/ 5), gamışTan “kamuştan” (M13/ 116), öldükTen “öldükten” (M15/ 29), otobüsTen “otobüsten” (M15/ 58), dorukTan “doruktan, yerleşim birimi” (M26/ 10), kütükTen “kütükten” (M32/ 88).

2.2.2.1.3.7. Vasıta Hâli

İsmin belirttiği varlık veya nesnenin fiildeki oluş ve kılışta “vasıta olarak kullanıldığı veya birliktelik ifade ettiğini gösterme durumudur. Bu durum, Eski Türkçede “+ın/ +in, +un/ +ün” ekiyle karşılanırdı. Ancak, “+ın/ +in, +un/ +ün” zamanla canlı kullanılışı yitirip yerini “ile” edatına bırakmıştır (Korkmaz, 2007: 317-318). “ile” edatı, pekiştirme görevinde kullanılan /n/’yi alarak önce “ilen” şekline geçer ve daha sonra gerileyici benzeştirme yoluyla -ınan, -inen, -unan, -ünen şekillerine dönüşür (Üstüner, 2003 :95). Bölge ağızında da “ile” edatı ve bu edatın

kısmen veya bütünüyle ekleşmiş şekilleri +ıla/ +ile, + (y)nan/ + (y)nen, +(y)nañ/ +(y)neñ, +inen/ +inan, +ınañ/ +ineñ vasıta hâli ekinin görevini üstlenmiş durumdadır:

yemneñ “yemle” (M1/ 66), samannañ “samanla” (M1/ 66), avşarların “avşarlarla” (M1/ 86), bunnan “bunula” (M6/ 77), çökeleKneñ “çökelekle” (M8/ 80), ğabuynañ “kabuyla” (M8/ 144), neynen “neyle” (M8/ 152), arabayneñ “arabayla” (M9/ 28), tüfeyneñ “tüfekle” (M10/ 42), eşiminen “eşimle” (M11/ 72), şeynen “şeyle” (M11/ 85), abisiyinen “abisıyla” (M11/ 92), şunuynen “şununla” (M13/ 4), bunuynen “bununla” (M13/ 4), ineklerden ineklerle” (M13/ 7), çadırnan “çadırla” (M13/ 25), onların “onlarla” (M13/ 68), ğaşşınan “kaşıkla” (M13/ 101), sineklerleñ “sineklerle” (M13/ 202), dalnañ “dalla” (M15/ 125), aTaşnan “ateşle” (M15/ 129), taksiiyinen “taksiyle” (M15/ 207), moturnañ “motorla” (M22/ 28), silahnañ “silahla” (M22/ 66), tanaynañ “danayla” (M23/ 17), davılınañ “davulla” (M23/ 68), dişimineñ “dişimle” (M23/ 79), elmaynan “elmayla” (M23/ 90), bacısıyinen “bacısıyla” (M23/ 130).

Vasıta hâli eki, kimi kelimelerde “ile” edatının ekleşmesiyle ortaya çıkar:

bâbamlañ “babamla” (M7/ 33), ğazlan “kazla” (M8/ 212), bayanlarlañ “bayanlarla” (M9/ 23), bâçemleñ “bahçemle” (M9/ 54), ğamyonlañ “kamyonla” (M13/ 200), gendiyleñ “kendiyile” (M14/ 59), ğızlañ “kızla” (M19/ 127), vezirlerleñ “vezirle” (M19/ 128), senleñ “senle” (M19/ 174), tirenleñ “trenle” (M30/ 6).

Genellikle +n, +ın, +ün, +ıñ, +üñ mevsim ve zaman bildiren isimlerde korunmuş olan arkaik vasıta hâli ekidir:

ğışın (M3/ 67), yazın (M3/ 92), güzün (M3/ 92), yayan (M6/ 26), yazıñ (M7/ 127), güzüñ (M8/ 138), ğışıñ (M9/ 42), öylen “öğlen” (M15/ 173).

2.2.2.1.3.8. Eşitlik Hâli

İsim ile fiil veya cümlelerin başka bir ögesi arasında karşılaştırmaya dayanan farklı niteliklerinde eşitlik ilişkisi kurma hâlidir (Korkmaz, 2009: 25). Ceyhan ağızlarında eşitlik hâli eki +ca/ +ce şeklinde kullanılmaktadır:

güzelce (M5/ 37), saatlerce (M16/ 49), sıkıca (M16/ 165), èyice “iyice (M30/ 14), bükülesice (M38/ 137), èce “iyice” (M39/ 8), vağdice “vakitlice” (M40/ 22).

Türkçede pekiştirme işlevli genişlemelerde en fazla örneği bulunan, +n’li genişlemelerdir (Karahan, 2012: 219). Ceyhan ağızlarında da eşitlik hâl eki +ca/ +ce’ de de pekiştirme amaçlı +n’ li genişlemeler görölmektedir:

öylelikcën “öylelikçe” (M27/ 75),

Ceyhan ağızlarında eşitlik hali eki +ce’ nin çok nadir +çe’ li şekilleri kullanılmaktadır:

böylelikcën “böylelikçe” (M27/ 81).

2.2.2.1.3.9. Aitlik Eki

+ki aitlik eki, “çekim eklerinden sonra gelmek, iyelik eki gibi yardımcı ses almak, aitlik gibi bir çeşit iyelik fonksiyonu taşımak bakımlarından da bir çekim eki, işletme eki karakterindedir (Ergin, 2004: 226). Ceyhan ağızlarında bu ekin ortaya çıktığı örnek kelimeler şunlardır:

eskigi “eskiki, eskisi” (M3/ 23), bizinkiler “bizimkiler” (M7/ 140), bizimkinler “bizimkiler” (M8/ 208), seňiki “seninki” (M11/ 120), biziki “bizimki” (M13/ 108), şurdaki “şurdaki” (M13/ 204), çöldeki (M17/ 41), önündegi “önündeki” (M22/ 18), evdeki (M26/ 15), berikinler “berikiler” (M27/ 109), burdaki (M28/ 12), buraninki (M37/ 104).

2.2.2.2. SIFATLAR

İsimlerden önce gelerek onları niteleyen nasıl olduklarını gösteren veya çeşitli yönlerden belirten sözlerdir (Korkmaz, 2007: 333). Sıfatların iki temel işlevi vardır: varlıkları nitelemek ve varlıkları belirtmek. Bu nedenle sıfatlar, niteleme ve belirtme sıfatları olmak üzere iki başlık altında incelenmektedir:

2.2.2.2.1. Niteleme Sıfatları

Niteleme sıfatları; canlı, cansız varlıkların renk, şekil, biçim, koku, mesafe, huy, alışkanlık, yetenek, beceri gibi türlü dış ve iç özelliklerini bildiren sıfatlardır (Korkmaz, 2007: 361). Ceyhan ağızlarında niteleme sıfatlarının kullanımı geniş bir alana sahiptir ve Standart Türkiye Türkçesinden farkı yoktur:

ğanlı “kanlı” (M1/ 2), eski (M1/ 3), ufağ (M1/ 7), duTğun “tutkun” (M1/ 95), göca “koca” (M1/ 97), efendi (M1/ 118), ğuru “kuru” (M3/ 3), yeşil (M3/ 96), sarı (M3/ 104), beyaz (M3/ 104), ala “kırmızı” (M3/ 129), ĩ “iyi” (M4/ 7), temiz (M4/ 7), āca “beyaz” (M4/ 32), ēyi “iyi” (M6/ 11), merT “mert” (M6/ 16), sağallı (M6/ 48), cahil (M6/ 52), dōru “doğru” (M6/ 64), yeni (M6/ 77), yüce (M7/ 107), souğ “soğuk” (M8/ 97), yoluğ (M8/ 140), esgi “eski” (M12/ 4), süTlü “sütlü” (M13/ 94), güÇcük “küçük” (M13/ 129), siyah (M13/ 177), sağaT “sakat” (M14/ 28), yünsek “yüksek” (M14/ 85), böyük “büyük” (M14/ 94), uzun (M15/ 37), kiraz (M17/ 61), ğırmızı “kırmızı” (M17/ 120), mefasız “vefasız” (M17/ 145), açığ (M19/ 87), geniş (M19/ 88), kötü (M22/ 40), ufağ (M22/ 65), iyi (M24/ 56), güzel (M26/ 23), küçük (M26/ 28), ğaranlık “karanlık” (M27/ 11), acı (M27/ 67), ayrı (M27/ 101), deışik “değişik” (M29/ 69), özel (M29/ 122), ĩ “iyi” (M30/ 72), ağ “beyaz” (M31/ 113), vağıTsız “vakitsiz” (M34/ 103), cahil (M35/ 55), löküs “lüks” (M36/ 1), genç (M36/ 92).

2.2.2.2.2. Belirtme Sıfatları

İsimleri sayı, soru, belgisizlik, işaret yönleriyle belirten sıfatlardır. Belirtme sıfatları, belirtme şekillerine göre dört kategoride incelenir: işaret sıfatları, soru sıfatları, belirsizlik sıfatları ve sayı sıfatları.

2.2.2.2.2.1. İşaret Sıfatları

İsimleri işaret etme yoluyla belirten sıfatlardır. Ceyhan ağızlarında bu sıfat çeşidinin ortaya çıktığı örnekler şunlardır:

bu köy (M1/ 4), *şu halı* (M3/ 129), *hu ğadar* “şu kadar”(M3/ 90), *öteki* çocū “öteki çocuğu” (M6/ 75), *şū* mumbarın (M15/ 204), *o ğadın* (M20/ 35), *ötegi* ğardaşının “öteki kardeşinin” (M27/ 6), *öbür* ğardeşim (M7/ 27).

2.2.2.2.2. Soru Sıfatları

Soru sıfatları, varlıkları soru yoluyla belirten sıfatlardır. Ceyhan ağızlarında bu sıfat çeşidinin ortaya çıktığı örnekler şunlardır:

kaç dönüm (M11/ 68), *ğaç* liralığ “kaç liralık” (M15/ 150), *hangi* okul (M22/ 43), *kaçıncı* ayda (M40/ 42), *kaçıncı* senede (M40/ 42).

2.2.2.2.3. Belirsizlik Sıfatları

Nesneleri belirsiz olarak bildiren sıfatlara belirsizlik sıfatı denir. Ceyhan ağızlarında bu sıfat çeşidinin ortaya çıktığı örnekler şunlardır:

bi şey (M1/ 17), *her* evde (M1/ 108), *biraz* bulgur (M5/ 19), *birez* irimik “biraz irimik” (M5/ 20), *biráz* salça (M5/ 28), *tam* ğaz (M8/ 120), *dđer* vezire “diğer vezire” (M19/ 150), *bazı* köylerde (M20/ 46), *azıcık* duz “azıcık tuz” (M21/ 75), *hêçbir* şey “hiçbir şey” (M23/ 63), *bütün* evler (M28/ 5), *biğaç* Tane “birkaç tane” (M28/ 78), *birğaç* gün (M28/ 104).

2.2.2.2.4. Sayı Sıfatları

Sayı sıfatları nesnelere sayılarını bildirmek suretiyle belirten kelimelerdir. Sayı sıfatları nesnelere sayı bakımından ya yalnız adet olarak ya dereceli olarak ya bölük bölük ya parça halinde veya topluluk şeklinde belirtirler (Ergin, 2004: 249). Sayı sıfatları bu görevlerine göre çeşitli gruplara ayrılmaktadır:

2.2.2.2.4.1. Asıl Sayı Sıfatları

Varlıkların sayısını adet olarak belirten sayı sıfatlarıdır. Asıl sayı sıfatları, Ceyhan ağızlarında şu örneklerde görülebilir:

bir hafta (M1/ 22), *dörT* gün (M1/ 23), *beş* gün (M1/ 23), *iki bin* lira (M1/ 62), *yüz* dönüm (M1/ 102), *kırk* gün (M3/ 32), *yedi* gız (M3/ 55), *otuz* doumlu “otuz doğumlu” (M6/ 59), *on üç* parça (M10/ 20), *bin* dönüm (M15/ 36), *dokuz* gişi “dokuz kişi” (M17/ 3), *iki* ölüm “iki oğlum” (M20/ 50), *on beş* gün (M28/ 100), *yirmi* yaşında (M31/ 4), *kırh* sene “kırk sene” (M31/ 5), *doksan* gün (M31/ 48), *üç* bacı (M32/ 78), *aTmış* millon “atmış milyon” (M34/ 212), *yetmiş bir* yaşında (M39/ 1), *bi* dāre “bir daire” (M40/ 4).

2.2.2.2.2.4.2. Sıra Sayı Sıfatları

Sıra sayı sıfatları, varlıklardaki derecelenme sırasını ifade eder. Asıl sayı sıfatlarına +inci, +uncu, +üncü eklerinin getirilmesiyle elde edilen sıra sayı sıfatlarının, Ceyhan ağızlarındaki örnekleri şu şekildedir:

üçüncü çayı (M6/ 31), *birinci* ğadına (M7/ 42), *onuncu* aya (M28/ 4), *ikinci* sulTan hamiT (M30/ 6).

2.2.2.2.2.4.3. Üleştirme Sayı Sıfatları

Üleştirme sayı sıfatları, varlıkların sayısını bölük bölük gösteren ve asıl sayı sıfatlarına +er, +şer ekinin eklenmesiyle elde edilen bir sıfat türüdür. Bu sıfatların Ceyhan ağızlarındaki örnekleri şu şekildedir:

beşer biñ liraýa (M1/ 56), *yedişer biñ* liraýa (M1/ 56), *ikişer biñ* lireya (M1/ 57), birer (M22/ 63).

2.2.2.2.2.4.4. Kesir Sayı Sıfatları

Kesir sayı sıfatları, varlıkların parçalarını gösteren sıfatlardır. Ceyhan ağızlarında kesir sayı sıfatlarının örnekleri şu şekildedir:

yarım insan (M19/ 157), *iki buçuk* yaşında (M21/ 46).

2.2.2.2.2.4.5. Topluluk Sayı Sıfatları

Bir varlık topluluğu ifade eden topluluk sayı sıfatları asıl sayı sıfatlarına +z ekinin getirilmesiyle elde edilir (Yıldırım, 2006: 193). Ceyhan ağızlarında topluluk sayı sıfatlarının örnekleri şu şekildedir:

ëkiz çocuum “ikiz çocuğum” (M23/ 92).

2.2.2.3. ZARFLAR

Zarflar, fiillerden, sıfatlardan, sıfat- fiillerden ve zarf niteliğindeki sözlerden önce gelerek onları zaman, yer, yön, nitelik, durum, azlık- çokluk bildirme, pekiştirme ve sorma gibi çeşitli yönlerden etkileyip değiştirerek anlamlarını belirgin duruma getiren sözlerdir (Korkmaz, 2007: 451). Tanımdan da anlaşılacağı üzere zarflar; kendilerinden gelen kelimenin anlamında meydana getirdikleri değişmeye göre yer-yön zarfları, zaman zarfları, durum zarfları, azlık-çokluk zarfları ve soru zarfları olmak üzere beş çeşittir. Ceyhan ağızlarında zarf çeşitleri şu şekildedir:

2.2.2.3.1. Yer Yön Zarfları

Fiilleri yer veya yön bakımından belirten sözcüklerdir. Ceyhan ağızlarında yer yön zarfı örnekleri şu şekildedir:

geri döndük (M3/ 22), *girdi içeri* (M3/ 65), *aşşā* gelirdi (M3/ 121), *yoğarı* vurusuñ “ yukarı götürürsün” (M8/ 67), *öte beri* dönderisiñ (M12/ 41), *çıkıñ* baam *dışarı* “çıkın bakayım dışarı” (M12/ 59), *ileri* aTdı (M32/ 204), *öte* debelendi (M34/ 74), *beri* debelendi (M34/ 74).

2.2.2.3.2. Zaman Zarfları

Kendisinden sonra gelen kelimenin anlamını zaman bakımından belirginleştiren zarflardır (Yıldırım, 2006: 194). Ceyhan ağızlarında zaman zarfı örnekleri şu şekildedir:

evelce “evvelce” (M1/ 32), akşam (M1/ 37), şimdi “şimdi” (M1/ 40), yazıñ (M1/ 44), esgiden “eskiden” (M1/ 98), yazın (M1/ 109), gışıñ (M1/ 109), şimdi (M1/ 118),

hindu “şimdi” (M3/ 26), sabalā “sabahleyin” (M3/ 40), hindi “şimdi” (M3/ 41), ğışın “kışın” (M3/ 67), sonura “sonra” (M3/ 66), önce (M5/ 7), sabalañ “sabahleyin” (M5/ 42), sonra (M6/ 4), derhal (M6/ 8), hemen (M6/ 28), böön “bugün” (M6/ 86), önceden (M7/ 58), yine (M7/ 102), gece (M8/ 4), soñura “sonra” (M8/ 127), güzün (M8/ 138), sabah (M10/ 25), āşam “akşam” (M10/ 25), sabanañ “sabahleyin” (M10/ 28), sonra “sonra” (M13/ 119), Zabān “sabah” (M13/ 125), gece (M13/ 157), Zabanāñ “sabahleyin” (M13/ 228), āşamdan “akşamdan” (M13/ 332), boon “bugün” (M14/ 45), şindik “şindi” (M15/ 9), ikindilē “ikindi vakti” (M15/ 77), öylen “öğlen” (M15/ 173), erken (M16/ 94), öylenlin “öğlenleyin” (M20/ 86), şafalā “şafak vakti” (M36/ 31), hemen (M37/ 41), önce (M38/ 1), hindim “şimdi” (M38/ 6), ötöön “düden önceki gün” (M39/ 121), yarın (M39/ 124).

2.2.2.3.3. Durum Zarfları

Durum zarfları; fiillerin özelliklerini, niteliğini, durumunu ve tavrını bildiren zarflardır. Ceyhan ağızlarında durum zarflarına şu örnekler gösterilebilir:

güzel olurduñ “güzel olurdu” (M1/ 34), *öyle* böyür “öyle büyür” (M3/ 31), *höyle* görürkana “şöyle korurken” (M3/ 63), *erezil* oldum “rezil oldum” (M3/ 80), *böle* söylemiş “böyle söylemiş” (M4/ 41), *bēraber* bişiririk “beraber pişiririz” (M5/ 23), *güzelce* dōrarık “güzelce doğrarız” (M5/ 37), *yayan* gedemem (M6/ 26), *iyi* görüyorum (M6/ 75), *tertemiz* eTmiş (M7/ 7), *eyi* davrandık “iyi davranırdık” (M7/ 50), *iyi* davrandım (M7/ 51), *zor* duruyo (M8/ 5), *ayrı* yayılır (M8/ 71), *yavaş* geTmem “yavaş gitmem” (M8/ 121), *şöle* geliyor “şöyle geliyor” (M11/ 98), *mutlu* yaşayız “mutlu yaşıyoruz” (M12/ 1), *zorunan* yetişdi “zorla yetişti” (M13/ 205), *azgın* duruyor (M13/ 219), *bozuk* yürürdün “bozuk yürürdü” (M14/ 21), *sıkıca* doladı (M16/ 165), *daTlı* öter “tatlı öter” (M17/ 99), *mudlu* geçinip “mutlu geçinip” (M20/ 77), *pis* ğokar “pis kokar” (M34/ 116), *ēce* yoğarıya bālamış “iyice yukarıya bağlamış” (M34/ 169), *böyük* bulunca “büyük olunca” (M38/ 100), *habarsız* geldi “habersiz geldi” (M38/ 113), *gözel* oldu “güzel oldu”(M40/ 115).

2.2.2.3.4. Azlık Çokluk Zarfları

Azlık çokluk zarfları; miktar, ölçü ve derece ifade eden zarflardır. Ceyhan ağızlarında azlık çokluk zarflarına şu örnekler gösterilebilir:

en efendi köy (M1/ 118), *biz de o ādeT youdu hiç* (M3/ 49), *bilmem hēç* “hiç” (M3/ 52), *çok* erezil oldum *çok* (M3/ 80), *epey* bi çuval eTdin mi geleP yaparsıñ (M3/ 154), *biraz* bulgur gıoyarım (M5/ 19), o *daha* olgun (M6/ 78), *pek* ilgilenmiyiz (M9/ 16), *fazla* isTemiyom (M19/ 108), *dā* deñişikdi “daha” (M38/ 39).

2.2.2.3.5. Soru Zarfları

Soru zarfları, fiilin anlamını soru yoluyla belirten zarflardır. Ceyhan ağızlarında soru zarflarına şu örnekler gösterilebilir:

niye içecēm (M2/ 20), *nasıl* getirecek (M3/ 72), *neden* (M3/ 86), *niyē* (M6/ 24), *n ādar* dedim “ne kadar” (M6/ 84), *ne* yatıyoñ “neden yatıyorsun” (M7/ 103), *neye* gediyoñ “niye gidiyorsun” (M11/ 53), *n āal* dövüş ümüşler “nasıl dövüşmüşler” (M39/ 76).

2.2.2.4. ZAMİRLER

Nesneleri işaret ve temsil suretiyle karşılayan kelimelerdir (Ergin, 2004: 262). Ceyhan ağızlarında zamirler; kişi zamirleri, dönüşlülük zamirleri, işaret zamirleri, soru zamirleri, belirsizlik zamirleri olmak üzere beş çeşittir:

2.2.2.4.1. Kişi Zamirleri

Kişi zamirleri, varlıkları şahıslar hâlinde ve temsil suretiyle karşılayan kelimelerdir (Ergin, 2004: 265). Ceyhan ağızlarında kişi zamirleri ve bunların isim hâl eki almış şekilleri şu şöyledir:

	Yalın Hâli	İlgi Hâli	Yükleme Hâli	Yönelme Hâli	Bulunma Hâli	Çıkma Hâli
Teklik 1. Kişi	ben	benim beniñ	beni	baña/ bana bena/ baa	bende	benden
Teklik 2. Kişi	sen	seniñ	seni	saña / sana saa		senden
Teklik 3. Kişi	o	onuñ onun	onu	oa		ondan
Çokluk 1. Kişi	biz	bizim biziñ	bizi	bize		bizden
Çokluk 2. Kişi	siz	siziñ sizin		size		
Çokluk 3. Kişi	onnar	onnariñ	onnarı	onnara	onnarda	

Tabloda görülen yapılara ilişkin örnekler:

Teklik 1. Kişi:

benim (M1/ 24), ben (M1/ 55), beni (M3/ 62), benden (M8/ 189), baa “bana” (M11/ 71), bende (M24/ 36), bana (M32/ 9), baña (M32/ 66), beniñ “benim” (M34/ 80), bena “bana” (M38/ 64).

Teklik 2. Kişi:

sen (M1/ 64), seni (M1/ 126), saña (M2/ 8), seniñ (M3/ 26), saa “sana” (M13/ 52), senden (M27/ 15), sana (32/ 181).

Teklik 3. Kişi:

o (M1/ 19), onun (M1/ 85), onuñ (M4/ 19), oa “ona” (M8/ 95), ondan (M27/ 20), onu (M32/ 107).

Çokluk 1. Kişi

biz (M1/ 14), bizim (M1/ 77), bize (M3/ 75), bizden (M11/ 4), bizi (M13/ 223), biziñ (M24/ 21).

Çokluk 2. Kişi:

siz (M4/ 25), sizin (M14/ 118), siziñ (M20/), size (M32/ 56).

Çokluk 3. Kişi:

onnar (M1/ 14), onnarı (M3/ 130), onnarın (M15/ 48), onnarda (M25/ 38), onnara (M25/ 65).

2.2.2.4.2. Dönüşlülük Zamirleri

Dönüşlülük zamirleri; kişi zamirlerinden daha kuvvetli bir anlam taşıyan ve onları anlamca katmerli kılan pekiştirilmiş bir tür kişi zamirleridir (Korkmaz, 2007: 414). Ceyhan ağızlarında dönüşlülük zamiri “gendi” biçimindedir. Ötümsüz şekline nadir rastlanmaktadır.

gendi (M1/ 42), kendi (M3/ 31), gendileri (M14/ 30), gendim (M16/ 128), gendisini (M19/ 17), gendimiz (M19/ 66), gendilerine (M20/ 70), gendine (M25/ 73), kendini (M30/ 76), gendilere (M32/ 15), gendiniz (M32/ 63), kendinin (M32/ 63), gendini (M32/ 204).

2.2.2.4.3. İşaret Zamirleri

İnsan dışındaki varlıkların yerini tutan zamirlerdir. Ceyhan ağızlarında işaret zamirleri ve bunların isim hâl eki almış şekilleri şu şöyledir:

Yalın Hâli	İlgi Hâli	Yükleme Hâli	Yönelme Hâli	Bulunma Hâli	Çıkma Hâli
bu	bunun bunuñ	bunu buñu buu buyu	buna buña bua	bunda	
şu şö		şüyu			
o	ona	oñu onu oni			
bunnar bunlar bınlar	bunların bunnarın	bunnarı	bunnara		bunnardan
onları onnarı	onnarın	onnarı			

Tabloda görülen yapıların örnekleri

o (M1/ 36), bunu (M1/ 65), bunun (M1/ 67), şüyu “şunu” (M1/ 67), buyu “bunu” (M1/ 67), bunuñ (M1/ 114), onu (M1/ 119), bu (M3/ 24), şö “şu” (M4/ 45), bunnar “bunlar” (M5/ 6), buna (M6/ 73), ona (M8/ 41), oñu (M8/ 128), bunnarıñ “bunların” (M8/ 157), bua “buna” (M9/ 31), bunların (M10/ 17), buñu (M11/ 97), onları (M13/ 8), oni “onu” (M13/ 72), bunnara “bunlara” (M13/ 150), bunnarı “bunları” (M25/ 127), onnarı “onları” (M25/ 128), bunnardan “bunlardan” (M28/ 2), şu (M32/ 32), bunnarın “bunların” (M32/ 78), buña (M32/ 191), bınlar “bunlar” (M37/ 88), onları (M37/ 114), buñu (M39/ 117).

2.2.2.4.4. Soru Zamirleri

Soru zamirleri; varlıkları soru şeklinde karşılayan, onları soru şeklinde ifade eden kelimelerdir (Yıldırım 2006: 198). Ceyhan ağızlarında soru zamirleri ve bunların isim hâl eki almış şekilleri şu şöyledir:

Yalın Hâli	İlgi Hâli	Yükleme Hâli	Yönelme Hâli	Bulunma Hâli	Çıkma Hâli
kim	kimin kimiñ	kimi			
ne nè ney			nereye nèreye nere	nerde nèrde nerede	nerden

Tabloda görülen yapıların örnekleri

kim (M1/ 65), ne (M1/ 106), nè (M4/ 19), ney (M4/ 48), nerden (M6/ 7), nereye (M7/ 47), neyken “neyle” (M8/ 151), nerde (M10/ 44), nere (M12/ 31), kimin (M15/ 43), nèreye (M17/ 90), kimiñ (M19/ 12), kimi (M19/ 12), nerden (M 32/ 110), neler (M32/ 174), nerede (M38/ 160).

2.2.2.4.5. Belirsizlik Zamirleri

Kişileri ve nesnelere belirsiz olarak ifade etmeye yarayan zamirlerdir. Ceyhan ağızlarında kullanılan belirsizlik zamirleri örnekleri şu şekildedir:

kimse (M1/ 18), herkes (M1/ 37), herkez “herkes” (M1/ 103), bi “bir” (M3/ 138), hePisi (M4/ 21), hêç biri (M4/ 27), hepsi (M4/ 55), hepsi (M5/ 43), hergeş “herkes” (M6/ 37), biri (M10/ 35), hiç biri (M10/ 36), kimisi (M13/ 208), birileri (M19/ 47), bazıısını (M25/ 88), birisi (M26/ 4).

2.2.2.5. EDATLAR

Tek başlarına anlamları olmayan, ad ve ad soylu kelime ve kelime gruplarından sonra gelerek anlam bakımından bunlarla sıkı sıkıya bağlı bulunan, gramer bakımından onlara hâkim olan ve eklendikleri kelimeler ile cümlenin öteki kelimeleri arasında çeşitli anlam ilişkileri kuran görevli sözcüklerdir (Korkmaz, 2007: 1052).

İsimlerden sonra gelerek bağlı olduğu isim ile cümlenin diğer unsurları arasında zaman, mekân, yön, tarz, benzerlik, başkalık gibi açılardan ilgiler kurmaya yarayan unsurlardır (Hacıeminoğlu, 1974: 1). Ceyhan ağızlarında kullanılan başlıca edatlar şunlardır: *diye*, *deye*, *dêye*, *diyi*; *gibi*, *gimi*, *ğımı*, *kimi*, *gimmi*; *geyri*, *keyri*, *keyrin*; *bile*, *ğadar*, *ğadar*; *eveli*, *evel*; *için*, *uçu*, *içün*; *döru*; *beri*; *göre*; *sonra*.

diye/ deye/ dêye/ diyi

“Namına, için, nedeniyle, -den dolayı, amacıyla, adına” anlamlarını taşıyan *diye* edatı, isimlerin yalın halleri ile birleşir. Ceyhan ağızlarında kullanılan *diye* edatının örnekleri şu şekildedir:

ādeT diye bi şey ğalmadı. (M1/ 62), gene ğız oldu deye. (M3/ 77), fâkir diye ğoca anamı vermişler, dedeme. (M13/ 28), ōnüyü deller, öldürdük dêye. (M14/ 108), kimse ōlan dourdum diyi sevinmesiñ diyır hã (M16/ 99), onun için şehirde iyi okulda okidim diye göçüyolar. (M22/ 42), ondan sonra biz dñnemezdik iş dutacāK dêye. (M23/ 28), sen bu yanna geçme, ben bu yanna geçme dêye. (M27/ 90), dā onnar da ğarşılamağa gedyór, aaT deye, ālicağlar. (M29/ 85), yeen birinde gine böyle sisne diye bi köy var. (M34/ 35).

gibi/ gimi/ kimi/ ğımı/ gimmi

“Benzerlik, eşitlik, tezlik, olasılık” anlamları taşıyan *gibi* edatı, isimlerin yalın halleri ile birleşir. *gibi* edatının Ceyhan ağızlarında *gimi*, *kimi*, *ğımı*, *gimmi* şekillerine de rastlanmaktadır. Ceyhan ağızlarında kullanılan *gibi* edatının örnekleri şu şekildedir:

yazıñ bura pilaj gibi çor çocuk allā şey gibi suýun içinden çıkmaz ördek gibi. (M1/ 44), yūka gibi açārsıñ. (M5/ 9), kebab gibi ğızarır, yenir. (M12/ 42), ğapılarına duTma gimi dedeme veriKler ğoca anamı. (M13/ 30), ğışıñ buz gimi. (M13/ 60), bir ğız var, erkek gimi demişler yāni, çalışğan demişler. (M13/ 133), āyı beş _ altı yaşlı boā gibi. (M14/ 62), onu ğaşşına üsdüne ağıdırsıñ o bulamaç gibi. (M21/ 62), benim bābam tarafı bābamğıl çiflik kimi zengin _ idi. (M23/ 46), aynı şimdi ğaneverçi gibi ğaneverçe de zor _ udu. (M31/ 143), bōle arkadaş gimmi yaşlı kişilerden, bi dōle

çıkallar. (M34/ 26), bi tualete oturmuş gibi hâşa burdan, aşşâ oturim, dedim. (M34/ 70).

Ceyhan ağızlarında *gibi* edatı; zamirlerin ilgi, yükleme ve yalın hâlleri ile de birleşebilir:

sizin gimi yayla yok ğızım. (M23/ 18), adamlar aynı bizim gimi (M32/ 54), amanın, ğaryola ğırmızı yorğanın üsdüne oldū ğımı yāmır yādı. (M23/ 119).

geyri/ keyri/ keyrin

Bu edat “sonra” anlamını taşıyan bir çekim edatı olup -DAn ayrılma hâli ekiyle kullanılır (Aşcı, 2016: 191).

ondan keyri bi kırkı şey _ olurdu. (M3/ 33), ondan keyri yur arıdırsıñ tertemiz hiç bi şey ğalmaz. (M21/ 40), ondan geyri abdal dım dım dım kesene bereket (M24/ 84), şerbeTden sōra şeyden keyri o ğız orda dayısığilde ğalıyī. (M27/ 42), ondan keyri ğuzu keseriñ desem söz vermeyēñ (M40/ 30), ondan keyrin tüm para gelir. (M24/ 87).

ğadar/ kadar

“Zaman, ölçü, benzerlik, karşılaştırma, yaklaşıklık, aşırılık” anlamlarını taşıyan ve isimlerin yalın hâlleriyle birleşen *kadar* edatının; *ğadar* şekillerine de rastlanmaktadır. Bu edatın örnekleri şu şekildedir:

bu ğadar baĥTın dedim. (M15/ 91), bu ğadar pare nerden oldu yahu, dedi. (M25/ 48), yienim ğaragol ğadar hükmü var adamın. (M34/ 85), bu kadar yāni şeymiş yāni adamlar. (M35/ 12), şimdi şu ğadar ğavun ateş paha. (M38/ 180).

Ceyhan ağızlarında *ğadar* edatı isimlerin yönelme hâlleriyle de birleşir:

tē ğayseri pınarbaşına ğadar uzanmış adamlar. (M4/ 11), şimdi biñ dokuz yüz otuz dörde ğadar (M11/ 48), sabā ğadar suyun içinde yaTdık. (M31/ 61)

Ceyhan ağızlarında *ğadar* edatı, isimlerin ilgi hâli ile de birleşir:

derse geldi miydiñ benim ğadar hiç bilen olmazdı. (M14/ 18).

için/ uçu / uçū/ çun/ için

“Amaç- sonuç, neden-sonuç, -den dolayı” anlamlarını taşıyan ve isimlerin yalın hâlleri ile birleşen *için* edatının; *uçu*, *uçū*, *için* şekillerine de rastlanmaktadır. Bu edatın örnekleri şu şekildedir:

yiyecekler için bir gamyon gediyeK işde gırıkana. (M13/ 185), onu derilere basardık, gışın yemeK uçu. (M21/ 36), herkes göçüyör, çocūnu o şeyde okutmak için. (M22/ 34), çadırı böyle şey yapallardı, ganaTlarını birbirine yapışdıрмаK, dikmek için. (M34/ 25).

Ceyhan ağızlarında *için* edatı, isimlerin iyelik üçüncü kişisi ile de birleşir:

yāni şindi avşarlar bir ucu onnara tokañdı için yāni demişler ki beraber olaK demişler. (M4/ 51), geçtikleri için, mesela garadenizde yörük bulmamazsın. (M11/ 18).

Ceyhan ağızlarında *için* edatı, zamirlerin ilgi hâli ile de birleşir:

onun uçu diyir at şindi davılın sesini duydu diyir ...(M10/ 61), olanlar avradının uçū can veriyollar. (M16/ 102), onun için şehirde iyi okulda okidim diye göçüyolar. (M22/ 42), ayıp yā onun çun gonusmadım. (M30/ 125).

dōru

Yer ve zaman bakımından “yönelme ve yaklaşıklık” anlamını taşıyan *dōru* edatı, isimlerin yönelme hali ile birleşir:

adamı servetiyle geçirmiş baklalıya, toroslara dōru çekmiş geTmiş adam. (M8/ 59), anca geliller ikindine dōru. (M33/ 15), gapıyı açıveriyi doñuz öte taraFa dōru gaçıyi (M34/ 192).

beri

“Eylemin başlangıcını ve çoğu zaman da sürmekte olduğunu” anlamını taşıyan *beri* edatı, isimlerin çıkma hâli ile birleşir. Bu edatın örnekleri şu şekildedir:

o zamandan beri muTlu yāşāyız. (M12/ 1), biz çocukluğdan beri ne gördüysek ne yapıysak inekneñ, tanaynañ, çifciliyneñ hepsī geçdi. (M23/ 17), yetmiş ikiden beri evliyiz ğuzum. (M40/ 41).

göre

“Karşılaştırma” anlamı taşıyan *göre* edatı, isimlerin yönelme hâli ile birleşir. Bu edatın örnekleri şu şekildedir:

yāni aslında esgi ğurallara göre esgiden biz çocukgen yāni üç gün ölü evinden yāni hēç bi şey bişmezdi. (M22/ 57).

sonra/ sōna/ soñra/ sonna

“Zaman” anlamı taşıyan ve çoklukla isimlerin ayrılma hâli ile birleşen *sonra* edatının; *sona*, *soñra*, *sonna*, *sōna* şekillerinde de rastlanmaktadır:

ondan sōna verdiler bunu. (M13/ 147), yā ondan sonra orda adamıñ biri şey, hācı biri de icgici. (M13/ 149), gece işde salon daıldıkTan soñra taksiye bindiriller. (M15/ 13), ondan sōra bu orda şey _edermiş durar _ımış. (M27/ 23), ordan tekerlerdi ğūzel ondan sonna dikkiden sōna, ğaldırıldı. (M34/ 34).

2.2.2.6. ÜNLEMLER

Ünlemler, söz içinde konuşanın acıma, beğenme, sevinç, korku, çaresizlik, şaşkınlık, üzüntü, dua, hayret, pişmanlık, kıskançlık, özlem gibi çok çeşitli duygu ve heyecanlarını etkili ve kısa bir şekilde anlatmaya; karşısındakilere seslenmeye, çağırmaya, cevap vermeye, göstermeye, sormaya, onları onaylamaya, redde veya tabiattaki sesleri taklit yolu ile kelimeler türetmeye yarayan bir söz türüdür (Korkmaz, 2007: 1140). Ceyhan ağızlarında ünlemler; asıl ünlemler, seslenme ünlemleri, sorma ünlemleri, gösterme ünlemleri, cevap ünlemleri olarak sınıflandırılabilir.

2.2.2.6.1. Asıl Ünlemler

His, heyecan, sevinç, üzüntü, nefret gibi ruh hallerini ifade eden ünlemlerdir. Ceyhan ağızlarında asıl ünlemler; “abīy, āh, yāv, ā, yā, amman, hā, eyvāh, ābāv, āhā,

ābō, hā, aman, ahā, āy, abōv, amanın, yahu, āmān, ābıy, hō, bē” dir. Bu ünlemlerin örnekleri şu şekildedir:

abıy, onu nerden bīlēñ ben ğızım! (M3/ 3), soğTun mıydı āh! (M6/ 3), yāv sen bu lafi nerden alıyoñ diyollar! (M6/ 7), ā gözünü sevdiim o deriden olacağ şindi bi çomaç yaPacāñ! (M8/ 75), yā dayı bu yenir mi dedi yā! (M8/ 82), aha (M9/ 11), amman dedim hā, o ğır beygirin ğuyrūnun altına şeyi ğaçırma, dizgini ğaçırma! (M11/ 99), eyvāh dedim ben! (M11/ 108), ābāv biziki çok fenaydı çök! (M13/ 108), kimse görmemişler yāv! (M14/ 26), āhā demiş, şeyler sizin düşmanlarıñız geldī! (M14/ 118), ābō ben de dinliyīm! (M15/ 146), kimse olan dourdum diyi sevinmesiñ diyır hā! (M16/ 99), aman ğurban olım kimse duymasıñ, bunun gerē yoğ, dedi! (M19/ 83), ahā şu avrad yolda bi erkek _ ossun ğarşı yola geçemezdi! (M20/ 58), hindi unuTduğ āy ğızım! (M21/ 7), abōv yāmır başladı! (M23/ 117), amanın ğaryola ğırmızı yorğanın üsdüne oldu yāmır yadı! (M23/ 119), hā samsına da aydından geTmişler! (M24/ 10), bu ğadar pare nerden oldu yahu dedi! (M25/ 48), āmān ālāşā ālāşā öldük! (M27/ 138), orda hō başlar iki ğişi ālameyā! (M29/ 90), bē yapış bacıñ arğasından yapış, düşmē. (M33/ 9), abāv bunnarı bir geri ğovdu! (M38/ 32), ābıy anam! yaş bile geTdi ğüzüm. (M40/ 110).

2.2.2.6.2. Seslenme Ünlemleri

Seslenme ünlemleri hitap ve çağırılarda kullanılır. Asıl ünlemler gibi sevinç, üzüntü, şaşkınlık, hayıflanma gibi his ve duygu bildirmeyen ünlemlerdir. Seslenme ünlemleri çok kez, seslenen, kendine hitap edilen kimseler ile kullanılır (Korkmaz, 2007: 1174).

önce tavī temizliyoğ cānım ! (M5/ 24), bir ğün ben dedim olum, ben yayan gedemem! (M6/ 26), lān şey yā! o başbağan yardımcısydı. (M6/ 76), lēn ne ğırdı! (M8/ 216), ülen! çocuklu ğarıyı ğöfer mi olur mu? (M12/ 46), dayī! osman dayım ölmüş. (M14/ 95), ulā açıñ dedim! (M15/ 137), ānām diyúr! (M17/ 21), nereye gidiyoñ bācī! (M17/ 90), ülen ğarı! dedim. (M28/ 115), cennēt, cennēt cennētim! (M33/ 84).

2.2.2.6.3. Sorma Ünlemleri

Soru maksadıyla kullanılan ve soru bildiren ünlemlerdir. Ceyhan ağızlarında kullanılan sorma ünlemleri örnekleri şu şekildedir:

hani gēnc, evlenince gidiyū ya (M1/ 75), hanī buraya geldiler, ekiñ aldılar üçte birine (M11/ 78).

2.2.2.6.4. Gösterme Ünlemleri

Birini veya bir şeyi işaret etmek veya göstermek için kullanılan ünlemlerdir. Ceyhan ağızlarında kullanılan başlıca gösterme ünlemleri; işde, tē, daha, tā ‘dır. Bu ünlemlerin örnekleri şu şekildedir:

sōra da gelin olduğ işde. (M3/ 7), gece işde salon daıldığTan sonra taşsiye bindiriller. (M15/ 13), tē buradan duT mesela hatay gırığkāndan falan oralardan duT, tē gāyseri pınarbaşına gadar uzanmış adamlar. (M4/ 11), isTanbulda daha arıyollar diyór daha gardaşları diyór. (M15/ 84), yani bu bölge her taraFı sel alıyor mesela tā cebre ossun. (M37/ 89), tā şu biziñ köyün dibine gadar geldi. (M37/ 90), bir götürdüm ō avratlar gidiyō tē ben nerede galyom. (M38/ 160).

2.2.2.6.5. Cevap Ünlemleri

Bir durumu onaylamak veya reddetmek amacıyla kullanılan ünlemlerdir. Ceyhan ağızlarında kullanılan başlıca cevap ünlemleri; hı, heyye, he, evet, yok, tamam, hayır, he ya, yo, yoğ ‘tur. Bu ünlemlerin örnekleri şu şekildedir:

hī bi avşarlar var şurda. “evet bir avşarlar var şurada” (M1/ 19), ağraba evlilī, heyye “akraba evliliği evet” (M3/ 2), he var ıdı. “evet vardı” (M3/ 23), heyyē, iki sene galdığ orda. “evet, iki sene kaldık orada” (M3/ 119), hē, aPTallarnañ dahi. “evet, aptallarla dahi” (M4/ 2), ēveT ēveT yüksüK çorbasına manTı diyollar. (M5/ 5), yoğ en böyü vardı. (M6/ 58), tamam dedim o zaman. (M6/ 97), hayır, çekiyoñ onu. (M7/ 61), yoğ, beleş. (M7/ 85), yıkılıyı, gızamıkmiş hastalığ he ya “yıkılıyor, kızamıkmiş hastalık evet ya” (M14/ 55), evet, bâbamgil de dōma büyüme buralı yāni. (M18/ 2), yoğ ilginç işde gālabalık. (M29/ 105), ana bi şey yoğ diyür. (M37/ 43).

2.2.2.7. BAĞLAÇLAR

Bağlaçlar; kelimeleri, kelime gruplarını, cümleleri ve kimi zaman da paragrafları şekil ve anlam bakımından birbirine bağlayan ve yükledikleri işlevler ile bağlandıkları sözler arasında türlü anlam ilişkileri kuran gramer öğeleridir (Korkmaz, 2007: 1091). Bu kelime türü; çoğunlukla kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri; sıralama, karşılaştırma, denkleştirme, üsteleme, nöbetleşme, şart, sebep, sonuç, ihtimal, açıklama, benzerlik ilgisiyle birbirine bağlarken kimi zaman da üzerine geldiği kelimeyi kuvvetlendirme görevi üstlenir (Yıldırım, 2006: 204). Ceyhan ağızlarında bağlaçlar çeşitleri şu şekildedir:

2.2.2.7.1. Sıralama Bağlaçları

Arka arkaya gelen kelime, kelime grubu ve cümleleri anlam ve görev yönünden birbirine bağlayan bağlaç çeşididir. Ceyhan ağızlarında sıralama göreviyle kullanılan bağlaç “ve, ile” dir. Sıralama bağlaçları ile ilgili örnekler şu şekildedir.

geniş bir ayle, varlıklı ve köklü bir ayle. (M19/ 88).

“ile” kelimesi edat olarak kullanıldığında -nañ/ -neñ, -nen, -leñ şeklinde ekleşmiş durumdadır:

ondan sōra bizim yien muammer, çökeleKneñ soan aldım. (M8/ 80), onnar davara geder, helimeyleleñ rabiya var. (M8/ 123), ceriTnen çerkez, beş altı tene, on tene de kürT var, azınlıgTa. (M15/ 1), anamınañ dayım ikisi kalıyolar. (M16/ 35).

2.2.2.7.2. Denkleştirme Bağlaçları

Birbirine denk olan kelime, kelime grupları ve cümleleri birbirine bağlayan bağlaçlara denir. Ceyhan ağızlarında kullanılan denkleştirme bağlacı “yahud” dur. Denkleştirme bağlaçları ile ilgili örnekler şu şekildedir:

ondan geyri abdal dım dım dım kesene bereket beş lira atañ, on lira atañ. cōrP atar buraya yahud zurnacıya verir abdal. (M24/ 86).

2.2.2.7.3. Karşılaştırma Bağlaçları

İki ya da daha çok unsuru birbirine bağlayan öbekleşmiş bağlaçlardır. Ceyhan ağızlarında karşılaştırma bağlaçları “ya...ya (da)..., yā...yā..., hem... hemi..., ne...ne (de)..., hemi...hemi (de)..., kimi... kimi...”dır. Karşılaştırma bağlaçları ile ilgili örnekler şu şekildedir:

ya salona gediolar ya bilmem ne yapıyolar. (M1/ 31), yā suriyeli yā kürT. (M1/ 80), biz doururduk, sabalā ya mala gederiz ya ēgmeK ederiz ya süT çekeriz ya inek sārız. (M3/ 40), hem partiyi desteklemiş oluruk hemi bırayı dedim. (M6/ 38), ne döüm ne sövüm ne kötülük ēdim, hēç bi şeylerini görmedik. (M7/ 36), ğamyonun ne bileti vār ne bi şeysi vār. (M13/ 180), filen ne atmış ne atmamış, düüne kim gelmiş. (M24/ 98), hemi geçi keseller hemi de toklu. (M28/ 33), ne raķı dindirir ne de bi şarāP (M28/ 42), ne ğam geder ne de bir ter telaşñ. (M28/ 71), ben sarımaziya verdim kitabı hemi etāne ēri hemi hırkızlığ. (M30/ 89), kimi andari giyer kimi de fıTan (M30/ 140), anam şimdi adamnar hemi ğülüü hemi ablamıseñ bi tā (M32/ 73).

2.2.2.7.4. Karşı Durum Bağlaçları

İki unsurdan birini diğere karşı çıkaran veya baskın göstermeye çalışan bağlaçlardır (Banguoğlu, 2007: 391). Ceyhan ağızlarında başlıca karşı durum bağlaçları “de/ da, ama, amma, emme, yalıñız, fağaT, faķaT” tır. Karşı durum bağlaçları ile ilgili örnekler şu şekildedir:

en eski ceriT köyü de burası olması lāzım. (M1/ 3), sōra da gelin olduğ işde. (M3/ 7), biz de o youdu. (M3/ 47), bizim de hayta var. (M8/ 12), ğonyada ğonyada da var. (M11/ 24), onnar da ğurucu. (M15/ 5), mezeri de burada. (M20/ 32).

ama ceriTler olmamış. (M4/ 52), amma şindi meral kazansa başbaķan o olur. (M6/ 67), yā ama bunnar burda ğalıntılar. (M11/ 19), üç beş dene yazdım amma bi tenesi hatırımda. (M19/ 118), taha da orda ğabilelerimiz varmış emme bizler bilmeyiz işde. (M21/ 4), cēhāndānlar dayılarım, anamñ akrabasının hepisi cēhānda emme onlardan tanıdñ var _ ısa bilmiyóm. (M24/ 22), kendi küçük amma derdi çoumuş. (M28/ 68), emme o çanı duymadık kimse olmaz. (M36/ 86).

yalıñız ata bi şiy olmuş, ayāni yere basmıyī. (M10/ 43), yalıñız nevsine yenik düştü, nevsine. (M15/ 246), bābam düşgündü, yalıñız şöle derdi. (M29/ 45).

gelmiş buraya, gelmiş buraya fağaT kaç çocuun var, beş çocuum var. (M11/ 67), fağaT az sonra dōmuşuñ yani, şeye girememişim tarlalara. (M11/ 70), fağaT bura yazılı tābī (M25/ 22), fağaT saa yazı yazayım mekTuP dedim. (M28/ 116).

2.2.2.7.5. Şart Bağlaçları

Şart bağlaçları, şart bildirir ve şartı kuvvetlendirir. Başına geldiği daha sonraki cümleye bağlar (Ergin, 2004: 355). Ceyhan ağızlarında kullanılan başlıca şart bağlaçları “eğer” dir ve “ere” şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Şart bağlaçları ile ilgili örnekler şu şekildedir:

ere bu inek ölecek olusa, kes ölüm diyıllar. (M34/ 137).

2.2.2.7.6. Sebep Bağlaçları

Sebep bağlaçları, başına geldiği cümleyi kendisinden önceki cümleye bağlayan ve ikinci cümleyi birincinin sebebi yapan bağlaçlardır (Ergin, 2004: 355). Ceyhan ağızlarında kullanılan başlıca sebep bağlacı “çünkü” dür. Sebep bağlaçları ile ilgili örnekler şu şekildedir:

baa garşı gonusañız derhal cevâbını veririm dedim çünkü ben ğurbet adamıyım, toplum adamıyım. (M6/ 9), bizim yanımıza gelirdi çünkü çok eyi davranırdık. (M7/ 49), ekilmezdi küncü çünkü zāmeTi çoudu. (M7/ 70), bābamı çok seviyollarmış çüngü her hafta bi geçişini yiyollarmış. (M11/ 64).

2.2.2.7.7. Açıklama ve Sonuç İfade Eden Bağlaçlar

Başında buldukları cümleyi kendisinden önceki cümleye bağlayarak sondaki cümleyi öncekinin sonucu, açıklayıcısı ve örnekleyicisi hâline getiren bağlaçlardır (Yıldırım, 2006: 206). Ceyhan ağızlarında başlıca açıklama ve sonuç ifade eden bağlaçlar; “yāni, yani, yāni yanı; haTda, zati, sāten, saten, zaten, Zaten”dir.

el gördülüg yāni (M1/ 30), yani avşarlarī insan yani temiZ insanlar yani. (M4/ 7), yāni avşarlar bu. (M4/ 13), haTda bazar urenine ğadar. (M4/ 12), yāni bahtım demeyim allah. (M7/ 54), ğanser hastasıyım zati. (M9/ 50), muacıır asgere geTmiş, urumiri muacıiri yani istanbuldan öte yani. (M10/ 1), geçinin haTdi hēsabı yok sāten de. (M11/ 65), zaten bunun gelesi, ölüyü zaten sevdalandı bu, zaten sevdalandı. (M11/ 117), haTda anā, ebem bir gün ğoyuna gidiyör. (M16/ 43), salondan da Zāten gelin bireye gelmez, balayına gidiyır. (M18/ 21), köye faydalıydı yani. (M20/ 40), yani gendilere ğalmicağ hā. (M20/ 70), Zaten beş tene çocuun üsdüne gelmiş. (M27/ 185), saten bu şeyi yaPdıran, hacıyolunu burdan bin beş yüz, bin altı yüzlerde yapıldı yavrum. (M30/ 32), haTda bu mahalle var ya sizin oradaki şu şey (M37/ 13).

2.2.2.7.8. Benzerlik Bağlaçları

Benzerlik bağlaçları, başına geldikleri cümleyi kendisinden önceki cümleye bağlayan ve benzerlik ifade eden bağlaçlardır (Yıldırım, 2006: 207). Ceyhan ağızlarında başlıca benzerlik bağlaçları “sanki, ğoya” dır.

sanki başını mı bekliyodu diyom. (M7/ 40), sanki avraTda bi şey var gibi. (M16/ 103), sanki bana da soran da olmadı yani. (M26/ 45), yā bilmem ne eTdiğimin yürüg cavırın hatırası diye bi dene al şu kütüglüne ğoya yā. (M8/ 57), zaar ğoya ğoca istiyi diyır, sakız çiyıyı diyır. (M16/ 22).

yoksa

Başına geldiği cümleyi “aksi halde, aksi takdirde” anlamıyla kendinden önce gelen cümleye bağlayan yoksa bağlacı (Yıldırım, 2006: 207), Ceyhan ağızlarında “yohsa, yōsa, yōsā, yoksa” biçiminde kullanılmaktadır:

bu baħamaz yohsa ben yaparım da. (M9/ 48), yōsa düşürür seni. (M11/ 100), çocuun oldu yōsā demişler, bi demişler ebemiz var demişler. (M27/ 173), devenin önünde durucam ben, deve köçēni emdirecek, yoksa emdirmez. (M35/ 31).

hele

Bu bağlaç başına geldiği cümleyi daha sonraki cümle veya cümlelere bağlar (Ergin, 2004: 357). Ceyhan ağızlarında kullanılan “hele” bağlacı ile örnekler şu şekildedir:

hele zübeydenin dödünde ben çok erzil oldum. (M3/ 91), bu, bu hele ufağTı. (M6/ 60), hele de böyle bi taze bazlama oldu mu var ya, allah bal olur bal. (M8/ 101), hele bak benim halıma (M17/ 110).

madem

Başına geldikleri cümleleri sonrakilere bağlar (Ergin, 2004: 355). Ceyhan ağızlarında kullanılan “madem” bağlacı ile örnekler şu şekildedir:

tamam dedim, madem siz geldiñiz. (M28/ 21).

ki, kine

Kuvvetlendirme fonksiyonu olan “ki” nin asıl görevi, sonuna geldiği kelime, kelime grubu veya cümleyi kendinden sonraki kelime, kelime grubu veya cümleye bağlamaktır (Yıldırım, 2006: 208). Ceyhan ağızlarında kullanılan “ki” bağlacı ile örnekler şu şekildedir:

iyi ki vermişim. (M7/ 88), bekmez ğalmadı ki. (M8/ 179), doğTur yok ki. (M11/ 38), anam dedi ki tergileşin, derdi. (M13/ 100), bu da demiş gi ben onu almam bu erkek gimi demiş. (M13/ 137), geliyor ki anam yok. (M16/ 87), bizim günümüzde hem höyle hindiki düünler yōdu ku. (M21/ 21), sabalañ ğaksalar gi çocuk yok, çocū yemiş. (M31/ 174), dudu çavişa dēyi kı ben ğaçak geldim. (M32/ 32).

Ceyhan ağızlarında “ki” bağlacının +ne ile genişleşmiş/ pekiştirilmiş şekillerine rastlanmaktadır:

istiyorum kine meral ağşenerle ğarışik ğursalar. (M6/ 66), öyle bir ters oldu kine. (M6/ 88), demişler kine beni söylemişler. (M13/ 132), dediler kine yā şu zayıdeye

yaz, dediler. (M19/ 112), öle dōru kine hīç kimsenin malına, canına, nāmusuna. (M30/ 96), kelle ğalmasın diyeceksiñ gine dedi, bunu senden akıl alacak, dedi. (M32/ 135).

2.2.2.8. FİLLER

2.2.2.8.1. FİİL ÇEKİMLERİ

2.2.2.8.1.1. Kişi Ekleri

Kişi ekleri, çekimli fiillerdeki oluş ve kılışın hangi şahıs tarafından gerçekleştirildiğini gösterir. Bundan dolayı kişi ekleri, fiillerdeki oluş ve kılışı bir zaman ve şekil kalıbı içinde kişilere bağlar (Korkmaz, 2007: 571). Kaynakları itibari ile üç tip kişi eki vardır. Bu ekler zamir kökenli, iyelik kökenli, emir kipindeki kişi ekleridir.

2.2.2.8.1.1.1. Zamir Kökenli Kişi Ekleri

Bunlar, kişi zamirlerinin zamanla ekleşmesinden oluşmuş bulunan kişi ekleridir. Bu kişi ekleri; şimdiki zaman, geniş zaman, gelecek zaman, duyulan geçmiş zaman, istek ve gereklilik kiplerinin çekimlerinde kullanılır (Korkmaz, 2007: 571). Zamir kökenli kişilerin Ceyhan ağızlarında şekilleri şu şekildedir:

KİŞİ	EK
Teklik 1. Kişi	-ım/ -im, -um/ -üm, -m; -iñ/ -iñ, -uñ/-üñ, -ñ
Teklik 2. Kişi	-sıñ/ -siñ, -suñ/ -süñ
Teklik 3. Kişi	∅
Çokluk1. Kişi	-ız/ iz, -uz/-üz, -z
Çokluk 2.Kişi	-siñiz
Çokluk 3.Kişi	-lar/ -ler

Tabloda belirtilen eklerin kullanılışlarıyla ilgili örnekleri şu şekildedir:

Teklik 1. Kişi:

demliyórum (M6/ 1), vermişim (M7/ 88), söndürecēm (M2/ 18).

Ceyhan ağızlarında teklik birinci kişi eki -iñ/ -iñ, -üñ/ -uñ, -ñ şeklinde de görülür:

bağacāmişĩñ “bakacakmışım” (M40/ 58), evlenecēñ “evleneceğim” (M27/ 2), gediyiñ “gidiyorum” (M34/ 78), varañ “varayım” (M34/ 187), ölüñ “ölürüm” (M27/ 26), durruñ “dururum” (M35/ 30).

Teklik 2. Kişi:

seriyosuñ (M5/ 32), yaparsıñ (M3/ 154), yuurursuñ “yoğurursun” (M5/ 7).

Teklik 3. Kişi:

yapmış (M1/ 11), diyor (M19/ 175), bilir (M33/ 31), geliK “gelmiş” (M32/ 156).

Çokluk 1. Kişi:

ğonarmışız “konarmışız” (M33/ 17), ğoruz “koyarız” (M21/ 74), sıqlık ederiz “ıslık çalarız” (M24/ 38), yiviriyız “yığıyoruz” (M3/ 137), gediüy “gidiyoruz” (M27/ 127), yapmıyoz “yapmıyoruz” (M31/ 28), gececez “gececeğiz” (M8/ 201).

Çokluk 2. Kişi:

bilir misiñiz (M5/ 35).

Çokluk 3. Kişi:

gelmişler (M1/ 2), yerleşmişler (M1/ 2), çakarlar (M14/ 113), söküyolar “söküyorlar” (M1/ 14), gidiyılar “gidiyorlar” (M14/ 53).

2.2.2.8.1.1.2. İyelik Kökenli Kişi Ekleri

Fiil çekiminde kullanılan bazı kişi ekleri de iyelik eklerinin etkisiyle meydana gelen eklerdir (Ergin 1993: 283). İkinci tip kişi ekleri diye adlandırılan bu ekler, Ceyhan ağızlarında görülen geçmiş zaman ve şart kipinde kullanıldığı gibi bazı durumlarda diğer kiplerin bazı kişilerinde de kullanılmaktadır. İyelik kökenli kişi ekleri şu şekildedir:

KİŞİ	EK
Teklik 1. Kişi	-m,
Teklik 2. Kişi	-ñ
Teklik 3. Kişi	∅
Çokluk 1. Kişi	-k/ -k, -K- K, -h
Çokluk 2. Kişi	-ñız/ -ñiz
Çokluk 3. Kişi	-lar/ -ler

Tabloda belirtilen eklerin kullanılışlarıyla ilgili örnekleri şu şekildedir:

Teklik 1. Kişi:

aldım (M1/ 56), keydim “giydim” (M3/ 4), anlatsam (M13/ 78).

Teklik 2. Kişi:

yerdiñ “yerdin” (M3/ 112), bahtıñ “baktın” (M15/ 91), isterseñ (M5/ 34), gelmezseñ (M8/ 10).

Teklik 3. Kişi:

ğalmadı “kalmadı” (M1/ 21), govdu “kovdu” (M38/ 15).

Çokluk 1. Kişi:

aldık (M1/ 55), gedemedik (M9/ 31), bahtlı “baktık” (M39/ 80), galmazsak “kalmazsak” (M7/ 69), yerleşTirse (M7/ 133).

Standart Türkiye Türkçesinde çokluk birinci kişi çekimi zamir kökenli -ız/-iz, -uz/-üz ekiyle yapılan tüm kipler için, bölge ağızlarında “-k/ -k, -K- K” ekleri de kullanılmaktadır:

bileK “ bilelim” (M4/ 30), olaK “olalım” (M4/ 51), söyleyek “söyleyelim” (M9/ 14), bulucuK “bulacağız” (M13/ 113), istemiyok “istemiyoruz” (M1/ 104), ilgilenmiyik “ilgilenmiyoruz” (M9/ 15), kömbe deriK “kömbe deriz” (M1/ 39), gaynadırık “kaynatırız” (M5/ 1), dömussuK “doğmuşuz” (M25/ 21), yıkmışık “yıkılmışız” (M30/ 59).

Çokluk 2. Kişi:

ğaçırdıñız “kaçırdınız” (M15/ 163), getirdiñiz (M15/ 163), ğonuşsañız “konuşsanız” (M6/ 8), bitirseñiz (M27/ 130).

Çokluk 3. Kişi:

gelmişler (M1/ 2), yerleşmişler (M1/ 2), ğonuKlar “konmuşlar” (M13/ 17), bakıklar “bakmışlar” (M13/ 31), dediler (M3/ 86), bārişTılar “bağrıştılar” (M15/ 129).

2.2.2.8.1.1.3. Emir Ekleri

Emir kipinde kip ekleri aynı zamanda şahsı da karşılamaktadır. Bu kipte her kişi için ayrı bir emir eki vardır (Korkmaz, 2007: 572). Emir eklerinin Ceyhan ağızlarındaki şekilleri şöyledir:

KİŞİ	EK
Teklük 1. Kişi	-ayım/ -eyim, -iyim, -ím, -īm, -im, -üm, -eyiñ, -āñ/ -ēñ
Teklük 2. Kişi	∅
Teklük 3. Kişi	-sım/ -sin, -sun/ -sün
Çokluk 1. Kişi	-alım/ -elim
Çokluk 2. Kişi	-(y)ıñ/ -(y)iñ, -(y)uñ, -(y)üñ
Çokluk 3. Kişi	Metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

Tabloda belirtilen eklerin kullanılışlarıyla ilgili örneklere şu şekildedir:

Teklük 1. Kişi:

oyalanayım (M11/ 89), edeyim (M17/ 67), söyleyim (M1/ 119), söyliyim (M2/ 9), geliyim “geleyim” (M15/ 176), alım “alayım” (M2/ 7), ölim “öleyim” (M15/ 233), ne döüm “ne döveyim” (M7/ 36), geleyiñ “geleyim” (M14/ 65), anlādāñ “anlatayım” (M24/ 59), ben gēdēñ “ben gideyim” (M28/ 163).

Teklük 2. Kişi:

bořañ “boşan” (M31/ 84), bırağ gel (M8/ 24), al (M8/ 58).

Teklük 3. Kişi:

yağsın (M2/ 13), söndürsün (M2/ 17), içsin (M2/ 19), dursun (M3/ 86).

Çokluk 1. Kişi:

gidelim (M11/ 7), alalım (M27/ 34), gedelim (M28/ 12).

Çokluk 2. Kişi:

başlayiñ (M19/ 8), gidiñ de görüñ (M19/ 29), göyuñ (M26/ 75).

Çokluk 3. Kişi:

Metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

2.2.2.8.2. Fiillerin Şekil Zaman ve Kişilere Göre Çekimi

2.2.2.8.2.1. Basit Çekimler

2.2.2.8.2.1.1. Görülen Geçmiş Zaman

Ceyhan ağızlarında görülen geçmiş zaman eki -dı/ -di, -du/ -dü nadiren -tı/ -ti, -tu/ -tü'dür. Bu ek üzerine iyelik kökenli kişi ekleri alır. Ekin çoğunlukla ötümlü şekilleri kullanılır. Ötümlü ve ötümsüz ünsüzlere, tek şekilde eklendiği için ünsüz uyumunu bozar. Ceyhan ağızlarında görülen geçmiş zaman ekinin kişi eklerine göre çekimi şu şekildedir:

Kişi	Zaman ve Kişi Eki
Teklik 1. Kişi	-dı-m/ -di-m, -du-m/ -dü-m -tı-m/ -tü-m, -Ti-m/ -Ti-m
Teklik 2. Kişi	-dı-ñ/ -di-ñ, -du-ñ/ -dü-ñ -Ti-ñ
Teklik 3. Kişi	-dı/ -di, -du/ -dü, -dıñ/ -diñ, -dün -Ti, -Ti
Çokluk 1. Kişi	-dıķ/ -dik, -duķ/ -dük
Çokluk 2. Kişi	-dı-ñız/ di-niz, du-ñuz/ dü-ñüz
Çokluk 3. Kişi	-dı-lar/ di-ler, -du-lar/ dü-ler

Tabloda görülen eklerin örnekleri şu şekildedir:

Teklik 1. Kişi:

bildim (M1/ 5), aldım (M1/ 56), zarar _ eTdim (M1/ 58), keydim “giydim” (M3/ 4), oldum (M3/ 80), dedim (M6/ 8), isTedim (M6/ 35), aTdım (M6/ 36), gezdim (M6/ 63), oğudum (M7/ 116), dōradım “doğradım” (M8/ 94), annamadım

“anlamadım” (M8/ 98), eıldım “eğildim” (M8/ 130), buldum (M8/ 162), çözdüm (M8/ 164), bāladım “bağladım” (M8/ 167), uyumadım (M13/ 65), eTdim (M17/ 100), böyüdüm “büyüdüm” (M22/ 19).

Ceyhan ağızlarında genel olarak ötümlü şekilleri kullanılan bu ekin seyrek olarak ünsüz uyumuna girmiş şekillerine de rastlanmaktadır:

döktüm (M8/ 161), ğarşılaştım (M19/ 171).

Ceyhan ağızlarında genel olarak ötümlü şekilleri kullanılan bu ekin yarı ötümlü şekillerine de rastlanmaktadır:

içTim (M8/ 130), çārpTim (M12/ 21), çalışTim (M19/ 14).

Teklik 2. Kişi

Ceyhan ağızlarında teklik ikinci kişi çekiminde kişi olarak ekin /ñ/’li biçimi kullanılmaktadır:

verdiñ (M3/ 76), göç _ eylediñ (M4/ 14), dediñ mi ? (M8/ 61), söylemediñ “söylemedin” (M19/ 69), aldıñ (M19/ 124), giremediñ (M28/ 56), göçdüñ (M36/ 30).

Ceyhan ağızlarında genel olarak ötümlü şekilleri kullanılan bu ekin teklik ikinci kişi çekiminde yarı ötümlü şekillerine de rastlanmaktadır:

bağTıñ mı? (M8/ 86).

Teklik 3. Kişi

Ceyhan ağızlarında da teklik üçüncü kişi çekiminin sadece ötümlü seyrek olarak da yarı ötümlü şekilleri kullanılmaktadır:

ğalmadı (M1/ 21), çaldı (M1/ 25), başladı (M1/ 33), biTdi (M1/ 53), böyüdü (M3/ 26), olmadı (M3/ 68), dōdu “doğdu” (M3/ 69), darıldı (M3/ 71), bağmadı (M3/ 75), kağdı “kalktı” (M4/ 14), yağdı “yaktı” (M13/ 150), çıkdı (M13/ 187), açdı (M13/ 188), düşdü (M13/ 189), yetişdi (M13/ 205), yeñdi (M17/ 127).

Ceyhan ağızlarında genel olarak ötümlü şekilleri kullanılan bu ekin teklik üçüncü kişi çekiminde yarı ötümlü şekillerine de rastlanmaktadır:

kalğTı “kalktı” (M1/ 36), çıkTı (M3/ 26), yaPTı (M3/ 62), korğTum “korktum” (M3/ 65), denişTi “değışti” (M15/ 9).

Ceyhan ağızlarında çoğunlukla ötümlü şekilleri kullanılan bu ekin, teklik üçüncü kişi çekiminde çok seyrek de olsa ünsüz uyumuna girmiş şekline rastlanmaktadır:

ğaçtı (M31/ 38).

Görülen geçmiş zaman kipi teklik üçüncü kişilerde /n/ morfemi ile genişletilmektedir (Karahan, 2012: 227). Ceyhan ağızlarında da bu ekin, kimi örneklerde /ñ/ morfemi ile genişletildiği, pekiştirildiği örneklere de rastlanmaktadır:

olurduñ “olurdu” (M1/ 34), güderdiñ “otlatırdı” (M31/ 71), ekellerdiñ “ekerlerdi” (M31/ 73).

Çokluk 1. Kişi:

Ceyhan ağızında çokluk birinci kişi çekiminde “-k, -ğ” kişi eki olarak kullanılmaktadır:

aldığ (M1/ 55), saTdığ (M1/ 57), duyduğ (M1/ 123), görmedik (M1/ 123), olduğ (M3/ 7), döndük (M3/ 22), götürdük (M3/ 60), büyüdük (M3/ 88), sorduk (M6/ 92), dedik (M7/ 42), duTduğ “tuttuk” (M9/ 20), bindik (M13/ 38), yazdığ (M19/ 3), büyüdük “büydük” (M23/ 30), yapığ (M31/ 33), gondağ “kondağ” (M13/ 176).

Bazen kişi ekinin sızıcılaşarak “-ğ” ünsüzüne dönüştüğü de görülmektedir:

yapdığ “yaptık” (M20/ 97), olduğ “olduk” (M20/ 106).

Ceyhan ağızlarında çokluk birinci kişi çekimlerinde, “-k/ -ğ” kişi ekinin yarı ötümlü şekillerine de rastlanmaktadır:

vardıK (M13/ 156), yaKtıK “yaktık” (M13/ 157), everdiK “evlendirdik” (M20/ 51).

Çokluk 2. Kişi:

Ceyhan ağızlarında çokluk ikinci kişi çekiminde kullanılan ekte, damak /ñ/’si korunmaktadır ve ek, -ñiz/ -ñüz şeklinde kullanılmaktadır:

gördüñüz (M9/ 11), yediñiz (M15/ 183), geldiñiz (M28/ 21).

Çokluk 3. Kişi:

Ceyhan ağızlarında çokluk üçüncü kişi çekiminde kişi eki olarak -lar/ -ler kullanılmaktadır:

dediler (M3/ 86), geldiler (M6/ 12), geTdiler (M9/ 63), aldılar (M11/ 78), oturdular (M11/ 83), alışTırdılar (M12/ 27), götürdüler (M12/ 48), yaptılar (M17/ 125), göydular “koydular” (M20/ 31), çürdılar “çağırdılar” (M23/ 73), geçindiler (M27/ 77).

2.2.2.8.2.1.2. Duyulan Geçmiş Zaman

Fiilin, önceden gerçekleştiğini veya başkasından duyulduğunu bildiren haber kipidir (Korkmaz, 2007: 600). Ceyhan ağızlarında duyulan geçmiş zamanı göstermek için iki farklı şekil kullanılmaktadır. Bunlardan ilki Standart Türkiye Türkçesindeki duyulan geçmiş zaman eki -mış/ -miş, -muş/ -müş, ikincisi de -ık/ -ik, -uğ/ -ük’tür:

2.2.2.8.2.1.2.1. -miş Ekli Duyulan Geçmiş Zaman

Duyulan geçmiş zaman eki -mış/ miş, -muş/-müş fiilin karşıladığı oluş ve kılışın içinde bulunulan zamandan daha önce gerçekleştiğini; ancak konuşanın bunu görmediğini, bilmediğini, başkasından duyup öğrendiğini ya da sonradan fark ettiğini, gördüğünü bildiren bir şekil ve zaman kalıbıdır (Korkmaz, 2007: 600). Birinci çokluk kişi çekimi dışında çekimlerde zamir kökenli kişi ekleri kullanılmaktadır. Ceyhan ağızlarında -miş ekli duyulan geçmiş zamanın çekimi şu şekildedir:

Kişi	Zaman ve Kişi Eki
Teklik 1. Kişi	-miş-ım/ -miş-im, -müş-üm, -miş-ıyıñ, -muş-uyuñ
Teklik 2. Kişi	-miş-iñ/ -miş-iñ
Teklik 3. Kişi	-miş/ -miş, -muş/ -müş
Çokluk 1. Kişi	-miş-ız/ -miş-iz, -miş-ık, -muşsuk
Çokluk 2. Kişi	-miş-iñiz
Çokluk 3. Kişi	-miş-lar/ -miş-ler, -muş-lar

Tabloda görülen eklerin örnekleri şu şekildedir:

Teklik 1. Kişi:

Ceyhan ağızlarında duyulan geçmiş zaman zamanın teklik birinci kişilerinde kullanılan ekler şu şekildedir: -miş-ım/ -miş-im, -müş-üm, -miş-ıyıñ, -miş-uyuñ.

-miş-ım/-miş-im, -muş-um/-miş-üm: vermişim (M7/ 88), bahmışım “bakmışım” (M8/ 187), diz çökmüşüm (M8/ 211), sıkmışım (M8/ 216), sıhmışım “sıkmışım” (M8/ 218), girmemişim (M11/ 70), ermişim (M17/ 24).

-miş-ıyıñ, -muş-uyuñ: dömuşuyuñ “doğmuşum” (M11/ 69), dömuşuñ “doğmuşum” (M11/ 70), olmuşuyuñ “olmuşum” (M32/ 196), olmuşuyuñ “olmuşum” (M27/ 170), ğalmışıyıñ “kalmışım” (M27/ 176).

Teklik 2. Kişi:

Ceyhan ağızlarında teklik ikinci kişi çekiminde şahıs eki olarak -iñ/ -iñ ekleri kullanılmaktadır:

-miş-iñ/ -miş-iñ: söz vermiş-iñ “söz vermişsin” (M6/ 83), ğalmış-iñ “kalmışsın” (M20/ 69), yaşamış-iñ “yaşamışsın” (M20/ 74).

Teklik 3. Kişi:

Ceyhan ağızlarında teklik üçüncü kişi eksiz yapılmaktadır:

-mış/ -miş, -muş/-mü: gidmiş (M2/ 3), dāalmış “dağılmış” (M4/ 6), sōlemiş (M4/ 41), öldürmüş (M4/ 46), èyileşmiş (M7/ 8), ölmüş (M11/ 28), yeyomuş “yiyormuş” (M11/ 40), sermiş (M14/ 92), yahmış “yakmış” (M15/ 178), diñelmiş “ayakta durmuş” (M29/ 111), sahaPlanmış “sahiplenmiş” (M32/ 54), dikmiş (M13/ 197).

Çokluk 1. Kişi:

Ceyhan ağızlarında çokluk birinci kişi çekimlerinde kullanılan başlıca yapılar şunlardır: -miş-iz, mış-ık, -muş-suk.

-miş-iz: gedmīşīz “gitmişiz” (M33/ 20).

-mış-ık: yıkmışık “yıkılmışız” (M30/ 59).

Ceyhan ağızlarında duyulan geçmiş zaman çokluk birinci kişi ekinin “-muşsuk” şekline de rastlanmaktadır:

-muşsuk: dōmuşsuk “doğmuşuz” (M25/ 21).

Çokluk 2. Kişi:

Ceyhan ağızlarında duyulan geçmiş zaman çokluk ikinci kişi çekiminde -iñiz eki kullanılmaktadır:

-miş-iñiz: gelmişiñiz “gelmişsiniz” (M28/ 22).

Çokluk 3. Kişi:

Ceyhan ağızlarında çokluk üçüncü kişi çekiminde -lar/ -ler kişi eki kullanılmaktadır:

-mıŖlar/ -miŖler, -muŖlar: gelmiŖler (M1/ 2), yerleŖmiŖler (M1/ 2), yapmıŖlar (M1/ 8), dāalmıŖlar “dađılmıŖlar” (M4/ 8), geçmiŖler (M11/ 17), yorulmuŖlar (M11/ 20), ğalmıŖlar “kalmıŖlar” (M11/ 23), FurmuŖlar “vurmuŖlar” (M11/ 7), gelmiŖler (M13/ 26), ğaçmıŖlar “kaçmıŖlar” (M13/ 24).

2.2.2.8.2.1.2.2. -ik Ekli Duyulan GeçmiŖ Zaman

Bu zamanın ekleri -ıķ/ -iK, uķ’ tür. Ek, çoğu zaman bugün Standart Türkiye Türkçesindeki -mıŖ/-miŖ, -muŖ/-müŖ ekinin karŖılıđı Ŗeklinde ve duyulan geçmiŖ zaman eki olarak kullanılmıŖtır. Ekin kökeni, -(X)k fiilden isim yapım ekidir. Çünkü ekin fiilden isim yapım eki olarak kullanıldığı örneklerde de -mıŖ/-miŖ, -muŖ/ -müŖ anlamına evrilmesi, görev ortaklıkları ve bu ekin iŖlekliliđi bu görüŖü güçlendirmektedir (Telli, 2019: 137-138). Ceyhan ağızlarında da duyulan geçmiŖ zaman olarak kullanılan bu ekin örneklerine, teklik ve çokluk üçüncü kiŖi çekimlerinde rastlanmaktadır:

KiŖi	Zaman ve KiŖi Eki
Teklik 1. KiŖi	Metinde örneğine rastlanmamıŖtır.
Teklik 2. KiŖi	Metinde örneğine rastlanmamıŖtır.
Teklik 3. KiŖi	-ıķ/ -ik, uķ, -iK, -uK
Çokluk 1. KiŖi	Metinde örneğine rastlanmamıŖtır.
Çokluk 2. KiŖi	Metinde örneğine rastlanmamıŖtır.
Çokluk 3. KiŖi	-ıķ, -uķ -(y)iK, -uKlar

Tabloda görülen eklerin kullanılıŖ biçimleri Ŗöyledir:

Teklik 3. KiŖi:

macır oluķ “muhacir olmuŖ” (M1/ 93), geliK “gelmiŖ” (M12/ 19), Ŗaka ediK “Ŗaka etmiŖ” (M12/ 26), ğediK “gitmiŖ” (M13/ 167), oluK “olmuŖ” (M13/ 233), yumzuķ gimii toparlaŖıK “yumruk gibi toplanmıŖ” (M13/ 233), ā geliK herhal “āđa gelmiŖ herhalde” (M32/ 156), bizim buydā’i yollayıķ “bizim buğdayı yollamıŖ” (M32/ 156), sāt veriK “saat vermiŖ” (M36/ 63), mersinden geliK “Mersin’den gelmiŖ” (M16/

6), havas oluK, gediK “heves olmuş, gitmiş” (M16/ 85), éyi oluK “iyi olmuş” (M16/ 156).

Çokluk 3. Kişi:

doruġa ġonuġlar “Doruġa konmuşlar” (M13/ 17), orda irelliyiKler “orada ilerlemişler” (M13/ 27), dedeme veriKler “dedeme vermişler” (M13/ 30), ahilā ī baġıġlar “ahlakı iyi bakmışlar” (M13/ 31), ġalıġlar “kalmışlar” (M16/ 59), buluġlarsa buluġ “bulmuşlarsa bulmuşlar” (M32/ 7), hasta oluġlar “hasta olmuşlar” (M32/ 19).

2.2.2.8.2.1.3. Geniş Zaman

Geniş zaman eki bölge aġzında -r, -ar/ -er, -ır/ -ir, -ur/ -ür şeklinedir. Geniş zaman ekinin ikinci ve üçüncü şahıslarda eriyip kaybolması yaygın görülen bir olaydır (Gülsevin,2002: 111).

Kişi	Zaman ve Kişi Eki
Teklik 1. Kişi	-ar-ım/ -er-im, -r-ım/ -r-im, -r-um/-r-üm, -er-iñ/-ar-iñ, -ir-iñ, -ür-ün, -r-uñ
Teklik 2. Kişi	-r-siñ, -ār-siñ/ -er-siñ, -ur-suñ, -ır-siñ, -usuñ, -eñ/-āñ,
Teklik 3. Kişi	-ar/ -er, -r
Çokluk 1. Kişi	-ar-ız/ -er-iz, -r-uz -ar-ıġ/-er-ik , -r-ıġ, -ur-uġ, -r-iK, -r-uK, -er-iK
Çokluk 2. Kişi	-iñiz
Çokluk 3. Kişi	-allar/ -eller, -llar/ -ller

Tabloda görülen eklerin kullanılış biçimleri şöyledir:

Teklik 1. Kişi:

Ceyhan aġızlarında teklik birinci kişi eki, Standart Türkiye Türkçesi olduġu gibidir:

-ar/ -er/ -r: yemin ederim (M1/ 127), avcarını yaparım “havcarını yaparım” (M5/ 15), goyarım “koyarım” (M5/ 19), severim (M6/ 44), yakalarım (M8/ 115), olurum (M8/ 124), söylerim (M8/ 127), sıkıyım (M8/ 206), sārım “sağarım” (M28/ 59)

Ceyhan ağızlarında /r/ ünsüzüyle biten fiil tabanlarının geniş zamanın 1. tekil kişi çekimlerinde /r/- /r/ ünsüzü arasında kalan ünlünün düştüğü görülmektedir.

getirrim “getiririm” (M19/ 74).

Geniş zamanın teklik birinci kişi çekiminde kişi eki olarak -iñ/ -iñ -ün/-uñ ekleri de kullanılmaktadır:

davılı bırakır gèderiñ “davulu bırakır giderim” (M24/ 78), biliriñ “bilirim” (M26/ 67), ölürün “ölürüm” (M27/ 26), burda yatarıñ “burada yatarım” (M34/ 187), biliriñ “bilirim” (M36/ 4).

Ceyhan ağızlarında /r/ ünsüzüyle biten fiil tabanlarının geniş zamanın teklik birinci kişi -iñ/ -uñ’lu çekimlerinde de /r/- /r/ ünsüzü arasında kalan ünlünün düştüğü görülmektedir:

yatırıñ “yatırırım” (M31/ 171), doyurruñ “doyururum” (M34/ 175), durruñ “durarım” (M35/ 30).

Teklik 2. Kişi:

Ceyhan ağızlarında geniş zaman çekiminde zamir kökenli kişi ekleri kullanılmaktadır:

-r-siñ, -ār-siñ/ -er-siñ, -ır-siñ, -ur-suñ/ -ür-süñ: yuurursuñ “yoğurursun” (M5/ 7), hazırlarsıñ (M5/ 7), açārsıñ “açarsın” (M5/ 9), goyarsıñ “koyarsın” (M5/ 11), kaynaTırsıñ (M5/ 12), atarsıñ (M5/ 28), dikersıñ (M5/ 29), dersıñ (M8/ 22), gedersıñ “gidersin” (M8/ 23), bırakırsıñ (M8/ 48), görürsüñ (M8/ 86), inandırsıñ (M8/ 96), içersıñ (M8/ 96), osanırsıñ “usanırsın” (M8/ 100), ğatarsıñ “katarsın” (M17/ 84).

Teklik ikinci kişi çekiminde kaynaşma sonucunda geniş zaman ekinin /r/’si düşer ve kişi eki fiil tabanlarına doğrudan gelir. Bu durumda -e/ -a sesi veya -ı/-i sesi ekin görevini üstlenerek varlığını devam ettirir (Gök, 2018: 266).

-n, -eñ/-āñ, -iñ/ -iñ: keseñ “kesersin” (M5/ 8), açañ “açarsın” (M5/ 8), dōkeñ “dōkersin” (M5/ 13), mantıyı atañ “mantıyı atarsın” (M5/ 14), havcarlañ “karıştırırsın” (M5/ 29), ğarıřtırıñ (M5/ 29), ğoyañ “koyarsın” (M5/ 29), basañ “basarsın” (M8/ 74); onu varıñ, yeñ “onu varır yersin” (M13/ 236), ulařıñ “ulaşırsın” (M28/ 69), dolařıñ “dolaşırsın” (M28/ 70), getiriñ “getirirsın” (M4/ 25).

Kimi örneklerde geniş zaman eki olan /-r/ sesi düşer. Ünsüz düşmesinin etkisiyle ekin ünlüsü de uzun telaffuz edilir:

-ūsuiñ: vurūsuiñ “vurarsın” (M8/ 67).

Teklik 3. Kişi: Ceyhan ağızlarında teklik üçüncü kişi çekimi, Standart Türkiye Türkçesinde olduğu gibidir:

-r/ -ar/ -er, -ır, -ur/ -ür: ğaynar “kaynar” (M1/ 45), geçer (M1/ 45), dökülür (M1/ 45), oturur (M1/ 79), böyür “büyür” (M3/ 31), darılır (M3/ 78), ışılar (M4/ 36), sever (M5/ 43), ğurur “kurur” (M7/ 65), yağışır (M7/ 98), taçar (M7/ 96), ālar “ağlar” (M7/ 101), geder “gider” (M8/ 123), ğarşılar “karşılar” (M15/ 26), biter (M15/ 126), bekler (M17/ 65), batar (M17/ 74), seçer (M19/ 23), göçer (M19/ 24), üşür (M28/ 129).

Geniş zamanın teklik üçüncü kişi çekiminde geniş zaman ekindeki /r/ sesinin düştüğu örneklere de rastlanmaktadır:

çocuk yurTda ğalı mı? “çocuk yurttta kalır mı?” (M35/ 14).

Çokluk 1. Kişi:

Ceyhan ağızlarında geniş zaman çokluk birinci kişi çekiminde çoğunlukla kişi eki olarak -k/ -k, -K/-K kişi ekleri kullanılmaktadır:

-arık/ -erik, -rık/ -rik, -ruk, -riK: deriK “deriz” (M1/ 39), bişiriK “pişiriz” (M5/ 4), ğoyarık “koyarız” (M5/ 18), havcarlarık “havcarlarız” (M5/ 21), yaparık

“yaparız” (M5/ 22), dökerik “dökeriz” (M5/ 22), bişiririk “pişiririz” (M5/ 23), toplarıK “toplarız” (M5/ 36), dōrarık “doğrarız” (M5/ 37), oluruK “oluruz” (M6/ 38), alırıK “alırız” (M8/ 139), vururuK “vururuz” (M13/ 231), keseriK “keseriz” (M32/ 24).

Ceyhan ağızlarında /r/ ünsüzüyle biten fiil tabanlarının geniş zamanın çokluk birinci kişi çekimlerinde /r/-r/ ünsüzleri arasında kalan ünlülerin düştüğü görülmektedir:

basTırırık “bastırırız” (M5/ 41), yuurruK “yoğururuz” (M5/ 20).

Ceyhan ağızlarında geniş zamanın çokluk birinci kişisinde zamir kökenli -ız/-iz, -uz kişi eklerinin de kullanıldığı görülmektedir:

mala gederiz (M3/ 40), ēgmeK ederiz “ekmek ederiz” (M3/ 40), süT çekeriz (M3/ 40), inek sāriz “inek sağarız” (M3/ 40), deriz (M8/ 66), duz atarız “tuz atarız” (M21/ 75), ocā goruz “ocağa koyarız” (M21/ 74), sālarız “sağlarız” (M28/ 59).

Çokluk 2. Kişi:

Ceyhan ağızlarında geniş zamanın çokluk ikinci kişisinde çoğunlukla iyelik kökenli kişi eki kullanılmaktadır. İyelik kökenli kişi ekleri çokluk ikinci kişiler üzerine gelirken geniş zaman ekinin /r/’si düşer ve bu durumda -r ekinin kullanıldığı fiil tabanlarına kişi eki doğrudan gelir:

-iñiz: biliñiz “bilirsiniz” (M8/ 76).

Çokluk 3. Kişi:

Standart Türkiye Türkçesinde olduğu gibi geniş zamanın çokluk üçüncü kişi çekiminde -ar-lar/ -er-ler ve -r-lar/ -ir-ler ekleri kullanılmaktadır. Fakat genellikle bu ek için -rl-> -ll- gerileyici benzeşme sebebiyle ekler -llar/ -ller şekline gelir (Yıldırım, 2006: 229). Ceyhan ağızlarında bu durum ile ilgili örnekler şu şekildedir:

-llar/ -ller, -allar/ -eller: deller (M1/ 6), yapallar “yaparlar” (M1/ 47), çıkallar (M8/ 66), bakım edeller “bakım yaparlar” (M8/ 144), temizleller “temizlerler” (M8/ 145), gatallar “katarlar” (M8/ 145), yeller “yerler” (M9/ 40), eti göllar “eti koyarlar”

(M9/ 40), duzlallar “tuzlarlar” (M12/ 35), sıkallar “sıkarlar” (M14/ 106), bindiriller “bindirirler” (M15/ 13), gideller (M15/ 22), göçeller “göçerler” (M17/ 43).

2.2.2.8.2.1.3.1. Geniş Zamanın Olumsuz Şekli

Ceyhan ağızlarında, geniş zamanın olumsuz şekli için birinci ve ikinci kişilerde -ma/ -me, üçüncü kişilerde -maz/ -mez kullanılmaktadır. Bu şekilde çoğunlukla iyelik kökenli kişi ekleri, seyrek olarak da zamir kökenli kişi ekleri kullanılmaktadır.

Ceyhan ağızlarında geniş zamanın olumsuz şekilleri şu şöyledir:

Kişi	Zaman ve Kişi Eki
Tekil 1. Kişi	-mam/ -mem
Tekil 2. Kişi	-mañ/ -meñ, -mazsıñ/mezsıñ
Teklik 3. Kişi	-maz/ -mez, -mas/ -mes
Çokluk 1. Kişi	-mayız, mazzık,-mek, -mağ
Çokluk 2. Kişi	Derlenen metinlerde örneğine rastlanmamıştır.
Çokluk 3. Kişi	-mazlar/ -mezler

Tabloda görülen eklerin kullanılış biçimleri şöyledir:

Teklik 1. Kişi:

Ceyhan ağızlarında, olumsuz geniş zamanın teklik birinci kişi eki Standart Türkiye Türkçesinde olduğu gibi -ma/ -me'dir:

bilmem (M1/ 31), yemin eTmem (M1/ 127), saña vermem (M2/ 8), gömam “koymam” (M3/ 42), bilmem (M3/ 52), çekinmem (M6/ 6), gedemem (M6/ 26), unutmam (M8/ 113), yağalayamam (M8/ 115), geTmem (M8/ 120), doymam (M8/ 136), geTmem (M12/ 25), göstermem (M12/ 47), almam (M17/ 28), dağmam “takmam” (M17/ 109), isdemem (M23/ 59).

Teklik 2. Kişi:

Ceyhan ağızlarında, olumsuz geniş zamanın teklik ikinci kişisinde çoğunlukla -mañ/ -meñ eki kullanılmaktadır:

besleyemeñ (M8/ 10), bilmeñ (M8/ 15), olmañ mı? (M8/ 53), demeñ mi? (M8/ 55), göremezsiñ (M8/ 86), annamañ “anlamazsın” (M8/ 99), almañ mı? (M17/ 26).

Ceyhan ağızlarında olumsuz geniş zamanın teklik ikinci kişisinde seyrek olarak -mazsıñ/ -mezsiñ şekillerine de rastlanmaktadır:

osanmazsıñ “usanmazsın” (M8/ 100), getiremezsiñ (M8/ 207), bulamazsıñ (M11/ 18).

Teklik 3. Kişi:

Ceyhan ağızlarında, olumsuz geniş zamanın teklik üçüncü kişi eki Standart Türkiye Türkçesinde olduğu gibi -maz/ -mez'dir.

ğalmaz “kalmaz” (M1/ 78), deñişmez “değişmez” (M3/ 73), olmaz (M6/ 43), ğazanamaz (M6/ 71), para biTmez (M6/ 103), doymaz (M8/ 89), bitiremez (M8/ 190), uçamaz (M8/ 209), tütmez (M9/ 69), güTmez (M9/ 69), öTmez (M9/ 71), olmaz (M11/ 109), koğamaz (M14/ 138), söylemez (M16/ 72), olmaz (M19/ 60), yapılmaz (M22/ 54), ummaz (M25/ 36), demez (M25/ 37), yürümez “yürümez” (M28/ 77).

Ekin sonundaki /z/ ünsüzü seyrek olarak ötümsüzleşir.

tükenmes “tükenmez” (M21/ 55), olmas “olmaz” (M28/ 127).

Çokluk 1. Kişi:

Ceyhan ağızlarında, olumsuz geniş zamanın çokluk birinci kişi eki çoğunlukla -mağ/ -mek, -meK'tir:

biz yarım insanı yemeK “biz yarım insanı yemeyiz” (M19/ 157), yarımı ğurban yapmağ “yarımı kurban yapmayız” (M19/ 158), biz yarımaları yemeK “biz yarımaları yemeyiz” (M19/ 159), bilmēK “bilmeyiz” (M25/ 54).

Ceyhan ağızlarında Standart Türkiye Türkçesinden farklı olarak olumsuz çokluk birinci kişi ekinin, vurgulamadan kaynaklı “-mazzık” şeklinde kullanıldığı da görülmektedir:

bulamazlık “bulamayız” (M13/ 114).

Ceyhan ağızlarında Standart Türkiye Türkçesindeki gibi “-meyiz” şekline de rastlanmaktadır:

bilmeyiz (M21/ 4), indirmeyiz (M21/ 81).

Çokluk 2. Kişi:

Derlenen metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

Çokluk 3. Kişi:

Ceyhan ağızlarında, olumsuz geniş zamanın çokluk üçüncü kişi eki Standart Türkiye Türkçesinde olduğu gibi -mazlar/ -mezler'dir.

ğarışmazlar (M6/ 69), vermezler (M6/ 73), vermezler (M11/ 116), bilmezler (M12/ 30), gabil etmezler (M16/ 151), demezler (M31/ 19).

2.2.2.8.2.1.4. Şimdiki Zaman

Fiilin gösterdiği oluş ve kılışın içinde bulunulan zamanda başladığını ve sürmekte olduğunu gösteren kiptir (Korkmaz, 2007: 548).

Eski Türkçe döneminde şimdiki zaman kavramı için ayrı bir ek bulunmadığı, şimdiki zaman kavramının geniş zaman ekleriyle ifade edildiği bilinmektedir (Gülensoy 1985: 281). Standart Türkiye Türkçesinde ise -yor eki ile karşılanan şimdiki zaman kipi Ceyhan ağızlarında gerek -(I)yor/ -(U)yor ekinin bünyesindeki seslerin gerekse bu ekin ön ve arkasındaki seslerin etkisiyle değişikliğe uğrayarak çeşitlilik göstermektedir.

Ceyhan ağızlarında şimdiki zaman ekleri şu şekildedir:

Kişi	Zaman ve Kişi Eki
Teklilik 1. Kişi	-yom/ -yōm, -yóm, -yúm, -yum, yim/ -yım /-yīm, -yím, -yem, -yorum, -yórum, -yürüm, -yĩñ/ -yīñ, -yĩñ / -yiñ, -yíñ, -yuñ/ -yüñ,-yoñ
Teklilik 2. Kişi	-yeñ, -yĩñ, -yíñ, -yosuñ, -yoñ / -yōñ , -yóñ, -yīñ / -yĩñ/ -yiñ, -yüñ/ -yuñ/ -yüñ,
Teklilik 3. Kişi	-yor/ yōr, -yór, yur/ -yür, yúr, yür, -yır/ -yir, -yír, yır -yo/-yō, -yó, -yu/ -yū/ -yü, -yú, -yü , -yı/ -yī, -yi/ yī, -yí,
Çokluk 1. Kişi	-yok/ -yoK, yoğ, -yúk, -yuk, -yık/ -yīk -yıK, -yiK, -yık, -yíK -yoruk -yoz, -yuz/ yüz, -yız, -yiz/ -yīz, -yíz
Çokluk 2. Kişi	-yoñuz, -yiñiz
Çokluk 3. Kişi	-yollar,-yolar/ -yōlar, -yólar, -yollar, -yıllar/ -yīllar, -yılar, -yīllar, -yílar, -yillar, -yiller, -yiler, -yallar/ yeller -yīllar,

Derlenen metinlerde şimdiki zaman çekimiyle ilgili şu özellikler dikkati çekmektedir:

1. Ceyhan ağızlarında derlenen metinlerin tamamında yukarıdaki tabloda belirtilen şimdiki zaman ekleri kullanılmaktadır. Fakat şimdiki zaman eki olarak -yor ve bu ekin, ek ünlüsü kısmen veya tümüyle daralmış şekiller veya yuvarlaklığı koruyan şekilleri de mevcuttur.

2. Yörüklerden (Kurtpınarı Mahallesi, Soğukpınar Mahallesi, Tumlu Mahallesi, Tatlıkuyu Mahallesi, Kıvrıklı Mahallesi, Başören Mahallesi, Dokuztekné Mahallesi, Gümürdülü Mahallesi, Selimiye Mahallesi) ve Avşarlardan (Sarımazı Mahallesi, Kurtkulağı Mahallesi) derlenen metinlerde şimdiki zaman ekinin çoğunlukla -yı/ -yi, -yu/ -yü şekilleri görülmektedir. Bununla birlikte, bu yapıdaki ünlüler bazen uzun ünlüye de dönüşebilmektedir.

3. Ceritlerden (Değirmendere Mahallesi, İsalı Mahallesi, Yalak Mahallesi) derlenen metinlerde çoğunlukla şimdiki zaman ekinin düz ünlülü tabanlarında -yır/ -

yir, -yır; yuvarlak ünlü tabanlarından sonra -yur/ -yür şekillerinin kullanıldığı görülmektedir.

4. Ekin sonundaki /r/ sesi bazen düşer bazen korunur. Bu duruma aynı metin içinde bile rastlanabilmektedir.

Tablodaki şimdiki zaman ekinin farklı biçimlerinin derlenen metinlerde kullanımı şu şekildedir:

Teklik 1. Kişi

-yom/ -yöm: Ceyhan ağızlarında bu ekin, Avşar (Birkent Mahallesi, Değirmendere Mahallesi), Cerit (Ceyhanbekirli Mahallesi, Hamdilli Mahallesi), Tekeli Yörükleri (Çokçapınar Mahallesi, Dokuztekne Mahallesi), Tarsus Yörükleri (Hamitbey Mahallesi), Sırkıntılı Yörükleri (Isırganlı Mahallesi), Antalya Yörükleri (Körkuyu Mahallesi) ve Karakoyunlu Yörüklerinden (Soysalı Mahallesi, Yeniköynazımbey Mahallesi) derlenen metinlerde kullanıldığı görülmektedir:

goyuyöm “koyuyorum” (M5/ 25), dörüyom “doğruyorum” (M5/ 26), yorgan s̄ıryom “yorgan dikiyorum” (M5/ 31), yapıyom “yapıyorum” (M7/ 56), veriyom “veriyorum” (M7/ 57), ğaldırıyom “kaldırıyorum” (M8/ 3), ğediyom “gidiyorum” (M8/ 129), arıyom “arıyorum” (M8/ 160), yaçalıyom “yakalıyorum” (M8/ 181), duTuyom “dutuyorum” (M8/ 183), sıkıyom “sıkıyorum” (M8/ 213), ūraşıyom “uğraşıyorum” (M9/ 54), gidiyom “gidiyorum” (M9/ 58), diniyom “dinliyorum” (M11/ 110), oturuyom “oturuyorum” (M15/ 77), biliyom “biliyorum” (M16/ 25), s̄ölüyom “söylüyorum” (M19/ 19/ 87), istemiyom “istemiyorum” (M19/ 107), bilmiyom “bilmiyorum” (M23/ 50), bakıyom “bakıyorum” (M29/ 28), diyom “diyorum” (M35/ 15), gidiyom “gidiyorum” (M38/ 43), kelle ütüyom “kelle ütüyorum” (M38/ 125), ğalıyom “kalıyorum” (M38/ 160).

-yóm: Ceyhan ağızlarında bu ekin, Karakoyunlu Yörükleri (Kösreli Mahallesi) ve Avşarlardan (Sarımazı Mahallesi) derlenen metinlerde kullanıldığı görülmektedir:

bilmiyóm “bilmiyorum” (M24/ 22), istemiyóm “istemiyorum” (M32/ 12).

-yorum: Ceyhan ağızlarında; Avşar (Birkent Mahallesi), Merkez (Burhaniye Mahallesi), Cerit (Ceyhanbekirli Mahallesi, Hamdilli Mahallesi), Sırkıntılı Yörükleri (Isırganlı Mahallesi), Sarkeçili Yörüklerinden (Sarıkçeçili Mahallesi) derlenen metinlerde kullanıldığı görülmektedir. Bu ek Standart Türkiye Türkçesindeki teklik birinci kişi çekimi ile aynı yapıdadır.

sırıyorum (M5/ 33), seviyorum (M6/ 16), ölçüyorum (M6/ 46), istiyorum (M6/ 66), gidiyorum (M7/ 18), çalışıyorum (M15/ 29), bilmiyorum (M18/ 6), dokumuyorum (M31/ 25).

-yórum: Ceyhan ağızlarında bu ekin, Merkezden (Burhaniye Mahallesi) derlenen metinlerde kullanıldığı görülmektedir:

demliyórum (M6/ 1), içiyórum (M6/ 1), görüyórum (M6/ 75).

-yim : -yor ekindeki /-r/ sesinin düşmesi ve sonrasında ünlü kaynaşması ve nihayet /y/ sesinin daraltıcı etkisiyle oluşan -yim şekli; Merkez (Burhaniye Mahallesi, Namık Kemal Mahallesi), Avşar (Değirmendere Mahallesi, Sarımazı Mahallesi) Yörük (Doruk Mahallesi), Cerit (Hamdilli Mahallesi), Tarsus Yörükleri (Hamitbey Mahallesi), Menemen Yörükleri (Köprülü Mahallesi) ve Tekeli Yörüklerinden (Selimiye Mahallesi, Soğukpınar Mahallesi) derlenen metinlerde görülür:

bilmiyim “bilmiyorum” (M6/ 73), diyĪm “diyorum” (M9/ 59), giremiyim “giremiyorum” (M12/ 56), ūraşiyim “uğraşıyorum” (M13/ 9), getiriyim “getiriyorum” (M13/ 11), taniyim “tanıyorum” (M15/ 88), gēdiyim “gidiyorum” (M15/ 176), biliyim “biliyorum” (M16/ 13), anlamiyim “anlamıyorum” (M22/ 11), diyim “diyorum” (M29/ 47), veriyim “veriyorum” (M32/ 45), biliyim “biliyorum” (M32/ 104), yapamiyim “yapamıyorum” (M33/ 125), ariyim “arıyorum” (M34/ 109).

-yım /yĪm: yor ekindeki /-r/ sesinin düşmesi ve sonrasında ünlü kaynaşması ve nihayet /y/ sesinin daraltıcı etkisiyle oluşan -yım/ -yĪm şekli; Avşarlardan (Sarımazı Mahallesi) derlenen metinlerde görülür:

varıyım “varıyorum” (M32/ 124), biliyĪm “biliyorum” (M32/ 166).

-yım: Ceyhan ağızlarında bu ekin, Ceritlerden (Hamdilli Mahallesi) derlenen metinlerde kullanıldığı görülmektedir:

tanımıyım “tanımıyorum” (M15/ 112), dinliyım “dinliyorum” (M15/146), geliyım “geliyorum” (M15/ 176).

-yum: Ceyhan ağızlarında /o/ sesinin darlaşmasıyla oluşan bu şekil Merkez (Namık kemal Mahallesi) ve Sarıkeçili Yörüklerinden (Sarıkeçili Mahallesi)’derlenen metinlerde görülmektedir:

yatıyum “yatıyorum” (M20/ 88), isdemiyum “istemiyorum” (M31/ 148).

-yüm: Ceyhan ağızlarında bu ekin, Tekeli Yörükleri (Çokçapınar Mahallesi), Cerit (İsalı Mahallesi), Merkezden (Namık Kemal Mahallesi) derlenen metinlerde kullanıldığı görülmektedir:

bilmiyüm “bilmiyorum” (M8/ 164), almiyüm “almıyorum” (M17/ 29), oturuyüm “oturuyorum” (M29/ 107), diyüm “diyorum” (M29/ 110).

-yürüm: Ceyhan ağızlarında, şimdiki zaman ekindeki /o/ ünlüsünün ekteki /y/ sesinin etkisiyle daralması sonucu oluşmuştur. Merkezden (Burhaniye Mahallesi) derlenen metinlerde kullanıldığı görülmektedir:

bilmiyürüm “bilmiyorum” (M6/ 70), beklüyürüm “bekliyorum” (M6/ 104).

-yıñ/ -yĩñ: Bu ek, şimdiki zaman ekindeki /o/ sesinin önce /y/ sesinin etkisiyle darlaşması ve sonrasında ekteki /-r/ sesinin düşmesiyle oluşmuştur. Ekteki ünlünün eklendiği fiilin ünlüsüne uyum sağladığı görülmektedir: Bu yapının; Aydın Yörükleri (Kıvrıklı Mahallesi, Tatlıkuyu Mahallesi), Karahacılı Yörükleri (Kurtpınarı Mahallesi), Avşar (Sarımazı Mahallesi) ve Tekeli Yörüklerinden (Selimiye Mahallesi, Soğukpınar Mahallesi) derlenen metinlerde kullanıldığı görülmektedir:

esgere yollayıñ “askere yolluyorum” (M21/ 54), dēyiñ “diyorum” (M21/ 66), utanıyıñ “utanıyorum” (M27/ 15), yatıyıñ “yatıyorum” (M32/ 49), yanıyıñ “yanıyorum” (M33/ 61), arıyıñ “arıyorum” (M34/ 129), gonuşamayıñ

“konuşamıyorum” (M40/ 1), okuyamayın “okuyamıyorum” (M40/ 95), biliyın “biliyorum” (M40/ 158).

-yın / -yın: Bu ek, şimdiki zaman ekindeki /o/ sesinin önce /y/ sesinin etkisiyle darlaşması ve sonrasında ekteki /-r/ sesinin düşmesiyle oluşmuştur. Ekteki ünlünün eklendiği fiilin ünlüsüne uyum sağladığı görülmektedir: Bu yapının, Aydın Yörüklerinden (Tatlıkuyu Mahallesi) derlenen metinlerde kullanıldığı görülmektedir:

içemeyın “içemiyorum” (M40/ 2), bilmeyın “bilmiyorum” (M40/ 39), biliyın “biliyorum” (M40/ 157).

-yın: Bu ekin, Aydınlı Yörüklerinden (Tumlu Mahallesi, Tatlıkuyu Mahallesi) derlenen metinlerde kullanıldığı görülmektedir:

isteyın “istiyorum” (M36/ 105), bilmeyın “bilmiyorum” (M39/ 14).

-yün: Ceyhan ağızlarında, şimdiki zaman ekindeki /o/ ünlüsünün, ekteki /y/ sesinin etkisiyle daralması sonucu oluşmuştur. Bu yapı, Menemen Yörükleri (Köprülü Mahallesi) ve Tekeli Yörüklerinden (Soğukpınar Mahallesi) derlenen metinlerde kullanıldığı görülmektedir:

okuduyun “okutuyorum” (M22/ 6), gorkuyun “korkuyorum” (M34/ 184).

-yün: Ceyhan ağızlarında, şimdiki zaman ekindeki /o/ ünlüsünün, ekteki /y/ sesinin etkisiyle daralması sonucu oluşmuştur. Bu yapı, Aydınlı Yörüklerinden (Tatlıkuyu Mahallesi) derlenen metinlerde kullanıldığı görülmektedir:

göçüyün “göçüyorum” (M40/ 159).

-yoñ: Bu ekin Ceyhan ağızlarında, Karakoyunlu Yörüklerinden (Kösreli Mahallesi) derlenen metinlerde kullanıldığı görülmektedir:

harbī gonusuyon “harbi konuşuyorum” (M24/ 49).

Teklik 2. Kişi

-yoñ / -yōñ: Bölgedeki tüm ağızlarda yaygın olarak kullanılan teklik ikinci kişi şimdiki zaman şeklidir. İyelik kaynaklı kişi eki -ñ kullanılarak oluşan bu şekilde, -yor ekindeki /-r/ sesi düşmüş; ünlü kaynaşması sonucu bu şekil ortaya çıkmıştır. Bu şeklin, Avşar (Birkent Mahallesi), Merkez (Burhaniye Mahallesi), Cerit (Ceyhanbekirli Mahallesi, İsalı Mahallesi), Tarsus Yörükleri (Hamitbey Mahallesi), Sırkıntılı Yörükleri (Isırganlı Mahallesi), Menemen Yörükleri (Köprülü Mahallesi), Karakoyunlu Yörükleri (Kösreli Mahallesi, Yeniköynazımbey Mahallesi), Karahacılı Yörükleri (Kurtpınar Mahallesi) ve Aydınli Yörüklerinden (Tumlu Mahallesi) derlenen metinlerde kullanıldığı görülmektedir:

dönderiyōñ “dönderiyorsun” (M5/ 32), alıyoñ “alıyorsun” (M6/ 7), çekiyōñ “çekiyorsun” (M7/ 61), yatıyoñ “yatıyorsun” (M7/ 109), bilmiyoñ mu “bilmiyor musun?” (M16/ 175), kaçıyoñ “kalkıyorsun” (M17/ 32), gidiyōñ “gidiyorsun” (M17/ 90), düşünebiliyoñ mu “düşünebiliyor musun?” (M19/ 20), sōlüyoñ “söylüyorsun” (M19/ 69), istiyōñ “istiyorsun” (M19/ 71), diyōñ “diyorsun” (M22/ 60), götüremiyōñ “götüremiyorsun” (M24/ 45), geTmiyoñ “gitmiyorsun” (M28/ 99), biliyoñ mu? “biliyor musun?” (M36/ 77), ekiyoñ “ekiyorsun” (M38/ 83).

-yōñ: Bu şeklin Ceyhan ağızlarında, Cerit (İsalı Mahallesi) ve Karakoyunlu Yörüklerinden (Yeniköynazımbey Mahallesi) derlenen metinlerde kullanıldığı görülmektedir:

almıyoñ “almıyorsun” (M17/ 30), yiyōñ “yiyorsun” (M38/ 84).

-yīñ / -yūñ: Yalnız düz ve düz geniş ünlülü fiil tabanlarına gelen bu şekil, Bahşiş Yörükleri (Başören Mahallesi) ve Avşarlardan (Sarımazı Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

ğaynadiyīñ “kaynatıyorsun” (M3/ 115), ğavırıyīñ “kavuruyorsun” (M3/ 116), geziyīñ “geziyorsun” (M3/ 145), biliyīñ mı? “biliyor musun?” (M32/ 113),

-yūñ: Bu şeklin Ceyhan ağızlarında, Yörük (Doruk Mahallesi) ve Aydınli Yörüklerinden (Tatlıkuyu Mahallesi) derlenen metinlerde kullanıldığı görülmektedir:

ğapıyıñ “kapıyorsun” (M13/ 202), getiriyiñ “getiriyorsun” (M39/ 31),

-yiñ: Yalnız son hece ünlüsü ince düz ve düz geniş olan fiil tabanlarına gelen bu şekil, Yörük (Doruk Mahallesi), Aydın Yörükleri (Kıvrıklı Mahallesi), Avşarlar (Kurtkulağı Mahallesi, Sarımazı Mahallesi), Karahacılı Yörükleri (Kurtpınarı Mahallesi) ve Tekeli Yörüklerinden (Selimiye Mahallesi, Soğukpınar Mahallesi) derlenen metinlerde kullanıldığı görülmektedir:

biliyiñ mi? “biliyor musun?” (M13/ 93), dēyiñ “diyorsun” (M21/ 73), hesèP edebiliyiñ “hesap edebiliyorsun” (M25/ 104), diñeliyiñ “ayakta duruyorsun” (M32/ 136), ne dēyiñ “ne diyorsun?” (M33/ 85), gediyiñ “gidiyorsun” (M34/ 78), geliyiñ “geliyorsun” (M34/ 80), ēliyiñ “oyalıyorsun” (M34/ 81), gediyiñ “gidiyorsun” (M34/ 160).

-yüñ: Bu şeklin, Bahşış Yörükleri (Başören Mahallesi) ve Aydın Yörüklerinden (Tumlu Mahallesi) derlenen metinlerde kullanıldığı görülmektedir:

döküyüñ “döküyorsun” (M3/ 116), gördürüyüñ “gösteriyorsun” (M36/ 36).

-yuñ/ -yüñ: Bu şeklin, Bahşış Yörükleri (Başören Mahallesi), Merkez (Namık Kemal Mahallesi), Avşarlar (Sarımazı Mahallesi) ve Tekeli Yörüklerinden (Soğukpınar Mahallesi) derlenen metinlerde kullanıldığı görülmektedir:

ğöyüñ “koyuyorsun” (M3/ 117), açıyuñ “açıyorsun” (M29/ 108), duruyüñ “duruyorsun” (M32/ 183), ne vuruyüñ “ne vuruyorsun?” (M34/ 178).

-yiñ: Bu şeklin, Karahacılı Yörüklerinden (Kurtpınar Mahallesi) derlenen metinlerde nadir olarak kullanıldığı görülmektedir:

yapıyıñ “yapıyorsun” (M28/ 110).

-yosuñ: Zamir kökenli kişi ekiyle çekimlenen bu şekil, -yor ekindeki /-r/ sesinin düşmesiyle oluşmuştur. Bu şeklin Ceyhan ağızlarında, Avşarlardan (Birkent Mahallesi) derlenen metinlerde kullanıldığı görülmektedir:

seriyosuñ “seriyorsun” (M5/ 32).

Teklik 3. Kişi

-yor / -yör: Ceyhan ağzlarında en yaygın olarak kullanılan teklik üçüncü kişi şimdiki zaman ekidir. Bu şekil; Bahşiş Yörükleri (Başören Mahallesi), Merkez (Burhaniye Mahallesi), Cerit (Ceyhanbekirli Mahallesi, Hamdilli Mahallesi, İsalı Mahallesi, Yalak Mahallesi), Yörük (Doruk Mahallesi), Tarsus Yörükleri (Hamitbey Mahallesi), Sırkıntılı Yörükleri (Isırganlı Mahallesi), Sarıkeçili Yörükleri (Sarıkeçili Mahallesi), Karakoyunlu Yörüklerinden (Yeniköynazımbey Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

oluyor (M3/ 22), donuyor (M3/ 23), yapıyor (M3/ 23), istiyor (M6/ 77), diyor (M6/ 104), vuruluyor (M7/ 64), dönüyor (M7/ 82), duruyor (M13/ 196), dolanıyor (M15/ 41), geçiyor (M16/ 32), düşüyor (M16/ 33), kaçıyor “kalkıyor” (M16/ 33), ölüyor (M16/ 33), diyor (M16/ 37), heves etmiyor (M16/ 38), alıyor “ağlıyor” (M16/ 86), diyör “diyor” (M16/ 91), övüyor (M17/ 1), goparıyor “koparıyor” (M19/ 140), diyemiyor (M31/ 25), gönderiyor (M37/ 35), yıhılıyor “yıkılıyor” (M37/ 39), olüyor “oluyor” (M38/ 1).

-yör: Bu şekil; Tarsus Yörükleri (Altıkara Mahallesi, Hamitbey Mahallesi), Merkez (Burhaniye Mahallesi, Namık Kemal Mahallesi), Cerit (Ceyhanbekirli Mahallesi, Hamdilli Mahallesi), Sırkıntılı Yörükleri (Isırganlı Mahallesi), Menemen Yörükleri (Köprülü Mahallesi), Karakoyunlu Yörüklerinden (Yeniköynazımbey Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

dövüyör “dövüyor” (M2/ 29), yiyör “yiyor” (M2/ 30), gidiyör “gidiyor” (M2/ 31), kesiyör “kesiyor” (M2/ 32), yakıyör “yakıyor” (M2/ 35), alıyör “alıyor” (M2/ 37), dönüyör (M6/ 33), gediyör “gidiyor” (M6/ 30), isdiyör “istiyor” (M6/ 101), ayrılıyör (M7/ 140), yapıyör “yapıyor” (M15/ 53), ğuruyör “kuruyor” (M15/ 53), ölüyör “ölüyor” (M15/ 54), veriyör “veriyor” (M15/ 57), çıhıyör “çıkıyor” (M15/ 59), başlıyör “başlıyor” (M15/ 67), diyör “diyor” (M15/ 81), diyemiyör “diyemiyor” (M15/ 103), duramıyör “duramıyor” (M15/ 117), varyör “varıyor” (M15/ 161), vuruyör “vuruyor” (M15/ 210), damlıyör “damlıyor” (M16/ 51), gidiyör “gidiyor” (M16/ 43), atıyör “atıyor” (M19/ 145), göçüyör “göçüyor” (M22/ 34), okuyör “okuyor” (M29/

13), furuyór “vuruyor” (M38/ 47), çektiriyór “çektiriyor” (M38/ 19), sallıyór “sallıyor” (M38/ 49).

-yur: Bu şekil; Tarsus Yörükleri (Altıkara Mahallesi), Cerit (Değirmendere Mahallesi), Menemen Yörüklerinden (Köprülü Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

geçiyur “geçiyor” (M2/ 4), geliyur “geliyor” (M2/ 4), bakıyur “bakıyor” (M2/ 5), vuruyur “vuruyor” (M10/ 29), olmuyur “olmuyor” (M22/ 25).

-yür: Bu şekil; Tarsus Yörükleri (Altıkara Mahallesi, Karakayalı Mahallesi), Merkez (Burhaniye Mahallesi), Menemen Yörükleri (Köprülü Mahallesi), Antalya Yörükleri (Körkuyu Mahallesi), Cerit (Yalak Mahallesi) ve Karakoyunlu Yörüklerinden (Yeniköynazımbey Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

diyür “diyor” (M2/ 7), gidiyür “gidiyor” (M2/ 10), vermiyür “vermiyor” (M2/ 11), geliyür “geliyor” (M6/ 33), geliyür “geliyor” (M6/ 98), çarıyür “çağırıyor” (M6/ 100), bekliyür “bekliyor” (M6/ 104), gidiyür “gidiyor” (M20/ 23), bilmiyür “bilmiyor” (M20/ 105), sürüyür “sürüyor” (M22/ 53), gelmiyür “gelmiyor” (M23/ 134), ğalmiyür “kalmıyor” (M37/ 38), anniyür “anlıyor” (M37/ 41), diyür “diyor” (M37/ 43), geliyür “geliyor” (M37/ 51), yapıyür “yapıyor” (M37/ 60), gedyür “gidiyor” (M37/ 64), titriyür “titriyor” (M38/ 49), yiyür “yiyor” (M38/ 119).

-yür: Bu şekil; Cerit (Altıgöz Mahallesi, Hamdilli Mahallesi, İsalı Mahallesi, Yalak Mahallesi), Tarsus Yörükleri (Altıkara Mahallesi), Tekeli Yörükleri (Çokçapınar Mahallesi), Sırkıntılı Yörükleri (Isırganlı Mahallesi), Menemen Yörükleri (Köprülü Mahallesi), Antalya Yörükleri (Körkuyu Mahallesi), Merkez (Namık Kemal Mahallesi), Bozdoğan Aşireti (Sağkaya Mahallesi) ve Karakoyunlu Yörüklerinden (Soysalı Mahallesi, Yeniköynazımbey Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

giriyür “giriyor” (M1/ 125), diyür “diyor” (M2/ 22), ediyür “ediyor” (M8/ 173), geliyür “geliyor” (M15/ 108), ğonuşuyür “konuşuyor” (M15/ 153), geliyür “geliyor” (M17/ 5), çekiveriyür “çekiveriyor” (M17/ 6), gidiyür “gidiyor” (M17/ 93),

yakıyúr “yakıyor” (M17/ 114), yiyúr “yiyor” (M19/ 140), çekiyúr “çekiyor” (M22/ 28), çıkıyúr “çıkıyor” (M22/ 28), bitiyúr “bitiyor” (M22/ 28), ğalıyúr “k alıyor” (M22/ 29), düřmüyúr “ düşmüyor” (M22/ 51), deviriveriyúr “deviriveriyor” (M23/ 97), geliyúr “geliyor” (M29/ 99), kıruyúr “kuruyor” (M29/ 99), olmuyúr “olmuyor” (M29/ 121), besliyúr “besliyor” (M30/ 54), ğediyúr “gidiyor” (M35/ 38), dönüyúr “dönüyor” (M35/ 41), bakıyúr “bakıyor” (M35/ 43), dayanıyúr “dayanıyor” (M37/ 10), bakıyúr “bakıyor” (M37/ 60), geçıyúr “geçiyor” (M37/ 84), dutuyúr “tutuyor” (M38/ 48), getitTiriyúr “getittiriyor” (M38/ 119), içiyúr “içiyor” (M38/ 120), ğalıyúr “k alıyor” (M38/ 178).

-yır: Bu Şekil; Bahşış Yörükleri (Başören Mahallesi), Cerit (Deĝirmendere Mahallesi), Tarsus Yörükleri (Hamitbey Mahallesi) ve Merkezden (Namık Kemal Mahallesi) derlenen metinlerde görölmektedir:

veriviyır “veriveriyor” (M3/ 138), ğırılıyır “kırılıyor” (M10/ 60), geliyır “geliyor” (M16/ 21), diyır “diyor” (M16/ 21), ğediyır “gidiyor” (M16/ 80), vermiyır (M16/ 132), ārıyır “aĝrıyor” (M29/ 109):

-yır: Ceyhan aĝızlarında, Şimdiki zaman ekindeki /o/ ünlüsünün ekteki /y/ sesinin etkisiyle daralması sonucu oluşmuştur. Bu Şekil; Merkez (Burhaniye Mahallesi, Namık Kemal Mahallesi), Cerit (Deĝirmendere Mahallesi, Hamdilli Mahallesi), Yörük (Doruk Mahallesi) ve Sırkıntılı Yörüklerinden (Isırĝanlı Mahallesi) derlenen metinlerde görölmektedir:

bekliyır “bekliyor” (M6/ 100), varıyır “varıyor” (M10/ 29), basmiyır “basmıyor” (M10/ 36), bilmiyır “bilmiyor” (M10/ 36), bakıyır “bakıyor” (M10/ 46), diyır “diyor” (M10/ 50), sıçıyır “sıçrıyor” (M10/ 51), basıyır “basıyor” (M10/ 52), deyır “diyor” (M13/ 194), ğāpıřıyır “k apışıyor” (M13/ 203), deyır “diyor” (M13/ 211), olmuyır “olmuyor” (M15/ 56), alıyır “alıyor” (M15/ 147), yazıyır “yazıyor” (M15/ 150), geliyır “geliyor” (M15/ 164), gidiyır “gidiyor” (M18/ 21), bitiyır “bitiyor” (M20/ 41), diyır “diyor” (M29/ 47).

-yır: Şimdiki zaman eki olarak -yır/ -yur ekinin kullanıldıĝı aĝız bölgelerinde karşımıza çıkan bu Şekil, kalınlık incelik uyumuna da uyma çabasıyla, çoklukla son

hece ünlüsü düz ince olan tabanlara gelmektedir (Yıldırım, 2006: 248). Bu şekil; Cerit (Değirmendere Mahallesi, Hamdilli Mahallesi), Yörük (Doruk Mahallesi), Tarsus Yörükleri (Karakayalı Mahallesi) ve Avşarlardan (Sarımazı Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

diyir “diyor” (M10/ 28), çekiyr “çekiyor” (M10/ 30), geliyr “geliyor” (M13/ 153), vermiyr “vermiyor” (M13/ 152), yiyr “yiyor” (M13/ 165), geziyr “geziyor” (M13/ 165), yediriyr “yediyor” (M13/ 175), içiriyr “içiriyor” (M13/ 175), ğaliyr “kalıyor” (M13/ 201), ğaldiriyr “kaldırıyor” (M15/ 231), atiyir “atıyor” (M15/ 231), seslenmiyr “seslenmiyor” (M20/ 73), hallediyr “hallediyor” (M32/ 27), kesiyir “kesiyor” (M32/ 28), ğaçiyr “kaçıyor” (M32/ 28), geliyr “geliyor” (M32/ 29).

-yür: Bu şekil, Ceritlerden (Hamdilli Mahallesi) derlenen metinlerde olarak görülmektedir:

küsüyr “küsüyor” (M15/ 236),

-yir: Bu şekil, Ceritlerden (Hamdilli Mahallesi)’den derlenen metinlerde olarak görülmektedir:

gonuşuyir “konuşuyor” (M15/ 147),

-yo/ -yō: Şimdiki zaman ekinin bünyesindeki /r/ ünsüzünün düşmesiyle meydana gelen bu şekil; Cerit (Altıgöz Mahallesi, Hamdilli Mahallesi, Yalak Mahallesi), Merkez (Burhaniye Mahallesi), Tekeli Yörükleri (Çokçapınar Mahallesi), Avşar (Değirmendere Mahallesi, Kurtkulağı Mahallesi, Sarımazı Mahallesi), Tarsus Yörükleri (Hamitbey Mahallesi, Karakayalı Mahallesi), Sırkıntılı Yörükleri (Isırganlı Mahallesi), Karahacılı Yörükleri (Kurtpınar Mahallesi), Karakoyunlu Yörüklerinden (Soyalı Mahallesi, Yeniköynazımbey Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

daıtyo “dağıtıyor” (M1/ 106), yapıyo “yapıyor” (M1/ 106), diyo “diyor” (M1/ 128), çarıyō “çağırıyor” (M6/ 82), geliyo “geliyor” (M8/ 5), duruyo “duruyor” (M8/ 5), bāriyō “bağırıyor” (M8/ 27), bārişiyō “bağrışıyor” (M8/ 30), ğaçiyō “kaçıyor” (M8/ 43), diyo “diyor” (M8/ 44), bilmiyō “bilmiyor” (M8/ 83), gürlüyo “gürlüyor” (M8/ 93), sulanıyo “sulaniyor” (M8/ 106), olmuyo “olmuyor” (M9/ 64), ğonuşuyō

“konuşuyor” (M15/ 208), varıyo “varıyor” (M16/ 98), unuduyō “unutuyor” (M16/ 147), oluyō “oluyor” (M16/ 148), ūraşıyo “uğraşıyor” (M19/ 76), dırmanıyo “tırmanıyor” (M19/ 78), ekmek atıyo “ekmek atıyor” (M19/ 110), geliyo “geliyor” (M19/ 132), ārıyō “ağrıyor” (M20/ 39), durmuyo “durmuyor” (M20/ 53), ğızışıyo “kızışıyor” (M26/ 41), gediyo “gediyor” (M27/ 125), çalışıyō “çalışıyor” (M28/ 8), gösteriyō “gösteriyor” (M28/ 11), düşüyō “düşüyor” (M28/ 31), ğuruluyo “kuruluyor” (M32/ 38), zannediyor “sanıyor” (M35/ 26), geçiyō “geçiyor” (M37/ 18), anlaşılıyo “anlaşıyor” (M37/ 81), oluyo “oluyor” (M38/ 2).

-yō: Bu şekil; Merkez (Burhaniye Mahallesi), Tarsus Yörükleri (Hamitbey Mahallesi, Karakayalı Mahallesi), Tekeli Yörüklerinden (Soğukpınar Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

içiyō “içiyor” (M6/ 31), ālıyō “ağlıyor” (M16/ 62), bakıyō “bakıyor” (M16/ 70), ğalıyō “kalıyor” (M20/ 44), akıyō “akıyor” (M34/ 58).

-yu/ -yū: Bu şekil; Cerit (Altıgöz Mahallesi, Hamdilli Mahallesi), Bahşiş Yörükleri (Başören Mahallesi), Tekeli Yörükleri (Çokçapınar Mahallesi, Selimiye Mahallesi Soğukpınar Mahallesi), Tarsus Yörükleri (Karakayalı Mahallesi), Antalya Yörükleri (Korkuyu Mahallesi), Avşar (Kurtkulağı Mahallesi, Sarımazı Mahallesi), Karahacılı Yörükleri (Kurtpınar Mahallesi), Sarıkeçili Yörükleri (Sarıkeçili Mahallesi) ve Aydınli Yörüklerinden (Tumlu Mahallesi, Tatlıkuyu Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

gidiyū “gidiyor” (M1/ 75), geliyu “geliyor” (M1/ 106), oluyu “oluyor” (M3/ 118), dutuyu “tutuyor” (M8/ 51), atıyū “atıyor” (M8/ 52), hamırı yūruyu “hamırı yoğuruyor” (M11/ 87), oturuyu “oturuyor” (M15/ 96), durmuyu “durmuyor” (M20/ 54), yatıyū “yatıyor” (M23/ 101), soruyū “soruyor” (M26/ 23), oynuyu “oynuyor” (M26/ 40), gediliyu “gidiliyor” (M27/ 51), alıyū “alıyor” (M27/ 55), ediyū “ediyor” (M27/ 74), oturuyū “oturuyor” (M31/ 82), göçüyū “göçüyor” (M31/ 160), gelmiyu “gelmiyor” (M32/ 139), oluyū “oluyor” (M33/ 62), yūnuruluyu “yoğuruluyor” (M33/ 124), vuruyu “vuruyor” (M34/ 121), buluyu “buluyor” (M34/ 142), oluyū “oluyor”

(M36/ 18), ğoyu “koyuyor” (M36/ 28), bulunduruyu “bulunduruyor” (M 36/ 51), duruyü “duruyor” (M39/ 27).

-yü: Bu Şekil; Cerit (Altığöz Mahallesi, İsalı Mahallesi), Tekeli Yörükleri (Çokçapınar Mahallesi, Soğukpınar Mahallesi), Menemen Yörükleri (Köprülü Mahallesi), Merkezden (Namık Kemal Mahallesi) derlenen metinlerde görölmektedir:

gidiyü “gidiyor” (M1/ 13), aliyü “alıyor” (M1/ 42), yapıyü “yapıyor” (M1/ 43), yapıyü “yapıyor” (M1/ 51), topluyü “topluyor” (M1/ 61), çıkarıyü “çıkırıyor” (M1/ 124), geçiriyü “geçiriyor” (M8/ 51), diyü “diyor” (M17/ 16), getiriyü “getiriyor” (M22/ 52), soruyü “soruyor” (M29/ 17), ğapatıyü “kapatıyor” (M29/ 111), diyü “diyor” (M34/88).

-yü: Bu Şekil; Cerit (Altığöz Mahallesi), Tekeli Yörükleri (Dokuztekne Mahallesi, Soğukpınar Mahallesi), Aydın Yörükleri (Gümürdülü Mahallesi), Merkez (Namık Kemal Mahallesi), Bozdoğan AŞireti (Sağkaya Mahallesi), Avşarlardan (Sarımazı Mahallesi) derlenen metinlerde görölmektedir:

düşünüyü “düŐünüyor” (M1/ 127), diyü “diyor” (M1/ 127), süpürge süpürüyü “süpürge süpürüyor” (M11/ 86), köpürüyü “köpürüyor” (M14/ 72), söküyü “söküyor” (M14/ 85), öldürüyü “öldürüyor” (M14/ 133), gedyü “gediyor” (M29/ 21), götürüyü “götürüyor” (M29/ 30), söyliüyü “söyliyor” (M30/ 110), ğülüşüyü “ğülüŐüyor” (M32/ 75), diyü “diyor” (M34/ 129), çöküyü “çöküyor” (M34/ 140), ğediyü “gidiyor” (M34/ 165).

-yü: Bu Şekil; Avşarlardan (Kurtkulağı Mahallesi) derlenen metinlerde görölmektedir:

görmüyü “görmüyor” (M25/ 82).

-yı/ -yī: Genellikle -yır/ -yur ekinin kullanıldığı yerlerde çıkan bu Şekil; Bahşiş Yörükleri (Başören Mahallesi), Cerit (Deĝirmendere Mahallesi), Tekeli Yörükleri (Dokuztekne Mahallesi, Selimiye Mahallesi, Soğukpınar Mahallesi), Aydın Yörükleri (Gümürdülü Mahallesi, Tumlu Mahallesi, Tatlıkuyu Mahallesi), Karahacılı Yörükleri

(Kurtpınar Mahallesi), Avşarlardan (Sarımazı Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

alığı “alıyor” (M3/ 139), dayanığı “dayanıyor” (M3/ 47), basması “basıyor” (M10/ 43), akığı “akıyor” (M12/ 11), deniyi “deniyor” (M12/ 15), geliyi “geliyor” (M14/ 50), saçıyı “saçıyor” (M14/ 72), yıkılıyı “yıkılıyor” (M14/ 75), bakığı “bakıyor” (M14/ 80), yatığı “yatıyor” (M14/ 129), yardım ediyi “yardım ediyor” (M27/ 12), ğandırığı “kandırıyor” (M27/ 29), varığı “varıyor” (M27/ 33), içiyi “içiyor” (M27/ 42), ğalıyı “kalıyor” (M27/ 42), ğacıyı “kaçıyor” (M32/ 29), çıkığı “çıkıyor” (M32/ 36), çarığı “çağırıyor” (M32/ 37), bakığı “bakıyor” (M32/ 66), biliyi “biliyor” (M32/ 91), deşiniyi “deşiniyor” (M32/ 116), biçer biçiyi “biçer biçiyor” (M32/118), deniyi “deniyor” (M32/ 145), atığı “atıyor” (M33/ 63), varığı “varıyor” (M34/ 125), yakığı “yakıyor” (M34/ 148), varığı “varıyor” (M34/ 156), yapıyı “yapılıyor” (M36/ 11), bahsediyi “bahsediyor” (M36/ 79), yatığı “yatıyor” (M39/ 83).

-yî: Bu şekil; Tekeli Yörükleri (Dokuztekne Mahallesi), Avşar (Sarımazı Mahallesi, Kurtkulağı Mahallesi), Tekeli Yörükleri (Soğukpınar Mahallesi), Aydınli Yörüklerinden (Tatlıkuyu Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

diyî “diyor” (M12/ 68), ğızışığı “kızışıyor” (M26/ 44), bekleyi “bekliyor” (M32/ 184), gediği “gidiyor” (M34/ 71), ediyi “ediyor” (M39/ 20).

-yi/ -yî: Son hece ünlüsü düz ince olan fiil tabanlarına gelen bu şekil; Cerit (Değirmendere Mahallesi), Yörük (Doruk Mahallesi), Aydın Yörükleri (Gümürdülü Mahallesi, Tatlıkuyu Mahallesi), Tarsus Yörükleri (Karakayalı Mahallesi, Kıvrıklı Mahallesi), Menemen Yörükleri (Köprülü Mahallesi), Avşarlar (Kurtkulağı Mahallesi, Sarımazı Mahallesi), Karahacılı Yörükleri (Kurtpınar Mahallesi), Sarıkeçili Yörükleri (Sarıkeçili Mahallesi), Tekeli Yörüklerinden (Selimiye Mahallesi, Soğukpınar Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

deyi “diyor” (M10/ 25), veriyi “veriyor” (M13/ 63), sePdiriyî “serptiriyor” (M14/ 11), yükleniyî “yükleniyor” (M14/ 75), diyî “diyor” (M20/ 74), ediyi “ediyor” (M21/ 72), vezgeçiyî “vazgeçiyor” (M26/ 25), gelmiyi “gelmiyor” (M26/ 31), geçiyî“

geçiyor” (M27/ 165), isdeyī “istiyor” (M31/ 100), deyi “diyor” (M31/ 171), gediği “gidiyor” (M32/ 105), diñeliyi “ayakta duruyor” (M32/ 136), biliyī “biliyor” (M33/ 107), geliyī “geliyor” (M33/ 125), eleniyyī “eleniyor” (M33/ 125), eletiyī “iletiyor” (M34/ 51) esiyi “esiyor” (M34/ 71), diyi “diyor” (M34/ 129), bilmiyi “bilmiyor” (M34/ 172), eriyī “eriyor” (M39/ 131).

Bu şekil, kalın ünlülü fiil tabanlarına nadiren gelir ve kalınlık incelik uyumunu bozar. Bu şekil; Avşar (Değirmendere Mahallesi), Cerit (Değirmendere Mahallesi), Tarsus Yörükleri (Karakayalı Mahallesi), Karahacılı Yörükleri (Kurtpınar Mahallesi), Tekeli Yörüklerinden (Soğukpınar Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

yaptirmiyī “yaptırmıyor” (M9/ 13), basmiyi “basmiyor” (M10/ 30), durmuyi “durmuyor” (M20/ 54), gaçıryıyī “kaçııyor” (M27/ 74), yapıyi “yapıyor” (M34/ 63).

Çokluk 1. Kişi:

-yok/ -yoK: Bu ek, şimdiki zaman ekindeki /-r/ sesinin düşmesi ve sonrasında ünlü kaynaşması sonucu olmuştur. Bu şekil Ceyhan ağızlarında; Cerit (Altıgöz Mahallesi, İsalı Mahallesi), Avşarlar (Birkent Mahallesi), Tarsus Yörükleri (Hamitbey Mahallesi), Sırkıntılı Yörükleri (Isırganlı Mahallesi), Sarıkeçili Yörükleri (Sarıkeçili Mahallesi), Tekeli Yörükleri (Soğukpınar Mahallesi), Karakoyunlu Yörüklerinden (Yeniköynazimbey Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

istemiyok “istemiyoruz” (M1/ 104), temizliyok “temizliyoruz” (M5/ 24), getiriyok “getiriyoruz” (M16/ 67), bakıyok “bakıyoruz” (M16/ 67), veriyok “veriyoruz” (M16/ 88), söyliyoK “söylüyoruz” (M17/ 16), oturiyok “oturuyoruz” (M19/ 62), çekiyok “çekiyoruz” (M19/ 65), yiyok “yiyoruz” (M19/ 66), yapmiyok “yapmıyoruz” (M31/ 27), suluyok “suluyoruz” (M34/ 36), yapıyok “yapıyoruz” (M38/ 18), n _ ediyok “ne ediyoruz?” (M38/ 23), hazırlıyok “hazırlıyoruz” (M38/ 24).

-yoruK: Bu şekil, Merkez (Burhaniye Mahallesi)’den derlenen metinlerde görülmektedir:

içiyoruK “içiyoruz” (M6/ 28).

-yoğ: Bu şekil, Tarsus Yörüklerinden (Hamitbey Mahallesi, Karakayalı Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

bakıyoğ “bakıyoruz” (M16/ 65), gidiyoğ “gidiyoruz” (M20/ 77), oynuyoğ “oynuyoruz” (M20/ 99).

-yoz: Bu ek, şimdiki zaman ekindeki /-r/ sesinin düşmesi ve sonrasında ünlü kaynaşması sonucu olmuştur. Bu şekil Ceyhan ağızlarında, Avşar (Değirmendere Mahallesi) ve Sarıkeçili Yörüklerinden (Sarıkeçili Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

beeniyoz “beğeniyoruz” (M9/ 21), yapmiyoz “yapmıyoruz” (M31/ 28).

-yorus: Standart Türkiye Türkçesiyle aynı olan bu şekil, Tekeli Yörükleri (Dokuztekné Mahallesi) ve Tarsus Yörüklerinden (Karakayalı Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

geziyoruz (M11/ 92), biliyoruz (M20/ 16).

-yuğ: Bu şekil, bölgede seyrek kullanılmakla birlikte Ceritlerden (Hamdilli Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

oturuyuğ “oturuyoruz” (M15/ 106),

-yúğ: Bu şekil, bölgede seyrek kullanılmakla birlikte, Avşarlardan (Sarımazı Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

dövüyúğ “dövüyoruz” (M32/ 109).

-yuz/ -yüz: Bu ek, şimdiki zaman ekindeki /o/ sesinin /y/'nin etkisiyle daralması sonucu oluşmuştur. Bu şekil Ceyhan ağızlarında, Aydın Yörükleri (Gümürdülü Mahallesi, Tatlıkuyu Mahallesi), Karahacılı Yörükleri (Kurtpınarı Mahallesi), Sarıkeçili Yörüklerinden (Sarıkeçili Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

ğonuşuyuz “konuşuyoruz” (M14/ 51), gedyuz “gidiyoruz” (M27/ 127), oturuşuyüz “oturuyoruz” (M31/ 109), oturuyüz “oturuyoruz” (M31/ 111), duruyüz “duruyoruz” (M39/ 26).

-yık/ -yık, -yık: Bu yapı bölgede seyrek kullanılmakla birlikte, Yörük (Doruk Mahallesi) ve Avşarlardan (Sarımazı Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

çıkıyık “çıkıyoruz” (M13/ 182), ediyık “ediyoruz” (M 32/ 51), çalışıyık “çalışıyoruz” (M32/ 112), yollayık “yolluyoruz” (M32/ 156).

-yık: Bu şekil; Yörük (Doruk Mahallesi), Avşarlardan (Kurtkulağı Mahallesi, Sarımazı Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

yaşayıık “yaşıyoruz” (M13/ 3), ūraşıyıık “uğraşıyoruz” (M13/ 4), fotōraf çekiliyık “fotoğraf çekiliyoruz” (M13/ 41), veriyık “veriyoruz” (M25/ 81), deşiniyık “deşiniyoruz” (M32/ 112).

-yız: Bu ek, şimdiki zaman ekindeki /o/ sesinin /y/’nin etkisiyle daralması sonucu oluşmuştur. Bu şekil Ceyhan ağızlarında, Tekeli Yörükleri (Dokuztekne Mahallesi) ve Yörüklerden (Doruk Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

yāşāyız “yaşıyoruz” (M12/ 1), yīvırıyız “yığıveriyoruz” (M3/ 137).

-yız: Bu ek, şimdiki zaman ekindeki /o/ sesinin /y/’nin etkisiyle daralması sonucu oluşmuştur. Bu şekil Ceyhan ağızlarında, Aydınli Yörüklerinden (Tatlıkuyu Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

seviniyız “seviniyoruz” (M39/ 130).

-yik/ -yik: Bölgede seyrek kullanılmakla birlikte bu şekil; yalnız ince, düz ünlülü kelime tabanlarına gelmektedir. Bu yapı, Avşar (Değirmendere Mahallesi) ve Yörüklerden (Doruk Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir.

ilgilenmiyik “ilgilenmiyoruz” (M9/ 15), geliyik “geliyoruz” (M13/ 8), beklilik “bekliyoruz” (M13/ 131), gēdiyik “gidiyoruz” (M13/ 185), içiyik “içiyoruz” (M13/ 224).

-yiz /-yīz: Bu ek, şimdiki zaman ekindeki /o/ sesinin /y/'nin etkisiyle daralması sonucu oluşmuştur. Bu şekil Ceyhan ağızlarında; Avşar (Değirmendere Mahallesi), Tekeli Yörükleri (Dokuztekne Mahallesi, Soğukpınar Mahallesi), Aydınlı Yörüklerinden (Tatlıkuyu Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

ilgilenmiyiz “ilgilenmiyoruz” (M9/ 16), getiriyiz “getiriyoruz” (M12/ 11), gediyyiz “gidiyoruz” (M34/ 61), gediyyiz “gidiyoruz” (M39/ 26), geliyīz “geliyoruz” (M40/ 162).

Çokluk 2. Kişi

-yoñuz: Bu ek, şimdiki zaman ekindeki /-r/ sesinin düşmesi ve sonrasında ünlü kaynaşması sonucu olmuştur. Bu şekil Ceyhan ağızlarında; Tekeli Yörükleri (Çokçapınar Mahallesi), Avşar (Sarımazı Mahallesi), Karakoyunlu Yörüklerinden (Yeniköynazımbey Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

yaşıyoñuz “yaşıyorsunuz” (M8/ 154), vermiyoñuz “vermiyorsunuz” (M32/ 39), geliyoñuz “geliyorsunuz” (M38/ 32), ediyyoñuz “ediyorsunuz” (M38/ 146).

-yiñiz: Bu ek, şimdiki zaman ekindeki /o/ sesinin /y/'nin etkisiyle daralması sonucu oluşmuştur. Bu şekil Ceyhan ağızlarında, Avşarlardan (Kurtkulağı Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

yapiyiñiz “yapıyorsunuz” (M25/ 60).

Çokluk 3. Kişi

-yollar: Bölgemizde “-yor-lar” ekindeki /-r/ sesinin gerileyici benzeşmeyle /l/'ye dönüştüğü bu şimdiki zamanın çokluk üçüncü kişisinde en sık rastlanan şeklidir. Bu şekil; Avşar (Birkent Mahallesi), Cerit (Ceyhanbekirli Mahallesi, Hamdilli Mahallesi), Tekeli Yörükleri (Dokuztekne Mahallesi, Soğukpınar Mahallesi), Tarsus Yörükleri (Karakayalı Mahallesi), Menemen Yörükleri (Köprülü Mahallesi), Antalya Yörüklerinden (Körkuyu Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

diyollar “diyorlar” (M5/ 5), guruyollar “kuruyorlar” (M7/ 135), ediyollar “ediyorlar” (M7/ 136), geliyollar “geliyorlar” (M7/ 138), çarıyollar “çağırıyorlar” (M11/ 58), bulamıyollar “bulamıyorlar” (M15/ 61), veriyollar “veriyorlar” (M16/ 102), durmuyollar “durmuyorlar” (M20/ 53), veriyollar “veriyorlar” (M22/ 40), geliyollar “geliyorlar” (M23/ 42), satıyollar “satıyorlar” (M23/ 85), göyuyollar “koyuyorlar” (M34/ 136), sürüyollar “sürüyorlar” (M34/ 165).

-yollar: Bu şekil çok seyrek kullanılmakla birlikte, Avşarlardan (Kurtkulağı Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

diyollar “diyorlar” (M25/ 63).

-yolar / -yolar: “-yor-lar” ekindeki /r/ sesinin düşmesiyle oluşan bu şekil; Cerit (Altıgöz Mahallesi, Hamdilli Mahallesi, Yalak Mahallesi), Merkez (Burhaniye Mahallesi), Avşar (Değirmendere Mahallesi), Tekeli Yörükleri (Dokuztekn Mahallesi, Soğukpınar Mahallesi), Tarsus Yörükleri (Hamitbey Mahallesi, Karakayalı Mahallesi), Sırkıntılı Yörükleri (Isırganlı Mahallesi), Menemen Yörükleri (Köprülü Mahallesi), Karakoyunlu Yörüklerinden (Yeniköynazımbey Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

söküyolar “söküyorlar” (M1/ 14), gediolar “gidiyorlar” (M1/ 31), yapıyolar “yapıyorlar” (M1/ 31), diyolar “diyorlar” (M1/ 126), soruyolar “soruyorlar” (M6/ 23), diyolar “diyorlar” (M9/ 57), güdüyolar “otlatıyorlar” (M11/ 31), oturuyolar “oturuyorlar” (M11/ 47), anos ediyolar “anons ediyorlar” (M15/ 63), yapıyolar “yapıyorlar” (M15/ 230), kalıyolar “kalıyorlar” (M16/ 35), gandıriyolar “kandırıyorlar” (M16/ 81), açıyolar (M16/ 115), gucaklıyolar “kucaklıyorlar” (M19/ 132), sarıyolar “sarıyorlar” (M19/ 134), açılıyolar “açılıyorlar” (M19/ 151), bilmiyolar “bilmiyorlar” (M20/ 105), getiriyolar “getiriyorlar” (M22/ 14), göçüyolar “göçüyorlar” (M22/ 42), govuyolar “kovuyorlar” (M34/ 150), annaşıyolar “anlaşıyorlar” (M37/ 53), duTuşuyolar “tutuşuyorlar” (M37/ 56), geliyolar “geliyorlar” (M38/ 19), diyolar “diyorlar” (M38/ 22), atıyolar “atıyorlar” (M38/ 71).

-yolar: Bu şekil, Merkezden (Namık Kemal Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

götürüyölar “götürüyorlar” (M29/ 28), tutuyölar “tutuyorlar” (M29/ 77).

-yullar: “-yor-lar” ekindeki /y/ sesinin etkisiyle daralması ve gerileyici benzeşme ile /r/ sesinin /l/’ye dönüşmesi sonucu oluşan bu şekil; Tarsus Yörükleri (Karakayalı Mahallesi) ve Karahacılı Yörüklerinden (Kurtpınar Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

yapıyullar “yapıyorlar” (M20/ 96), atıyullar “atıyorlar” (M27/ 67), getiriyullar “getiriyorlar” (M27/ 73).

Bu şekil, aynı zamanda son hece ünlüsü yuvarlak olan tabanlara gelmektedir ve Tarsus Yörükleri (Karakayalı Mahallesi)’nden derlenen metinlerde görülmektedir:

oturuyullar “oturuyorlar” (M20/ 94).

-yıllar / -yïllar: Bu şekil; son hece ünlüsü düz olan tabanlara gelmektedir. Bahşış Yörükleri (Başören Mahallesi), Avşar (Değirmendere Mahallesi, Sarımazı Mahallesi), Cerit (Hamdilli Mahallesi), Aydın Yörükleri (Kıvrıklı Mahallesi), Karahacılı Yörükleri (Kurtpınar Mahallesi), Sarıkeçili Yörükleri (Sarıkeçili Mahallesi), Tekeli Yörüklerinden (Soğukpınar Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

yākıyıllar “yakıyorlar” (M3/ 138), diyıllar “diyorlar” (M9/ 47), gidıyıllar “gidiyorlar” (M15/ 12), biniyıllar “biniyorlar” (M15/ 211), bakıyıllar “bakıyorlar” (M21/ 44), giriyıllar “giriyorlar” (M27/ 67), deyıllar “diyorlar” (M31/ 162), yapıyıllar “ yapıyorlar” (M32/ 31), annıyıllar “anlıyorlar” (M32/ 35), geliyıllar “geliyorlar” (M32/ 47), ödediyıllar “ödetiyorlar” (M34/ 212).

-yıllar: Bu şekil, son hece ünlüsü düz olan tabanlara gelmektedir. Bölgemizde Aydınlı Yörüklerinden (Tumlu Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

beyenmeyıllar “beğenmiyorlar” (M36/ 19), yapamayıllar “yapamıyorlar” (M36/ 41).

-yıllar: Bu şekil; Karahacılı Yörükleri (Kurtpınar Mahallesi), Avşar (Sarımazı Mahallesi), Tekeli Yörüklerinden (Soğukpınar Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

birikiyillar “birikiyorlar” (M27/ 36), deyillar “diyorlar” (M27/ 43), gösteriyillar “gösteriyorlar” (M32/ 7), yüklediyyillar “yükletiyorlar” (M32/ 162), yemekliyillar “yemekliyorlar” (M34/ 162), diyillar “diyorlar” (M34/ 137).

-yılar: Bu şekil, Ceritlerden (Hamdilli Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

gaçırıyyılar “kaçırıyorlar” (M15/ 203).

-yiller: Bu şekil; Yörük (Doruk Mahallesi), Karakoyunlu Yörükleri (Kösreli Mahallesi), Avşarlardan (Kurtkulağı Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

āliyiller “ağlıyorlar” (M13/ 155), izleyiller “izliyorlar” (M24/ 99), getiriyiller “getiriyorlar” (M25/ 83).

-yiler: Bu şekil, Yörüklerden (Doruk Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

dēyiler “diyorlar” (M13/ 43).

-yıllar: Bu şekil, Sarıkeçili Yörüklerinden (Sarıkeçili Mahallesi) derlenen metinlerden görülmektedir:

gediyillar “gidiyorlar” (M31/ 158), kaçıyyillar “kalkıyorlar” (M31/ 158).

-yeller: -yor ekindeki ünlünün düzleşmesi fakat genişliğini muhafaza etmesi sonucunda ortaya çıkan şekildir (Yıldırım, 2006: 260). Bölgemizde bu şekil, Avşarlar (Sarımazı Mahallesi) ve Yörüklerden (Doruk Mahallesi) derlenen metinlerde görülmektedir:

ğāpişiyeller “kapışıyorlar” (M13/ 200), gem döveyeller “gem dövüyorlar” (M32/ 123).

2.2.2.8.2.1.5. Gelecek Zaman

Gelecek zaman, eylemin belirttiği iş, oluş, edim vb.nin geleceğe ilişkin olduğunu gösteren zaman ve kiptir (Vardar, 2007:100). Bu ek Ceyhan ağızlarında iki farklı şekilde kullanılmaktadır. Bunlardan birincisi -acağ/ -ecek, ikincisi ise -ıcı/ -ici, -ucu/ -ücü'dür.

2.2.2.8.2.1.5.1. -ecek Ekli Gelecek Zaman

Ceyhan ağızlarında gelecek zaman eki, bazı ses değişiklikleri dışında Standart Türkiye Türkçesindeki gibi -acağ/ -ecek'tir.

Kişi	Zaman ve Kişi Eki
Teklik 1. Kişi	-ecem/ -acam, -ecēm/ -acām, -acám; -acān/ -ecēñ
Teklik 2. Kişi	-acañ/ -eceñ, -acāñ/ -ecēñ; -acaksıñ/ -eceansıñ
Teklik 3. Kişi	-acağ/ -ecek, -acağ
Çokluk 1. Kişi	-acāz/ -ecēz
Çokluk 2. Kişi	Metinlerde örneğine rastlanmamıştır.
Çokluk 3. Kişi	-acağlar/ -ecekler

Tabloda görülen eklerin kullanımları şöyledir:

Teklik 1. Kişi

-acam/ -ecem (<acağ-ım/ -ecek-im): -acağ-ım> -acağ-ım yapısında /ağ/, /eğ/ ses grubundaki /ğ/ sesinin sızıcılaşması ve hecenin büzüşüp uzun ünlü oluşturması ve sonradan kısalmasıyla oluşan bu şekil, Ceyhan ağızlarında şu örneklerde görülmektedir:

n _ edecem “ne edeceğim” (M7/ 90), destekleyecem “destekleyeceğim” (M9/ 24), gidecem “gideceğim” (M11/ 51), isdenecem “isteneceğim” (M12/ 10), mutlu

edecem (M28/ 22), duymayacam “duymayacağım” (M30/ 94), araba alacam “araba alacağım” (M36/ 53), görecem “göreceğim” (M36/ 69).

-acām/ -ecēm (<-acağ-ım/ -ecek-ım): -acām/ -ecēm yapısı, -ağ/ -eği ses grubunun kaynaşarak tek bir uzun ünlüye dönüşmesiyle ortaya çıkmıştır (Yıldırım, 2006: 262). Ceyhan ağızlarında bu yapının örnekleri şu şekildedir:

kesecēm “keseceğim” (M2/ 12), yağacām “yakacağım” (M2/ 16), söndürecēm “söndüreceğim” (M2/ 18), içecēm “içeceğim” (M2/ 20), yicēm “yiyeceğim” (M2/ 24), n _ āpacām “ne yapacağım” (M7/ 80), girecēm “gireceğim” (M9/ 51), getirecēm “getireceğim” (M16/ 86), dēcēm “diyeceğim” (M32/ 181).

-acām (<acak-ım): yazmayacām “yazmayacağım” (M19/ 109).

-acān/ ecēñ (<-acağ-ıñ/ -ecek-ıñ): /ñ/ zamir kökenli kişi ekiyle çekimlenir. Ceyhan ağızlarında bu yapının örnekleri şu şekildedir:

evlenecēñ “evleneceğim” (M27/ 2), oturacāñ “oturacağım” (M27/ 13), gedecēñ “gideceğim” (M27/ 13), güdecēñ “otlatacağım” (M27/ 98), götürecēñ “götüreceğim” (M27/ 130), alacāñ “alacağım” (M36/ 74), satacāñ “satacağım” (M36/ 74), dayanacāñ “dayanacaksın” (M39/ 124), un elecēñ “un eleyeceğim” (M39/ 144).

Teklik 2. Kişi

-acañ/ -eceñ (<-acağ-ıñ/ -ecek-ıñ): Gelecek zaman ekine iyelik kökenli teklik ikinci kişi ekinin getirilmesiyle oluşmuş bulunan -acağ-ıñ> -acağ-ıñ yapısında /ağ/, /eği/ ses grubundaki /ğ/ sesinin sızıcılılaşması ve hecenin büzüşüp uzun ünlü oluşturması ve bu uzun ünlünün sonradan kısalmasıyla oluşan bu şekil, Ceyhan ağızlarında şu örneklerde görülmektedir:

yaPacañ “yapacaksın” (M8/ 75), n _ ēdeceñ “ne edeceksin?” (M39/ 124).

-acāñ/ -ecēñ (<-acağ-ıñ/ -ecek-ıñ): Gelecek zaman ekine iyelik kökenli teklik ikinci kişi ekinin getirilmesiyle oluşmuş bulunan -acağ-ıñ> -acağ-ıñ yapısında /ağ/,

/eği/ ses grubundaki /ğ/ sesinin sızıcılaşması ve hecenin büzüşüp uzun ünlü oluşturmasıyla oluşan bu şekil, Ceyhan ağızlarında şu örneklerde görülmektedir:

vuracāñ “vuracaksın” (M10/ 50), diñelecēñ “ayakta duracaksın”(M10/ 50), pēriz edecēñ “perhiz edeceksin” (M15/ 227), yāsız yiyecēñ “yağsız yiyeceksin” (M15/ 228), güdecēñ “otlatacaksın” (M27/ 98), eyitecēñ “eğiteceksin” (M32/ 132), indirecēñ “indireceksin” (M36/ 6), gedecēñ “gideceksin” (M36/ 109), verecēñ “vereceksin” (M39/ 150), ne yapacāñ “ne yapacaksın?” (M39/ 172).

-acak/ -ecek eki ünlüyle biten fiil tabanlarına eklenirken ünlü çatışması olmaması için araya /y/ koruyucu ünsüzü girer. Bu /y/ sesinin daraltıcı etkisiyle hem ünlüyle biten fiil tabanının son ünlüsü hem de -acak/ -ecek ekinin ilk ünlüsü daralır (/a/, /a-/ > /ı/). Sonrasında /y/ sesi iki ünlü arasında sızıcılaşır ve kaybolur. Öte yandan benzer ünlüler kaynaşır. Ceyhan ağızlarında bu yapının örneği şu şekildedir:

annıcāñ “anlayacağın” (M8/ 29).

-acaksıñ/ -eceansıñ: Standart Türkiye Türkçesine en yakın gelecek zaman şeklidir. Bu şeklin Ceyhan ağızlarındaki örnekleri şu şekildedir:

güdeceansıñ “otlatacaksın” (M34/ 163), keyeceansıñ “giyeceksin” (M36/ 103), vereceansıñ (M37/ 36), yapacacsıñ (M37/ 45), getireceansıñ (M37/ 45), göyacacsıñ “koyacaksın” (M37/ 45).

Teklik 3. Kişi

-acağ/ -ecek: Gelecek zaman teklik üçüncü kişi çekimi Standart Türkiye Türkçesinden farksızdır. Bu yapının Ceyhan ağızlarındaki örnekleri şu şekildedir:

getirecek (M3/ 72), öldürecek (M3/ 74), bastına gelecek “çerçi gelecek” (M3/ 141), verilecek (M3/ 141), ne olacak? (M6/ 65), yerleşecək (M7/ 31), kim gelecek? (M7/ 133), olacak (M8/ 75), basacak (M9/ 59), girecek (M10/ 61), biçecek “(M11/ 79), sürecek (M11/ 79), döecek “dövecek” (M11/ 79), alacak (M11/ 80), gedecek “gidecek” (M14/ 38), āracak “arayacak” (M14/ 81), öldürecek (M14/ 81), öünmeyecek “övnmeyecek” (M24/ 53), öünecek “övinecek” (M24/ 53), dövecek (M27/ 99),

öldürecek (M27/ 99), ēlenecek “eğlenecek” (M32/ 24), dēcek “diyecek” (M32/ 44), ölecek (M32/ 72), emdirecek (M35/ 29), ne yapacak? (M3/ 74), ğatacak “katacak” (M8/ 182), harman yapacak (M11/ 79), ğonacak “konacak” (M12/ 32).

Kimi zaman -acaḡ/ -ecek ekinin birinci ünlüsünde daralma meydana gelmektedir:

okumicaḡ “okumayacak” (M8/ 2).

-acaḡ: sargı sarılacaḡ “sargı sarılacak” (M11/ 37).

Çokluk 1. Kişi

-acāz/ -ecēz (<-acaḡ-ız, -ecek-iz): Bu yapının Ceyhan ağızlarındaki örnekleri şu şekildedir:

geçecēz “geçeceḡiz” (M8/ 201), serecēz “sereceḡiz” (M14/ 119), dēyemecēz “diyemeyeceḡiz” (M28/ 101), alacāz “alacaḡız” (M2/ 119), gedecēz “gideceḡiz” (M32/ 205), götürecēz “götüreceḡiz” (M32/ 206), eletecēz “ulaştıracaḡız” (M40/ 26), götürecēz “götüreceḡiz” (M40/ 27), gelecēz “geleceḡiz” (M40/ 83).

Çokluk 2. Kişi

Derlenen metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

Çokluk 3. Kişi

-acaḡlar/ -ecekler: -ecek ekli gelecek zamanın çokluk üçüncü kişi çekimi fiil tabanına -acaḡ/ -ecek gelecek zaman eki, onun üzerine de -lar/ -ler çokluk üçüncü kişi ekinin getirilmesiyle yapılır (Yıldırım, 2006: 267). Bu bakımından Standart Türkiye Türkçesinden farksızdır. Bu yapının Ceyhan ağızlarındaki örnekleri şu şekildedir:

verecekler (M12/ 17), alacaḡlar (M12/ 50), ālicaḡlar “aḡlayacaklar” (M29/ 85), vereceḡler “verecekler” (M32/ 10), açacaḡlar (M38/ 65), verecekler (M38/ 65), açacaḡlar (M38/ 65), ğaçıracaḡlar “kaçıracaklar” (M39/ 161).

2.2.2.8.2.1.5.2. -ici Ekli Gelecek Zaman

Bu ek, “-ğuç/-güçü” ekinin, fiilden isim yapan “-ğu/-gü” ekinin “-çı/-çi” isimden isim yapma ekiyle birleşmesinden oluşmaktadır (Masuroğlu,1953: 341). Ek, her zaman işi görmeyi anlatan isimler türetir ve ekin bugün Türkiye Türkçesindeki şekle doğru gelişmesi -ğuç, -güçü>-ucu, ücü>ıcı, ici şeklindedir (Mansuroğlu, 1953: 343). Ek, Eski Türkçeden başlamak üzere, Yeni Doğu Türkçesine kadar olan Orta Asya bölgesindeki gereklilik ve yakını mânaları gelecek zaman mânasına kaymıştır. Bu kullanılış o kadar yayılmıştır ki bu geniş devre ve saha içerisinde iyelik ekleri ile birlikte birinci plânda gelecek zaman çekimli fiili olarak tanınmıştır (Mansuroğlu, 1953: 347).

Bu ek, Standart Türkiye Türkçesinde de fiilden isim yapan yapım ekidir. Ceyhan ağızlarında bu ekle, gelecek zaman kipinin kullanılması karakteristik bir özelliktir. Genellikle iyelik kökenli kişi ekleriyle kullanılmaktadır.

-ici ekli gelecek zamanın çekiminde kullanılan ekler şu şekildedir:

Kişi	Zaman ve Kişi Eki
Teklük 1. Kişi	- icim/ -icīm, -icīm, ucūm
Teklük 2. Kişi	-icīñ
Teklük 1. Kişi	-icī, -icī
Çokluk 1. Kişi	-icık, -ucuk/-ücük, -ecik, -iciyik,
Çokluk 2. Kişi	Metinlerde örneğine rastlanmamıştır.
Çokluk 3. Kişi	Metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

Tabloda görülen eklerin kullanımları şöyledir:

Teklik 1. Kişi

odun getiricīm “odun getireceğim” (M13/ 70), yapıcīm “yapacağım” (M13/ 79), uyucūm “uyuyacağım” (M13/ 79), ödeyecim “ödeyeceğim” (M13/ 47), yıkáyacīm “yıkayacağım” (M13/ 79).

-ici ekli gelecek zamanın teklik birinci kişilerinin kalınlık incelik uyumuna aykırı olarak kullanıldığı da görülmektedir:

varicim “varacağım” (M13/ 140).

Teklik 2. Kişi

yapıcīñ “ne yapacaksın?” (M15/ 128).

Teklik 3. Kişi

yicī “yiyecek” (M25/ 25), gelin getiricī “gelin getirecek” (M25/ 127).

-ici ekli gelecek zamanın teklik üçüncü kişilerinin kalınlık incelik uyumuna aykırı olarak kullanıldığı örnekler de görülmektedir:

altılıcı “atlayacak” (M13/ 183).

Çokluk 1. Kişi

-ici ekli gelecek zamanın çokluk birinci kişi çekiminde -ıcı/ -ici, -ucu/ -ücü gelecek zaman eki ve -k/ -k kişi kullanılır (Yıldırım, 2006: 271). Bu yapının Ceyhan ağızlarındaki örnekleri şu şekildedir:

coraP bulucuḡ “çorap bulacağız” (M13/ 113), yapıcıḡ “yapacağız” (M13/ 113), götürücük “götüreceğiz” (M15/ 141).

Çokluk birinci kişi çekiminde bazen kişi eki -ik şeklinde kullanılır ve araya /y/ bağlayıcı ünsüzünü alır. Bu yapının Ceyhan ağızlarındaki örnekleri şu şekildedir:

yapıcıyīk “yapacağız” (M13/ 117).

2.2.2.8.2.1.6. Emir

Yapılması istenen bir işin veya isteğin derecesini, tarzını bildiren fiil kipidir. Emir kipi ekleri hem kip hem de kişi eki olarak kullanılırlar.

Kişi	Kipve Kişi Eki
Teklik 1. Kişi	-ayım/ -eyim, -iyim, -ím, - ĩm, -im, -üm, -eyiñ, -āñ/ -ēñ
Teklik 2. Kişi	∅
Teklik 3. Kişi	-sıñ/ -siñ, -suñ/ -süñ
Çokluk 1. Kişi	-alım/ -elim
Çokluk 2. Kişi	-iñ/-iñ, -uñ/-üñ
Çokluk 3. Kişi	-sıñlar, -suñlar

Tabloda görülen şekillerin Ceyhan ağızlarında kullanılışları şu şekildedir:

Teklik 1. Kişi

-ayım/ -eyim: Teklik birinci kişi emir eki Eski Türkçede -ayın/ -eyin şeklinde idi. Batı Türkçesinde -ayın/ -eyin' in yanındaki ekin birinci kişilerdeki /m/ tesiri ile -ayım/ -eyim şekli de ortaya çıkmıştır. Eski Anadolu Türkçesinde -ayın/ -eyin, -ayım/ -eyim şekilleri karışık olarak kullanılmıştır (Ergin,2010:305). Ayrıca birinci kişilerde emir ve istek içi içe geçmiş durumdadır. Türkçede emir birinci kişi eki, eski devirlerde olduğu gibi Türkiye Türkçesinde de “emir gösterme ve istek bildirme” gibi iki ayrı işlevi söz konusudur. -a istek ekinin Türkiye Türkçesinde, birinci kişilerdeki canlı kullanılışı zayıflayınca -ayın/ -eyin, -alım/ -elim eklerindeki istek işlevi daha belirgin duruma geçmiştir (Korkmaz, 2007: 667). Bu ekin Ceyhan ağızlarındaki örnekleri şu şekildedir:

ğdıklayayım (M11/ 84), oyalanayım (M11/ 89), edeyim (M17/ 67), dağayım “takayım” (M17/ 68), diyeyim (M33/ 36), ğonuşmayayım “konuşmayayım” (M33/ 69).

Emir eki ünlü ile biten kelime tabanlarına eklenirken hece düşmesi meydana gelmektedir. Bu durumda ek -yım/-yim şeklinde kullanılmaktadır:

söyleyim (M1/ 119), yañılmayım “yanılmayayım” (M4/ 25), n_eyleyim (M19/ 55).

-yim şeklinin kullanıldığı bazı örneklerde kelime tabanının son ünlüsü darlaşmaktadır:

söyliyim (M2/ 9), diyim “diyeyim” (M8/ 202), yiyim “yiyeyim” (M15/ 233).

-īm: Emir şeklinin teklik birinci kişi eki, /y/’nin önce geniş ünlüyü daraltması ve sonrasında düşmesi ve yan yana gelen ünlülerin kaynaşıp uzun ünlü oluşturması nedeniyle yer yer -īm olarak kullanılır. Bu Şekil kalın tabanlara da ince olarak gelir.

aīm “alayım” (M2/ 7), bakīm “bakayım” (M6/ 65), ne bīm “bileyim” (M13/ 22).

-im: Ceyhan ağızlarında, teklik birinci kişi emir eki ünsüzle biten fiil tabanlarına geldiğinde tümüyle büzüşerek -ım/ -im, -um/-üm Şekline gelir:

annaTim “anlatayım” (M8/ 137), oni alim “onu alayım” (M13/ 72), getirim (M13/ 72), dönim mi? “döneyim mi?” (M15/ 191), ölim “öleyim” (M15/ 233), ğurban olim “kurban olayım” (M19/ 83), çıkarım “çıkarayım” (M19/ 162), ğörim “ğöreyim” (M23/ 35), evlenim “evleneyim” (M25/ 87), süpürim “süpüreyim” (M32/ 133), oturım “oturayım” (M34/ 70), ne döüm “ne döveyim” (M7/ 36).

-eyiñ: Teklik birinci kişi emir eki, Eski Türkçe ve Eski OĒuz Türkçesinde *ayın*, *-eyin* Őekillerindedir (Timurtař, 2005: 147). Bu yapının Ceyhan ağızlarında, /ñ/’li Şekli görölmektedir:

sümümün haķında geleyiñ “sümümün haķından geleyim” (M14/ 65).

-āñ/ -ēñ: Bu şekil, /ayı/ ses grubundaki /y/'nin iki ünlü arasında sızıcılaşarak düşmesi sonucu /ā/ ünlüsünün oluşmasıyla meydana gelmiştir:

anlādāñ “anlatayım” (M24/ 59), belime bālāyāñ “belime bağlayayım” (M27/ 17), oku baqāñ “oku bakayım” (M28/ 161), ne annadāñ “ne anlatayım” (M27/ 156), ben gēdēñ “ben gideyim” (M28/ 163), sana bir sāt verēñ “sana bir saat vereyim” (M36/ 58), size yumurta bişirēñ “size yumurta pişireyim” (M40/ 7), horoz da kesēñ “horoz da keseyim” (M40/ 29), söz vermeyēñ “söz vermeyeyim” (M40/ 30).

Teklik 2. Kişi

Ceyhan ağızlarında teklik ikinci kişi emir şekli, Standart Türkiye Türkçesinde olduğu gibi eksizdir:

bağ (M1/ 8), sil süpür (M1/ 111), yemin iç (M1/ 126), çık giT lan! (M1/ 128), eil “eğil” (M2/ 7), teē burdan duT (M4/ 11), çek (M5/ 34), bağ arkadaş! “bak arkadaş!” (M6/ 33), sen çayı iç (M6/ 43), yemēni ye “yemeğini ye” (M6/ 43), kaç “kaç” (M6/ 43), namluyu ğaldır “namluyu kaldır” (M8/ 198), ava dōrulT “ava doğrult” (M8/ 198), bas tetē “bas tetiğe” (M8/ 198), bizi destekle (M9/ 23), say (M9/ 10), gēT “git” (M9/ 10), ver (M10/ 26), hazırla (M10/ 28), dolañ (M11/ 60), otur (M15/ 116), çay içiñ (M15/ 118), hesaP eT (M16/ 69), süslen (M26/ 13), boşañ (M31/ 86), zopa aT “döv” (M34/ 53), dur (M34/ 68), gel de geT “gel de git” (M8/ 23), bırak gel (M8/ 24).

Teklik 3. Kişi

Ceyhan ağızlarında teklik üçüncü kişi emir şeklinin son sesi damaksıllaşmış olan -sıñ/ -siñ, -suñ/ -süñ şekilleri kullanılmaktadır:

-sıñ/ -siñ

yapsıñ (M1/ 8), kessiñ (M2/ 9), yaqsıñ (M2/ 13), içsiñ (M2/ 19), yesiñ (M2/ 23), kırh çıhsıñ (M3/ 38), yetsiñ (M3/ 86), yaTırsıñ (M7/ 34), baqsıñ (M9/ 60), raaT etsiñ “rahat etsin” (M10/ 59), sevinmesiñ (M16/ 69), kimse duymasıñ (M19/ 107), gitsiñ (M19/ 143), ayrılısıñ (M31/ 104), çekilsıñ (M37/ 52), ğassıñ “kalsın” (M38/ 16).

-suñ/ -süñ

söndürsuñ (M2/ 17), dövsuñ (M2/ 27), dönsuñ (M3/ 8), dursuñ (M3/ 86), afiyet ossuñ “afiyet olsun” (M7/ 92).

Çokluk 1. Kişi

Ceyhan ağızlarında bu ek Standart Türkiye Türkçesinden farksızdır. Emir birinci kişilerde, “emir ve istek” içi içe geçmiş durumdadır. Türkçede emir birinci kişi eki, eski devirlerde olduğu gibi Türkiye Türkçesinde de “emir gösterme ve istek bildirme” gibi iki ayrı işlevi söz konusudur. -a istek ekinin Türkiye Türkçesinde, birinci kişilerdeki canlı kullanılışı zayıflayınca -ayın/ -eyin, -alım/ -elim eklerindeki istek işlevi daha belirgin duruma geçmiştir (Korkmaz, 2007: 667). Bu ekin Ceyhan ağızlarındaki örnekleri şu şekildedir:

-alım/ -elim: gidelim (M11/ 7), alalım (M27/ 34), gedelim (M28/ 12), görelim (M28/ 12), muTlu olalım (M28/ 13), bağalım “bakalım” (M28/ 23), moturu satalım (M28/ 57), goyun alalım (M28/ 58), yaylaya gedelim (M28/ 58), gedelim (M31/ 162), ğan dökmeyelim “kan dökmeyelim” (M37/ 52), harP _edelim “savaşalım” (M37/ 52), ğavğa edelim (M37/ 52), ciarayı saralım “sigarayı saralım” (M39/ 135), soralım (M39/ 136), dolduralım (M39/ 159).

Çokluk 2. Kişi

Ceyhan ağızlarında, ünsüzle biten fiil tabanlarına gelen çokluk ikinci kişi emir eki -iñ/-iñ, uñ/-üñ’dür:

getiriñ (M4/ 25), götürüñ (M7/ 47), gidiñ (M15/ 223), alıñ (M16/ 19), kórkuñ (M17/ 129), gidiñ de görüñ (M19/ 29), af _ediñ (M17/ 131), atıñ bunu içeri (M19/ 143), yediriñ (M19/ 146), içiriñ (M19/ 146), çocuk doğuruñ “çocuk doğurun” (M27/ 152), duruñ (M29/ 18), çalışıñ (M29/ 52), yatıñ (M31/ 171), içiriñ (M32/ 26), getiriñ (M32/ 26), yediriñ (M32/ 26), niğanızı ğıydırıñ “nikahınızı kıydırın” (M32/ 46), geliñ (M32/ 46), oturuñ (M32/ 194), ğurban oluñ “kurban olun” (M37/ 10).

Ekin, ünlüyle biten fiil tabanlarına doğrudan doğruya /-ñ/ şeklinde de geldiği görülür:

göstermeñ “göstermeyin” (M32/ 26), armıdı siz toplañ “armudu siz toplayın” (M31/ 153).

Ek, ünlüyle biten fiil tabanlarına bazen-(y)ıñ/ -(y)iñ , -(y)uñ şeklinde gelmektedir:

ğınamayıñ “kınamayın” (M14/ 52), sürmeyiñ (M15/ 156), başlayıñ (M19/ 8), okuyıñ (M29/ 52).

Çokluk 3. Kişi

Ceyhan ağızlarında çokluk üçüncü kişi emir çoğunlukla -sıñlar, -suñlar ekleriyle yapılmaktadır:

ğursuñlar “kursunlar” (M6/ 65), parçalamasıñlar (M15/ 156), ırahaT ossuñlar “rahat olsunlar” (M31/ 102).

2.2.2.8.2.1.7. İstek

Ceyhan ağızlarında istek kipi eki, Standart Türkiye Türkçesinde olduğu gibi -a/ -e ekidir. Ek, birinci kişilerde iyelik kökenli kişi ekleriyle çekimlenmektedir. Ceyhan ağızlarında istek örneklerinin az olmasının nedeni emir birinci teklik ve çokluk çekiminin istek işlevini üstlenmesidir.

Kişi	Kip ve Kişi Eki
Teklik 1. Kişi	-e-m
Teklik 2. Kişi	Metinlerde örneğine rastlanmamıştır.
Teklik 3. Kişi	Metinlerde örneğine rastlanmamıştır.
Çokluk 1. Kişi	-a-ğ/ -a-ğ, -e-K/ -e-k
Çokluk 2. Kişi	Metinlerde örneğine rastlanmamıştır.
Çokluk 3. Kişi	Metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

Tabloda görülen şekillerin Ceyhan ağızlarında kullanılışları şu şekildedir:

Teklik 1. Kişi

-em: öpem (M4/ 40), söyleyem (M19/ 71), ne bilēm “ne bileyim” (M39/ 74).

Çokluk 1. Kişi

-ek/ -eK: ne bileK “ne bilelim?” (M4/ 30), söyleyek “söyleyelim” (M9/ 14), gedeK “gidelim” (M9/ 30), vereK mi? “verelim mi?” (M13/ 143), seyredeK “seyredelim” (M15/ 72), içeK “içelim” (M15/ 116), gideK “gidelim” (M15/ 117), gideK “gidelim” (M15/ 117), yiyeK “yiyelim” (M15/ 173), göreK “görelim” (M23/ 41), diyeK “diyelim” (M30/ 48).

-aK: olaK “olalım” (M8/ 88), konuşaK “konuşalım” (M8/ 32), muşayet olaK “mukayyet olalım” (M13/ 89), ev yapaK “ev yapalım” (M13/ 90), bıraĥaK “bırakalım” (M15/ 78), açılaK “açılalım” (M19/ 150), yaşayaK “yaşayalım” (M30/ 92), ğına yaĥaK “kına yakalım” (M38/ 31), uzaTmayaK “uzatmayalım” (M38/ 63), ne yapaK “ne yapalım” (M38/ 104), ne ğoyaK “ne koyalım” (M38/ 104).

İstek 1. çoğul kişi çekiminde kullanılan kişi eki, ek aktarması yoluyla ortaya çıkan K/Ķ ve bu ekin sızıcılaşmış şekli /-ĥ/’dir (Yıldırım, 2006: 277). Ceyhan ağızlarında kullanımı şu şekildedir:

-aĥ: ğına yaĥaĥ “kına yakalım” (M38/ 29), ğoyaĥ “koyalım” (M38/ 105).

2.2.2.8.2.1.8. Şart

Ceyhan ağızlarında şart çekimi “-sa/ -se” ekiyle yapılmakta ve çekimde iyelik kökenli kişi ekleri kullanılmaktadır.

Kişi	Kip ve Kişi Eki
Teklik 1. Kişi	-sa-m / -se-m
Teklik 2. Kişi	-sañ/ -señ
Teklik 3. Kişi	-sa/ -se
Çokluk 1. Kişi	-sağ/ -sek
Çokluk 2. Kişi	-sañız/ -señiz
Çokluk 3. Kişi	-salar/ -seler

Tabloda belirtilen eklerin kullanılış şekli şu şekildedir:

Teklik 1. Kişi

-sam/ -sem: anlatsam (M13/ 78), gelsem (M28/ 121), yesem (M28/ 130), içsem (M28/ 130), girsem (M29/ 33), versem (M30/ 132), bıçTırsam “biçtirsem” (M32/ 122), durūsam (M35/ 23), ossam “olsam” (M36/ 60), varsam (M38/ 184), geTsem (M39/ 87), desem (M40/ 30).

Teklik 2. Kişi

-sañ/ -señ: alsañ (M8/ 47), ossañ “olsan” (M8/ 53), deseñ (M13/ 170), verseñ (M24/ 73), alabiliseñ (M35/ 62), deseñ (M36/ 44), geçseñ (M36/ 45), olsañ (M36/ 103), geTseñ (M36/ 119).

Şart kipi bazı hitaplarda şartlık kavramını yitirir. Bu kullanışlarda istekle emir arası bir şekil kazanmaktadır (Özdemir, 1967 :188). Bu durumun Ceyhan ağızlarında kullanıldığı görülmektedir:

getirseña “getirsen ya!” (M8/ 178), evlendirseña “evlendirsene ya!” (M27/ 41), ālasaña “ağlasana ya!” (M32/ 64).

Teklik 3. Kişi

ölüvise (M3/ 48), olusa (M6/ 37), kazansa (M6/ 67), giyse (M7/ 98), boşansa (M14/ 81), ossa “olsa” (M16/ 151), olsa (M16/ 167), aTsa (M19/ 148), dursa (M20/ 54), yense (M26/ 25), olmasa (M26/ 75), dese (M26/ 77), başsa (M27/ 21), gelse (M30/ 134), dese (M31/ 90), gelemese (M33/ 123), olusa (M34/ 137), gesse “gezse” (M36/ 44), ğalsa “kalsa” (M38/ 194), yaTsa “yatsa” (M39/ 105).

Çokluk 1. Kişi

-sağ/ -sek: ölüsek (M1/ 78), yerleşTirse (M7/ 133), isTese (M11/ 107), bulsağ (M13/ 119).

Çokluk 2. Kişi

-sañız, -señiz: gonusañız “konuşsanız” (M6/ 8), bitirseñiz (M27/ 130).

Çokluk 3. Kişi

-salar/ -seler: ğursalar “kursalar” (M6/ 66), dizesler (M17/ 61), varsalar (M31/ 163), ğaksalar “kalksalar” (M31/ 174), çalsalar (M32/ 185).

2.2.2.8.2.1.9. Gereklilik

Ceyhan ağızlarında gereklilik ifade etmek için *lazım*, *ilazım* kelimesi kullanılmaktadır. Bölgeden derlenen metinlerde de teklik üçüncü kişiye ait örnek tespit edilmiştir:

burası olması lazım (M1/ 3), ölüm ben böyle bir adam ilazım deydi.(M34/ 120).

2.2.2.8.3. EK FİİL (CEVHER FİİLİ)

i- fiili, eski Türkçede er- "olmak" yardımcı fiilinin "er- > ir- > i-" değişimi ile gerçekleşmiş olan biçimidir. "i-di, i- imiş, i-se" gibi çekimlerde kendini gösterir. i- fiilinin görevi isim soylu sözcükleri fiil durumuna getirmek ve fiillerin birleşik çekimlerini oluşturmaktır (Korkmaz, 2007: 702). Cevher fiili de denilen i- fiilinin görülen geçmiş zaman, duyulan geçmiş zaman, geniş zaman ve şart olmak üzere dört

çekimli şekli vardır. Ceyhan ağızlarında ek fiil, görevi bakımından standart Türkiye Türkçesinden farksız olmakla birlikte ekleşme açısından ayrılıklar göstermektedir.

2.2.2.8.3.1. Ek Fiilin Geniş Zamanı (Bildirme Ekleri)

Bu ek i- (<er-) fiilinin geniş zaman eki ve kişi yapıları ile birleşmesi sonucu oluşmuştur. Üçüncü kişi çekiminde ise -dır/-dir, -dur/ -dür (<tur-ur) şekli kullanılır (Gülsevin, 2002:128). Ek fiilin geniş zamanının ekleşmesiyle oluşan ekler bildirme ekleri diye adlandırılır.

Ceyhan ağızlarında bildirme eklerinin kullanımı şu şekildedir:

Kişi	Bildirme Ekleri
Teklik 1. Kişi	+(y)ım/ +(y)im, +(y)um/+üm, +ım,+em/ em +ın/ +(y)ıñ
Teklik 2. Kişi	+sıñ/ +siñ
Teklik 3. Kişi	+Ø; + dır/ + dir, +dur/ +dür
Çokluk 1. Kişi	+iK / +ıK,+uğ/ +ük ve +ız/ iz, +üz
Çokluk 2. Kişi	+siniz
Çokluk 3. Kişi	+Ø

Tabloda görülen eklerin kullanılışları şu şekildedir:

Teklik 1. Kişi: Ceyhan ağızlarında ünsüzler üzerine gelirken +ım/ +im, +um şeklinde ünlü uyumlarına uyarken, ünlüyle biten tabanlar üzerine gelirken /y/ yardımcı ünsüzünü alır:

odalara oturuP kaçTım bi adamım “odalara oturup kalktığım bir adamım” (M6/ 10), daha iyiyim, neşeliyim, daha iştahlıyım yani (M9/ 52), ak şapğalı deliğanlıyım (M11/ 73), ben elli altı doumluyum (M13/ 1), doğuluyum (M13/ 2), ben fakirim (M23/ 48), hastayım (M23/ 99), ilk okul mezunuyum (M25/ 11), ben de içlerindeyim (M28/ 9), burda rahatım (M28/ 112), ben bunun bâbasıyım (M29/ 44), sarıgeçiliyim

(M31/ 1), ben sōñ sıradayım (M31/ 55), ben avşarım (M32/ 2), odun gimiyim “odun gibiyim” (M32/ 214), ğıymaTlıyım demek ki ne “kıymetliyim demek ki” (M32/ 171), bu şeyin tüccarıyım (M34/ 211).

Ceyhan ağızlarında teklik birinci kişi bildirme ekinin kimi örneklerde +ín/ +iñ kullanıldığı da görülmektedir:

hePisinden memminín “hepsinden memnunum” (M21/ 57), yāv ben aydınlıyıñ “yav ben aydınlıyım” (M34/ 77).

Ceyhan ağızlarında teklik birinci kişi bildirme eki ünlüyle biten tabanlar üzerine gelirken, yardımcı ünsüz /y/'nin etkisiyle, ekin ünlüsü yarı ince bir ünlüye dönüşür:

çünkü ben ğurbet adamıyım, toplum adamıyım (M6/ 9).

Ceyhan ağızlarında teklik birinci kişi bildirme eki, /k/ ünsüzüyle biten kelime tabanlarının üzerine gelirken /k/ ünsüzü önce iki ünlü arasında /ğ/'ye döner, sonra /ğ/'nin düşmesiyle tamamen ortadan kalkar:

ben ğaracaōlanım, āşım “ben karaca oğlanım, aşığım” (M17/ 8).

Ceyhan ağızlarında teklik birinci kişi bildirme eki, bulunma hâlindeki isimler üzerine gelirken ek, +em şeklinde kullanılır:

bâbam kime verdi ben ondéyem “babam kime verdi ben ondayım” (M13/ 141), ben elli sene burdeyem (M13/ 145), yetmiş dördüñ içindeyem (M22/ 8).

Ceyhan ağızlarında kimi örneklerde, teklik birinci kişi bildirme eki bulunma hâlindeki isimler üzerine gelirken /y/ yardımcı ünsüzü düşer:

seksen yaşindeim “seksen yaşındayım” (M16/ 1).

Teklik 2. Kişi: Ceyhan ağızlarında teklik ikinci kişi bildirme çekimi, +sıñ/ +siñ ile yapılmaktadır. Ekin sonundaki /n/ sesi damak /ñ/'sidir.

nerelisiñ ölüm? (M30/ 76), hatalısıñ (M32/ 130), bu ğadar mı ğıymaTlısıñ? “bu kadar mı kıymetlisin?” (M32/ 170), haksızısıñ sen (M32/ 216), necisiñ? (M34/ 108).

Teklik 3. Kişi: Ceyhan ağızlarında teklik üçüncü kişide çoğunlukla ek kullanılmamaktadır:

burası olması lazım (M1/ 3), ceriT dışında kimse yök bu köyde (M1/ 16), üç dört gişi var (M1/ 20), bildim bileli bu köy böle (M1/ 15), milleTin ekonomisi bozuk (M1/ 27), düün yoh (M1/ 29), hayvanın ğahrı zor (M1/ 55), süT ucuz (M1/ 60), birbirine duTğun bir milleT (M1/ 95), hindiki ğarılar da ne var ? (M3/ 44), ölüm var mı yok mu? (M3/ 95), anamız ayrı (M3/ 126), avşar yijT adam (M4/ 42), avşar bu ülkenin özü (M4/ 43), mezeri de burda (M20/ 33), sizin melmeket ner? (M24/ 46), o aydınlı (M32/ 2).

Kimi zaman teklik üçüncü kişi pekiştirme eki olan +dır/+dir, +dur/+dür ekleri de kullanılmaktadır:

ār ār giden eller bizimdir (M4/ 15), ceriT hırğızdır (M8/ 11), bizim de hayta hırkızdır (M8/ 13), türkiyede yörün olmadı yer pek azdır (M11/ 16), bu dolañdın yer senindir (M11/ 61), herkeşin ğızı güzeldir (M11/ 119), cenneT de misaldır göksunun aı (M17/ 63), onun için hayrandır milleT tayyibe (M19/ 36), hasan eyidir (M24/ 54), yani şāba işi odur (M24/ 95), biz de meşūr bir sözdür (M37/ 71).

Teklik üçüncü kişi bildirme eklerinin ötümsüz şekillerine de rastlanmaktadır:

yıllardır görevde yoktur şahibe (M19/ 37).

Çokluk 1. Kişi: Ceyhan ağızlarında çokluk birinci kişi bildirme ekleri, +iK / +ıK, +uK / +ük ve +ız / iz, +üz şekillerinde kullanılmaktadır. Ek, ünlüyle biten isim tabanlarına gelirken /y/ yardımcı ünsüzünü almaktadır:

emekliyiK (M7/ 58), biz yürüğlerin bi numarasıyıK (M8/ 8), biz de yorğunuk (M32/ 150), biz yörüük (M35/ 1), biz de ğarağoyunculardañıK (M38/ 95), hepimiz bir aradayız (M28/ 10), on bir ğardeşiz biz (M29/ 48), biz ayleyiz (M29/ 87), biz bozdoan aşiretiyiz (M30/ 10), yörüz (M31/ 2), biz dokuz ğardaşız (M31/ 31), yörüz (M32/ 1),

aydın yörüyüz (M39/ 6), biz çobanız (M40/ 15), yetmiş ikiden beri evliyiz (M40/ 41), biz beş ğardaşız (M40/ 98), ondan evel altıgözbekirlideyiz (M7/ 126).

Ceyhan ağızlarında çokluk birinci kişi bildirme eki, yardımcı ünsüz /y/'nin etkisiyle ekin ünlüsünde yarı incelme görülmektedir:

sıkıntılıyık (M19/ 66), osmanlı torunlarıyık (M30/ 59).

Ceyhan ağızlarında çokluk birinci kişi bildirme eki, bulunma hâlindeki isimler üzerine gelirken ekin ünlüsü geniş bir ünlüye dönüşmektedir:

doruğdeyáK (M13/ 53).

Çokluk 2. Kişi: Ceyhan ağızlarında çokluk ikinci kişi bildirme eki olarak +siñiz eki kullanılmaktadır:

siz gendiniz delisiñiz (M32/ 41).

Çokluk 3. Kişi: Ceyhan ağızlarında çokluk üçüncü kişi eksiz olarak kullanılmaktadır:

avşarlar var şurda (M1/ 19).

2.2.2.8.3.2. Ek Fiilin Görülen Geçmiş Zamanı

Ceyhan ağızlarında i- fiilinin görülen geçmiş zamanla çekimi, diğer fiillerde olduğu gibi, i- fiiline görülen geçmiş zaman ekinin getirilmesiyle yapılmaktadır. Bu ekin Ceyhan ağızlarında ötümlü şekilleri kullanılmaktadır.

Ceyhan ağızlarında i- fiilinin ekleşmeden kullanıldığı örneklere az da olsa rastlanmaktadır:

bâbam biñ sekiz yüz doksan sekiz doumlu idi (M11/ 25).

Ceyhan ağızlarında, görülen geçmiş zamanın i- unsurunun düşmediği fakat kendinden önceki ismin son hece ünlüsüne uyduğu şekillere de rastlanmaktadır:

ğız ıdım (M16/ 25), var ıdı (M3/ 8), ādeT ıdi (M3/ 12), çoban ıdı (M3/ 21), var ıdı (M3/ 23), oy ıdu (M7/ 113), zengin ıdi (M23/ 46), güzel ıdi (M27/ 30), şey ıdi, bekar ıdı (M27/ 111), zor ıdu (M31/ 142), lazım ıdıñız (M25/ 97), oruc ıduğ (M3/ 82), youdu (M3/ 6), çoudu (M7/ 70), çocuuduğ (M37/ 48).

Ceyhan ağızlarında ünlüyle biten isim tabanlarına -i fiili eklenirken araya /y/ ünsüzü türer ve sonra /y/'nin özelliğinden dolayı i- düşer:

öleydi (M3/ 27), o da ğırTlak ğanseri~~y~~di (M3/ 94), o ğomutanın adı neydi? (M4/ 24), doumluydu (M6/ 61), başbakan yardımcısıydı o (M6/ 79), ölüm ayakları mayakları gendi~~y~~eydi (M6/ 95), anne gibi~~y~~di (M7/ 30), üç kardaş dörT bacı~~y~~dık (M6/ 56), bâbamlāñ akrabaydı (M7/ 33), rāmeTlik bâbam dirayetli~~y~~di (M7/ 38), bâbamın amcasının ğızı~~y~~di (M7/ 43), o köyde~~y~~di (M14/ 23), tır şöförü~~y~~di (M16/ 111), yā müslümandan éyi~~y~~di, ermeniy~~y~~di (M20/ 37), köye fa~~y~~dalı~~y~~di yani (M20/ 40), hāle eşiy~~y~~di (M27/ 76), öleydik (M38/ 161), onun anasının adı da fa~~T~~maydı (M3/ 127), ben esās dōru yolcu~~y~~dum (M6/ 64), ben yedi yaşındaydı~~m~~ (M7/ 27), yetim gibi~~y~~dım ben (M8/ 103), burdaydı~~m~~, köyde (M24/ 35), ben nişanlı~~y~~dım “ben nişanlıydım” (M39/ 86), biz öleydik ğızım (M3/ 51), işin derdinde~~y~~dik (M23/ 112), 83), erzurum ğışı gibi~~y~~dik (M37/ 29), nişanlı~~y~~dık (M37/ 119), zır deliydik heP (M39/ 175).

Bazı örneklerde ise i- fiilinin düştüğü görülmektedir:

benim rahmetlik bi ölüm yardı (M1/ 25), esgiden çok duTğundu (M1/ 96), yā faPrikasını ğuran adamdı (M6/ 20), onnar işleri düzgündü (M8/ 110), esgi miktar yeltekindi (M9/ 6), şimdi boazına çok düşgündü (M15/ 169), çök hanım hatın bi ğadındı (M15/ 245), o zaman yaşım da on sekiz falandı (M20/ 90), bâbana canım ğurbandı (M25/ 94), bayā meşurdu (M29/ 88).

Ceyhan ağızlarında i- fiili, ünlüyle biten isimlerden sonra bazı örneklerde düşmez. Bu durumda ünlüyle biten isim, i- fiiline /y/ bağlantı ünsüzüyle bağlanır. Derlenen metinlerde /y/ bağlantı ünsüzüyle bağlanan ek fiilin, ünlü uyumuna uymadığı örneklere rastlanmaktadır:

biz ellerin başiyidik (M37/ 26), boy beyine ğarşıyidik (M37/ 27).

Görülen geçmiş zaman kipi, 3. tekil kişilerde /n/ morfemi ile genişletilmektedir (Karahana, 2012: 227). Ceyhan ağızlarında i- yardımcı fiilin görülen geçmiş zamanıyla çekimlenmiş kimi örneklerin /ñ/ morfemi ile genişletildiği/ pekiştirildiği de görülmektedir:

neydin o? “neydi o” (M3/ 9), var _ ıdın yā “vardı ya” (M3/ 11), kalçasının üsdünde hu ğadar bi şeydin “şeydi” (M3/ 90), sākāt _ ıdñ “sakattı” (M14/ 20), cansız _ ıdın “cansızdı” (M14/ 30), ğapının birisi açıdın “açıktı” (M14/ 76), ordan da toprakğaledeydiñ “toprakkaledeydi” (M24/ 17), kimse youduñ “yoktu” (M31/ 58), var _ ıdñ “vardı” (M31/ 65), youduñ “yoktu” (M31/ 69), ona göre emriñdeydiñ “emrindeydi” (M31/ 87), emir ğuluyduñ olum da “kuluydu” (M31/ 89).

2.2.2.8.3.3. Ek Fiilin Duyulan Geçmiş Zamanı

i- fiiline -mış/ -miş, -muş/ -müş zaman ekinin ve kişi eklerinin getirilmesiyle oluşturulur. Bu şeklin kişilere göre çekimi de diĝer fiillerin duyulan geçmiş zaman çekiminde olduĝu gibidir. Ekleşme meydana geldiĝinde ünlü uyumuna girer.

Ceyhan ağızlarında i- fiilin ekleşmeden kaldığı, kendini koruduĝu örnekler mevcuttur:

var _ ımış (M1/ 7), ğardaş _ ımış (M7/ 118), boş _ umuş (M7/ 127), ğız _ ımış (M16/ 16), esgiden _ imiş o (M24/ 40), dul _ umuş (M25/ 91), asger _ imiş (M25/ 114), kör _ ümüş (M26/ 34), ğurnaz _ ımış (M27/ 16), var _ ımış (M29/ 79), boş beşş _ imiş (M27/ 137), ocaımıŝ (M16/ 169), çoumuş (M28/ 68), youmuş (M24/ 12).

Ceyhan ağızlarında i- ek fiilin düŝtüĝü örneklere de rastlanmaktadır:

bu köy çok büyükmüş (M1/ 4), esgiden sen bu ceriTlerin geçim ğaynā hırsızlıĝımıŝ (M1/ 98), tarlañ taķımın deerı yokmuş (M1/ 101), hēP ot _ ormanımıŝ elliden önce (M1/ 105), bi dedem varımıŝ (M1/ 115), miñTarmıŝ o (M6/ 40), bizim köy yokmuş (M7/ 130), tarla lázımmıŝ (M11/ 62), oreye giren avrat seninmiş (M15/ 90), çocukken ismi hanımmış (M15/ 99), ebēm ocakımıŝ (M16/ 149), ermişim ben (M17/ 24).

Ceyhan ağızlarında ünlüyle biten isim tabanlarına -i fiili eklenirken araya /y/ ünsüzü türer ve sonra /y/'nin özelliğinden dolayı i- düşer:

o da öteymiş (M1/ 117), zayıf uzun boyluymuş (M7/ 119), üçüncüdeymiş (M8/ 162), dedemgil yayladaymış (M14/ 96), kefen püsüymüş (M14/ 124), ceyhanda garağolda gomutanıymış (M15/ 48), onlara hizmetçiymiş (M20/ 22), kadın yaşlıymış yāni (M25/ 97), bindallı şimdi modaymış (M29/ 72), o cadı ğarıyıymış (M31/ 163), binboalıymış (M32/ 22), dedem cesur bir dedeymiş (M32/ 25), dörtüolluymuşuz (M11/ 50), ne deliymişiz ğī (M3/ 143), siz yayladaymışsınız (M14/ 36), anamın hacı anası ğuvvetliymiş (M16/ 78).

Ceyhan ağızlarında ek hâline gelen i- ek fiilinin ünlü uyumlarına aykırı kullanımları da söz konusudur:

onnar da ikisi dorugdaymış (M25/ 5), ben bir yaşındeymişim (M32/ 20).

2.2.2.8.3.4. Ek Fiilin Şartı

İsim tabanına eklenen i- fiilinin üzerine -sa şart ekinin getirilmesiyle yapılmaktadır. Ceyhan ağızlarında -i fiilinin ekleşmeden kaldığı, kendini koruduğu “ı- sa” şekli yer yer kullanılmaktadır:

bunun baarsanda ne var _ ısa (M7/ 6), nerde sertlik var _ ısa (M16/ 153), aş _ ısañ beni bi ö diyür “aşıkısan beni bir öv, diyor” (M17/ 9), onlardan tanıdın var _ ısa bilmiyóm (M24/ 22).

2.2.2.8.3.5. Ek Fiilin Olumsuzu

Ceyhan ağızlarında da Standart Türkiye Türkçesinde olduğu gibi ek fiilin olumsuz şekli “değil” edatıyla yapılmaktadır. Fakat “değil” edatının “de_u, de_a, de_i, de_l” gibi varyantları kullanılmaktadır:

tabī bunuñ şireTi de_u (M1/ 114), kitap da de_a (M7/ 116), bizim bu saclar gibi büyük de_u de biraz çekerek (M8/ 108), unutulacak bi şey de_u ki (M8/ 114), akıl mantık işi de_u (M8/ 196), o pek mağbıl de_u o (M14/ 10), bizim kóy depèymiş de_u

mi bizim köy? (M16/ 10), bizin hayta deel (M24/ 21), onların içinde abdırraman éyi deel (M24/ 47), o bir adam deel (M24/ 56), gısmet deel o zamannar (M29/ 60), araPlar bir harP yapıcı bi milleT deil (M30/ 51), heralde tekeli deil mi bizim? (M33/ 1), amma şindi öyle deel (M37/ 121), fâkir dēliz (M32/ 15), memnun deelim (M31/ 16).

Ceyhan ağızlarında -i fiilinin olumsuz şekillerinde de i- fiilinin kendini koruduğu örneklere rastlanmaktadır:

hindiki garılar gibi deel _ idik biz (M3/ 41), şindiki gızlar gibi deel _ idik biz (M12/ 3), akraba deel _ idik (M21/ 18).

2.2.2.8.4. Birleşik Çekimler

Fiillerin birleşik çekimleri -i fiilinin gelmesiyle yapılmaktadır. Fiillerin birleşik çekimlerinde ek fiilin -dı/ -di/ -du/ -dü eki hikâye birleşik çekimini, -mış / -miş / -muş/ -müş eki rivayet birleşik çekimini, -sa/ -se eki ise şart birleşik çekimini kurmaktadır.

2.2.2.8.4.1. Hikâye

Ceyhan ağızlarında görülen geçmiş zaman, -miş ekli duyulan geçmiş zaman, geniş zaman, şimdiki zaman, -ecek ekli gelecek zaman ve şartın hikâye birleşik çekimi örneklerine rastlanmıştır:

2.2.2.8.4.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Ceyhan ağızlarında görülen geçmiş zamanın hikâyesinde kullanılan ekler şu şekildedir:

Kişi	Kip Eki, Birleşik Kip Eki + Kişi Eki
Teklik 1. Kişi	-diydim/ -dıydım, -dım _ ıdı
Teklik 2. Kişi	-duyduñ
Teklik 3. Kişi	-diydi
Çokluk 1. Kişi	- diydik, -duyduk
Çokluk 2. Kişi	Metinde örneğine rastlanmamıştır.

Çokluk 3. Kişi	diler _idi
-----------------------	------------

Tabloda görülen eklerin kullanılışları şu şekildedir:

Teklik 1. Kişi

-diydim/ -dıldım: bellediydim (M14/ 17), bitirdiydim (M29/ 1), aldıldım (M31/ 103), uzandııldım (M32/ 188).

-dım _ıdı: vardım _ıdı (M17/ 102).

Teklik 2. Kişi

durduyduñ (M31/ 39).

Teklik 3. Kişi

geTmediydi (M3/ 125), bitirdiydi (M29/ 4).

Çokluk 1. Kişi

oturduyduğ (M14/ 23), görmediydik (M27/ 129), ğaybeTdiydik (M30/ 57), geTdiydik (M39/ 9).

Çokluk 2. Kişi

Metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

Çokluk 3. Kişi

geldiler _idi (M27/ 151).

2.2.2.8.4.1.2. -miş Ekli Duyulan Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Ceyhan ağızlarında duyulan geçmiş zamanın hikâyesinde kullanılan ekler şu şekildedir:

Kişi	Kip Eki, Birleşik Kip Eki + Kişi Eki
Teklik 1. Kişi	-mişdım
Teklik 2. Kişi	Metinde örneğine rastlanmamıştır.
Teklik 3. Kişi	-mişdi, -müştü
Çokluk 1. Kişi	-mişdik
Çokluk 2. Kişi	Metinde örneğine rastlanmamıştır.
Çokluk 3. Kişi	Metinde örneğine rastlanmamıştır.

Tabloda görülen eklerin kullanılışları şu şekildedir:

Teklik 1. Kişi

almışdım (M29/ 35).

Teklik 2. Kişi

Metinde örneğine rastlanmamıştır.

Teklik 3. Kişi

verilmişdi (M7/ 116), ölmüştü (M22/ 4).

Çokluk 1. Kişi

sarmışdik (M29/ 38).

Çokluk 2. Kişi

Metinde örneğine rastlanmamıştır.

Çokluk 3. Kişi

Metinde örneğine rastlanmamıştır.

2.2.2.8.4.1.3. Geniş Zamanın Hikâyesi

Ceyhan ağızlarında bu yapı, fiil tabanlarına geniş zaman eki ve hikâye geçmiş zaman eki en sonda ise iyelik kökenli kişi ekleri getirilmektedir. Ceyhan ağızlarında geniş zamanın hikâyesinde kullanılan ekler şu şekildedir:

Kişi	Kip Eki, Birleşik Kip Eki + Kişi Eki
Teklük 1. Kişi	- rdım/ -rdim, -rdum/ -rdüm, -ardım/ -erdim
Teklük 2. Kişi	-rdiñ
Teklük 3. Kişi	-rdı/-rdi, -rdü/ -rdu, -erdi/-ardı, -rduñ, - rdüñ
Çokluk 1. Kişi	- rdık/ -rdik, -rduç -ardık/ -erdik
Çokluk 2. Kişi	Metinde örneğine rastlanmamıştır.
Çokluk 3. Kişi	-allardı/ -ellerdi, -llardı/ -llerdi,

Tabloda görülen eklerin kullanılışları şu şekildedir:

Teklük 1. Kişi

Ceyhan ağızlarında bu kullanım, Standart Türkiye Türkçesi ile aynıdır:

-rdım/ -rdim, -rdum/ -rdüm: yapTırıldım (M7/ 77), verirdim (M7/ 79), doldururdum (M7/ 81), götürürdüm (M7/ 92), zorsunurdum “ağrıma giderdim” (M8/ 25), vururdum (M8/ 105), bitirdim (M8/ 118), çıkardım (M12/ 72), varırdım (M13/ 139), görüşürdüm (M29/ 27).

-ardım/ -erdim: döerdim “döverdim” (M14/ 127), bālardım “bağlardım” (M14/ 135).

Teklük 2. Kişi

Ceyhan ağızlarında bu kullanımı, kişi ekindeki /ñ/ dışında, Standart Türkiye Türkçesinden farklılık göstermez:

-rdiñ: temizlerdiñ (M21/ 38).

Teklik 3. Kişi

Ceyhan ağızlarında bu kullanım, Standart Türkiye Türkçesinden farksızdır:

-rdı/-rdi, -rdü/ -rdu: çalınırdı (M1/ 22), birikirdi (M1/ 70), çekinirdi (M1/ 97), olurdu (M3/ 16), yılırdı “yığılırdı” (M3/ 20), böyürdü (M3/ 28), gelirdi (M3/ 121), doğunurdu (M3/ 129), yazılırdı (M3/ 136), yakılırdı (M7/ 11), yürülürdü “yoğurulurdu” (M7/ 12), gönurdu “konurdu” (M7/ 13), gelirdi (M7/ 48), dövülürdü “dövülürdü” (M7/ 71), binerdi (M8/ 35), denirdi (M12/ 15), sayılırdı (M32/ 85), emdirirdi (M35/ 23), gızışırdı “kızardı” (M38/ 83).

-erdi/-ardı: bişerdi (M3/ 15), gederdi (M3/ 10), güderdi (M3/ 21), dolardı (M3/ 17), sayardı (M3/ 35), çıkardı (M3/ 48), gederdi (M3/ 78), durardı (M3/ 32), çırpardı (M7/ 58), bişerdi (M13/ 232).

Görülen geçmiş zaman kipinin teklik üçüncü kişi, Türkçenin her döneminde -DI eki ile karşılanmıştır. Anadolu'nun bazı yörelerinde bu ek, teklik üçüncü kişilerde bir -n/ -ñ morfemi ile genişletilmektedir (Karahan, 2012: 227). Bu yapı Ceyhan ağızlarında -ñ ile genişletilmiştir:

eT olurduñ “et olurdu” (M3/ 15), yürürdüñ “yürürdü” (M14/ 21), götürürdüñ “götürürdü” (M35/ 33).

Çokluk 1. Kişi

Ceyhan ağızlarında kullanımı, Standart Türkiye Türkçesinden farklılık göstermez:

-rdık/ -rdik, -rduğ: bālardık “bağlardık” (M3/ 29), doğururduğ “doğururduk” (M3/ 40), derdik (M3/ 63), ıslardık (M3/ 142), ēiridik “eğerirdik” (M3/ 147), boyadırdık “boyatırdık” (M3/ 155), davranırdık (M7/ 49), verirdik (M7/ 75), yüklerdik (M7/ 75), gelirdik (M13/ 6), söyledik (M27/ 116).

-ardık/ -erdik: yıkardık “yıkardık” (M3/ 36), seperdik (M3/ 37), yapardık (M3/ 147), satardık (M7/ 76), gederdik (M13/ 65), kaçardık “kalkardık” (M13/ 93), gezerdik (M13/ 111), yaşardık (M13/ 110), oyardık (M13/ 121), gēderdik (M33/ 10), göçerdik (M34/ 14).

Çokluk 2. Kişi

Metinde örneğine rastlanmamıştır.

Çokluk 3. Kişi

Ceyhan ağızlarında çokluk üçüncü kişi eklerinde -rl-> -ll- gerileyici ünsüz benzeşmesi görülmektedir:

-allardı/ -ellerdi: yapallardı (M1/ 35), dakallardı (M3/ 9), düzellerdi “düzerlerdi” (M3/ 155), yaqallardı “yakarları” (M7/ 10), serellerdi (M7/ 67), yayallardı “yayarları” (M21/ 31), ğonallardı “konarları” (M33/ 13), ğurallardı “kururlardı” (M34/ 17), duTallardı “tutarları” (M39/ 47).

-llardı/ -llerdi: gönderillerdi (M1/ 37), verillerdi (M3/ 27), kōrkudullardı “korkuturlardı” (M3/ 62), dellerdı (M8/ 105), bindirillerdi (M33/ 6), dēyillerdi (M33/ 18), bırakıllardı (M35/ 10).

Ceyhan ağızlarında geniş zamanın olumsuzunun hikâyesi, Standart Türkiye Türkçesi ile benzerlik göstermektedir:

Teklik 1. Kişi: gedemezdim (M8/ 25), bilmezdim (M14/ 19), demezdim (M38/ 77).

Teklik 2. Kişi: Metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

Teklik 3. Kişi: yapılmazdı (M3/ 25), atılmazdı (M3/ 137), doqunduramazdı (M7/ 39), giTmezdi (M7/ 148), ekilmezdi (M7/ 69).

Çokluk 1. Kişi: dökmezdik (M3/ 140), geTmezdik (M3/ 50), bilmezdik (M3/ 50).

Çokluk 2. Kişi: Metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

Çokluk 3. Kişi: vermezlerdi (M13/ 72).

2.2.2.8.4.1.4. Şimdiki Zamanın Hikâyesi

Asıl fiilin şimdiki zaman eki, i- yardımcı fiilinin bilinen geçmiş zaman eki aldığı birleşik çekimdir (Korkmaz, 2007: 739). Ceyhan ağızlarında bu birleşik yapı, fiil tabanı üzerine şimdiki zaman eki, hikâye birleşik kip eki ve kişi eki getirilerek yapılmaktadır. Yapı; çoğunlukla ünlü uyumlarına uymakla birlikte, ekin ünlülerinin ara ünlülere dönüştüğü de görülmektedir:

Kişi	Kip Eki, Birleşik Kip Eki + Kişi Eki
Teklilik 1. Kişi	-yordum, -yúrdum, -yıdım,/-yidim, -yídım/ -yídım,
Teklilik 2. Kişi	Metinde örneğine rastlanmamıştır.
Teklilik 3. Kişi	-yordu, -yódu, -yōdu, -yīdi, -yidi, -yīdi,- yıdıñ, -yuduñ
Çokluk 1. Kişi	- yoduĶ, -yorduĶ, - yuduĶ, -yıdıĶ
Çokluk 2. Kişi	Metinde örneğine rastlanmamıştır.
Çokluk 3. Kişi	-yorlardı

Tabloda görülen eklerin kullanılışları şu şekildedir:

Teklilik 1. Kişi

-yorudum: oturuyordum (M15/ 68), gúdüyordum “otlatıyordum” (M16/ 5).

-yúrdum: bilmiyúrdum (M29/ 43).

-yıdım/-yidim: dinliyidim “dinliyordum” (M32/ 52), beslēyidim “besliyordum” (M34/ 207), yapıyıdım “yapıyordum” (M34/ 211).

-yídım/ -yídım: Bu birleşik yapıda şimdiki zaman eki -yor’ un sonundaki /r/ düşer ve ekin ünlüsü ara ünlüye dönüşür:

gediyidim “gidiyordum”(M30/ 73), biliyidim “biliyordum” (M32/ 152).

Teklik 3. Kişi

-yordu: ekiliyordu (M7/ 59), yatmıyordu (M8/ 90), yatıyordu (M8/ 90).

-yódu: yönediyódu “yönetiyordu” (M3/ 50).

-yōdu, beklilyōdu (M7/ 40).

-yidi: giriyidi “giriyordu” (M13/ 48), bitiriyidi “bitiriyordu” (M30/ 73).

-yīdi: oynayīdi “oynuyordu” (M40/ 135).

-yıdıñ, -yuduñ: Görülen geçmiş zaman kipinin teklik 3. şahsı, Türkçenin her döneminde -DI eki ile karşılanmıştır. Anadolu'nun bazı yörelerinde bu ek, teklik 3. şahıslarda bir /n/ morfemi ile genişletilmektedir (Karahan, 2012: 227). Bu yapı, Ceyhan ağızlarında -ñ ile genişletilmiştir:

yaşāyıdıñ “yaşıyordu” (M31/ 87), yatıyuduñ “yatıyordu” (M31/ 90).

Çokluk 1. Kişi

- yoduĶ: ekiyoduĶ (M7/ 58).

-yorduĥ: gidiyorduh “gidiyorduk” (M7/ 60).

-yuduĶ: bilmiyuduĶ “bilmiyorduk” (M12/ 2).

-yıdıĶ: Bu birleşik yapının, ünlü uyumunu bozduğu örnek de görülmektedir.

biniyıdıĶ “biniyorduk” (M33/ 35).

Çokluk 3. Kişi

-yorlardı: geydiriyorlardı (M38/ 39).

2.2.2.8.4.1.5. -ecek Ekli Gelecek Zamanın Hikâyesi

Asıl fiilin gelecek zaman eki, i- yardımcı fiilin bilinen geçmiş zaman eki aldığı birleşik çekimdir. Bu birleşik çekim, ileride gerçekleşecek bir oluş veya kılışı geçmişe aktararak bildirir, yani geçmişte gelecek niteliği taşır (Korkmaz; 2007:739). Ceyhan ağızlarında -ecek ekli gelecek zaman hikâyesinin çekimi, Standart Türkiye Türkçesinde olduğu gibi, -acaK/ -eceK zaman eki, hikâye birleşik kip eki ve kişi ekleriyle yapılmaktadır. -acaK/ -eceK gelecek zamanda ses düşmesine bağlı ünlü uzaması Ceyhan ağızlarının karakteristik özelliğidir.

Kişi	Kip Eki, Birleşik Kip Eki + Kişi Eki
Teklik 1. Kişi	-ecekTim
Teklik 2. Kişi	Metinde örneğine rastlanmamıştır.
Teklik 3. Kişi	-ecekTi, -ecēdi
Çokluk 1. Kişi	-acādıK
Çokluk 2. Kişi	Metinde örneğine rastlanmamıştır.
Çokluk 3. Kişi	Metinde örneğine rastlanmamıştır.

Tabloda görülen eklerin kullanılışları şu şekildedir:

Teklik 1. Kişi

-ecekTim: gidecekTim (M19/ 174).

Teklik 3. Kişi

-ecekTi: yiyecekTi (M19/ 175), geçecekTi (M20/ 59).

-ecēdi: gīdecēdi “gidecekti” (M20/ 86).

Çokluk 1. Kişi

-acādıK: n _ āpacādıK “ne yapacaktık?” (M3/ 137).

2.2.2.8.4.1.6. Şart Şeklinin Hikâyesi

Ceyhan ağızlarında şart kipinin birleşik çekiminde -sa şart eki, hikâye eki ve kişi eki ile yapılmaktadır. Bu şeklin hikâyesi, ikinci kişilerdeki damaklı /ñ/ dışında Standart Türkiye Türkçesi ile paralellik göstermektedir.

Derlenen metinlerde yalnız teklik ikinci kişiye ait örnek bulunmaktadır:

Teklik 2. Kişi

-saydın: aTmasaydın (M19/ 174).

2.2.2.8.4.2. Rivayet

Ceyhan ağızlarında i- ek fiiline -mış/ -miş, -muş/ -müş zaman ekinin ve kişi eklerinin getirilmesiyle oluşturulur. Bu birleşik yapıda rivayet ekinden önce gelen i-fiili kimi zaman düşer kimi zaman da kendini muhafaza eder.

Ceyhan ağızlarında fiillerin rivayet birleşik çekimi şu şekillerde görülmektedir:

2.2.2.8.4.2.1. -miş Ekli Duyulan Geçmiş Zamanın Rivayeti

Derlenen metinlerde yalnız üçüncü kişilere ait örnekler bulunmaktadır:

Teklik 3. Kişi

gelmiş _ imiş (M14/ 11), götürmüş _ ümüş (M27/ 4), geTmiş _ imiş (M27/ 19), olmuş _ umuş (M27/ 184), vermiş _ imiş (M31/ 45), yapmış _ ımış (M31/ 60), ölmüş _ ümüş (M32/ 59), söz vermiş _ imiş (M40/ 77).

Çokluk 3. Kişi

yapmışlar _ ımış (M27/ 69), gelmişler _ imiş (M31/ 156).

2.2.2.8.4.2.2. Geniş Zamanın Rivayeti

Asıl fiilin geniş zaman eki, i- yardımcı fiilinin duyulan geçmiş zaman eki aldığı birleşik çekimdir. Ceyhan ağızlarında bu birleşik yapıda i- fiili kimi zaman düşmekte kimi zamanda kendini muhafaza etmektedir.

Derlenen metinlerde geniş zamanın rivayeti üçüncü kişilerde ve çokluk birinci kişi çekimine ilişkin örnekler bulunmaktadır:

Teklik 3. Kişi

çalıştırmış (M1/ 12), mal _ olurmuş (M1/ 108), yapmazmış (M1/ 115), çıkarmış (M2/ 3), yapar _ ımış (M3/ 134), dokurmuş (M3/ 135), gaçar _ ımış (M8/ 42), geçirmiş (M8/ 59), yanaştırmazmış (M12/ 54), keydirmez _ imiş (M12/ 54), çıkarmış (M13/ 21), der _ imiş (M14/ 12), ödleri sıdar _ ımış (M14/ 126), yaçar _ ımış (M16/ 138), çöker _ imiş (M16/ 153), açar _ ımış (M16/ 154), yapar _ ımış (M16/ 158), dourTururmuş (M16/ 157), olurmuş (M16/ 161), olmaz _ ımış (M16/ 173), yaparmış (M20/ 4), güdermiş (M22/ 26), götürürmüş (M25/ 17), bıraçırılmış (M25/ 18), gelirmiş (M25/ 19), çıkarmamış (M25/ 77), istermiş (M26/ 2), gaçırılmış (M27/ 5), durar _ ımış (M27/ 20), yaparmış (M29/ 41), dökülür _ ümüş (M31/ 152), dolmaz _ ımış (M31/ 155), bişirmiş (M31/ 165), süzermiş (M33/ 47), olur _ umuş (M33/ 53), yanar _ ımış (M34/ 123), çaarmış (M34/ 133), bilir _ imiş (M35/ 68), bayılırmış (M36/ 93).

Çokluk 1. Kişi

gonarmışız (M33/ 17), geder _ imişiyiz (M33/ 26).

Çokluk 3. Kişi

şışirmişler (M1/ 9), vermezlermiş (M1/ 99), bıraçırılar _ ımış (M1/ 103), almazlar _ ımış (M11/ 66), dourmuşlar (M38/ 9), almazlar _ ımış (M38/ 112).

Ceyhan ağızlarında çokluk üçüncü kişide -rl-> -ll- gerileyici ünsüz benzeşmesi de görülmektedir:

gèdeller _ imiş (M1/ 110), çalallar _ ımış (M1/ 122), götürüller _ imiş (M7/ 129), boyladılar _ ımış (M8/ 41), gelillermiş (M13/ 25), geliller _ imiş (M14/ 114), deller _ imiş (M14/ 115), yapallar _ ımış (M14/ 116), oturullarmış (M15/ 96), gever _ imiş (M16/ 15), alır _ ımış (M16/ 61), götürüller _ imiş (M16/ 138), güdellermiş (M22/ 26), yaylallar _ ımış (M31/ 32), sanıllar _ ımış (M31/ 154).

2.2.2.8.4.2.3. Şimdiki Zamanın Rivayeti

Derlenen metinlerde yalnız üçüncü kişilere ait örnekler bulunmaktadır:

Teklik 3. Kişi

-yomuş: yiyomuş (M11/ 44), alınıyomuş (M11/ 50).

-yormuş: veriliyormuş (M11/ 56).

-yórmuş: olmuyórmuş (M29/ 118), yapıyórmuş (M37/ 40).

-yımış/ -yumuş: bıçılıyımış (M33/ 13), oluyumuş (M33/ 106), biliyımış (M33/ 39).

Çokluk 3. Kişi

-yolarmış: ediyolarmış (M8/ 220).

-yorlarmış: diyorlarmış (M11/ 43).

Ceyhan ağızlarında çokluk üçüncü kişide -rI-> -II- gerileyici ünsüz benzeşmesi görülmektedir:

-yollarmış: seviyollarmış (M11/ 63), yiyollarmış (M11/ 64), hasbahal ediyollar _ ımış (M28/ 156), yiyollar _ ımış (M34/ 157).

-yillermiş/ -yıllarmış: geziyillermiş (M13/ 131), geliyıllarmış (M33/ 32).

2.2.2.8.4.2.4. -ecek Ekli Gelecek Zamanın Rivayeti

Asıl fiilin gelecek zaman eki, i- yardımcı fiilinin duyulan geçmiş zaman eki aldığı birleşik çekimdir. Ceyhan ağızlarında gelecek zamanın rivayeti Standart Türkiye Türkçesiyle paralellik göstermekle birlikte, kimi şahıslarda gelecek zaman ekinin /k/ ünsüzü düşmekte ve ekin ünlüsü uzamaktadır.

Derlenen metinlerde gelecek zamanın rivayetinde teklik birinci ve üçüncü kişi çekimine ilişkin örnekler bulunmaktadır:

Teklik 1. Kişi

-acakmışım: duTacaqmışım (M28/ 60).

-acāmışīn: ne bakacāmışīn “ne bakacakmışım” (M40/ 58).

Teklik 3. Kişi

-ecekmiş: bilecekmiş (M11/ 112), gelecekmiş (M29/ 82).

-acāmış/ -ecēmīş: yapacāmış (M14/ 94), gelecēmīş (M38/ 7).

2.2.2.8.4.2.5. -ici Ekli Gelecek Zamanın Rivayeti

Bu çekim, gelecek zaman eki, rivayet birleşik zaman eki ve kişi ekiyle yapılmaktadır. Derlenen metinlerde teklik üçüncü kişi -ici ekli gelecek zamanın rivayetine ait örnek bulunmaktadır:

gediciymiş “gidecekmiş” (M13/ 195).

2.2.2.8.4.3. Şart

Fiillerin şart birleşik çekimi asıl fiil kiplerine i- fiilinin şart şeklinin getirilmesiyle yapılmaktadır. Ceyhan ağızlarında -ik ekli duyulan geçmiş zaman, geniş zaman, görülen geçmiş zaman, gelecek zamanın şart birleşik çekimi mevcuttur.

2.2.2.8.4.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

Ceyhan ağızlarında derlenen metinlerde yalnız teklik üçüncü kişi çekimine dair örnekler mevcuttur:

Teklik 3. Kişi

-dıysa/ -diyse: davrandıysa (M7/ 50), geçdiyse (M14/ 2), geldiyse (M32/ 10), nasıl _eTdiyse (M34/ 148).

2.2.2.8.4.3.2. -ik Ekli Duyulan Geçmiş Zamanın Şartı

Ceyhan ağızlarında derlenen metinlerde yalnız çokluk birinci kişi çekimine dair örnekler mevcuttur:

Çokluk 1. Kişi

buluğlarsa “bulmuşlarsa” (M32/ 7).

2.2.2.8.4.3.3. Geniş Zamanın Şartı

Bölgemiz ağızlarında geniş zamanın şartı, fiil tabanı üzerine geniş zaman eki, geniş zaman ekinden sonra şart birleşik kip eki ve en sona da iyelik kökenli kişi ekleri getirilerek yapılır (Yıldırım, 2006:297). Ceyhan ağızlarında bu çekimde kullanılan ekler şu şekildedir:

Kişi	Kip Eki, Birleşik Kip Eki + Kişi Eki
Teklik 1. Kişi	-arsam -massam
Teklik 2. Kişi	-irseñ, -erseñ/ -arsañ -mazsañ, -massañ/ - messeñ
Teklik 3. Kişi	-irse, -arsa/ -erse -massa, -mazsa/ - mezse
Çokluk 1. Kişi	- ırsağ, rsağ -mazsağ
Çokluk 2. Kişi	-erseñiz
Çokluk 3. Kişi	-illerse

Tabloda görülen eklerin kullanılışları şu şekildedir:

Teklik 1. Kişi

-arsam: satarsam (M36/ 52).

-massam: Ceyhan ağızlarında geniş zamanın birleşik çekiminde geniş zamanın olumsuzluk eki olan -maz/ -mez eki ile -sa/ -se şart eki birleşirken ünsüz benzeşmesi ile gerileyici tam benzeşme meydana gelerek “ss” şekline dönüştüğü örneklere rastlanmaktadır:

ālmāssām “almazsam” (M27/ 32), almassam (M27/ 32).

Teklik 2. Kişi

- rseñ/ -irseñ: yerseñ (M8/ 112), bulabilirseñ (M8/ 153), alabilirseñ (M13/ 201), memnun gālırsañ (M19/ 74), ne dilerseñ (M19/ 165), derseñ (M22/ 27), isderseñ (M13/ 170).

-erseñ/ -arsañ: tuaf ederseñ “tavaf edersen” (M13/ 171), öderseñ (M13/ 172), giderseñ (M24/ 55), ekerseñ (M25/ 35), yaparsañ (M37/ 117).

-mezseñ: Bu birleşik yapının olumsuz çekimi, Standart Türkiye Türkçesi ile benzerlik göstermektedir:

gelmezseñ (M8/ 10), alamazsañ (M13/ 201), alamazsañ (M35/ 62).

-massañ/ -messeñ: Olumsuz geniş zaman ekinin sonundaki /z/ sesi gerileyici benzeşmeyle /s/ olmuştur:

basamassañ (M13/ 202), inanmassañ (M15/ 134), çekmesseñ (M21/ 55).

Teklik 3. Kişi

-irse/ -ursa: ölüverirse (M1/ 68), yenirse (M9/ 35), olursa (M13/ 33), yapabilirse (M13/ 125), verirse (M13/ 139), çalışırsa (M28/ 41), gelirse (M38/ 6).

-arsa/ -erse: ğonarsa (M8/ 65), bişerse (M9/ 41), geçerse (M11/ 97), yatarsa (M13/ 104), isderse (M13/ 145), duyarsa (M14/ 106), beklerse (M22/ 46).

-massa: olmassa (M3/ 30), okumassa (M22/ 45).

-mezse: yetmezse (M9/ 64), gelmezse (M15/ 236), doymazsa (M24/ 44), isdemezse (M39/ 179).

Çokluk 1. Kişi

-rsağ/- ırsağ: alırsağ (M3/ 101), acıkırsağ (M8/ 83), 17), ne yapıdırsağ (M23/ 17), yaşarsağ (M31/ 111).

-mazsağ: ğalmazsağ (M7/ 69).

Çokluk 2. Kişi

-erseñiz: n _ ederseñiz (M32/ 26).

Çokluk 3. Kişi

-illerse: 3. çoğul kişi çekiminde geniş zaman ekinden sonra gelen çokluk eki -lar/ -ler geniş zaman ekindeki /-r/'yi etkileyerek -rl> -ll gerileyici tam benzeşmesine yol açar:

verillerse (M23/ 45).

2.2.2.8.4.3.4. Şimdiki Zamanın Şartı

Ceyhan ağızlarında şimdiki zamanın şartı, fiil tabanına şimdiki zaman eki, şart eki ve iyelik kökenli kişi eki getirilerek yapılmaktadır. Derlenen metinlerde yer alan örneklerde i- ek fiilinin ve -yor şimdiki zaman ekindeki /r/ ünsüzünün düştüğü ve ekteki yuvarlak ünlünün de dar ünlüye döndüğü görülmektedir:

Teklik 2. Kişi

-yısañ: alıyısañ “alıyorsan” (M13/ 138).

Teklik 3. Kişi

-yuse: nasıl oluyuse “nasıl oluyorsa” (M26/ 36).

2.2.2.8.4.3.5. -ecek Ekli Gelecek Zamanın Şartı

Ceyhan ağızlarında -ecek ekli gelecek zaman ekinin sonundaki /k/ ünsüzü, şart ekiyle bir araya geldiği zaman ekin sonundaki -ağ kısmı -ā sesine dönüşmektedir. Derlenen metinlerde -ecek ekli gelecek zaman şartının yalnız teklik ikinci kişisine ait örnek mevcuttur:

Teklik 2. Kişi

-cāsañ: davşıyacāsañ “taşıyacaksan” (M36/ 58).

2.2.2.9. SIFAT-FİİLLER

Sıfat-fiiller, cümle içinde isim olarak kullanılabilen, zaman ve hareket kavramı taşıyan, bütün isim çekim eklerini alabilen ve cümle içinde daha çok sıfat görevinde kullanılabilen fiilimsilerdir (Üstüner, 2000: 21). Ceyhan ağızlarında kullanılan sıfat fiil ekleri şunlardır:

-an/ -en : Geniş zaman ifadeli bir sıfat-fiil ekidir. Sıfat olarak kullanılan kelimeler türetir. Standart Türkiye Türkçesinden damaklı ñ dışında paralellik gösterir. Ceyhan ağızlarında yaygın olarak kullanılmaktadır:

adana şakırpaşayı ğuran, ceriT. (M1/ 91), tarlayı bilen yok. (M1/ 105), densizlī bırağan bu ceriT milleTi. (M1/ 118), yörügler malcılığla geçinen insanlar ımış. (M1/ 121), ār ār giden eller bizimdir. (M4/ 15), yaTan şehīdim ışılar. (M4/ 36), beni götüren çocuk (M6/ 41), bu da giden sene öldü. (M6/ 55), ondan çığan bekmez allāh burcu burcu gökar. (M8/ 146), sesime ses veren bir can ğalmamış. (M9/ 76), bāa ğara diyen dilber (M17/ 135), pınara ğonan gugunun (M17/ 39).

Bu ekin, derlenen metinlerde kalıplaşarak kalıcı isimler yaptığı da görülmektedir:

başbakan (M6/ 68), ġīran “salgın” (M16/ 34).

-acak/ -ecek: Gelecek zaman ifadeli bir sıfat-fiil ekidir. Ceyhan ağızlarında yaygın olarak görülmektedir:

o ğuracak adam ġazansa başbakan o olacak. (M6/ 68), unutulacak bi şey deel ki (M8/ 114), yayılacak yer aramışlar (M16/ 7), köyde evlenecek ġız bulamañ (M20/ 45), çoban duracak yer ariyim (M34/ 109).

Ekin sonundaki /k/ ünsüzlerinin süreklileşerek büzülmesi sonucu oluşan uzun ünlülü şekiller de görülmektedir:

gelin gidecē sāte ġadar hēc kimseye dememiş (M26/ 6).

Bu ekin, derlenen metinlerde kalıplaşarak kalıcı isimler yaptığı da görülmektedir:

yiyeceKciler “yiyecekçiler” (M13/ 153), yēyēcek “yiyecek” (M28/ 32), içecek (M28/ 32), yaġacak (M28/ 141).

-dık/-dik: Geçmiş zaman ifade eden bir sıfat-fiil ekidir.

ġederken geTdikleri yeri batırillar (M1/ 112), ġaç kilo aldıklarını da bilmiyüm (M8/ 165), yaTdıkları yerden nışan ġalmamış (M9/ 68).

Ekin sonundaki /k/ ünsüzlerinin süreklileşerek büzülmesi sonucu oluşan uzun ünlülü şekiller de görülmektedir:

geçdīn kōsreli köy, bizim köyden çekinirdi (M1/ 97).

Bu ekin, derlenen metinlerde kalıplaşarak kalıcı isimler yaptığı da görülmektedir:

tanıdık (M21/ 33).

-esi: Gelecek zaman bildiren bir sıfat-fiil ekidir.

zaten bunun gelesi, ölüyü zaten (M11/ 117), ayda bi sevesi gelse olur mu? (M30/ 134).

-ar: Bu ekin, derlenen metinlerde kalıplaşarak kalıcı isimler yaptığı da görülmektedir:

yazar (M15/ 25), deerimi “değerimi” (M31/ 22), biçer “ biçerdöver” (M32/ 118), konargöçer (M34/ 9).

-muş: Bu ekin, derlenen metinlerde kalıplaşarak kalıcı isimler yaptığı da görülmektedir:

dolmuş (M22/ 33).

2.2.2.10. ZARF- FİLLER

Hareket hâli ifade etmek üzere bir fiil tabanından türetilen fiil şekillerine zarf-fiil (= gerundium) denir (Ergin 1993: 319). Zarf-fiiller tek başlarına veya tekrarlanarak cümlede zarf görevi yaparlar ve yardımcı fiillerden önce gelerek birleşik fiil oluşturur (Yıldırım, 2006: 304). Ceyhan ağızlarında, Standart Türkiye Türkçesinde kullanılan zarf-fiillerin dışında birtakım ses olayları sonucunda çeşitlilik göstermektedir.

Ceyhan ağızlarında kullanılan zarf- fiil ekleri şunlardır:

-a/ -e: Ceyhan ağızlarında, tekrarlarda kullanılan zarf- fiil şeklidir.

ğona ğona gelmişler (M13/ 26), onunla çuval doğurdu böyle vura vura (M16/ 129), savan satā satā polis eTdim (M16/ 133), ölüm gelir seke seke (M17/ 121), on altına geçe geçe (M17/ 121), işde köy büyüye büyüye cebre olmuş (M20/ 19), ğala ğala köyün zavallıları ğalıyür (M22/ 29), parçalana parçalana kimseye yetmez duruma geliyür (M22/ 47), söra ğızı almışlar, geTmişler döve döve (M27/ 72), ğoyun gelir yata yata (M30/ 148), çamırlara bata bata (M30/ 148), ılığnlardan duta duta (M30/ 150), bizim incili dölana dölana geldi (M32/ 110), gede gede ileri varıyı (M34/ 123), ben bunu seve seve aldım (M20/ 68).

-u: Ceyhan ağızlarında, tekrarlarda kullanılan zarf-fiil şeklidir.

dediler ki ye doyunu doyunu (M28/ 66).

-ıP/-iP, -uP/-üP: Asıl fiille birlikte hareketin aynı zamanda gerçekleştiğini bildiren bir zarf-fiil ekidir. Ceyhan ağızlarında bu ekin çoğunlukla yarı ötümlü şekilleri kullanılmaktadır:

o da yabancı oluP da osmaniyeli yani (M1/ 82), odalara oturuP kaḥTım bi adamım (M6/ 10), şimdi sekizi bitiriP doḫuza basacaḫ (M9/ 59), bábam hurdan çıkarıP çıkarıP yeyomuş (M11/ 40), geliP geçen laf vurur (M13/ 220), tarleya ğuyu deşiP de bizi oradan için diyi (M13/ 223), sol taraFından dönüP dönüP geri baḫıyı (M14/ 80), eller de ġonuP ġoceller (M17/ 43), oturuP derdine dert mi ġatarsıñ (M17/ 84), bunla mudlu geçiniP gidiyoḫ (M20/ 77), çocunu okuTuP hayatını ġurtarsıñ (M22/ 38), beni deyiP gelmişiniz (M28/ 22).

Ceyhan ağızlarında ekin, Standart Türkiye Türkçesi gibi ötümsüz şekilleri de kullanılmaktadır:

doḫTura gedip geliyi (M3/ 46), pambı içine ġoyup dönderiyoñ (M5/ 32), onları topleyıp geliyiK (M13/ 8), yatıp uyucüm mu? (M13/ 79), abdeZini alıp da borcunu öderseñ (M13/ 172), çekip biri elinden alan olmadı (M13/ 209), işini yapıp bitiyür (M22/ 28), yemek yapıp gendimiz yiyok (M19/ 66), gençler ġöçüp gidiyör (M20/ 43).

-araḫ/ -erek: Zarf-fiil eki -e, -a ile karşılaştırma eki -raḫ, -rek' in birleşmesi sonucunda meydana gelmiştir. Bu ekin Ceyhan ağızlarındaki kullanımı şu şekildedir:

ālayarak geldim (M12/ 22), duTunarak ġoltūna giriyollar (M19/ 164) ayā kaḫarak oḫumuş şecereye (M37/ 8).

Ceyhan ağızlarında -araḫ zarf- fiil ekinin sonundaki /ḫ/ sesinin ötümlüleştiği de görülmektedir:

heseP eT bunu ġarı ġoca olaraḫ (M25/ 107).

Ceyhan ağızlarında -araḫ ekinde yer alan /r/ ünsüzünün /l/ ünsüzüne deġiştigi örneklere de rastlanmaktadır:

su basalakdan bi su göyun (M3/ 117).

-inca/ -ince, -uncu/ -üncü: Ceyhan ağızlarında yaygın olarak kullanılan bir zarf- fiil ekidir.

herkes akşam olunca iftar açmak için camiye bi şey gönderillerdi (M1/ 37), āşam gelince adamına deyi (M10/ 25), abdal şimdi vurunca at küfeylan, sıçrıyır (M10/ 51), bu ceyhana gelince ğız işde çarşıya çihıyor (M15/ 26), ora depe olunca burda göyun yayılır, demişler (M16/ 12), hava ğararınca onu dudun altına bırakıyór (M16/ 47), bâbamin iki metre boyunu görünce havas oluğ gedik (M16/ 85), ben böyüyünce salmadım anamī (M16/ 143), onnar onnara basğı yapınca (M22/ 16), on günde işi bitirince (M22/ 28), ğapıyı açtırınca, ğapıyı açınca şey bi giriyıllar (M27/ 67), mekTup bitirince bizim hanım kaçar (M28/ 160), adanadan göçünce tâ üçğapı çamardı şeyine (M31/ 32), anamın ğardaşı ölünce, dēzem hasta olmuş (M32/ 18).

Ceyhan ağızlarında ekin /K/ ünsüzü ile genişlemiş şekline ait örnekler de görülmektedir:

zübeyde oluncaK tâ çıldırdı (M3/ 76).

Ceyhan ağızlarında zarf-fiil ekinin sonundaki /a/ ve /e/ ünlülerinin daralmasıyla meydana gelen -ıncı şekline de rastlanmaktadır:

ānām çıkıncı goñşular sandalyeye (M12/ 68).

Ceyhan ağızlarında bu ekin kalınlık incelik uyumuna aykırı örneklerinin de kullanıldığı görülmektedir:

şindi bunlar harbe başleyınca mustafāyla cin yusuf harbe (M37/ 65), bunlar başleyınca şeyi atınca mustafa (M37/ 66).

-dıkdan/ -dikden/ -dıqTan/ -dikTen: -dık/ -dik sıfat fiil ekinin -dan/ -den ayrılma hâli ekiyle birleşmesiyle meydana gelmiştir. Bu ekin Ceyhan ağızlarındaki kullanımı şu şekildedir:

gece işde salon daıldıkTan sonra taksiye bindirillerdi (M15/ 13), bábam öldükTen sonra (M15/ 29), serum biTdikden sonra (M23/ 100), ğına yandıktan sōna ğız ğaçmış (M26/ 9).

-dıķça/ -Tikçe: -dıķ / -dik sıfat-fiil ekinin -ça/ -çe eşitlik hâli ekiyle birleşerek zarf-fiil eki olarak kullanılmasıdır. Bu ekin Ceyhan ağızlarındaki kullanımı şu şekildedir:

kız seni andıķça doluyor gözüm (M28/ 145), adam o zaman eline geçTikçe parayı verdi (M32/ 160).

-alı/ -eli: Fiilde gösterilen hareketi daha çok zaman yönünden belirten bir zarf-fiil ekidir. Bu ekin Ceyhan ağızlarındaki kullanımı şu şekildedir:

bildim bileli bu köy böle (M1/ 15), geTdiñ gedeli de yoķ ben de huzur (M28/ 122), kırh sene oldu evleneli (M31/ 5).

-madan/ -meden: Ceyhan ağızlarında bu ekin kullanımı Standart Türkiye Türkçesinden farksızdır:

anası bábası yok, dōmadan erken ölmüş (M11/ 28), inek güTmeden geliller ğımiş (M14/ 114), baa durmadan fiş al diyor (M15/ 202), ğız gelinçi gelmeden gece ğaçmış (M26/ 8), ğarılar hēç durmadan çocuk dourun (M27/ 152), hēç bilmeden beni dourmuş (M27/ 180), daha ğış gelmeden çeken ğuruya (M28/ 86), otuz yaşına varmadan çocuklarım biTdi (M31/ 7), hēç ekmek su içmeden doksan ğün yataķda yaTdı (M31/ 47), yemek filen hiç isdemeden (M31/ 118), hiç seslenmeden çıktılar (M32/ 214), bayrak kaķmadan davıl gel ğidi (M40/ 116), hēç ğonuşmadan birbirimiz ğörmeden gelin geldik (M40/ 156).

-iken: iken ~ -iken eki; i- ek-fiilinin zarf biçimidir. Bu ek fiil, Eski Türkçede er- ses yapısında olduğundan, ekin yapısı, geniş zamanlı er-ür-ken> iken gelişmesine bağlanmıştır (Korkmaz, 2007: 1014). Hem isim hem de fiillerden sonra kullanılır. Bu ekin Ceyhan ağızlarındaki kullanımı şu şekildedir:

gèderken geTdikleri yeri batırillar (M1/ 112), bişirirken suyunu kaynaTırsıñ (M5/ 12), çocukken bir hafta düün çalınrdı (M15/ 8), ordan içeri geliken adam baқыór (M15/ 79), ebem deveyi çekerken sakız ç̄nemiş (M16/ 20), otobise binerken inerken çok zāmeTli (M29/ 113).

-iken zarf fiilindeki i- unsurunun düşmesi ve -ken unsurunun kalınlık incelik uyumuna girmesiyle -қан şekline dönüşmektedir:

ben yaparkan çek _ istersen (M5/ 32), ben çocukkan gedellerdi (M33/ 4).

Bölge ağzında -қан/ -ken eki, sonunda -a/ -e ünlüsü ile pekiştirilerek -қана/ -kene biçiminde kullanılır. Bu biçim ekin genişlemiş bir şeklidir:

nasıl getirecek ğadını ben varıkana (M3/ 72), ğondura keyilī yā geliñ olurkanā (M12/ 50), anam deve çekerkene, bōle büyük ğız _ ımış (M16/ 6), bi olay daha oldu ordaykana (M27/ 82).

Ceyhan ağzlarında bu ekin, Standart Türkiye Türkçesinden farklı olarak -ken/ -kan ekinde yer alan /n/ ünsüzünün düştüğü örnekler de görölmektedir:

ata bindirillerdi geliñ gederkē (M21/ 24), tēze yānañ bazlama atılıka (M21/ 85).

SONUÇ

Leyla Karahan, Türkiye Türkçesi ana ağız gruplarını Doğu grubu, Kuzeydoğu Grubu ve Batı Grubu olmak üzere üçe ayırmıştır. Adana ağızını ise Batı Grubu'na dâhil etmiştir. (Karahan 2014: 114). Faruk Yıldırım ise Çukurova ağızlarını sınıflandırıp, ağız gruplarının özelliklerini belirten; bölgeyi tarihî, etnik açıdan olduğu gibi ağız bilimi açısından da inceleyen çalışmasında Çukurova Ağızlarını Kuzeybatı Çukurova ağızları, Merkez ağızları, Doğu Çukurova ağızları olmak üzere üç bölgeye ayırmıştır. Adana'nın Ceyhan ilçesini de Doğu Çukurova ağızları içinde yer vermiştir (Yıldırım, 2006: 25-31). Ceyhan ağızları da Leyla Karahan ve Faruk Yıldırım'ın sınıflandırmalarından yola çıkılarak ana ağız grubuna Batı grubuna alt ağız grubu olarak da Doğu Çukurova ağız grubuna dâhil edilmiştir. Bölgemiz ağızlarıyla ilgili olarak yaptığımız incelemeler de bizi bu sonucuna götürmüştür.

Ceyhan ilçesi ağızlarının incelendiği bu çalışmada 40 adet metin derlendi. Bu metinlerden hareketle ses ve şekil bilgisi yönünden incelenen yöre ağızının dikkat çeken ağız özellikleri şu şekildedir:

1. Ses Bilgisi

A. Ünlüler

1) Ceyhan ağızlarında Standart Türkiye Türkçesinde bulunmayan ve birtakım ses olayları sonucunda oluşan şu ünlülere rastlanmıştır: “á, â, â, ā, ä, é, ê, ē, ě, í, î, ĩ, ĩ̄, ĩ̄, i̇, ò, ô, ó, ô, ū, ú, ū, ū̄

2) Derlenen metinlerde birincil uzun ünlülere rastlanmamıştır. Karşılaşılan ünlü uzunluklarının ses olayları veya vurguya dayalı teşekkül ettiği tespit edilmiştir:

āca “akça” (M4/ 32), bōle “böyle” (M1/ 15), ocā “ocağa” (M21/ 74), bāyrā “bayrağa” (M22/ 65), emmōlu “emmi oğlu” (M1/ 89), ānām “annem” (M12/ 43), sarıgāmīş (M4/ 22), alō (M34/ 87), ūlen (M12/ 46).

3) Ceyhan ağızlarında seyrek olarak görülen kısa ünlülerin, çıkış sebebi genellikle hızlı konuşmaktan kaynaklanmaktadır:

zâlımlıktan “zalimlikten” (M1/ 118), tēzē “taze” (M21/ 31), bi̇ “bir” (M1/ 90), nāmīs “namus” (M27/ 97).

4) Bölge ağzında kalınlık incelik uyumu oldukça kuvvetlidir. -ken zarf-fiil eki, +gil eki, ile edatı ve i- fiilinin kısmi ekleşmiş şekli kalınlık incelik uyumuna uymuştur:

babamğıl “babamgil” (M23/ 46), anamğılın “annemğilin” (M23/ 81), paraynan “para ile” (M7/ 84), hoşluynañ “hoşluğu ile” (M7/ 93), görurķana “korurken”(M3/ 62), kırķlıyķana “kırķlıyken” (M3/ 63), var _ isa “var ise” (M7/ 6), ğaçar _ ımış “ kaçır imiş” (M8/ 7).

5) Bölge ağızlarında, düzlük-yuvarlaklık uyumu da yazı diline göre daha ileridedir. Yazı dilinde ilk hecesinde düz geniş, ikinci hecesinde yuvarlak ünlü bulunan uyum dışı kelimeler, bölge ağızlarında uyuma girmektedir:

hamırını “hamurunu” (M5/ 7), davılın “davulun” (M10/ 61), yāmır “yağmur” (M23/ 117), samsından “samsundan” (M24/ 6).

6) Standart Türkiye Türkçesinde kalınlık-incelik uyumuna uymayan şekilleri ile kullanılan bazı yabancı kökenli kelimeler bölge ağzında ilerleyici veya gerileyici benzeşme yoluyla uyuma girmiştir:

bazan “bazen” (M13/ 74), ezeninde “ezanında” (M13/ 125), vaķıTsız “vakitsiz” (M34/ 103), nişan “nişan” (M26/ 17), tene “tane” (M27/ 184).

7) Standart Türkiye Türkçesinde /l/ ve /r/ ünsüzleri kelime başında bulunmazlar. Ceyhan ağızlarında /l/ ve /r/ ünsüzleri ile başlayan yabancı kökenli kelimelerde kelime başında ünlü türemesi görülür:

ırasgelirse “rastgelirse” (M13/ 92), ilāzım “lazım” (M34/ 120), uruyamda “rüyamda” (M14/45), ürüyamda “rüyamda” (M3/ 61).

8) Kapalı /ë/ sesi bölge ağzında kullanılmaktadır:

ëyice (M30/ 14), hëç (M3/ 25), nëreye (M17/ 90).

9) Standart Türkiye Türkçesinde ilk hecesi /ü/ olan belirli bazı kelimeler bölge ağızında /ö/ ile söylenir:

böyümüş (M13/ 20), büyük (M14/ 94), yürürdün “yürürdü” (M14/ 21).

10) “ki” bağlacının ünlü uyumuna girdiği örnekler de görülmektedir:

yödu ku “yoktu ki” (M21/ 21).

B. Ünsüzler

1) Ceyhan ağızlarında Standart Türkiye Türkçesinde bulunmayan Ç, đ, F, ħ, K, Ķ, ñ, P, í, T, ý, Z ünsüzleri bulunmaktadır.

2) Eski Türkçedeki /ñ/ ünsüzü Ceyhan ağızlarında da korunmaktadır: ğalıñ “başlık parası” (M17/ 13), soñra (M13/ 5), yañlışığla (M34/149), yalıñız (M40/ 42).

3) Kelime başında gerçekleşen k> ğ ötümlüleşmesi Ceyhan ağızlarının en belirgin özelliklerindedir:

ĝonuşak “konuşalım” (M8/ 32), ğalıñ (M17/ 13), ğanlı (M17/ 126), ĝırĝ “kırk” (M20/69).

4) Eski Türkçede /b/’li kullanılan kelimeler Ceyhan ağızlarında aynen korunmuştur:

bekmez “pekmez” (M8/ 139), bişiriP “pişirip” (M23/ 3), barnak “parmak” (M25/ 47).

5) Eski Türkçede ön sesteki /k/ ünsüzü Ceyhan ağızlarında bazı kelimelerde korunur:

keydim “giydim” (M3/ 4), keyinmiş “giyinmiş” (M17/ 69), keydirillerdi “giydirirler” (M21/ 23), kömdüler “gömdüler” (M22/ 110).

6) Bölge ağızında -k-> -h- sızıcılışması görülür:

yoh “yok” (M1/ 29), kırh “kırk” (M3/ 34), yahın yakın” (M15/ 15).

7) Ceyhan ağızlarında kelime başı t-> d- meselesinde bazı kelimelerde Standart Türkiye Türkçesinden farklılık göstermektedir:

duTğun “tutkun” (M1/ 95), duzlallar “tuzlarlar” (M12/ 35), dağallardı “takarlardı” (M3/ 14).

8) Ceyhan ağızlarında b> m değişmesi yalnızca gibi edatında görülmektedir:

gimi (M13/ 30), gimmi (M23/ 18), ğımı (M23/ 119), kimi (M23/ 46), gimmi (M34/ 26).

9) Ceyhan ağızlarında bazı ek ve kelimeler ünsüz uyumu dışındadır:

geçiTden “geçitten” (M1/ 2), kılkdı “kalktı” (M1/ 41), üsdüne “üstüne” (M6/ 89), düşgündü “düşkündü” (M15/ 169).

10) Yöre ağızında -nl-> -nn- ve -rl-> -ll- benzeşmeleri oldukça yaygındır:

-nl-> -nn-: onnar “onlar” (M1/ 14), bunnar “bunlar” (M5/ 6), önnerine “önlerine” (M11/ 11), insannarı “insanları” (M15/ 107).

rl- > -ll-: gönderillerdi “gönderirler” (M1/37), batırillar “batırırlar” (M1/ 112), dağallardı “takarlardı” (M3/ 9), dellerdi “derlerdi” (M3/ 58).

11) Ceyhan ağızlarında vasıta hâli eki durumuna gelmiş “ile” edatının /n/ ünsüzü ile genişlemiş/ pekiştirilmiş şekline sıklıkla rastlanmaktadır:

avşarlaran “avşarlarla” (M1/ 86), bunnan “bununla” (M6/ 77), ücretiyen “ücretiyle” (M7/ 74), paraynan “parayla” (M7/ 84), neyken “neyle” (M8/ 152).

Teklik üçüncü kişi görülen geçmiş zaman, ek fiil ve geniş zamanın hikâye çekimlerinde /n/, /ñ/ ünsüzleri ile genişlemiş/ pekiştirilmiş şekillerine rastlanmaktadır:

neydin “neydi” (M3/ 8), var _ ıdın “vardı” (M3/ 11), ölurdün “olurdu” (M3/ 15), şeydin “şeydi” (M3/ 90), geTdiydin “gittiydi” (M14/ 22).

12) Kelime sonundaki ötümsüz ünsüzlerin yarı ötümlü şekillerine rastlanmaktadır:

geliP “gelip” (M1/ 62), ıasaP “kasap” (M22/ 51), sohpeT “sohbet” (M23/ 4), faıaT “fakat” (M24/ 22).

2. Şekil Bilgisi

1) +ile vasıta hâli eki Ceyhan ağızlarında Standart Türkiye Türkçesindeki kullanımının dışında +nan/+nen, +nañ/ +neñ, +ın/ +in, +ıñ/ +iñ şekilleriyle çeşitlilik göstermektedir:

yemneñ “yemle” (M1/ 66), samanañ “samanla” (M1/ 66), ğışın (M3/ 67), yazın (M3/ 92), güzün (M8/ 138), ğışın (M9/ 42), avşarlarnan “avşarlarla” (M1/ 86), bunnan “bunula” (M6/ 77).

2) Ceyhan ağızlarında ilgi hâli ekindeki /ñ/ ünsüzü korunmuştur:

hatayın (M1/ 92), ğasabın (M2/ 31), malın (M3/ 101), anamın (M8/ 35).

3) Ceyhan ağızlarında teklik ikinci kişi iyelik eklerinde /ñ/ ünsüzü korunmuştur:

ğadañ “derdin” (M4/ 37), bibin “halan” (M12/ 26), elin (M13/ 203), geliniñiz “gelininiz” (M32/ 24), ğızıñızda “kızınızda” (M32/ 24).

4) Ceyhan ağızlarında fiil ve ek fiil çekimlerinde teklik birinci kişi çekim eki - ñ şekliyle yapılmaktadır:

baıacāmıñın “bakacaktım” (M40/ 58), evlenecēñ “evleneceğim” (M27/ 2), gediyn “gidiyorum” (M34/ 78), varañ “varayım” (M34/ 187).

5) Standart Türkiye Türkçesinde çokluk birinci kişilerde tamlayan eki olarak kişi zamirlerine gelen -im eki, Ceyhan ağızlarında Eski Türkçedeki gibi -iñ şeklindedir:

biziñkiler (M20/ 4), biziñ “bizim” (M24/ 21), biziñki (M37/ 125).

6) Ceyhan ağızlarında “ki” bağlacı kimi zaman “-ne” ile pekiştirilerek “kine” şeklinde kullanıldığı görülmektedir:

istiyorum kine meral ağşenerle ğarışik ğursalar. (M6/ 66), öyle bir ters oldu kine. (M6/ 88), demişler kine beni söylemişler. (M13/ 132), dediler kine yā şı zayıdeye yaz, dediler. (M19/ 112).

7) Ceyhan ağızlarında duyulan geçmiş zamanı gösteren -mış/ -miş, -muş/ -müş eklerinin yanında “-ıķ/ -iK/ -uķ” ekleri de kullanılmaktadır:

bizim buydâyi yollayık “bizim buğdayı yollamış” (M32/ 156), hasta oluķlar “hasta olmuşlar” (M32/ 19), dedeme veriKler “dedeme vermişler” (M13/ 30).

8) Geniş zaman teklik ikinci kişi çekiminin hece kaynaşması sonucu -iñ/ -iñ, -añ/ -eñ şeklinde kullanıldığı da görülmektedir:

keseñ “kesersin” (M5/ 8), açãñ “açarsın” (M5/ 8), ğarıştırıñ (M5/ 29), getiririñ “getirirsin” (M4/ 25).

9) Ceyhan ağızlarında -unca zarf- fiil ekinin, /K/ ünsüzü ile genişlemiş şekline ait örnekler de görülmektedir:

zübeyde oluncaK tā çıldırdı (M3/ 76).

10) Ceyhan ağızlarında gelecek zamanı gösteren -acak/ -ecek eklerinin yanında -ıcı/ -ici ekleri de kullanılmaktadır:

varicim “varacağım” (M13/ 140), yapıcım “yapacağım” (M13/ 79), uyucüm “uyuyacağım” (M13/ 79), yapıcıķ “yapacağız” (M13/ 113).

11) Standart Türkiye Türkçesinde -ken şekliyle kullanılan zarf-fiil eki, Ceyhan ağızlarında -ke/ -ka, -kene/ -kana şekilleriyle de kullanılmaktadır:

nasıl getirecek ğadını ben varıkana (M3/ 72), anam deve çekerkene, bōle büyük ğız _ ımış (M16/ 6), ata bindirillerdi geliñ gederkē (M21/ 24), tēze yānañ bazlama atılıka (M21/ 85).

12) Fiil ve ek fiil çekimlerinde zamir kökenli çokluk birinci kişi eki -ız/ iz, -uz/ -üz yerine -ık/ -ik, -ih ekleri de kullanılmaktadır:

coraP bulucuĸ “çorap bulacaĸız” (M13/ 113), baĸıyoĸ “bakıyoruz” (M16/ 65), gidiyoĸ “gidiyoruz” (M20/ 77), oturuyoĸ “oturuyoruz” (M15/ 106), ediyiĸ “ediyoruz” (M 32/ 51), yıĸmıŝıĸ “yıĸmıŝız” (M30/ 59).

13) Ceyhan ağızlarında duyulan geçmiş zaman çokluk birinci kişi ekinin vurgudan kaynaklı “-muŝuĸ” şekline de rastlanmaktadır:

dōmussuĸ “doĸmuŝuz” (M25/ 21).

14) Bölge aĸzında istek kipinin çokluk birinci kişi çekimi işlek olarak kullanılmaktadır:

bileK “bilelim” (M4/ 30), olaĸ “olalım” (M4/ 51), içeK (M15/ 116), gideK (M15/ 117).

15) -leyin zaman zarfı eki, çeşitli ses deĸiŝimlere uĸrayarak kullanılmaktadır: sabalañ “sabahleyin” (M31/ 174), sabanañ “sabahleyin” (M34/ 194), ŝafalā “şafak vakti” (M36/ 31), ikindinlē “ikindileyin” (M15/ 77), sabahlēn “sabahleyin” (M15/ 95), öylenlīnen “öĸlenleyin” (M16/ 132), öylenlin “öĸlenleyin” (M20/ 86).

16) Ceyhan ağızlarının tamamında eşitlik durum eki olarak -ca/ -ce kullanılmaktadır:

güzelce (M5/ 37), saatlerce (M16/ 49), sıkıca (M16/ 165), ēyice “iyice (M30/ 14).

17) Ceyhan ağızlarında “şimdi” zaman zarfı yerine “hindi/ hindu” şekilleri görülür:

hindi (M12/ 15), hindu (M3/ 26).

18) Ceyhan ağızlarında “bugün” zaman zarfı yerine “boon, böön” şekilleri kullanılmaktadır:

böön (M6/ 86), boon (M14/ 45).

19) Ceyhan ağızlarında dönüşlülük zamiri “kendi” kelimesi “gendi” şeklinde kullanılmaktadır:

gendi (M26/ 31).

CEYHAN İLÇESİ AĞIZ BÖLGELERİ

Bölge içinde çeşitlilik gösteren şimdiki ekinin farklı kullanımları esas alınarak Ceyhan İlçesi ağızları iki gruba ayrılmıştır:

I Ağız grubu: -yo/ -yor, -yó/ -yór

II. Ağız grubu: -yu/ -yur, -yú/-yúr, -yü/ -yür

-yı/ -yır, -yí/-yír, -yi/ -yir

I. Ağız Grubu: -yo/ -yó, -yor/ -yór

Bu ağız grubu, Ceyhan İlçesi ağızlarındaki en geniş ağız bölgesidir.

I. Ağız Grubunun Konuşulduğu yerler:

Bu ağız grubunun konuşulduğu mahalleler şunlardır:

Merkez’de bulunan Burhaniye Mahallesi; Ceritlerin yaşadığı Ceyhanbekirli Mahallesi, Hamdilli Mahallesi, Yalak Mahallesi; Tekeli Yörüklerinin yaşadığı Çokçapınar Mahallesi, Dokuztekne Mahallesi; Tarsus Yörüklerinin yaşadığı

Hamitbey Mahallesi, Karakayalı Mahallesi; Sırkıntılı Yörüklerinin yaşadığı Isırganlı Mahallesi; Menemen Yörüklerinin yaşadığı Köprülü Mahallesi; Antalya Yörüklerinin yaşadığı Körkuyu Mahallesi, Karakoyunlu Yörüklerinin yaşadığı Kösreli Mahallesi, Soysalı Mahallesi, Yeniköynazımbey Mahallesi; Karahacılı Yörüklerinin yaşadığı Kurtpınar Mahallesi; Aydınli Yörükleri'nin yaşadığı Tumlu Mahallesi; Avşarların yaşadığı Birkent Mahallesi.

I. Ağız Grubunun Ses Özellikleri

1. Şimdiki zaman eki -yo/ -yó, -yor/ -yór şeklindedir:

ğaldırıyom “kaldırıyorum” (M8/ 13), geliyor (M8/ 5), güdüyolar “otlatıyorlar” (M11/ 31), akıyó “akıyor” (M34/ 57), ölçüyorum (M6/ 46), içiyórum (M6/ 1).

2. Bu ağız grubunda teklik birinci kişi eki -ım/ -im, -um/-üm'dür:

bilmiyim “bilmiyorum” (M33/ 17), diyorum (M35/ 13), ğaldırıyom (M8/ 3).

3. Bu ağız grubunda çokluk birinci kişi eki olarak -k/ -k, -h kullanıldığı görülmektedir:

ğonuşak “konuşalım” (M8/ 32), bakıyoĥ “bakıyoruz” (16/ 65), oturuyuk “oturuyoruz” (M15/ 106).

4. Bu ağız grubunda -iK ekinin duyulan geçmiş zamanda kullanıldığı görülmektedir:

veriK “vermiş” (M36/ 63), ğayb _ediK “kaybetmiş” (M16/ 58), geliK “gelmiş” (M12/ 9).

5. Bölge ağızında istek kipinin çokluk birinci kişi çekimi işlek olarak kullanılmaktadır:

içeK “içelim” (M15/ 116), uzaTmayak “uzatmayalım” (M38/ 34).

6. Standart Türkiye Türkçesinde teklik ve çokluk birinci kişilerde tamlayan eki olarak kişi zamirlerine gelen -im eki, bu bölge ağızında -iñ şeklindedir:

biziñkiler (M20/ 4), biziñ “bizim” (M24/ 21), biziñki (M37/ 125).

7. Gibi edatında /b/ > /m/ değişmesi görölmektedir:

gimi (M23/ 18), ğımı (M23/ 119), kimi (M23/ 46).

II. Ağız Grubu: -yu/ -yur, -yú/-yúr, -yü/ -yür

-yı/ -yır, -yí/-yír, -yi/ -yir

II. Ağız Grubunun Konuşulduğu yerler:

Bu ağız grubunun konuşulduğu mahalleler şunlardır:

Ceritlerin yaşadığı Altıgözbekirli Mahallesi, Ísalı Mahallesi, Yalak Mahallesi; Tarsus Yörüklerinin yaşadığı Altıkara Mahallesi, Menemen Yörüklerinin yaşadığı Köprölü Mahallesi; Tekeli Yörüklerinin yaşadığı Selimiye Mahallesi, Dokuztekn Mahallesi, Soğukpınar Mahallesi; Karakoyunlu Yörüklerinin yaşadığı, Soysalı Mahallesi; Bahşış Yörüklerinin yaşadığı Başören Mahallesi; Avşarların ve Ceritlerin yaşadığı Değirmendere Mahallesi; Yörüklerin yaşadığı Doruk Mahallesinde, Aydınlı Yörüklerin yaşadığı Gümürdölü Mahallesi, Kıvrıklı Mahallesi, Tatlıkuyu Mahallesi, Tumlu Mahallesi; Avşarların yaşadığı Kurtkulağı Mahallesi, Sarımazı Mahallesi; Karahacılı Yörüklerinin yaşadığı Kurtpınar Mahallesi.

II. Ağız Grubunun Özellikleri

1. Şimdiki zaman eki -yu/ -yur, -yú/-yúr, -yür, -yı/ -yır, -yí/-yír, -yi/ -yir şeklindedir:

oķuduyun “okutuyorum” (M22/ 6), giriyúr “giriyor” (M1/ 125), diyür “diyor” (M2/ 7), gidiyú “gidiyor” (M1/ 13), geçiyur “geçiyor” (M2/ 4), ğırılıyır “kırılıyor” (M10/ 60), bekliyír “bekliyor” (M6/ 100), diyir “diyor” (M10/ 28), alıyı “alıyor” (M3/ 139), diyí “diyor” (M12/ 68), deyi “diyor” (M10/ 25).

2. Zamir kökenli teklil birinci kişi eki -ñ’dir:

oķuduyun “okutuyorum” (M22/ 6).

3. /r/ ile başlayan yabancı kelimeler bu ağız bölgesinde ön türemeli olarak kullanılmaktadır:

urumiri “Rumeli” (M10/ 1), uryasında “rüyasında” (M14/ 49).

4. Bu ağız grubunda -iK/ -uK ekinin duyulan geçmiş zamanda kullanıldığı görülmektedir:

şaka ediK “şaka etmiş” (M12/ 26), ğonuKlar “konmuşlar” (M13/ 117).

5. Bu bölge ağızında –ıCı ekinin gelecek zamanda kullanıldığı görülmektedir:

getiricim “getireceğim” (M13/ 79), uyucum “uyuyacağım” (M13/ 79), yapıcim “yapacağım” (M13/ 79).

6. Bu ağız bölgesinde *ki* bağlacının ünlü uyumuna girdiği örnekler de görülmektedir:

yödu ku “yoktu ki” (M21/ 21).

7. -miş ekli duyulan geçmiş zamanın teklik birinci kişinin çekiminde -mışıyıñ/ -muşuyıñ şeklinin de kullanıldığı görülmektedir:

ğalmışıyıñ “kalmışım” (M27/ 176), uyumuşuyıñ “uyumuşum” (M32/ 189), olmuşuyıñ “olmuşum” (M32/ 196).

8. Bölge ağızında “vur-” kelimesi “hur-” şeklinde kullanılmaktadır:

hurdular (M39/ 49), huruyu (M40/ 49).

Ceyhan ağızlarında yukarıda belirtilmeyen; Merkezde bulunan Namık Kemal Mahallesi, Bozdoğan Aşireti'nin yaşadığı Sağkaya Mahallesi ve Sarıkeçili Yörüklerinin yaşadığı Sarıkeçili Mahallesinde yukarıda belirtilen üç ağız grubunun da özellikleri bir arada bulunmaktadır.

3. METİNLER

-M1-

Konuşan: Ahmet ALTIGÖZ (66 yaşında, Ortaokul mezunu, Çiftçi, Cerit)

Derleme Yeri: Altıgözbekirli Mahallesi, Ceyhan

Konu: Köyün Kuruluşu, Düğünler ve Bayram Gelenekleri, Köy Hakkında, Düğün Yemekleri, Köyde Tarım ve Hayvancılık, Ceritler Hakkında

Köyün Kuruluşu

- köy hakkında bilgi alsak sizden, kurucuları ceritler deyil mi?

(1) valla köy hakkında, ceritler orta asyadan göç eTmişler. (2) arabistan rakğa, suriye rakğa üzerinden ganlı geçitden gelmişler bu çukuroveye yerleşmişler. (3) en _ eski cerit köyü de burası olması lāzım. (4) bu köy çok büyükmüş zamanında cehanbekirli, elmagölü, yālaK, hüruşā bu köyden ayrılma, ayrılmış. (5) yani şeyden soñra biñ doKuz yüz on sekizden soñra. (6) ğaç ğaç da deller yā. (7) Şurda bi deermen var _ imiş firansızların. (8) bak benT yapmışlar baraj görevi yapsın diye. (9) suyu Őişirmişler. (10) su deermeni var _ imiş burda. (11) firansızlar yapmış. (12) deirmeni çalıştırmış. (13) ō işde ğaç ğaçdan sonra adam firansız gidiyü, ermeni. (14) söküolar, biz onnar bilmeK tābi. (15) bildim bileli bu köy bōle.

-cerit dışında kimler var bu köyde?

(16) cerit dışında kimse yōK bu köyde. (17) az, ufaK hāne, kırk elli hāne bi şey. (18) cerit ılığndan beri kimse yōK. (19) hī bi avşarlar var Şurda, o da göksundan gelme, maraşdan gelme. (20) onnar avşar yani, üç dörT ğişi var.

Düğünler ve Bayram Gelenekleri

- buraya ayit gelenek, görenek var mı? düünleriniz, bayramlarınız nasıl olur?

(21) vāllahi esgi düünler, bayramlar ğalmadı. (22) esgi düünler bir hafta burda davil çalınırđı. (23) dörT gün çalınırđı, beş gün. (24) mesela benim düün dörT gün çalındı. (25) benim rahmeTlik bir ōlum vardı, üç gün çaldı. (26) Şindi

düün çalañ da yōk, bayram yapāñ da yoq. (27) milleTin eķonomisi bozuq. (28) ğırız var. (29) düün yoq, düün olsa olsa bir ğün çalıyolar, tamam. (30) el gördülüğ yāni. (31) ya salona gediolar ya bilmem ne yapıolar. (32) evelce salon işi yoqTu. (33) şindi üç beş sene de salon işi başladı. (34) bayramlar, eveli çōk güzel olurduñ da bayramın şeyi de ğalmadı. (35) biz ufaķ çocukken ğurban bayramlarında cāmiden çıkmadan önce cāmiye yemek yapallardı ğurban etinle. (36) o kalkTı, o yok şindi. (37) ramazan bayramında herkes akşam olunca iftar açmak için camiye bi şey gönderillerdi. (38) şindi oruç duTan da yoq allā şükür. (39) kömbe yapallardı ramazan bayramında, kömbe deriK. (40) şindi osmaniye de mēşur o kömbe. (41) o da kalkdı gibi bi şey yapan yōk yani. (42) herkes şekerini gendi alıyú, herkes gendi başına, ādeT diye bi şey ğalmadı. (43) herkes bildīni yapıyú yāni.

Köy Hakkında

(44) özelli sū, yāziñ bura pilaj gibi çor çocuk allā şey gibi suyun içinden çıkmaz ördek gibi. (45) bu ırmaķ şu tatarlı köyü var şurda, orada ğaynar, burdan geçēr yālaK, köprülü köyü, hamiTbey bucā ceýān ırmaña dökülür. (46) başka bi şeysi yoq köyün.

Düğün Yemekleri

- düünlerinizde özel bir yemek yapılır mı, ne yemeyi yaparlar?

(47) düün yemā yapallar tabi. (48) köy yemē, ev yemē. (49) üç çeşiT yemek yapallar, bi sulu, bi ğuru, yanına bi salata. (50) dolma yapallar. (51) yani herkesin gücünün yeTdī şekilde yapıyú.

Köyde Tarım ve Hayvancılık

-köyün geçim kaynaı nedir?

(52) tarım.

-hayvancılık?

(53) hayvancılığ biTdi. (54) hayvan yōh, ğalmadı. (55) hayvanın ğağrı zōr. (56) hele bundan üç beş sene önce şahsı ben sekiz on tane inek _ aldık. (57) beşer biñ liraýa mi onar, yedişer biñ liraýa aldım. (58) bi ğırız geldi, ikişer biñ lireya saTdık. (59) kırk elli millar ondan zarar _ eTdim. (60) hayvancılığ zor, yem bahalı, saman bahalı, saman yok ki. (61) süT ucuz. (62) biñ dörT yüz lireya süTcü geliP süT topluyú. (63) bin dörT yüz lira, yā yemin kilosu iki bin lira bē. (64) samanın kīlosu yedi sekiz yüz lira yā. (65) sen bin dörT yüz liraya bin beş yüz liraya süT ver, hayvancılık yap. (66) kim yapacak bunu? (67) yemneñ, samanañ iş bitmiyō hayvanın ki. (68) bunun vēterineri var, şüyu var buyu var, ilacı var, hasta. (69) saten ölüverirse ğediyú. (70) hayvancılığ biTdi gibi bi şey. (71) her ev de şureye yüz elli iki yüz dane inek birikirdi. (72) bundan on beş yirmi sene önce, şindi yirmi tane mi yirmi beş tane mi inek var ğoca köyde. (73) kırk elli de ğoyun var, başğa bi şey yok. (74) köyde kimse ğalmadı. (75) ben bu köyde yaşayan ğardaşım var ceyānda var, osmaniyede var, adanada var oturan. (76) hāni ğēnc, evlenince gidiyú. (77) ekmek derdine düşmüş. (78) bizim gibi çālar da yedi sekiz ğişi var işde. (79) biz de ölüsek kimse ğalmaz. (80) gelir kürTler oturur. (81) yā suriyeli yā kürT.

-köyde suriyeli yok ama deyil mi?

(82) bizim köyde hiç yabancı yok. (83) tēk şindi sūr çobanı var bi ğişi, o da yabancı oluP da osmaniyeli yāni. (84) yabancı yok, hepisī emmi, dayı, hala, dezze, derme dağma.

Ceritler Hakkında

(85) haTda māmıT taşkaya diye bi sanatçı vardı. (86) onun bi türküsü var, ceriTler rakğadan göç _ eyledi. (87) avşarlardan çok harP yapmışlar. (88) ceriT bi ırk yani, türkmen. (89) ceriTneñ avşar em _ ölu akraba birbirine. (90) bi ğavğadan ters düşmüşler, düşman olmuşlar birbirlerine. (91) ceriT türkiyenin her taraFında var. (92) adana şakirpaşayı ğuran, ceriT mesela ğurucusu ceriT. (93) afyon ceriT, rēhanlı, ğırığhan hatayıñ oralar ceriT, yalaĒ ceriT, imran ceriT, veysiye, ceriT, dañ öbür taraFında dañ etēnde yapalak, yapalak ceriT, deermendere ceriT, bu taraFa geç elmagölu ceriT, cēhanbekirli ceriT, hūruşā ceriT, iki dane mēcırı var. (94) bu taraFda

tatarlı ceriT, mustafabēlinin ğurucuları da ceriT bēleri adamlar kimse ğalmadı, heP macīr oluĸ. (95) ceriT, on sekiz tane köyü var cēhanda ceridiñ. (96) birbirine duTġun milleT. (97) esgiden çok duTġundu. (98) mesela geĸdīn kōsreli ğoca köy, bizim köyden çekinirdi. (99) esgiden sen bu ceriTlerin geĸim ĸaynā hırsızlıĸmıř. (100) hırsızlıĸ yapmayana ğız vermezlermiş. (101) geĸim ĸaynā yoĸ, malcılık, mal bařġa bi şey yoĸ. (102) tarlañ taĸımın deeri yoĸmuř. (103) herif bi at arabası arpaya yüz dönüm tarla vermiş. (104) herkez emlaĸ vergisinden ġaçıP tarleyı bırakırlar _ imiş yā. (105) tek emlaĸ vergi vermeyeK de tarleyı istemiyoK. (106) tarlayı bilen yoĸ, iki köyün etrafı hēP ot _ ormanmış elliden önce. (107) elli de işde ġadasıro mākemesi geliyu tarla daıtıyo bilmem ne yapıyo. (108) ġırĸ beşde heP tarla olmuş buralar. (109) hayvanları, her evde kırĸ, elli yüz tane mal _ olurmuş. (110) yazın yayla, ġıřıñ bura. (111) yaylaya göksun taraFına ġedeller _ imiş herhal. (112) sil süpür dēye bir laf var yā. (113) ġederken geTdikleri yeri batırırlar. (114) geĸim bu bařġa yoĸ. (115) tabī bunuñ şireTi deel, başlarda bi büyükleri var, aaları, beyleri var. (116) ben mesela bi dedem varmış hırsızlıĸdan bařġa bi řē yapmazmış. (117) bābamın dedesi yāni, o da aañ _ōlu, hacı muradın _ōlu. (118) zālımlıĸdan bařġa bi şey yapmazmış, o da öleymiş. (119) şimdi amma en efendi köy, en efendi halk, hırsızlī, densizlī bıraġan bu ceriT milleTi. (120) onu söyleyim. (121) o, o zaman yörügler de hırsızlıĸ _ olmazmış sāten. (122) yörügler malcılıĸla geĸinen insanlar _ imiş. (123) saten bizimkiler heP yörüglerin malını ĸalallar _ imiş. (124) öle duyduĸ yāni, görmedik de. (125) hākimin, o zaman ġadı dellermiş hākime o [...] dedem ĸıĸarıyú. (126) o zamanın büyükleri areya giriyúr. (127) her şeyi hırsızlī, yemin iĸ diyúr, seni bıraĸacāĸ diyolar. (128) düşünüyü düşünüyü, hēpsine yemin ederim amma yörüglerin ġıcık ġoyununa yemin eTmem diyü. (129) ĸıĸ giT lan diyo.

-M2-

Konuşan: Hatice CAN (50 yaşında, İlkokul mezunu, Ev Kadını, Tarsus Yörüğü)

Derleme Yeri: Altıkara Mahallesi, Ceyhan

Konu: Çıngıraklı Tilki Hikayesi

Çıngıraklı Tilki

(1) ğuyruuna çıngırā varmış. (2) çıngırānı ōsanmıř çıngırakdan. (3) çıkarmış bi küçük çam aacının üsdüne asmış, gidmiş.(4) ondan soña aradan yıllar geçiyur, geliyur. (5) çıngırānā bağıyur. (6) aac büyümüş, alamiyur. (7) çam aacına diyür eil de diyür çıngırāmı alım. (8) o da diyür yoK artık o benim oldu, saña vermem. (9) o da diyür seni baltaya söyliyim de kessin. (10) çıngırā almak için gidiyür baltaya. (11) baltaya diyür işde çam aacını keser misin, çıngırāmı vermiyür. (12) ondan soña baltaya gidiyür, balta da diyür, niye kesecēm ki o benim arkadaşım diyür. (13) seni ateşe söyliyim de sapını mı yaşsın diyür? (14) sanırım öyle. (15) āteře söyliyim seni bi güzel yaşsın diyür. (16) gidiyür āteře, āteř diyür niye yařacām ki o benim arkadaşım. (17) seni suya söyliyim bi güzel söndürsün diyür. (18) gidiyür suya, suda diyür niye söndürecēm o benim arkadaşım. (19) ondan soña inē söyliyim seni bi güzel içsin. (20) inek de diyür niye içecēm ki o benim arkadaşım. (21) ondan sonra seni diyür ğasaba söyliyim bir güzel kessin. (22) şasaP diyür niye kesecēm o benim arkadaşım. (23) fāreye söyliyim terlikleriñi yesin diyür ğasaba. (24) fāreye gidiyür, fāre diyür ki niye yicēm ki o benim arkadaşım. (25) seni kediye söyliyim bi güzel yesin diyür fāreye. (26) kediye gidiyür, kedi diyür o benim arkadaşım. (27) seni fatma nineye söyliyim seni bi güzel dövüsün diyür. (28) ordan fatma nine söyliyür. (29) fatma nine kediyi dövüyör. (30) kedi gidiyür fareye yiyör. (31) fāre gidiyör, ğasabiñ pabuçlarını yiyör. (32) kasaP gidiyör, inē kesiyör. (33) inek gidiyör, suyu içiyör. (34) su gidiyör, ateşi söndürüyör. (35) ateş baltayı yaşıyör. (36) balta çam aacını kesiyör. (37) çıngırānı alıyör tilki.

-M3-

Konuşan: Zeynep Emir (83 yaşında, Okuma yazma bilmiyor, Ev kadını, Bahşış yörüğü)

Derleme Yeri: Başören Mahallesi, Ceyhan

Konu: Düğünleri, Çocuk Doğumu Üzerine Adetler, Çocukları, Yemekler, Karışık Konular

Düğünleri

- *neyin oluyo keazım amca nası tanıştınız?*

(1) tanışdımız bábamın emmisinin ölu.

- *yani akraba evliği.*

(2) akraba evliği, heyye.

-*nasıl oldu düününüz kaç gün sürdü?*

(3) ābīy, onu nerden bīlēn ben ğızım.

-*gelinlik giydin mi?*

(4) keydim keydim, keydim, ata bindim, keydim.

-*kız isteme oldu, hemen istenir istenmez verildin, ondan sonra hemen düün mü yapıldı? nişanlılık oldu mu?*

(5) nişan youdu o zaman, nişan n _arasın. (6) sōra da gelin olduğ işde. (7) duağ, duağ var _ ıdı. (8) duağ yapallardı bōle yedi sekiz daraç düşer miydi, neydin o? (8) üç dene bile ayna dağallardı. (9) gelinler parlada parlada gederdi.

-*aynanın anlamı var mıydı?*

(10) var _ ıdın yā.

-*ne demekti o?*

(11) işde ādeTidi ğızım. (12) annamı ādeT işde. (13) dağallardı her geline.

- *düünlerde ne yemek yapılırdı o zamanlarda?*

(14) döme bişerdfī, eT ölurdün, işde buldünü bişir _ idin. (15) beş _ altı çeşiT olurdu. (16) adamlar dolardı etrefe, çadırlarda otururdu. (17) çadırda yaşāyıdık. (18) orada da düünün oldü yerde beş _ altı dene, ik _ üç dene çadır olurdu. (19) ayrı ayrı çadır duTulur, içine milleT yılırđı.

- *keazım amca da hayvancılıkla ūraşıyodu deyil mi o zamanlar?*

(20) hē ğoyun güderdi, çoban _ ıdı, çoban. (21) geri döndük yaylaya çıkTık zalaca oldu.

Çocuk Doğumu Üzerine Adetler

- *çocuk doğumuna ilişkin adetleriniz var mıydı, çocuk doğduğunda neler yapılırdı?*

(22) he var _ ıdı, neler yapıP da çar çabıT, eskigi gibi bi şey mi var _ ıdı? (23) çamaşırın esgisi bu, bu işde.

- *bunlarla çocuk kıyafetleri yapılırdı?*

(24) hēç yapılmazdı. (25) senin çocuk hindu oldu yā, senin çocün kırkı çıkTı, büyüdü. (26) onu benim çocā verillerdi, öyleydi. (27) üç dörT dene çocuk büyürdü.

- *esgiden bebein alnı düz olsun diye alnı bālanırdı. sizde de böyle olmuş muydu?*

(28) hē çeki bālardık. (29) başında şaPğa olmassa çeki bālardık işde. (30) öyle büyür gederdi.

- *çocün kırkında n _ āpılırdı?*

(31) kırk gün durardı. (32) ondan keyri bi kırkı şey _ olurdu. (33) kırhını çıkar _ ıdık. (34) kırh daş sayardık ırbın içine, kırk dane daş. (35) kırh gün oldu mu yıkardık onuyna. (36) evlerin içlerine su seperdik böyle. (37) işde kırh çihşın diye, kırkı çıkıyī yā.

- *kırk çıkmadan lousa kadın da bebek de hiç dışarıya çıkmaz, gezmez hep evde dururlar. sizde de öyle miydi?*

(38) yok anam yok yok. (39) biz doururduk, sabalā ya mala gederiz ya ēgmeK ederiz, ya süT çekeriz, ya inek sārız. (40) hindi, hindiki ğarılar gibi deel _idik biz. (41) hindiki ğarılar da ne var? (42) çiTçili mammam yerlere ğomam. (43) hindiki ğarılar da ne var? (44) çocuĝ dourmasında nē vār? (45) doĝTura gediP geliyī, doĝTura gediP geliyī, doĝTura gediP geliyī, çocuĝ dōyū. (46) biz de o youdu. (47) ğarnında ölüvise çıkardı, ölü dēlise durardı. (48) biz de o ādeT youdu hiç. (49) doumu hiç bilmezdik, doĝTura geTmezdik.(50) biz öleydik ğızım.

-hiç ninni söyler miydin bebeklerine?

(51) yok ben çocuĝ bile bilmem hēç. (52) ğoca ğarnın yanda durardı çocuĝ. (53) doĝuzcuĝ çocuĝ oldu. (54) yedi ğız, iki de olan. (55) biri öldü olanın. (56) dōdu yedi gün sōra öldü. (57) al basTı dellerdı, çocūn diři kitlendi. (58) çocuĝ oldu, yedi günde öldü. (59) doĝTura götürdük, hocāya götürdük, öldü.

-al basma diyince n _oluyu yani korkutuluyo mu çocuklar?

(60) kōrĝuduyū çocukları, kōrĝuduyullar.

- seni korkuTdular mı hiç?

(61) beni kōrĝudullardı, ben ürüyamda muarrem ıramaTlıĝ geldi, bizim evin _ōne bi ev yaPTı. (62) evin _ōndē gölü ben hōyle ğorurĝana bi de bi çemenci derdik adamcāzın bi ğız çocū vardı. (63) ğız çocū ik _ üç seFer girdi ğapıdan, benim kırĝlyĝana ik _ üç gün. (64) ik _ üç seFer girdi içeri, ben ondan da kōrĝTum. (65) çocuĝ da öldü sonura. (66) hōbūr de oldu, ğışın günü. (67) heP erezilfīne ğızım biziki öyle hēç şey olmadı, heP dālarda erezilfīne.

Çocukları

- en büyük çocuk?

(68) zala, kerzi, üçüncüsü yeTer, dördüncü ölen çocuğ muhammed, ondan sōra dōne dōdu.

- *keazım amca heP kız dōruyosun, üzerine kadın alacām demedi mi?*

(69) ō evleri ğodu geTdi. (70) darıldı, geTdi. (71) ğadın getirecek canım ā nasıl getirecek ğadını ben varıķana.

- *ē peki muhterem amca dōdukTan sōra ne oldu? sana karşı tavırları deışTi mi keazım amcanın?*

(72) deñişmez mi ğiz? (73) elinden ğarşı öldürecek emme ne yapacak, bi şey yok elinde. (74) bize ōle bakmadı, çadıra geTdi vardı anasına bābasının evine.

- *muhterem amca oldu, erkek evladı oldu, bi erkek evlaT verdin ona?*

(75) oldu da, verdiñ de zübeyde de oluncaķ tā çıldırdı. (76) gene ğız oldu deye. (77) keazım emmīn öyle bi ahlē vardı, darılır gederdi. (78) ōdun yōķ, ocak yōķ, çıT çıT çıT çıT bi çalı. (79) çok erezil oldum çok. (80) hele zübeydenin dōdūnda ben çok erezil oldum. (81) odun yok, ocak yok, eve baķan yok, baña baķan yok, oruc _ uduķ. (82) oruç da dōdu.

- *muhterem amca oldu, arkasından zübeyde teyze oldu, onun arkasından?*

(83) durdu, durdunun arkasından emine işde. (84) şain emine, eminenin bi böyü.

- *hep isimler yeter, durdu neden?*

(84) neden, yeter yetsin dediler, durdu dā dönsün dediler, dursun dediler. (85) onnar öyle oldu. (86) öylelīne biz erezil erezil böyle böyüdük.

- *keazım amca ne zaman, niçin vefaT eTdi zeynep teyze?*

(87) hastalandı işde, şeyi vardı, ğanser ocağdan ırak. (88) kılçasının üsdünde hu ğadar bi şeydin. (89) böyüye böyüye böyüye akciğri çekmiş, her yaķayı aldı. (90)

yazın burda hastalandı, güzün de öldü. (91) ğayınbâba da öyle öldü, o da öyle öldü. (92) o da ğırTlak ğanseriydi. (93) ölüm var mı yok mu?

Yemekler

-en güzel hangi yemekleri yaparsın zeyneP teyze?

(94) ğuru fasille, yeşil fasille onnarı bişir _ idik.

- nasıl yapardın yeşil fasulyeyi, tarif eder misin?

(95) ğıradıñ, yikardıñ, ğavrıqlardıñ, üsdüne su.

- neyle kavrukluyorsun?

(96) yānā, sovanına, yānā basTırısıñ bişer. (97) hindi türlü türlü yemek çıhardık. (98) bizim yemekler taha bi türlü olurdu. (99) biz malıñ şeyinden ne alırsak onu yerdik yaza dekili. (100) peynirini, yānı, dolazını.

-dolaz nasıl yapılır?

(101) dolaz da ğaynardı, şeyin südünden ğoyunun südünden ossun, inek südü ossun. (102) sarı suyu ğaynada ğaynada ğaynadan ğaynada, beyaz su sararırdı.

bu arada sarı su, peynirin suyu deyil mi?

(103) peynirin suyu. (104) suyula dolaz yapardık. (105) onu deriye ğatardık, dolaz yā. (106) onu bi de dökerdik, ik _ üç kilo yā dökerdik ğazana. (107) ğavır _ idik onu, yeni ğaTdan basardık şeye ğıPğırmızı. (108) salça mı vardı eveli? (109) yemē dolazına bişir _ idik. (110) salça niyetine, neyse ğaTmer eder yerdıñ, hōşmerim eder yerdıñ.

-hōşmerim nasıl yapılır?

(111) hōşmerim de yā eridirdiñ, dolazı da içine dökerdiñ. (112) açÇık da ekmek ıslar dökerdiñ.

- *kuru fasulyeyi nasıl yapardın?*

(113) ğuru fasilleyi de aynı yeşil fasille gibi ğaynadıyñ. (114) ondan keyri yānı ğavırıyñ, üsdüne döküyñ. (115) su basalağdan bi su ğöyuñ. (116) o da yemek oluyu işde.

Karışık Konular

-*peki baba evinde nasıldı zeynep teyze, konargöçerdiniz?*

(117) heyyē, iki sene ğaldık orda yeniköyde biz, urumda. (118) bâbamın evi var _ ıdı. (119) ğardaşlarım aşşā gelirdi. (120) bâbamın evi var _ ıdı, iki sene ğaldık orda, urumda.

-*okul gördünüz mü peki, yeniköy de okul var mıydı?*

(121) var _ ıdı okulda biz geTmedik.

-*okuma yazman yok.*

(122) hēç yok. (123) emine de geTmediydi ellēm, ben de geTmedim, eminemiz ırāmeTlig.

-*siz kardeşsiniz deyil mi, öz möz?*

(124) anamız ayrı. (125) benim anamın adı elif _ idi, onun anasının adı da faTmaydı.

-*baban neden iki eş almış, kız mı oldu heP senin annenden?*

(126) yok, anam işin hakkında gelememiş. (127) neyse şu halı doğunurdu yā, halı, ala çuval. (128) onnarı yapamamış anam. (129) anam kendi evermiş bâbamı. (130) kendi ğarıyı almış, deve güTmeye geTmiş, inek güTmeye geTmiş. (131) aynı gökü bacım ırāmeTlik gibi öyle olmuş. (132) o analīm da çok eyiymiş öyle işçi, iş yapar _ ımış. (133) ıstarları doğurmuş.

- *e peki o halı falan dokuma satılmak için mi?*

(134) satılırdı, yazılırdı ğızım. (135) ğoyunların yuunu n _ āpacādık atılmazdı eveli, hindi yurT yerine yīvırıyız. (136) hindi yılıP ğalıyı, bi de alava veriviyır yākıyıllar. (137) ğoyunun yununu kim alıyı kim satıyı hindi? (138) çaķaldakları yere dökmezdik hēç. (139) hani bastına gelecek, çerçi gelecek, verilecek. (140) ğoyunun çaķıldāna varasıya ıslardık, yıkardık onu. (141) ne deliymişiz ğī.

-yokluk işde, her şeyi kullanacaksın.

(142) hāni peynirden, yādan yoksuzluk deel de, para sıkıntısı olurdu. (143) olma mı başğa şeyin yok, malın şeyiyne geziyīñ.

yunu nasıl iplik haline getiriyodunuz peki?

(144) yūñū yāpāyi yıkardık. (145) ēirdik, geleP yapardık.

- neyle ēirdiniz?

(146) kirmenle. (147) eveli o satın alma kirmen youdu. (148) bizim elimizde ēr _īdik, onu da geleP yapardık.

-kirmeni nasıl yapardınız?

(149) aaçTan aaçTan düzellerdi. (150) ok düzellerdi, inē gēden, danaya gēden bi yumaķ eden geliñ. (151) onu bi ğoşlañ. (152) epey bi çuval eTdin mi geleP yaparsıñ. (153) soñra da boyadırdık.

-M4-

Konuşan: Hasan BİLGEBEY (65 yaşında, İlkokul mezunu, Çiftçi, Avşar)

Derleme Yeri: Birkent Mahallesi, Ceyhan

Konu: Avşarlar, Avşar Ağıdı, Avşar – Cerit Mücadelesi

Avşarlar

(1) avşarlar aPTallarnañ dahi emmōlu. (2) hē, aPTallarnañ dahi. (3) gēlmiřler, ğayseride binbōanıñ etēne de yerleşmişler. (4) pınarbaşına sarıza da yerleşmişler. (5) arabanın oreye de anteP _ arabanın oreye de yerleşmişler. (6) adamlar dāalmıř heP. (7) yani avşarlar ī insan yani temiZ insanlar yani. (8) bi de mesela yani heP daalmışlar. (9) buralarda meselā ceriT aşiret köylerinde buralara heP yayğınlaşmışlar. (10) ğız vermişler, ğız almışlar. (11) teē buradan duT mesela hatay ğırıkāndan falan oralardan duT, tē ğayseri pınarbaşına ğadar uzanmış adamlar. (12) haTda bazar _ örenine ğadar. (13) yāni avşarlar bu.

(14) kağdı göç _ eyledin avşar ellerine

(15) ār ār giden eller bizimdir.

(16) diye işde o zaman o sarız, pınarbaşı, biñbōaya biñbōanın eteklerine yerleşmişler yani. (17) avşarlar temiZ insanlar, ij insanlar.

Avşar Ağıdı

(18) pınarbaşının zindan köyünde bi zalā hanım varmış. (19) yani onuñ o çocukları ğoreye mi geTmiş ne yaPmış iřde. (20) geTmiş yedi tene çocūnun bir tenesi gelmemiş mesela. (21) hePisi ölmüş, şehiT _ olmuş yāni. (22) orda iřde, o bir ğısmı da üç tane çocū mu ney o da řey de meselā sarığamış soanlı da řeiT _ oluyor mesela, orda řeiT oluyor. (23) donuyor mu ne yapıyor iřde. (24) orada mesela o ğomutanın adı neydi? (25) siz de bazān arada getiriñ ki ben yañılmayim. (26) ēnver pařa, enver paşanın zamanında oreye geTmiş çocuklar řeiT _ olmuş mesela. (27) heç biri gelmemiş. (28) o da bi aaT sōlemiř.

(29) sarıġamıř altınbūrañ

(30) soanlıyı biz bine bileK

(31) bizim ōlan gōççēK gezer

(32) āca zıbın ġara yeleK

(33) yūzbařılar binbařılar

(34) tabur taburu ġarřılar

(35) bir ġar yaar iñce iñce

(36) yaTan řehīdim ışılar.

(37) ġadāñ _ alayım eřē

(38) tekerim dayandı dařā

(39) seferberlī durdur

(40) eliñi ōpem enver pařā

(41) yā bōle sōlemiř. (42) avřar, avřar yit adam. (43) avřar bu ūlkenin ōzū.

Avřar- Cerit Mūcadelesi

(44) avřarları kim ġirmiř? (45) gene burada ingilizler ġirmiř, řō ġirmiř, bu ġirmiř. (46) evelī benim dedem mercimeKde řehiT _ olmuř meselā, firansızlar ōldūrmūř. (47) benim bir ucum cerīde de dayanıyı da.

- *ceritlerle savaşınız nasıl olmuş peki? ceritlerden dinledik avşarları kırdık geçirdik dediler.*

(48) ceriT ney, ceriT şurda azınlıkda olan bi şey.

- *bizimle ol demişler yani, gōndermemiřler bu tarava ġanlı ōzden bu yanna.*

(49) kim ğabil eTmemiş onu? (50) ceriTler ğabil eTmemiş. (51) yāni şindi avşarlar bir ucu onnara toķańdıı için yāni demişler ki beraber olaĖ demişler. (52) ama ceriTler olmamiş. (53) n _ olmuş duz [...] ⁴ çıkmış. (54) burda nancāz ceriT var yā? (55) burda hepsi şurda cēhan mıntıķasında.

---

⁴ Bu kısımlar ses kalitesinin kötü olması sebebiyle anlaşılamamıştır.

-M5-

Konuşan: Dudu CANBOLAT (75 yaşında, Okuma Yazma Bilmiyor, Ev Kadını, Avşar)

Derleme Yeri: Birkent Mahallesi, Ceyhan

Konu: Düğün Yemekleri, Yorgan Yapımı, Tırşık Çorbası

Yemekler

(1) biz düün yēmemizde ğuru fasilye, piric pilavı, tavık ğaynadırık üzerine piric pilavını. (2) ondan sonra cacık yaparık. (3) dolma, sarma yaparık. (4) manTı bişirriK.

-mantı nasıl yapılır? mantı bizim yüzük çorbası dediğimiz diğ mi?

(5) ēveT ēveT yüksüK çorbasına manTı diyollar. (6) bunnar yapılır. (7) önce hamırını yuuruřuñ. (6) ğıymasını hazırlarsıñ. (7) açãñ. (8) küçük küçük kesēñ. (9) yūka gibi açãrsıñ. (10) yüksük çorbasına bi şey ğomam.

-iç harcı nasıl olur peki teyze?

(11) sóan, ğarabiber, tuz biraz da salça ğoyarsıñ.

-pişirirken?

(12) bişirirken suyunu kaynaTırsıñ, biráz nouT _ atarsıñ. (13) eşgisini dōkeñ. (14) içine manTıyı atañ, kaynar. (15) ondan soñra avcarıñı yaparım. (16) samırsānı dōer, nanesini, salçasını ğoyar, üzerine dōkereK. (17) manTı öyle.

-teyzecim analı kızlı yemeyi var mı siz de? onu nasıl yaparsınız?

(18) onu da biz öncē biraz bulgur ğoyarık. (19) biraz bulgur ğoyarım. (20) birez irimik. ondan sona biraz da ūn, yuuruş. (21) patatis havcarlarık önceden. (22) ondan soñra şey yaparık, onu dōkerik yani küççünü. (23) ondan sona büyüğünü küçük küçük dōkerik, bēraber bişiririK.

-tavuk doldurması?

(24) önce tavī temizliyok cānım. (25) yīkīyōrūm şoraya ğoyuyōm. (26) soñra soanımı halka halka dōruyom. (27) içine ğarabiber, salça mesela alacā ğadara beş altı tavıñ içi alacā ğadar. (28) biráz salça, ğarabiber, tuz, yaPrak büber atarsıñ. (29) onu havcarlañ, ğarıştırıñ, içine ğoyañ tavıñ dikersıñ. (30) ğoy suya ğaynasıñ, düdüklüye mi ğoyañ, öyle mi ğoyañ.

Yorgan Yapımı

(31) ben şu anda yorğan sīryom ğızım. (32) yorğanı önce seriyosuñ pambī içine ğoyup, dönderiyoñ. (33) güzel güzel onu sırıyorum torunlarıma. (34) ben yaparkān çek _ istersen.

Tırşık Çorbası

(35) siz de bilir misiniz tırşık deriK biz. (36) biz, biz pancar toplarıK. (37) onu güzelce dōrarıK, yıkarıK. (38) elimizi yağar yağmaz suyun içine ğoyarıK ağşamdan. (39) yourdunu ğoyarıK. (40) bir tabak dōme ğoayarıK. (41) onu üzerine basTırrıK. (42) sabalañ da bişirriK. (43) biz oña tırşık deriK, adana öylesine hepisi sever.

-M6-

Konuşan: İlhan GÖKÇE (87 yaşında, Okuma yazma biliyor, Emekli)

Derleme Yeri: Burhaniye Mahallesi (Merkez)- Ceyhan

Konu: Karışık Konular

Karışık Konular

(1)çayımı demliyórum, içiyórum. (2) ceyrānlı çaycım var benim. (3) soğTun mıydı āh. (4) sonra benim sohPetimi seveller. (5) böyle dōlallar eTrafi ėma. (6) hēç ben çekinmēm hēç. (7) yāv sen bu lafı nerden alıyoñ diyollar. (8) yāv dedim gine bi kelime baā ġarşı ġonuřsañız derhal cevābını veririm dedim. (9) çünkü ben ġurbet adamıyım, toplum adamıyım. (10) odalara oturuP kağTım bi adamım. (11) şey, èyi parti ġurulmuř, vallahā. (12) ē taksiyle geldiler. (13) ĩlan dedē, “nē var?” (14) hadi eyi parti. (15) ben severim [...] ⁵ (16) ġadını da seviyorum yani, ġadın da merT bi ġadın. (17) geTdik, hoş beş, oturduğ, ġağTık. (18) çiftliġaTlı, bābası çok zengin onun. (19) yā faPriķasını ġuran adam. (20) yā faPriķasını ġuran adamdı o. (21) hoş beş tanışTık. (22) bi de onuñ ġızları, onuñ girişin sāında çifflī var. (23) oturduğ, vallā dede seni soruyolar dedi. (24) niyē? (25) bōle bōle. (26) bir ġün ben dedim ōlum, ben yayan gedemem. (27) hemen taksiyne götürdü beni. (28) hoş beş, çay içiyoruk (29) hamiTbeybucağTan da biri var. (30) çay geliyór, çay gedyór. (31) üçüncü çayı içiyó. (32) masa řōle uzun. (33) dedim gine bağ arkadaş, deermem dönüyór amma suyu nerden geliyür dedim. (34) bu yeni parti, yeni ġurulmuř. (35) bu çayı, şekeri yani kim alıver demek isTedim. (36) çışardım masaya yüz lira aTdım. (37) hergeş gelen āadamların bütçesi olusa, desdeklemesi lazım dedim. (38) hem partiyi desteklemiş oluruğ hemi bīrayı dedim. (39) hadi çayı, şekeri biTdi, kim alacak? (40) valla hamiTbeybucağlı miğTarmış o, o da aTdı yüz lira. (41) beni götürēn çocuk, yüz lira da o aTdı. (41) işde iş böyle olur yā. (43) eyī sen çayı iç, yemēni ye, ġaç, olmaz. (44) ben severim o ġadını, parTi ġurdu. (45) çok ġüzel yani, ġonuřmaları da ġüzēl. (46) şu durum da ben ōlçüyorum hePisini de. (47) düzgünü yok. (48) o bir sağallı adam var. (49) ondan önceki sağallı adam

⁵ Bu kısımlar ses kalitesinin kötü olması sebebiyle anlaşılammıştır.

vardı, şeyden geçme. (50) o güzel yönediyodu. (51) o, olmaz. (52) daha cahil çocuk yâ. (53) onu getirdi oreye godu.

-ilhan amca siz kaç kardeşsiniz?

(54) kaç, üçdük, ikisi öldü, biri de bu, şura güÇcük, benim güÇcüm. (55) bu da giden sene öldü. (56) üç kardaş, dörT bacıydık. (57) bacılarımızdan da bir, iki dene ğız öldü.

- en büyükleri sen miydin yoksa küçük müydün?

(58) yok, en böyü vardı. (59) otuz doumlu o öldü. (60) bu, bu hele ufağTı. (61) bu ğırk _ alTı doumluydu. (62) biraları heP ben yerleşTirdim. (63) ben bu siyaseTin izini çok gezdim. (64) ben esās dōru yolcuydum, esās. (65) ğursunlar bakīm ne olacak? (66) istiyorum kine meral ağşenerle ğarışik ğursalar. (67) amma şindi meral kızansa başbakan o olur. (68) o ğuracak adam ğazansa başbakan o olacak. (69) onun _ için ğarışmazlar, ğarışmazlar. (70) bilmiyürüm vâlla. (71) ama bu bi dayā ğazanamaz. (72) tahminim yâni. (73) orasını bilmiyim de buna vermezler. (74) yeter yâ! (75) şeyden o esgi başbakandan öteki çocü ben daha iyi görüyorum. (76) lān şey yâ, o başbakan yardımcısıydı. (77) şindi bunnan ikisi yeni parti ğurmak istiyor yâ. (78) o daha olğun. (79) başbakan yardımcısıydı o. (80) ismi aklıma gelmiyör. (81) ismi de ğolay bi şey de. (82) benim torun beni çāriyō. (83) ē, dede ğızıñ doum günü, sen söz vermişin. (84) n _ ādar dedim? (85) yüz lira. (86) kız anañ istanbula gediyr, bunnar yâ, böön gedecek. (87) yāv ben de para ğalmadı dedim. (88) öyle bi ters oldu kine. (89) evin üsdüne çinço çekTim bir milyon iki yüz. (90) enerji patlamış o ağTı. (91) ısıtma deposu paTlamış o akTı, ğompilesini deñişTirdim. (92) adama sorduk, bir milyon sekiz yüz dedi, yenisı. (93) ben de yenisini yaPtım. (94) neyse dedi. (95) dedim ki ölüm ayakları mayakları gendiyyedi. (96) bir milyon beş yüze dedi olur. (97) tamam dedim, o zaman. (98) ğambır ğambır üsdüne geliyr. (99) bu şindi geTmek icadı çıhardı. (100) neyse çāriyür, dede ğel diyür, beklıyr beni. (101) yüz lira isdiyör. (102) ğız anaa verdim ben dedim. (103) vâlla bilmem dedi, sen de para biTmez dedi. (104) beklıyr, beklıyr, valla beklıyrüm ya diyor.

-M7-

Konuşan: Ziya CERİT (80 yaşında, Okuma yazma biliyor, Çiftçi, Cerit)

Fatma CERİT (79 yaşında, Okuma yazma biliyor, Ev Kadını, Cerit)

Derleme Yeri: Ceyhanbekirli Mahallesi, Ceyhan

Konu: Tırşık Çorbası, Kına Gecesi, Hayat Hikâyesi, Tarım, Anılar, Ağıt, Ceritler, Köyün Kuruluğu

Tırşık Çorbası

-tırşık çorbasını bilir misiniz?

(1)[ZC] ğadirlide ē ğozanda ē doğTur diyor bu tırřā. (2) bir andırında bi Őey var _ imiř, hasTa var _ imiř. (3) çok toktura ğeTmiş. (4) bi çare bulamamış. (5) bu tırşığdan yemiş. (6) tırşığ bunun baarsanda ne var _ isa yāni bi metre uzunlūnda soulcan dūřmūř adamdan. (7) yani mideyi tertemiz eTmiş, baırsağları. (8) ondan sōra adam ğurtulmuş, ēyileřmiř. (9) onun _ uçuñ andırın doğdoru diyollar buna.

Kına Geceleri

- dūūnleriniz, kına geceleriniz nasıl olurdu?

(10) [FC] kına yađallardı. (11) kına nasıl yađılırdı? (12) kına yūrulurdu, kına gecesi. (13) o bi tepsiye ğonurdu, ũzerlerine de mum. (14) gelin yūzūne de duāđ, ğırmızı duāđ ũrtūlūr. (15) Őey yađallardı, aaT sōyllelerdi.

(16) ğız anası ğız anası

(17) hani bunun ũz anası

(18) işde geldim gidiyorum

(19) hani bunun ũz babası

(20) sofrada buldum kaşşı

(21) kız ananın yakıştı

(22) işde geldim gidiyorum

Hayat Hikâyesi

(23) [FC] iki dane ğayınvalidem var ıdı.(24) ikisi de üvey. (25) öz kaynanam rahmetlik olmuş doum üzerine. (26) bunnar yeTim ğalmış, iki kardeş analın elinde.

(27) [ZC] ben yedi yaşındaydım, öbür ğardeşim de altı buçuğ, altı yaşındaydı. (28) ikimiz yeTim ğaldık. (29) analın elinde böyüdük. (30) iki analın elinde amma anne gibiydi. (31) yani benim evde öldü biri. (32) analımdı amma bâbamın da amcasının ğızıydı. (33) bâbamlañ akrabaydı. (34) hēç eyī anayı araTmadılar, ikisi de yani allah nur içinde yaTırsın. (35) bize anayı araTmadı. (36) ne döüm ne sövüm ne kötülük ēdim, hēç bi şeylerini görmedik. (37) amma bâbam dirayetliydi rāmeTlik. (38) rāmeTlik bâbam dirayeTliydi. (39) yāni bize bize doğunduramazdı kimseyi.

(40) [FC] sanki başını mı bekliyodu diyom. (41) o çıkıyur işe gidiyur.

(42) [ZC] birinci, birinci ğadına zaTen böyük ana dedik. (43) bâbamın amcasının ğızıydı.(44) o anamızdan da fazla bize emē var. (45) yani benim evde rāmeTlik oldu. (46) yāni öz ölu vardı burda, oulları vardı. (47) nereye götürüm dedi miydi, ziyanın evine götürün beñi derdi, āsta oldu muydu. (48) yani öz ölunun evine giTmezdi, bizim yanımıza gelirdi. (49) çünkü çok eyi davranırdık. (50) gendi bize nasıl eyi davrandıysa, biz de gendine eyi davrandık.

(51) [FC] allah rızası için iyi davrandım. (52) öbürüne de bahtım. (53) amaliyaT oldum yāni kalP amaliyatı, o sıralarda. (54) yāni bahtım demeyim allah.

Tarım

-amcam ne işle meşguldu?

(55) [FC] valla cıfcilik.

(56) [ZC] emekliyiK. (57) tarla var birez cıfcilik yapıyom.

- ne ekip biçiyosunuz?

(57) [ZC] icara veriyom. (58) önceden pamuk ekliyoduk, buyday ekliyoduk, pamuk ekliyoduk. (59) küncü ekiliyordu buydayın yerine.

(60) [FC] küncü çırpmeya gidiyorduk.

- makinelerle biçilmiyor mu küncü?

(61) [FC] hayır, çekiyon onu.

(62) [ZC] onu kökten çekiyon küncüyü. (63) böyle böyle bö yapıyor. (64) ona da kömür vuruluyor. (65) tam gürudü zaman on beş yirmi gün içinde gürur. (66) ondan söra gadinlar gederdi. (67) savanı serellerdi. (68) eliñe de bi sopa alırdı, onu çırpardı. (69) yorucu, yani mecbur galmazsak, ekilmezdi küncü. (70) çünkü zāmeTi çoudu.

-pamuk mesela zahmetli miydi?

(71) [ZC] gāzması var, gāzması dōülürdü. (72) toplama zamanı ameliye gelirdi, işçi gelirdi. (73) urfadan, diyarbakırdan, işçi gelirdi toplama yapallardı. (74) toplallardı ücretiyen. (75) ondan söra şeyi verirdik, naylonlara yüklerdik, traktörlerin arkasında romorklara. (76) alır ceyāna getirirdik, satardık onu.

Anılar

(77) [FC] bayram şeyi gelirdi, ben bayram kömbesi yapTırırdım. (78) orda kadın vardı rāmeTlik. (79) şekeri, unu, yaı kalan hepsini verirdim, yapardı, fırına atardı. (80) eve getirdim, az deel ki goca leen, nāpacam ben? (81) sepeTe böyle doldururdum, duvarın üsdüne goyardım. (82) ırğaTlar akşam üsdü dönüyor ya evine. (83) orda verirdim. (84) paraynan mı satıyoñ teyze? (85) yōk, beleş. (86) hePsine daıTırdım. (87) helal hoş ossun. (88) iyi ki vermişim. (89) sıkma yapallardı. (90) ben de beş altı tane inek sāyım, ne edecem? (91) yā çok, peynir çok, tereyā çok. (92) götürürdüm tandırın başına yellerdı, afiyet ossun. (93) gönül hoşluynañ verdim. (94) bunun da gözü bol, bende de sıkıntı yoğ. (95) öle, elimiz açılTı.

Ağıt

(96)[FC] çantayı taçar ğoluna

(97) gider çarşının yoluna

(98) ne giyse de o yakışır

(99) haTcenin usul boyuna

(100) ğaynanan adı hatice.

(101) ziya ālar, memeT ālar

(102) yine dumanlandı dālar

(103) ne yatıyoñ geliñ haTa

(104) gelmiş ğardaşların ālar.

(105) [ZC] hePsini bilirdik işde unuTduğ heP yoğsa aadının hePsini bilirdik.

(106) [FC] yüce dāların dumanı

(107) mevlam da verme zāmanı

(108) ne yatıyoñ gelin haTa

(109) geldi yaylanın zāmanı

(120) [ZC] yayla zamanı mefaT eTdi. (121) onu da ğaTmış. (122) ismayil vardı, olađ ismayil aadı yakañ oy udu. (123) o da rahmetlik oldu.

Ceritler

-kimdir ceritler?

(124) [ZC] ort asyadan gelme. (125) şimdi bi kitaP da okudum ben, kitap da deal da ğasteye verilmişdi. (126) ğastede okudum. (127) üç ğardaş ımış bunnar. (128)

bi denesi esmer, zayıf uzun boyluymuş. (129) ismini ceriT göymüş, adını ceriT göymüşlar. (130) ceriTlik ordan ğalmış bize. (131) direk orta asyadan gelme.

Köyüm Kuruluşu

(132) bizim köyü yokmuş o zaman, yani bizim köyü ceriTler ğurmuş. (133) hâlen de ceriTler var, yabancı kimse yok. (134) köyün tamamı ceriT, cihanbekirli köyü. (135) ondan evel altıgözbekirlideyiz. (136) yazıñ oldu muydu bizim köy boş umuş. (137) malcılık var imiş. (138) malların hepisini bizim köye oTlaTmaya götürüller imiş. (139) o zaman bizim köy yokmuş. (140) dedem diyór ki bireye yerleşecēK diyo. (141) çobanlar diyor ki dēdeme ā diyor gelelim. (142) bi yerleşTirse kim gelecek daan başı. (143) sen yeter ki adam ol daan başına gene geliller. (144) diyollar ve öyle bizim köyü ğuruyollar cēhanbekirli. (145) altıgözbekirliden cēhanbekirliye göç ediyollar. (146) esas geliş orta asya. (147) ilk geliş dōru direk altıgözbekirliye işde geliyollar. (148) altıgözbekirliyi ğuruyollar. (149) ordan da bizinkiler ayrılıyór.

-M8-

Konuşan: Kemal TEKELİ(66 yaşında, İlkokul mezunu, Hayvancılıkla uğraşıyor, Tekeli Yörüğü)

Mehmet TEKELİ (51 yaşında, İlkokul mezunu, İşçi, Tekeli Yörüğü)

Derleme Yeri: Çokçapınar Mahallesi, Ceyhan

Konu: Karışık Konular, Anılar

Karışık Konular

(1) [KT] adam ossun, çok güTdürme dāda ğorsuñ. (2) benim bi çocuk vardı, okumicağ oldu. (3) gece ğaldırıyom yā, üçde dörTde ğaldırıyom. (4) ğoyun gece yayılır. (5) ğaldırā ğaldır ğaldırā ğaldır, uykusuzluğTan geri geliyo saaT sekizde dokuzda ayakTa zor duruyo. (6) iki sene güTdü amma. (7) anne demiş ben oğulu okucām ğayrı demiş, ondan sōra devām eTdi. (8) biz yörüglerin bi numarasıyıK.

-ama ceriTler biz bi deneyiz diyor.

(9) ceridi geç sen, ceriTler hırkız olur. (10) benim arkadaşım var, birinin malını çalıP gelmezseñ, ğız isdemeye geTdiñ mi sen avradı besleyemeñ, hırkızlığ yapacāñ. (11) ceriT hırğızdır. (12) bizim de hayta var. (13) bizim de hayta hırkızdır. (14) yörüg o da yörüg. (15) sen göynē bilmeñ. (16) mesela göyneK atleT, göyneK. (17) bu güdüK, bunun ismi güdüK, sen bunnarı bilmeñ. (18) güdüK bu, güdüK sōra mintan oldu, şimdi gömleK oldu bu. (19) ceket yok, cekedin ismi sēğoydu, sēğo.

(20) [MT] nenemgil al mal yok, meh derdi, meh.

(21) [KT] gel de geT deller, sen gel de geTdiyi bilmeñ. (22) ölüm o malı çeviriver dersin. (23) gel de geT gel de geT, sen gelir gelir gedersin. (24) bırak gel anlamında.

Anılar

(25) [KT] dāda davarın peşinde [...] ⁶gedemezdım ben, zorsunurdım. (26) beş yaşındaki çocuk malın arhasında geder mi? (27) zırtlanlar bāriyō. (28) çobanın yanda, çoban var, çobanın yanda ben çeltēm. (29) çırağ yani senin annicāñ. (30) zırtlanlar bārişiyō. (31) dedem ırameTlī dedem de bire uzun iki yaçası uzun memeT. (32) çok afedersin biraz yürüğe gonusağ. (33) eşşē bindi mi eşşek çıkar gederdi altından. (34) böyle uzun yāni adam. (35) öbürü de anamın bābası da o da şu ğadar, o da yūskeK daşı çeker eşşē öle binerdi. (36) ğıbrıs eşşē vardı dedemin böyle yüksek (37) her adam binemez oa.

(38) hani uzun adam heyrek _ olur.

(39) akıl ğafadan ırağ _ olur.

(40) ayda yılda bi gerek _ olur.

(41) ona da geçiT boyladılar _ ımış.

(42) gevurlar burdan ğaçar _ ımış. (43) gevurlar burdan ğaçıyō. (44) dedeme diyo ki bi hēbe dolu altın. (45) abim bilir ala hēbe olur, ala hēbe. (46) altın dolu gözleri. (47) demiş dosdum burdan ne ğadar alsañ al, beni şurdan geçiriver demiş. (48) pınar var bizim orda, böyle gider suyu bırakırsın. (49) şöyle yirmi otuz meTire geder, böyle döner geri getirir seni. (50) soğar böyle buraç deriz biz oña. (51) ordan duTuyu adamın omuzuñdan ğarşıya geçiriyü. (52) bi heybe altını da omuzuna atıyü, hadi geT dosTum diyō. (53) ya sen ossañ sinir olmañ mı yāv. (54) şimdi bu böyle oldu mu, uzun adam heyrek olur, akıl ğafadan ırağ olur, ayda yılda bi gerek olur, ona da suyuñ derin yerini boyladılar _ ımış. (55) böyle demeñ mi sen? (56) deri kütüglüg olurdu, sen bilmeñ, abim bilir, deri kütüg. (57) yā bilmem ne eTdiimin yürüg cavırın hatırası diye bi dene al, şu kütüglüne ğoy yā. (58) bi dene al yā. (59) adamı serveTiyle geçirmiş bağlalıya, toroslara dōru çekmiş geTmiş adam.

- kütüklük ne, kemer falan mı?

⁶ Bu kısımlar ses kalitesinin kötü olması sebebiyle anlaşılammıştır.

(60) hayır, cüzdan. (61) uzun memet dediñ mi, bábam rāmetlik derdi, bizim yedi buynuzlu goç vardı. (62) yedi dene buynuz var derdi. (63) davar, sır, deve. (64) otuz gırk çadır, uzun memet gır aTda. (65) uzun memet nereye gónarsa orda. (66) gezbeli deriz oraya çıkallar. (67) señire dōru yoğarı vurusuñ malı. (68) señir nedir, sen bilmeñ. (69) señir sırt anlamında. (70) sırt mesela şurda sırt vardır, buraya señir deller. (71) orda malı çok olañın yozu ayrı yayılır, gancık mal ayrı yayılır. (72) yoz dedim ne? (73) erkek mala yoz deller. (74) şimdi deriñi basañ gök derini. (75) ā gözünü sevdiğim o deriden olacak şindi bi çomaç yaPacañ. (76) çomacı biliñiz di mi, biliñ mi? (77) dürüm, şindi dürüm. (78) bi ekmeK, içinde peynir olur başga ne olacak ki? (79) bi gün yaylaya geTdik. (80) ondan sōra bizim yiğen muammer, çökeleKneñ soan aldım. (81) iki dene de ekmeK aldım. (82) ya dayı bu yenir mi dedi yā? (83) ya acıkırsağ o posyonu bilmiyō. (84) arada buñar var. (85) sūT depesi deriz, tahtadan oluğ var. (86) böyle bağTın mı bi göü görürsüñ, çevreyi göremezsüñ, orman çam ormanı. (87) saaT on iki oldu. (88) yā dayı ondan bi iki loğma alağ filan da biraz dā acıksüñ diyom. (89) iki ekmē yese gene doymaz, dōrT ekmek yemesi lazım. (90) şimdi saaT on iki oldu, yarım oldu, bir oldu, bir buçuk oldu, tam sırıncıdı. (91) sırıncıdı ney? (92) acıkdı yani. (93) mide gürlüyor ğayrı gürlüyo. (94) getirdim soanı dōradım çökelēk bi paçan _ eTdim. (95) yarısıñı oa verdim, yarısını da ben aldım. (96) allah seni inandırısüñ böyle yudum yudum içersüñ. (97) ikisi yudum bir aldıñ mı beyniñ sızılar, öyle souğ su. (98) iki üç loğma aldık, on dağka mı sürdü yirmi dağka, valla dayı ben hiç bi şey annamadım. (99) annamañ ölüm, baldan daTlı olur.(100) baldan osanırsüñ, o deri çökelēnden osanmazsüñ. (101) hele de böyle bi taze bazlama oldu mu var ya, allah bal olur bal. (102) evde bana pek bakmazlar _ ıdı. (103) hani amcamın eviydi amma yetim gibiydim, yetim gibiydim ben. (104) dōrT beş evden ekmek yerdim, aqşama zor çıkardım. (105) ama ben diyelim on yaşıdaydım, on beş yaşıdakini böyle galdırdım mı yere vururdum. (106) dāda yer, bayırda sulanıyo deller ya, öle. (107) rāmetlik dürüm deller dürüm, dōrT ekmē bi dürüm dellerdi. (108) şindiki bizim bu saclar gibi büyük deel de biraz çekerek. (109) yani ondan az dar anlamında. (110) şindi bi tabağ ğaymak almış, onnar işleri düzgündü. (111) bi tabağ ğaymak, abi südün ğaymānı almış, bi tabağ da şeker. (112) ölüm al nasıl yerseñ ye dedi. (113) hic unutmam yā. (114) unudulacak bi şey deel ki. (115) bu posyonu sene de bi sefer ya yağalırım, ya yağalayamam. (116) abi şekerı ğaymañ içine ğaTdım. (117) o dōrT ekmek aynen

geder. (118) yaşın ğaç, zaten on bir yaşında bitirdim ilkoğulu. (119) sekiz doğuz yaşlarındayım. (120) ğoşduum yeri hêç takviyeyne geTmem, tam ğaz. (121) yavaş geTmem hiç, altılı. (122) bi de onnarın ōlan çocukları yok. (123) onnar davara geder, helimeyleñ rabiya var. (124) onnarın devesini de ben güTmüŝ olurum. (125) hōyle bi boaz var. (126) onu yedim, boazda deveyi biraĥdım. (127) sıyrma var sıyrma, orda güzel bi kelime var amma saña yaĥıştıramıyom, soñura söylerim. (128) deve çok sever oñu. (129) orda biraĥTım deveyi, o suya ğediyom. (130) hōyle eildim, bi loĥma zor içTim. (131) yanı dā orda geyik, ayı var, o dāda. (132) bu taraF da bōle yüksek. (133) boaz bōle tam biTdi_yerde bi puñar var bōyle dereye aşşādan bu taraFa dōru. (134) bi loĥma aldım, bi loĥma daha aldım. (135) o dōrT ekmē yedim ya aĥşama geri zor geldim, bōle ğarnım yavıncıyı acılıĥdan. (136) evde hiç doymam. (137) bi de güzel bi anı var, onu da annaTim. (138) daşlıseki var, geliyok artık güzün. (139) eve geldim, bekmez alırıĥ, topal musa deller. (140) yoluk deri olur, sen bilmeñ. (141) hususi o bekmezi ğaTmak için, hāĥana deller. (142) hāĥana yani bi yaşında, yaşını doldurmamış ğeçiye deller. (143) onun tuluĥ yüzeller, tuluĥ çıkarıllar bōle, deri tüm. (144) ğollarını o çam ğabuynañ yourdunañ ona bi güzel bakım edeller. (145) ğurudurlar, temizleller, oña bekmez ğatallar. (146) ondan çıĝan bekmez allāh burcu burcu ğokar. (147) neyse eve geldim, kimse yoĥ. (148) göksuya yunaĥ yıĥmā ğiTmişler. (149) yunā biliñ mi sen? (150) yāni çamaşır yıĥımaya ğitmişler. (151) o zamanda neylen yıĥallar, bōle macun macun bi şey yok. (152) neylen yıĥallar? (153) kül, porTaĥal ğapçī bulabilirseñ, amma o göynekler bi ğoĥar bōyle burcu burcu ğoĥar. (154) siz şindi cenneT de yaşıyoñuz. (155) şu nesil cenneT de yaşıyo yā. (156) siz bi şey görmediñiz. (157) ayı dişi dēmedi çounun, bunnarıñ ğıçına, ayı dişi dēmedi. (158) neyse ala çuvallar _olur develere çakTımız, bōle naĥıŝlı felan olur onnar. (159) birini bi çevirdim. (160) yoluk deriyi arıyom, bekmez derisini arıyom. (161) bi daha dōktüm, yoĥ. (162) üçüncüdeymiş, orda buldum. (163) abi o deriyi, allah seni inan, burası bālı olur, burası da bālı olur. (164) şurayı çözdüm, naadar ğaldı bilmiyüm, az ğaldı. (165) ğaç kilo aldıklarını da bilmiyüm. (166) hērhalde biTdi. (167) hemen geri bāladım, öbür geçi derisi var, onda da iĥecek su var. (168) onu hemen bu ğolunu çözdüm, buraya aĥıTdım, birez çalkaladım. (169) köşkeriñ alTında su gibi deller ya. (170) köşger ayakĥabıyı batırır, suyun rengi az deişir. (171) su öle oldu, bekmez öle oldu. (172) ğaĥTım, bu benim hepsini dēdiim ōn beş daĥka ya sürdü ya sürmedi. (173) zırTlan

nasıl hemen kemik memik talan belgeselde darmandaan ediyúr leşi aynı öyle. (174) geTdim vardım yoğarıya. (175) geliyoğ fekeyi geçTik ğayrī. (176) iki ğonduğ, üçüncüye mi ne ğonduğ. (177) rahmeTlik bacım pilav bişiriyō, emmim ölmemiş, sâ. (178) mērem dedi, ordan dedi, bekmez getirseña dedi amma benim yürēm ğürP ğürP atmaya başladı. (179) bekmez ğalmadı ki.(180) içTim ben bekmezi. (181) onu senede bi seFer anca yağalıyom. (182) bacım geTdi şindi bekmez ğatacağ yā tasa biraz ağıTdı. (183) mustaf _ali dedi bu bekmeziñ rengi nē böyle dedi ammā ğēñdimi zor duTuyom bōle. (184) reng ğalır mı bekmez de? (185) demek şurlarda ğolunda bulaşık falan ğalmış, o da az deışTirmiş rengini. (186) amma emmim şöyle ğözünün altından bi bağıTı. (187) demek o ara ben de bağmışım, ğöz ğöze geldik. (188) hafif sırtardı. (189) benden başğa onu kimse yapamaz. (190) bekmezi benden başğası içiP bitiremez. (191) allah var hiç bi şey demedi yā. (192) aynen geder o bekmez. (193) iliklerim isdemiş şireyi yā. (194) şire yani daTlıya şire deriK biz. (195) şindi buraya geldik. (196) allah bi ğaz var burda akıl mantık işi deel. (197) hoca emminin tūfē var ğırığale. (198) namluyu ğaldır, ava dorulT, bas tetē, arar bulur o. (199) hē ben de geTdim, on tene fişşek aldım. (200) burdan beş altı ğişi gidiyoğ böyle. (201) köprüden geçeçez. (202) allah allah allah gelen ğonuyo, gelen ğonuyo, gelen ben diyim bi millon sen de iki millon. (203) bi ğağıTı, ğüneşe buluT yaptı, o ğadar çok. (204) ben candarmayım yā, ekin de az böyle ğabarmış. (205) ben önüne gecTim, dedim bunnar şindi ordan huylanır, üzerime gelir. (206) bi yerde sıkırım bi de havada sıkırım, ğırarım dedim ben bunnarı. (207) beş altı getiremezsiñ. (208) aynı dēdiim gibi bizimkinler bōle bōle yaparken ğaz ğördü bunnarı. (209) bu hayvan birden uçamaz onnar. (210) şōle birez iki üç meTire şey yapar öle kaçır havaya. (211) nasıl diz çöktüm,berekeT diz çökmüşüm. (212) ğözüm ğazlan _ aşşāda. (213) sıkıyom sıkıyom hiç düşdüü yoğ. (214) ğözüm gene ğazda gene sıkıyom, hēç düşdüü yok. (215) allah _allah demişler kemal ğazı ğırdı. (216) lēn ne ğırdı, yere sıkmışım. (217) namlu berekeT dizimde, ayām az geride. (218) ayāmın dibine dōrT dene fişeK sışmışım, hēyecandan. (219) çok severim heyecanlı işi, dēmiş dememiş önemli deel, o an heyecanı yaşamağ. (220) o ğazı takiP ediyolarmış. (221) otobanın, e beşin orda otoban yoğ o zaman. (222) dosT piğaPlar yoğ mu bi ğirdi. (223) abi ğazın altına bi ğirdi, beşli silah varmış ellerinde. (224) bi tağırTı çöktü amma arabanın üsdüne, āllah āllah bi dōkülüyor hayvan. (225) benim bi dene vuramadım adamlar, bi piğaP doldurdu geTdi.

-M9-

Konuşan: Zümrüt TÜRK MENDAĞ (78 yaşında, Okuma yazma yok, Ev Hanımı, Avşar)

Derleme Yeri: Değirmendere Mahallesi, Ceyhan

Konu: Karışık Konular , Türkü.

Karışık Konular

-nerden gelmiş avşarlar buraya?

(1) göksundan mı pınarbaşından mı valla nerden geldi, herhâl pınarbaşı mı nerē. (2) annem ceriT bábam avşar.

-başka kim var, yörük de var mı?

(3) yörüg, pek yok yok. (4) bi ğaynımın ölu yörüg. (5) aşşa şu ğoņřuda da yani soy _ismilerini deışdirmişler. (6) türkmen dayına yeltek inler, esgi mık tar yeltek in di.

-eski muhtar daha mı iyiydi?

(7) esgi mık tarımız da akrabadı. (8) şimd ik yok. (9) şimd ik i şey mürsellerden.

-onlar çok çalışmıyorlar mı köy için?

(10) valla hani heç mık tar oldu bi şiy yapm iyō. (11) aha yolumuzu gördüñüz.

-yol çok kötü!

(12) hē yolumuz çok kötü. (13) yaptirmiyi.

- söylemediniz mi?

(14) nē söyleyek ki? (15) biz onlan pek ilgilenmiyik. (16) bizim mık tarımız olmadı, o öbürü mık tar olunca biz pek ilgilenmiyiz. (17) geden ğün gördüm selam bile vermem, bu verir de.

-niye sen vermiyon selam falan?

(18) ben avşar olduımdan. (19) içime çok ğodu yanı benim adam olmadıdan bizim şeyimiz, tuTduumuz adam olmadı, miktar olmadı o yüzden.

-belediye başkanı tuttuğunuz muydu peki?

(20) onu duTduk hē belediye başkanı şindi. (21) çok beeniyoz. (22) biraya her zaman gelirdi allah var. (23) bayanlarlañ da gelen oldu teyze bizi destekle dediler. (24) tamam dedim ğızım sizi destekleyecem dedim. (25) oldu şükür, belediye başkanıımız oldu.

-eski belediye başkanı iyi değil miydi?

(26) esgi, hani ne geliyīdi ne gedyīdi. (27) burda bu çocuk ğaç sefer bu kaç kişiden önce, oydan önce. (28) öle resmi üsdünde arabayneñ gezdi durdu.

-söyleseydiniz ya yollarımız çok kötü diye, asıl o yapacak.

(29) vallaha biz ğonuşmadık hēç. (30) gedek dedik yanına, heç gedemedik de ne yalan söyliyim. (31) gedek bir gün dedim bua, gedemedik de.

-avşarların ünlü bir yemeği var mı? en iyi yaptığın yemek nedir?

(32) avşar yemá mı var ğız? (33) aydınlıların olur, avşarların pek olmaz.

-ne yerler peki avşarlar?

(34) avşarlar ne yapar? (35) ne yenirse onu yapar.

-mesela?

(36) tavuğ doldurması, eye doldurması.

-ne doldurması?

(37) ğoyunun eyesını doldurullar düünlerde felan.

- neyle doldururlar?

(38) sovanla. (39) sovanlañ doldurullar. (40) pilavın üstüne de önce sovanı sonra da üsdüne eti ğollar, öle yeller. (41) geçen de dayımınñ olunun düünü oldu da yüssüK çorbası, ne olacak düünlerde ne bişerse. (42) ğışın ğuru fasulye; yazın yeşil fasulye, patlıcan hē öle.

-hayvancılıkla mı uğraşıyorsunuz?

(43) hayvanımız vâlla ğalmadı gülüm. (44) bakar hâlimiz ğalmadı. (45) gene ben eyi kötü beşer ederim yâ. (46) bi kilo süd _ alıyoñ, beş kilo süd _ alıyoñ on beş lira. (47) peynir ahâ yirmi, yirmi beş diyıllar. (48) bu başamaz, yoşsa ben yaparım da. (49) beşir ederim evelallâ iyi kötü. (50) ğanser hastasıyım zati. (51) sekiz bitti doşuza girecēm.

-ama attın maşallah?

(52) valla beni bu hastalıa yaşalanınca daha iyiyim, neşeliyim, daha iyi, iştahlıyım yâni. (53) kendi işimi kendim görüyēm. (54) bāçemleñ ũraşıyom.

-tedaviyi nerde gördünüz?

(55) bu ceyhanda ameliyet oldum da adanada. (56) önce seyhan uygulamaya geTdik. (57) ondan sonra numune yapıldı, yeni numune oreya geTdim. (58) orda da şindi řeър hastanesi diyolar, oreya gidiyom.

- maşallah sen çok iyisin.

(59) diyim allah beni öldürmedi şindi sekizi bitiP doşuza basacaş. (60) şu adama başsın diye öldürmedi beni. (61) ğız evli geTdi, olan evlendi geTdi. (62) iki olan, iki ğız var. (63) onlar geTdiler, biz burda ğaldış işde. (64) vâlla bilmem de ğızım gene de vâdeñ yetmezse bi şey de olmuyo demek ki.

Türkü

(65) felâket bاینı gezdim serseri

(66) feryādı zārī duyan ğalmamış.

(67) aradım o yiiT şahin erlerī

(68) yaTdıkları yerden nişan ğalmamış.

(69) kapılar kapanmıŝ, pencereleler tütmez.

(70) kimsecik [...] ⁷ bir ğoyun güTmez.

(71) aaçlar ğurumuŝ bülbüller ötmez.

(72) sesime ses veren bir can ğalmamış.

(73) hep añılmaz olmuş atalar adı̄

(74) beşee bırakmıŝ, atar evladı̄

(75) ğırılmış yetimīn ğolu ğanadı̄

(76) sesime ses veren bir can ğalmamış.

---

⁷ Bu kısımlar ses kalitesinin kötü olması sebebiyle anlaşılammıştır.

-M10-

Konuşan: Mehmet TÜRKMENDAĞ (90 yaşında, Okuma yazma yok, Çiftçi, Cerit)

Derleme Yeri: Değirmendere Mahallesi, Ceyhan

Konu: Türkü, Hikâye

Türkü

(1) muacı_ı asgere geTmiş, urumiri muacı_ıri yâni, istanbuldan öte yanı. (2) gelmiş kine yienim her taraf bitmiş, haraP _olmüş.

(3) felâket baını gezdım serserî

(4) feryadı zârınî duyan ğalmamış.

(5) aradım o şahin yüt erleri

(6) yaTdıkları yerden nişan ğalmamış

(7) aaçlar ğurumuş, bülbüller öTmez.

(8) kimsecik [...] ⁸ bi ğoyun güTmez.

(9) sesime ses veren bi can ğalmamış.

(10) çarşıda yabancı köpekler gezer.

(11) heP añılmaz olmuş atalar aıdı

(12) beşe biraşmış atar evladî

(13) ğırılmış yetimin ğolu ğanadı

---

⁸ Bu kısımlar ses kalitesinin kötü olması sebebiyle anlaşılammıştır.

Hikâye

(14) rakqadan gelme on üç parça ceriT köyü var. (15) ırmāñ kenarında cēhanda. (16) beeleri imran. (17) bunların bea imran mirz _ ölu. (18) ondan sonra azizli. (19) say öte yanna dōru gēT. (20) on üç parça ceriT köü, yalnız sonradan gelmiş işde yörüg gelmiş, avşar gelmiş, ğarışmış. (21) elmagölu ceriT, yalaq ceriT, azizli ceriT, hür _ uşā ceriT, çök. (22) bir şey daha söyleyim yienmim. (23) ceritleri bee mirz _ ölu, atına küfene atı var _ ımış. (24) qasaba deller _ imiş cēhana o zaman. (25) ğasabaya geT sabah, āşam gelince adamına deyi kıne [...] içeri çek. (26) yemini ğır, suyunu ver. (27) yapıyir adam da. (28) sabanañ atı hazırla ben ğedecem diyir. (29) adam varıyır, eerini vuruyur, gemini vuruyur. (30) çekiyir çekiyir at ayānın birini havaya ğaldırmış, basmiyi yere. (31) demiş ben ayānın ğaldırmıyır. (32) at yere basmiyır demiş. (33) filan yerde sınıkcı var getir var demiş, getiriyir. (34) demiş o kürē düşük. (35) biri demiş ki kaqarkana dizini şeye vurmuş, muslua vurmuş. (36) hiçbiri bilmiyır. (37) celil _ uşā köyü, orda avşar. (38) celil _ uşā köyü orda celil _ ölu halil efendi birisinin adam var _ ımış. (39) oa haber gönderiyir. (40) gelmiş, emr _ et bē demiş. (41) emrim yok celil _ ölu demiş. (42) at, arap tūfeyneñ ğoş atı. (43) yalnız ata bi şiy olmuş, ayānı yere basmiyī. (44) nerde at? (45) ahırda bālı demiş. (46) geliyir bakıyır. (47) atın daqımını vurdur bee diyir. (48) eerini, gemini vurdur diyir vurdur. (49) bi de abdal çar diyir. (50) abdala diyi kıne ahırın ğapısına diñelecēñ meçī canlı vuracāñ diyır sinsin havası yani, ğoşa havası vuracāñ diyir. (51) abdal şindi vurunca at küfeylan, sıçrıyır. (52) dört ayānın üsdüne basıyır. (53) ne oldu diyir hacı celil _ ölu diyir. (54) atda bi şiy yok mu? (55) yok. (56) bunda bi iş var, söyle diyır. (57) yok yahu! (58) yok yahu söyle arkadaş diyır. (59) söyle içim raaT etsin diyır. (60) diyır rüyasında, atın rüyasında ayā ğırılıyır, diyır. (61) onun _ uçu diyır at şindi davılın sesini duydu diyır, ğoşuya girecek diyır, bassın yere diyır. (62) celil _ ölu halil _ efendi bunu da söyleyen, celil _ ölu halil _ efendi.

-M11-

Konuşan: Duran ERDAL (85 yaşında, İlkokul mezunu, Hayvancılıkla uğraşıyor, Tekeli Yörüğü)

Derleme Yeri: Dokuztekne Mahallesi, Ceyhan

Konu: Kökenleri, Hayat Hikâyesi, Evlilikleri

Kökenleri

-duran amca yörünün hangi kolundansınız?

(1) biz tekeli, tekeli.

-nerden gelmişler buraya, dokuztekneyi nerden bulmuşlar?

(2) ş̄indi efendim, b̄u dōu türkisTanlar var orda. (3) türkisTan d̄a da var da türkisTanda, t̄e ermenisTan da var orda. (4) o bizden dēil tabi, ermeni onnar. (5) orda bi ğuraklıĝ başlamış. (6) ȳani ȳamır yok, ȳecek yok. (7) yapalaĝ acımızdan ölecez gidelim demişler. (8) āzın d̄orultusunda yürümüşler işde, bu taraFa. (9) burdan şurası, burası öleñ ğalmış, gedemeyen ğalmış, ğalan ğalmış. (10) ğalanlar da yerleşmişler oraya faĝaT göçün Ÿucu izmire varmış. (11) daha gidecekler de deñiz gelmiş önnerine. (12) orda ğalmış o. (13) ş̄indi burdagiler demişler ki bizim öncemiz de şam s̄oramız da şam. (14) şama gidelim demişler. (15) bir ĝısmı şama varmış, yerleşmiş. (16) bu adanada türkiyede yörün olmadı yer pek Ÿazdır yani. (17) ama ĝaradeniz gibi b̄öle d̄a bu taraF gibi deel yani, burdan geçmişler. (18) geçtikleri için, mesela ĝaradenizde yörük bulamazsıñ.

-neden yerleşilmemiş?

(19) ȳa ama bunnar burda ğalıntılar. (20) ğalıntılar onnar yorulmuşlar, burda ğalmışlar. (21) adanada ğalmış, adanalı olmuş. (22) diyarbakırda ğalmış, diyarbakırlı olmuş. (23) gelemeyenler orda ğalmışlar. (24) ĝonyada ĝonyada da var.

Hayat Hikâyesi

(25) ūimdi bābam biñ sekiz yüz doğsan sekiz doumlu idi. (26) bin sekiz yüz doğsan sekiz doumlu. (27) efendim burda evlenmiş, çocukları olmuş. (28) anası, bābası yok dōmadan erken ölmüş. (29) anası da doumuş, yedi yaşıdaymış, başğa bir ele ğaçmış. (30) başğa ğocaya ğaçmış. (31) ūimdi en güzel taraFı ūurasī, mal ğüdüyolar, inek ğüdüyolar, sır. (32) işdē biz çeltek de deriK, birinin yanna bi çocuk verdiñ zaman. (33) işde bu götür buu alıştır, çobancılığa gibi. (34) çeltek deller [...]⁹, çeltek vermişler birine birine. (35) ūimdi çeltek ğünün birinde hasta olmuş. (36) buun ğarnına sarğı sarılacağ. (37) yani ğarnına bi şey sarılacağ. (38) doğTur yok ki. (39) ūzüm saracağlar olmuşlar, ūzüm, ğuru ūzüm. (40) ūindi ğuru ūzümü sarmışlar, bābam hurdan çıkarıP çıkarıP yeyomuş. (41) işde komik taraFı burası yāni. (42) nīye? (43) ūzüm çok daTlı diyorlarmış da yememiş daa. (44) yemedi için burdan çıkarıP çıkarıP yiyomuş yāni. (45) ondan sōna bū doruğ da oluyor doruğ, doruğ köyü var ya. (46) doruun ūsT yanda bir dā var. (47) o dāda oturuyolar, çadır hayaTı. (48) ūimdi biñ doğuz yüz otuz dörde ğadar, biñ doğuz yüz otuz dōrTde buralar da çadır var _ ımış, akrabaların yāni. (49) çadırları var _ ımış buralarda. (50) bū nūfus keadı da dōrTyoldan alınıyomuş, dōrTyolluyomuşuz, hatay dōrTyol. (51) efendim demişler ki irbehem, bābam demiş ki ben demiş elimiñ ğünümün içine ğidecēm. (52) yani akrabalarımın yanına ğedecēm. (53) ibreheem neye ğediyōñ demişler, doruğlular. (54) onnar ibrahime, irbehem deller. (55) neye ğediyōñ? (56) ē tarla veriliyormuş, işkan tarla veriyormuş. (57) ibreheem saa tarla mı lāzım? (58) ē ūle saar ne bilim çarıyollar. (59) azını al, beliñe āzzīnı çıkılā. (60) akşama ğadar daş dik, aaç dik, dolañ. (61) bu dolañdın yer senindir diyor yāni. (62) saa madem tarla lāzım olmuş. (63) bābami çok seviyollarmış. (64) çüñgü her hafta bi geçisini yiyollarmış. (65) geçinin haTdi hēsabı yok sāten de. (66) icar da almazlar _ ımış, efendime söyledim. (67) gelmiş buraya, gelmiş buraya fağaT kaç çocuun var, beş çocuum var. (68) kaç dönüm, elli dönüm tarla vermişler. (69) ben otuz dōrTde dōmuşuyun. (70) fağaT az sonra dōmuşun yāni, şeye ğirememişim tarlalara. (71) baa ayiT tarla verilmemiş.

⁹ Bu kısımlar ses kalitesinin kötü olması sebebiyle anlaşılammıştır.

Evlilikleri

(72) Şindi eşiminen evlendiğime de gelecek mi sıra? (73) Şindi efendime sĐylediĐim, ağ ŐapĐalı deliğanlıyım. (74) bi de gĐmlĐm var, gĐmleg deel gĐdĐK onun adı. (75) bura Đapalı, Şurda yoğarısı ağığ. (76) efendime sĐylediĐim, Şuraya da ŐĐle ŐĐle ŐĐle ŐĐle makine Furmuşlar. (77) bi gĐmlĐm var, neydi ō Şeyin adı lā? (78) hanī buraya geldiler, ekiğ aldılar uğTe birine. (79) yāni ekini biÇecek, harman yapacağ, sĐrecek, dĐecek, buyday ĐıkarıP buyday yapacağ. (80) uğTe birini alacağ. (81) bunnar da bua geldiler. (82) bi sene geldiler, bi dā geldiler, bi dā geldiler derkenē. (83) bi geldiğinde bizim _eve oturdular. (84) buduyu ĐıdıĐlayayım dedim. (85) yani ĐıdıĐlamak Şeynen deel de yāni haberi var mı? (86) fağaT bu da anama gĐrĐnmek iÇin baa gĐrĐnmek iÇin sĐpĐrgeyi fāŐıdıĐ fāŐıdıĐ fāŐıdıĐ sĐpĐrge sĐpĐrĐyĐ. (87) ŐimĐī anamın hamırını yĐruyu caPbığ cuPbuğ, caPbığ cuPbuğ, caPbığ cuPbuğ. (88) benim de tabī sekiz tane Şeyim var benim, gĐrĐŐTĐm gızlar var yāni. (89) fağaT bunu da oyalanayım dedim yāni, bunnan da (90) ĐardaŐı vardı rāmeTlik ō, evliydi, hanımıyla yaTmıyordu, benlen bĐraber yatıyordu, damığ başında yaz gĐnĐ. (91) on yedi yaşındayım. (92) Şindi gĐtĐrdĐm, geziyoruz abisiynen. (93) bi bağTım ki yoğ orda derenin iÇinde bi buğar var, su var, daağ arasında. (94) evleri de bunun alT taraFında aŐŐada, beygire biĐmiŐ, birin de yĐdeni almış, beygir sulamaya geTmiş, benim beygirleri. (95) Şindi efendime sĐylediĐim bindī beygirin de bi ahlā var. (96) o dizgin dizgin deller, Şeyine sen biliğ mi beygirin yuları deller. (97) o da ĐuyrĐnun altına geÇerse gĐT _atar, dŐŐĐrĐr buğu. (98) eniŐ aŐŐada ŐĐle geliyor. (99) amman dedim hā, o Đır beygirin ĐuyrĐnun altına Şeyi ĐaĐırma, dizginini ĐaĐırma. (100) yĐsa dŐŐĐrĐr seni. (101) ŐimĐī ĐaĐTım geldim. (102) dayım var _ ıdı, allah rāmeT _ eylesin. (103) sabah namazına geTdiler bābamına, gedeller. (104) bābam gel hoca, hocaydı, bir Đave iÇ diye eve getirdi. (105) adam dedi ki ā dedi, ā dellerdi. (106) işde abi deel de yĐrĐĐler ā derdi yāni bĐyĐne. (107) ā dedi Şu Đızı, musanın Đızını dedi, bizim ōlana isTesek dedi. (108) eyvāh dedim ben. (109) bu iş, bu iş olmaz. (110) ŐimĐī ben de Đapıda dīniyom. (111) elif dedi dayım, ōlan ne diyor bu işe dedi. (112) ōlan ne bilecekmiş dedi. (113) eyvāh dedim ben. (114) tamam elif, ben o işi yaparım dedi. (115) dayımığ da asger arĐadaŐıymıŐ Đayınbāba. (116) ordan geTdi, tabī benim gibi ōlana vermezler mi? (117) zaten bunun gelesi, ōlĐyĐ zaten, sevdalandı bu, zaten sevdalandı. (118) ŐimĐī bābam da geTđī, işde baŐlıĐ parası

sekiz yüz lira, sēkīz yūz lira ēn beyendiñ ğız üç yüz. (119) ēn güzel ğız, hani herkeşin ğızını kendine güzeldir de yani üç yüz lira. (120) señiki de üç yüz lira, señiki de üç yüz lira deēl sekiz yüz lira yāni. (121) sekiz yüz lira para yok. (122) eşşeK saTdık, beygir saTdık, ineK saTdık, dana saTdık, parayı tēmin eTmek için. (123) ŗindi efendime söyledijim sene bin doğuz yüz elli bir haziran on beşTe gelin güvē olduk.

-M12-

Konuşan: Safiye ERDAL (85 yaşında, Okuma yazma bilmiyor, Ev kadını, Tekeli Yörüğü)

Derleme Yeri: Dokuztekne Mahallesi, Ceyhan

Konu: Evlilikleri, Anı

Evlilikleri

(1) o zamandan beri muTlu yāŝāyız.

-gönlün var mıydı amcamda?

(2) gönümlü mönülü bilmiyuduğ o zaman yavrım. (3) şındaki ğızlar gibi deel _ idik biz. (4) esgi zaman ğızı. (5) yāni bunun dedī bābamiñ arĝadaŝı, dayısıydi yāni. (6) işde ōlana bi ğız bulsağ filen demiş, ĝaynanam varmış, ĝardaŝım. (7) hurdan giden ğıza isTerim ben size demiş. (8) veriller mi bize? (9) isTerim verir, ĝardaŝım o benim demiş, arĝadaŝ yā. (10) geldiler, tabī ben isdenecem filen ben bildiim yoğ da. (11) böylē şey ağıyı nehir ağıyı ordan getiriyiz suyu böyle cērelernen. (12) o zaman baŝĝa bi şey yoğ. (13) halamiñ biri dedi ki safiyē dedi. (14) ne hüsne bibi dedim. (15) halaya bibi denirdi o zaman, hindi hala deniyi yā. (16) ĝomŝu yā bibi dedim. (17) seni dedi verecekler dedi. (18) kim dedi, dedim ben de (19) hoca boŝuna mı geliK dedi, bābāñ arĝadaŝı dedi. (20) bilmem dedim ben de bi şey demediler dedim. (21) dolu cereya daşa çārpTım ora, yola. (22) öyle geldim, ālayarađ geldim. (23) anam n _ oldu dedi, cēre mi ĝırıldı ğızım dedi. (24) yoğ dedim, hüsne bibi baa bi şey dedi dedim. (25) ben ele, obaya geTmem dedim, ne işim obada benim dedim. (26) yoğ dedi anam, hüsne bibin ŝaĝa ediK saa filen dedi baa. (27) esas _ımış yāni, alışTırdılar yāni beni ōle. (28) verilecēñ filen ōle annadım yāni. (29) ĝēldik, bunnār bir mal kesēr, yörüün özünü annadım. (30) şiş yoğ, kebaP bilmezler, mangal yoğ. (31) eti nere ĝō, dolaP da yoğ. (32) eT nere ĝonacađ? (33) bu eTi böyle çaman yapallar, duzlallar.

- çaman ne demek?

(34) çaman demek, uzun uzun şöle eti dileller böyle. (35) onda duzlallar, ipe serilir bureye. (36) o gurur orda. (37) dolaP yok, gurudu muydu bi bez torbaya göyallar, asallar. (38) nere serin, buldu da gün gelmiyu deel, şoraya asallar. (39) imece olduunda ataş yanar, şiş yok. (40) köz edersin, közün içine atarsin onu. (41) orda öteberi dönderisin. (42) kebab gibi gızarır, yenir.

Anı

(43) çocuum var ıdı ānām, gönşu hurda gönşu vardı. (44) sarımazıdan gelin alacak. (45) baa göfer parası verdirme kirve deyī, gēdeK. (46) ūlen çocuklı ğarıyı göfer mi olur? (47) çocū ben başga yellerde gezdirrim gösTermem. (48) vardık, sarımazıya götördüler. (49) dolmuşlar içeriye, gızın elbisesini deeşTirecekler. (50) gondūra ölçüsü alacaklar, gondura keyifī yā geliñ oluķanā. (51) gız da keymemiş, sırtını. (52) dōPdolu evin ı içi. (53) ē kirva dedi ğayınbāba olacak şey. (54) gız bi şeye yanaştırmazmış, kimseye bi şey keydirmez ımiş. (55) ānām şu çocū alıñ bakim. (56) ğapıdan ben giremiyim. (57) dolmuşlar içeri zınga zıng. (58) orda sırTını deışilir mi, milleTin içinde. (59) çıkıñ baam dışarı. (60) n ı olacak? (61) çıkıñ siz çıkıñ, çıkıñ, çıkıñ. (62) çık ğarıyı kiTlēdfim. (63) gız hemen soyundu ben dēmeden. (64) benim yanımda gız keyin sırTını. (65) keydirdim orda sırTını, ayakkabısını, her şeyini keydirdim. (66) tām ō ğıyafeTini geydirdim. (67) orda da süsledim, berberim yā, göferim yā, süsledim. (68) ānām çıkıncı gönşular sändalyeye çıkarıñ diyı köylü, oranın köylüsü, göremeyenler. (69) ordan berisi, ānām n ı olmuş? (70) ne güzel eTmişler bu gızı. (71) ne güzel olmuş bu gız. (72) sändalyeye çıkardım bi saa bi sola baḡTı. (73) indirdim aşşā otur. (74) yāni sēnāTım çoudu ya unuTdum.

-M13-

KonuŖan: Memduha Cesur (63 yaŖında, ilkokul mezunu, ev kadını, Karahacılı yörüğü)

Derleme Yeri: Doruk Mahallesi, Ceyhan

Konu: Kökenleri, Anılar, Ağıt ve Ağıdın YazılıŖ Hikâyesi

Kökenleri

-kendinizi tanıtır mısınız?

(1) ben elli altı doumluyum ağıllım.

-nerelisin?

(2) doruğluyum. (3) doruğda yaŖıyık. (4) hayvancılıktan, çifçilinē, Ŗunuynen bununuynen ūraŖıyık işde. (5) ondan sonra bilim? (6) tarliye gēder gelirdik. (7) ineklerden ūraŖıyık. (8) tarliye işde zebze meyva ekiydik, onları toplayıp geliyik. (9) ondan sonra çocuk oldu üç dene onnarnan ūraŖiyim.

-üç çocuğın var?

(10) üç dene çocuk var. (11) birini götürüyüm tarliye, birini getiriyim. (12) èrezillik boy boy bacı.

-memduha teyze siz göçmen misiniz, muhacir misiniz?

(13) aşiret, aşiret

hangi aşiret?

(14) çadırından gelme, nīdeden gelme.

-yani yörük mü?

(15) he hē, dedemgil nīdeden gelme. (16) çādırla gelmişler. (17) dorua ğonuğlar işde. (18) dedem bir tanēmiş. (19) oreya ondan sonra olmuşlar beş ğardaş.(20) ordā böyümüşler. (21) dedem çobancılık yapmış, gözleri kör olmüş, dāın depesine çıkarmış dedem. (22) ne bilim epey işler çevir. (23) ordan işde doruğda beş altı ğardaş ayleyi genişledikler.

- ama siz nīdede doğup büyümediniz?

(24) yoğ dorua ğaçmışlar yā. (25) aşiretle çadırnan gelillermiş. (26) ğona ğona gelmişler dorā yerleşmiş dedem de üç beş ğoyunan. (27) orda irelliyikler. (28) ordan fākir diye ğoca anamı vermişler, dedeme. (29) dedeme ğoca anamı vermişler tarla yōmuş, şey yōmuş ya, fākirlermiş ya. (30) ğapılarına duTma gimide dedeme verikler ğoca anamı. (31) ahılā ībaĖıklar.

Anılar

-düşünleriniz nasıl olur? düşününüz nasıldı?

(32) düünümüz ikiün olur. (33) iki gün üç gün işde ne olursa. (34) eveli bağale şey arabada youdu yā. (35) tağsiler yeni çıkıdı. (36) beni tağsiye ğodulardı. (37) ceyana Ėoför, berber derdik eveli. (38) berbere getirdiler bizi arabeya bindik. (39) damat da yok yanımda. (40) ben gendi paramınan şeye geldim buraya berbere geldim. (41) fotoraf çekiliyiğ damat yok. (42) pinpirik yapıyı ğayınbābamgil. (43) para yok dēyiler. (44) ben de beş on Ėuruş para var, onuynen geldik. (45) ē ondan sonra para istiyiler benden. (46) ben para yok dedim. (47) ben de eşyā aldım düün eşyası dedim onun borcunu ödeyecim dedim.

- eşin ne iş yapıyor memduha teyze?

(48) eşim şindī o zaman fabrikaya giryidi, ceytaşa giryidi. (49) ondan sonra ben de girdim şeye fabrikaya, ceytaşa. (50) ordan çalıştık, emekli olduk. (51) üç dene çocununan işe gederdim. (52) orası rezillik orayı anlatım saa. (53) doruğdeyāĖ. (54) bir sātlik sevrise geleceim ordan. (55) köyün dışında benim ev. (56) ordan ğucamā çocū alırım, bunuñ annesini. (57) sırT, ğolumda çanta, yāmir yaar, yel eser, ceyran yōĖ. (58)

sevrise ğadar geliriK, sevrinin ğilimaları da yōk, yanār. (59) sevrinin oturacaklarına oturamaK yazın. (60) ğiŝiñ buz gimi. (61) çocuklar bōrenŝitli, öldü ölceK, hār hār hār. (62) bōrenŝitinen geldim geTdim ceytaŝa. (63) ğız dediler bi ğün bu çocuk ölür dediler evinā götür dediler. (64) nāsıl edecāñ, faPriKa bir ğün veriyi izini ikiün veriyi, arkası yok, izin yok. (65) geldik, gederdik ondan sonra bir hafta böyle uyku uyumadım bir hafta. (66) etim kemikten ayrılırdı. (67) uyku yok, çocuk uyur mu iki dene üç dene çocuk? (68) onlarnan, ordan çocukları yatırırm. (69) kayınbābamgil eŝŝe isterim eŝŝe vermezler. (70) odun getiricīm. (71) öte yanna, arkamızda dā yā. (72) oni alim de dedim odun getirim dedim, vermezlerdi odunu. (73) eŝŝá vermezlerdi. (74) bazan sırtıma ŝelek eder getirirdim. (75) gözüm kesmedi mi eŝŝá istedim mi onu vermezlerdi baa. (76) ne var eŝŝek dieliyi ğapıda bōŝ. (77) öylē öyle çalıŝtık. (78) ō benim ērezillī anlatsam boy boy. (79) gelirim, yemek mi yapıcīm, ğuyulardan su mu getiricīm, ondan sonra çamaŝır mı yıkāyacīm, yatıp uyucūm mü, çocuk mu gezdirim? (80) bunların hiçbirisi yok. (81) ŝindiki, ŝindi ğadınlar iŝe gediye yā onları ben siçiriya siçiriya gederim. (82) vallā hopilaya hopiliya gederim. (84) çünkü ŝey, raaTlık çamaŝır makinesi var, bulaŝık makinesi var. (85) ondan sonra çocukların bezi var, bez yok. (86) bezi gederdim anamgilin ordan parça parça ŝey getirirdim. (87) çocukların, anamgilin ŝalvar esgisi olurdu ya. (88) pareyi ya harcameyek derdim. (89) parça parça picama esgisi, gömlek esgisi, ŝunun esgisi bunun esgisi çocukların altına ğoyardım ki pareya muğayet olaK derdim. (90) ev yapak derdim, arsa alaK derdim. (91) öyle öyle çalıŝtım. (92) yemeklerimizde ne ırasgelirse. (93) anam sabalañ kaĝardık biliyiñ mi? (94) bir çencere süTlü çorba biŝir _idi. (95) çocuk on dene yā,biz çocūkā (96) bir çencere süTlü çorba yapardı anam. (97) birerden de mayalı yapardı elimize. (98) ğoca bi tepsimiz vardı ortaya ğoyardı. (99) ğaŝŝık ğaŝŝımız da olmazdı.(100) anam dedi ki terĝileŝiñ derdi. (101) yani bir sen alıcıñ ğaŝŝımañ bir ben alıcıyım. (102) ğaŝŝık yōk. (103) yatak sererdi anam burdan oreye on ğiŝiyiK yā. (104) kim kim yanına yatarsa ğayrı. (105) bazıları altını ıslatırdı yā o onu çekerdi yerine, ğuru yer gezerdik. (106) o onu çekerdi. (107) ikisinin arasına girmeye çalıŝırdık. (108) ābāv biziki çok fenaydı çōk. (109) coraP, corabı çıkarTırdık. (110) coraP esgisi de bulamazdık, coraPsız yaŝardık heP. (111) dal sancaĝ gezerdik ğiŝiñ. (112) coraP yok, sırt yok. (113) bi coraP bulucuk da corabın içine çör çöp doldurduk top yapıcıK. (114) corabı bile bulamazdık. (115)

ayağgabı yok. (116) ayakgabı topū bulsak bi dene hani gondurular oluyor, topuu oluyor ondan teker yapardık, ğamışTan oyun oynayecik. (117) b̄ir sevin̄ik o topū bulduğ, teker yapıcıȳik diye. (118) öyle oyucağlarımız bunnar.(119) ondan sonra bāçemize şey ekerdik, neci ğabağ mabağ ekerdik yā ondan gene işde dolma yapardık ğōyā yannıK yapardık orda yannıK yayardık.

-yannık nedir?

(120) hani ayran yayıyiller yā ondan yapardık. (121) ğabā oyardık büyük ğabā onu da goyā içinde yannıK yayardık. (122) yā yapıcığ evcilik de. (123) anam yannıK yayardı, gederdik kötolog suyu vardı, kötolog derdi anam. (124) ordan su getirirdi. (125) souğ su, Zabān ezeninde yapabilirse yapamazsa biTdi. (126) b̄üz mu var, souğ su mu var? (127) tē elli sene öncesi bu. (128) souğ suyu yapabilirse yapar, yapamazsa ūraşırđı, ömür tükenirdi. (129) ğüÇcük inamız vardı, ğüÇcük de bi eşşemiz vardı. (130) sūdünü birikdiridi. (131) şindi biz ikimiz ceytaşa ğediyik ya, ğız geziyilermiş. (132) demişler kine, beni söylemişler. (133) demişler [...] ¹⁰ bir ğız var, erkek gimi demişler yāni, çalışğan demişler. (134) ondan sonra [...] ben onu almam o erkek gimi demiş. (135) ben, ğayfamız vardı ya ğayfeya su getirirdim. (136) onu alaK demişler, erkek demişler, erkek gimi o demiş. (137) bu da demiş gi ben onu almam bu erkek gimi demiş. (138) ē sen n̄icēñ beni, daha iyi işde erkek gimi alıyısañ al. (139) benim bābam kime verirse ona varırdım ben. (140) yani ben isdemem, ben ona varıcim, buna varıcim yok. (141) bābam kime verdi ben ondeyem. (142) ondan sona b̄ınlar düür geldiler. (143) vereK mi dediler. (144) ben bilmem bābam bilir. (145) bābam isderse elli sene vermesin ben elli sene burdeyem. (146) bābamla ben yüz yüze duramam. (147) ondan sona verdiler bunu.

Ağıt ve Ağıdın Yazılış Hikâyesi

(148) bābam pambıa ğiTdik ya ğırıkana onu söyliyim. (149) pambıa ğırıkana ğeTdiK yā ondan sonra orda adamıñ biri şey, hācı biri de icgici. (150) bābam bunnara āit yağdı. (151) adamın biri pinti. (152) para var amma vermiyir. (153) daTlıcılar geliyor, üzümcüler geliyor, yiyeceKciler geliyor. (154) bābamğiliñ de durumu yōğ

¹⁰ Bu kısımlar ses kalitesinin kötü olması sebebiyle anlaşılammıştır.

(155) bâbam bua  yi beste yaptı amma avraTlarıñ maliye başına oturdu, bir  liyiller bir  liyiller  ylesine.

(156) vardıK  nduKdan acar k y n kenar 

(157)  aranlıkta gece yaqtıK feneri diy r

(158) sivri sinekleri  alar kemanı

(159) ne fayda dilimden bilen olmadı diy r

(160) hannen n  aların  ası

(161) yiyereK  cereK s rm ş sefasını diy r

(162) b t n bargızları yemiş parasını

(163) evdekiñ avradın dili  almadı diy r.

(164) adam Şey, zengin. (165) geziyir, yiyir,  iyir, yediriyir y ni (166)  teki de f  Şey paracıl. (167) hacısına g Tdi,  ocasına g diK. (168) Şeyi yok, durumu yok. (169) vermiyir kimseye.

(170)  kkeŐe deseñ  caza giderseñ diy r

(171) o m barek adamı tuaf ederseñ diy r

(172) abdeZini alıp da borcunu  derseñ

(173) bu malın ze atını veren olmadı diy r

(174) para b l, kimseye bir Şey vermiyir. (175)  teki de g z  b l, yiyir,  iyir, yediriyir, gezdiriir.

(176) vardıK  nduK  rıkaniñ  ine diy r

(177) siyah  ıl  almadı benim sa ımda diy r

(178) sitasyonun mezarlın  inde

(179) biletsiz geçeni soran olmadı diyír

(180) ğamyonun ne bileti vār ne bi şeysi vār. (181) şey ğamyonun fireni yōķ. (182) ğırıkaniñ ğoca yoķuşdan çıķıyıķ. (183) bābam diyír ki şöför diyír ğapıyı açdı diyír altılıcı diyír aşşāya diyír. (184) içinde elli kişi adam var ğamyonun. (185) ekmek selesiñ, yataķlār, yiyecekler için bir ğamyon ğediyiķ işde ğırıkana. (186) doruğdan ğırıkana pambıa ğediyiķ.

(187) belen yoķuşunda tırafık çıķdı

(188) şöförü muavini ğapıyıñ açdı diyír

(189) şādet kelimesiñ aķlıma düşdü

(190) böyle bir ğamyona binen olmadı dēyír

(191) ateşi mi aldıñ arabeyiñ bacası dēyír.

(192) duañ _eder türkiyenin hocası diyír

(193) belgin hanım māmıtlarıñ hocası

(194) defteri ğalemi veren olmadı dēyír

(195) fākir yā ğalem, okula gediciymiş; ğalem yōķ.

(196) diñelip duruyor şunuzun ferzi diyír

(197) ikin haral dikmiş sanarsıñ terzi diyír

(198) oturmuş çadarıñ elinde sazi

(199) cingeñ mi abdal mı soran olmadı yā

(200) ğamyonlañ haral gelirdi yā ğāpişiyeller. (201) alabilirseñ alıyēñ haralı, alamazsañ öyle ğalidir. (202) yun yapıyıñ, yunı da aşamden sineklerleñ neylen çuvala basabilirseñ basıyıñ, basamassañ yōķ. (203) eliñ ayāñ sivrisinekler ğāpişiyír.

(204) bir baqđım ğamyonlañ şurdaki istasyonun orda ğamyonlañ olan ğaçdı ben gitmem diyır ğırıkana diyır. (205) babası arkasından zorunan yetişdi.

(206) bir baqđım süleyman merdal geliyor

(207) sāal ğoltuğ étmiş sol el vuruyor diyır.

(208) kimisi ālıyor kimisi gülüyor

(209) çekip biri elinden alan olmadı

(210) ğamyonuñ öünde olanı éyice dödü. (211) geTmem deyır. (212) o deyir ki götürürüm o déyır ki geTmem. (213) bir de şeye geTdik pambıa, tozliyè. (214) tozluda da vardık ki ğara dal. (215) bir dene pambık yōđ. (216) aliye simsiyah mozağ şey zek yakmış.

(217) tarlaya deşmişler bir ufağ ğuyu

(218) içeriK içeriK ğaldırma suyu

(219) çok _azğın duruyor şu elif ğarının huyu

(220) geliP geçen laf vurur yarabbi diyi

(221) elif ğarı da çok azğın. (222) bir damla su vermiyor. (223) tarleya ğuyu deşip de bizi ordan için diyi, ırmān kenarına. (224) ordan su içiyiK. (225) bütün millet isal oldu, hasta oldular. (226) āç.

-ne kadar kalırdınız gittiniz yerde?

(227) bir ay bir ay, iki āy orda ğalırdık. (228) gece Zabanañ oldu mu ğaz ocaları yanar. (229) pompalı ğaz ocaları olurdu. (330) çökellik alıllardı, ğırıkana gedellerdi. (331) çökellik kūt, çökellik daş gimi kūt kūt kūt vururuğ, ğıra ğıra çökellik öfelellerdi. (332) ezenden kağallardı, mağarnealar bişerdi āşamdan. (333) her mağarna oluđ yumzuğ gimi, toparlaşıK. (334) ğoza çalıların aralarına ğoyallar. (335) içine ğurT mu düşer, böcek mi düşer, ğarınca mı uçar? (336) onu varıñ yeñ. (337) çok kötü olduğ, çok, çōđ ö.

-M14-

Konuşan: Ali GÖK (101 yaşında, Okuma yazma bilmiyor, Hayvancılıkla uğraşıyor, Aydınli Yörügü)

Ayşe ÖTEBAY (62 yaşında, Okuma yazma bilmiyor, Ev kadını, Aydınli Yörügü)

Derleme Yeri: Gümürdülü Mahallesi, Ceyhan

Konu: Hikâye, Karışık Konular, Anılar

Hikâye

(1) [AG] yüz göyun teslim eTmişler çobana, bi ā. (2) yüz göyundan aradan ne geçdiyse bi, bi postT deri getirmiş. (3) n _ oldu ölüm göyunlar eyi mi der _ imiş ā. (4) ā demiş, öñden geTdi baş toklu demiş. (5) arhasından da geTdi beş toklu demiş. (6) yāmır yādı göv çatladı demiş. (7) yeTmiş ikisinin ödü paTladı demiş, öldü demiş. (8) onunu verdim ğasaba demiş. (9) onunu da göyuma hēsaba demiş. (10) birini de ğurT ğaPTı ğaçTı, birini de öldü derisini getirdim, ihi demiş. (11) ā yüzüne yourT seheni var _ imiş, yourT ğazanını yüzüne bi sePdiriyī bunun. (12) hesebı dōru verenin der _ imiş, bōle yüzü aķ çıkar işde der _ imiş çoban. (13) bōle de olmuş.

Karışık Konular

-okula gittin mi sen hiç ali dede?

(14) oķula geTmedim. (15) bizim günümüzde oķul youdun.

-asgerde öğrenmedin mi okuma yazmayı?

(16) oķul, asgerde öğrenmedim. (17) birez bellediydim, birez bellediydim ha. (18) derse geldi miydiñ benim ğadar hiç bilen olmazdı. (19) yazıya geldi miydiñ bakını ğal _ idim, bi şey bilmezdim.

- *duducanın (ali gökün bacısı) bu ketiplerden olma, ıraz diye bi kızı varmış. n _
öldü ona? biliyo musun sen?*

(20) saKaT _ıdıñ o çocuk. (21) böyle bozuk yürürdün yürürkene. (22) beş _altı yaşında geTdiydin ellēm. (23) o kóydeydi orda bi kóyde oturduyduK. (24) o kóyü göçdüK daıldıK geTdik o kóyden de. (25) ğar _ erimiş _ imiş, ğar suyuna yıkılıvimiş. (26) kimse görmemişler yāv. (27) onun ölümü öyle oldu. (28) saKaT bi ğız çocū, õle. (29) yamuk yumuk yürüdüñ.

-*ayakları douştan mı sakaTdı?*

(30) hē, ayakları, gendileri cansız _ıdıñ işde. (31) böyle, ölümü böyle olmuş. (32) ğar, ğar suyunuñ içine yıkılıvimiş. (33) kimse de görmemiş. (34) ölümü öyle oldu onun.

Anılar

(35) [AÖ] ğardaşın osman dayım asgerde ölmüş. (36) siz yayladaymışsınız. (37) nasıl duyduñuz onu?

(38) [AG] asgere gedecek. (39) o zaman mākemeye vermişler _ imiş, asgerlikTen şeyinden. (40) adanada gedeller _ imiş mākemeye. (41) geliyılar, misisin, misisle tiren var da araba yok adanaya filene. (42) misise yayan geliyılar memeT ā emmiñnen, memeT dayıñnan barabar ikisi. (43) misis de orda esgi tarihi hanlar var, bu ğurTġulān da vār, misis de vār. (44) böyle esgi kervanlar, ğış olduunda sınırlar _ imiş, yüklerini, bilmem nelerini. (45) orda bi han köprünün başında aġa demiş, boon demiş, ben demiş, uruyamda bi camız arabasına bindim demiş. (46) bin dokuz yüz otuz _ altıydın sene. (47) haziran ayıydı. (48) camız arabası da demiş, ırmā düşTü, çıgamadık demiş. (49) ölecēni uryasında görmüş orda. (50) buriya geliyī, āşa bacım. (51) biz aydınlıca ğonuşuyuz, aydınlıyız yā. (52) ğınamayıñ. (53) burda durarġana honutludan, orda bi ölen oluyu aġrabalardan oraya gediyılar. (54) ordan geliyılar. (55) yıkılıyı, ğızamıkmiş hastalıġ heya. (56) o zaman doġTur da youdun. (57) bu köylerde gezen sıġhiyeler ġadar filena bilgisi youdun doġTurların. (58) o zaman sekiz ġünün içinde maFat ediyī rāmetlig, sekiz ġün. (59) gendiyleen deermene geTdik, deermene geTdik. (60) o aklıma geldi, söyleyim. (61) vardık erzine, bi ayıcı geldi. (62) ayı beş _altı yaşlı

boa gibi. (63) ayıynan güreşen var mı dedi? (64) bi deçermençi göca herif, bi de ben. (65) sümümün hakkında geleyin, çocuk. (66) ben güreşirim dedi, osman ıramaTlik on sekiz yaşında mı yirmi yaşında mı ne. (67) ayı ayā kaçTı. (68) ayı lafdan annayī, ayıcının laFından. (69) ayā kaçTı. (70) ğarşılaşTı an da osman rameTlik sol ayānın üsdüne, sā ayānı basıvidi de, sol ayānı arķaya ğıvrandı da bi itelerse ayı. (71) ayı beş _ altı metre yuvarlandı geTdi öte. (72) āzı köpürdü ayının emme kaçarkana köpürüyü ayı köpük saçıyī. (73) aman arħadaş dedi ayıcı, doñuzlua ğaç yokarı dedi. (74) rāmeTlik ğaçasıya geTdi. (75) ğapının şilTe ğapı, on deve filen yıkılıyı, on deve yükleniyī, deermenin içinde gediye develer. (76) ğapının birisi açıdın. (77) onu da ğapaTdı ayıcı. (78) zencirini ayının zencirini ğaPTı burnundan. (79) ırāmeTlik geTdi ğayrı. (80) geTdi ayı ik _ üç yüz metre ğadar gedene ğadar tabi sol taraFından dönüP dönüP geri bakıyı. (81) ayıcı elinden boşansa, adamıñ elinden boşansa osman rameTlī aracak, öldürecek. (82) böyle ayıda kin var. (83) burnaza geldik develernen şey _ oldu. (84) odun yok dediler. (85) o göca deve boyunda deveden yünsek o fiylar çalıların söktü, küTüynen söküyü. (87) hōyle yīdı, bi seleg, yaķTıķ. (88) öle bi adam _ ıdın. (89) ayının güreşinde fayda buldum ben.

- o kıynar (fıynar) çalıısı nedir, nasıl bi şey?

(90) sıırık, dikenli bi sıırık. (91) bi meşe de var peliT bi de onda var, ğıynar çalı.(92) onnar şindi hēç ğalmamış. (93) hūķumeT orayı sermiş. (94) hūķumeT oraya bi şey de yapacāmış. (95) büyük bi iş yeri yapacāmış.

(96) [AÖ] dayī, osman dayım ölmüş. (97) dedemgil yayladaymış. (98) ğaç gün soñra duymuşlar? (99) nasıl gelmişler o zaman? (100) tēleFon yok.

(101) [AG] televon yok. (102) memeT emmin, memeT dayıñ geldi. (103) bacıma aydınlı ğızı dellerdi bu köy. (104) bacımın evinde ölmüş orda. (105) ğızamıķ olmuş her _ al.

(106) [AÖ] dayī, şeyi nasıl eTmişler çağırı öldürmüşler yā.

(107) [AG] sahiPleri bile duyarsa can sıķallar. (108) biliyim biliyim, o zaman da çocūdum. (109) öñüyü deller, öldürdük deye. (110) tā şu yüz sene olmuş, bi şey de

yok. (111) o, o pek maqbıl deel o. (112) o bizi öldürmeye gelmiş _ imiş. (113) bizim ğardaş onu hurmuş.

(114) [AÖ] anam derdi kine şindi bu çakarlar yā, anam tā çocūmuş. (115) inek güTmeden geliller _ imiş. (116) şu kefen püsü deller _ imiş eveli. (117) kefen püsünü yapallar _ ımış böyle yā. (118) kefenleri böyle adam gibi yapallar _ ımış yā eveli, kefenleri. (119) āhā demiş, şeyler sizin düşmanlarınız geldī. (120) bi çocūnu da bulsağ, kesiP, çemen yapıP, keFenlerin üsdüne serrecēz, dēyī, demişler. (121) anam böyle derdi işde o aqdere mi ne bilēn nere derdi, ineklerin altından altından altındān eve varmış böyle. (122) hani ğorkusundan. (123) soñura o bi kere aqşam ğarannısiymiş. (124) anam hōyle bi bakmış. (125) o bakmış _ ımış keFen püsüymüş. (126) keFeni böyle yıallar _ ımış, aynı püs dellerdi ona. (127) elin adamı duTuşturuvur _ umuş, filen yere geldi filen yere geldi diye anamgilin ödleri sıdar _ ımış.

Deve

(128) [AG] döerdim ben de onu. (129) amma o, beni öldürecēni bilirdim, çocūdum amma. (130) kepenē şöyle ísan yatıyı şeklinde ğoydum. (131) o, çalı var hōyle ísan boyudan. (132) çalının içine oturdum oraya. (133) vardı kepenēñ baş _ ucuna çökdü. (134) beni öldürüyü. (135) bi beş yaşındā dā daylağ deve yā. (136) en son onu arħa sinirinden bālardım. (137) belki bi aydınlı bilmez arħasından devenin bālanacānı. (138) önden boşanır. (139) öñ ayāyla kağar da arğadan kağamaz.

-M15-

Konuşan: Muhlis TOPALAK (81 yaşında, İlkokul mezunu, ifti, Cerit)

Derleme Yeri: Hamdilli Mahallesi, Ceyhan

Konu: Köy Halkı ve Köyün Kuruluşu, Dgnler, Eşin lm

Köy Halkı ve Köyün Kuruluşu

-buranın halkı ceritlerle , Çerkez mi?

(1) ceritnen Çerkez, beş altı tene, on tene de kürt var, azınlıgta.

-köyün kurucuları Çerkezler heralde?

(2) hamdi oulları.

-hamdi oulları yerli mi?

(3) yerli, bura köyün grucusu. (4) bu namı saķalar deller, şu ocn dedesi, şu oturanın dedesi mural mustafalar. (5) onnar da grucu. (6) ilk önce hamd _ oulları grmuş.

Dgnler

-dyn trenleriniz nasıl olur, hamdilliyeye özgü bir dyn töreni var mı?

(7) bacı şöyle, eveli burda davul çalınırdı. (8) daha önce ben genc _ iken, çocukken bir hafta dyn çalınırdı. (9) şindik devir deņiřti. (10) cuma günü bayrak kaķar. (11) cumertesi günü davul çalınır, gelin inerdi. (12) şindik bunu da tergediler, dyn salonlarına gidiyılar. (13) gece işde salon daıldıktan sonra taksiye bindiriller. (14) köyün iini dolandırılar. (15) eve yaķın yerde iner, igi içenler, davul alanlar. (16) yavaş yavaş saaT on ikide birde gelini indiriller, herkes evine daılır.

-esgi dynler nasıl olurdu, senin dynn nasıldı mesela?

(17) vâlla annaTdım gibi. (18) hiç deñißen yok. (19) eveli bir hafTa çalınırđı, şindik iki günün içinde. (20) cuma günü bayrak kaçır. (21) cumertesi günü çalar, ğına yanar. (22) salona gideller, salondan gelin alır gideller, salonda. (23) evel de bir hafTa çalınırđı düün.

- *sonunda takı töreni olurdu?*

(24) canım o takı hısım akrabası, ğomşuları yardımlaşma yapallar. (25) zarfın içerisine ğoyar, üzerine yazar, düün sahibine verir. (26) davulcu ğarşılar, oturur ğāvesini içTikden sonra düün sahibine.

- *muhlis amca kendi hikāyeni anlat, nasıl evlendin?*

(27) şimdi annaTim. (28) arħadaş eyi bir anıya temas eTdi. (29) şimdi ben tırağtorda şurda burda çalışıyorum, babam öldükTen sonra. (30) bir amcam var, çerçilig yapar. (31) afedersin merkePne, köylere gider, köylere. (32) şu adadepe çifli var. (33) ahmeT ğızılğaya vardı, çifli var orda. (34) biliciler şindi ora çiflig ğurdu bilici, memeT bilici. (35) daha önce ahmeT ğızılğayanındı o aralar. (36) bin dönüm tarlası vardı. (37) çocuğları neyse uzun hikāye, onnar bitirdi, öldüler, ğaldılar. (38) çoluğları hayduT çışTı. (39) amcam o çiflie ğiTmiş. (40) öyleyin namazını ğılmış, yemēni yemiş. (41) orda bir ğız çocu dolanıyor, yeTişgin. (42) ben on beş yaşında evlendim, ben. (43) demiş ki bu ğız kimin? (44) demişler bizim işde mezerlikde, asri mezerlik var yā, orda bulduğ. (45) taksiye aTdık getirdik, belediyede anos eTdik. (46) sahiP çıkan olmadı, biz büyüdüyik demiş. (47) yeşiller var ceyhanda fabrika sahibi, yeşiller. (48) onnarın enişTesi isTanbuldan gelme, ceyhanda ğarağol ğomutanıymış. (49) asgerlik görevini yapıyór yā ceyhana geliP. (50) o zaman nakli burdan kalkmış, siirT eruha. (51) siirT eruha ğiTmiş. (52) benim ğayınbāba da aşiret reisiymiş orda. (53) bu ğarağol ğomutanıyne iş birli yapıyór, sammiyet ğuruyór. (54) hanımı ölüyór, hanımı ölüyór. (55) diyor ki bu da teskere almaya iki üç ayı ğalmış. (56) yā senin hanımın öldü, şu ğızı ver bana, benim de çocüm olmuyór, isTanbula götürüm diyor. (57) o da al verdim hadi diyor, arħadaş diyor, veriyór. (58) ğız küçük daha. (59) bu ceyhana gelince ğız işde çarşıya çıřıyór. (60) yolunu şaşırıyór, asri mezerlin oreye geliyór. (61) onnar da arıyór, arıyór, bulamıyollar. (62) ē öz çocu deel ki cieri yansın. (63) anos

ediyolar, arıyollar, bulamıyollar, çekiP memlekeTine gidiyór. (64) çekiP isTanbula gidiyór. (65) şindik işde az önce annaTdım gibi çiflın sahibi büyütmiş, bize nāsiP oldu, biz evlendik. (66) şindik işde ğonu ğoñşu kökü belisiz, şu belisiz. (67) aPdāl mı, çingen mi demiye başlıyór, hani avraTlar dediğoduyu çok sever yā. (68) o zaman ben bu mahallede oturuyordum, yerim burda. (69) yāv bir gün burda bi düün oldu. (70) adananın hürriyeT mahallesinden, ğızını hac _ emin, ğızını adaneye veriyor ğocaya. (71) ordan da kürTler gelmiş. (72) biz de düüne geTdik işde hani seyredeK diye. (73) ğızı aldılar geTdiler burda, o tanıdī ferman deller, onun tanıdī kürT. (74) misafir ediyór, sen ğeTme burda ğal diyor. (75) o da sīrTli eruhlu yā ferman dediğimiz. (76) olur diyór. (77) şū yolu, öbür yolun üsünde ğahve var; orda ben oturuyom ikindilē. (78) benim hanım da yani avraT dēyim ğalan medeniyeti biraħaħ Ta. (79) geliyór evden, havlu ğapısı var dayımgilin, daşdöver, duvar, ordan içeri geliken adam bağıyór yā. (80) *ulā bu dezzemin ğızı¹¹* diyór. (81) ferman da diyór yā ğocası aħsi şindi baħma diyór yāv sen. (82) vallaha diyór ğavğa eder senle. (83) vallaha ne olursa olsun diyór, ben bu dezzemin ğızı diyór, hēç. (84) isTanbulda daha arıyollar diyór daha ğardaşları diyór. (85) yanıma geldi oturdu, selam verdiler oturdular. (86) yalnız benim hanıma diħkatTli böyle diñeldi baħTı yā, ben ğıcıklandım. (87) uzun boylu, babayiiT, başı terlikli kürT. (88) yandakini tanıyım. (89) *dedi yā amm _ōlu, yā bu bizim akraba.* (90) oreye giren avraT seninmiş. (91) hē, al da götür dedim ben, bu ğadar baħTıñ dedim. (92) *lō dedi vallahi dedi bizim akraba.* (93) ölüm al da götür dedim, ben de osandım elinden dedim. (94) ben nereli oldūnu bilmiyim ki. (95) sabahlen burdan kaħar postaneye varır. (96) diyarbaħırda oturuyu şindik, ğardaşları, amcaları, dedeleri falan, heP orda oturullarmış. (97) diyór ki ben hanımı buldum diyır. (98) esas ismi ğanımmış. (99) çocukken ismi hanımmış. (100) *ben hanımı bulmuşam, hemen geliñ.* (101) *ula nerde?* (102) *handilli.* (103) hamdilli diyemiyór yā, handilli, handilli. (104) *ben garajda sizi bekliyem, ceyhan garajında geliñ.* (105) onnar taksiye binmişler, işde gece gelmişler, sāt sekiz, sekiz buçukTa, onu bulmuşlar. (106) gene ğāvede oturuyuk. (107) ğāvede galabalık, köyün yaşlı büyük insannarı var. (108) aşşadan geliyór, o zaman toz duman çok. (109) yollar toz, şindik tozsuz oldūna baħma, heP yapıldı, medeniyeTe girdik. (110) ğahvedekiler dedi bu pezeveg nasıl geliyor yā. (111) iki taksi arħa arħaya

¹¹ Bu kısımlarda kaynak kişi, farklı bir yöreye ait ağzı taklit etmiştir.

geldi, gāvede durdu. (112) lan baḥTım o avrada sahiP çıkan adam, ötegileri tanımyım. (113) işTe enişTe budur lō. (114) ulan alnında mı yazıyı hısımın oldū. (115) köyün büyükleri de işTe, ferman da geldi o tanıdı. (116) hele otur otur çay demlendi, hele otur otur içeK. (117) şimdi iki ğardaşı duramyór, gideK eve. (118) yā dediler çay içiñ şurda, çay bekleñ. (119) evde yakın zaten gāveye. (120) şimdi kaḫTı, köylü de kaḫTı. (121) bu sīrada otuz sene geçTi belki, yāni o ğaybolmasına aramaları. (122) ben evlendim, o çocukken ğaybolmuş. (123) köylü de kaḫTı. (124) o zaman oTdan ev olurdu köylerde. (125) çiT, dalnañ örellerdi, sıva yapallardı, üsdüne otunan bālallardı. (126) hū oTu deller, deniz sahillerinde biter, onu biçeller, getiri satallar. (127) sen de burda evün üsdünü ğapadırsın. (128) şimdi beton, çinko, kiremiT nerde yapıcīñ? (129) şindik nasıl benim hanımla olan ğarşılaşTı, aTaşnan pambık nāsıl zarP eder yā, bir bārişTılar. (130) allah allah şimdi ordaki halk da āladı. (131) aradan yıllar geçmiş.

- eşiniz tanıdı tabī ābīni falan?

(132) tanımış, o da onu tanımış. (133) bir güÇcū onun, gelen ğardaşının bi güçū. (134) şindik dedi ki baḫ arkadaş dedi, inanmassañ dedi senin hanımın bura delik. (135) burda innenin, inenin yeri ğadar delik dedi. (136) üsTümüze su dökülmüş dedi, onun sol ğolu, senin sā ğolun yanık dedi. (137) ulā açiñ dedim, inanmadım ben hani. (138) ula haḫkaTden baḫTık ikisinin de ğolu yanık. (139) su yakmış yāni. (140) şöyle baḫTılar, he lān delīk. (141) dedi biz bunu götürücük. (142) yok salmam dedim yāv. (143) yā olmassa dedi postaneye ğedēK, yanına kimi alısañ al posTanede. (144) şindiki gibi ceP telefonu yōk. (145) vardıḫ posTaneye, ğardaşı telefon açTı, ev telefonuna. (146) ābō ben de dinliyım. (147) hō hō hō o alıyır, o ğonuşuyır, iki sāt sālām ğonuşTular hā. (148) dedim ki arkadaş ben nisan ayında gelirim. (149) adaneye ğeTdik, ceyhan otobüs ğaḫmıyor o zaman, adanadan bileği aldık, bindik, ğeTdik. (150) ordan da bi telefon eTdik, şeyden, ğarajdan hani şey çek ğarT soḫuluyor da ğonuşTün ğaç liralığ ğonuşTünü yazıyır makine. (151) tamam, gece sāt on ikide indik. (152) şofor dedi ki vallahi burda ya beş _ on tane ölü var diyarbakırda, bu ğalabalık neci dedi yāv? (153) yandaki adamnarna ğonuşuyır. (154) bunnar şu sātde inerler diye birikmişler, ğaraja. (155) hısım, akrabaları yüz binlerce adam, avraT, ğız, gelin. (156) otobüsü fazla ireli sürmeyin, bizim de otobüsü parçalamasınlar dedi, otobüsü

geride durdurdu. (157) baḥTılar şöyle “*aha bu lō*” dedi ğardaşı. (158) ābō otobüsTen çekTiler, götürdüler, beni hēç unuTdular. (159) ben ğarajda ğaldım. (160) evlerini bīlmēm, mahallesini bilmem. (161) ūimdi eve varıyór, benim hanım diyór hani eniūde nerde diyór? (162) *vāh eniūde gelmemiū*. (163) beni ğaçırdıñız, getirdiñiz eniūde aha orda ğaldı. (164) benim aklıma da her kötölüg geliyor, gelmiyir deēl yāni. (165) lān arḥadaū bi taḫsi geldi “*handilli muhlis, handilli muhlis*” hamdilli diyemiyór. (166) el ğaldırdım. (167) *he eniūde ğurban olam gel*. (168) beni zornan duTdular, arabeye soḫtular, pīr.

Eūin Ölümü

(169) benim eūim, ūimdi boazına çok dūūgündü. (170) bir ğün ben ceyhana ğıTdım, cuma ğünü. (171) dedi ki bez deller, hani loḫanTada ūiū yapallar yā, bez. (172) ūū mumbarın dıūındaki bezler. (173) ondan al da dedi öylen yiyeK dedi. (174) eyi dedim, ben de ğeTdım dörT kilo aldım. (175) ūimdi aldım, geldim aTaūı yaḫmıū. (176) dörT kilo aldım, ben de cumaya ğediyim dedim, hazırla geliyim. (177) geldik iūde selā verildi, ezen okundu, namazı ğıldık. (178) onnar da hemen ataūı yaḫmıū. (179) ikisi ūluyulan ğendi, yapmıūlar yemiūler; yapmıūlar yemiūler. (180) ūöyle baḥTım yā dedim ğeT dolaPTan getir dedim, yā bunun ğadar da dolaP. (181) ulen hePsini yediñiz mi dedim. (182) hē dedi. (183) allah allah lan bunu nasıl yediñiz siz? (184) bi ūiū de ben ekmen arasına, ekmen arasına sardım yedim. (185) bi sāT sürmedi, bi ğırız geḫirdi. (186) kōyün dolmuūu vardı. (187) ḫocā dedim, ḫabık, evim asFalT kenarı yā. (188) dedim ki özdemire sōle, para toplamadan arabayı buraya getirsin dedim. (189) hani yolcular iner, para topluyir yā. (190) hemen geldi ūlan, bindirdik, demiryoluna vardık, boynu ğırıldı böyle, öldü. (191) emmi dönim mi dedi, allahTan umuT kesilmez dedim, sür ḫastaneye. (192) ğardaūım _ ūlu da almanyadan gelmiūTi, benim böyük ūlanla o ceyhandalar _ ımıū. (193) ben ğafama vurmaya baūladım, canım sıḫıldı, demiryolunu geḫdiĝden sōra münübüs sürdü. (194) onnar da dönüyór arḫamızdan. (195) ğavuūTurduk, devleT hastanesine. (196) doḫTur hemen acilde müdahaleye baūladı, doḫTur ḫaardı. (197) ūindi o sekreter, emmi diyor fiū al. (198) yā avraT ölüyór, o daha fiū al. (199) ben āliyim yā. (200) bi daha dedi, bi daha dedi, bi toḫaT çekdim. (201) doḫTor ğirdirdi, n _ oluyor dedi? (202) yāv dedim doḫTorum, avraT ölüyór, baa

durmadan fiş al diyor dedim, bu üçüncü, dördün. (203) terbiyesiz dedi, cenazeyi
 geçiriyolar mı burdan dedi, beş dakğa sōra ossun dedi. (204) o sırada çocuğlar geldi.
 (205) doḡTor dedi ki hürriyeT sālık ocānda o bi doḡTor vardı yā, hükümeT tabibi
 miydi neydi, uzun boylu. (206) uzun boylu esmer soysalıdan. (207) şimdi hürriyeT
 sālık ocāna taksiyenen [...] ¹² çocuğlar. (208) bōle oturmuş, gölgede bir bayannan
 konuşuyō. (209) demişler ki şu keadı imzalā, bōle bōle. (210) lān yahū demiş arkadaş
 yāv, falan maseye bi dePik vuruyōr benim ölüm. (211) bir iki de doḡTora vuruyōr,
 biniyollar taksiye geçiyollar. (212) geldiler renkleri deñişik. (213) n _ oldu, dedim.
 (214) bōle bōle dediler. (215) polisler geldi, bu hastanın sahipleri kim? (216) benim.
 (217) bunnar neci? (218) ölüm, ğardaşımıñ _ ölü. (219) hemen yōr dediler. (220) o
 sırada benin ezzanesi vardı, benin ezzanesi. (221) ezzanenin sahibine toḡanmışlar,
 ayaklarını sağaT gibi eTmişler. (222) ğızıl ğiyamaT kopuyōr. (223) polis dedi ki
 ğurtulduñuz, hadi gidiñ dedi. (224) buraḡTı benim çocuğları. (225) ğalabalık çoaldı.
 (226) cana getirdiler, avradı cana getirdiler. (227) bureye geldik, pēriz edecēñ diyōr,
 pēriz. (228) yālı yok, ğizarTma yok, tuzsuz, tuzsuz yāsız yiyecēñ diyōr. (229) çocuğlar
 eT getiriyōr. (230) oa bi şiş, nevsı ğalmasıñ diye, kebab yapıyolar. (231) ğaldiriyir,
 atiyir. (232) yā anne saña yasaḡ işde. (233) yiyim de ölim, kürT inadı yā. (234)
 çocuğlar isTanbula götürdüler. (235) üçüncü ğaTTa oturuyır. (236) ğızarmış tavuk
 gelmezse küsüyür. (237) onu yiyōr onu. (238) bir tüm tavū yer. (239) nefizsizlig yaPdı
 canından oldu. (240) felç ğaldı felç, tansiyon vurdu. (241) yedi sene baḡTım yedi sene,
 yaTaḡda yedi sene baḡTım, çocā baḡar gibi. (242) bacı yedi sene, yedi sene işde o yedi
 bez, tansiyon vurdu yā, yedi sene bir fıl yaTaḡda baḡTım. (243) her ihtiyacını gördüm.
 (244) allah haḡkım helal ossun. (245) çōk hanım hatın bi ğadındı. (246) yalıñız nevsine
 yenik düşTü, nevsine.

¹² Bu kısımlar ses kalitesinin kötü olması sebebiyle anlaşılammıştır.

-M16-

Konuşan: Fatma TOPAK [FT] (80 yaşında, Okuma yazma bilmiyor, Ev Kadını, Yörük)

Beyhan AYDIN [BA] (52 yaşında, İlkokul mezunu, Ev Kadını, Yörük)

Derleme Yeri: Hamitbey Mahallesi, Ceyhan

Konu: Kaynak Kişiyi Tanıma, Kökenleri, Göçe Dair Anı, Kardeşleri ve Çocukları, Evlilikleri ve Hayatından Parçalar, Ağıtçılık, Halk Hekimliği

Kaynak Kişiyi Tanıma

- *teyze adın soyadın ne, kaç yaşındasın?*

(1) [FT] seksen yaşındeyim.

- *ismin neydi teyze?*

(2) [BA] fatma topaK.

-*okuma yazma var mı fatma teyze?*

(3) [FT] yok. (4) okumam yazmam yok. (5) ben o zaman göyun güdüyordum, gücüdüüm.

Kökenleri

- *nerden gelmişsiniz buraya, hangi yörüklerdensiniz?*

(6) buraya biz mersinden geliyĖK, mersinden geliK anamgil. (7) göyuna yer aramışlar, yayılacak yer aramışlar. (8) dā dā dā gezmişler, bizim kóyü bulmuşlar, bizim kóy. (9) beyān, beyān gelele bĖraya.(10) bizim kóy depėymiş deēl mi bizim kóy? (11) depėymiş, depe depē. (12) ora depe olunca burda göyun yayılır demişler, göçmüşler

gelmişler. (13) işde ben bunu biliyim. (14) benim halam yürüüd̄ü, annanem yürüüd̄ü, hep yürüg bizim kóy hep yürüg.

Göçe Dair Anı

- *başka göçten hatırladığın var mı teyze, develerle gitmeniz, hiç göç anın var mı?*

(15) anam deve çeker _ imiş, anam saķız gever _ imiş evel. (16) anam deve çekerkene bõle büyük ğız _ ımış. (17) biri ğarşından adam gelmiş. (18) demiş ki o deveyi çeken ğızınız zalab _ olub demiş. (19) siz demiş eşşek alıñ demiş.

(20) [BA] şindi ebem deveyi çekerken saķız ç̄nemiş. (21) karşıdan da bi adam geliyır diyır ki o ğızınız zalab _ oluP bi eşşek alıñ ona diyır.

- *zalab olup ne demek?*

(22) zaar ğoya ğoca istiyi diyır, saķız ç̄ynıyi diyır. (23) hesaP eT esginin işini.

(24) [FT] mersinden gelme, ğayınbâbam ğayseriden gelme, anam taraFı mersinden gelme.

- *başka göç hatıran var mı teyze?*

(25) yok, göçü bilmiyim, ğoyun ğüddümü biliyom, ğız _ ıdım õle ğüÇcük. (26) ğoyun ğüderdim, sıır ğüderdim. (27) anam oķula salmadı.

Kardeşleri ve Çocukları

- *kaç kardeşsiniz?*

(28) [FT] ğardaşım öldü, size ömür. (29) eyi de çocuklarım var, on bir tene õlum, ğızım var.

(30) [BA] ebemin yedi çocuu ölmüş ebemin. (31) dedem, dedem deermene gèdmiş. (32) deermende bi ğadınla düşüp kaçınca dedeme bel souqlū hastalī geçiyor. (33) soñura dedem ebemineñ düşüyor kaçıyor, onun ayāna yedi tene çocū ölüyor ebemin. (34) soñura bunlar ğīran altı. (35) anamınañ, dayım ikisi kalıyolar. (36) dedem de o köyün miħtarıymış o zaman (37) nasıl olsa diyor yedi çocūm öldü, ne gerē var bana malın diyor. (38) ne tarla ne mal hēç bişeye heves etmiyor yedi çocū ölünce.

(39) [FT] yunan harbinde.

(40) [BA] yunan harbinde. (41) benim anamın bābasıgil şū mercin köprüsünde savaşmışlar. (42) mercinin köprüsünde, yunanlılarınan işde. (43) haTda anā, ebem bir gün ğoyuna gidiyór. (44) bi sarı ğızı var _ ımış. (45) ismi neydī, yāmırın altında ğalan? (46) sarışın bir ğız, güÇcük işde bundan ufağ. (47) havā ğararınca onu dudun altında bırakıyór gidiyor ebem. (48) ğoyun, sürü ğalıyor. (49) saatlerce gelmiyór. (50) geliyór ki yāmır yā yā biraya geliyór su. (51) bōle sarı saçlarından su damlıyór. (52) ondan sorā o çocuk sabaha çıkmıyór. (53) ğorkmuş, yāmır, şimşek, üşümüş. (54) ebem geliyór ki onu anam aıd yağar derdi, anamcāzım derdi, sarı saçlarına yāmır damlaları. (55) üşümüş bōle eder _ imiş çocuk. (56) yedi tene çocū ölmüş ebemin. (57) işde bi dedemin oraya gèdip gelmesi, o zaman bel souqlū hastalī ne ise artık. (58) bu òle deller _ imiş, yedi çocūnu ğaybediK. (59) bi bacı bi ğardaş ğalıKlar. (60) bābası da hēç bi şiye heves edmemiş, māl melāl tarla. (61) isdese hepisini alır _ ımış miħtar _ iken. (62) ona ālıyó. (63) bunlar da rezillīneñ bu zamana geldiler. (64) ğardaşı öldü rezillīneñ. (65) èyi ki anamın altı ğızı var _ ımış biz bakıyoğ. (66) beş _ ölu var, altı ğızı var. (67) bizler getiriyok, bakıyok işde.

-kızlar vefalı değıl mi?

(68) [FT] ölanlar avradına bakar [...] ğızım baña da ğızlar bakar.

(69) [BA] kimse diyo ölan dourdum diye sevinmesin diyí.

(70) [FT] bēş dene ölüm var, gızlar bakıyó bana. (71) işde bōle derT bitmez gızım.

(72) [BA] derdlinin söyledini deli söylemez deller. (73) delinin derdi mi olur? (74) òle deller.

Evlilikleri- Hayatından Parçalar

- sen kaç yaşında evlendin teyze?

(75) [FT] on beş yaşında beni geçirdiler. (76) göynüm var da herif ne oldunu bildim bile yok. (77) güÇcüüdüm güCcük.

(78) [BA] şimdi ebem, anamın hacı anası güvvetliymiş. (79) hacı ana deller ara yapıcıya. (80) ebem şeye gèdiyır, göyuna gèdiyır. (81) anamı da gándırıyolar.(82) ebemin de bir gızı, bir ölu var, gözünün kökü, başka yok. (83) ebem sürüden geliyor ki anam yoğ. (84) anam bábaminañ gediK. (85) bábamın iki metre boyunu görünce havas oluK gediK. (86) ebem de ālıyor baş şimdi ana intizarına getirecēm. (87) geliyor ki anam yok. (88) āy nā _ adar zor bi şey gelin veriyok da zorumuza varyo deēl mi annı şanni. (89) ebem geliyor ki anam yok. (90) oturuyor evin önüne yönünü kıbleye dönüyor. (91) allah fatmam diyōr, saçını da yoluyor, ekmek davşan ossun sen de tazı ol ömür boyu govala yağalayama. (91) anasının intizarı duTdu. (92) rezil oldu işde. (93) bábam erken öldü. (94) ben _ on bir yaşındeydim elli iki yaşına girdim yeni. (95) bábam öldü, on bir çocūnañ galdı. (96) tarla yōk, takım yōk, aylık yōk. (97) rezillinen böyüttü, ondan da çok zoruna varyo işde. (98) kimse olan dourdum diyi sevinmesin diyır hā. (99) çok şükür benim bi ölüm var dörT gızım var, allahın kelamına şükür.

(100) [FT] olan avradına bakar, benim de gızlarım bakar. (101) olanlar avradının uçü can veriyollar. (102) sanki avraTda bi şey var gibi. (103) geçdim gèTdim. (104) herifine muTlu oldum. (105) herifinden boyuna çocuk dourdum. (106) on bir tene evel yedi tene de aldırdım.

- yaşadığın, etkilendiğin başka bir olay var mı?

(107) erezilline yaşadım. (108) çocuklarım güÇcüüdü bábası öldü.

- *neden öldü?*

(109) böbregden öldü.

(110) [BA] bâbam ğamyon, tır şöförüydü. (111) bâbamin midası delindi. (112) o arada böbregler serâT gibi olmuş. (113) tır şöförüydü, ğamyon şöförü terle sou terle sou, midası da delindi. (114) mida için açıyolar, böbreg de seraT gibi olmuş. (115) bâbam ondan öldü elli yaşında. (116) rezil oldu işde, herkeşin işini duTdu. (117) sen çairdiñ çamaşırını yıkaTdiñ ben çairdim yorğanımı yüzleTdim, öbürü çairdi pambî. (118) biz anaminañ pambığ atardık, çufallık dokurduk. (119) benim hala savanım gene var. (120) nar ğabîni aTmazdık biz, ğurudurduk, tavana ğorduk, ondan tırlık boyardık, çark ėirirdik.

- *tırlık ne?*

(121) tırlık ip işde. (122) pambığdan yapılan [...] ¹³ (123) anam, anam çulfallık doğurdu.

- *çulfallık nedir?*

(124) savan, çul işde.

(125) [FT] dezğah, dezğah

(126) [BA] beni mitata verdiler o zaman. (127) güzel ben gendi savanlarımı çulfallığda gendim doğudum. (128) ondan sonra anaminañ esgi çuvallar olurdu, onunla çuval doğurdu bõle vura vurâ. (129) anamın çulfallî vardı, herkeşe savan saa doğurdu, baa doğurdu, parasiyneñ satardı. (130) bir polis õlu var onun, onu polis eTdi. (131) õylelñen polis oldu da şindi anama selam bile vermiyor.

(132) [FT] savan satâ satâ polis eTdim de bir sivaslı aldı, bir yalançı dalavereci, düzenci. (133) gelinim kötü. (134) aralığda böyümüş ümüş. (135) anası otele getirmiş, õlanı ğandırmışlar, vermişler

¹³ Bu kısımlar ses kalitesinin kötü olması sebebiyle anlaşılammıştır.

Ağıtçılık

(136)şindi evel bi cenaze öldü yā, şindi ebem yüz sene önce mesela ğamezerde. (137) ebemgili götürüller _ imiş ebegil aıT yaqar _ ımış onlara. (138) cenaze sahipleri, onlar aıT yaqallar _ ımış, onlar ālar _ ımış. (139) baq o da var _ ımış esgiden ā. (140) ebemgilin husūsü köylerden gelip aıT yaqmaya götürüller _ imiş cenazeye. (141) o nasıl iş yā.

(142) [FT] ben böyüyünce salmadım anamī. (143) bir araba gelirdi evin önüne, n _ oldu?

(144) [BA] hē öyle aada götürüller _ imiş öyle.

(145) [FT] öle aaT olu mu?

Halk Hekimliği

(146) [BA] baqale esgiden, anam annadırdı da anam bazan unuduyō. (147) şindi ğadınların ğōsünde sertlik oluyō yā. (148) ebēm ocaqmış. (149) o ğadını getiriller _ imiş, ebem şışı ğīpġırmızı eder _ imiş közde. (150) bak şindi ossa ğabıl etmezler. (151) ğūzēl bi sertlik var memende. (152) üç dört ğişi o ğadının üsdüne çöker _ imiş, nerde sertlik var _ ısa, misal burdan kiş kiş ola, ebem o şışı cās. (152) memāna basar _ ımış, onun içinden iltiaP aqar _ ımış. (153) ğadın bayılırmış. (154) bir hafta on gün sonra ğadın gelir _ imiş ki meme ēyi oluq. (155) hesaP eT, şindi ğabıl edeller mi onu? (156) ebem çocuk dourTururmuş, ebem ğōsleri tamir eder _ imiş, ebem aaT yaqmaya gēder _ imiş, her şeyi yapar _ ımış. (156) ğīz şindi memena şış basTırillar mı? (157) ē basar _ ımış cās. (158) ğadın ēyi olurmuş işde. (159) ğadının birinin de ben çocūdum, kiş kiş ola. (160) şūrda, şōle yuvarlaq bi ğırmızı damar damar şeyi var _ ıdı, dōdaanda şōle var _ ıdı yā. (161) ona ne eTdi. (162) onu yarıya ğılı doladı, saçı sıkıca doladı doladı doladī. (163) o bir hafta on güne ğadar o saç onu pat diye kesdi, düşürdü ora ēyi oldu. (164) şindi olsa ğanser deller. (165) o ğadının dōdaa ēyi oldu işde ebemden. (166) ebem ocaqmış. (167) herkeş ebeme gēderimiş. (168) işde douracāq olan, bi yerinde sertlik olan, ne bilīm rahimlerini bile tedavi edermiş ğīz.

(169) Şindi olsa gveniller mi? (170) h de bi Şiy olmaz  ımiŐ valla. (171) o memene Şiş basTı gadınlar otuz, kır  sene yaşamış.

- *teyze hatırladın aıT, mani, türkü, masal var mı?*

(172) [BA] baŐal h böyle Şey mani bilmiyo  mu, biliyodu .

(173) [FT] yok gz unuTdum gz urkiye biliyor mni. (174) sdet de bilir urkiye de bilir, ben bilmiyim, ben unuTdum.

-M17-

Konuşan: Ziya GEVREK (87 yaşında, İlkokul mezunu, ifti, Cerit)

Derleme Yeri: İsalı Mahallesi, Ceyhan

Konu: Karacaoğlan'dan şiirler, Ağıtlar, Cerit- Avşar Mücadelesi

Karacaoğlan'dan şiirler

(1) şindi cerid ğızını vyiyor ğaracalan. (2) su desdisinde [...] ¹⁴ (3) sırada doğuz ğişi, bi de ğaracalan on ğişi. (4) arkadā ğızdan haber yoğ. (5) sıra ğaracalana geliyür. (6) derken ekiveriyr, sıra benim, gēT diyr, benim diyr. (7) ben cerid ğızıyım diyr. (8) ē o da diyr ki ben ğaracalanım, aşım .(9) āř sāñ beni bi  diyr. (10) aldı bakim ğaracalan cerid ğızına ne diyr.

(11) evlerinin n ğastal

(12) ğastaldan boyunu göster

(13) yüz biñ lira ğalıñ ster

(14) beyleriñ cerid ğızı

(15) ānām, yav hađđaten aş miřiñ sen. (16) ğız yalan mı sylyoğ, diy.

(17) barmaında ağdem yüssüK

(18) ğolunda altın bileñziK

(19) yarına götürür azzığ

(20) beylerin cerid ğızı

(21) ānām diyr.

¹⁴ Bu kısımlar ses kalitesinin kötü olması sebebiyle anlaşılamamıştır.

(22) faḳīr ğaracaōlan faḳīr

(23) elim yazar ğalbim oḳur

(24) ermiſim ben halı doḳur

(25) beylerin cerid ğızı

(26) beni almañ mı? diyúr. (27) almam, diyúr. (28) neden almañ? (29) almiyúm. (30) ē balaban gibi ğızım baḳ, cıncıḲ kibi niye almıyoñ? (31) senin gibi s̄ımsiyah mıyım? diyúr. (32) demek allahıñ verđi naḳıſı benim baſıma mı ḳaḳıyoñ? diyúr. (33) dur yanımda diyúr.(34) aldı bakım ğaracaōlan cerid ğızına ne diyúr?

(35) bāa ğara diyen dilber

(36) ğaſların ğara deel mi?

(37) ala göze siyah sürme

(38) çekeller ğara deel mi?

(39) pınara ğonan ğuğunun

(40) ğanadı [...] çounun

(41) çöldeki araP beyinin

(42) çadırı ğara deel mi?

(43) eller de ğonup göçeller

(44) ala sünbülü biçeller

(45) aalar beyler içeller

(46) ğahvede ğara deel mi?

(47) boyu uzun beli ince

- (48) yanaqları olmuş gonca
- (49) döküvermiş hurca
- (50) bēliyın ğara deēl mi?
- (51) iTden yemenden çekilir
- (52) gelir bādada dökülür
- (53) türlü tohumu ekilir
- (54) biber de ğara deēl mi?
- (55) ğaracaōlan der īşāllah
- (56) görenler desin maşallah
- (57) ğara donlu beytulāh
- (58) örtüsü ğara deēl mi?
- (59) nasıl methedeyim şöyle güzeli, ğocanıläñ
- (60) elinde bir güzel gül ile oynar, ğocanıläñ
- (61) elma yanak, kiraz dudak dizeseler
- (62) espir ala gözler mil ile oynar
- (63) cenneT de misaldır göksunun aı
- (64)şu sineme vurduñ ataşdan daı
- (65) ğorkarım yād eller bekler bu baı
- (66) bülbül eylencesi gül ile oynar
- (67) ğaracaōlan der de edeyim nazār

- (68) birezcıK daqayım golları güzel
- (69) keyinmiş guşanmış [...] gezer
- (70) gümüş kemeri ince [...]
- (71) gâdir mevlam seni òmüş yaradmış
- (72) serdar eTmiş güzellerin üsdüne
- (73) bitersiñ güllerin harı içinde
- (74) gorkarım yüzüne batar diye
- (75) gene esdi muhabbetin yelleri
- (76) aTdım hoş geliyor [...]
- (77) âceP ūradı mı size yolları
- (78) parlayıP geliyor teli yavrımıñ
- (80) yüce dâlar ne ğararır ğusarsıñ (81) nişânlısını ğurd yedi, ğaracaōlanın
- (82) yüce dâlar ne ğararır ğusarsıñ
- (83) aşTı m _ōla kömür gözlüm başımı
- (84) oturuP derdine derT mi ğatarsıñ
- (85) âlem seni èTdi [...]
- (86) palta dēsın ormanların ğurusuñ
- (87) ğazel ossun yaprakların çürüsüñ
- (88) top top ossun geyiklerin kayb _ossuñ
- (89) avcılarının avlansın

Ağıt

-bir de ağıdın varmuş amca. ōluna ağıT mı yakmışsın?

(90) nēreye gidiyōñ bācī ? (91) bacın baTsin . (92) duymadıñ mı, assubay ōlu ōluyor. (93) adaneya gidiyūr ğadın.

(94) hořgeldiñ hacı dayısı

(95) biz olduğ başı ğayası

(96) ğızlarıma ğıran girsıñ

(97) ōlum içine girsıñ

(98) adanaya vardım _ ıdı.

(99) tırapalar daTlı öter

(100) gücüceKden asger eTdim

(101) ğuzum ğouşunda yatar

(102) adanaya vardım _ ıdı.

(103) var mı ğuzumuñ ğouşları

(104) āceP beni bırakır mı?

(105) başındaki çavuşları

(106) sābahınañ erken kaçır

(107) atının yemini dağır, dayımıñ

(108) ğız ğardaşıñ ölmeye

(109) bīleñziK dağmam ğoluma

(110) hele bağ benim hālıma

(111) yomuş burda kimsem

(112) gèderim cerid eline

Neneden Dayıya Ağıt

(113) dayımın adı efendi. (114) öbür dayım öldü de ona yakıyúr nenem. (115) bir iki de durdu.

(116) durdum ālar efendim ālar

(117) gine dumanlı dālar

(118) ceridleñ oturan beyler

(119) ulān ölüm vardı mı olā?

(120) ğır atda ğırmızı keçe

(121) ölüm gelir seke seke

(122) ölüm yarsuvaTdan gelir

(123) on altına geçe geçe

Cerit- Avşar Mücadelesi

- *avşarlar hakkında ne biliyorsunuz, avşarlar hep ceriTlerle heP kavga etmiş.*

(124) aldı bākim dadal _ölu ne diyór. (125) binbōada, çadırda gözaltı yaptılar, binbōada şey dadal _ölu. (126) üç yüz altıyneñ osmaniyeñin ğanlı geçiTde ceridlerleñ vuruşdu. (127) ceridler yeñdi bunu. (128) binbōada bunu çadır altında duTtular. (129) senin gibi ğadın dedi ki aliosman _ölu, dulğadır _ölu allahdan korķuñ. (130) bu da gendi gendine bir bey. (131) āf _ediñ dedi, yav āf _ediñ, āf _ediñ dedi.(132) çadırı ğaldırdılar. (133) serbessiñ dediler. (134) aldı bākim dadal _ölu ne diyúr. (135) erkektir ki ğollarımdan bāladı. (136) eşş _öleşşek bir çeteñ āfeTdi beni, sen mi āfeTdiñ.

(137) size olsun binbōanın dāları

(138) dadal  olu olmuş yetim. (139) aşiretine diy r.

(140) nerde ğaldı g k ğır atı

(141) bensiz ğalan aşiretin

(142) avşarlığdan bıķTı mı ola? (143) l  keşge avşar olmiyeydim.

(144)  liy   liy  dadal  olu s yler.

(145) mefasız d nyayı bir insan eyler

(146) bir yiği bir k t ye ğul eyler

(147) şindiden sonra yaşaması g c  olur

-M18-

Konuşan: Vefa AKÇA (61 yaşında, Ortaokul mezunu, Çiftçi, Sırkıntılı)

Derleme Yeri: Isıranlı Mahallesi, Ceyhan

Konu: Kökenleri, Düğün ve Cenaze Törenleri

Kökenleri

-sırkıntılı nerden geliyo, onların kökeni?

(1) valla horasandan geldi diyolar.

-ama buralısınız diil mi, doğma büyüme?

(2) eveT, bâbamgil de dōma büyüme buralı yāni. (3) bâbamgil de bura doğumlu. (4) dōma büyüme ısırganlı köyünde bâbamgil. (5) amma kök _ olarak horasandan gelme.

-niye böyle bir isim almış sirkıntı?

(6) vallaha bilmiyorum onu.

Cenaze ve Düğün Törenleri

-yöreye özgü gelenek görenekleriniz neler?

(7) cenazelerde yedi gün yemek yapılır. (8) yirmi biri var, elli ikisi var, senelik yemē var. (9) bu bizim örf ve adeTimiz.

-düünleriniz nasıl olur peki?

(10) düünlerimiz perşembe günü bayrak dikilir. (11) cuma günü esgi adeT de goyun götürülür ğız evine, köydeyse. (12) kesilir, yemek yapılır. (13) cuma günü olan evinde çalınır. (14) cumertesi ğız evinde çalınır. (15) pazar günü de gelin alınır. (16)

amma Şimdi moderin oldu. (17) perşembe gũnũ bayrağ dikilir. (18) bir hoca gelir, ğuran oğur, ğāve iÇer. (19) cuma gũnũ davıl Đalar. (20) cumertesi, pazar heP salonda. (21) salondan da Zāten gelin bireye gelmez, balayına gidiyir. (22) kimse kimseyi gŕrmũyor allā Őũkũr.

-M19-

KonuŖan: Ziya TURGUT (66 yaŖında, İlkokul mezunu, Çiftçi, Sırkıntılı)

Derleme Yeri: Isırganlı Mahallesi, Ceyhan

Konu: Ŗiirler ve Ŗiirlerin YazılıŖ Hikâyeleri, Hikâye

Ŗiirleri ve Ŗiirlerinin YazılıŖ Hikâyeleri

(1) ben Ŗiir yâzarım. (2) herkiŖe yazarım Ŗiirimi. (3) avŖarlara yazdık. (4) avŖarlar bureye yazıñ ot dõmeye pambuK toplemeye gelillerdi. (5) bureye hayma gurallar, galıllar dâda daŖda, ollarda.

(6) yazıñ ineller ovayâ

(7) otuñ gurullar haymayâ

(8) sâdan bâŖlayıñ saymayâ

(9) herhal bunnar ökkeççeli

(10) iŖlerinde çoluk çocuk

(11) baŖlarında çekmiŖ gocuk

(12) kimñ eyî kimi ğıcık

(13) herhal bunnar ökkeççeli, diye bõle türküler söyler, onnara aaTlar yağardık.

(14) ben bi de siyasi aarlıklı çok çalıŖTım. (15) hüse'in sözlüye yazdım, tayyip erdoana yazdım.

(16) geliñ oldu genel baŖkân

(17) gendisini sandı ğıral

- (18) cehepeyeñ açTı ğucāk
- (19) ğondurdu başıña yural
- (20) düşünebiliyoñ mu kim olduunu bunun? (21) cānım benim yā.
- (22) otuz bir marT güzel geçēr
- (23) herkeş yiidini güzel seçer
- (24) merāl, kemāl ğandile göçer
- (25) mevlam yitlerimi araTmasın
- (26) tayyip erdoana yazdım ben.
- (27) tayip ferāt oldu, biz ise şirīn
- (28) barajlar yapTırdı aşkımıza, oldukça derīn
- (29) bir mesajım var nānkörlere, gidiñ de görüñ
- (30) hizmet için cihana tayyip geliyor
- (31) sular baraj oldu boşa aķmasıñ
- (32) türkiye liderini buldu, kimse ğusura bakmasın
- (33) ortalıkTa çeteleri birileri aday yapmasın
- (34) çeteleri yok etmeye tayip geliyor
- (35) ğurbanım böyle vatanıma sahibe
- (36) onun için hayrandır milleT tayyibe
- (37) yıllardır görevde yokTur şahibe
- (38) onun için başımıza tayyip geliyor

- (39) hizmeTde çok güzel, galPlere bıraḥTı izini
- (40) davosda söyledi yiidim osmanlı sözünü
- (41) oy vermeyen, mähşerde döver dizini
- (42) allah _ için bizlere yiiT geliyor
- (43) hizmeTde çök güzel, yüksek ilkesi
- (44) ğaranlıĝda bile olur, yiidimin gölgesi
- (45) titriyor ğarşısında dünya ülkesi
- (46) onun _ için başımıza yiiT geliyor
- (47) ğürban ossun birileri tayyiP babaya
- (48) bizi mūtaç eTmedi imefeye obaya
- (49) sōmbahar gelirken kömürler dolar sobayā
- (50) fākire ğucaḳ açmayā tāyiP geliyor
- (51) baa göre tayiP dünya lideri
- (52) islama [...] ¹⁵ ğeder ileri
- (53) dünyayā ēkiyōr türklük bideri
- (54) osmanlıyı ğurmayā yiidim geliyor.
- (55) zi~ya dayım der ki nedim neyleyim?
- (56) yiidim hizmeT sōylēr ben de söyledim
- (57) dōruyu söylemek farzdır işte böyleyim

---

¹⁵ Bu kısımlar ses kalitesinin kötü olması sebebiyle anlaşılammıştır.

(58) āllah için bizlere yiiT geliyor

(59) mesela herkes söyledi bir gün de yieñim dedi baa söyle dedi. (60) şairde yassağ, ayıP günah, gorhu olmaz. (61) şair hePsini söyler. (62) şindi bizim dayı ōluyla oturuyoğ (63) uzunluda, yozgaT boazlıyan uzunlu ğasabasında oturuyoğ, yā ziya dayı dedi. (64) işi de bozuk. (65) dāda saman çekiyok. (66) yemek yapıp gendimiz yiyok, sıkıntılıyık. (67) onu da işi çok güzel, altı yedi dönüm araziyi heP saTdı samana ğaldı ğalan. (68) yedi işti, samanla para ğazanıP evini geçindircek. (69) yā ziya dayı herkes sōlüyoñ dedi. (70) eyi bi kötü eyübe bile sōlediñ baa sōlemediñ bi şey dedi. (71) ğurbanım söylevem, ğaç dene istiyōñ dedim.(72) o da dedi kine yazabildiñ ğadar yaz, dedi. (73) yazabildiñ ğadar yaz dedi. (74) dedim abdi sağ bi tane söyleyim, memmun ğalırsañ, bi dene söyleyim memmun ğalırsañ arkasını getirrim dedim. (75) söyle dedi. (76) hani bu arazileri saTdı her şeyi biTdi, samanla ūraşıyo yā. (77) arTık evin geçimini samandan çıkaracak. (78) dālarda dırmanıyo perişan.

(79) aaç dalında hurmalār

(80) güzel öter turnalar

(81) zamanında yanlış yedī

(82) şindi toprā, samanı cırmalar, dedim.

(83) aman ğurban olim kimse duymasıñ, bunun gerē yok, dedi. (84) birgün de baḡTım bu yağaladı. (85) illa ziya dayı dedi, bi de baa söyle diyor bu. (86) ulan n āal sōleyem? (87) şindi ben açık söz sōlüyom tābi. (88) şindi bizim köyümüzde aqçalar deller, geniş bir ayle, varlıklı ve köklü bir ayle. (89) bu onnarın çocū. (90) bunla da bābası üç dörT dene avraT aldı, neysem. (91) çor çocuk çuvallañ mal da aldı. (92) bu ğardaşı [...] güzel bi de ticareT yapar. (93) allah selameT versin. (94) hē, on verirse yirmi alır, güzel ticareT yapar. (95) hē, yirmi verirse kırk _ alır. (96) hē bi de baa yaz, dēdī. (97) tamam dedim. (98) bu da aynı zaman bunnarın enişTesi. (99) bunnara ācalar deller, aqçalar da. (100) halk arasında ācalar deller. (101) ğaynanasının adı da ijlal. (102) onlar da benim kirvem olur, aynı zamanda enişdem bacımıñ ğocası.

(103) ijlal kirvamin eniřTesī

(104) ācaların güvencesi

(105) yüksek verir fayizī

(106) zehir ğaynar tenceresinde, dedim.

(107) aman kimse bunu duymasın, istemiyom, dedi. (108) fazla isTemiyom, dedi, yeter bunu yazma. (109) yazmayacām dedim. (110) bigün oturuyok, avraTlar ekmek atıyo. (111) bir sürü ğalabalık, ğonu ğomşu. (112) dediler kine yā şu zayıdeye yaz, dediler. (113) zayıdeyi de gözü sulu, benim gibi hemen ālar. (114) zayıde dediim yengemiz de ğomşumuz. (115) ğocası ikinciye evlendi. (116) antepTen bi araPlarnan evlendi, ikinciye evlendi. (117) orda aynen aklıma geldi. (118) üç beş dene yazdım amma bi tenesi hatırımda. (119) ğocası da külfotorun, çapanın vidalarını sıkıyor. (120) sen ğulānı ğapa dedim ğocasına, ben söyleyim dedim.

(121) ij̄ yiıdī olmuş sārōř

(122) içmiş aşğın şarabını

(123) yengem sana yeTmez miydiñ

(124) aldıñ antebin arabını, dedim.

(125) hanımı da zavallı yā. (126) o soñradan evlendi. (127) elli yaşlarında bi ğızlañ evlendi, gendi aTmış aTmış beş yaşındeydi.

Hikāye

(128) padişah hazreTleri vezirlerle beraber oturur. (129) bulunmuş oldu bölgeleri idare eder, idare eder, yapar eder ama bazan de eylenmeyi, gezmeyi, ava ğitmeye ihtiyacı var. (130) bir ğün aTdan düşmüş, beli incemiş padişahın. (131) üç tane, dörT tane vezirleri var yanda. (132) vezirleri geliyo aman padişahım diyor ğucaklıyolar. (133) bi tanesi diyo ki hayırdır işallah padişahım, bunda bi hayır vardır diyör. (134) ilaç yapıyollar, sarıyolar, n _āpiyolar. (135) aradan bi kaç ğün geçiyor, ay

geçiyor. (136) padişah ayak burkuluyúr, ayā saķaT. (137) padişahım bunda da bi hayır vardır diyor bu. (138) ama padişah buña bozuluyor. (139) nedir diyór, bu işde ne hayır vardır diyor. (140) bu aradan padişahıñ aT ğolunu, elini ğoparıyor, yiyúr. (141) hayırdır diyór, buña ne diceK bakim. (142) hayır var, buñda da bi hayır var diyór. (143) atıñ buñu içeri diyór, atın zindana giTsiñ diyór. (144) ölsem hayır var diyecek bu diyór, atıñ diyór. (145) ve buu içeri atıyór. (146) ölm̄icek ğadar yediriñ, içiriñ, tıraş falan yok diyór. (147) elbise deısm̄eyeceK. (148) her ne ğadar oñu içeri aTsa da çok sevdiı biri. (149) ona üzülüyor. (150) bu üzüntüsünü gidermek için dię vezire höyle bir ava açılāk. (151) açılıolar, gidiolar. (152) bu bi her şeyde hayır vardır kelimesini ifade eden bi hikaye yā. (153) yedi başlı devler geliyor, vezirleri yiyór. (154) padişah da titiremeye başlıyór. (155) padişahım sen ğorkma seni yēmiyecēK diyor. (156) niye diyór? (157) biz yarım insanı yemeK diyor. (158) nasıl yarımı ğurban yapmaK yā. (159) biz yarımaları yemeK, sen yarımıñ diyór. (160) pādīşah ğāçıyór makamına. (161) demek ki diyór elimiñ yenmesinden hayır varmış diyór. (162) ben gidim vezirimden özür dileyim, onu dışarı çıkarım diyór. (163) varıyór, diğlerine diyor ki çıkarıñ onu getirıñ. (164) getiriyór amma duTunarak ğoltūna giriollar. (165) vezirim diyór, dile benden ne dilerseñ, makamımı saña verebilirim. (166) saa ben yanlış yapTım, beni başla diyor. (167) hayırdır padişahım sen baa ne kötülük yaptıñ da ben seni başlıcam diyor. (168) eline varıp sar. (169) yök diyor, sen dediñ ki her şeyde hayır var, ğızdım, her işde hayır var dediñ, ben ğızdım, en sonunda ğızdım ğızdım. (170) gerçekTen de yedi başlar hePsini yedi, elim yarım diye beni yemedi. (171) hayırına ğarşılaştım, dediñ doruldu, inandım diyór. (172) padişahım bi şey yok diyor. (173) benim, seniñ beni içeri aTmañda da bi hayır var diyor. (174) beni içeri aTmasaydıñ, senlen ben gidecekTim.(175) beni de yiyecekTi diyor.

-M20-

Konuşan: Mehmet SARI (66 yaşında, İlkokul mezunu, ifti, Tarsus Yörüğü)

Derleme Yeri: Karakayalı (Cebre) Mahallesi, Ceyhan

Konu: Köyün Kuruluşu, Köyden Şehire Göç, Köyde Eski Devir, Düğünleri, Köy Ahalisi

Köyün Kuruluşu

-yörükler buraya nereden gelmişler, buranın kurucuları kim?

(1) yörükler biraya tarsüsdan gelmiş. (2) biranın gurucusu da işde esgiden birda bi şey varmiŝ, ermeni gevür. (3) ermeni, adı cebre, cebre. (4) işde biziñkinler yörükler malcılık yaparmış yā, goyunculuk falan. (5) işde bureye bu tarafa gelmişler, yayılım var mı falan. diye. (6) bu cebre demiş ki yā gelin birada yayılım var. (7) o da bi de adamın gıyusu varmiŝ. (8) işde biri gelmiş. (9) önce şey gelmiş şu hasan yücelin bābası, ŝeygil dedesigil gelmiş, osman yücel. (10) o gelmiş, o gidmiş demiş birda yayılım çok. (11) öbürü gelmiş, öbürü gelmiş derkeñe bi cebre köyü gurulmüŝ. (12) hē ondan soñra gevuruñ en son birda şeyi vardı, bir ē işçisi diyim artık bir ğadın vardı. (13) eyva ğarı, eyva ğarı. (14) ğadının yani o hizmetçisi, cebrenin hizmetçisi, o vardı işde. (15) en soñ da o da köyde yaşadı, öldü yani. (16) onu da biliyoruz biz. (17) ondan soñra işde gevur ölmüş. (18) birez tarlası varmiŝ, satmıŝ ğedmiŝ. (19) işde köy büyüye büyüye cebre olmuş. (20) sōra ismini işde seksenli yıllarda ğarağayalı yapTılar.

-cebrenin oluğu çocuğu yok muydu?

(21) valla o ğalan ğadın zāten onların iŝçisiymiŝ yani. (22) şindiki aazla ne deller, evdeci yemek yapan, onlara hizmetiyimiŝ, hizmetçi. (23) işde gevur ğaŝı gidiyür, ğarı, o ğalmış işde. (24) onu da biz biliyoruz yāni. (25) o da köyün içinde işde gezerdi, şişe vurudu, şişe vurudu, bilmem ne yapardı. (26) hastalığ felan tedavi ederdi.

(27) işde onun esgi bi ğonā vardı, o da söküldü. (28) ğarı da bîrda öldü. (29) ğarının adını da işde şey ğurdular. (30) en soñda müslümān oldu. (31) adını da meyrem ğoydular, meyrem ğödular. (33) ğarı da öldü. (34) mezeri de burda. (35) ondan soñra işde köy.

- *köy peki kabul etti mi böyle yabancı birini?*

(36) köy zaten, köyün esas yerlisi o ğadın. (37) müslüman oldu, ğadın müslüman oldu. (38) ğadın var yā müslümandan éiydi, ermeniydi amma müslümandan éiydi. (39) müslümandan éiydi yāni, köye heP faydası vardı. (40) elinde bi şişe vardı, gözünde bi ğoca cam bi gözlük böyle miyop, miyop bōle gezerdi kimin beli āriyō, arhası āriyō ilaç yapardı, bilmem nē yapardı. (41) köye faydalıydı yāni. (42) işde başğa köylü yerleşdi, şindi de köylü bitiyír, bitiyír. (43) köylü hep şērē çekildi, şēhire. (44) köyde iş yoK, gençler göçüp gidiyór. (45) heP yaşlılar ğalıyó, heP her evde bi ğarı bi ğōca. (46) köyde evlenecek ğız bulamañ şindi, eñ böyü bu. (47) bazı köylerde sorarlar, siziñ köyde ğız var mı diyollar. (48) yoK bizim köyde ğız yoK.

Köyden Şehire Göç

- *gençlere iş yok da burada her yer tarla, mis verimli gibi toprak.*

(49) tarla var da tarla işde, topraK da yā gençler bîraħtı toprā bîraħtı.(50) yāni para ğazanamıyollar, yā bîraħdı, gençler heP cēanā geçdi. (51) āhā benim de iki ölüm var, üç ölüm var, üçü de dışarda. (52) altı ğızım var heP everdiK. (53) altı ğızı bitirdik, iki ölani everdik işde. (54) hepsi durmuyollar köyde, durmuyo. (55) olanlar dursa gelinler durmuyi, gelinler dursa torunlar durmuyu. (56)durum bu.

Köyde Eski Devir

(57) esgiden işde hatır gönül dēllerdi, hatır gönül vardı. (58) büyük küçük vardı. (59) ahā şu avrād yolda bi erkek _ ossun ğarşı yola geçemezdi. (60) erkek geçecek de bunnar öyle geçecekTi. (61) şindi hepsi biTdī, şindi biTdi. (62) ğadımlar pantolon, mini etekli oldu. (63) erkekler küpeli oldu. (64) devir öldü geTdi yani.

-*eski devir mi iyi bu devir mi iyi?*

(65) valla esgi devir daha éiydi. (66) yoħluk vardı amma ĩsanlık vardı. (67) esgiden büyük küÇcük, insanlık, hatır gönül vardı yanı, saygı sevgi vardı. (68) onlar biTdi.(69) ā ben bunu seve seve aldım. (70) benim ōlanlar diyo ki yā sen bu ğırħ sekiZ ğırħ doĸuZ sene buñlañ nasıl ğalmıññ? (71) yanı gendilere ğalmicaĸ hā. (72) baħıyom yanı avradı bıraĸacaĸlar, bařġa avrad alacaĸlar.

-avratları bir şey demiyor mu bu laf üzerine?

(73) avradları mı? (74) yō avradları hēç seslenmiyor. (75) yāv sen diyi, bunlañ diyi, kırħ sekiZ sene nasıl yařamıññ diyi. (76) hā biz bunla, biz bunlañ kırħ sekiz sene yaşadık. (77) ahā doĸuz çocuk var, on yedi torun var, on yedi torun var. (78) bunla mudlu geçinip gidiyoħ işde.

Düğünleri

-düğününüz nasıl oldu? ne zaman başladı, kaç gün sürdü?

(79) düünümüz mü? (80) yeTmiş iki de üç gün sürdü, düünümüz üç gün sürdü düünümüz. (81) ō yemekler dā yedi dene ğoyun kesildi, yedi dene ğoyun, yedi dene ğoyun kesildi. (82) avradın ceyizi şeyleñ geldi, traĸtörneñ, romorĸnañ.

-var mıydı bayaġı çeyizi?

(83) vardı vardı, éiydi, zaten hep biz aldık, yā onun bābası memur yā bi şiy yoħ. (84) çeyiz geldi işde. (85) řēy ne dīcēdim yāv, ē köyde o zaman arabalar youdu, murad yüz yirmi dörTler yeni çıħmıřdı, yeni çıħmıřdı. (86) murad taĸsiyne bunu gelin getirdik. (87) ne dīcēdim yāv, hā avrad şeye ġıdecēdi, berbere ġıdecēdi, bazar günü berbere gidip gelin olup gelecek yā, öylenlin gelin köye inerdi eveli. (88) ben daha yatıyım. (89) bu geldi beni ğaldırdılar da berbere ġiTdik baraber, yoħsa ben yatıyım hēç.(90) berber berber bildiimiz yoħdu zaten. (91) asgere de ġiTmemiřdim o zaman yaşım da on sekiz falandı.

Köy Ahalisi

(92) şindi bizim köye şeyler yerleşTi, doulular yerleşTi. (93) yani kültürümüz şindi douynañ yörüg kültürü ğarışTı yani ğarışTı.

- kız alıp verme var mı doğulularla?

(93) var var, ğız alıp verme de var, aħraba olma var, ahā dayımın _ōlu onlardan evli. (94) köyde iki üç kişi ev aldı, beş on ğişi de öyle oturuyullar.

-nerden gelmişler?

(95) urfa , urfa, urfa boz _ova tarafından, boz _ova tarafından gelip yerleşTiler işde.

-tarım işçisi olarak mı geldiler?

(96) tarım işçisi, tarlaları sulama yapıyullar, şoförlük yapıyullar. (97) yāni şindi kültürümüz mesela o ğün biz bazar ğünü düün yapıdıħ, düün yapıdıħ (98) aynī kürT, dou oyunu, dou oyunuynañ bizim bıranın yörüg oyunu ğarışılħ heP. (99) onlar bizinkini oynuyu, biz onunkini oynuyoħ (100) halay heP ğarışılħ yani ğarışılħdı geTdi òle. (101) yemeKlerimiz òle, esgiden çi~ köfde falan eTli çi~ köfde olmazdı. (102) hindi amma işde yemeklerimiz hep onlarla, kültürümüz ğarışTı. (103) onlar şindi içli köfde yapıyollar. (104) ğarışdılar ğiTdiler yani, giyimleri miyimleri heP bıraya uydu. (105) şindi çocuħları şey bile bilmiyür mesela kürdce bile bilmiyollar, bırdı yetişdiler, kürdce bilmiyolar. (106) yani artık bizim buralı gibi oldular, biz de doulu gibi olduħ.

-M21-

KonuŖan: Fatma KOYUNCU (86 yaŖında, Okuma yazma bilmiyor, Ev Kadını, Aydınlı Yörüğü)

Derleme Yeri: Kıvrıklı Mahallesi, Ceyhan

Konu: Kökenleri, Göç, Düğünler, Yemekler, Aile, Katık Tarifleri

Kökenleri

(1) esgi yörüg deller _ imiŖ bize ğızım. (2) iŖde aydından gelmiŖler. (3) aydın sökeden gelmiŖler. (4) taħa da orda ğabilelerimiz varmiŖ emme bizler bilmeyiz iŖde.

Göç

(5) dêvelerine gederdik, dêvelerine çanları dağardık. (6) kirmenlerimizi elimize âl _ ıdık, gederdik yaylalara. (7) hindi unuTduğ ây ğızım. (8) yâ ğonak ğonak göçe gederdik. (9) gayseri erceeŖ o taraFlara gederdik. (10) yaylalara gederdik ğızım. (11) çınarların dibinde ğona ğona aħar derelerin üsdüne ğonardık. (12) develerimizi çekerdik. (13) ğoyuñlar, ğuzular, davarlar arħamızdan gel _ idi â ğızım. (14) ô, iŖde geçdik ğalan. (15) yâ ömür orda bitirdik. (16) dâlar da bitirdik.

Düğünler

(17) eŖim de yörüdü. (18) aħraba deel _ idik de iŖde, tanıdık. (19) düün yaPmadık, ben ğaçdım. (20) biribirimizi sevdik, ğaçTım ğızım.(21) bizim günümüzde hem hâyle hindiki düünler yödu ğu, heyyê. (22) düün nâsıl _ olacağ iŖdê. (23) davılı çaldırıldardı, ırrâ çaldırıldardı, gelini keydirillerdi, ğuşadıldardı, yâ. (24) ata bindirillerdi geliñ gederkê hindiki gibi araba yödu da. (25) atına gedellerdi geliñler.

Yemekler

- yemekleriniz nasıl olur peki?

(26) yemekler, malları keseller, ğavırma yapallar, yahni yapallar, fasille bişiriller. (27) her şeyi yapallar.

- fasulyeyi nasıl pişirirler?

(28) fasilleyi bişirirler bayā. (29) içine eT ğoyallar bişiriller, heyye. (30) yannıKları yayallar. (31) fişşēna yannıK yayallardı, tēzē yā çıkarıllardı.

-fişşek ne oluyo?

(32) geçi derisinden yapallar, fişşene yourdu ğatallar. (33) yayarke, yayarke, yayarke tereyā çıkar. (34) inekler öl _ udu, ğoyunlar öl _ udu. (35) saardıK, sıkardıK, peynirler yapardıK, çögelikler yapardıK (36) onu derilere basardıK, ğışiñ yemeK _ uçu. (37) hindiginler bidena basıyī, bizler deriye basardıK.

- deriyi nasıl temizlerdiniz siz?

(38) o temizlerdiñ, şeyneñ onuyne bunuyne, eyigilersiñ onu bi şeyi ğalmaz. (39) ğaya duz, un duz, [...] ¹⁶ egilersiñ, öhellersiñ bir hafta onun içiñde ğalır. (40) ondan keyri yur, arıdırsiñ tertemiz hiç bi şey ğalmaz. (41) ĩgilenir.

Aile

(42) üç _ ölüm var, üç gelinim var. (43) üç de ğızım var. (44) çok şükür, torunlarımdan gelinlerimden memmunun ğızım, bakıyıllar. (45) eşim çok öldü, öldü. (46) eñ ğüçcük ölüm iki buçuk yaşındaydı eşim öldüünde.

-hasta mıydı?

(47) öle bi bōraşıT var _ ıdı, aslım boraşıTden öldü.

- evlenmedin mi hiç? çocuklara kendin mi baktın?

(48) yok. (49) çocuklara baKTım ğızım.

¹⁶ Bu kısımlar ses kalitesinin kötü olması sebebiyle anlaşılammıştır.

-geçim kaynağınız neydi peki?

(50) hayvancılıdı. (51) hayvancılına besledim, altı çocu besledim, yetiştirirdim. (52) gelinim tırafık gızası oldu. (53) ösüzleri galdı. (54) hindi de esgere yollayın, moralim bozuk gızım, moralim bozuk.

- kaç torun var teyze?

(55) torun köPrüye çekmesseñ, sayılmayla tükenmes torun. (56) allah olmayanlar göstersiz gızım. (57) hePisinden memminin, hePisinden memminin.

Katık Tarifleri

-dolazlı katmer yapar mıydın?

(58) heyye yapardık.

- dolazı nasıl yaparsın?

(59) dolazı yā eridirsñ. (60) eczık su gorsuñ, eczık ekmek dorarsñ. (61) o dolaz deller. (62) aqıTmac, aqıTmacı cıvık edersñ, bulamaç gibi. (63) sacı ataşe gorsuñ. (64) onu gışşına üsdüne aqıdırısñ o bulamaç gibi. (65) o damār damār damār damār bālīg _ eder, bua aqıTmac derüz biz, aqıTmac.

- dolazı nası yapardınız dolazı?

(66) dolazı dēyiñ işde yā.

- dolazın hammaddesi ney, neyden oluy?

(67) yādan _ olur, ēkmekden olur, sudan olur, dolaz.

- yōk, bilemediñ sen!

(68) hindi goyunuñ sūdünü...

-peyniriñ suyundan ne olur, peynirin suyuñdan?

(69) peynirin süzünden lor   olur. (70) yourduñ suyundan  okelik   olur. (71) peynirinkinden lor   olur. (72) yourduktudan  okelik ediyi. (73) s T dalazı mı d yih? (74) hindi g n d n P de s Tler g yuldu muyduñ, s T  oc  g ruz. (75) ezicik ya yourT damladırız yahuT da azıcık bi duz atarız. (76) g rişdiri g rişdiri g rişdiri g rişdir  aaz gibi olur o, g yulur. (77) h  biz o  dolaz deriz.

- g zarana g dar g rişdiriyonuz deel mi, g zarıyor o.

(78) o h rT senin dediin. (79) onu sudan sarı peynirin suyundan yapallar. (79) o  biz h rT deriz. (80) peynirin sarı suyunu oc  g ruz. (81) iki    n   g n b yle g rişdirir g rişdirir, o da g p rmızı, g yulana g dar indirmeyiz. (82) g yulur, g yulur ondan keyri indirirler, biz o  horT deriz.

- salça olarak yem  de g llanırđınız deel mi?

(83) heyye, h  g llanıdık. (84) salça olala atardık. (85) t ze y nañ bazlama atılıa, t ze y yl  g riştirillardı. (86) t ze y yla g Tlallardı bazlamayna,  le de yellerdi, onu.

-M22-

Konuşan: Mustafa BEKTAŞ (74yaşında, Okuma Yazma Biliyor, Tarım İşçisi, MenemenYörüğü)

Cumali SATIR (56 yaşında, İlkokul mezunu, Tarım İşçisi, Menemen Yörüğü)

Derleme Yeri: Köprölü Mahallesi, Ceyhan

Konu: Hayat Hikâyesi, Köyün Kuruluşu, Hayat Hikâyesi II, Köyden Göç Ölüm Merasimleri, Düğün Törenleri

Hayat Hikâyesi

-siz de yörükmiőstünüz?

(1) [MB] yörüg amma bilmeK, gene biz böyüglерimizin şeyini.

-benl̄ini unuTduñ yani, yörügl̄ü unuttunuz?

(2) hē unuTduğ.

-hēç bi şey yaőamadın mı yörüglügle alakalı?

(3) ne yaşadım kine? (4) bābam, ben yedi yaşındaydım bābam ölmüşTü.

-okula geTdiñ mi okula?

(5) vallā sanaT oğuluna geTdim, ondan sōra geTmedim.

-okuman yazman var mı amca?

(6) benim var ammā, ben çocuk ođuduyuñ şindi ağdeniz üniversede.

-ism̄in nedir amca?

(7) mұstafa bekdaş.

-mustafa amca kaç yaşındasın?

(8) yeTmiş dördüñ içindeyem.

-hangi yörük grubundansınız?

(9) aşıret bizim. (10) menemen aşireti.

-nereden gelmiş menemen aşireti?

(11) bilmem ki ben anlamiyim.

(12) [CS] bıraya gelişi tarsusdan, tarsus ğurbanlı taraFından.

Köyün Kuruluşu

-bu köyü kim kurmuş peki?

(13) [CS] ziya ğocağgil ğuruyur. (14) bizim dedegili tarsus ğurbañlı taraFından toplayıP bıraya getiriyolar. (15) bi ğisımı erzurum horasandan gelmiş. (16) onnar onnara başğı yapınca. (17) köyün girişinde bırdı sol taraFda harabe gibi bi ev var yā, o köyü ğuran adamın ilk yapTı ev. (18) önündegi tarlalar zaten heP kendilerininmiş.

Hayat Hikâyesi II

(19) [MB] ben ne ana gördüm ne bāba gördüm dōru dürüs. (20) yeTim böyüdüm.

-mesleğiniz nedir?

(20) çalışırdık biz çifcılñeñ.

-ne eker biçerdiniz?

(21) biz ekmezdik de pambıK ekellerdi.

(22) [CS] ekenlerde çalışır. (23) pambıK, genelinde pambıK, tıraktörneñ.

- buraya özgü bir gelenek görenek var mı?

(24) [CS] gelenekler görenekler heP unutuldu geTdi. (25) düünlerde bile arTık esgi gelenek görenek olmuyur yani.

(26) [MB] onnar o zaman göyun güdermiş, şey ıavlarmış, göyun güdellermiş, göyunları varmış. (27) bilmem nēyi derseñ var ıımış. (28) şimdi öylē bi şey ğalmadı heP moturnañ, şeyineñ [...] ¹⁷ on günde işi bitirince [...] çekiyúr, çıkıyúr, bitiyúr, işini yapıp bitiyúr. (29) ğala ğala köyün zavallıları ğalıyúr.

Köyden Göç

-köydekiler herkes göç etti mi?

(30) [MB]heP geTdi geneli.

(31) [CS] çok az bi azımız ğaldı yani. (32) zaten araç yok yani mecbur göçmek zorunda yāni. (33) burā yani devlet şehir yapTı yani ğoya mahalle olunca dolmuş yok. (34) herkes göçüyór, çocūnu o şeyde okutmağ için (35) köyleri bitirdiler. (36) gendileri bitirdi yāni. (37) okul için göçTüler, genel çounluğ okul için. (38) çocūnu okuTuP hayatını ğurtarsın.

-burda şimdi okul yok mu?

(39) oğul şindi daşıma sistemi. (40) ceýānın en kötü öretmenlerini oreya veriyollar. (41) çocuk başarısız oluyor yāni. (42) onun ı için şehirde iyi okulda okidim diye göçüyolar. (43) hangi okul ēyiyse ordan ev duTuyolar, heP oreya göç ediyolar. (44) köyler heP genelde devleT boşaltırıyor yāni. (45) çocuklar okumassa birda ne yapacāğ? (46) tarlayı beklerse tarla geTdi,yok. (47) parçalana parçalana kimseye yetmez duruma geliyúr.

-inek, hayvancılık da yok?

¹⁷ Bu kısımlar ses kalitesinin kötü olması sebebiyle anlaşılammıştır.

(48) hayvancılık falan şimdi şu anda kear da deel zarar da. (49) [...] bir buçā, bir altı yüze gidiyordu iki sene evvel şimdi sekiz dokuz yüz lira. (50) yēm aynı hēç düşmiyi. (51) et piyasa da kıasaP da düşmüyür.

Ölüm Merasimleri

(52) şimdi belediyeler çadır getiriyú, telefon ediyõ. (53) üç gün sürüyür zaten.

-ne yemekler yapılır cenaze törenlerinde?

(54) genelde şimdi köyde yapılmaz o arTık. (55) heP hazır yemekciligden. (56) esgiden herkes gendi evinde yapıyordu. (57) yāni aslında esgi gurallara göre, esgiden biz çocukgen yani üç gün ölü evinde yāni hēç bi şey bişmezdi. (58) ğonu ğomşu bütün köy götürürdü, birer tabak, bi tencere götürüllerdi. (59) şimdi o da ğalkTı. (60) alõ diyõ, hazır yemek geliyõ.

Düğün Törenleri

(61) esgiden düünler üç gün sürerdi. (62) perşembeden bayrak dikilirdi. (63) üç gün üç gece şey sürerdi. (64) şimdi köy düünü de biTdi, ğalkTı.

-o bayrak dikmenin anlamı nedir, o ilk gün?

(65) bilmiyom bāyrā haTda tavuk tū falan da ğoyuyollar, bi tane de portakal turunc şeye dikiyollar, bi de ufaK aynalar vardı ya esgiden şõle cePde ayna ondan da ğollar. (66) silahnañ sıkıp vurullardı, onu arTık atıcılar. (67) atıcılar onu, aynaya sıkıP aynayı vurullardı.

-M23-

Konuşan: Mürvet DANACI (72 yaşında, Okuma yazma bilmiyor, Ev kadını, Yörük)

Derleme Yeri: Korkuyu Mahallesi, Ceyhan

Konu: Kökenleri, Yaylaları, Kardeşleri, Düğünü,

Kökenleri

(1) bildiğiniz gibi bizim kökenimiz yörüg, yörüg ölu yörüüg, antalyadan gelme. (2) ana döma bâba, her taraFımız yörüg ölu yörüüg. (3) ondan sonra bizim kültürümüz ondan sonra yeyiP, içiP, bişiriP daşırma. (4) gezme, dosTluğ duTma, sohpeT eTmek, èyi geçinmek ğonununañ ğonşununañ, evladlarınañ, evlāT yetiştirmek. (5) dörT dene evladım var. (6) dördünü de memur eTdim, yetiştirdim. (7) iki gelinim var. (8) bir iki ğızım var. (9) biri banğacı. (10) biri öretmen, türkçe öretmeni. (11) biri maliye müfettişi. (12) ondan sonra birisi izirāt müendizi. (13) gelin de zīrāt müendizi. (14) gelin de öretmen. (15) ē n _ āpim ğızım? (16) bundan èyisi can salı. (17) biz çocukluğdan beri ne gördüysek ne yapıysağ inekneñ, tanaynañ, çifciliyneñ hepsī geçdi.

Yaylaları

-yaylanız var mı?

(18) sizin gimî yayla yok ğızım. (19) antalya vardı, tekir var _ıdı. (20) tekire geTdim altı sene. (21) ondan sonra da geTmedim.

Kardeşleri

-kaç kardeşiniz?

(22) yedi ğardeş iki ğız, beş ölan. (23) ölanların hepsi memur. (24) memur olmayan yok. (25) hepsi memur, hepsi devleT memuru.

Bildiği şiir, ağıt, fıkra vs.

-bildiğiniz şiir, aT, fikra vs. var mı?

(26) hêç öyle aT muut yok da. (27) hindiki cahillimiz olsaydı, dedem anlatırdı da esgi zamanı. (28) ondan sonra biz d̄inemezdik iş dutacāK d̄eye. (29) yüz on yaşında öldü dedem. (30) böyüdük, köyde böyüdük. (31) inēnen, danaynan, pambık toplamayan, ondan sonra deışik çekmeynen, süd vermeynen.

Düğünü

-amcayla düününüz nasıl oldu?

(32) gelenēmiz, bunnar beni bi düüne gelmiş ğaynana. (33) onda da amcamğılda yaTmış. (34) bizim eve geldi. (35) haydi beni şöyle gezdir, ğız görüm demiş ğaynana. (36) köyde amcamğıla gelin alıcı gelmişler. (37) amcamğılda yaTmış ğaynana. (38) ondan sonra bena bi ğız geziyom d̄emiş. (39) bāa bi ğız göster. (40) o da demiş valla burda ğonu ğonşunun ğızı var amma d̄emiş.(41) ğaynımın da var gidiP göreK demiş, yanī amcamın ğarısı. (42) geliyollar ondan sonra ben de bi ğayfe bişirdim. (43) esgiden ğayfe modaydı, şindi çay moda. (44) ğayfa bişirdim içTiler. (45) ondan sonra dışarı çıkınca demiş kine bu ğızı ben demiş verillerse alırım. (46) benim bābam taraFı bābamğıl çiflik kimi zengin _ idi. (47) gene de öleler. (48) ondan sonra demiş kine ben fakirim hêç bi şiyi yok d̄emiş. (49) yanılTma bir evleri var _ ıdı. (50) ondan sonra d̄emiş veriller mi vermezler mi bilmiyom amma gene söyleyim. (51) ondan sonra kağdım. (52) ondan sonra geldiler. (53) emmimin _ ölu geldi, söyledi. (54) bilmem dedi. (55) iki, üç tene de başğa isdeyen var köyün içinde. (56) yok, anam da geldi dedi kine t̄e deyzem var. (57) böyle böyle diyür dedi, ğayınbāba dedi. (58) bir ğız isdeyen var _ ımış. burda dedi. (59) aman dedim, ben yok isdemem derēndelileri d̄edim. (60) ondan sonra allah yazmış geldi geTdi, geldi geTdi. (61) aman d̄edim, bırda iş duTana ğadar, inek s̄āa, pambık toplayıP da d̄edim yūka ekmek yapana ğadar dedim. (62) geldim kinē un uçār, kepeg ğaçar. (63) hêç bi şey yok. (64) bi fakirin evi. (65) ā dayan mürved. (66) bu oruç bayramında daTlım yendi. (67) ğurban bayramında gelin geldim. (68) iki çifte davılınāñ Zabaha ğadar davıllar çalındı, oynandı. (69) ben de büyük, mahallenin, dayılarımın, dezzelerimin büyük ğızı. (70) büyük olarak ğızım yā. (71) ondan sonra allāh benim bir düün oldu, sabaha ğadar iki

davıl yaTmadı. (72) oyuna burdan da geldiler tabi. (73) oynadılar, çürdılar, sabah oldü. (74) bir ğarā impara taksiyneñ getirdiler. (75) keşge o ğarā taksi başını yèyèydi. (76) o taksiyneñ, ğarā taksiyneñ ben bāa dedim ki ğarā taksiyneñ gelin istemiyom. (77) ben o geldim kinē ne bābamın evinin çeyrē var ne urubū var.

-uruP ne demek?

(78) uruP demek ne demek, yarısı yani bi şey yok. (79) ondan sonra dişimineñ, dırmaminañ anamğılın pambını topladım. (80) onlara yardım eTdim. (81) ırğaTlarıyna barabar anamğılın ekmēni yapTım. (82) şöyleymiş böyleymiş, dörT buçuğ sene de çocuum olmadı. (83) bi teyzesinin gelinin geldi adanadan. (84) onnar da çekirdekçi, büyük māzāları var. (85) çekirdek ne satıyollar. (86) onlar beni götürdü dohtura bağıTdı. (87) dohtur dedi senin her taravın çocuk dedi. (88) sen dedi nasıl olmamış çocuun dedi. (89) ben bi sene ekmek yemedim hēç. (90) elmaynan havıç yedim. (91) ondan sonra allah verdi. (92) êkiz çocuum oldu. (93) böyük ğız oldu, õretmen olan. (94) bir õlan bir ğız oldu. (95) õlan yedi ğün. (96) ğaynana da yanımızda. (97) ondan sonra çocuu āzı aşşā deviriveriyúr. (98) çocuk öldü, ğız ğaldı. (99) ğolumda da serum dağılı, hastayım. (100) ondan sonra ana, kağdım, serum biTdikden sonra. (101) anası yatıyū bi sedirde, ğendi yatıyū bi sedirde. (102) çocuğ içerde ğaryolanın üstünde. (103) vardım ki çocuun āzından ğan gelmiş. (104) ğevırlar, ğātiller dedim. (105) çocuumu öldürmüşüñüz dediimi biliyom. (106) oreya düşmüşüm. (107) ondan sonra çocuk hemen şey eTdiler çocuu sabah oldu. (108) anamğıla haber ğeTdi, geldiler.(109) hocalar geldi, yıkadılar, eTdiler. (110) beş altı taksiyneñ götürdüler, kömdüler.

-bildiñiz masal, ninni vs. var mı?

(111) valla eveli işin derdine ne ninni söylerdik ne masal söylerdik ğızım. (112) iş dutacāK da bitirecēK de yapacāK da dēye, işin derdindeydik. (113) ne diyom sāa. (114) geliverdim bõle bi oda yok bile. (115) depemde ğamış, tavanı topraklı çit toprak. (116) bi gelin geldiim ev. (117) abōv yāmır başladı. (118) şõle de bi kıryola ğurmuşlar. (119) amanın, ğaryola ğırmızı yorğanın üsdüne oldü ğımı yāmır yādı. (120) yoğarının toprā lapır lapır döküldü. (121) mevlid oğunana ğadar o durdu. (122)

Zābanañ üsdüne çarşaf örtüldü. (123) onu toplayıverdim. (124) ğaryolayı bozdum. (125) dışarı ğaTdım. (126) ondan sonra ser yere minderi yat. (127) geTdī, bi haftalīdık geTdi, şeye ğamyon sürmeye. (128) ondan sonra n _ oldu? (129) ben evde anasiyenen ğaldım. (130) bacısıyenen ğaldım. (131) hızmaTçılık yaptım. (132) ğaynım vardı bekar onnarınan işde ömür biTdi. (133) gendi çocuğlarımda da sou biTdi. (134) çōk çok da yine gelmiyür.

-M24-

Konuşan: Ali ÖKSÜZ (58 yaşında, Okuma yazma yok, Hayvancılık ile uğraşıyor, Karakoyunlu Yörüğü)

Derleme Yeri: Köşreli Mahallesi, Ceyhan

Konu: Hayat Hikâyesi, Anı

Hayat Hikâyesi

-kendinizi tanıtır mısınız?

(1) âli ögsüz.

-kaç yaşındasın ali abi?

(2) atmış iki doumluyum.

- eğitim durumun?

(3) eyitim yok.

-neyle ūrařıyorsunuz?

(4) hayvancılına.

-nerden gelip yerleşmişsiniz buralara?

(5) orasını bilmiyom. (6) samsından gelme, kütüē samsından geçmişler. (7) kütüē noūs icād oldında samsındalarmış, ordan, kütüē geçmiş. (8) ordan irelisi nelleri gezdini bilen yok. (9) taha irelisini bilmem. (10) hā samsına da aydından geTmişler. (11) onu da eskilerden duyduk. (12) yalıñız ondan eveli soy _ isim, kimlik bilen youmuş. (13) samsında kimlie soy _ isim noūs kēadı icad oldında samsında geçmişler, samsından gelme. (14) ordan dörtyola gelmiş kütük, dörtyoldan. (15) erzin gāza olunca şindi bizinkin erzine geldi. (16) erzin māmıTlı mahallesi, hala orda. (17) ordan da toprakgaledeydiñ.

-hayta deelsin, deel mi?

(18) yarısı yarısı, yüzde elli, tam yüzde elli. (19) yarısı, bâba taraFı ğarağoyunluya tabî, ana taraFı hayta.

- şindi hayta iki çeşiT. biri boyama haytası diyeri sizinkinden. ben boyama haytasıyım.

(20) öbüründen olma. (21) bizim hayta deel. (22) cêhândânlar dayılarım, anamıñ akrabasının hepisi cêhânda emme onlardan tanıdın var ısa bilmiyóm.(23) imirza var, imirza var. (24) orda ese var. (25) hala ğoyunçuluğ yapıyî, ceytaşın ğarşısında mahallede. (26) biri esendepede var. (27) esendepêdênlerin yok. (28) o ceytaşın ğarşısındânlarında var ğoyun, beride yok. (29) öte sânayinin ardında ğayınlarım var. (30) asıl ben şeyleri çok, ğoyunu olanları çok, esêgili ben. (31) anamıñ dayılarının uşâ o, cêhânda.

-yazın nere gediyon malla?

(32) iki sene şu tumlunun oraye gittim, soysalıya. (33) geçen senede her yer günebakan ıdı. (34) baktık mâl gedecek yer yok. (35) burdaydım, köyde.

-bildiniz, şiir, hikaye, mani var mı?

(36) şiir olmaz bende. (37) sıklık derseñ var. (38) sıklık ederiz. (39) fiyık edersin ğoyuna. (40) esgiden ımış o. (41) şindiki ğoyunlar sarıbaş ğoyun, urfa malı. (42) orâ getdi mi birdan seslenme yeter ki ğarnı toğ olsun, seni takiP eder. (43) esgiden ımış ğâvalına mavalına güdeller ğoyunu şindiki ğoyunlar çobanı takib ediyî. (44) ğarnı da doymazsa başını alır geder. (45) önüne geçemeñ sarıbaşın ama ğarnı toğ oldu muyduñ, başğa adam gelsin ardından götüremiyöñ. (46) sizin melmeket nere?

-kurtpınarı.

Anı

(47) abdıramanın gelininin biri, yāv onnarın içinde abdıraman eyi deel. (48) onların içinde abdıraman eyi deel. (49) harbî ğonuşuyoñ. (50) malıynen öünen bir

adam. (51) ondan eyi deul abdıraman. (52) başğa yönünü bilmem. (53) bir adam malıyna öünmeyecek, namıyla öünecek. (54) hasan eyidir, abdıraman derseñ abdıraman sıfır baķ. (55) malıyinen öünen adam türkiye cumhuriyeti'nin neresine giderseñ geT eyi deul. (56) iyi bir adam deul. (57) ben adamı naal takiP eTdim. (58) hasan ondan iyi. (59) (ezan okunuyor) ezen bitsin de saña olmuşunu anlādān. (60) şindi çabıTçılar var duyduñ mu hêç, çabıTçılar? (61) onla, abdıraman çabıTlı elleziñ en böyüg ölüydu. (62) bayā aalanırdı. (63) bi yerde düüne geTmiş. (64) seksen dörTde ğara şanzıman bir iki yüz seksen beşi aldı. (65) o zaman taksi yok. (66) düüne moturuna varmış. (67) abdal şabaya oturmuş. (68) abdala şey parasını vermiş, öteğini alamamış. (69) abdal işde dolanmış gelmiş, kesene bereket, aasıñ, paşasıñ, dombalasıñ. (70) demiş gine get demiş şo moturun üsdüne çık orda davılı çal gel yanıma demiş. (71) şıht demiş, ötegi zurnacıyada kes demiş abdal. (72) aa, aa, demiş. (73) o moturu bana verseñ demiş, bir tokmak vuran neyin neyini n edeyim demiş. (74) seni de şabalayan neyini n edeyim. (75) malına öünme, namınañ öüñ. (76) aalık almakla olmaz, vermeyle olur, çekilmiş oturmuş. (77) şabaladamamışlar. (78) abdal demiş ben burdan davılı bırakır gèderiñ, gene şabaladamamışlar. (79) o heseP şindi abdıramana geldim. (80) malıyinen öünen adam şey deul abi.

- şabalama ne demek?

(81) oğuntu gelen adam, hoşgeldine gelir. (82) bi ğāve gelir. (83) ğāveyi içer varan adam. (84) ondan geyri abdal dım dım dım kesene bereket beş lira atañ, on lira atañ. (85) cōrP atar buraya. (86) yahud zurnacıya verir abdal. (87) ondan keyrin tüm para gelir. (88) elli āT, yüz āT, beş yüz āT, bin āT. (89) o düün sābına. (90) o parayı alamamış düün sābına atılan parayı alamamış. (91) o böyüK parayı aTdiñ mıydın ğamaracı eveli ğamara yōudun. (92) şindi ğamaracı açar, ikiyse iki, üçse üç, şöyle eder. (93) ğamaranın önüne bir sallar. (94) o parayı toplayan ğolu şeridli şey vardır, abdal aası ona verir. (95) o şey der, yāni şaba işi odur. (96) ğamarada gösterir. (97) ik ün sonra dökümanını alırsıñ, çıkar. (98) filen ne atmış ne atmamış, düüne kim gelmiş. (99) hindi ğamarada izleyiller.

-M25-

KonuŖan: Kâmil KAMAN (69 yaŖında, İlkokul mezunu, Emekli, AvŖar)

Derleme Yeri: Kurtkulağı Mahallesi, Ceyhan

Konu: Hayat Hikâyesi, KarıŖık Konular

Hayat Hikâyesi

(1) anamız avŖar, ğayseri sarızdan. (2) sarız yalağ köyü, eses Ŗindi de yeŖilkenT oldu, anam ordan avŖar. (3) bâbam dadaŖ, anam avŖar. (4) biz ğurTğulânda bâbamın ne ğardaŖı var, üç dene bacıları var, ğardaŖı yok. (5) onnar da ikisi doruđdaymıŖ, biri de deermenderesinden. (6) onnar bile çocukları ayrı geTdi. (7) zatî, ğız êle vardı mı êl oluP gediYî yâ. (8) geri geliP de ben Ŗu sülâlem dese de olmuyî. (9) ismi deŖŖdi mi tamam, öyle.

-kaç doumlusun kâmil amca?

(10) ben bin doğuz yüz elli doumluyum.

-okuman yazman var mı?

(11) ilk _ okul mezunuyum. (12) ilk _ okulu yedi senede bitirdim. (13) iki seFer sınıfTa ğaldım. (14) zorla bitirdik yâv, o zaman oğulu.

- dōma, büyüme kurtkulağı deil mi?

(15) kurtkulağ hê. (16) esas ben ê ğüz gelince anam hâmileymiŖ. (17) ğüz geldi miydi bâbam götürürmüş ğayseri sarıza. (18) anamı bırađırmıŖ oreye. (19) dōdu muydu ordan bi habar gelirmiŖ. (20) bâbam gider alıgel _ imiŖ. (21) biz esas ordan, orda dōduđ da dōmussuk, yeŖilkenTde. (22) fağaT bura yazılı tâbî. (23) anam, bâbam buralı olunca bâbam. (24) ondan sōra biz olunca iŖde analîmız, bizi ğandırdılar bacılarım, eniŖdeler. (25) iŖde analık çōcū, analık çōcū mu yicî birez tarlası vardı, beŖ _

on dönüm. (26) bâbam da sökmüş yüz dönüm eTmiş tarleyé. (27) bâbamin kimsesi yok, gariP bi tene adam. (28) bacılarım güçlü oldular, enişdeler güçlü oldular. (29) analî ğandırdılar, göturdüler. (30) tarleyé de aldılar, geldiler. (31) bâbam yalnız ğaldı. (32) allah razı ossun, o zaman köyün işde mēmmēT ā ibrahim diye bi adam var ıdı. (33) o dedi emmi dedi āhā tarla. (34) atlarına, inēa arpa ek, şıfan ek. (35) nerē ğadar ekersen ek, senin ossun. (36) allah rahmeT eTsin, kimse de ummaz. (37) belki kimse benim bu dedīmi o adama kimse demez yani. (38) bunnar onnarda böyüdü, belki bunnar da demez yani. (39) amma ben diyim, allah binlerce razı ossun adamdan. (40) çil ıali diye bi adam vardı. (41) o dedi āhā adam ol dedi. (42) bize adam ol deller köyde. (43) āhā tarla, sūr. (44) amma bi ğarpız ektik, bin doğuz yüz aTmiş ikide. (45) yirmi beş dönüm mü yirmi dönüm mü ğarpız. (46) bi saTdık, dörT bin beş yüz lireye. (47) milleT barnağ ıssırdı. (48) bu ğadar pare nerden oldu yahu dedi. (49) o çil ıali dediñ adam köyün āsı. (50) ğapısında otobüsü, tırağtörü olan adam hē. (51) o adam bile ben dedi bu ğadar pareyi elimi bi toplu görmedim, dedi bâbama. (52) allah verdi tábī, öyle oldu yāni. (53) ondan sōrā köylü milleT ğarpız ekme hızlandı amma kimi eKTi zarar eTdi kimi ī para ğazandı tarla aldı. (54) biz asgere gidene ğadar çifçilig, ondan sōra bilmēK biz çifçilī.

Karışık Konular

(55) ğurTğulānda bin doğuz yüz ēllide marT ayında hanđı ay, hanđı gün olduunu bilmiyīm de. (56) bin doğuz yüz elli marT ayıda bizim köyden bi ğız payasa gelin ğedecēmiş. (57) ğızın gelinçiler gelmiş, ğız gelin evden inmiş, iki ğaTlı ev. (58) arabeye binīken ev çökmüş, o zaman. (59) ev çökünce otuz tene adam ölmüş, bin doğuz yüz elliide marT ayında. (60) gelin arabeye binerken ev çökünce, gelir farkında, hani biTdī hem ālar hem giderim yapıyñiz yā siz gelin olurken. (61) ō telaşada gelin farkında olmadan sūr demişler şoföre, payas. (62) evleri kepmiş gelinin, gendi evleri otuz ğişi ölmüş o zaman. (63) o zaman çounu diyóllar, işde o zamanın adamları. (64) āhā ötēem öldü, ölu da pencereye otutturmuşlar. (65) esgiden taha denirdi onnara. (66) şindi pencere yā. (67) onuTlarda birez şey ı olmuş. (68) ondan sōra o insannarı çıkarmak için bilinsizlig, esgiden dam ev yā. (69) heP kefenlik, ğamışlık, toprak dolu ev, belki şu ğadar ğalınlında toprak var ıdı. (70) onu çıkıracık diyé kimi ğazmēyenen,

kimi dirgeninen belki çou yani insannar, insannar geñleri öldürdüler belki. (71)üsdünü depele. (72) adamın biri yeni evliymiş. (73) işde esgiden geline yā adamın cizmesini falan geydirmiş, yardım eTmiş gendine. (74) edik olurdu, gompule deri olurdu. (75) altı deri, üsdü de deri edik dellerdi buraya ğadar. (76) hanımı geydirmiş, yeni evliymiş, ayāna. (77) ölünce düünde adam bir hafTa çıkarmamış ayakğabıyı. (78) esgiden öle ben gördüm sevdim, sevmedim laFı yok. (79) bi adam filan yerde bi ğız varmış, tāmam. (80) gediıyı bābalar, analar, emmi, dayı. (81) adamı, tamam filan ā öluna veriyık. (82) olanı görümüş, görmemiş yōk, ğızı da görmüyü. (83) haydī, ā ğızı getiriyiler. (84) niķah oluyu, hoca niķanı. (85) olanı yitiyiler içeri ki olan başğa ğız, hēç görmedij ā olan, hēç görmedij ğız. (86) bābam iki de duTması var ımış esgiden; ökü z devri, aT devri tarlasını süren adam. (87) evlenīm demiş. (88) oa dedi, bua, bazısını görmüş o beenmemiş, gendi onu beenmemiş. (89) derken işde köyden de bir ğadın göüz dellerdi. (90) āşeydi deel mi onun ismi. (91) onu da isTemiş, o dul ımuş, onun çocukları, ğocası ölmüş. (92) onu isTemiş. (93) o ğadın derdi ki ölum dedi, babañ dedi beni isTedi dedi, varmadım dedi. (94) amma babaña canım ğurbandı amma dedi. (95) bābaña bēn deel de dedi, siz lāzım ıdıñız, bende de o youdu, ğalmadı dedi. (96) ğadın yaşlıymış yani. (97) babaña siz lāzım ıdıñız dedi. (98) babamñ beş ölu beş ğızı ölmüş. (99) olanlar ölmüş, ğızlar ğalmış.

-anne karnında mı ölmüş?

(100) yok dōmuş, altı yaşına yaşamış en büyüğ abim. (101) altı yaşına ğadar yaşamış. (102) işde bir yaşında, iki yaşında, üç yaşında öle ölmüş. (103) babam yaşlı, anam gencecik. (104) elli beş yaşındā adamñ yanda on sekiz yaşında ğızı heseP edebiliyiñ yā? (105) araya mesafeye baķ. (106) anam on sekiz yaşında, on yedi yaşında, bābam elli beş yaşında. (107) hadi heseP eT bunu ğarı ğoca olarağ. (108) yā işde habibe bacımın torunu, onun çocū benle yaşıT. (109) torununun çocū benlen yaşıT. (110) babamın torununun çocū benle yaşıT. (111) hesaP eT. (112) bābam çanaķğale harbinde asger ımış. (113) isTiklal gazisi bābam. (114) bābam istiklal savaşıında asger ımış. (115) bu çanaķğale şeyinden bābamın aylī. (116) o arada da babama aylık çıkTı. (117) dediler geTdi dörTyoldan. (118) bābam dörTyolun üstüne ğayıTlı. (119) ordan aylık, yeTmişde on bir bin lira para verdiler, bābama toplu. (120)

beşirlikli aqlımız yeTse, on bir bin lira o mu? (121) bunu istendi, bu gomsumuzun melihayı. (122) bunnar dedi ki o zaman galın parası var ya, laFı var ya. (123) üç bin lira isteyeK. (124) tamam üç bin lira bunun bâbasına. (125) üç bin liraya aldık bunu biz. (126) ondan sōrā evin, işde dedik ya toprak dam, aaçlar. (127) bâbam bunnarı deışTirek, gelin getiricī yā. (128) onnarı deışTirdi, aaç yeni aaç döşşeTdi. (129) düünü yaPtık, bâbamın toplu parası biTdi.

-M26-

KonuŖan: Meliha KAMAN (65 yaŖında, Okuma yazma bilmiyor, Ev kadını, AvŖar)

Derleme Yeri: Kurtkulağı Mahallesi, Ceyhan

Konu: Anılar, Dügünleri, Deyim, Misafirperverlikleri

Anılar

(1) köyde dayımın ölu var _ ıdı. (2) ē bi ğıza aŖık olmuş, istermiş onu. (3) öbür bacısı da var _ ımış, evde iki bacılar _ ımış onnar. (4) birini dōrā vermişler, birisi de dayımın ölu istiyē. (5) dōrā verdikleri de köyde bi başka sevgilisi var _ ımış. (6) tam gelin gidecē sāte ğadar hēç kimseye dememiş. (7) beklemiş, akŖamda ğınası yanmış. (8) ğınadan sōra, o dōrā verdikleri ğız gelinçi gelmeden gece ğaçmış. (9) ğına yandıktan sōra ğız ğaçmış. (10) sābanan _ olmuş, ē doruğtan gelinçiler gelecek bizim köye. (11) dayımın ölu dellennirmiş amma duyduğtan sōra onu. (12) ondan sōra gelinçiler gelecek zaman ğızıñ bābası demiş ki asla duyurma bunu demiş ordan gelenlere. (13) fadımının yerine fidanı süsleñ, o gitsiñ. (14) ne fark edeceg, o da benim ğızım o da benim ğızım, demiş. (15) gelinçiler de ordan gelene ğadar evdeki güççük ğızı süslemişler, hazır olmuş. (16) eve gelince bir bakmışlar ki başğa ğız süslü. (17) nıŖan yaPTıkları başğa, gelinlik giyen başğa. (18) kimse de seslenememiş, o ğızı apar topar almış, dorā götürmüşler gelin. (19) öbür ğız ğaçtıynan ğalmış. (20) benim dayımın ölu aylarca, yıllarca dellennmiş. (21) onu alamadım, giTdi diye. (22) sōrā bir başğasını almışlar. (23) Ŗimdi en güzel bi Ŗey, herkes herkesi soruyū. (24) fikrini alıyí en azından. (25) taTlı yense bile fikri uymadı mıydı gene vazgeçiyē. (26) amma o zaman ğınası yanık ğız ğaçmış geTmiş. (27) yerine hemen duTuveriP goymuşlar. (28) küçük ğız giTmiş dorā, büyük ğız ğaçmış zaten.

Düğünleri

(29) ğayınbâbam düünde davıl çalmak günah, bilmem ne günah diye nişan olacak zaman tarleye geTmiş. (30) tarlada ğalmış adam, davıl çalınacak diye. (31) gendi ölunun düününe gelmiyi yâni. (32) işde bunnar gendi aralarında davılla tam tam tam gelindi. (33) baa bi nişan yapıldı. (34) esgiden şu ğadar ki insannar kör _ ümüş. (35) dayım vardı havlıda. (36) bâbam ğarışmazdı, dayım ğarışırda bize, nasıl oluyuse. (37) iki sandalye ğomuşlar. (38) keamille ben yanyana oturuyuk. (39) nişanımız olacak. (40) davıl çalınıyı herkes oynuyu. (41) dayımın hanımı gelmiş, buna ğulâna demiş ki dayısı çok ğızışıyo keamil bir _ an evvel kaçsın şurdan. (42) nişanım gelmiş, yanıma oturmuş. (43) çok ayıP, çok günah. (44) bir _ an evvel yanından kaçsın dayısı çok ğızışıyı (45) sanki bana da soran da olmadı yâni. (46) beni anannemgile saldılar. (47) gelen müsavir eve geldi. (48) orda işde tatlı yenmiş. (49) bana da loğum getirdiler. (50) mēlayı edemlere verdik, bu ğadar işde. (51) benim duyduumda nişanım da bu. (52) bir de yüssük dağTılar bi de. (53) hepsi o ğadar yâni. (54) bizim daTlımız, nişanımız, düünümüz böylesine. (55) gelin geTdim ben on sekiz yaşında. (56) evin içinde yeTmiş küsür yaşında adam. (57) heP de gelen onun arkadaşları. (58) bekir emmi gelir, ibrām emmi gelir, danacı nuri gelir. (59) işde elifçe teyze gelir. (60) heP yaşlı yaşlı ğarılar geliller onun yanına. (61) ben de onnarın yanında, arkadaşlarım da bunnar hâ. (62) geldik, zaten bir sene sonra bu asgere geTdi. (63) o gidince ğayınbâbam öldü, bu asgerdeyken (64) biz ğaynanaynen haşır neşir olduk. (65) yirmi yedi sene barabar yaşadık.

Deyim

(66) yumuş buyuran hayaTda yorulmaz. (67) ben anca bunu biliriñ. (68) yumuş buyuran hęc yorulmaz.

-yumuş buyuran ne demek?

(69) heP oturuyu yâ, sürekli onu getir ğızım, bunu götür ğızım. (70) çay doldur ğızım, iki helke su getir ğızım. (71) ğuyudan souk su çek ğızım, danamızı

sula ğızım. (72) řu tavūmuza bir yem atıver ğızım. (73) sürekli ğonuşur oturdū yerden, yorulmaz. (74) ğızīm ben evde olurum olmam.

Misafirperverlikleri

(75) eve mūsavir gelirse hēç yemēñiz olmasa bile bir ğařřık yoorT, bir ekmek sula önüne ğoyun. (76) ne olursa olsun. (77) ac da ossa tok da ossa, yemem dese gene. (78) hēç yemēñ bir řeker řerbeTi yap, bi ekmek ısla mūsavirin önüne ğoy ha. (79) ğayınbābam heP bunu derdi. (80) eve gelen mūsaviri çaysız ğaldırma ha. (81) ne olursa olsun bir fincan ğayfe ğırķ sene unutulmaz. (82) ğayfesiz mūsavir ğaldırma hā.

-M27-

KonuŖan: Zeynep AYTUTTU (65 yaŖında, İlkokul mezunu, Ev kadını, Karahacılı Yörüğü)

Derleme Yeri: Kurtpınarı Mahallesi, Ceyhan

Konu: Anılar, Hayat Hikâyesi

Anılar

(1) emmim var, emmim, ğaddir emmim var _ ıdı. (2) ille ben evlenecēñ, evlenecēñ. (3) dörT beŖ tene çocuuñ Ŗeyine, evlenecēñ, evlenecēñ. (4) bir gün ğazma ğazdırmaya götürmüŖ _ ümüŖ. (5) durdu diye, durdu diye emmisinin olunun ğızını orda ğaçırdı, ğaçırmıŖ. (6) akŖam oluP gederkene ötegi ğardaŖınıñ oluyla arabaya aTmıŖlār, götürmüŖler.

-bu gaddir dediñiz adam evli miydi?

(7) evliydi, heyye. (8) baŖġa biriyle, ille ben evlenecēñ, evlenecēñ. (9) baŖġa bi ğızına ille zoran götürdü. (10) zoran götürdü, önünü aŖama getirmiŖ. (11) baŖġa bi orda ğaranlık ğapı deriz, oraya götürmüŖ. (12) ğardaŖının olunu da yardım ediyē. (13) orda ğız demiŖ ki ben demiŖ Ŗeye oturacāñ, ben tūvālete gedecēñ. (14) helāya gedecēñ, demiŖ. (15) ben senden utanıyēñ, demiŖ. (16) araba kendiri var _ ımıŖ. (17) araba kendirine demiŖ ki ben demiŖ belime bālāyāñ dēmēŖ, sen burda dur demiŖ. (18) ğız ğurnaz _ ımıŖ. (19) beline bālamıŖ, hōyle geTmiŖ _ imiŖ orda çalıya bālamıŖ. (20) ondan sōra bu orda Ŗey _ edermiŖ Ŗey _ edermiŖ durar _ ımıŖ. (21) ānām varsa bakŖa ki ğız çalıya bālamıŖ, ğaçmıŖ. (22) ğaçmıŖ ġecēlē evlerini bulmuŖ, çadırdā dāda. (23) ondan sōra bu ğayrı kibirine yedirememiŖ. (24) elimden ğızı ğaçırdım dēyē bu çatlamaya gelmiŖ. (25) ondan sōra yaz olmuŖ. (26) yengemi de ğandırmıŖ, ille ben bu ğızı ālmāssām ölürüñ. (27) o zaman beŖ tene ğız, beŖ altı tene ğız, bi tane de olan. (28) ille ben evlenecēñ. (29) ondan sōra yengemi de ğandırıyē. (30) yengem de çok güzel _ idi. (31) yengemi ğandırıyē. (32) eŖine ille ben bunu almāssām ölürüñ. (33) eŖi ğayrı, eŖi Ŗey deyē ğaynına varıyē. (34) ğaynım dēyē bu adam ölecek baŖımızda dēyē, gel

eTme geTme dēyī, bu ğızı alalım adama dēyī. (35) ondan sōra sen böyle mi dēyīn, böyle dēyīn. (36) ondan sōra bunnar birikiyillar, güz geliyi ğayrı. (37) yaylaya geTmişler _ imiş. (38) o ğızı da başğa bi yere vermişler. (39) ona şerbeT içmişler başğasına. (40) o zaman şerbeT deniyudī, şerbeT. (41) sen o zaman, evlendirseñā. (42) ondan sōrā bunnar şerbeT içiyī, şerbeTden sōra şeyden keyri o ğız orda dayısıgilde ğalıyī. (43) belkim deyīllar, çadırdā ğaçırır maçırır eder, adam gene deyīllar. (44) yaylanın o köylüünde dayısıgilde ğalıyī. (45) emmim, emmim neıdıyı o zaman perşembeden perşembeye şeye gedilirdi, pazara gedilirdi. (46) pāzarda kimisine silah vermiş, kimisine para vermiş. (47) herkesī şeye göndermiş, pazara göndermiş. (48) gedīn ēşyāñızı alıñ deye. (49) orda da pazara geTdi miydi pazarda bir gün yatılırdı. (50) n _olacak hayvanla gediliyī. (51) afedersīñ ēşşēne beygirine gediliyu. (52) nidenin bi köyünde. (53) ordan, erkek nāmına kimseyi ğomamış. (54) ğardaşının ölu, o da benim ğardaşım olur, köse duran ğardaşım. (55) ordan o da yanna bi şey alıyī, gediylı bağğaldan bi kilo biber alıyū. (56) biberī, bi de ğadın ayarlayı. (57) geT dēyīlar, filen yere geT dēyīllar, ğapıyı açTır deyillar. (58) o zaman işiķ yōķ, lōküs yoķ.

- *senin kardeşin biber aldırıyor, kime veriyo onu?*

(59) heyyē benim ğardaşım, kendi gediylı, biber alıyī işde. (60) ordan, bi de gene ğadın ayarlayı, sen deyillar, geT deyillar, ğapıyı açTır deyillar musavir olarak. (61) o ğızın evine, dayısıgile geT deyillar āşāmlā, ğaranlıkTa. (62) ondan sōrā musavir gediylı, onlar müsavir gediylı. (63) o da kim? (64) o da şeyin bābannesiyile dedesi.

- *kimin?*

(65) senemin. (66) onnara deyillar ki siz gediñ deyillar, musaFirliē gediñ deyillar. (67) musavirliē de ğapıyı açTırınca, ğapıyı açınca şey, bi giriyillar, duran dayıına bi de yanda kim varsa çıkanın gözüne biber atıyullar, acı biber. (68) ondan sōrā acı biber atıyullar. (69) ğız da bu arada şeyiñ, ekmek var _ımış yuFke ekmek var _ımış, böyle ğış ekmē yapmışlar _ımış. (70) onun böyle arasına saklanmış. (71) orda bulmuşlar. (72) ondan sōra ğızı almışlar geTmişler, döve döve. (73) döve dövē, ordan dōrū bura, adananın bura cahana getiriyullar. (74) ondan sōra eliñden gene geri ğaçırıyı ediyū. (75) öylelikcēn zoran ğarı eTdi onu.

-eşi mi hala yani?

(76) hale eşiydi yā. (77) beraber geçindiler geTdiler. (78) ondan sōra da yengem de pişman oldu amma. (79) ondan sōra onda da dōrT beş dene de çocuk dourdu. (79) heyyē, bi olan var ıdı, kendi ötegi ğarıdan bi olan vardı. (80) bu da dōrT dene metini dourdu, murāT, osman, memeT, yāsemin. (81) ondan sōra böylelikçēn zōran onu aldı, zoran ğarı yaPtı, geTdi. (82) bi olay daha oldu, biz ordaykana. (83) bi daha bahtık bi bārīş bi çīrīş. (84) n ı oldu? (85) ğırık sādīn ölunu öldürmüşler. (86) ē ne olmuş taħa? (87) ē güdecēñ, ben güdecēñ otu. (88) o da ēvli, üç dōrT çocuk bābası. (89) bunnar bir gün eveli ğavġa eTmiş. (90) sen bu yanna geçme, ben bu yanna geçme dēye. (91) ondan sōra ō ğarşidā olanı dōmüş. (92) senin gücün baa yetmez diye. (93) o da geTmiş kōrkusundan, beni bi daha dōvecek diye, geTmiş dāda ömüünden sıkılmış. (94) boazından sıkılmış gece tarlada, öldürmüş.

-kırık sadık mı dövmüş çocū?

(95) ğırık sādīn ölu dōmüş, ötegi ğarşı tarafı. (96) onda da hiç bi şey yōk. (97) hēç bi nāmīs davası şı bu yok. (98) sen güdecēñ, ben güdecēñ malı. (99) o da kōrkusundan beni gene geri dōvecek, beni öldürecek diye geTmiş, kōrkusundān. (100) yatırkana, boazından sıkılmış öldürmüş. (101) o da ayrı bi acı oldu. (102) görseñ her taraFlara gece candarma ğēldī. (103) ondan sōra ötekinlerin evini basTīlār, onnara hücum eTdīlēr. (104) onnar kōrkusundan başġa yellere sındīlār. (105) çok felakeT işler oldu. (106) ondan sōra o da öldüyle de ğaldı işde. (107) onun mezarı da orda. (108) öyle işde düşman sahabı oldular. (109) berikinler de yetim ğaldı. (110) ğadın, gelin daha genc ğaldı. (111) ötegi hūrān olan şey ıdı, bekar ıdı. (112) o da beş altı sene yaTdı, ondan sōrā çıkTı. (113) amma ötegi gelin dōrT beş dene çōcūna, malına çok rezillik çekTi. (114) çok rezillik çekTi. (115) öyle de kōnu kōpandı, geTdi işde.

-bildiğiniz bir türkū, māni var mı?

(116) ne bilim esgiden şeyi söylerdik işde heP adanalıyı söylerdik. (117) pambık toplamaya gederdik. (118) pambık türküsünü söylerdik.

(119) adana yollarında

(120) pambıklar dallarında

(121) allah canımı alsın

(122) o yārin ğollarında

(123) derdik, pambık toplamaya gederdik.

-kayda başlamadan önce sinema maceranızdan bahsetmişsiniz, onu anlatır mısınız?

(124) şeye geTdik, anama yalvardım, yağardım, beni göndermiyo. (125) heP köydeenler başğa, başğa bi şeye pambık toplamaya gediyo, ırğaTlā. (126) illā anama yalvardım ana ben de gedecēñ, ana ben de gedecēñ. (127) sanki şeye gediyo, gezmeye gediyo. (128) hē ben de geTdim, yengemine, ğardaşımın ğarısıyla ben de geTdim. (129) aqşama ğadar pambī topladık, dā hiç sinema görmediydik. (130) pambık toplayan adam dedi ki pambī dedi erken bitirseñiz dedi, sizi de şeye götürecēñ, sinemaya götürecēñ, dedi. (131) āşama ğadar pambī topladık geldik. (132) yemek, ateş yakTık, yemek bişirdik, çadırlarımız var _ ıdı. (133) yemē bişirdik, yēdīk, aqşam bizi bindirdi naylonla şeye götürdü, sinemaya göTürdü. (134) sinemaya götürdü. (135) sinemada da faTma giriñ filimi var _ imiş. (136) filimi seyretDik, o zaman da neydi? (137) boş beşş _ imiş. (138) āmān ālāşā ālāşā öldük. (139) taha hēc sinemayı seyretmedīydik. (140) geri geldik. (141) ondan sōra bāzen bizi savaşlı şey _ oldu. (142) ondan sōrā nasıl oldu işde, seyretDik geldik gece yarısı. (143) sabah yine pammua geTdik. (144) ondan soñra ertesı ūn gene şeye geTdik. (145) bi de savaşlı bi de bi de filim var _ ıdı. (146) geri geldiler, ğadınlar da var _ ıdı. (147) ğadınlar dediler ki biregidi çocuk दौरuñ, hiç asger ğalmadı dediler.

-filimden etkilenerek mi?

(148) filimden etkilenerekTen.(149) bi gene ertesı ğun herhalde bi savaşlı filime geT, bi de bi savaşlı filim var _ ıdı. (150) asger filimīydī. (151) ğarılar dediler, ğarılar, ğarılar geri geldiler _ idi. (152) ğarılar, ğarılar hēc durmadan çocuk दौरuñ,

asger ğalmadı. (153) öylelikcēn bi maceramız gēçTi. (154) ondan sōra, öylelikcēn o zaman gördük o zaman. (155) hē, bundan elli sene evelf̄.

Hayat Hikâyesi

(156) başğa da ne annadāñ. (157) esgiden malcılık yapardık, yaylaya gederdik. (158) malımız var _ ıdı. (159) ondan sōra bābam iki evliydi. (160) bābam, analım vardı. (161) analımın üsdüne anne, anamı nişanlamış, şey yemiş, şerbeT içmiş. (162) esgiden şerbeT dellerdi. (163) hē, dayısının ğızına daTlı, şerbeT içmiş. (164) ondan sōra düün yaPmış davılına filen gelin getirmiş.

-bu şerbet içme dediğiniz bu baklava, nişan yerine mi geçiyö?

(165) nişan yerine geçiȳ. (166) ondan sōra anam da şey üsdüne gelmiş, yenge üsdüne davılına gelmiş. (167) çadırına, çadırın içine gelin gelmiş, eş gelmiş. (168) ondan sōrā da o çocuklara analık yapmış. (169) beraber geçinmişler. (170) ondan sōrā da son zaman ben olmuşuyūñ. (171) şeye gelmiş, bi abdal çadırı gelmiş, abdal çadırı ğonmuş. (172) şey demişler, benim çocuım oldū yōk, demiş. (173) çocuun oldu yōsā demişler, bi demişler ebemiz var demişler. (174) ebelik yapıyu demişler, saa bakar. (175) anamın ğarnına bakmışlar, ğarnını çekmişler. (176) o zaman ben hamile ğalmışiyūñ. (177) baa hamile ğalmış. (178) ondan sōra da doğdur yok şey yok. (179) ē ben de hastalık var, ğarnım da derT var. (180) derT var diye hē hēç bilmeden beni dourmuş. (181) bi tane ben olmuşuyūñ. (182) başğa da ne olmuş ne ölmüş. (183) bi tane ben olmuşuyūñ. (184) ötegi analıklarımından da beş tene olmuş _ umuş evelden. (185) Zaten beş tene çocuun üsdüne gelmiş. (186) öylede de yaşadık gēTd̄k. (186) ondan sōra ben de emminin oluyla evlendim.

-M28-

Konuşan: Osman AYDUTTU (72 yaşında, İlkokul mezunu, Hayvancılıkla uğraşıyor, Karahacılı Yörüğü)

Derleme Yeri: Kurtpınarı Mahallesi, Ceyhan

Konu: Anılar ve Anılar Üzerine Yazılmış Şiirler

Anılar ve anılar üzerine yazılmış şiirler

(1) bizim yörügler adana ceyhandan, mayıs dedi miydī, nīde çamardı üçgapi yaylasına gideller. (2) biz de bunnardan biriyiz. (3) göyunumuz da var. (4) onuncu aya gadar orda galınır. (5) onuncu aydan sōra da bütün evler gelir, göyun çobanları galır. (6) biz de beş _ altı çoban toplandıq. (7) göyunları biribirine ğarıştırdıq. (8) arazi boş, yedi bin dönüm arazi çalışıyō. (9) ben de içlerindeyim. (10) bī çadır ğurduq, hepimiz bir _ aradayız. (11) bu arada dabi kepezelik, rezillik baş gösteriyō. (12) bizim burdaki ceyāndaki köyün ileri gelenleri der ki yāv gedelim şu fistīn halini görelim deller. (13) perişanlını bi görelim, muTlu olalım deller. (14) bineller köyün ileri gelen adamları. (15) dōru nīde, çamardı üçgapi yaylasına çığallar. (16) bir de baQTıq kine bizim aalar geliyō, köyün aaları. (17) neyse bunnarı ğarşıladıq. (18) hoş beşden sōra dediler ki “fistīğ senin kepezeliñī, rezillīñi görmeye geldik. (19) ne yap ne eTdīni de bundan sonra sen biz bi anladivī dediler. (20) ē fistīn āzına verdiler ğayri şeyi. (21) tamam dedim, madem siz geldiñiz. (22) ben sizi, beni deyiP gelmişñiz, ben sizi muTlu edecem dedim. (23) elime aldım sazımı bağalım, benim köyün ālarına ne dedim.

(24) üçgapi yaylasına da aTdım bir yaTağ

(25) biñ _ alTı yüz göyun da on dokuz köpeK

(26) bir ğara hararı da beş _ alTı tabağ

(27) vallaha yıkamadıq baā düşüyō

- (28) bize çāriyo, bu yazı yaban
- (29) bi araya gelmez, beş _alTı çoban
- (30) herkesin sırTında bi baTman ğaban
- (31) geTiriP götürmek de baa düşüyō
- (32) yēyēcek içecek yüklü mü yüklü
- (33) hemi geçi keseller hemi de toğlu
- (34) omuzları kirli de donları boğlu
- (35) sularını ılıTmağ da baa düşüyō
- (36) çoban deyil bunun hePsi öcū
- (37) çarşamba günleri de dalıyor böcū
- (38) süT yourT duTmamış ne ğadar acī
- (39) göTürüP dökmek de baa düşüyō
- (40) fıstığ _osman der ki hālimiz harāP
- (41) bizi bu dālardan sen ğurtar yarāP
- (42) ne rağı dindirir ne de bi şarāP
- (43) teselli eTmek de baa düşüyō

(44) ve böyle, āadamlar tabi benim bu şeyime şe _yaPdılar, keyf _oldular. (45) bu şeyden sōra da adamları uurladık, gönderdik. (46) on _ikinci aya ğadar da biz ğar, ğış. (47) ondan sōra da ceyānın ğurTpınarı köyüne geldik.

(48) bi işe de giremedik. (49) tarla tağğa da ğalmadı elimizde. (50) botaş, torus aldı. (51) şeyden gelen azarbēcandan gelen boru, ırağdan gelen boru bizim köye ğuruldūndan tarlalarımıza elimizden aldılar. (52) bi işe de giremedik. (53) yas yabancı

ğaldık. (54) hanım dedi ki fīstīġ, tarla taġka ġalmadı, merā ġalmadı. (55) botaş, torus köyün saasını bitirdi. (56) işe de giremediñ. (57) moturu satalım. (58) ġoyun alalım, yaylaya ġedelim. (59) sen ġüdersiñ, ben sārım, geçimmizi sālarız, dedi. (60) zāTen ġarının sözünü kırk yılda bi duTacaġmışım. (61) saTdık moturu, aldık ġoyunu. (62) faġaT benim başıma gelmeyen ġalmadı. (63) kendi gücücükmiş amma, derdi çok büyükmüş. (64) en sonunda sazi aldım elime baġalım ne dedim?

(65) saTdık moturu da aldık ġoyunū

(66) dediler ki ye doyunu doyunū

(67) bilemedik ahlānı huyunu

(68) kendi küÇçük amma derdi çoumuş

(69) zor zoruna arġasından ulaşıñ

(70) doġuz depeyi de birden dolaşıñ

(71) ne ġam geder ne de bir ter telaşıñ

(72) eti, sütü tatlı; ġaġrı zor _umuş

(73) ġsanda ne hayır ġalır ne de hāl

(74) birbirine girer saġına saġal

(75) kimini böcü yer kimini çaġal

(76) kendi güÇçük amma derdi çoumuş.

(77) kimisi yörümez kimi sallanır

(78) havTada bıġaç Tane dellendir

(79) tüccara ġasaba haber yollanır

(80) para da vermezler, derdi çoumuş

- (81) meleşe meleşe geliller beşe
- (82) ne sıcā gelir ne ğara ğışa
- (83) sosyete hanımlar gibi de basamaz daşa
- (84) eTi daTlı amma derdi çoumuş
- (85) tūlerini boyalarsıñ sarıya
- (86) daha ğış gelmeden çeken ğuruya
- (87) ambarlık samanlık iner yarıya
- (88) kendi küÇcük ama derdi çoumuş.
- (89) fıstığ osman der ki gör göresiye
- (90) keçeyi kilimi ser seresiye
- (91) kökünü de verdik biz veresiye
- (92) saTdık da ğurtulduğ derdi çoumuş.

(93) böyle bi dert çektik. (94) çor çocuk böyüdü. (95) heP yuvadan uçTu, kimse ğalmadı yanımızda. (96) ölümün biri de elāzıda asger. (97) hanım dedi ki lan fıstığ, baa bi izin ver. (98) ben çocūmu torunlarımı göresim geldi. (99) sen burda evde ğal da dedi, sen bi ger geTmiyoñ, sevmeyiñ gezmeyi dedi. (100) ben dedi torunumu, çocuğlarımı bi göreyim geleyim, baa dedi on beş gün yeTer dedi. (101) yāv dedik biz de, ulan hanım senā da bu bi şey dēyemecēz. (102) geT on beş gün de ben de eyi kötü burda idare edeyim dedim. (103) ğarıyı gönderdik. (104) birkaç gün pek aramadık amma ondan sōra da ğarı burnumuza koğmaya durdu. (105) rezillik, sevaleT yörüdü. (106) derken on beş gün doldu. (107) on beş günden sōra ğarıya dedik ki telefon eTdik. (108) lān ğarı dedik, gün doldu, sabalā geliyoñ işallah dedik. (109) seni bindirsiñler otobosa, ben erezil oldum dedim. (110) ülen hērīf dedi, sen nere, ne yapıyıñ dedi. (111) çocuklar beni saldī yok dedi. (112) benim de dedi burda rahaTım, bakımım eyi dedi.

(113) sen on beş güncük daha idare ediv̄ dedi. (114) sen ne yaPtũñ n̄ işlediñ baa bi annadıv̄ dedi. (115) ülen ğarı dedim, ben saa ne ded̄imi ne söled̄imi dedim şindi telefonda annadamam, bu çok yazıyō dedim. (116) fağaT saa yazı yazayım mekTuP dedim. (117) sabalā da dedim belediyeenin mekenesi var, onun içine soğduñ muydu gedyō dedim. (118) orda oğursuñ ne yayıP n̄ eTd̄imi dedim. (119) aldık ğalemi keadı ğarıya yazdık.

(120) deli miyim neyim aklımda özür

(121) nerden gelsem sofram olurduñ hazır

(122) geTdiñ gedeli de yok bende huzur

(123) ğız yañı başımda sen olmayınca

(124) ğozúmú ğoynúmü eyledim mapus

(125) dörT duvar arasında da hapisim hapis

(126) her gece uruyamda görürüm keabus

(127) uyandıran olmas sen olmayınca

(128) gece gündüz yaar yāmur da dinmez

(129) ayaklarım üşür sobalar yanmaz

(130) yesem de içsem de beynime sinmez

(131) oturuP ğarşımda sen olmayınca

(132) yoklün da beni yeyiP yuduyor

(133) sinekler başımda bayram ediyor

(134) torunlar gelirken annanne diyor

(135) onlar da durmayor sen olmayınca

- (136) soḳā çıkmam eller de bıḳTı
- (137) ęoñşular da elin eTein çekti
- (138) orbamın içinden ęara ęıl çıktı
- (139) ęız başına dökemedim sen olmayınca
- (140) ęafam da dönüyor aḳlım sapacak
- (141) evde ne odun ęaldı ne de yakacak
- (142) ęuzenin başęan düün yapacak
- (143) düüne de gedemeyün sen olmayınca
- (144) fıstığ osman der ki ęurudu özün
- (145) kız seni andıḳça doluyor ęözüm
- (146) perdeler ęarışTı öTmüyor sazım
- (147) oturuP ęarşımda sen olmayınca

(148) biz bunu yazdık. (149) sabalā geldik belediyecilere verdik. (150) belediyeciler bunu gönderdi. (151) benim gelin de üniverstede çalışıyō. (152) onun şeyine gönderdiler. (153) gelin hemen alır şeyi mekTubu. (154) hemen ęoşar eve. (155) o aparTmandaki ęadınlar da hanımın başına toPlanmışlar. (156) hasbahal ediyollar ımuş. (157) gelin girer, ana der, bâbamdan mekTuP geldi der. (158) ęızım ne yazmış oḳu baḳāñ der. (159) gelin tabī mekTubu oḳumaya başlar amma bu arada da içerdeki herkes de ālamaya başlar. (160) mekTup bitince bizim hanım aḳar, başlar valizi toplamaya. (161) n  oluyu anne falan deller amma yok der. (162) adamın çok ārına ęeTmiş. (163) içinden ęeT, erezil olmuş, ben ęedēñ ballına der. (164) valizi toplar, hemen ęarı durmaz yola çıḳar. (165) ęarıyı on beş on alTıcı günde geri teslim aldık. (166) bunu da böyle yazdık.

-M29-

Konuşan: şehmus GÖK (72 yaşında, Ortaokul mezunu, Emekli)

şaziment AĞRALI (79 yaşında, İlkokul mezunu, Ev kadını)

Derleme Yeri: Namık Kemal Mahallesi (Merkez) Ceyhan

Konu: Karışık Konular, Düğün Törenleri ve Cenaze Merasimleri, Hac Ziyareti Anısı

Karışık Konular

(1) [şG] ben ortaokulu bitirdiydim bu aTmiş sekizde mi aTmiş yedide. (2) ondan sōra da geTmedik.

(3) [şA] ğızlar okudu amma biri doğTor oldu.

(4) [şG] ğız isTanbilda çaPayı bitirdiydi. (5) ondan sōra öbürü de teknik üniversTeden mezun, isTanbıl teknikten, itüden mezun oldu. (6) o mimar. (7) işde ikisi de istanbilda ğaldı. (8) orda evlendiler.

(9) [şA] amma ōlan oğumadı.

(10) [řG] ōlan oğumadı, ōlan yanımızda. (11) bazı şeyler insana, bazı geçen bāba diyōr, geTdim diyōr benim ğız. (12) ōnda bi ğızı var. (13) özel oğulda ođuyōr isTanbilda. (14) ōreTmen meT _ eTdi diyōr. (15) ūçTum diyōr yāni şeyine. (16) ē dedim ben, veli toPlantısı var. (17) řey dedi ki ōreTmen soruyú sen kimisi, sen kimi, sonra baā dedi, dedim ben bunun bābasıyım. (18) sınıfa dedi bi dađđa duruñ dedi, (19) bađıñ dedi ūç aylık talabem dedi. (20) sūper dedi, yā ben sanki ben ğanaT tağTım uđācam. (21) yāni insanın hoşuna gedyü böyle şeyler.

(22) [řA] o günde rıza diyōr ki esgiden çocukları kim sormāye gidiyōrdu diyir. (23) rāmeTlik ūzeyir geTmiř ođula. (24) onuñ ğızına demiř ki bu sınıf birincisi demiř. (25) ūzeir rahmetlig geldi bize sōledi diyō. (26) bizim hiç bi řeyden haberimiz yok diyōr.

(27) [ŞG] şöyle yāni esgiden inanır mī, ben sık sık giderdim öreTmenlennen görüşürdüm. (28) ondan sōra şindi ben bakıyom bütün ğadımlar çocuğları ellerinde okula götürüyolar. (29) hēç burda yāni çocuğları hemen hemen öyle gendi gendine giden çocuğ yok. (30) herkes götürüyü. (31) yāni bizim oralarda, bizim zamanımızda nerdē? (32) ben çocā anadolu lisesi imtānına soğTum, girdi. (33) ben girsem türkiye birincisi olurdu. (34) inanır mısıñız türkiye birincisi olurdu. (35) bu ğadar kitap almışTım. (36) çözmedīm problem, çözmedīm, ben yani türkçe beni benim okulda çok zayıfTı. (37) o ünlü sesler, ünsüz sesler bilmem neyle, harfler, şeyler yāv bīlmedīm ğonu ğalmamışTı. (38) yā biri diyór, sen yā arTık o da tam merak sarmışTık. (39) biz çocuğ da girdi ğazandı sınav, şey _ossun. (40) çok şeyimiz oldu. (41) demek ki dedim insan çalışırsa yaparmış. (42) yāni ben ortaokula giTdīmde üçgenin iç açılarının toplamını hoca sordu. (43) gözüne bakıyordum, bilmiyúrdum, çalışmıyúrdum ki.

(44) [ŞA] okula çok düşgündü.

(45) [ŞG] bābam düşgündü, yalnız şöle derdi. (46) bak, bu hindi gene ğonuşuyok, on bir ğardeşiz biz. (47) bu diyór ki yā diyır birimiz, ben dedim ya birimiz okumadı diyim. (48) bak bābam çok meraklıydı. (49) ölüm diyor, oku, avrupada okudim diyordu. (50) hani öle hal ve hāl şeyi de éyidi yani. (51) durumu da éyiydi. (52) yā ama nēdi yā bize diyodu çalışıñ ölüm, okuyuñ ölüm, okuyuñ. (53) başğa bi şey yok, hepsi oadar. (54) ā onların şeyi de oydu yā.

(55) [ŞA] bi cum _ ali aam liseyi bitirdi işde, o da üniversdeyi isdanbulda, burda üniversdeye girmiyordu.

(56) [ŞG] o zamanın o zamanın şeyī. (57) yā bi o liseyi bitirmişTi.(58) sanaT okulunu adanada okumuş. (59) o zaman ceyānda şey yokTu, sanaT lisesi yokTu. (60) öyle işde bi de ğısmeTmiş ya da ğısmet deel, o zamannar.

(61) [ŞA] bābam çok meraklıydı okumayá.

-teyzecim, amcadan sonra seni de tanıyalım, senin adın nedir, kaç doumlusun, senin okuman yazman var mı?

(62) var, ilk _okulu bitirdim. (63) ya bin dokuz yüz kırk doumluyum. (64) ismim şazimenT ārālī. (65) dörT dörT çocūm var.

-onlar okudular mı peki?

(66) yōk okumadılar. (67) biri liseyi bitirdi, biri almanyada, biri assubay. (68) evliler, çocuğları var.

Düğün ve Cenaze Törenleri

(69) [ŞA] düünlerde işde kına geceleri, gelin almaları, başğa deışik bi şeyimiz yok, töremiz yok.

-nasıl olur kına gecesi peki?

(70) ğına gecesi toplanır daveTliler. (71) kına yağallar. (72) heP bindallı mıdır ne giyolar şimdi, bindallı şimdi modaymış, bindallıynan şey _ oluyór. (73) başğa da işde herkes şimdi salonda düün yapıyór.

-cenaze törenleriniz nasıl olur?

(74) [ŞA] cenazemiz de nasıl olur?

(75) [ŞG] bizde aaTçı maaTçı yoğ.

-hiç aaT falan yakılır mı?

(76) [ŞA] yok ālar herkes cenazesine ālar da öyle yanı şeyler gibi aaTçı maaTçı tutan yok. (77) başğa yellerde aaTçı tutuyólar, evlerde.

(78) [ŞG] şeyde var, gozan tarafında.

(79) [ŞA] alevilerde var _ imiş, alevilerde.

(80) [ŞG] şeyde, ğız hatice, şey şazimenT şu şeyiñ polis öldüydü yā emekli. (81) şeyin bacısı be ğardaşı muarremmin bacılarının enişdesi. (82) lā iki ğişi indi, cenaze gelecekmiş ısparTa tarafında. (83) iki ğişi indi, inerken beraber la bunlar kim dedim?

(84) dediler aaTçı. (85) dā onnar da ğarşılamaya gediýór, aaT deye, ālicaklar. (86) aaTçı var, onnarda.

- *yabancı biri, başka birinin cenazesinde para karşılında ālicak?*

(87) şēy vardı bi filim var, şū biz ayleyizdi bi filim vardı. (88) bayā meşurdu bu. (89) geçen sene felan şeylerde oynadı, adanada çevrilmiş felan. (90) orda hō başlar iki gişi ālameyā. (91) orda da ğoymuşlar, güzel işlemişler.

(92) [ŞA] cenazelerimiz, şimdi cenaze evimiz, cenazeñ oldu. (93) yakınları gelir, ğonşular gelir. (94) cenazeyi kaldırılar. (95) hoca ğaldırır cenazeyi. (96) cenazeden gelir cemāT, ğuran okurlar. (97) bi çay falan veriller. (98) akşama işde ğomşular bazı yemek falan yapar, götürür. (99) ondan sōra şimdi belediye geliyür, çadır kuruyür. (100) belediyeden geliyür çay may ğoyuyollar. (101) işde üç ğün şey yapıyolar. (102) esgiden bi haftaydı, şimdi üç ğün.

(103) [ŞG] üçüncü ğün mevlid okunuyor, tamam.

(104) [ŞA] yemek veriyolar.

Hac Ziyareti Anısı

-*hacca da gitmişsin teyze, allah kabul etsin. hiç ilginç bir olay yaşadın mı?*

(105) [ŞA] yō ilginç işde ğalabalık. (106) inaT insannar var. (107) mesela otelde oturuyüm. (108) şu pencereyi açıyuñ, sıcak. (109) aman teyze ben arğam ārıyır diyir. (110) ama ğızım sen de orda oturma, bu tarafa gel diyüm . (111) oreye diñelmiş, pencereyi ğapatıyú, sen burda yanıyo. (112) çok insannar, deışik insannar var, çōğ. (113) otobi se biñerken, iñerken çok zāmeTli.

-*tek başına mı gitmiştin, tanıdın var mıydı?*

(114) yōğ, abim ben, yengem, üçümüz. (115) iki bin sekiz mi, iki bin yedi miydi ne? (116) biz ordaydık, ğurban bayramı oldu şeydē. (117) yılbaşı ordaydı biz oldümüzda. (118) o zaman çok sıcak olmuyormuş öyle. (119) bu aylarda sıcak oluyor da o aylarda öyle deēdi. (120) işde biz bilmedik üç kişilik odalar varmış, bilemedik.

(121) ęalabalık odalarda güzel olmuyúr. (122) özel oda olsaymış güzelmiş, ama biz bilmedik.

-M30-

Konuşan: Mehmet ÖNEKER (80 yaşında, Okuma yazma biliyor, Emekli, Bozdoğan Aşireti)

Derleme Yeri: Sağkaya Mahallesi, Ceyhan

Konu: Karışık Konular, Şiir

Karışık Konular

-memeT amca soyadın nedir?

(1) öneker, memeT öneker, parayı cePTen çeker. (2) heç okula geTmedim ama dünyayı sör.

-okuman yazman yok mu?

(3) var, o ğadarlığ var canım. (4) ilkoğulu geTmedim, öyle bir. (5) bin doğuz yüz sekizde n _ oldu? (6) ikinci sulTan hamiT medineye, medineye ğadar tirenleñ açılış yaPdı. (7) yaz onu.

- saırlar köyüne ne zaman gelmişsiniz?

(8) bin doğuz yüz, bin sekiz yüz yeTmiş _alTı.

-kim kurmuş köyü?

(9) dedelerimiz.

-deden yörük mü avşar mı ceriT mi, kim?

(10) biz bozdoan aşireTiyiz.

kimmiş bu bozdoğan aşireti, nerden gelmiş?

(11) doğuZ pilağa nere, doğuZ? (12) aydın. (13) aydın, bozdoan ğazasından. (14) köyünü, o ğadarını bilmiyim, eyice yāni. (15) ondan sōra şeye gelinmiş andırın

ğab _ aaç köyünde ğalmışlar. (16) ondan sōra bīreye gelmişler. (17) aydından oreye gelmişler, ğadirlinin öte yanna yāni.

-anlat, tarihten anlat. sen nerden ōrendin bunları?

(18) kitaPda var, tarih kitabı var. (19) getirīm mi sana tarihi kitabı? (20) bin beř yüz, bin dōrT yüz doşsan beşTe kim dūnyaya geldi? (21) şanuni sulTan sūlemen dūnyaya geldi. (22) tırabozanda. (23) orda bābası ğörevli. (24) yıldırım, yavuz sulTan selimin ōlu. (25) yavuz sultan selim sekiz sene paTişahlığ yaPdı. (26) on ikide, biñ beř yüz on ikide babası ōldü. (27) fatihin, fatih sulTan sūlemenin ōludur. (28) on yedide nereye geTdi? (29) biñ doşuZ, biñ beř yüz on yedide? (30) mısıra. (31) yavuz sulTan selim mısırdada da ik _ üç ay ğaldı. (32) saTen bu řeyi yaPdıran, hacıyolunu burdan bin beř yüz, bin altı yüzlerde, bin altı yüzlerde yapıldı yavrum. (33) kanununin oulları yāni, bi ikinci memeT üçüncü.

-kaç çocūn var memeT amca?

(34) beř, üç ğız iki ōlan. (35) avraT bōle çok douramadı. (36) ikisi imam hatibi bitirdiydi ğızlarıñ. (37) biri řey oşulu ōreT ořul ō ořul, yeTmiş yedi doumlu. (38) ōtegi ğüÇcük de yeTmiş _ altı doumlu. (39) o da imam hatibi bitiriydi. (40) o da şükür, onun da bi sefer evlendi, bir ğız var, ōle. (41) bin doşuZ yüz yeT, aTmiş yedide ne oldu? (42) isirail sōle ürdüne hurdu. (43) řeye bař, řama hurdu, suriyeye. (44) ürdüne hurdu, lūbnana hurdu, mısıra hurdu yavrum. (45) üç, dōrdünü de yedi. (46) yeTmiş, aTmiş altı, aTmiş yedi, aTmiş yedi altı haziren. (47) dōrdünü de yedi. (48) habar diyneK, yedi habarı narrēn diyeK. (49) sulTan hamiT yani řey isirail yeTmiş iki kilameTire ğaldı dedi, sūveç ğanalına. (50) ē iki saaT sōra yeTmiş, yüz yeTmiş, yeTmiş iki kilameTireyi iki saaTde almış. (51) araPlar bir harP yapıcı bi milleT deil. (52) koca firansa bīreye geldi on doşuZ yirmide iki sene ğalamadı. (53) firansa bureye geldi beř vilayeTin. (54) italyan antalla mıntıkası, yunan kötü yunan adam olmaş için bize ğanlı nieT besliyür. (55) izmirden çıktı. (56) bizi ğurtaran gene silah youdu yavrım. (57) silahımızı, harbi ğaybeTdiydik. (58) biz azarbeycan beř yüz aTmiş kilo altın vermiş, rusiyeden silah vermiş. (59) allaha şükür, osmanlı torunlarıyık, yıkmışık. (60) azerbeycan, azerbeycan bař papaş köyü var. (61) gediñ, bir vaķiT namaziñda, bi

görüñ o milleTi. (62) eveT, deermendereye gediñ, bir gişi camiden namaz ğılañ olmaz. (63) amma papā geT, otuz kırğ tene, elli aTmış tane olur yavrım. (64) papāñ halkı benim yanımda çok temiz bir insan. (65) izzeT ğaPlan, soyadı ğaPlan. (66) bābalarımız hālen, bizim evde oturmuşlar. (67) bir ölu var, muraT isminde. (68) soyadı ğaPlan. (69) avraT o da şey zeytin, şey ğadirliniñ papağ köyünden. (70) üç köy var papağ köyü. (71) bir ğadirlide var, bir osmeniyede var, bir cēhanda var papağ köyü yavrım, azerbaycandan geliş. (72) azerbeycanın halkı temiz adamlar, müslüman adamlar, iñ adamlar. (73) dün, dün şeye gedyidim. (74) yāv dedim bağTım bi araba var. (75) yāv beni de filen yeri göTür dedim, hemen bindirdi götüdü oreye. (76) nerelisiñ ölüm filen tanıdım adamın evlaTı, papağTan. (77) papāñ halkı var ya benim yanımda ne deermendere ūyar ne bilmem sarıgeçili ūyar ne hamdili uyar ne bilmem ne uyar. (78) ne imranı uyar ne çanı. (79) ğoca imranda ossuñ, azizlide ossuñ hoca ezen oğur, bir tene namaz ğılañ olmaz. (80) ğavenin, ğahvede bizimmiş zamanında, otuz ikide bābam orda, anam ordan evlenmiş. (81) yirmi sekizde asgere giTmiş.(82) asgerden sōra, iki sene sōra baba yurduna gelmiş. (83) anam oralı, azizli köyünden. (84) maraşıñ ğara şey, türk _ ölu, türk _ ölunun orda ğaralar köyü var. (85) onnar tecirli. (86) orda bağ, soyadı ordan gelmiş, soyadı ğarā. (87) onnar tecirli aşireTinden.(88) ēn kötüsü tecilliyyi yazan. (89) ben sarımaziya verdim kitabı hemi etāne ēri, hemi hırkızlığ. (90) şimdi zeyneP, anama ne demiş kırğ _ üçTe? (91) orda oturuyolar, bizim orda oturdular. (92) yā faTma sen beni, ğocana al, barabar yaşayağ, demiş. (93) olur, bābama demiş, böyle böyle. (94) faTma bi daha bu kelimeyi duymayacam, demiş. (95) babam dōru bi insandı yavrım. (96) öle dōru kine hīç kimsenin malına, canına, nāmusuna. (97) ğanuni sulTan sülemen ne zaman öldü? (98) biñ beř yüz aTmış altı, alTı yedi eylül. (99) avrupeye hurdu. (100) hasTa haliyle geTdi harbin başına. (101) paTişah geTdi hale (102) hasTa haliyle orda öldü. (103) ordan harP saTen biTdi. (104) ölüsü geldi, istanbula kömüldü yavrım. (105) şimdi bu melik bir ay ik _ ay olmadı. (106) sugözünden birisini sordum, yā böyle böyle. (107) öldü o dedi. (108) nasıl _ ölmüş? (109) düünde oyun oynarğan ölmüş. (110) vallahıma billahıma adamlar söylüyü, ben bilmem. (111) dedim yā onun bāballarına benli memeT dellerdi yavrım, bilirim ben. (112) benli memeT, bi ğün baña dedi kine sordum. (113) benli memeT, ulen ne yaPtıñ babañ eyi mi? (114) bābam öldü dedi. (115) hāni sugözülü gördüm yā benli memeT öldü. (116) benli memeT adanada, ölmemiş (117) terbēsiz öldü diyü. (118) yani bu insannıa sıar mı ğızım? (119) yalan.

(120) kalan işde bu ayda miktar _ıdı. (121) miktarlı bırahtılar. (122) milleT kazanamadı. (123) ona buna ğanarsañ, beş altı tene adama sugözünden, dedim ya benli memeT adam ölmüş. (124) ölmemiş adam, öldü diyo baḡ. (125) ayıp yā onun _ çun ğonuşmadım. (126) yalançı adamınan ğonuşulur mu? (127) şindi otuz sekizde hatay türkiye için raya döküldü yavrım. (128) firansanın elindeydi, suriye muriye. (129) hatay birincikleñ türkiyeyi isTedi otuz sekizde. (130) hālen asger ğaz _ entepTen şeye girdi hataya girdi. (131) milleT oy veriken hataya girdi asger.

Şiir

(132) selam versem selamımıñ alır mı?

(133) ğadirimi de ğıymaTımı bilir mi?

(134) ayda bi sevesi gelse olur mu?

(135) bu senede bal vermiyi arılar

(136) yaşı ğırkTa seksenini yarılar

(137) dōdām boyanmış ğoca ğarılar

(138) geline diyecek dilim mi ğaldı

(139) aşık hasan sever bāyıla bosTan

(140) kimi andari giyer kimi de fisTan

(141) her adam böyle söyler mi desem

(142) allahın sevdī dil olmayınca

(143) ğoyun gelir ğuzuynan

(144) ayānın tozuynan

(145) gelin aşam sele geTmiş

(146) ğucānda ğuzuynan

(147) ğoyun gelir yata yata

(148) çamırlara bata bata

(149) gelin aŝŝam sele geTmiş

(150) ılĝınlardan duta duta.

-M31-

Konuşan: Sevgi KOÇ (60 yaşında, Okuma Yazma Bilmiyor, Ev Kadını, SarıkeçiliYörügü)

Derleme Yeri: Sarıkeçili Mahallesi, Ceyhan

Konu: Hayat Hikâyesi, Oğulları ve Gelinleri, Deri Peyniri Yapımı, Halı Dokuma, Masal

Hayat Hikâyesi

-sizi tanıyalım?

(1) adım sevgi, sarıgeçiliyim, sevgi göçüm.

- yörüksünüz?

(2) yörüz, sarıgeçili. (3) yaşıım āTmış. (4) yirmi yaşında evlendim. (5) kırh sene oldu evleneli, seksende evlendim. (6) üç dene çocuım oldu. (7) otuz yaşına varmadan çocuklarım biTdi. (8) yirmi sekiz yaşında doumu bitirdim. (9) yirmi birde biri geldi. (10) yirmi üçde biri geldi, yirmi yedide biri geldi. (11) üç denē ölüm var. (12) iki gelinim var, ölümüñ biri bekar. (13) hayvancılınañ ūraşdıq, mal, göyun, inek, halı doşuduk, epmek yaptık. (14) düünümüz de oldu işde, düün de şimdiki düünler deel işde. (15) ölümü everdim, ikisini de bacımın gızlarını aldım. (16) memmun deelim, ikisinden de memmun deelim. (17) geliñlerden memmun deelim. (18) geliñler kendini beenip çok kibirliler, ikisi de. (19) dēzem demezler. (20) yienlerimi aldım, irahaT olsun diye. (21) olanlarıma hePisinin evini aldım. (22) dörT dörT düünlerini yaptım ama hiçbirini de deerimi bilmedi. (23) ondan sōra olanlarım da nāapsiñ korkucūklarından ğarılarına bi şey diyemiyor işde. (24) çocuklarım da n āpsiñ hē, biri de bekar tā evlenmek isdemiyör. (25) ondan sōra halı doşuduk.

-hālā halı dokuyor musun?

(25) halıyı kestim ğayrıñ, doğumuyorum. (26) halıyı kestik. (27) epmē bitirdik, epmek de yapmıyoğ. (28) yūğa ekmē de yapmıyoz.

-yörük göçleri nasıl olurdu?

(29) yörügleriñ, yörügler göçmüş anamız bábamız amma ben onnara ğavuşamadım. (30) benim büyüklerim göçmüş de.

-kaç kardeşsiniz?

(31) biz doğuz ğardaşız. (31) ben sōñ sıradayım, en sōñ benim. (32) ğışın biraya adana ğukurovaya gelillerimiş, develerineñ atlarınañ. (33) ama ben onlara ğavışmadım, görmedim. (34) benim olduumda biTmiş, yerleşmişler.

- annenizi erkenden kaybettiniz?

(35) annem erkenden öldü, annem ērken öldü, ben doğuz yaşındaydım annem öldüünde. (36) bábamına annemin ğatında kırĦ sene var. (37) kırĦ sene sōra da bábam öldü.

-baban hiç evlendi mi?

(38) evlendi, evlendi ğaçtı, evlendi ğaçtı. (39) birinde ğadın aldı, beş sene durduyduñ o da öldü. (40) ondan soñra da bi tā evlenemedi. (41) bábam da yüz yaşında öldü. (42) anam elli yedi yaşında ölmüş, anam genç _ölmüş. (43) anām, anām o günler de eyi toĦtur yoğ muyduñ ortalığda felc _ olmuş, felc. (44) hindik hiç felc yoğ insanlarda. (45) o zaman toĦtur da pērīz vermiş _ imiş, yāsız ye. (46) heP şeylerden anam da yememiş, onları da yemeyiñce anām üç ay yaTdı. (47) doğsan gün yatağda yaTdı sessiz soluğsuz, hēğ ekmek su içmeden. (48) doğsan gün sōra öldü. (49) mefāT _ eTdı. (50) kırĦ sene sōra da bábam öldü. (51) ğarısından bábam kırĦ sene yaşadı. (52) ğardeşimin ikisi en büyük ablamınañ, benim böyüüm ablam ikisi öldü. (53) doğuz ğardaş _ ıdık, ikisi öldü, yedi ğardaş ğaldık. (54) beş dene ğız iki dene olan. (55) biz doğuz ğardaşım iki olan, yedi ğız _ ıdık. (56) ğōğ da erezillig böyüdük biz, yörügcülüğde ğoğ erezil böyüdük. (57) bura geliñ geldim bi ōsüz bi yetime geldim. (58) kimsesi youduñ. (59) fākirliidiñ, ğōğ fakirliğ. (60) el bi ev yapmış _ ımış

üsdümüzden yel   aldı geTdi. (61) sabā ğadar suyun içinde yaTdık. (62) çin oymuş, çin oyu da yel uçurdu geTdi. (63) çok fākirlig çekdik, çok açlık çekdik. (64) kimse desdek olmadı. (65) burda ablam var   ıdıñ. (66) h ç bi desTek olmadı. (67) dayımıñ çocukları var   ıdıñ hiç bi desdek olmadılar.

-belki ellerinde yoktu onların da.

(68) onlar var   ıdıñ gene, malları var   ıdıñ gene (69) tabi aylık y duñ, işde çalışan h ç youduñ. (70) iş h ç youduñ, işi h ç bilen youduñ. (71) herkez bi ğoyun güderdin, inek güderdin, başğa hiç bi şey youduñ. (72) dışardan hiç gelir youduñ. (73) pambi ekellerdiñ, b day ekellerdiñ. (74) ondan s ra b ya işe ğeden youduñ.

Oğulları ve Gelinleri

(75) ğaynanası dirlik vermedi. (76) bacım   ıdıñ, burdan aldı geTdi, bena geldi, olumu burdan aldı geTdi, kendi ben senden bi şey istemiyom dedi. (77) on sene göt mde ğoşTu burda. (78) ay ğaba ğonuşTum. (79) on sene geldi evimde durdu, on sene. (80) yalvardı yağardı  lumu aldı geTdi. (81) hindik de varınca dirlik vermedi  luma. (82) olum da göcd  c nın içinde orda bor yolunda sitelere girdi orda oturuy .

- ne yaptı da dirlik vermedi oğluna?

(83) dirlik vermedi işde  lumu şey   eTmedi. (84) ğızından şey   edince iki çoc nu aldık, ğov ğeTsiñ, ille de boşañ diye ğızıña yalvardı. (85) ğızı da boşanmadı. (86) boşañ demiş, ğızını d m ş.

-oğlunun neyini beğenmiyor da boşatmaya çalışıyor?

(87)  lum da  lum da emriñde yaş yıdıñ, ona ğore emriñdeydiñ. (88)  lum da emir ğuluydu. (89) emir ğuluyduñ  lum da. (90) yaT dese yatıyuduñ, kağ dese kağıyuduñ, emir ğulundan işde. (91) isdemedi soñratdan. (92) soñratdan isdemedi. (93)  lum da göcT  geTdi. (94) ç nk  o elin, ğadının ağl   yle. (95)  tegi ğızını da ayırdı. (96)  tegi bi ğızı t ha var   ıdıñ onu da ayırdı. (97)  lunu  lunu ayırmağ isTey . (98)  lu da k s gelmeyi,  lu da gelmeyi yanına. (99)  tegi ğızını da ayırdı. (100) benim  landan da ğızını ayırmağ isdey . (101) ben eyi ossuñ diye iki bacımıñ da ğızlarını

aldım. (102) ikisini de aldım ırahaT ossuñlar diye. (103) evlerini aldım, eşyaları aldıydım amma şey yapmadılar, sēmediler. (104) ayırsıñ, ayrılısñ dēydiler. (105) onnar da geliñle olan biribirini seviyē, ayrılmadı. (106) gelinin omzuñda oklāyı ğırmış, ille boşacāñ diye. (107) geliñ de boşamadı. (108) göcdüler geTdiler. (109) herifineñ ikimiz ğaldık işde, oturşuyuz hindik de. (110) malı da sāTdık, inekleri de sāTdık. (111) her işi bitirdik, hindik oturuyūz baħalım, kaç gün yaşarsak.

Deri Peyniri Yapımı

(112) peynirleri yāpTık, peynir sāTdık, dērilerē ğāTdık, derileri çōraladık. (113) aħ deri yapardık, basım derisi. (114) içine yourT çalardık, deriyi temizlerdik. (115) duzlu yourdu çalardık, orda durdu mu bembeyaz olurdu derinin içi. (116) ondan sōra da basım derisine tabī ayrı bi kıllı deriye bi tā basardık. (117) o peynir burcu burcu yeñmeye doymazdıñ. (118) yemeksiz yē, yemek filen hiç isdemeden yō. (119) çıkarırdık, burcu burcu olurdu. (120) yāyı deriye ğatardık, peyniri deriye ğatardık. (121) yāyı Filen ğavırdık mı bürcu bürcu koħardı. (122) hindik yā bileñ koħTuı yok hiç. (123) inekleri saardık, ğoyunları saardık, ğuzular emişirdi. (124) öle hayatımızı geçirdik rezillinen, ırahaT olmadık, hiç ırahaT olmadık. (125) rezillinen geçirdik, gün biTdi.

Halı Dokuma

(126) kirmen eerdik, çıkırık eerdik (127) halıyı doħurduk, halının bi sürü zāmeti var ıdıñ. (128) ipi eerirdik, onda sōra ğoşlardık.

-halının ipi nasıl olurdu, nasıl yapardınız?

(129) ipin yūnu alırdık. (130) yūñu yıħardık.

-koyunun yūnünü kırkıyorsunuz?

(131) kırkıyōduk, ondan sōra yıkıyōduk. (132) ondan sora şey yapıyoduk, eeriyōduk kirmenimizine. (133) ondan sōra ğoşlıyōduk şeyine. (134) ondan sōra geleP dōküyoduk.

-ğoşlamak ne demek?

(135) iki ipi biri birleştiriyoğuk, iki ipi. (136) iki birleştiriyoğuk yumak yapıyoğuk. (137) o yumā bi de geleP yapardığ. (136) böyle geleP yapardığ. (137) uzatma geleP, geleP yapardığ. (138) ondan sora tekrar geri yumak yapardığ. (139) çok zāmeti var. (140) halıyı çezerdik tek tek ilim ilim tek tek ilim ilim halıyı dokurduğ.

-kaç günde dokunurdu?

(141) adamın olursa bir ayda, yirmi beş günde; bizim gibi tek adam oldu mu kırk günde anca bilen anca doğurduğ kırk elli günde. (142) çok zor _ udu halının zahmeti çok zor _ udu. (143) aynı şimdi ğaneverçi gibi ğaneverçe de zor _ udu. (144) ğaneverçe de işledik, yasTık işledik, yorgan ğapā işledik. (145) hindik onlar hēç yok. (146) ğaneverçeyi işlerdik aazlarını, çuvaları doğurduğ, yolluğ doğurduğ, çul doğurduğ.

Masal

(147) analı var _ ımış, bābası demiş, isdemiyorum ben bu çocuğları demiş. (148) bu çocuğları isdemiyum demiş. (149) bi torba vermiş, torbanın da altı delmiş. (150) bi armıT şeyi varmış, aacā götürmüş armıdı. (151) demiş siz demiş burdan armıdı toplañ çocuğlarını, siz armıdı toplañ demiş. (152) çocuğlar armıdı toplallar _ ımış torbadan dökülür _ ümüş. (153) orda ben āaç kesecem demiş, siz armıdı toplañ demiş. (154) orda bi ğabağ asmış, o ğabağ tađ tađ, bābamız tāħa odun kesiyu sanıllar _ ımış . (155) armıdı toplamışlar, torba hēç dolmaz _ ımış, altından dökülür _ ümüş. (156) gelmişler _ imiş ne bābası vār, ne bi şey var. (157) üç dene çocuğ. (158) ordan kağıyıllar şeye gedyıllar. (159) hangi çadıra gedelim deyıllar. (160) babasıgil ordan göçüyü. (161) orda bir parlağ çadır var _ ımış, bi de kör çadır var _ ımış. (162) orā geliyıllar, orda parlağ çadıra gedelim deyıllar. (163) varsalar gi o cadı ğarısıymış. (164) ā gelin çocuğlarım, çocuğların başında da biT var _ ımış. (165) bi biT var, biTleri toplaıymış, toplaıymış tavada bişirmiş, onnara yedirmiş. (166) çocuğlara yedirmiş. (167) çocuğlara bābasına ālaşıllar _ ımış. (168) tađ tađ eden ğabacık, bizi aldadan bābacım nerē geTdiñ diye çocuğlar ālamış. (169) bābaları ğaçmış geTmiş. (170) analı da çadırı da yıkmış, ğaçmış geTmiş. (171) ordan gecēleñ deyī gi siz ikiniz yaTıñ deyī,

bunu da deȳi yusuf mu ocũñ adı neyse deȳi ğucām da yatırırñ deȳi. (172) o cadı ğarısı sabā ğadar ocũ yemiş. (173) ocuk ırır _ imiş, yok yok bi şey yok der _ imiş. (174) sabalañ ğağsalar gi ocuk yok, ocũ yemiş. (175) onnarı da yēcemiş, onnar da biliñce ğaçmışlar gēTmişler.

-M32-

Konuşan: Zeynep DAŞBAŞ (81 yaşında, Okuma Yazma bilmiyor, Ev kadını, Avşar)

İlyas (Ellez) DAŞBAŞ (89 yaşında, ilkokul mezunu, Çiftçi, Aydınlı Yörüğü)

Fatma KURT (80 yaşında, Okuma yazma bilmiyor, Ev kadını, Aydınlı Yörüğü)

Derleme Yeri: Sarımazı Mahallesi, Ceyhan

Konu: Hayat Hikâyesi, Anılar

Hayat Hikâyesi

-elez emmi yörük müsünüz siz?

(1) [İD] hē yörüz.

(2) [ZD] ben avşarım, o aydınlı. (3) benim adım ölü adam adı gönmuş. (4) zeyneP ölmüş. (5) on yaşında öldü işde, beş. (6) beni onun adını gömuşlar. (7) ben o çocü, o cüzdeni nerde buluklarsa buluklar, beni öldü gösteriyıllar. (8) amma o zaman gıymatı gıalı mı böle gıardaşın çocünun. (9) bana verecē ikişer miller heseP, doğuz kişi. (10) ikişer miller vereceğler. (11) ben de anamın bábamın hayrına bi ümre edeydim, başga bi şeyim yok. (12) başga para istemiyóm ben. (13) tarla murla istemiyom ben gendilerinden, hiç bi şey. (14) var seksen doğsan dönüm tarlamız var.(15) fâkir dēliz ammā bana bu oyunu oynadılar deye ben de gendilere heç aldırdım yok. (16) ben ne bâba ne anadan, anam hısTalarımız mahkemede. (17) tarlalarımız eyi öyle gurT yeK. (18) anamın gıardaşı ölünce, dēzem hasta olmuş o ölmüş, öbür dēzem hastalan, anam hastalanmış. (19) bábamızın ocā baTdı deye marağlarından heP hasTa oluklar. (20) atatürk öldüünde, anam atatürkünē _ ölmüş, ben de bir yaşindeymıssım. (21) benim dedem binboalı.(22) benim dede deel de dedemin dedeleri binboalıymış. (23) binboada gevurun mōreziyesi aTmış tane esger göndermiş. (24) geliniñizde gızıñızda ēlenecek

bunnar yoḥsa hepinizi keseriK, demişler. (25) dedem çok bir dedem cesur bi dedeymiş. (26) dede demiş kine içiriñ, çerez getiriñ, yediriñ, şunu yediriñ, bunu içgi ediñ, zerhoş ediñ, n _ ederseñiz ediñ gızları gelinleri göstermeñ saḥın, demiş. (27) āşama aTmişini da hallediyir. (28) aTmişini da kesiyir, dede ordan ğaçiyir. (29) dede ğaçiyī, ğayacıa geliyir. (30) ğayacıK Ta da bi durdu çaviş deller _ imiş, bi adam yeni ev yaPmış. (31) onuynen ikisi yan yana evi yapıyıllar. (32) dudu çavişa dēyi kī ben ğaçak geldim, benim durumum şu. (33) köyün adı ğayacıK deel māra. (34) māra geldim, māra geTdim yedi sene. (35) yedi seneden sonra ğayacıK oldūnu annıyıllar. (36) yaylaya bi yörüg beyi çıkıyī, şeyden ğozandan. (37) yörüg bey çıkınca ğonuşacā, çāryı adam köylüyü. (38) köylü oluP da yeni ğuruluyo ya köy, işde var on beş yirmi gişi olmuş, ev olmuş o zaman. (39) yāv siz bu ğara ismayile niye ğız vermiyoñuz? (40) ulan o deli, avrad besleyemez? (41) ulan yiidin eyisine deli deller, siz gendiñiz delisiñiz, demiş. (42) ğızım ayşa diye çaarmış. (43) efendim bâba, demiş. (44) çık beri, ğızçāzım zār ğayfe bişir dēceK sandı. (45) allān emri peygamberin ğavli seni ğara ismayile veriyim. (46) haydi gediñ niĝanızı ğıydırıñ geliñ demiş. (47) gedeyıllar, nikā ğıydırıP geliyıllar. (48) doanlar da heP bey dōduydu amma n _ apaK, ğader böyleymiş.

Anılar

(49) hastanede yatıyıñ, bi ğoca ğarı geldi, youn bakımından çıkTı ğarı. (50) gendi bâbayiiT bâbayiiT, enişdesi, oluymuş geldiler. (51) oturduk āşam sohPeT ediyiK. (52) ben dinliyidim yā. (53) ben şey bu meres laFı çıkTı. (54) adamlar aynı bizim gimī, adamlar burda yoKlar deye, herkes tarlayı sahaPlanmış, kimse tarla vermemiş. (55) dinledim, dinledim laFını. (56) eyi emm _ ölü dedim, size bi bi şey söyleyem de dedim, ölene ğadar unutmañ, dedim. (57) ne dēcēñ abla, dediler. (58) dēcēm var işde sen. (59) eveli dedim, kürdün birini dedim, ölüsü ölmüş _ ümüş, dedim. (60) avşarlar eyi aaT söyleyi demişler, dedim. (61) ğarıyı avşarı ölü ālaTmaya götürmüşler, dedim. (62) oraya varınca dedim, ğarı baḥmış, baḥmış. (63) ölü kendinin olmasa ğarı nasıl ālasıñ? (64) yāv dezze ālasaña demişler. (65) yāv dezze ālasaña demişler. (66) adamlar amma hepisi böyle bakıyī baña. (67) iki de gelin var, gelinler de bakıyī.

(68) ne dēyim de ne söylēyim.

(69) ölü benim olmayınca

(70) bir ölüye adam mı ālar

(71) beşi birden ölü

(72) kürT yā, beşi de birden ölecek. (73) anam şindi adamnar hemi gülüyü hemi ablamiseñ bi tā. (74) yok biTdi dedim, o her zaman olmaz dedim. (75) anam bi gülüşüyü, ula aynı ben de sizin gimî oldum dedim. (76) bana da mülk vermediler.

- *seni nasıl öldü gösterileriyılar onlar öyle yā?*

(77) benim adım bi başğa ğızıñ adını almış.

(78) [İD] bunnarın üç bacı var bak, anadan bir bâbadan bir üç bacı. (79) bunnarı ölü gösTermişler. (80) tarlaları iki ğardaş kendi üsdüne yazdırmış.

(81) [FK] naal ölü görünmüş? (82) bi ğız ölmüş, bu olmuş. (83) bû, onu yazmışlar.

(84) [ZD] bi ğız ölmüş, adı zeyneP _ imiş. (85) hindi büyük var _ dı, eveli büyük güÇcük sayılıyrdı. (86) yolda da bi hindi bi yeniköyde olanların bâbala, dedeleri iras gelmiş. (87) nereye gediyiñ memeT yavrım ısıcānan demiş. (88) yā bizim bi ğız öldü de onu kütükTen düşüTdürmē. (89) ulan avradın hamile deyillar, belki ğız olur, otur öteyanına deyiller. (90) dönüvermiş o da hemen, olacak yā. (91) dönüvermiş o da geri, adam sonra meres düşüP de baña haqsız çıkacāmı biliyī mı, bilmemiş işde. (92) heP aldı bak, fadime aldı, sariye aldı, zala aldı, meksennen aldı.

(93) [İD] hepsi aldı, hepsi.

(94) [ZD] meksennēn hacı parasını ordan al, ordan şey _ eTdi. (95) biz de geTdik yā, çocuklarımızın gücüyle geTdik biz hacıya. (96) eses hacıya geTdik, gurbanlı hacıya. (97) biz başğasınla, ben bâbadan anadan heç bi şeyim yok.

- *ellez emmi buralarda neler yaptın?*

(98) [İD] burda ekin biçTik, harman savırdık, davar güTdüm.

(99) [FK] şey harmanın, beygirine harman dōmediñ mi?

-hē gem mi diyūlar ona?

(100) hē, gem gem. (101) ben de dōdüm onu adamına barabar.

(102) [ZD] ben yeni gelinim. (103) çor çocuğ bi şey yok, kimseyi de bildiim yok. (104) bi inciliyi biliyim, incili anası hısımları yā, bize yā. (105) incili geliP gediği bize. (106) şeyin de kör musanın da asger arkadaş, yaşITlar _ ımış Zaten. (107) esger arkadaşımış, ora geliyi, onu biliyim. (108) onnar bize bi tarla verdiler. (109) biz tarlada oT dövüyük. (110) bizim incili dōlana dōlana geldi, nerden geldiyse. (111) geldi, kör musa sığarayı yakTı şuraya oturdu, avraT çocu aldı şuraya oturdu. (112) bunuyen ikimiz çalışıyık, deşiniyİK. (113) ördān geri gelmiş demiş ki teslimemiş olan kime oldu biliyñ mı demiş? (114) n _ oldu kine demiş? (115) keşke tarlayı vermeyeydik demiş. (116) zeynebine ellez deşiniyi demiş, kör musaynan da ğarı oturdu demiş. (117) biri çocuk emdiriği, biri sığara içiyi demiş. (118) oranın sonra dediler ki burayı biçer biçiyi, size batā vereK. (119) oranın ğozasını aldık, ekinini alacāz. (120) size şeyden vereK, baTağdan vereK. (121) āların sözü geçiyi, senin söz geçTİ yok. (122) düPdüz yeri ben biçTırsam olmayı mı, ben çekTim aziyetini. (123) ordan verdiler bize, ertesi sene külek aliyle bu gem döveyeller. (124) külek haTça varyi, ben varyım, odun gimiyim. (125) bizim harmanımız var da biz kenarını öyle bi sefer süpürdük müydüñ, öle ceT sürmeK biz. (126) amma sürerik [...] ¹⁸ içeri doldurullar. (127) haTça hiç seslendi yok, ben de gene (128) incili yine dolandı geldi. (129) hoş geldiñ beş geTdiñ, oturdular. (130) haTça dedi, hatalısıñ dedi. (131) zeyneP cahil dedi, o dā yeni geldi, geçen sene getirdik bu sene işin altına verdik, çalışıyı herfin ğızı dedi. (132) sen dedi, bunu dedi bu harmanın nasıl olcānı, bu gelini eyitecēñ dedi madem seniynen çalışıyī yā dedi. (133) sen şurayı süpür, ben şurayı süpürim. (134) şöyle bize ğasar içine atağ. (135) kelle ğalmasıñ diyeceksiñ gine dedi, bu senden akıl alacak dedi. (136) sen diñeliyiñ, zeyneP diñeliyi neye yaradı kine dedi. (137) ne bilim ām dedi, hiç aklıma gelmedi. (138) azcık dangalağ ğonuşurdu o yā. (139) hiç de aklıma gelmiyu mülmuyu dedi yā. (140) biz hindi harman çıkTı, yüz elli güylek buydāy çıkTı.

¹⁸ Bu kısımlar ses kalitesinin kötü olması sebebiyle anlaşılammıştır.

(141) buydáyın yeTmiş beşi onnarın, yeTmiş beşi bizim. (142) şindi hasan ā geldi, harmanı pelmeye. (143) biz de hoTinde doğuz dönüm yer sürdürdük. (144) onnarın şeyine yer verecēmiz var, kepçeynen, ne deniyi o bā, tarlaları sürenin adı ne? (145) dozer mi deniyi, dozerne.(146) buydáyın hepisini yükleTdi, adam aldı geTdi, bizim çuvallanan barabar. (147) bu hêç aldirdi yok ā. (148) hasan ā götürdü, hacergilin bābası götürdü hacergilin. (149) ordān ben amma hêç uyumadım, zaar uyumuşTur yorgundu bi yandan. (150) biz de yorgunuk, ben de geldim gendiynen barabar yā. (151) anca bi arabaları var ıdı, şındırT dedīni duydum arabanın. (152) arabanın sesini ēyi biliyidim, ota moTa geliP gedyiz. (153) kaç dedim bua. (154) n ı oldu, dedi. (155) hasan buydáy getiryi dedim. (156) hasan buydáy getiryi, ā geliK heral dedim, bizim buydáyı yollayık dedim. (157) lān hasan demiş, çuvalları musa, ellezin buydáyını heP mi aldıñ demiş. (158) hē, tarla sürüldü yā. (159) o tarlayı onnar çokTan ödedi ya demiş. (160) adam o zaman eline geçTikçe parayı verdi ödedi demiş. (161) sen nē bu adamın buydáyını aldıñ demiş? (162) kaçale kaç demiş, ikisi barabar yüklediyillar. (163) elini ılıktan soā vurmayan ā. (164) yüklediyi,zeyneP ellez aldirmaz yaTdı yā zeyneP hêç yaTmadı. (165) ne biliyiñ obanın yaTmadini? (166) biliyim demiş, o gelin çok ğafalı demiş. (167) şindi vardık, geldi, arabanın şırgırTısı duydum, ben bunu da ğaldırdım emme, yola çıłTım hemen, buydáy geliyi dēye. (168) çıłTım, elliēz dedi bunu bi çaardı. (169) ne deyīn hasan āğa dedi bu. (170) ulan ānın yanda bu ğadar mı ğıymaTlısıñ, buydáyı sabā ğomadı adam dedi. (171) bu da dedi ki allah razı ossun, ğıymaTlıyım demek kine dedi. (172) buydáyı indirdiler, içeriye ğodular. (173) buydáy pirinç tenesi gibi döküldü bi sürü, yeTmiş güleK buydā. (174) neler görüldü yavrım bē, geçen gün belisiz, nelernen ğarşılaştık, neler oldu. (175) harmanı çıkardık, gendi yerimizde. (176) otuz güylek buydáy çıktı, o zaman toğuz dönüm yerden otuz güleK buydáy çıłTı. (177) çuval çuval, buydáy orda ğaldı. (178) bu gedyi enişdesine “yāv enişde arabeyı ver baña, ē buydeyi getirim.” (179) yā şına yok diyór yā bilmem ne diyir, vermiyir. (180) bi gün ğadir ā demiş ği ırgadına, arzı ramaTlığ da var o zaman, bu topal osmanın avradı. (181) valla arzı saña size ben bi şey decēm, utandīmdan deyemeyidim. (182) böön demiş ellez ānın buydáyını götüresim var yayan dedi. (183) türkü çāra çāra gederiz ğadir abi demiş, sen deli misin demiş, öle bi şey var da nē duruyūñ. (184) bu çuval üç günden beri burda bekleyi. (185) çalsalar hazır çuval

yükleller gedeller. (186) o zaman hırsız yok muydu? (187) anam bizim buydaý geldi, bura o zaman ortadā ev, buraya indi buydaý. (188) buydaýı görünce zaar ben zaar üsdüne höyle uzandıydım. (189) öyle uyumuşuyuñ, güneşe. (190) ēy ev sābı deyerekTen hêç de sevmem avcı avcının ölunu. (191) bu bi yerde çalışTı da gıyü da çalıştı da bunun adamı gacırdı buña paráyı vermedi. (192) biz acız, bizim bu paráyı gacırıyı adam. (193) hiç sevmem onun _uçü o adamı. (193) oradan kaçTım ben gıyırı. (194) çuvalların üsdüne siz de oturuñ dedim ben. (195) kaçTım ben gıyırı yā. (196) her biri bi yerde ben gendimi zaten deli gimi olmuşuyuñ. (197) maldan geldim. (198) oturdular, şundan bundan aÇcık gonusTuğTan sonra sıra bize geldi. (199) zeyneP hadın dedi avcının ölü, zeyneP haTın dedi biz saña bi hızmaTa geldik dedi. (200) olacak bi şeysē olur, olmacağ bi şeyse ne dēyim ben de. (201) musTafa dedi olacağ bi şey de bacım dedi, yunus musTafa ondan eyi severdim bağ. (202) onu ben avcının ölunu sev.(203) musTafa ağa dedim, olacağ iş var, olmayacağ iş var, belki olmācağ bi işdir gene. (204) avcının ölü gene duramadı gendini ileri aTdı. (205) yahu dedi biz musa yaylaya gedecēz. (206) musa çavışı da götürecēz. (207) sen bunun aTlarına bağabiliñ mi dedi. (208) yōğ dedim, bağamam dedim. (209) neden bağaman, her zaman bağıydıñız birbirinize. (210) yāv bu şu gördüñ buydaý dedim böön bir haftadan beri bekliyo tarlada dedim. (211) vardık mı yā şına gırık oluyor, ya yular gırık oluyo, zaar yularını dikdiriP de mi gedecek yaylaya dedim. (212) onun yuları gırısa benim yılar da gırık dedim. (213) ben mala bile bağamam dedim. (214) hiç seslenmeden çıktılar, geTdiler. (215) ulā musa çavuş demiş, yunuZ musTafa böle bi işin var da bizi neye getirdiñ demiş. (216) valla zeyneP hatından utandım, hağsızsıñ sen demiş.

-M33-

Konuşan: Cennet KOÇ (57 yaşında, okuma yazma bilmiyor, ev kadını, Tekeli yürüğü)

Derleme Yeri: Selimiye Mahallesi, Ceyhan

Konu: Köken, Göç, Yayla, Göç Sırasında Kullanılan Vasıta, Anılar, Yufka Ekmeğin Yapılışı, Bazı kelimeler ve anlamları

Kökenleri

-hangi yürük grubundansınız?

(1) heralde tekeli deil mi bizim? (2) bazı tekeli mekeli birbirlerine laf atallardı öyle, biz çocuk. (3) şimdiye konuşan yok da öyle.

Göç

-göç nasıl olurdu?

(4) ben çocuk gedellerdi. (5) ben bayā bi çocuğum demek ki güccümüşüm. (6) beni eşşē bindirillerdi. (7) emminin bile bi çocu vardı işde. (8) ben onu birini gücāma verillerdi. (9) bē! yapış bacın arkasından yapış, düşmē. (10) öyle öyle gēderdik gona göçe gona göçe. (11) şorda leçe dedimiz yeri bilmezsiniz siz, bilen bilir de. (12) ordan göçTük mü şu şimdi dedenin bile bāası var ya, oreya gonardık firez içine. (13) o zaman arpalar bıçılıymış demek ki bizim aydınlı çadırlar göçene gadar, ora bi gonallardı. (14) sabağdan öylene gadar bile geliller. (15) anca geliller ikindine dōru. (16) orda bi gonağlarlar bir gün iki gün. (17) ordan göçdük mü nere gonarmışız, bilmiyim işde.

Yayla

-yaylanız neresiydi?

(18) yaylā ğayseri, ğedeK ğayseriye ğedeK dēyillerdi. (19) demek ğayserinin yaylası mı var, dālarına, daşlarına? (20) bi sever de nīdeye gedmişiz. (21) birisinin yanında dedim nīdeye esgiden dedim, bir haftaya varıllar _ ımış dedim, on güne varıllar _ ımış dedim. (22) şindi iki saate varıp geliyılar dedim, biliyiñ mi? (23)o da bizin emminin ğızı. (24) biz ğetdik de nīdeye bir haftada vardık. (25) benden birez böyüceK demek ki üç yaşında var, fazlaymış onun. (26) öyle gederimişiyiz ğona göçe ğona göçe.

-nīde'nin neresi?

(27) nīdenin dāsı var yavrım, şeetine mi olacak? (28) bazı dillerdi gi böyle benim başım çok talvarlı mı oluyudu n _oluyudu? (29) ğafañ neci senin dēllerdi? (30)ğayri bāa üçğapı gefeni gibi olmuş dēllerdi. (31) hē yāni öyle böyüK mü oluy kim bilir? (32) yaylaya demek ki ğedip geliyılarmış demek ki.

Göç Sırasında Kullanılan Vasıta

-vasıta olarak ne vardı o zamanlar?

(33) deve, deve. (34) benim bildiim de deve. (35) biz eşşē biniyidik yā, deveye yüklellerdi yatā, yasTī. (36) ne bilim ben çuvalları muvalları ala çuval, süslü o zamanın şeyi sandı, diyeyim. (37) şindiki zamanın sandının yerini o zamanın ala çuvalı, naķışlı bi çuvalları olurdu.(38) çamaşıruları içine ğatallardı yāni. (39) ebeleri, dedeleri biliyımış o zaman. (40) ondan sonā, ondan sonā devē ğayb _ oldu, geTdī. (41) şindi çadılların yanında şu moturdan motur vār, araba vār. (42) şindi cēhāna gidip geliken görüyüm. (43) şindi onla ğediyi gedenler.

Yaylalarda Kullanılan Çadır Türü

-çadırınız kıl mıydı, neydi?

(44) pambıkdan olur mu çadır? (45) zāar kıldan olucaķ. (46) pambık suyunu çekmēz, üsdüne keper. (47) kıl çabuķ süzermiş kıl kıl ipden.

-onları siz mi dokurdunuz?

(48) anamgil doğurdu. (49) biz ocuuduğ da o zaman.

-adırınız üç direk mi dört direk mi?

(50) ben hı dört direkli çadır görmedim de başđalarında varmış dört direkli çadır. (51) falancanın diye duyardık. (52) felancanın çadırı gibi dört direkli olacak ki dellerdi. (53) o geniş olur umuş. (54) biz devamlı üç direk olurdu, üç direk.

Anı

-bir anınız?

(55) benim başımda nēler geçdi nēler. (56) biz yeni bi şeyler bellecēmiz sıra anam öldü. (57) ben on üç yaşında anam öldü. (58) ösüz ğaldım. (59) benden en böyü benim. (60) benden güççüK beş dene ocuk var. (61) onların derdine yanıyñ ben. (62)sırtı yırtık oluyü. (63) şındaki sırt baş serbes, çök, böl, bēnmediñni ataşā atıyī, çöp ğutusuna götürüp atıyī. (64) biz bulamıyız. (65) kırk yamalık şalvarımız, elimiz, ayāmız, sırtımız, başımız. (66) sırtı nērde? (67) ben onların derdiyle ūraşırıka, söküyne, dikiyne, yırtıyna. (68) anā yok, anā yok. (69) amān ben ğonuşmayayım.

-annen neden vefat etti?

(70) anam da bi hastalıa dutuldu işde, bilemedik. (71) en sonuna ölecē ğünümüş işde, bilmıyñ. (72) bābamın elini bölē ālmış kendi ğafasına ğomuş. (73) bölē eTmiş bölē. (74) acaba benim ğafam derdimde mi, dedi acaba? (75) bābam soñura der der ālardı. (76) yāni ay anam öyle ğeTdi işde. (77) toğtura filen götürdü bābam, götürdü de ammā ğe ğaldık demek ki. (78) vāde de yetdi, geç de ğaldık.

-baban yeniden evlenmedi mi?

(79) evlendi. (80) ok irezillik çekdik çekdik dē, bābam ēyi de evlenmiş o zaman. (81) şındı...

Kardeşleri

(82) ŧurda bi ebe var da fatma ebe rāmetlik, beytullā cēhanda görmüş, ben yeni gelin verdiim sıra. (83) o zaman bayā güçcüdük, lise bir sırasında. (84) cennēt, cennēt, cennētım. (85) ney ebe, ne dēyiñ dezze? (86) senin analın güççük çocuunu gördüm, saña selemı var. (87) analın çocü dedi yā, benim içim bi şey bi cırmaladı. (88) ğadın da ğocaman yaşlı başlı. (89) hōle baħdım, dezze savol allāh razı ossun. (90) kadın iki üç gün sonra gene geder, işi var tabī. (91) genē selem getirdi, aynı kelime gene. (92) allah allah ben taħa. (93) ğadın dōru söylüyor da ben daha bilmiyim analın çocuu demeyi bilmiyim ben. (94) bizim, bizim beytillā bizim. (95) analın çocuu olacānı, denecēini bilmiyom. (96) tamam ğadın dōru da. (97) dedim ki nēy ebe, ebe ne dēñ? (98) senin analın güççük çocuunun selemı var. (99) aleykim selam da dedim, analın çocü yok, dedim yā. (100) yavrım o çocuk neci ya? dedi, canı da sıkılır gibi eTdi. (101) o çocuk analın çocü mucü yok, dedim. (102) analın çocü yok, dedim. (103) o çocuk kimin? (104) o benim ğardaşım o. (105) öyle mi yavrım, ben deyivermişim işde, amān. (106) eyi de bābam o zaman, biz o zaman érezil érezil olduħ da anası ölen yahut bābası ölen hēp öle oluyumuş meer _ isem. (107) herkeş kendi çekdiini biliyī. (108) éyi de evlenmiş, éyi de ğardaşım var. (109) analın çocü olsa da benim ğardaşım. (120) allah ırazı ossun. (121) benim düşdüüm yerde yapışılar, ulaşımadım yere ulaştırıllar. (122) ŧimdi ŧunum yok desem hepisi gelir, gelir de beytillān dadı ayrı. (123) gelemese de ordan göynünü alır.

-yufka ekmeği nasıl yaparsınız?

(124) yūnuruluyu hamır yūrunuluyu. (125) hamır eleniyī, ŧindi deermende elenik geliyī, yapamıyım da. (126) yūnururkane bi hamır ilene ğatarım, elerim yapacām ğadar.(127) duzunu ğatarım kendine ğarer. (128) suyunu ğatarım, ğarıştırmaya başlarım. (129) ŧindi yavrım yapacak hālim olsa da azcaĶ un var yūnuruversem de siz de.

-Bu bölgeye özel kullandığınız kelime var mı?

(130) domatō, banadura, tirki, mitīl, partal, ğarsamba, dengilivermek, çıkla, çomaç, mekine.

-M34-

Konuşan: İsmail İL (77 yaşında, İlkokul mezunu, Hayvancılıkla uğraşıyor, Tekeli Yörüğü)

İbrahim İL (59 yaşında, İlkokul mezunu, Hayvancılıkla uğraşıyor, Tekeli Yörüğü)

Derleme Yeri: Soğukpınar Mahallesi, Ceyhan

Konu: Kökenleri, Göç, adır Yapımı, Anılar, Hikâye

Kökenleri

- sizi tanıyabilir miyiz?

(1)[İSÇ] biz āydından gelmeyiK ğızım. (2) söke aydın diyim ordan gelmeyiK. (3) onnar bi ğasa geTmişler burdan, bu taraF ğayrı şama geTmişler. (4) şamda āraPlar bunnarı rahatsız eTmiş. (5) bunnar tekrar geri dönmüşler. (6) bunnar yāma yaPmişlar. (7) yāma yaPınca bunnarın hālī vākTī ēyi olanı izmire geTmiş geri; āydın, izmir. (8) bōle kör topalı da bu aralarda bölüm bölüm ğalmış ğızım.

Göç

-hatırladınız göç hikayeleriniz var mı?

(9) [İSÇ] āTmişlarda yien biz konargöçerdik Zaten yaylalara. (10) burdan göçdük mü mesela azizliye var ıdık. (11) azizliden göçdük mü musdafabēli var ıdık. (12) tatarlıya var ıdık. (13) ordan göçerdik ğādirlinin oreye var ıdık. (14) ğadirlinin ordan bir daha göçerdik, yoğarıya andırın düzüne çıkardık. (15) andırından bi oTlağaya alıllardı. (16) bizim ordan davar, ğoyun hepisi vardı. (17) oTlağaya alıllardı, gedeller, oreye çıkallar, bi çadır ğurallardı. (18) burda işi olan burda ğalırdı.(19) yaylaya geden orda yaylaya giderdi. (20) biz yāni o şekilde geldik geTdik.

adır Yapımı

-Çadırları siz mi dokurdunuz?

(21) [İSÇ] bildimimiz ğāra çadır. (22) ğıldan doğurlardı. (23) bir haftada doğurlardı onun sırımını mıtırını, keñerini, duvarınıla bārāber. (24) bir havtada doğurlar, ondan sōna dikellerdi, bōle on on beş ğişi gelirdi. (25) çādırı bōle şey yapallardı, ğanaTlarını birbirine yapışdırmak, dikmek _ için. (26) bōle arkadaş gimmi yaşlı kişilerden, bi dōle çıkallar. (27) kenerlarına ğazzık dikellerdi, gergin dursun dēy. (28) ordan tekerlerdi ğūzel ondan sonna dikdikden sōna, ğaldırılırdı. (29) bi māl kesellerdi, bi mevlūd _ okurdurlardı. (30) ev yani, ev yapTık dēyi ev. (31) ondan sōna dikeller çādırı. (32) oğullar, üfüleller, yeller, içeller, dalıllar gedellerdi. (33) yāni biz bōle yürüglüğe geTdik geldik develerneñ.

Anılar

-sizi etkileyen bir anınız var mı?

(34) [İSÇ] yolda yāni [...] ¹⁹ bōle çok şeyle ğarşılaşırđık. (35) yeen birinde gine böyle sisne diye bi köy var. (36) orda davar suluyok. (37) orda davar suluyok, davarın bi tanesi tek bi davar bi yonca deller onnar, yonca ekeller şōle, onun içine girmiş. (38) vay efendim neye girdirdiñ, şōleydi bōleydi, kūfür kūfür üsdüne yayı. (39) bizim arkadaş bi tene dā vardı. (40) o ileri vardı, o adam dayanamadı, ğaçTı. (41) ğaçınca şindik adam baa zorlaTdı. (42) oldu ya bi daş geçTi.(43) bi tene aTdım _ıdı, adamın ğulānın dibine deer mi. (44) adam carT diye yıkıldı oraya. (45) hemmen ğaragola giTdi bunnar. (46) ğaragolda jandarma geldi. (47) jandarma geldi, bizi duTdu, dōru nāzārete göTürdü. (48) yaTdık birkaç gün orda yaTdık. (49) bizim bi keneci deller bi ireli gelen _ adamımız vardı, aa. (50) ğayrı ordan hayvana aa bi tene ğoyun almış. (52) dōru başçavuş eline eletiyī, ğumandanım bua al diye. (53) bua bi zopa aT, biziyne döüşene. (54) onu oreye veriyo, onu da eyi bi zopa aTdı orda. (55) ondan sōna bizi bırağTılar. (56) bırağtık geldik, köyün içinden geçer ğatiller gediye ha ğatiller gediye ha. (57) yārabbi ğatil de olduĝ orda. (58) ādam yıkıldı orda, ğafadan ğān aқыó bōle. (59) yāni çok şeyler gördük ileri geri, ufağ teFek şeyler.

(60) [İBÇ] bōle döüşTünüz yelleri annaT dezz _ōlu, bōle ğavĝa eTdiin yelleri.

¹⁹ Bu kısımlar ses kalitesinin kötü olması sebebiyle anlaşılammıştır.

(61) [İSÇ] şindi şeyden geldik, andırından yoğarı gedişiz. (62) ğomhā ğomhā, imamhā imamhā dēyiP, o zaman ğır yer bekçileri var. (63) yol boyu seni takiP _ediyo yāni ziyan yapıyi mi yapmiyi mi felan.

(64) [İBÇ] şindiki ğoruma.

(65) [İSÇ] ğoruma hē. (66) şindī yav adam ōle küfürle ōle küfürle geliyi ki, bu ğaragöz de yanımızda. (67) onnarın ğoyunu ilerde gediş, biziki de arkada gediş. (68) bizim ğaragöz şureye dūr, sen duT ğarışTırma ğoyunları. (69) ben dedim şu aradan çıkıim. (70) bi tualete oturmuş gibi hāşa burdan, aşşā oturim dedim. (71) neyse adam geliyi, hayvanın üsdünde emme nasıl geliyi, bōle esiyi. (72) adam şōle yaklaşırneñ barabar kaçıverdim. (73) ādam ğüP, kürTedek indi yere. (74) ādam öte debelendi beri debelendi kaçamadı, sōra vardım yardım eTdim. (75) arkadaş noldu saña? (76) yāv arkadaş, şu aydınlar. (77) yāv ben de aydınlıyñ, dedim; noldu saña noldu? (78) yā işde bunnarın peşinden gedişñ, sen çıkıdñ mı, birisi burda mıydı, beni hayvandan düşürdü dedi. (79) ulañ allahTan belanı vermiye dedim. (80) seni düşüren beniñ, sen niye orda köfür ede ede gelişñ, dedim. (81) yola geden yolcuları ēlişñ. (82) dērken bizi duTdular, ğaragola şıkāT _eTmiş bu adam. (83) geTmiş o zaman acar aa da bayā, ā bi de şeydi o ğadirli de ne āydı o bire? (84) andırında memeT kea da var. (85) memeT kea geldi orda, bayā yienim ğaragol ğadar hükmü var adamın. (86) orda tēlefon eTmiş. (87) alō sandıral, alō sanTıral. (88) sanTırlan da bizim diyú çobanların şeyi yok. (89) tel aaçları var bōle dikili. (90) o telin birini pırTdırıvermiş. (91) alo alo çekmiyi. (92) alō sanTıral, alo sanTıral biz geri geldik o. (93) bizi gine geri götürdüler. (94) adam arhamızdan geldi. (95) n _olmuş bunnara dedi. (96) yā bunlar bōle bōle dedi, döüşmüşler filen dedi. (97) ya döüşmüşlerne olur mu ğolu mu ğırılmış, gözü mü çıkılmış, bırakıñ adamları diyo. (98) bırakTırdı bizī ondan sōna.

Hikāye

(99) [İSÇ] adamın bir ōlū varmış, yedi dene davarı varmış. (100) ulān arkadaş bu künde gelir geder gelir geder davarınañ. (101) bi ğün uyuyağalmış, davarları ğurT ğapmış. (102) āşam gelmiş bābası, yani o ğadar kötü bi şeyler sōlemiş ki çocuk evden geTmiş arTık. (103) ordan çocuk gediş vağıTsız bi yere varıyı, o zaman yaylağlar bō.

(104) köylüler yaylā çıkardı inek otlatmak _ için. (105) oreye varıyı, orda bi arkadaş gapının āzındaymış. (106) sēlamı aleykum, aleykum selam. (107) çocuk daha on beş yaşlarında. (108) emmi dēyir, adam soruyı sen nere gidiP nerden geliyiñ, necisiñ, hırkız mısıñ, şu musuñ? (109) emmi ben bōle bōle çoban duracağ yer ariyim diyī. (120) ōlum ben bōle bir adam ilāzım dēyi. (121) ē, şu benim inekleri yayañ mı dēyi, yayarım dēyi. (122) şura otur da diyı, ablam inek sāyı diyı. (123) inekleri sādıqTan sōra gel, yemēmizi yeriz yatarız. (124) peki. (125) şimdi ayāna da çarık varmış, deriden. (126) gōkar yāni pis gōkar. (127) yanında şōle büyük bi ğazan var _ ımış, yāni içine süTlü çorba yapmış ki ōf. (128) şoraya ğomuş gi birez sousun dēyi. (129) ōlum çarını çığar dēyi. (130) çocuk da çarī çıkarırĝen şōle atıvercek cōp diye şeyin içine çencerenin içine düşüyo ğazanın. (131) ārkādaş bua yanıyı, adam birkaç tokaT vuruyı, bilmem ne ediyī. (132) çocuk ordan çıkıP gediyi. (133) gede gede ileri varıyı, bi i dare yanar _ ımış, teg eskiden bi idare olurdu. (134) hē ğazla yanardı. (135) şindi çocuk oreye varıyı, ev sahibi ev sābī. (136) bi ıktiyar īh diyı. (137) yav beni misevir _ almañ mı emmi, dayı? (138) sen kimsiñ ōā, diyı. (139) ben diyü, misevir olacağ bi yer arıyiñ emmi diyı. (140) gel baħim, gel gel diyı. (141) bi de ğoca ğarı ikisi oturmuş şeyin başında i daranın. (142) onda hayvan hastaymış, inek bi de ēşek bālıymış inēñ yanında. (143) orda bālı olurkan adam demiş, biri çarmış. (144) ali emmi, veli emmi neyse, buraya gel de geT. (145) çocā dēyiler sen buraya ōtur. (146) bi de būcağ ğoyuyollar. (147) ēre bu inek ölecek olusa, kes ōlum diyıllar. (148) olur dede, diyı çocuk. (149) şimdi bunnar geTdikden soñra o i daranın içinden de ğāzı da biTmiş, tırp diye söñmüş. (150) şimdi bi patırdı çöküyi. (151) vāllahi inek ölüyi yerden bıçā alıyı çocuk. (152) var ya boazını buluyı kesiP _ atıyı. (153) allah allāh, adam geliyi idare söñmüş. (154) n _ öldü ōlum? (155) valla dede işde idara söñdü. (156) n _ öldü, hasTa n _ öldü? (157) valla hasTayı kesdim diyı. (158) şimdi adam idareyi gine yaқыıyı, nasıl _ eTdiyse ufağ teFek, yaқыıyı. (159) ondan sōna bi bağsa ki eşşē kesmiş ōlan, yañlışığla. (160) bi de ordan ğovuyolar çocū. (161) yā ben nere gedēñ diyı. (162) şindi adam yola düşüyi ōlan, sabah _ olmuş. (163) gederge deveciye rast gele, esgiden böle yük davşırlardı, ēşā davşırlardı deveyne. (164) ğaçakçılığ gibi işde. (165) o zamanlar buydayı birez hōkūmeT kısıtlar _ ımış, inönü zamanlarında oluyor bu işler. (166) ondan sōra çocuk onnarın yanına varıyı. (167) onnarda yēmeK yiyollar _ ımış. (168) mērabā, hoş geldiñ

beş geTdiñ, yemeK ye fileñ. (169) çocuk da acıkmış tabī, yiye yiye yemēni. (170) ölüm nere gēdiyiñ nerden geliyiñ? (171) valla bōle bōle çoban duracak yer ariyim falan diyi. (172) şindi ordan çocū yemekliyillar. (173) ölüm diyillar şu develeri güdeceksiñ, tamam mı? (174) tamam. (175) sürüyollar, otlamağa gēdiyü develeri. (176) aşam geliye develeri çökdürüller yere, şurdan ayāni da bükeller, bālallar. (177) kaçtı mı gedemesiñ diy. (178) ölüm diyi sözüñ _oa şu eşşe diyi, şōle uzunca deveni adaP deller şōle aaçları olur şurada, oa bāla diyi. (179) çocuk da eşşeñ ğafasını ēce yoğarıya bālamiş sıkı sıkı. (180) deva ayā ğalğınca eşşeK sarkmış ğalmış, ölmüş. (181) çocū orda ordan bi tağa ğovaleyillar, gene gediye. (182) bilmiye yāni, çocuk da bilmiye. (183) yāni her felaket başına geliye. (184) şimdi daha önde ileri varıye ki bābam bi düñ çalınıye bir davul çalınıye bīre bīre. (185) neyse çocuk dēye ya ğarnımı şurda düñ yerinde doyurruñ. (186) aşamına varıye oturıye bi kenera, orda davulun biri boşdaymış, onun yanına oturıye. (187) oturunca şōle vurıye davula dın dın dın dın. (188) aPdāl geliye ne vurıyeñ ulan, bua bikaç tane vurıye. (189) ordan dikiş duTduramiyucu, ne yabiyim ben? (190) aPdālın gerisi dövüyü, aPdāl da dövüyü beni diyi yāni. (191) şimdi çocuk nē edēñ ne işleyēñ diyi çocuk. (192) gece bu davulu çalim ben diyi. (193) gece davulu çalıye. (194) şōle bi uzun dere var _ imiş dere yoğarı ormannık, ğorkıyeñ da. (195) ondan sōna dangıdı dangıdı dangıdı dangıdı ileri bi düzlüe çıkıye, düz de ayın _ aydın _ imiş. (196) düzlüe çıkıye, orda bi bina var. (197) yav şu binaya varāñ dēye, neciyse burda yatarıñ dēye. (198) şimdi binanın içine sözüñ _ ona bi domuz girmiş. (199) ora dērmen _ imiş. (200) domuz içeri girince, ğapı çarp geri ğapanmış. (201) içerde ğalmış. (202) şimdi dan dan dan ğapıye açıverıye doñuz öte taraFa dōru ğaçıye ya içeri, gendi de ğorkıye, hemen buyday ğatına doñuzluk deller yoğarda bi yeri var. (203) oreye çıkıP durıye, tavulu vur a vur vuru, ğorkmuş ēce. (205) şimdi orda sabah olıye, sabanañ gine çalıp duruğan kevrancı geçiyimiş ordan. (206) cıncık mıncık satıyimiş ğatırınañ.

(207) [İBÇ] çerçıye kervancı deller onnar yanı.

(208) [İSÇ] neyse bu davul niye çalınıye burda, nē var bu deermende dēyillar. (209) adam ğapıye açıveresiya domuz ğaçıye. (210) şimdi buña birkaç dene vurıyullar murıyullar emme ğatırların her biri bi dā gediye. (211) heP üsdünde eşyalar ğırılıye.

(212) Şimdi bunu ŐikāT _ ediyıllar. (213) ŐikāT _ edince ğarağola varıyıllar, orda bi nazareTde bi ıktıyar adam var _ ımış. (214) ondan eveli var _ ımış. (215) ōlum sen ne ifade vereceñ, sen ne yaPdıñ falan dēyince emmi bōle bōle dēyi, bi domuz vardı iĉerde diyi, ona pırTdılar, ğaçırdılar dēyi, Şimdi de beni ŐikāT _ eTdiler dēyi. (216) ōlum saa bi Şey deyim mi diyi. (217) de dēyillar. (218) sen ben bi doñuzu besliyidim, evcileŐdirmeg _ üĉün. (219) onu da geldiler ğapısını aĉıverdiler, domuz ğaçTı. (220) ille de benim doñuzum ille de benim douzum de dēyillar. (221) he oldu, neyse sorguya ĉekiyıllar. (222) noldu, bōle bōle oldu, işde ben bunnañ ticareT yapıyıdım, bu Şeyin tüccarıyım, Őuydu buydu. (223) Şindi ğatırcılara bunun parasını ōdediyıllar, aTmiş millon. (224) ordān ĉekiyi bu evine geliye. (225) bâba deyi al Şu aTmiş millonu aT da aar mı alacañ, yeTmiş tene aT inek mi elli tene. (226) yāni ōle bi Şey geĉirmiŐ orda.

-M35-

KonuŖan: Mahmut GÖÇER (79 yaŖında, İlkokul mezunu, Çiftçi, Karakoyunlu Yörüğü)

Derleme Yeri: Soysalı Mahallesi, Ceyhan

Konu: Kökenleri, Anılar, Hayat Hikâyesi, Karışık Konular

Kökenleri

-nerden geldiñiz, nerelere göçdüñüz?

(1) biz yörük, Ŗeyden aydından gelmeyiz bizim aslımız. (2) ġayseri, yahyalı musâcılı ordan gelme.

- ne deller size?

(3) bize ġaraġoyunlu yörü deller. (4) biz yörüg.

- adıñız ney adınız?

(4) mamıT göçer. (5) göçTüümüz için göçer ġoymuŖlar soy _ ismimizi.

-yani musâcılıdan mı gelmesiniz?

(6) eveT, kırğ sekizlerde geldik, yerleŖtik biz bıraya.

Anılar

(7) ben ġüÇcüümde çok deve ġüTdüm ġızım. (8) arıT beklemede çok ġaldım ben. (9) çadır göçerdi, yıķın yarısı ġalırdı orda. (10) beni de başında bekçi bıraķıllardı. (11) ē bu o zamannar sekiz yāŖında, on yaŖında çocün bekçi olsa ne faydası olacak? (12) bu kadar yāni Ŗeymiş yāni adamlar. (13) ben sōradan diyom ki ayleme “yā siz hiç merameT yok muydu?” diyorum yā. (14) sekiz yaŖında çocuk yurTda ġalı mı yā? (15) bekçi olsa n _ olacak ya bu çocuk diyom yā.

-o şeyi annaT, devenin biri seni annesi mi bâbası mı zanneTmiş, arqandan geliyomuş yâ.

(16) şindi o deve, şindi devenin, deve bōtlar; inek buzālar efennim eşşeK [...] ²⁰
 (17) deve dōruқан köçek deller yavrusuna, köçek deller. (18) bi yaşındakine doruñ deller. (19) efendim deve dōruқан ben başındaydım.

-taylağ neye diyolar, taylāna?

(20) daylağ, o şey tülü, daylağ tülü olur, tülü. (21) efendim, deve dōruken ben başındaydım. (22) deve yavrusunu almıyor, köçēni almıyor, baña yakınmış deve meerssem. (23) ben başında durūsam emdirirdi gendini, yavrusunu. (24) öyleydi yani. (25) işde bōle biz, ğonduқ göçTük amma. (26) deve şindik beni yavrusu zannediyo. (27) baña yakın, yavruyu almıyo deve. (28) yavrusunu almıyo, ben başında durusam yavrusunu emdirecek. (30) ben başında durruñ, efendime ezende annem beni ğaldırır. (31) devenin önünde duracam ben, deve köçēni emdirecek, yoksa emdirmez. (32) şimdi ğızım biz burda ğaldıқ. (33) o zaman deveye anTalyadan araPlar gelir alırdı bīrdan, araPlar götürürdüñ bin doқuz yüz kırış sekiz, ellilerde. (34) araPlar geldiler, deveyi saTdı. (35) dōrT dene deve üç yüz aTmiş. (36) bugünkī gibi aklımda yāni o zamanın şeyi. (37) dōrT dene de üç yüz aTmiş reşadī benim bōyük biraderim. (38) araPlar deve, köşeyi yanda ğēdiyūr, ğayalık deller yani anasına ğayalık deller. (39) yanda ğēdiyūr. (40) deve geTmiyūr yâ. (41) arħaya dönüyūr, baña bozulacān dedi, deve bozular yāni. (42) beni bırakıP da geTmiyūr. (43) adamlar deynēne vurā vurā vurā, geri dönüp baa baқıyūr, benim bozuluyú, baa baқıyoñ.

Hayat Hikâyesi

(44) şindi ben, beni cahil bıraşTılar. (45) beni devenin arħasında [...] oқula giTdim. (46) sākaya ilk oқul, okula geTdim. (47) üç sene sākayada oқudum. (48) iki sene daTlıguyuda oқudum. (49) biñ doқuz yüz elli yedide de diPloma aldım ordan. (50) gendi imқанlarımlañ dana ğüTdüm, inek ğüTdüm (51) ceyhan lisesi şimdi, ora ortaydı. (52) eken sineması vardı. (53) oreye ben ğayıT oқudum, gendi

²⁰ Bu kısımlar ses kalitesinin kötü olması sebebiyle anlaşılammıştır.

imkamlarımınañ efendim ş _ apTım. (54) tumluda bi posaj duranımız vardı onlañ barabar. (55) efendime söliyim büyüklerimde de bâbam işde cahil gafa, yürüg. (56) yâ bu okumaz, parañ araya gider, efendime söyleyim. (57) biz okuldan iki gün devam eTdim. (58) orta bir terg, orta bir terg ayrıldım ordan.

Karışık Konular

(59) afedersin köpek de eyi yüzer, göyun da eyi yüzer, geçi de eyi yüzer. (60) burdan vurdu mu ırmāñ garşısından çıkar göyun. (61) gemiye göyunun, sürünün yarısını sürüyü yüklediñ miydi, biz çocuğTuğ eyi bilirik yâni.(62) sürünün _ önünü alabiliseñ alısın, alamazsañ var ya gemiyeñ barabar sürünün yarısı garşidan çıkar. (63) deve öle yüzer, yan yatar böyle şeyinin üstüne yüzer yâni. (64) deve böyle. (65) şimdi benim burda yürügcülüğde dörtyolda efendime söyleyem, çok özür dilerim, bi köpek hızana geTmiş deller orda. (66) dayılarım burdan göçmüşler göyun, deve. (67) efendime söyle, yaylaya şeye çıkmışlar mı, bir ay sora köpek çıkagelmiş aladâ. (68) yâni köpek yolu bilir _ imiş yâni. (69) güzulu göyun, göyuna gurT düşmüş. (70) efendim bir kölgede yaTmış ğalmış ğuzusuynan barabar. (71) efendim aladâlara çılmışlar birgün. (72) eke göyun, birgün çıkagelmiş çobanların yanna. (73) aç ğaldı zaman deve, aç ğaldı arpanın unundan toP yapallar, aynı şindi ğulle gibi toP yapallar. (74) depeller bir āzına. (75) devei deyneneñ dizine vuruverrim, şöyle ıkar. (76) ipinen bālarım, gedemez ama. (77) Zabanañ var _ ısın o ipi çözērsin, o hayvan yayılmaya geder, önüne ğatarsin geder. (78) yurarlarla arka arka düzersin üç beş dene deveyi, çeker gedersin. (79) ğara çadırı ğurarsin, dörT direkli çadır _ olur, efendime söyleim. (80) o direklerine, o bi de çanağları olu çatarsin, çanağ. (81) böyle ğurarsin dirē. (82) ipleri olur, böyle şeyleri olur ş _ aparsin. (83) sitil mesela şeyden, aaçTan mil düzeller böyle şey _ apallar. (84) o aladâlarda şimdi ıbrıklar olurdu, ğayaların altında, ıbrıklar ol, souğ hava dePbosu gibi. (85) yürüğüler heP götürüller derileri, peynirleri o ıbrıklara ğata, ıbrık deller oa. (86) aynı şindiki terōrislerin şeyi inleri ş _ apdıklar in olur böyle. (87) iniyoñ oraya efendim souğ hava depbōsu yāv (88) hacı ibrām benim bâbam, ğara hoca vardı ğardaşı. (89) kısrıganda ahmeT bey vardı.

-senin başğa nerde akrabān vardı?

(90) kısrānda var, ğaraköyde var. (91) musācılıda heP dezzelerim, dayılarım heP _ orda. (92) orda her yörüg var. (93) hayTa var, şey var, hanımlı var, yörüg çok orda. (93) bizim aslımız orda ğarağoyunlu.

-M36-

Konuşan: İsmail KARA (58 yaşında, Okuma yazma yok, Hayvancılıkla uğraşıyor, Aydınli Yörüğü)

Derleme Yeri: Tumlu Mahallesi, Ceyhan

Konu: Karışık Konular

Karışık Konular

(1) göç ānı yāni hindi şindi löküS arabalar çıḡTı da. (2) evelden araç youdu, adam vaTantaşın. (3) çou vaTandaşlar tā tıraḡtör yeni çıkıyī. (4) tıraḡtör var ıdı, yok deeldi, var da yāni ben şey ġānı gününden beri biliriñ. (5) hindi ġānı iç ı anadoluya geT, ġayseri yöresine geT, tā hāla ġānı kırsal kesim köylerde var. (6) dādan indirecēñ, tıraḡtör Zaten çıkmaz oraya. (7) orāna bıçallar o ekinleri. (8) desTe yapallar, kimisi şelene tıraḡtörün, ġānı gelecek oldū yere gelir. (9) yāni maddi durum birez kıstınlıydı o zamanlarda. (10) yā şindi o adamlar heP yol yapıldı, devlet allah zuval vermesiñ. (11) iş maḡāneleri var, yollar yapılyī. (12) her köyde elektirik nerde? (13) idare dellerdi bi lamba var ıdı o yanardı. (14) hē fitilli. (15) şindi bizim de annem taḡa iyi bil ıdı, yengem de bil ıdı. (16) şindi moderin löküS arabalar çıḡTı. (17) şindi bizim şu toroslara seviyeli bi araba dēy. (20) yāni adam torosu gördü mü çöP Tenekesi ora bi ġo, aynı yolun genarında ġoyteyner görmüş gibi oluyū. (21) pek beyenmeyılar. (22) şindi bizim altı yedi dēveye yāni bi göçün dēvesi yāni. (23) o zaman da sandık yok, sePeT yok. (24) maraşdan elbisTandan, şurdan burdan antiḡacılar topladı çuvalları. (25) yāni şindiye aracıñ, arabañ var. (26) kılimasi var, içinin ḡoltū, dōşemesi, içine adam. (27) bi yıḡamacıa geT elli aTmış lira bi yıḡamacıya. (28) adam ondan sōra içiñe ġasdesini dōşeyī. (29) ġuru bezle ġurulayī. (30) ayāñ ı alTına toz moz olmasın diye ġasTe ġoyu deel mi? (31) dēveler de öyle süslüydü. (32) hindi mesela bu köyden burdan göçdüñ. (33) datlıguyu köyüñden geḡTiñ, gece nerden geḡeceñ şafalā? (34) bu dēvelerin āsından zēsine aynı löküS bi araba gibi taḡım çanları var; süslü, aynalı. (35) dēve önde, geden dēvede arḡada dēve görür, arḡasında gelen dēveyi görür ayna. (36) hōyle bi ceP aynalar var, o ceP ı aynalar, ceP ı aynalar. (37) ē sen gendin bi şey olsa

bi adamla ğavğaya yapTıñ. (38) sen kendini dev aynasında mı gördürüyñ? (39) önde geden dève arkada gelen beş _ alTı dèveyi görür aynada. (40) onun şöle uzun böyük iki buçuk _ üç kilo çañları var. (41) hafif şöle elli ğıramlık çañlar var. (42) bi dèvenin elli aTmış, yüz dene çañı var. (43) şindi bi geliñin bi ğofere gediye, geliñe gene yapmayılar o süsü. (44) dèveler öyle hosforluydu. (45) o kilimler ablam naķışlı. (46) şindi o, o naķışlı çulu biri gesse, şu arabayı deseñ gene vermem ben saa. (47) o çulun biri elime bi geçsin, şu arabayı ver ver, şindi geçseñ laFdan laF açıyolar. (48) ē bi arkadaş var misi~s organize de çalışıyo. (49) ibo diye bi arkadaş. (50) yani şu ileri sāğaya köyünden adam. (51) bi çit tePsīm var diyo adam. (52) bak bak yüz _ elli tene tePsīm var da diyo. (53) haķkaT de güzel bi sandı var adamın şöle, arabasında buluduruyu. (54) bi çiT tePsīm var diyo. (55) bu bi çiT tePsī satarsam kendime bi löküs araba alacam diyo. (56) yā tePsī diyo, sen mesela hindi beş _ alTı liraya neyse on lira yirmi lira bi tablacı bi tepsī al _ ısıñ diyo yā (57) o tePsīnin kaç tane deerinin oldūnu biliyoñ mu sen? (58) ben hēc piyasaya almızdım. (59) bizim çocā dedi kine, bizim yiēn var. (60) saña bi saaT verēñ, bu saaT bilēñ saaTı yalıñız davşıyacāsañ verēñ. (61) bi hediye, hediye ossun diyo. (62) lan bi saaT vermeye ben verecek ossam, beş, altı yüz, bi millon. (63) elli liraya satar, otuza da satar. (64) saaTi davşıyacāsañ verēm, hediye edēm. (65) yedi millarlık saaT veriK. (66) saaTin üsdüñde numara, abi ismi yapar o. (67) ben hiç inanmadım bu böyle dèyince. (68) o geTdik sōra dedim ki çocuklara şu internete giriñ bi ara, aynı saaT yedi buçuk millar. (69) adamıñ adamıñ baa, çocā eTdī tePsī saaT yedi buçuk millar. (70) ben yedi millara aldım hemşerim dedi. (71) yāni bi an da senle ğarşılaştım da ğolunda görecem saaTi dedi. (72) interneTden araştırdım saaT yedi buçuk millar. (73) yāni alTın mı deseñ, hayır, altın altından ğıymeTli yā. (74) altın olsa o ıraķama Zaten ulaşmaz yā. (75) altından ğaliteli deyi adam. (76) bak bu tePsī satacāñ, löküs bi araba alacāñ. (77) gerçi üsdüne de para alabilirim, param artar diyo bak. (78) aynı tePsī bir yerde bi arkadaş yani sohPeT esnasında dedemden, dedemiñ dedesinden ğalan tePsik var. (79) kırk millar felan veriyolar dedi, biliyoñ mu? (80) yāni dört lira, kırk lira deel hā. (81) kırk millar veriyolar, bahsesiyı, he. (82) demek istedim, aPlam yāni ğafanızı ārıTdım. (83) develeriñ o çañları tunç. (84) ğara çañı olanı var. (85) yanānda bi seFer devenin yanānda yirmi beş _ otuz tene çañ var; zil, süs. (86) yāni şu köyde ben anas yaPtım.

(87) anas ben anas duymayabilirler. (88) emme o çañı duymadık kimse olmaz. (89) bu asvalTa iniler,iniler. (90) o göççeñ asvalT iniler. (91) yāni öyle hosforlu. (92) şindi [...] ²¹ dükkene var hindi erkek parfümü, ğadın parfümü diyoñ. (93) esgiden ğarafil vardı. (94) genç ğızlara, gelinlere ğarafili çizalla, çizellerdi. (95) sade şöyle bi köye bi bi buçuğ iki kilo metire de ğala, o gelinin ğarafil kokuşunda bayılırmış şora adam. (95) öyle kokuş o ğarafil. (96) eveli o youdu. (97) ğızların saç eveldi darallardı. (98) bi züluf yapallardı. (99) o ğıyafeT deşik. (100) hindi tualet deyiñ, süslü elbisesi hu bu deyiñ. (101) o zaman yokTu, o yokTu. (102) özel takım ğadifeden var _ ıdı yağaları nağışlı (103) terziye diktirilir, özel dikilir. (104) yāni gelin olsañ da o sırtı keyeceksiñ, o nağışlı ğadife. (105) alt _ üst kompson ğadife.

-okuma yazmanız var mı?

(106) okumağ isTeyin. (107) hindi okulu isteyiñ. (108) amcam eyitime düşğün bi ayleydi. (109) ē bābam da göndermedi. (110) ölüm sen gedecēñ, öbür abiñ de gedecek. (111) davarı kim yayacak, ğoyunu kim yayacak, develeri kim yayacak? (112) amcam götürüyü beni okula. (113) kendi de burda ceyānda ğörev yapardı. (114) amcacim toplum polislerin arabasını ğullanırdı. (115) gece bekçili yapardı. (116) demek isdedim böyle işde ablam okuldan mādur ğaldık yāni. (117) okul yüzü görmedik.

-ama sen kızlarını okutuyorsun di mi?

(118) okuduyum, okuduyum eveT. (119) neden okuduyuñ? (120) kendimi gördüm yā, yani bi yere geTseñ her arac da yazıyo ama bir numaralı iki numaralı her gidecē haTdın aracı belli. (121) hemi okumuşlun ossa kimseye sormasıñ, atlarsıñ arabaya. (122) yāni okumamazlık çok kötü bi şey. (123) okul ğadar hiç eyi bi şey yok. (124) okul başTa gelen bi şey.

²¹ Bu kısımlar ses kalitesinin kötü olması sebebiyle anlaşılammıştır.

-M37-

KonuŖan: Mustafa SEYİDOĞLU (68 yaŖında, Ortaokul Mezunu, ifti, Cerit)

Derleme Yeri: Yalak Mahallesi, Ceyhan

Konu: Kökenleri, Ağıtları, AvŖar- Cerit Mücadelesi, Ceritlerin Nereden Geldiği, Köyün Adı, Düğünleri, Evlenme Usulleri, Soy isimleri, Cerit G

Kökenleri

-buraya ne zaman yerleŖmiŖsiniz, bu köyü kimler kurmuŖ?

(1) bu köyü dedelerimiz ĖurmuŖ.

-yani ceritlerin kurmuŖ olduğu bir köy m?

(2) vallahi Ŗimdi hemi ceritlik var amma bu seyid lu nerden geliyor bize biz onu bilmiyoğ. (3) Ŗimdi seyid lu olarak bizim bi seceremiz varmıŖ. (4) mısırdı bir hoca gelmiŖ biraya. (5) ondan sonra, mısırdı tağsil gören bi hoca gelmiŖ biraya. (6) bu hoca, amcamız duTmuŖ secereyi vermiŖ. (7) böle böle demiŖ, Ŗecereye bađmıŖ, okumuŖ. (8) ayā kağarak okumuŖ Ŗecereye, o hoca. (9) mısır ensar niversesinden mezun olan bir hoca gelmiŖ. (10) ondan sonra secereyi okuyunca ayā kađmıŖ demiŖ ki bu secereye Ėurban oluñ, hasan hüseyin efendimize dayanıyr bu secere demiŖ, seyid lu olarak (11) dedemiz seyid lu mustafā bu ceyhanın ilk Ŗeyinde cumhuriyete geçdi yıllarında mı veya osmanlı zamanında mı belediye reisli yapmıŖ. (12) Ŗeyin, ceyhanıñ belediye reisliini yapmıŖ. (13) haTda bu mahalle var ya sizin oradaki Ŗu Ŗey mahallesi onnarın gelmesinde, Ŗeyden yurT Ŗeyden gelmelerine bu göçmenlerin gelmesi yoğ mu hāni bulgaristan yunanistan bizim Ŗeyin oraya muradiye mahallesine yerleŖdirmiŖler onnarı. (14) o zaman onnarın bir Ėısmı da seyid lu soyismini almıŖ. (15) dedemizin soyismini almıŖ seyid lu soy ismi diye. (16) ondan sonra iŖde aaTları var bunnarın. (17) dedemizin burda atmıŖ bin dönüm yer zapdetmiŖ ondan sonra. (18) dedemiz aTmıŖ bin dönüm seyid lu mustafā olarak geiy. (19) amma aadı var mesela aT yakmıŖlar.

Ağıt

(18) ünlü ceridin elinde

(19) sırma palaska belinde

(20) ğaymağamınan oturur

(21) nargilesi bir elinde

(22) diye böyle aaTları da var. (23) türküsü de var.

(24) biz ellerin başıydık.

(25) boy beyine ğarşıydık.

(26) gürleyince bel ğıradık.

(27) erzurum ğışığı gibiydik.

(28) böyle aaTları var esgi ebelerimizin, nenelerimizin yahtı aaTlar var. (29) ondan sonra amma bu ceriTlik nerden geliyor, ceriTlikden de var yāni köyün gurucularından bunnar. (30) ondan sonra bunnarın bi de avşarlardan harbi var, belki ekrem annaTmıdır.

Avşar- Cerit Mücadelesi

(31) o avşarlardan harbi de avşar yusuf bey varmış, cin yusuf deller ğimiş. (32) avşarların beyine cin yusuf deller ğimiş. (33) seyid ğölu mustafāya duTuyor bir şey gönderiyor, haber gönderiyor. (34) baa ya şu ğadar para vereceksiñ, vergi vereceksiñ ya da ğadın vereceksiñ diyor afedersiñ yāni. (35) ondan sonra mektuP gelince elçi de getirmiş mektubu seyid ğölu mustafāya. (36) burda adam şeyi okuyunca mektubu okuyunca adam da bēt beñiz ğalmiyür. (37) ondan sonra adam oreya yıhılıyor ğalıyor. (38) o arada anasığil ekmek yapıyormuş. (39) anası ölunun durumundan hemen anniyür. (40) ney ölüm diyür. (41) ana bi şey yoğ diyür. (42) ondan sonra anası sıkıştıında anası cin yusuf böyle böyle diyür diyür. (43) bunları diyür ya bunu yapacaksiñ ya da bunu yerine getireceksiñ deyince anası diyür ki ölüm diyür şundan emdiin ğan

ossun, şundan emdiñ irin ossun bua ğarşı ğoyacağsıñ. (44) bizim şeyimizde böle bi şey yoğ diyo. (45) bunnar dutuyolar burda harbe dutuşuyolar, şeyin mercinin orda. (46) mercinin orda haTda orda avşar mezerlī var dellerdi yani biz çocuuduk. (47) ondan sonna avşar mezerlī var dellerdi orda. (48) şindi bunlar harbe çıkınca ğarşı ğarşıya geliyolar. (49) cin yusufnañ seyid _ ölu mustafā ğarşı ğarşıya geliyür. (50) diyor ki bu ğadar ğan dökmeylim, gel ikimiz harP _ edelim, ğavğa edelim kim yeñilirse o çekilsin diyo. (51) öle annaşıyolar. (52) bunlar harbe ikisi beraber duTuşuyolar. (53) halkı ayırıyolar hē. (54) bunlar ikisi duTuşuyolar. (55) ondan sonna bu arada bu seyid _ ölu mustafānın yanında bi dene danacı varmış. (56) danalarına bakallar _ ımış, hani mallarına. (57) bir ğız ğaçırmış gelmiş, seyid _ ölu mustafāya sınımış. (58) o da onu muhafaza ediyür, o da onun şeyini yapıyür, danalarına ineklerine bakıyür. (59) o da geTmiş harbe. (60) anası durdurmamış, ölüm sen de geT demiş, şeyi danacıyı. (61) aan yanına sen de geT demiş. (62) o da gedişür. (63) şindi bunlar harbe başleyince mustafāyla cin yusuf harbe başleyince cin yusuf çok güzel şey ğullanırmış ok atarmış, güzel mızrağ ğullanırmış. (64) bunlar başleyince şeyi atınca mustafā hemen atı şey yapıyör. (65) onlar bir eer kemer gevşeTme mi deller ne dellermiş onların şeyinde. (66) ok boşa gidiyör, mızrağ. (67) bu arada o danacı bunu görüyör. (68) danacı mızraa atınca şeye cin yusufu deviriyör orda. (69) diyolar ki ün seyid _ ölunun oldu, bu biz de meşür bir sözdür. (70) ün seyid _ ölunun oldu, danacı harbi ğazandı deller. (71) bu bizde yāni meşür bir şeydir lafTır yāni sözdür. (72) danacı harbi ğazandı, nam seyid _ ölunun oldu deller yāni.

Ceritlerin Nereden Geldiği

(73) buralarda yaşamışlar heP dedelerimiz. (74) ama bir ğısmı rağğadan gelmiş ceriTlerin. (75) bundan sonā bunnarınkinin de bizinkinlerinde horasandan geldiğini söyleyenler var. (76) iran horasandan geldiğini söyleyenler var. (77) yāni sonradakiler işde hoca demiş ya ğurban oluñ secereye deyince milleT sonradan bozulmuş geTmiş.

Köyün Adı

(78) köyümüzün adı birda bi hüük var, en esgi köy. (79) şindi yalağ deince yalağ deince çukur bir yer anlaşiliyo. (80) fağat yalağ deince şü civardaki bütün

köylerin en yüksek yeri yalağ. (81) her taraFı sel alırdı, bizim bırayı sel almazdı. (82) bırdan da ırmağ geçiyür böle köyümüzün önünden de ırmağ geçiyür. (83) şindi ben bunu araşdırdım; sordum yalağ farscada cesur, yit, efendi demāmiş. (84) anlamı, manası öyle demekmiş yāni. (85) yāni yalağ çukur yer demek bizim türkcede annadıımız yere. (86) ya binlar buraya gelmişler bu çukur yere niye yerleşmişler? (87) yāni bu bölge her taraFı sel alıyor mesela taā cebre ossun. (88) ceyhan ırmaa daşdı mıydı esgiden ben bilirim aklımız selin tā şu biziñ köyün dibine ğadar geldi. (89) her taraFı alır, bizim burayı sel almaz. (90) yüksekde ğalır. (91) aslında çukur demek yalağ demek. (92) amma ben okudum şeydeki diyor ki cesür, yit, efendi, dürüs diye olan kişiye yalağ dellermiş. (93) yāni bizim bıraya yalağlı deller. (94) yalağlı geldi, yalağlı geTdi deller, yalağlı köyü olarak ismi öle ğalmış. (95) esgi ismi sarı hüük dellermiş mesela. (96) burda höügümüz var, köyün arhasında hüük var bayā büyük hüük. (97) orda esgiden bir sarı çiçeK olurdu allah sizi inandırısın sarı çiçeKden hüük görükmezdi. (98) o ğadar güzel manzarası vardı amma şindi onlar da ğalmadı. (99) sārı hüük dellermiş daha evveliyatı yāni köyümüzün ismi. (100) sonradan işde bunnar geldikten sonra yalağ oluyo işde.

-sonradan buranın ismi deĝişmedi deil mi, çok yerin ismi deĝiştide?

(101) buranın ismi deĝişmedi. (102) bütün civar köylerin ismi deĝiştide, buraninkide deĝişmedi.

Düğünleri

-düünleri nasıl olur ceritlerin?

(102) vallahi düünleri esgiden ondan sonra perşembe gününden bayrak kağardı. (103) tā pazar gününe ğadar vur patlasın çal oynasın, davullar zurnalar ondan sonna.

-güreş olur muydu düünlerde?

(104) güreşlerini ben bilmiyüm da işde oyun oynallardı. (105) ğınacı gidellerdi. (106) bir gün ğınacı ğallardı ğız evinde. (107) ondan sonra orda yemek yapallardı.

(108) devrisi gün pazar günü de ğız almaya giTdiklerinde orda herkeş yemaını felan yerdī. (109) gelini alıllar getirillerdi.

-yemeklerden ne yaparlardı?

(110) yemeklerden işde bizim buranın ğuru fasılye, nouT yahnisi ondan sonra içli köfte, pilav, tavuklu pilav.

-keşkek onu bilir misiniz?

(111) onları bilmeK biz yoğ. (112) o şey analı ğızlı deller onu yapallar.

Evlenme Usulleri

(113) evelden bōle ondan sonna gelip beenme görme yok. (114) şindikilerin gönlünü yaparsañ anca varıyolar saa. (115) valla biz görücü usulü ile evlendik. (116) ondan sonra ben bir gün gece geTdim yanına geTdim nişannılıydık. (117) bābası beni ğovdu evden, ne geziyor bu diye. (118) amma şindi öyle deel.

Soy isimleri

(130) şindi bizim bu köye ceriT köyü deller yāni ceriT. (131) amma herkeş ekremgilin hepsi akrabamız onlar amcamızın çocukları. (132) bābam duTmuş onun ceriT soy ismini deştirmiş seyid _ ölu yapmış. (133) onnarınki hep ceriT, köy heP ceriT mesela, heP soy isimleri ceriT bir köyde bizinki seyid _ ölu.(134) bābam duTmuş o zaman seyid _ ölu olduında duTmuş bizikleri seyid _ ölu yapmış. (135) işde bu seyid _ ölu ile ceriTlik nerden geliyór bunu bulamıyoK, çıkaramıyom mesela. (136) mesela yāni bu seyid _ oullar ceriTlerin içinde miymiş mesela?

Cerit Göçü

(137) ceriTler biraya gelmişler yerleşmişler. (138) bireye beenmemişler şeye gitmişler rağgaya gitmişler. (139) rağgada ondan sonna bir müddeT rağgada ğalmışlar.(140) rağgadan sonra tekrar bu taraFa geri gelmişler. (141) rağgadan gelirken burda şeyde ğanlı geçiTde şeyler avşarlar önüne çıkıyō. (142) avşarlar eses yerlisi. (143) avşarlar diyolar ki biz bırakmaK seni diyolar. (144) dadal _ ölu, ğozan _

ōlu onnarın çok güzel türkūleri var dadal   ōluynen, dadal   ōlunun sōylemesi, ceriTlerin ūzerine. (145) ceriTler sōkūn eyledi raĝgadan diye. (146) bunnarın türkūleri var.

-hatırladıĝınız var mı?

(147) bilmiyom onnarı iŝde. (148) vardı biliyodum da heP unuTdum onnarı burda ĝannı geĉiTde dadal   ōlu bunnarı burda ĝarŝılıyor. (149) ondan sonra bıraĝmıyolar. (150) seksen bin evinen isĝan eyledi diye ordan türkūleri var ĝozan   ōlunun. (151) ĝozan   ōlu da buranın beyi, avŝarların beyi. (152) ondan sonra bōle bi ĉatıŝmaları oluyor, bıraĝmıyolar. (153) faĉaT ceriTler diñlemiyolar geliyolar cihanbekirli, altıĝōz, imrān, bizim bira yalaĝ heP ceriT.

-M38-

Konuşan: Rahime YILDIZ (74 yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Karakoyuncu Yörüğü)

Derleme Yeri: Yeniköynazımbey Mahallesi, Ceyhan

Konu: Düğünü, Köyün Adı, Anılar, Karışık Konular

Düğünü

(1) bábamın düün olüyor, önce gendi vermiyordu da. (2) vermiyordu düün oluyo. (3) gelinçi gelir ya davıllañ, neyneñ gelir gelinçi. (4) yemekler yapıldı, n eTdi goyunlar kesildi. (5) sandalyeler, masalar gelecek. (6) dediler ki anam dedi ki şey dedī hindim köyden laylon moturlar gelirse getirir dedi sandalye, masa. (7) bábam da misafirleri gelecēmiş. (8) bábam o zaman tüccardı yā. (9) ondan sorā baħmıř ortalıĝ, halamın da iki halamın da birer haftalık birer haftalık bebeK dourmuşlar. (10) onda biraħmıřlar biraaya ĝırmızı etleri, vingir vingir anam onlara mı baħsıñ, gelen misafirleri biraħmıřlar çarşıya geTmişler. (11) bunda babam da hōyle baħmıř, sinirlendi. (12) hēPsini ĝovdu. (13) yemekler laylona doldū, köyē hadī hadīñ (14) halamgili ĝovdū. (15) hēPsini ĝovdu vahasıl geleñ gelinçilerin, hēPsini ĝovdu. (16) ondan sorā ĝalan bi ĝaynanası ĝassın dedi, bi ĝaynanası ĝalsın dedi. (17) ĝaynana ĝaldı, ĝalan aħşam oldu. (18) biz kebaP yapıyoĝ, geliyor işde [...] ā sinirlenmiş diyolar. (19) arkadaşlarī, tüccar arkadaşları, fabrikada pambık çektiriyór, balyal eTdiriyór, onlar, ĝasım ĝariP oluĝıl ne hēP geliyolar. (20) evelden de fayton arabaydı, lık lık lık lık fayton arabalar olurdu yā. (21) neyse geliyolar, bábam hīç. (22) bu böyle sinirliymiş de diyolar bizim haberimiz olmamış diyolar. (23) ĝalan biz n eğiyok? (24) ĝaynana, ben, anam ne kebaP yapıyoĝ; meze hazırlıyoĝ. (25) gelenler içecēk. (26) büyük insanlar yāni, içecek yāni. (27) onun gönlünü şey eedecekler. (28) o arada halamın biri de cehanda çocuk oħuduyor. (29) o da dedi [...] ²²eline ĝına yaħaħ. (30) bāri demişler köylümüz geldi, cehanda oturan köylümüz geldi. (31) cahanda ĝına yaħaħ bigün eline bāri demişler. (32) ondan sōrā halamnañ dayım gelirken bábam görmüş hemen abāv bunnarı bir geri

²² Bu kısımlar ses kalitesinin kötü olması sebebiyle anlaşılammıştır.

ğovdu, ne geliyoñuz dedi, bi ğovdu geri, halam yıhıldı yolā. (34) ne _ ise sabah oldu, çok fazla uzaTmayağ. (35) beni de süslediler eTdiler, ğına olacak yā (36) ğapıya geliyördü böyle ğızım rayime dedi. (37) soyuñ dedi, sıh çıkar dedi. (38) bâba çıkardım bile dedim. (39) tuālēT geydiriyolardı yā esgideden de dā deñişikti. (40) çıhardım bile dedim. (41) neyse sabah _ oldu millet gene dom dom dom gene ğoulmayı şey _ eTmiyolar, geliyolar. (42) eveli laylon moturunañ neynen heP gelillerdi. (43) geliyolar hēP. (44) bâbam demiş gi anama “ben gidiyom” demiş, “ğızımı elinineñ bindir” demiş. (45) arabaya binmiş gēderken demiş gi “benim ğızım demez mi gi benim bâbam yoğ mu, demez mi” demiş. (46) gēri dönmüş, geldi. (47) gelinçiler geldi amma davıl furuyór. (48) bindirecekler ğalan bir gözüm bir şey fındık hala, bir de bâbām duTuyuf. (49) o bâbamıñ duTduu ğol böyle ediyór zıngır zıngır zıngır zıngır bâbam titriyür, sallıyór beni, sallıyór. (50) neyse işde bindirdi, ben de bindim arabeya bâbā bâbā diye āliyóm. (51) bâba diye āliyóm. (52) ğalan geliñ olduğ, sabāh oldü. (53) ğaynana bir kötü doñ verdi bacāma. (54) kellē üTdürdü, kelle. (55) yemek yap. (56) evin içine dıkılıP da yatāmı düzlemedim. (57) on beş yaşındaydım daha. (58) iş verdi elime. (59) hē iş verdi elime. (60) kelle üT, yemeK yap. (61) avraTlar böyle avraTlar çarırlar ğarırlardan. (62) yāni geliyolar işde duağ günü, geliyolar işde. (63) neyse uzaTmayağ böylē sırtınañ oturdum yāni gēyinemedim, sandalyeye öyle. (64) yüzüme de bir al örTdüler, ğarırlardan. (65) iki çocuk aradılar bulamadılar yüzümü açacaklar, birine şiş verecek bir olan çocūnun eline, birine de oğlava verecekler selavaTla yüzümü açacaklar. (66) anām bulunmadı da çocuk. (67) ğalan ayşe dezzeyneñ bayram emmimin avradıynañ elif dezzē açTı yüzümü. (68) baña dediler bezlerini getir. (69) bezleri geTdik [...] caillig dōke dōke gel. (70) ğalbura ğollardı, ğalbura dōke dōke getirdik. (71) işde onda ne var işde oa da bi para atıyolar ne ediyólar. (72) işde ondan sōra hayaT başlıyór ğalan. (73) hayaT çalışmağ, çifciyiK çifciyiK yā, çifciliKle ēK, güT, beraber çalış. (74) inek, dana gēçirdi günler neler neler neler nelēr. (75) tarleyà geT barabar, ēkim ossun barabar. (76) onda da bi döverdi, beni bi döverdi geldim mi ağşaminañ, bi döverdi, beni niye dövüyoñ demezdim. (77) beni niye dövüyoñ, demezdim. (78) cahillik başa bela. (79) gene de derdim hēç küsmezdim, halil _ibrām ne dutācāğ, ne yapācāğ yāni. (80) öylē hızlydım yāni ğalan allah bir hız verdi. (81) cenab _ allah adama yani geçim, hız verdi tarlanın tağımın içinde şuñu eT şuñu yaP. (82) öteberi ekerdim tarlanın uçlarına, domates şu bu ekerdim. (83) oa bile ğızışırdı,

“n _ āpacāñ bunları da ekiyoñ?” derdi baa. (84) ne güzel işde toplanıyór geliyór, ırğaT da yürüyüş için de sen de yiyóñ, sen de yiyóñ. (85) öyle öyle işde yaşadıK. (86) inek, dana, süT deñişiKlerimiz gelirdi bizim. (87) makine çekerdik, yā yapardık, peynir basardık. (88) işde ondan sōra da ğalañ adam hastalandı. (89) yaylaya neye gider _ olduk. (90) oralarda da öldü, biz de böyle ğaldık.

Köyün Adı

-yaylanız neresi teyze?

(91) ğılan uluĝışla. (92) giderdik oralara işde. (93) zāti bizim yürüĝler oralardan. (94) heP oralara ğedellermiş malına

-siz hangi yürük grubundansınız, biz karahacılı yürüüyüz peki siz?

(95) biz de ğaraĝoyunculardañıK. (96) bozĝırdan gelme. (97) bozĝır, ğonya bozĝır.(98) ordan gelmeyiK yāni. (99) ordan gelillermiş, bizim yayladan canĝır cunĝur sürüler getirillermiş. (100) gelmişler bureya oveya ğonmuşlar işde yeniköynazımbey ovasına böyük bulunca. (101) malcılar ya, ğonmuşlar. (102) işde ev yapılmış, köy ğurulmuş yani köy. (103) köy ğurulmuş ne demiş hökümeT adamı gelirmiş esgiden eve. (104) ne yapaK, adını ne ğoyaK, köyün? (105) adı da nāzımmış, nāzımbeyyeniköy ğoyağ demiş. (106) yāni hökümeT adamının, nāzımbeyyeniköy demişler. (107) nāzımbeyyeniköy oldu işde bizim köyümüz.

Anılar

(108) esgi ğarılardan heP çektiler. (109) benim yanımda ğoñşum var _ıdı işde, gülerin ğaynanası elif dezzē. (110) o da aşyörüyü. (111) ğadincāziñ canı bir soũk isdemiş. (112) almazlar _ımış. (113) ben de halamgil var köyde, baña dedi ki geldi hemen habarsız geldi. (114) rayime dedi, şu parayı al da dayı sami dedi geTsiñ dedi bi ğazoz assiñ dedi, ğalanına da dedi bi şefTali assiñ dedi. (115) neyse bizim de orda erik aacı var. (116) onun altına oturdu, gelincēz yedī. (117) ahā bundan habarı oldu elif dezzenin. (118) abāv o burundan geldi. (119) vāy efendim şefTali getiTiriyúr, yiyür gelinler. (120) ğazoz getiTiriyúr içiyúr gelinler. (121) yā ne yiyór gelinler? (122)

ğurķTan kaķar gibi ğadincāz aşıyörüyö. (123) ğurķ tauķ bōle geldi. (124) bi şey götüremezdik. (125) kelle ütüyom, kelleyi bişirecēk dedi ki “rayime bi tabaķ getir baa” dedi. (126) canı istiyor ya aşıyörüyor ya. (127) tamam dedim. (128) arķa taķadan getir dedi, arķa taķadan. (129) arķa taķadan götürdüm, onu gene görmüş. (130) onun _ uçu gene bi ğavġa eTmiş. (131) bi yere çıkmazdı. (132) ğoñşuya varmış güler. (133) bohçacı gelirdi esgiden yā hüsne bacı çairmiş. (134) ğızı var onun baġ baġım ne alaķ demiş. (135) hōyle baġmış, soķu memeT de şeyden gelmiş tarladan. (136) azzıķ da hazırmış. (137) çair bari eli bükülesice. (138) azzī ver. (139) hēç habarı yoġ. (140) deynē çekmiş yürümüş. (141) gelinin habarı bile yoķ. (141) bī fūrunca küt ğol ğırılmış. (142) ğolu ğırıldı, gülerin. (143) çaar, azzī ver de. (144) yā arası yaķın da yāķın aķraba heP işde geTdi yer. (145) ne öyle ediyōñuz? (146) çoķ fenaydı ya esgikinler yā çoķ fenaydı.

- taka ne demek?

(147) pencerē pencerē, taķa deriķ biz.

Karışık Konular

(145) hamır bilmiyordūķ, hamır yuñurdūķ. (146) ekmek bişirmesini bilmiyordūķ, yapıdīķ. (147) inek sāması bilmiyordūķ, yapıdīķ. (148) tarla taķım nere bilmezdik, yapıdīķ. (149) hēr şeyi her boya boyadıķ yani. (150) af _ edersīñ çoban çıķdı mı, ineklerlerin çobanı çıķdı mı, bazılarını avraTlar götürür. (151) ben yapāmadım onu, ben götüremedim. (152) o boyayı boyayamadım, götüremedim de. (153) avraTlar çoban bulunana ğadar götürüllerdi. (154) o boyayı boyayamadım işde. (155) inek götüremedim. (156) bir götürdüm ō avraTlar gidiyō tē ben nerede ğalıyom. (157) hē öyleydik. (158) neler yapıdīķ. (159) bostan ekilirdi ğarpīz. (160) tarlada ğalırdı, bizim ğaynın. (161) tarlada ğalırdı, satamazdı. (162) önce parayı veriller veriller, tüccarlar gelir. (163) toprān parasını yuTmuyon işde, sāT. (164) ondan sōra da bi boyraz çıķardı; ğarpız ossun, ğavın ossun sırtara ğalırdı. (165) yaPraķ yanardı. (166) bunda da alañ olmazdı, tarlada ğalırdı. (167) onları toplardīķ. (168) köye götürürdük bizim āşayla köylere satardīķ. (169) ğalanı milleT mal furur. (170) topladīmızı getirirdik mallar yerdı. (171) suyunu çıkarırdīķ besTik bastīķ yapıTīķ. (172) ğarpızın basTīni

yapTık. (173) ğavunun basTını yapTık. (174) hindi diyom, hindi ossā abāv şuncacık ğavunlar, onnar ne ki onnarın böyü yazıda ğalıyúr, tarlada ğalıyúrdu. (175) sarı ğavunlar böyle böyle, üsdünde ğoparmış mübarek bāl gibi. (176) şimdi şu ğadar ğavun ateş paha. (177) yiyen kim ki? (178) nasıl güzel ğavunlar hacı kefek dellerdi. (179) aynı mūz gibi ğavun. (180) varsam ki tarlaya üsTünde mübarek ğoparmış. (181) sarı ğavın olgunlaşırmiş üsTünde ğoparmış. (182) şiresinden yenmezdi. (183) böyle ğuş ğavınları olur, biliñ mi bilmem esgiden ğara ğuş ğavınları olurdu götü yasTı. (184) onları ekerdim. (185) bir olurdu bir olurdu, ğabū da ğalın, içi de böyle ğalın. (186) içi de böyle ğalın. (187) bir oldu bir oldu, anam n _ēTdim onu. (188) öteki top _ atan ğış ğavınları da var _ ıdı. (189) ğamyon getirdi, bi ğamyon ğavun götürüñ mü abi dedi. (190) bizden aldı, ben, bir laylon o ğavunu n _ āğadar ğalsa ulumaz hā. (191) ğavün ki böyle götü yasTı. (192) ğara ğara dışı ğara, ğalın ğabıklı, içi de böyle lohum. (193) yüz lireye saTdık o günün berinde. (194) düşün, onun birini alıñ hindi yüz lireye. (195) çok boya boyadım yā çok çok.

-boya boyamak ne demek?

(196) yāni her işi yapTık. (197) yāni tarlā taķım bi iş bilmiyórduk, her işi yapTık.

-M39-

KonuŖan: Duriye BAŖKAL (71 yaŖında, Okuma Yazma Biliyor, Ev Kadını, Aydınılı Yörüğü)

Derleme Yeri: Tatlıkuyu Mahallesi, Ceyhan

Konu: KarıŖık Konular, Babasının İkinci Evliliğı

KarıŖık Konular

-sizi tanıyalım, adınız soyadınız nedir, kaç yaŖındasınız?

(1) yeTmiş bir, heyye yeTmiş bir yaŖında.

-adınız nedir?

(2) duriye

-soyadınız?

(3) baŖgal

-hangi yörüklerdensiniz duriya teyze?

(4) aydından gelmiŖiyiz. (5) kökümüz aydından gelme. (6) aydın yörüyüz. (7) kökümüz o yandan gelmiŖ.

-peki göçle ilgili hatırladınız bir anınız var mı?

(8) göçlü ece bilemeyiñ. (9) bi seFer biliyiñ, geTdiydik eveli. (10) göç, ğaradan geTdiydik.

-nasıl, neyle gidiyodunuz karadan?

(11) Ŗeylerine, mallarına. (12) Ŗey var ıdı, aTlara yükleyillardı. (13) gediıdı, bi seFer geTdim.

-develer falan?

(14) deveyi bilmeyiñ ğızım ben. (15) deveyi bildim youn.

-kaç çocūn var?

(16) benim beş çocūm var. (17) dörT ğız olan. (18) ölüm şeyde güvenlig, ğızlar da ev ğadını heP. (19) evlendi. (20) onnar gelin ediyi hindi. (21) torunlar, gelin oluyū.

-inek var mıydı, koyun, kuzu?

(22) var _ ıdı, ğoyunumuz ğuzumuz var _ ıdı eveli. (23) geTdi, biTdi.

-yörükcülük biTdi o zaman?

(24) biTdi, hē. (25) yörükcülük biTdi, bi şey yok. (26) yazıñ bora gedyiz köye, orda duruyūz biz. (27) çocuğlar cāhanda duruyū olan.

- sizi etkileyen bir anınız var mı?

(28) hē, eveli ğızım işde bi sene geliñ olduğdan sōra geTdim yaylaya yā. (29) hēç hoşuma geTmedi. (30) erezil ollar dā. (31) su yok, su getiriyiñ. (32) ğara daan yüzlerinde.

- düünün nasıl oldu, hatırlıyor musun?

(33) davıllı işde evelki şeyle. (34) gelin almaya geldiler moturlarına.

-baban köyün aasıydı?

(35) heyye, ğız ğaçırdı işde ya göyüñ aası. (36) he, bābam evlendi. (37) iki evlendi. (38) şindi onnar var orda, onnar var yurTda.

-baban da veFat etti, nedendi?

(39) sonrada işde felc _ oldu. (40) iki gün yaşadı, meFat eTdi. (41) birez gezdi öyle. (42) ğafasının aldī yere geTdi işde. (43) öte yandan beri yandan heP yardımcı oldular. (44) yardım eTdiler. (45) gene de bābacāzım bi şey, başğa yapmadı öyle. (46)

ğaçardı evden gâçardı bazî. (47) duTallardı. (48) altı ğız ıdık, bi olan ıdı. (49) ğızıñ birini hurdular, meFaT eTdi.

- o nasıl oldu duriya teyze, nasıl vurdular?

(50) ğızım işde, ora ora varmış işde. (51) metini sormaya varmış. (52) metin güÇcüdü. (53) emmimiñ cıarasını vermiş.

- kaç yaşındaydı?

(54) on iki yaşındaydı. (55) orda hurmuşlar. (56) silaha boşandırmış o hasan dedî, kemalın ıolu (57) silāna oynar ımış hōyle. (58) o da sıkılıymış, bilmemiş. (59) boşandırmış ğızı. (60) ğafasının içi hēç ğalmamış. (61) görmedik bizi, bizi göstermediler. (62) ben de olana hamilēydim. (63) beni moturuna getirdiler böyle. (64) bena bi hacı veli bi tokaT hurdu bana. (65) aklı başına gelsin diye eTmiş. (66) böyle gözlerimin ōne döküldü çingilar. (67) bābannem var ıdı. (68) emmim, yengem var ıdı. (69) emmim ōkelenîmiş, yengemin ğolunu bi hurmuş ğırmış. (70) yengem ğaldı öyle. (71) yengecēzimi aldı geTdi, bi yerde yapTırdı. (72) eyi kötü bi yemē bişirdik ğayrı, barabar yedik. (73) emmim, ğarının ğolunu ğırdı, otur ıdu.

- insafsızlar mıydı biraz?

(74) anam ne bilēm ben. (75) eyiler ıdı. (76) n āal dövüş ümüşler. (77) bi şey aTdi zaar. (78) ğırmış ğōyümüş yengemin ğolunu. (79) ebem çegişir. (80) bābanneme bahtlı. (81) bi kötü evin içiñde böyle. (82) koķar. (83) bābam demiş gi anama, çocukların aklı erdî yok da öyle yatıyî orda demiş. (84) erezilline orda yaTdı. (85) ebem ğayrı bahtık. (86) ben nişannılıydım. (87) yavrum senden eveli ben geTsem, dedi. (88) seni erezil eTdim, dedi. (89) ğaldırdık, indiridik, altını alır. (90) buşamba youdu, bi şey youdu, erezilline. (91) ıslanırdı yataķ. (92) muşamba fēlen altına sermeye. (93) işde baķTık ebecēzime. (94) helal ossun. (95) allah bizlere göstermesin oñu. (96) yavrum derdi, duTduun altıñ ossun, derdi. (97) toprak diye avıçladıñ altın ossun, derdi, bābama da baña da. (98) osman dōduydu adife öldünde. (99) adifeydi adıda öleñ ğızıñ adife. (100) osman dōduydu o zaman ğızım

- peki hapse falan girdi mi o öldüren?

(101) yoḥ, o da bi çocuḡ, cahil. (102) bâbam girdirmedi. (103) ölen de benim, öldüren de benim, dedi. (104) yaPmañ dedi. (105) n _ēdeceñ, çocuḡ yaTsa n _ölacaḡ, dedi. (106) mērēmeTliydi bâbam. (107) ötegi ġarınıñ yiñiydi.(108) analımıñ yiñiydi, huran. (109) bi dövüm onu oḡulda. (120) orda oḡulda ben bunu fatmaya bi duTdurdum. (121) duTamayıdım ben. (122) arḡasında önlü yırdım. (123) ötegi bi osman var _ıdı. (124) ben adaş atıyī. (125) ora ıÇcık şeyimi aldım. (126) şeyimi aldım, ōkemi aldım aÇcık hurunca. (127) ondan sora bi de yaylaya gelince bi de ġoyunun yañdan daşladım buñu. (128) ġaçTı. (129) öldüren ġişiye, heyye. (130) yürēm gene ıÇcık souyū onnara şey _eTdim mi. (131) ötön bizim eve çıkageldiler ġarısıyla. (132) ġonuşTuḡ ġayrı. (133) ġarı anası demiş ġi, işde lafcılık yapıyıllar. (134) şey demiş hasanıma ben nasıl dayanacāñ, yarın hapısa gederse hasanıma demiş. (135) o ġarı da demiş ġi onnar nasıl dayanıyı, ġara toprā girdi demiş. (136) çok zoruma geTdi o ġarının dedī. (137) ālaya ālaya öldüm.

Babamın İkinci Evliliği

(138) ev yoḡ dünek yoḡ, bâbamın hiç akli erdī youdu. (139) ev yoḡ dünek bi de ġarı aldı geldi. (140) seviniyız, gelin geldi diye biz. (141) aḡlıñ mı eriyī. (142) üç dene ġız, bi de ōlan, dörT dene çocuḡ var.

(141) ġarañ ġapının içi çuḡur

(142) durdu ġaçar tıpr tıpr

(143) zeki yiñim ciarayı saralım

(144) durduyu ġoca murtlara soralım.

(145) nazmi yazmış o anda. (146) durdu ġaçmış geTmiş. (147) bâbam ġarı arar _ımış. (148) geldi ġayrı eve çıkageldi. (149) anam edecēñ bu muydu, dedi. (150) ordan ġazma ġazıydık. (151) bâbam beni eve saldı. (152) un elecēñ ben. (152) hava da bi tıñıra bir ġabaḡ dōramış emmimiñ ġızı. (153) emmimiñ ġızı bi tıñırlar vardı eveli hōyle şeyli. (154) sırT tıñırı ġī, içiñe dōramış heP.

-tıngır leğen mi?

(155) ĩleen , ĩleen, tıngır ĩlĕnĕ. (156) hava ğabā dōramıř. (157) n ĩ edecĕñ, inĕ fĕlen mi verecĕñ hava, dedim. (158) ğız anam biřecĕk işde yā dĕyĕ (159) ğoca bi şey dōramıř. (160) ben de un eledim ğayrı. (161) her yaşaları batır mıřıyĕñ ununa. (162) ekmek yok evde. (163) bābam ğarı ğötürüyĕ. (164) halamın mamıT da var. (165) zeki çair miş emmĕ! (166) ne bĕlĕn, fiçiyı dolduralım mı, demiş. (167) hōyle eTmiş bābam, gel, demiş. (168) ğızı ğaçıracaşlar. (169) mamıT da var ĩmıř, aTmişlar arabaya. (170) ayāndan ĥakıverdim dĕyĕ mamıT.

-hakıverdim ne demek?

(171) ğaldırdım demesine getiriyĕ. (172) ğucaşlamışlar ğızı aTmişlar. (173) üsdüne oturmuş bābam. (174) at ĩ arabasına sürmüşler, ğarangapıya. (175) orda da indirmişler işde, tā dōrT yola eleTmişler. (176) ordan da o araba gelikene ğāza yapmış adam ölmüş. (177) o ğızı ğaçıran adam. (178) obanın ğöülsüz ğızını n ĩ edecĕñ sen ğöñülsüz ğızını? (179) isdemezse ne ne yapacāñ? (180) gelin geldi ğayrı. (181) gelin geldi deyi seviniyĕz. (182) zır deliydik heP, zırdeliydik. (183) gelin geliyi diye seviniyĕz. (184) gelin geldi ki bi manto almışlar hōyle. (185) bābam bizi geldi de ğördü geTdi. (186) dōrTyoldāydı yā. (187) kirvām de

-M40-

Konuşan: Dudu KARTAL (68 yaşında, Okuma Yazma Bilmiyor, Ev Kadını, Aydınlı Yörüğü)

Mehmet KARTAL (65 yaşında, Okuma Yazma Biliyor, Hayvancılıkla uğraşiyor, Aydınlı Yörüğü)

Derleme Yeri: Tatlıkuyu Mahallesi, Ceyhan

Konu: Karışık Konular

Karışık Konular

(1) (DK) ğonuşāmāyīñ. (2) su gene içemēyīñ dēyī. (3) su dēyī.

- *yaylanız?*

(4) ev yapırdık bi dāre. (5) geliñ buyuruñ ğızım, heyye. (6) size yumurta bişīrēñ. (7) horoz da kesēñ.

- *koyunlarınız var deĝil mi?*

(8) var, ğoynumuz.

-*kaç koyununuz var?*

(9) az ğızım bizim ğoyun. (10) bizim on, on yedi var mı ülen?

(11) (MK) on beş on beş.

(12) (DK) on beş on beş ğoyunumuz var. (13) geri ğalanı miskinin.

- *e on beş koyun için mi gideceksiniz yaylaya?*

(14) yō, miskinin ğoyununa da biz bağıyız işde yā ğızım.

(15) (MK) biz çobanız, çoban.

(16) (DK) biz çobanız. (17) duran ā, biz çobanız. (18) duran bize ev yaptırdı bi dāre yaylaya. (19) hindi de sıvanacak. (20) fāliyeteye geçecek. (21) üsdü örtüldü. (22) dayanıp, döşenip biz vaqdice oturuvucāz. (23) canelim televon ediyi künde. (24) anne yatā biz eletecēz. (25) çekyatı biz eletecēz deyi. (26) biz yeni yatağ alacāz deyi. (27) bizim yatā size götürecēz deyi. (28) allah izin ver _ ise ğızım. (29) geliñ buyuruñ. (30) ondan keyri guzu keseriñ desem söz vermeyēñ. (31) yalan çıkarıñ ğuzum. (32) ğuzumuz yok. (33) yalan çıkarıñ ğuzum.

- *bi horoz kesersin artık?*

(34) horoz keseriñ cānım. (35) canınız sāossun. (36) yumurta, horoz keseriñ onu.

- *var mı yumurta şimdi alsam yumurta?*

(37) hindi beşcēz yimurtamız var. (38) ordan da veresim gelmedi.

- *soancı amcayla ne zaman evlendin sen?*

(39) ğızım bilmeyīñ ğızım, ayı günü unuTdum, geTdim.

- *kaç yıllık evlisiniz?*

(40) (MK) bin dokuz yetmiş iki.

- *yetmiş ikiden beri evlisiniz.*

(41) (DK) yetmiş ikiden beri evliyiz ğuzum. (42) hā kaçınıcı ayda evlendik, kaçınıcı senede evlendik, yalnız düünümüz ğışın oldu. (43) araba yok. (44) ali dayım araba istedi, ğapıya durdu, illa araba gelecek dēye. (45) araba yok. (46) cāhandan getireceklerdi. (47) ali emmīm bi tanıdı var _ imış. (48) dayım araba dedi. (49) elini yere kūt huruyu ali dayım. (50) geliñ arabası isdeyi ali dayım. (51) araba da yok. (52) ben moturuna gelin geldim. (53) tam yirmi yaşında gelin oldum. (54) yirmi bir yaşında geTdim, cānel dünyeye geldi. (55) cānelim oldu.

-eşiniz kaç yaşındaydı evlendiğinizde?

(56) o ufâdı benden o. (57) on yedi yaşındaydı o.

-çocuk sayılır. amcaya da baktınız o halde?

(58) (DK) nē baḳacāmişñ, kendi kendine baḳıyī. (59) deliānlı adama baḳılır mı? (60) on yedi çocuk mu sevgi? (61) çocuk olup batır. (62) vay, ne çocūymuş o! (63) çocuk mu olur _umuş. (64) cin gibiydi. (65) ne cocūymuş. (66) cin gibiydi, çocuk olur mu? (67) acele ekmek mi aTdım āzına? (68) āzına ekmek mi aTdım? (69) kendi yapar, kendi yer. (70) bişirdīk, ğorduḳ önüne tabī yerdī ğızım. (71) sırtını yürdüḳ. (72) on yedi yaşında bāba oldu. (73) olduḳ geTdik işde olduḳ. (74) olduḳ geTdik. (75) benim düün oldu. (76) benim düün oldūnda ōreTmenleri geldi. (77) senin ōreTmenlerin söz vermiş _ imiş saña. (78) seniñ ōreTmenlerin geldi. (79) benim düün nasıl oldu sevgi? (80) ondan keyri cāhandan o zaman māmirlere geldi. (81) baña bi düdüklü tencere hediye getirdiler. (82) bi araba māmirlere geldi cāhandan. (83) o zaman söz vermişler, biz senin düününe gelecēz dēye. (84) senin düününe gelecēz demişler. (85) bi araba māmirlere geldi. (86) yediler, içTiler. (87) içgiyi de içdiler mi, bilmeyīn. (88) hediye bi düdüklü tencere getirmişler. (89) bunu oḳuTan ōreTmenleri geldi, benim düüne.

- okuma yazman var mı senin teyze?

(90) heç oḳumadım ğızım. (91) ben oḳumam yazmam yok. (92) ben heç oḳula geTmedim yalıñız dinī oḳumasını biliyim, müslümānlīmı. (93) namazlığ oḳumamı biliyim. (94) hocaya geTdim ben.

- kuranı kerim okuyabiliyor musun?

(95) oḳuyamadım ğızım, oḳuyāmayīñ. (96) oḳuyamadım. (97) ōrenmeye ūraşdım da ōrenemedim.

- kaç kardeşsiniz?

(98) biz beş ğardaşız. (99) beş dēmiyiz sevgi? (100) yōḳ altıyız. (101) birimiz öldü, nuryamız ıramaTlığ. (102) dörT bacı, iki ōlan.

-nuriya nasıl vefat etti?

(103) belediyeden düşdü, mezerlīn yanda ğuzum. (104) belediyeden düşdü de öldü, nuryamız.

- sen kaç yaşındasın teyze?

(105) benim de aTmiş beş mi üle yetmiş beş mi?

(106) (MK) aTmiş sekiz.

(107) (DK) aTmiş sekiz yaşında mıyım? (108) yaş geTdi ğuzum yaş. (109) aTmiş sekiz yaşında mı hindi? (110) ābiy anam, yaş bile geTdi ğuzūm. (111) sekzene vardık olduk ğuzum.

- on bir senen var seksene varmaya.

(112) on bir senem mi var? (113) on bir sene ğayrı yaşacamızı̄ allah bilir sevgi. (114) allah bilir bacım.

- dūünün nasıl oldu?

(115) dūünüm çok güzel oldu ğızım. (116) bayrak kaçmadan davıl gel _ idi. (117) ğazan ğazan yemekler bişerdi.(118) ğoyunlar kesilirdi. (119) benim üç gün dūün oldu ğızım. (120) ayasdan geldiler. (121) yayladan geldiler. (122) cāhandan geldiler. (123) her yağa adam _ ıdı. (124) bizim ğurTğulaıklı ali cullu, o bizim adam _ ıdı. (125) onun bi ğızı var _ ıdı, ırābiyeydi adı. (126) iki dene ğızı vardı. (127) bi gözeldi rabiya. (128) benim dūünü o yaPdı. (129) o süsledi beni. (130) kofere bile geTmek yok. (131) evde beni rabiye süsledi. (132) davılı çekdirdi, cumbulluyu hurdurdu īrabiye. (133) bi oyunlar oynadı bi oyunlar oynadı.

- kendi dūününde oynamadın mı?

(134) oynamadım, oynamadım. (135) o rābiyē oynayıdı emme kıldırmāyıdı. (136) beni süsledi oturTdu. (137) davılı çekdirdi. (138) davılı çekdirdi. (139) eveli

cumbullu türküsü vardı. (140) cumbuluyu hurdu davıla. (141) bi oynadı, bi oynadı. (142) rābiye gözel bi ğız ıdı. (143) onlar bizim ahpaP ıdı.

- *hatırladınız bir mani var mı?*

(144) gövden giden tiyare

(145) yıldır yıldır ediyor

(146) tiyarenin içinde

(147) asger abim gidiyor

(148) he böyle, kendimiz çalar, kendimiz oynardık düünlerde. (149) evelki kōfer yōdu. (150) kofere geTmek yōdu. (151) olkestere yōdu. (152) erkēne ğarı ğarışik oynamazdı. (153) erkekler görüyü diye içeri ğaçardık. (154) oynarken saklı oynardık, gizli oynardık. (155) olan ğız hēç ğonuşmazdı biribiniyle. (156) hēç ğonuşmadan biribirimizi görmeden gelin geldik biz ğızım.

-*göçü biliyor musun, hatırlıyor musun peki?*

(157) göçü biliyñ canım. (158) göçebecilī biliyñ ğızım. (159) eşşēne, beygirine göçüyñ. (160) ben eşşē binerdim. (161) yurTda biner, yurTda binerdim.

-*göç sırasında ilginç olaylar oldu mu?*

(162) birinde biz ğaradan geliȳz. (163) torus dālarñ çamlı yoldan geliȳz. (164) ebemin elinde hōyle deynek. (165) ben de eşşēn üsdüneyim. (166) cavır arabasıymış. (167) urusumuş onlar. (168) ğoyun önümüzde gediye. (171) ebemde belinde deynek, hōyle geliye. (172) hōyle ğoyun. (169) beygir, deve çekdik, gediye. (170) ben de eşşēñ üsdüneyim geTdiydi araba sevgi, bayā. (173) araba duruvudu, hemen bi adam duruvudu. (174) şırk, ebemine benim hotorafımı şırk, şırk alıvıdı. (175) ben böyle çıkarıñ ğayrı dedi

. (176) hotorofda deȳ ebecez̄im.

-yörüksünüz siz de? (177) tabī canım yörüz. (178) biz aydınlı yörüz, aydınlı.
(179) kökümüz aydından gelme.

4. SÖZLÜK

abdāl: davul,zurna çalan; çalgıcı (M24/ 67)

abdeZ: abdest (M13/ 172)

ābīy: şaşma ve korkma ünlemi

āca: beyaz, akça (M4/ 32)

acabola: acaba

acar: yeni

açÇık: azıcık (M3/ 114)

aga: ağabey (M14/ 45)

ahdem: söz (M17/ 17)

akıTmac: sac üzerinde pişirilen hamur yemeği (M21/ 62)

ala çuval: nakışça zengin, çok renkli, giyecek eşyalarının saklandığı çuval (M33/ 36)

al basTı: loğusa kadınlarda görülen bir hastalık, loğusa humması (M3/ 58)

anarya: geri vites

anas: anons (M36/ 87)

andari: entari, giysi (M30/ 140)

ār: ağır (M4/ 15)

araya git-: ziyan olmak

are: ara (M1/ 125)

āsta: hasta (M7/ 47)

āşam: akşam (M32/ 51)

aşyörü-: aşermek (M38/ 110)

ava açıl-: ava çıkmak (M19/ 150)

avcar: havcar, karıştırma (M5/ 15)

avel: aptal

āzi: ağzı (M14/ 72)

āzziq: azık, yiyecek (M12/ 60)

-B-

bādad: bağdad (M17/ 52)

baqale: bak hele! (M13/ 34)

baırsaḲ: bağırsak (M7/ 7)

balaban: iri, gürbüz (M17/ 30)

ballīna: bari, hiç olmazsa (M28/ 163)

banadura: domates (M33/ 130)

bārīş-: bağırışmak (M27/ 83)

barnaḳ: parmak (M25/ 47)

bastına: köy, pazar vb. yerlerde dolaşarak sebze, meyve satan kimse (M3/ 41)

batır-: talan etmek (M1/ 112)

baTman: eski bir ağırlık ölçüsü (M28/ 30)

bayrak dik-: düğünün başladığını ilan etmek (M18/ 10)

bayrak kaķ-: düğünün başladığını ilan etmek (M15/ 20)

bazlama: Yufkadan biraz kalın olan ve yağlanarak yenen bir ekmek türü (M21/ 85)

bazlama at-: bazlama açmak (M21/ 85)

bērinde: behrinde, zamanında (M38/ 193)

beleş: bedava (M7/ 85)

bēlik: saç örgüsü (M17/ 50)

belle- : öğrenmek (M14/ 17)

benin: benim (M34/ 80)

besTik: bastık, pestil (M38/ 174)

beşer et-: becerlemek (M9/ 45)

beşirikli: becerikli (M25/ 120)

biçTır-: biçtirmek (M32/ 122)

bibi: hala (M12/ 14)

biçer: biçerdöver

biden: bidon (M21/ 37)

bider: tohum

biregidi: hemen (M27/ 147)

birēmbir: doyasıya, çok

ġız bitir-: bir erkeġe kız istemek, söz kesmek (M20/ 53)

bocud: su bidonu

boĥçacı: bohça içinde dokuma eşya gezdirip satan kadın (M38/ 133)

bōrařiT: bronşit (M21/ 47)

boon: bugün (M14/ 145)

botla-: devenin doġum yapması (M35/ 16)

bozula-: devenin acı acı baġırması (M35/ 41)

bōcū: kurt (M28/ 75)

bōön: bugün (M6/ 86)

bucaĥ: bıçak, çakı (M34/ 146)

budu: burada (M12/ 84)

buñar: pınar (M8/ 84)

buraç: bir çeşit ufak testi (M8/ 50)

burcu burcu: güzel hoş kokulu (M8/ 153)

burnaz: Hatay- Erzin'e baġlı yerleşim birimi (M14/ 83)

buşamba: muşamba (M39/ 90)

buyu: busu (M1/ 67)

buzāla: ineġin doġum yapması (M35/ 16)

-C-

cāhan: Ceyhan (M39/ 27)

cardın: büyük lağım faresi

cavır: gevur (M8/ 57)

cēan: Ceyhan (M20/ 49)

cēhan: Ceyhan (M4/ 55)

celfin: genç tavuk

cere: toprak testi (M12/ 11)

ceT sür-: iyice dövülmüş buğdayın kalburunda toplanan kısım (M32/ 125)

ceyan: Ceyhan (M1/ 45)

ceyranlı: cereyanlı, elektrikli (M6/ 2)

cilk: bozuk yumurta

cilli-: oyunbozanlık yapmak

cincik: cam eşya (M34/ 195)

circır: fermuar

cırmala-: tırmalamak (M19/ 82)

cırtlavuk: küçük, ekşi domates

cıvık: Fazla suyla karıştığı için biçimini koruyamayacak kadar sulanmış (M21/ 62)

cibindirik: cebinlik

cücük: cıvcıv

cülük: civciv

-Ç-

çabıT: çaput, eski bez (M3/ 23)

çadır dut-: çadır kurmak (M3/ 19)

çağaldak: koyunların kuyruklarının altına yapışıp kuruyan pislik. (M3/ 140)

çālar: çağlar, yaşıtlar (M1/ 77)

çaman: eti uzun uzun dilip, kurutmak (M12/ 34)

çanaç: çadır direğinin ucunda, çadır bezini tutmaya yarayan oyuk ağaç (M35/ 80)

çat-: yerleştirmek, ulaştırmak (M35/ 80)

çebiç: bir yaşına henüz basmış keçi

çekerek: dar

çeki: alna bağlanan yazma (M3/ 30)

çegiş-: kızmak, azarlamak (M39/ 79)

çeltek: çoban yamağı, çırak (M11/ 34)

çemkir-: Büyüklerine karşı saygısız davranışlarda bulunmak, kötü söz söylemek

çencere: tencere (M13/ 94)

çerçi: köy, pazar vb. yerlerde dolaşarak ufak tefek tuhafiyeye eşyası satan kimse (M3/ 141)

çez- : Direzi adı verilen iplikleri tezgâha dikine olarak, sıra sıra germek (31/140)

çıkı: bohça

çıkıla-: bohça haline getirmek, çıkın yapmak (M11/ 59)

çıkla: sade, sadece (M33/ 136)

çingri: ateş, kıvılcım (M39/ 66)

çirîş-: yüksek sesle bağrıışmak (M27/ 83)

civîk: çok sulu (M21/ 62).

çi: çiğ (M20/ 101)

çimme-: banyo yapmak, yıkanmak

çingil: metal yoğurt kabı

çomaç: dürüm (M8/ 76)

çomça: kepçe, büyük kaşık

çōrala-: basım derisini yoğurt sürerek kurutmak (M31/ 112)

çulfallık: iplik dokuma tezgâhı (M16/ 119)

-D-

daa: daha (M11/ 43)

dāal-: dağılmak (M4/ 6)

dalaz: hortum

dandik: işe yaramaz

dane: tane (M1/ 71)

dāre: daire, ev (M40/ 4)

darı: mısır

davar: keçi, koyun sürüsü (M8/ 25)

dayā: daha (M6/ 71)

davşır-: taşımak (M34/ 153)

daylağ: damızlık erkek deve (M35/ 20)

deal: değil (M7/ 116)

deermen: değirmen (M1/ 7)

değişik çek-: Süt alışverişinin belirli bir düzen içerisinde sırayla tanzim etmek (M23/ 31)

dekili: dek, kadar (M3/ 101)

dene: tane

dengiliver-: dirsek vermek (M33/ 130)

depbō: depo (M35/ 87)

dePik: tekme (M15/ 210)

deşin-: eşinmek (M32/ 112)

dezze: teyze (23/ 69)

dıķıl-: girmek, sokulmak (M38/ 56)

dīni: dinlemek (M12/ 110)

dīne: dinlemek (M23/ 28)

diñel-: ayakta durmak (M10/ 50)

dirgen: Harmanda sapları yaymaya yarayan demir ya da tahtadan yapılmış ucu çatallı tarım aygıtı.

dirayetli: becerikli (M7/ 37)

dirlig: dirlik, düzen (M31/ 75)

diyne-: dinlemek (M30/ 48)

dōdam: dudağım (M30/ 137)

doḡTur: doktor (M3/ 46)

dolaz: peynir suyundan yapılan bir çeşit yiyecek (M3/ 102)

domato: domates (M33/ 136)

doruḡ: Ceyhan'da bir mahalle (M25/ 5)

doruñ: bir yaşındaki deve (M35/ 18)

dōme: keşkeklik buğday (M3/ 14)

doñ: kıyafet (M38/ 53)

duḡ: duvak (M3/ 8)

dulda: kuytu

duTḡun: tutkun (M1/ 95)

duTma: uşak, hizmetçi (M25/ 86)

dünek: yatacak yer (M39/ 128)

dürüm: dört ekmek

düün: düğün

-E-

eczık: azıcık (M21/ 60)

ēce: iyice (M39/ 8)

edemler: Ademler (M26/ 50)

edik: deri çizme (M25/ 74)

eftiklen-: Zaman geçirmek için ufak bir işle uğraşmak, oyalanmak

egmeK: ekmek (M3/ 40)

ēke: küçükbaş hayvanların yillanmış, olgunlaşmış olanı (M35/ 72)

ekmek at- : yufka ekmek açmak (M19/ 110)

ēle-: eğlemek, oyalamak, alıkoymak (M34/ 81)

el gördülüg: Konu komşuya karşı gösteriş yapma (M1/ 30)

ellēm: herhalde, galiba, zannedersem (M3/ 125)

ellez: İlyas (M24/ 61)

emme: ama (M21/ 4)

epmek: ekmek (M31/ 13)

erceeş: erciyes (M21/ 9)

ēre: eğer (M34/ 147)

erezillig: rezillik (M31/ 56)

erin-: üşenmek

essaḥ: sahi, gerçek

espir: çok gezen (M17/ 62)

etāne ēri: iffetsiz, kötü (M30/ 89)

etref: etraf (M3/ 17)

evdeci: hizmetçi (M20/ 22)

evtiklen-: Boş zamanlarda can sıkıntısından çerez çeşidinden şeyler yemek.

eye doldurması: kaburga doldurması yemeği

eyigile-: koyun ya da keçi derisinin, peynir basmak için temizlemek (M21/ 40)

ezen: ezan (M13/ 232)

-F-

fallik: Utanma duygusu olmayan, yüzü kızarmayan (kimse).

fasille: fasulye (M21/ 26)

fisTan: kadın elbisesi (M30/ 140)

fiylar: pıynar, meşe palamudu (M14/ 85)

firez: biçildikten sonra sürülmemiş tarla (M33/ 12)

fīşsek: fişek, mermi (M8/ 199)

fişşēK: yayık tokmağı (M21/ 31)

fiyık et-: ıslık çalmak (M24/ 39)

fūr-: vurmak (M38/ 141)

-G-

ğabil: kabul (M4/ 49)

ğadañ _al-: birinin derdini dert edinmek (M4/ 37)

ğadara: kadar (M5/ 27)

ğadasdıro: Bir ülkedeki her çeşit arazi ve mülk yerinin, alanının, sınırlarının ve değerlerinin devlet eliyle belirlenip plana bağlanması işi; kadastro (M1/ 107)

ğadı: kadı, hâkim (M1/ 124)

ğahır: kahrı (M1/ 55)

ğalan: başka, artık (M38/ 67)

ğalbur: kalbur, seyrek delikli büyük elek (M38/ 70)

ğahñ: oğlanın kız tarafına verdiği para ve eşya, çeyiz, başlık (M17/ 13)

ğamara: kamera (M24/ 91)

ğamaracı: kameraman (M24/ 91)

ğambır: kambur (M6/ 98)

ğancık: dişi (hayvanlar için)

ğandırıkçı: yalan söyleyip şaşırtan

ğaneverçe: kaneviçe (M31/ 144)

ğanı: kağı (M36/ 4)

ğarannisi: karanlık (M14/ 122)

ğarer: tam ölçüsünde, karar (M33/ 127)

ğarsamba: dağınık, işe yaramaz eşya (M33/ 130)

ğasar: savrulmuş tahılın başaklı kısmı (M32/ 134)

ğasğavlağ: tüy ve kabuğu dökülmüş deri

ğastal: kastal, çeşme (M17/ 11)

ğaşşık: kaşık (M26/ 75)

ğatında: arasında (M31/ 36)

ğatmer: katmer, yağlı sac ekmeği (M3/ 112)

ğave: kahve (M15/ 26)

ğavriqla-: kavurmak, kızartmak (M3/ 97)

ğazzık: kazık (M34/ 27)

geleP: ip çilesi, kelep (M3/ 147)

gel de geT: bırak gel! (M8/ 23)

gelinçi: gelin almaya giden grup (M26/ 10)

gem: atın ağzına takılan alet (M10/ 29)

gev-: çiğnemek (M16/ 15)

ği: kadınlar için kullanılan be, hey gibi çağırma, seslenme ünlemi (M3/ 143)

ğıcık: Kuyruğu düz, kısa olan ya da hiç olmayan koyun (M1/ 128)

ğıdıqla-: yoklamak (M12/ 85)

ğillik: küçük

ğınacı: düğünlerde kına yakan (M37/ 106)

ğıran altı: hayatta kalan (M16/ 34)

ğıynar çalı: piynar çalı; yaprakları dikenli bir çeşit meşe (M14/ 90)

ğızış-: kızmak, azarlamak (M38/ 83)

giciş-: kaşınmak

gimi: gibi (M13/ 133)

gimmi: gibi (M34/ 26)

gine: yine (M32/ 135)

ġo-: koymak (M36/ 18)

ġocuk: kalın kumaştan yapılan kısa palto (M19/ 11)

ġofer: kuaför (M36/ 41)

ġompule: tamamen (25/ 74)

ġoşla- : eğirilmiş iki ip yumağın çiftleyerek bir yumak yapmak (M3/ 153)

ġöyā: güya (M13/ 119)

ġoyul-: kıvama gelmek

ġoza: tahılın başağı, koza (M32/ 119)

ġöççēK: kadın donu (M4/ 31)

ġöülsüz: gönülsüz (M39/ 171)

ġöüz: gök kız (lakap) (M25/ 89)

ġöt: arka, peş (M31/ 77)

ġöt at-: çifte atmak (M12/ 97)

ġöv: gökyüzü (M14/ 6)

ġöyneK: atlet (M8/ 16)

ġuġu: guguk kuşu (M17/ 39)

gulle: gulle (M35/ 73)

gurk: kuluçkaya yatmış tavuk (M38/ 123)

güÇcük: küçücük (M6/ 54)

güdüK: gömlek (M8/ 18)

günebakan: ayçiçeği (M24/ 33)

günletmek: güneşletmek, güneşte kurutmak

güvê: damat (M12/ 123)

güylek: bir tahıl ölçüsü (M32/ 140)

-H-

hacı ana: ara yapıcı (M16/ 79)

haTdi hësabı: haddi hesabı (M12/ 65)

hãkana: yaşını doldurmamış keçi (M8/ 141)

hãkiver-: kaldırmak, kucaklamak (M39/ 163)

halbuse: halbuki

hangırda: nerede

haral: büyük çuval, harar (M13/ 197)

havas ol-: heves olmak (M16/ 85)

havlu: avlu, bahçe (M15/ 319)

hayma: çardak, üstü ağaç dallarıyla veya kamışla örtülmüş gölgelik (M19/ 5)

hēbe: heybe (M8/ 44)

helā: ayak yolu, tuvalet (M27/ 14)

helke: su, sūt vb. şeyleri koymaya yarayan, çoğunlukla bakırdan yapılmış kova (M26/ 70)

hergeş: herkes (M6/ 37)

heyrek: zayıf, cılız (M8/ 38)

heyye: evet (M3/ 2)

hırkız: hırsız (M8/ 9)

hırkızlıg: hırsızlık (M30/ 89)

hırğız: hırsız /M8/ 11)

hısTa: hisse, pay (M32/ 16)

hızan: çiftleşmek isteyen hayvan (M35/ 65)

hindi: şimdi (M3/ 41)

hindik: şimdi (M31/ 44)

hindiki: şimdiki (M3/ 41)

hindiginler: şimdikiler (M21/ 37)

hindu: şimdi (M3/ 26)

ho: bir seslenme ünlemi (M29/ 90)

hopila-: hoplamak (M13/ 82)

hōrT: peynirin suyundan yapılan yiyecek (M21/ 78)

hosforlu: fosforlu (M36/ 42)

hotōraf: fotoğraf (M40/ 174)

hōbür: tarlalarda su basmayan tümsek yer (M3/ 67)

hōle: şöyle (M33/ 89)

hōşmerim: tuzsuz taze peynir, nişasta, pirinç unu konularak yapılan bir tatlı türü (M3/ 112)

hōyle: şöyle (M8/ 125)

hu: şu (M3/ 90)

hū otu: kamış (M15/ 126)

hur-: vurmak (M14/ 113)

hurdan: şuradan (M11/ 40)

hūük: höyük (M37/ 80)

-I-

ıbrıķ: su kabu, ibrik (M35/ 84)

ıÇcık: azıcık (M39/ 120)

ıķ-: deveyi çökertmek (M35/ 75)

ıķtiyar: ihtiyar (M34/ 126)

ılgın: az sıcak, ılık (M30/ 150)

ıramaThğ: rahmetlik (M3/ 62)

ırbıķ: ibrik, su kabı (M3/ 35)

ırrā: şarkı, türkü (M21/ 23)

ıstar: halı, kilim vb. şeyler dokunan tezgâh (M3/ 135)

-İ-

ibrām: İbrahim (M26/ 58)

icar: kira (M7/ 57)

i'dara: içinde yağlı fitil bulunan aydınlatma aracı, ilkel lamba (M34/ 139)

ihī: işte (M14/ 10)

īlan: İlhan (M6/ 13)

īleen: leğen (M39/ 148)

īlēn: leğen (M33/ 126)

ilim ilim: ilmek ilmek (M31/ 140)

ilişkin: sucuk

imece: birçok kimsenin toplanıp elbirliğiyle bir kişinin işini görmesi (M12/ 39)

impara: otomobil modeli, impala (M23/ 74)

irbehem: İbrahim (M11/ 51)

ireli: ileri (M15/ 156)

irelle-: ilerlemek (M13/ 42)

irin: iltihap, akıntı (M37/ 45)

iT: hint (M17/ 51)

igile-: koyun ya da keçi derisinin, peynir basmak için temizlemek (M21/ 41)

-K-

kağ-: kalkmak (M14/ 139)

kağāle: kak hele! (M32/ 162)

katıksa-: peynirin uzun süre bekletilip tatlanması

katmak: koymak, doldurmak

kefen: keven, dikenli bir çeşit ot (M14/ 115)

kele: kadınlara hitap ünlemi

kendir: ip

keñer: kenar (M34/ 23)

kep-: çökmek, yıkılmak (M25/ 62)

kepenek: çobanların omuzlarına attıkları keçeden giysi

kesek: Sıkışmış, kuru toprak parçası

keyri: sonra, artık (M3/ 116)

keyrin: sonra, artık (M24/ 87)

kırk-: koyunun yünü kesmek

kırkım merasimi: takı töreni

kırhını çıkar-: doğumdan sonra kırk gün geçirmek (M3/ 34)

kısıntılı: kısıtlı (M36/ 9)

kibi: gibi (M17/ 30)

kirmen: elde yün eğirmeye yarayan araç (M3/ 148)

kiş kiş ol- : uzak olmak (M16/ 158)

köçek: deve yavrusu (M35/ 17)

kömbe: süt, yağ ve şekerle yapılan bir çeşit çörek, kurabiye (M1/ 39)

küfene atı: soylu Arap atı (M10/ 23)

küfeylan: soylu Arap atı (M10/ 51)

külfotor: kültivatör, toprağı devirmeden işleyen aletler (M19/ 119)

küncü: susam (M7/ 59)

kürTedek: aniden, hemen (M34/ 73)

kütüglüg: cüzdan (M8/ 56)

-L-

laylon: römork (M38/ 6)

leçe: kayalık alan (M33/ 11)

löküs: lüks lambası (M27/ 58)

-M-

mācīr: muhacir, göçmen (M1/ 92)

maFat: vefat (M14/ 58)

malamat: rezil, kepaze

māmīr: memur (M40/ 80)

manıq: kedi yavrusu

- marak:** merak (M32/ 19)
- māzā:** mağaza (M23/ 84)
- mehelsiz:** Yakışksız, boş konuşan.
- mefaT eT-:** vefat etmek (M7/ 111)
- mefasız:** vefasız (M17/ 145)
- mēh:** al (M8/ 20)
- mekine:** araba (M33/ 130)
- mēla:** meliha (M26/ 50)
- mērēmeTli:** merhametli (M39/ 106)
- meres:** miras (M32/ 53)
- merkeP:** eşek (M15/ 31)
- mēşur:** meşhur (M1/ 40)
- meT _eT-:** övmek (M29/ 14)
- mıktar:** muhtar (M9/6)
- mıntıka:** bölge (M4/ 55)
- millar:** milyar (M1/ 58)
- miller:** milyar (M32/ 10)
- mintan:** gömlek (M8/ 18)
- mitil:** dağınık eşya, öteberi (M33/ 130)
- mozaq:** ham olgunlaşmamış (M13/ 216)

muācır: muhacir, göçmen (M10/ 1)

muḳayet ol-: gözetmek, korumak (M13/ 89)

mūsavir: misafir (M26/ 47)

-N-

naal: nasıl (M24/ 57)

namazla: namazlık, seccade

nancāz: ne kadar (M4/ 54)

naylon: römork (M7 75)

nıṣan: iz, belirti (M9/ 68)

nīcēñ: ne yapacaksın?

noús: nüfus (M24/ 7)

-O-

oba: yabancı (M12/ 25)

oḡunTu: okuntu, davetiye (M24/ 81)

oḳlā: oklava (M31/ 106)

olkestere: orkestra (M40/ 151)

otçam: çörek otu

oturak: arkalıksız alçak iskemle, tabure

osan-: usanmak, bıkmak (M2/ 2)

-Ö-

ö-: övmek (M17/ 9)

ödləri sıd-: çok korkmak ödü patlamak (M14/ 134)

öfele-: bir şeyi avuç içinde ezerek ufalamak (M13/ 231)

öhele-: bir şeyi avuç içinde ezerek ufalamak (M21/ 39)

ökelen-: öfkelenmek (M39/ 69)

ökkeççeli: ak keçeli (M19/ 13)

ön-: öğünmek

öteberi: çeşitli ve önemsiz, ufak tefek şeyler (M38/ 82)

ötēem: ethem (M25/ 64)

ötöön: ertesi gün (M39/ 121)

öylen: öğlen (M15/ 173)

-P-

paçan et-: bölmek (M8/ 94)

palta: balta (M17/ 86)

pañça: avuç

partal: eski çul, çuval

pata: patates

patalaş: patatesli bulgur pilavı

pel-: bölmek (M32/ 142)

pelit: çınar, meşe vb. ağaçların meyvesi (M14/ 90)

peşkir: havlu

pırTdır-: yerinden çıkarmak (M34/ 90)

pinpirik yap-: cimri davranmak (M13/ 42)

piric: pirinç (M5/ 1)

porTağal ğapçī: portakal kabuğu (M8/ 153)

posyon: pozisyon (M8/ 83)

puñar: pınar (M8/ 133)

pus-: saklanmak

püs: keven bitkisinden elde edilen zamk, kitre (M14/ 115)

-R-

raya dökül-: seçim yapmak (M30/ 127)

rēhanlı: Reyhanlı (Hatay'ın ilçesi) (M1/ 91)

-S-

sāal: sağ el (M13/ 207)

saar: herhalde (M11/ 58)

sabalā: sabahleyin (M3/ 40)

sābī: sahibi (M24/ 89)

saḥīn: sakın (M32/ 26)

samırsak: sarımsak (M5/ 16)

sāt: saat (M26/ 6)

sāTen: zaten (M30/ 32)

savan: kilim, çul (M7/ 67)

secere: soy ağacının yazılı olduğu çizelge (M37/ 3)

sedir: divan

sehen: sahan (M14/ 11)

sēko: ceket (M8/ 19)

sele: yayvan, genişçe sepet (M13/ 185)

seleg: sırtına yüklenen yük (M14/ 86)

sēnāT: sanat (M12/ 74)

senir: iki dağ arasındaki sırt (M8/ 67)

sePdir-: serpme işini yaptırmak, serptirmek (M14/ 11)

ser-: düzenlemek (M14/ 93)

sevrıs: servis (M13/ 54)

seyirt-: koşmak

sūr: sığır (M1/ 82)

sıqlık: ıslık (M24/ 37)

sınıkıcı: kırık, çıkık bağlayan kimse (M10/ 33)

sırı-: yorgan, şilte vb. iri iri, aralıklı dikmek (M5/ 33)

sırmacı-: acıkmak (M8/ 91)

sırt: elbise

sırtar-: dişleri görünür şekilde gülmek (M8/ 188)

sırtara kal-: açıkta kalarak görünmek, göze batmak (M38/ 168)

sıtır: çadır eteği (M34/ 23)

sıyırma: hayvanlara yedirilen bir çeşit dikenli bitki (M8/ 127)

sitasyon: istasyon (M13/ 178)

sitil: çadır eteği (M35/ 83)

sóan: soğan (M5/ 11)

somya: divan

soñratdan: sonradan (M31/ 91)

soñura: sonra (M8/ 127)

sökün eyle-: kitle hâlinde göç etmek (37/ 145)

-Ş-

şaba: düğünlerde gelin veya damada para veya maddi değeri olan şeyler takılması, hediye edilmesi (M24/ 67)

şabala-: Çalgıcı, bahşiş almak için, dinleyicilerden birinin önüne gelip çalmak (M24/ 74)

şabalat-: şabalama işini yaptımak (M24/ 78)

şain: şahin (M3/ 85)

şahibe: eksiklik, kusur (M19/ 37)

şavır et-: haber etmek

şay: çay (M6/ 35)

şē: şey (M1/ 115)

şēir: şehir (M9/ 58)

şelek: sırtta taşınan yük (M13/ 74)

şerbet içmek: nişan yapmak (M27/ 39)

şına: tekerleğin demir çemberi (M32/ 179)

şifan: yulaf (M25/ 34)

şilte: çuval, telis (M14/ 75)

şire: tatlı, sıra (M8/ 193)

şireT: kavgacı (M1/ 114)

şişe vur-: vücutta hastalıklara neden olan toksik kanın vakumlanıp hafifçe çizikler atılarak üzerine bardak veya şişe oturarak kan alma işlemi, hacamat (M20/ 25)

şō: şu (M4/ 45)/

şorda: şurada (M33/ 11)

şüyu: şusu (M1/ 67)

-T-

tā: daha (M31/ 40)

taḥa: pencere (M25/ 65)

taha: daha (M24/ 9)

taḫa: pencere (M38/ 129)

talvarlı: yanlarında dal budak salarak genişlemiş ağaç (M33/ 28)

tandır: Yere çukur kazılarak yapılan bir fırın türü (M7/ 92)

tarav: taraf (M23/ 87)

tavul: davul (M34/ 193)

tec: leğen

teker: bisiklet

tēle-: gözetlemek

tene: tane (M4/ 20)

tePsik: tespih (M36/ 76)

terge-: vazgeçmek (M15/ 12)

tergileş-: sofrada yemekleri birlikte yemek, paylaşmak (M13/ 100)

tězě: taze (M21/ 31)

tingır: leğen (M39/ 147)

tırapalar: muhabbet kuşu (M17/ 99)

tırlık: pamuk iplikten yapılan kalınca iplik (M16/ 121)

tırP: aniden (M34/ 139)

tırs-: korkmak

tırşık: yabanpancarıyla yapılan ekşi bir çeşit yemek (M5/ 43)

tingeden düşmek : Uykuya dalarken düşme hissiyle titremek.

tirki: hamur yoğrulan bakırdan leğen, kap (M33/ 130)

tiyare: tayyare, uçak (M40/ 144)

toķlu: iki yaşında kuzu (M28/ 33)

tosba: kaplumbağa

tuaf et-: tavaf etmek (M13/ 171)

tuluķ: tuluk, yüzölerek çıkarılmış deri (M8/ 143)

tülü: uzun tüylü, güreşçi erkek deve (M35/ 20)

-U-

uçu: için (M21/ 36)

ulu-: çürümek, bozulmak (M38/ 194)

urkiye: Rukiye (M16/ 177)

urum: Rum (M3/ 119)

urumiri muaciri: Rumeli muhaciri (M10/ 1)

uruP: çeyrek, dörtte bir (M23/ 77)

uruya: rüya (M14/ 45)

-Ü-

ün: gün (M27/ 144)

ünle-: seslenmek

üt-: yenmek

-V-

vadesi yet-: ölmek (M9/ 64)

vıttırı vızzık: boş, işe yaramaz

-Y-

yaka: taraf (M3/ 89)

yalak: çukur yer

yağa: her taraf (M40/ 123)

yağın: yakın (M15/ 15)

yanniğ: yayık (M13/ 119)

yanılma: çürük, çarık.

yāpāyi: kırılmış koyun yünü (M3/ 146)

yarsuvaT: Ceyhan ilçesinin eski adı

yaTı: yassı (M38/ 183)

yavıncı-: çok acıkmak, midesi ezilmek (M8/ 135)

yayılm: otlak (M20/ 10)

yayka-: yıkamak

yemekle-: yemek yedirmek (M34/ 172)

yeni ğaTdan: yeniden (M3/ 107)

yıkık: harabe (M35/ 9)

yıl-: yığılmak (M3/ 20)

yıvır-: yığıvermek, yığın yapmak (M3/ 137)

yıka-: yıkamak (M3/ 95)

yoluq: tüyü dökülmüş (M8/ 160)

yo: erkek hayvan (M8/ 73)

yūka: yufka (M5/ 9)

yumuş buyur-: iş buyurmak, emir vermek (M26/ 66)

yunaq: kirli çamaşır (M8/ 150)

yūnur-: yoğurmak (M33/ 124)

yural: yular (M19/ 19)

yurar: yular (M35/ 78)

yurT: Çadır, ev, göçebelerin konduğu yer (M35/ 14)

yūn: yün (M31/ 129)

yuur-: yoğurmak (M5/ 20)

yü-: yıkamak

yüğrül-: Çiftleşip döl almak

yünsek: yüksek (M14/ 85)

yüssük çorbası: yüksük çorbası (M9/ 41)

yüssük dağ-: nişanlamak (M26/ 52)

-Z-

Zabā: sabah (M13/ 124)

zahra: yemeklik tahıl

zalıb _ol-: cinsel istek duymak, erkek istemek (M16/ 18)

zār: inleme, çekme (M9/ 66)

zarp et-: çarpışmak (M15/ 129)

zarpadanak: aniden

zati: zaten (M25/ 7)

zek: tarlada ekin, fide, fidanlar arasında yetişen zararlı ot (M13/ 216)

zıbn: iç yeleği (M4/ 32)

zınga zıng: dopdolu (M12/ 57)

zırtlan: sırtlan (M8/ 27)

zibil: çöp

zopa at-: dayak atmak (M34/ 53)

zoran: zorla (M27/ 9)

zorlaT-: saldırmak (M34/ 41)

zorsun-: yapacağı işi yük saymak, zoruna gitmek (M8/ 25)

zoruna var-: gücüne gitmek (M16/ 88)

zumzuḡ: yumruk

KAYNAKÇA

- AKAR, Ali (2013). *Muğla ve Yöresi Ağzları*, Ankara: TDK Yayınları.
- AKSAN, Doğan (2013). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, Ankara: TDK Yayınları.
- AŞCI, Ufuk Deniz (2016). “Bozkır Ağzında Görülen Bazı Şekil Bilgisi (Morfoloji) Özelliklerine Dair”, *SUTAD* : 177-193.
- BANGUOĞLU, Tahsin (2007). *Türkçenin Grameri*, Ankara: TDK Yayınları.
- BURAN, Ahmet (1989). *Anadolu Ağzlarında İsim Çekim Ekleri*, Ankara: TDK Yayınları.
- _____ (1997). *Keban, Baskil ve Ağın Yöresi Ağzları*, Ankara: TDK Yayınları.
- CAFEROĞLU, Ahmet (1955). “Anadolu Ağzlarındaki Metathese Gelişmesi” *TDAYBellekten*: 1-7.
- CEVDET, Ahmet (1991). *Tezâkir 21-39*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- GÖK, Murat (2018). *Osmaniye İli Ağzları ve Söz Varlığı*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- DOĞAN, Muammer (2012). *Aksaray ve Yöresi Ağzları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- DOĞAN, Talip (2010). *Urmiye Ağzları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- ENER, Kasım (1993). *Tarih Boyunca Adana Ovasına (Çukurova'ya) Bir Bakış*, Adana: Hakan Ofset Yayınevi.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican (2002). *Kars İli Ağzları*, Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.
- ERDEM, Mehmet Dursun-GÜL Münteha (2006). “Kapalı e (è) Sesi Bağlamında Eski Anadolu Türkçesi-Anadolu Ağzları İlişkisi”, *Karadeniz Araştırmaları Sayı 11 Güz*: 111- 148.”
- ERGİN, Muharrem, (2001). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Yayınları.
- GÜLENSOY, Tuncer (1988). *Kütahya ve Yöresi Ağzları (İnceleme, Metinler, Sözlük)*. Ankara: TDK Yayınları.
- GÜLSEVİN, Gürer (2002). *Uşak İli Ağzları*, Ankara: TDK Yayınları.

GÜLSEVİN, Gürer ve BOZ, Erdoğan (2010). *Eski Anadolu Türkçesi*, Ankara: Gazi Kitabevi.

GÜNAY, Turgut (2003). *Rize İli Ağızları*, Ankara: TDK Yayınları.

GÜNŞEN, Ahmet (2000). *Kırşehir ve Yöresi Ağızları*, Ankara: TDK Yayınları.

HALAÇOĞLU, Yusuf (1973). “Fırka-i İslâhiye ve Yapmış Olduğu İskân”, *Tarih Dergisi* 27: 1-20.

HAŞİMİ, Ahmet (2016). *Kırıkkale İli Ağızları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.

KARAAĞAÇ, Günay (2013). *Türkçenin Dil Bilgisi*, Ankara: Akçağ Yayınları.

KARADEMİR, Fevzi (2012). “Türkiye Türkçesinde Emir Kip(lik)i Üzerine”, *Turkish Studies Dergisi*: 2091-2138.

KARAHAN, Leyla (2012). “Türkçede bazı ek ve edatlarda ‘-n’ morfemi ile ortaya çıkan varyantlaşma”, *Türk Moğol Araştırmaları (Tuncer Gülensoy Armağanı)*, *TKAE Yayınları*: 219-236.

KARATAŞ, Halil (1999). *Ceyhan’da Şehrsel Gelişme ve Mekansal Değişim*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

_____ (2014), *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, Ankara: TDK Yayınları.

KORKMAZ, Zeynep (1959). “Türk Dilinde +ça Eki ve Bu Ek ile Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme”, *Ankara Ü. DTCTF Dergisi*, S. 3-4: 275-358.

_____ (2007). *Türkiye Türkçesi Grameri-Şekil Bilgisi*, Ankara: TDK Yayınları.

_____ (2010). *Grammer Terimleri Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.

_____ (1994). *Güneybatı Anadolu Ağızları*, Ankara: TDK Yayınları.

_____ (1994). *Nevşehir ve Yöresi Ağızları*, Ankara: TDK Yayınları.

KURT, Yılmaz (1992). *XVI. Yüzyıl Adana Tarihi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

MANSUROĞLU, Mecdut (1953). “Türkçede -ğu Ekinin Fonksiyonları”, *Türkiyat Mecmuası*, C. X, İstanbul: 341-348.

MERT, Abdullah (2019). *Eski Türkçeden Türkiye Türkçesine ve Ağızlarına Uzanan Söz Varlığı*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

MUTLU, Hüseyin Kahraman (2008). *Balıkesir İli Ağızları (İnceleme-Metinler-Dizin)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

POLAT, Gülşen (2019). *Cihanbeyli Ağızları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

SAĞIR, Mukim (1995). “Anadolu Ağızlarında Ünsüzler”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*: 391 – 405.

_____ (1995). “Anadolu Ağızlarında Ünsüzler”, *TDAY-Belleten*, TDK Yayınları: Ankara: 391-409.

ÖZÇELİK, Sadettin (1997). *Urfa Merkez Ağzı*, Ankara: TDK Yayınları.

ÖZKAN, Abdurrahman (2009). *Mehekkü'l-İlim Ve'l-Ulemâ Giriş - İnceleme-Metin - Dizinler - Tıpkıbasım*. Isparta: Fakülte Kitabevi.

_____ (2008). "Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu", *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta: 479-496.

_____ (2014). Tersine Uyumsuzluk, *Türk Dil Bilgisi Toplantıları-II Ses ve Şekil Bilgisi Sempozyumu*: 185-205.

_____ (2014). “Netâyicü'l-A'mâl ve Menâhicü'l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*: 1-33.

_____ (2015). *Netâyicü'l-A'mâl ve Menâhicü'l-Ebrâr (Amellerin Neticeleri ve İyilerin Yolları) Giriş- İnceleme- Metin- Dizinler- Tıpkıbasım*. Konya: Palet Yayınları.

ÖZKAN, Abdurrahman- YASTI, Mehmet- YANAR, Bayram (2016), Bozkır Ağzının Ses Özellikleri, *Uluslararası Sempozyum: Geçmişten Günümüze Bozkır*: 591-612.

ÖZKAN, Abdurrahman- TOKER, Mustafa ve AŞÇI, Ufuk Deniz (2013), *Türk Dili- Dil ve Anlatım*, Konya: Palet Yayınları.

ÖZKAN, Abdurrahman- TOKER, Mustafa ve AŞÇI, Ufuk Deniz (2016), *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi*, Konya: Palet Yayınları.

ÖZTÜRK, Jale (2009). *Hatay Ağzı İnceleme-Metin-Sözlük*, Adana: Karahan Kitabevi.

SAVRAN, Hülya (2018). “Türk Dilinde Yuvarlaklaşma Olayı ve Dudak Uyumu”, *Türkbilig* 35: 89-96.

SAYDAM, Abdurrahman (2020). *6360 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ile Mahalleye Dönüſen Köylerde Yaſanan Değişim: Ceyhan İlçesi Üzerinden Bir Değerlendirme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa.

SÜMER, Faruk (1980). *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri Boy Teşkilatı Destanları*, İstanbul Ana Yayınları: İstanbul.

SÜMER, Faruk (1964). “Çukurova Tarihi Üzerine Araştırmalar”, *Tarih Araştırmaları Dergisi I*: 1-108.

TELLİ, Burak (2019). -Ik/ -Uk Ekli Duyulan Geçmiş Zaman Üzerine, *Gazi Türkiyat/ 24 Bahar*: 127-140.

TERZİ, Mehmet Akif -ERGÜN Ahmet (2015). *Kınıktan Kıyı'ya Osmanlı Belgelerinde Osmaniye*, Osmaniye: Osmaniye Belediyesi Kültür Yayınları.

TURSUN, Ayşe (2020). *Akören Ağzı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

ÜSTÜNER, Ahad (2003). *Türkçede Pekiştirme*, Elâzığ: Fırat Üniversitesi Yayınları.

VARDAR, Berke (2007). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Multilingual Yayınları.

VURAL, Hanifi- BÖLER, Tuncay (2011). *Ses ve Şekil Bilgisi*, Ankara: Kesit Yayınları.

YALMAN, Ali Rıza (1993). *Cenup'ta Türkmen Oymakları II*, İstanbul: Kültür Bakanlığı.

YILDIRIM, Faruk (2006). *Adana ve Osmaniye İlleri Ağzları I*, Ankara: TDK Yayınları.

YOLCU, Fatmagül (2008). *Adana İli Ceyhan İlçesi Halk Kültürü Araştırması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

İnternet Kaynakları

URL: “Derleme Sözlüğü”, <http://www.sozluk.gov.tr/> (Erişim: 04.05.2022).

URL: “Güncel Türkçe Sözlük”, <http://www.sozluk.gov.tr/> (Erişim:10.05.2022).

URL: “Tarama Sözlüğü”, <http://www.sozluk.gov.tr/> (Erişim: 08.05.2022).

URL: <https://ceyhan.meb.gov.tr/www/ilcemizin-tarihcesi/icerik/18> (Erişim: 14.05.2022).

URL: <http://www.ceyhan.gov.tr/mahallelerimiz> (Erişim 14.05.2022)

ÖZ GEÇMİŞ

1. KİŞİSEL BİLGİLER

Ad: Serpil

Soyadı: Ayduttu Çevik

Doğum Yeri: Ceyhan

Uyruğu: T.C.

2. ÖĞRENİM BİLGİLERİ

Lise: Ceyhan Halil Çiftçi Anadolu Lisesi 1999–2003 (Ceyhan/ Adana)

Lisans: Mersin Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 2004–2009 (Mersin)

Yüksek Lisans: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı 2009- 2013 (Mersin)

1. YABANCI DİL BİLGİLERİ

Almanca: İyi seviyede

İngilizce: Orta seviyede

2. İŞ/ STAJ DENEYİMİ

01.08.2008 – 30.09. 2008: Hürriyet Gazetesi Berlin Bürosu

Yazı işleri – Haber Akışını Sağlama

(Erasmus Öğrenci Staj Hareketliliği Kapsamında)

11.09.2013- 03.09.2015: Viranşehir Gazi Anadolu Lisesi

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni

03.09.2015- 28/08/2018: Gaziantep Lisesi

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni

28/08/2018- hâlen: Aysel İbrahim Akınal Güzel Sanatlar Lisesi

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni

3. KATILDIĞI PROJE VEYA PROGRAMLAR

01. 10. 2007- 30. 09. 2008: Erasmus Öğrenci Değişim Programı

Almanya / Berlin Freie Universitaet

01. 08. 2008- 30.09. 2008: Erasmus Öğrenci Staj Hareketliliği Programı

Hürriyet Gazetesi Berlin Bürosu

4. KATILDIĞI BİLİMSEL TOPLANTILAR

Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü I. Lisansüstü Öğrenci Sempozyumu

Katılım Konusu: “Üniversite Öğrencilerinin Günlük Konuşmalarında Görgü Kurallarının Edim bilimsel İncelemesi”

İstanbul Kültür Üniversitesi III. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi

Katılım Konusu: “Türkçede Orta Çatı”

Mersin Üniversitesi I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Sempozyumu

Katılım Konusu: “Üniversite Öğrencilerinin Günlük Konuşmalarının Brown ve Levinson’un Dolaylı ve Dolaysız Görgü Stratejileri Açısından Değerlendirmesi”

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi I. Uluslararası Türkçe Konuşan Öğrenciler Kongresi

Katılım Konusu: "Dizilerin Türk Diline Olumsuz Etkileri"

V. Uluslararası Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı

Katılım Konusu: "Ceyhan Nogay Türkleri Ağız ve Özellikleri"

